[TH]OMAE
[DE VI]O CAIETANI
[CAR]DINALIS TITVLI
S. SIXTI,

In PRAEDICABILIA Porphyrij, PRAEDICAMENTA, POSTPRAEDICAMENTA, & libros POSTERIORVM ANALYTICORVM Aristotelis castigatissima Commentaria:

Accesserunt praeterea eiusdem R. Cardinalis doctissima in D. Thomae Aquinatis librum de ENTE *&* ESSENTIA, *Commentaria.*

Cum duplici Indice, vno Quaestionum, altero rerum memorabilium, locupletissimo.

LVGDVNI,
Apud Sebastianum Honoratum.
M. D. LXIII.

INDEX QVAESTIONVM

ab expositore motarum in libro Prædicabilium Porphyrij.

Tituli quæstionum Thomæ Caietani in prædicabilia Porphyrij finiunt.

Eiusdem tituli quæst. in prædicamenta Arist.

Quæstionum in prædicamenta tituli finiunt.

In primum Posteriorum Thomæ de Vio Caietani Index incipit.

Vtrum

Vtrum

In primo posteriorũ Thomæ de Vio index explicit.

Index secundi posteriorum Thomæ de Vio.

FINIS.

INDEX COPIOSISSIMVS SECVNDVM ORDINEM ALPHABETI, OMNIVUM DICTV NOtabilium quæ in hoc opere continentur.

Cognit

De

Eisd

Indiu

In pri

quæ

Opinio

Quot

õ

FINIS.

THOMAE DE VIO CAIETANI CARDINALIS T. S. SIXTI

In Prædicabilia Porphyrij, & Aristotelis Prædicamenta subtilissima Commentaria.

PROOEMIVM.

EXPEDITIS cum diuino auxilio his, quæ demonstratiuæ doctrinæ necessaria visa sunt, antequam ad altiora cœpta me transferam peragenda, rapere tãtum temporis decreui, vt Porphyrij, ac Aristotelis Logicalia principia exponere possim: non quin ab illustrioribus viris longo antè tempore gloriosè exposita sint, sed quoniam Thomistarum, & pręcipuè nostrę religionis fratrum profectui me totum dedi, nullámque vnquam viderim, aut audierim lecturam esse, quæ communiter his grata videatur, fretus diui Thomæ suffragiis, tanto ausus sum me discrimini credere: Non ea autem mihi cupido inest, vt aliorum dicta etiam mala arguere, aut illustrium expositorum dicta omnia compilare, vel necessaria respuere, aut surripere arroganter velim, sed antiquorũ quandoque diuíque Thomæ indefessè vestigia sectaturus, eorum nominibus præpositis, vbi aliquid singulare occurrerit: præsens aggredior opus, secundum proprij facultatem ingenij, quæ proficua incipientibus peripateticis videbuntur, diligenter expressurus. Vnde & abstinendum ab omnibus quæstionibus censui, quibus, metaphysicales, aut physicales difficultates cùm sint, nouitiorum intellectus succumberent.

INTRODVCTIO PORPHYRII AD PRAEDICAMENTA ARISTOTELIS,

Seuerino Boëtho interprete.

CVM sit necessarium Chrysaori, & ad eam, quæ est apud Aristotelem prædicamentorum doctrinam, nosse quid sit genus, quid differentia, quid species, quid proprium, & quid accidens: & ad definitionum assignationem, & omnino ad ea, quæ de diuisione, vel demonstratione sunt: vtili existenti istarum rerum speculatione, compendiosam tibi traditionem faciens, tentabo breuiter velut introductionis modo, ea, quæ ab antiquis dicta sunt aggredi: altioribus quidem quæstionibus abstinens, simpliciores verò mediocriter coniectans.

QVoniam liber iste non tam pars Logicæ, quàm via ad Categorias Aristotelis est, vt eius titulus testatur. (Isagoge enim idem sonat, quòd introductio:) ideo dilata tam diuisione, quàm intentione Logicæ vsque ad principium prędicamentorum, vbi facilius dicenda percipi poterunt: ad textum me statim confero: præmittens quod Porphyrius à Chrysaoro (vt aiunt) Romano patritij ordinis requisitus: vt quoniam Prædicamenta Aristotelis obscura sibi erãt, instruere ipsum vellet, quatenus valeret prædictam Arist. doctrinam assequi, præsens opusculum edidit. Quod diuiditur primò in prooemiũ: & tractatum incipientẽ ibi (Videtur autem neq; genus, &c.) Prooemium autem secatur in duas partes. In quarum prima reddit auditorem beneuolũ, necessitatem vtilitatémq; dicendorum ostendens. In secunda autem incipiente ibi (Mox de generibus, &c.) Reddit eum docilẽ simul & attentum: ordinem & fines dicẽdorum insinuans. Proponit ergo primò necessitatem dicendorũ, inculcans simul intentionem operis, & eius causas, & modum procedẽdi. Intentionem quidem dupliciter: & primò quo ad exequenda: dicens se agressurũ ea, quæ ab antiquis de genere, specie, differentia, proprio & accidente, dicta sunt: secundò quo ad repellenda dicens, abstinendum fore ab altiorib

tioribus quęstionibus. Causas autem suscepti laboris quatuor assignat: iuxta numerum eorum, ad quorum notitiam habendā oportere præcognoscere supradicta dixit. Est ergo prima causa, eo quod necessarium est nosse quid sit genus, quid species, &c. ad percipiendam doctrinam traditam in lib. prædicamentorum Arist. Secunda autem, eo quòd nosse ista est necessarium ad definitionum assignationem. Tertia, quia hoc est necessarium ad artem diuisiuam. Quarta, quia hoc est necessarium ad artem demōstratiuam, &c. Necessaria siquidem est horum notitia ad prædicamenta: quoniam prædicamentum integratur ex genere, specie, & differentia, tanquam partibus: & habet aliqua propria, & aliqua accidentia communia, &c. Ad diffinitiuam verò artem, quoniam diffinitio cōstat ex genere & differentia vt partibus, species verò est, quæ diffinitur, propria autem magnam partem conferunt ad cognoscendas diffinitiones, & sæpe loco differentiarum ponuntur. Accidentia autem euitari debēt, incognita autem non nisi casu cauentur. Ad diuisiuam autem artem: quoniam diuisio est vel generis in species per differentias: vel subiecti in accidentia propria, vel in accidentia communia: vel è conuerso accidentis in subiecta, &c. Ad demonstratiuam artem: quoniam demonstrationis medium est diffinitio, quæ ex genere & differentia constat: minor autem extremitas species est, maior verò proprium, quod de specie concluditur. Accidens autem procul à demonstrationibus inspicere oportet. Modum verò procedendi aperit cùm se compendiose & introductorio modo tractaturum promittit, & simpliciores quæstiones mediocriter coniectaturum, &c. vt & breuitate incipientium fastidium depellat, & claritate eorum rudes intellectus illustret, & facilitate tum quæstionum, tum mediorum eorundem mentes promoueat paulatim ad difficilia & ardua capescenda.

Vtilem potius quàm necessariam esse Prædicabilium notitiam ad Categorias Aristotelis ostendit.

Circa illud verbum (necessarium) ad eam, quæ est in Prædicamentis Aristotelis doctrinā, dubium commune est, an iste liber sit necessarius simpliciter ad Prædicamenta Arist. an sit necessarius ad bene esse tantùm. Si enim dicatur, quod est necessarius simpliciter, diminutus apparebit hic Aristoteles, & superfluus in Topicis, dum de his ibi determinauit, quę determinanda in principio erant. Si autē dicatur, quod est necessarius

1. Topic. cap. 4.

ad bene esse: tunc sequetur, quòd aliquis posset scire Prædicamenta absq; huius operis doctrina: quod impossibile videtur, quia non potest fieri, vt dicta Arist. ibi intelligantur, nisi sciatur quid genus, & quid species, & quid differẽtia, &c. Ad hoc dupliciter respondetur, primò secundum Albert. qui intuitus duo inueniri in doctrina Prædicamen. scilicet, ꝙ prędicabilia ordinantur ibidem, & ꝙ adunantur hæ res ad sua genera, generáq; diuidũtur in suas species, &c. dixit, quòd ratione primi necessarium ineuitabiliter est præsens opus ad prædicamẽta: quoniam hic rationes prædicabilium ibi ordinandorũ exprimuntur: ordinare autẽ nescit, qui rationes ordinabiliũ ignorat: ratione verò secundi vtilẽ esse præsentẽ doctrinã prædicamentis asseruit &c. Auerr. autẽ in principio suę expositionis putat hunc librum non esse aliquo pacto necessariũ, licet vtilem, & mouetur ex eo, ꝙ id, quod per diffinitiones hoiũ prædicabilium habetur, aut pertinet ad materiam necessariam, & sic pertinet ad artem demonstratiuam: aut ad materiã contingentem seu probabilem: & sic pertinet ad dialecticã, & hoc mihi magis placet. Et ad obiectionẽ in oppositũ dicitur cum Auerroi, quòd hic liber inquantum tradit quid nominis, generis, speciei, &c. est necessarius, sed non erat opus specialem edere tractatum propter quid nominis: quoniam exponendo prædicamenta notum fit quid nominis terminorum: inquantum autem continet quid sit genus, &c. vtilis est: & similiter ad rationẽ. Pro Alberto dicitur, quòd sufficit nosse quid nominis ordinabilium addiscenti talem ordinẽ: licet hoc non sufficiat statuenti illũ ordinẽ. Si quis autẽ Alber. sustinere vult, facilè dicere potest, ꝙ alia ratione traduntur illa hic, & alia in Topicis: & quòd sicut Arist. non tradidit artem diuisiuam, nec diffinitiuam, ita nec hæc speciali tractatu dixit. Nec hoc inconuenit, quoniam non est opus eum cuncta complexũ esse.

Cap. 1. *1. Topic. cap. 4.*

Mox de generibus & speciebus, illud quidem siue subsistant, siue in solis nudis † purísque intellectibus posita sint: Et siue subsistentia corporalia sint, an incorporalia: & vtrum separata, an in sensibilibus posita: & circa hæc consistentia, dicere recusabo. Altissimum enim negotium est huiusmodi, & alius maioris egens inquisitionis. Illud verò quemadmodum de his, ac de propositis magis probabiliter antiqui tractauerunt, & horum maximè peripatetici, tibi nunc tentabo monstrare.

† non habet litera Boëthi verbũ puris.

Reddit auditorem attentum & docilem: attentum quidem dum

dum ostendit in speciali, quòd non vult inuoluere eius intellectum arduis quibusdam positionibus, quæ in principio tractandæ occurrerent. Docilem verò, dum peripatetica via ordinatè procedendum, à genere & specie inchoando proponit. Quæstiones autem quas omittendas censet, quoniam de esse vniuersalium sunt, quod metaphysici est negotij, quod altissimum est, tres sunt. Prima est, an scilicet genera & species subsistant in rerum natura: an potius sint in solis nudis purísq; intellectibus (solis) dicit, excludendo res extra animá: (nudis) verò excludendo accidentiũ induméta: (puris) autem remouendo materię, phãtasmatúmq; admistioné: nec est sermo de quocũq; intellectu, sed de intellectu in actu, qui est idẽ cũ intellecto in actu (vt dicitur in 3. de Anima.) Secunda quæstio est de quidditate eorũdẽ, an scilicet sint corporalia an incorporalia. Tertia quæstio autẽ est de ipsis vniuersalibus in comparatione ad singularia, an sint in sensibilibus posita, an à sensibilibus separata: & procedunt hæ quæstiones secũdum disputationes, quæ erãt inter peripateticos & Platonicos. Platoni enim ascribitur, quòd naturas rerũ ponebat vniuersales subsistere extra animam, & vniuersalia mathemática, & consequenter corporalia: & separata esse à sensibilibus & particularibus, quæ videmus. Quibus omnibus peripatetici obuiarunt rationibus efficacibus, quæ silentio inuoluendæ nunc sunt.

Topi. cap. 15.

Patet 1. Metaph. t. cap. 4. & 5. item 7. Metaphysic. t. cap. 53.

De genere & specie. Caput primum.

VIdetur autem neque genus, neque species simpliciter dici. Genus enim dicitur & aliquorum quodammodo se habentiũ ad vnum aliquod, & ad se inuicem collectio: secundum quam significationem Romanorum dicitur genus, ab vnius scilicet habitudine. (dico autem Romuli) & multitudinis habentium aliquo modo adinuicem eam, quæ ab illo est, cognationẽ, secundũ diuisionẽ ab alijs generibus dictũ.

TRactatus hic incipiens diuiditur in duas partes principales: primò nanque determinat de singulis prædicabilibus: secundò in 6. cap. de omnibus simul comparatiuè: prima pars diuiditur in quatuor cap. In quorum primo de genere, & specie, quoniam correlatiua sunt, simul determinat.

Diuiditur autẽ pręsens cap. in decem partes principales, quæ in suis locis patebũt. In prima ergo parte proposita multiplicitate horum nominũ, scilicet generis & speciei in illis verbis videtur autem neq; genus, neq; species simpliciter) id est, vno

modo dici, declarat quid significat hoc nomen genus, & quoniam plures significationes habet, quatuor facit. Primo ponit vnam eius significationem dicens. Prima significatio generis est collectio multorum quodammodo se habētium ad vnum aliquod & ad se inuicem. Vbi aduerte, quòd genus iuxta hanc significationem non significat quamcunque collectionem, sed eam, in qua inueniuntur istæ duæ connexiones, scilicet, quòd illa multa quodammodo se habeant ad inuicem, & quòd illamet multa quodammodo se habeant ad vnum aliquod: quodammodo autē se ad inuicem habere nihil aliud sonat, quàm quòd inter se habeant connectentes habitudines, quibus ab aliis differant, vt omnes, qui sunt de vna familia inter se coniuncti sunt, dum ibi sunt fratres, sorores, nepotes, &c. & similiter conciues se mutuo respiciunt, dum alij rectores, alij consules, alij milites, alij artifices, &c. sunt. Ad vnum verò aliud habere se quodammodo, nihil aliud importat quàm illa multa originē habere ab illo: vt omnes eiusdem familiæ ex vno primo patre: & gens conciues ex vna patria oriuntur. Talis ergo aggregatio genus vocatur vsu valde frequenti, dum de cognationibus hominum loquimur (vt in exemplo textus apparet.)

Dicitur autem & aliter rursus genus, quod est vniuscuiusque generationis principium: vel ab eo qui genuit, vel ab eo loco in quo quis genitus est. Sic enim Orestem quidem dicimus à Tantalo genus habere, Hylum autem ab Hercule: & rursus, Pindarum quidem Thebanum esse genere, Platonem verò Atheniensem: etenim patria principium quoddam est vniuscuiusque generationis, quemadmodū & pater.

Hic secundo ponit secundam generis significationem dicens, quòd genus quandoque vocatur id, quod est principium vniuscuiuscunq; generationis. Vbi notandum est, quòd genus significare principium vniuscuiusque generationis potest intelligi dupliciter. Vno modo, quòd generis nomine appelletur id, à quo aliqui trahūt originem (puta quòd genus Romanorum dicatur Romulus, à quo Romani initium sumunt: & hoc non videtur mihi formaliter dictū: quoniam non consueuimus dicere Romulū esse Romanorum genus, neq; Tantalum genus Orestis: in textu autē dicitur, quòd hæc significatio est frequentissima in vsu. Alio ergo modo intelligi potest, vt ipsum initium originis quodcunque sit illud, siue semen, siue vis aliqua, siue quodcunque aliud in parte, siue patria manens, genus vocetur, & sic genus vsitata voce significat principium

generationis, vt patet in exemplis: ex intentione dicentium Romanos trahere genus à Romulo, & Athenienses ab Athenis: intendimus enim per hæc dicere, quòd Romani à Romulo initium habent suæ generationis: & similiter, quòd Athenienses ex Athenis initium originis sumpserunt. Ostendunt autem hanc esse intẽtionem Porphyrij duo: Primum est, quia dixit, genus dicitur quod est vniuscuiusq; generationis principium, vel ab eo qui genuit, vel ab eo loco in quo quis genitus est: & non dixit, vt ille qui genuit, vel locus à quo quis genitus est, &c. Secundum est, quia exempla ponẽdo semper tam patrem quàm patriam in obliquo ponit, & nunquam in recto vocat patrem, aut patriã genus. Nec obstat, ꝙ asserat patriã esse vniuscuiusq; generationis principiũ: qm̃ hic dixit, vt ab ipsa genus trahi sicut à patre doceret: & nõ ꝙ ipsa sit genus nisi causaliter, aut materialiter, quia, s. ab ea, vel in ea genus habetur.

Hæc autem videtur promptissima esse significatio. Romani enim dicuntur qui ex genere descendunt Romuli: & Cecropidæ qui ex genere descendunt cecropis & eorum proximi. Et quidem prius appellatum est genus vniuscuiusque generationis principium: dehinc etiam multitudo eorum qui sunt ab vno principio: vt à Romulo, quam diuidentes & ab alijs separantes, dicebamus omnẽ illã collectionẽ Romanorũ genus.

Hic tertio, comparat prædictas duas significationes ad inuicem quo ad vsum & ordinem, secundum vsum quidem dicens, hanc secundam esse in vsu promptissimã: & consequenter illam esse minus consuetam, & declarat hoc exemplo claro, &c. Secundum ordinem verò dicens, significationem secũdo loco positam priorem esse & causam primę significationis. Vnde prior est & ordine naturæ & ordine appellationis: prius enim est exordium cognationis, deinde cognatio ipsa: & primo appellatum fuit genus initium illud, deinde separando descendentes ab vno à filiis alterius, dicta est collectio vna genus Romanorum, alia Albanorum, &c.

Aliter autem & rursus dicitur genus, cui supponitur species ad horum fortasse similitudinem dictum. Etenim principium quoddam est huiusmodi genus earum, quæ sub ipso sunt specierum. Videtur etiam multitudinem continere omnium, quæ sub eo sunt † specierum.

† non habent eod. Græci specierum.

Hic quarto ponit tertiam generis significationem. Vbi tria ordinate dicit. Primo significationẽ ipsam: dicens, quòd significat id, cui supponitur species, in recta, scilicet linea prædicamentali tanquã inferius suo superiori, vt animali supponitur

homo. Secũdo dicit hanc significationem ex assimulatione ad primas supradictas fortasse deriuatam. Addidit autẽ fortasse: quoniã eorum, qui nomina imposuerunt, mentes certa cognitione nescimus. Tertio explanat quomodo hæc significatio præcedẽtibus sit similis: & primo secũdæ: quoniã genus secũdo modo sumptũ significat principium generationis: id autẽ, cui supponitur species, principiũ quoddã est suarũ specierũ: quomodo autem principium sit in c. 2. dicetur. Deinde primæ: quoniam genus primo modo sumptum, significat multitudinem descendentium ab vno: id autem, cui supponitur species, multitudinem continet sub se specierũ, quæ sibi inuicem cognatæ sunt, & ab vno oriuntur principio, vt exemplis facile est manifestare. Occurrit autẽ hic dubitatiũcula, quia videtur Porphyrius diminutus, quoniã significationes generis explorãs non omnes dixit: habẽt enim grãmatici genus in alia significatione, dum vnũ inter nominum & verborũ accidentia genus vocant. Ad hoc dicitur secundum Albertũ, quòd nõ est intentionis præsentis distinguere generis vocabulũ in omnes suas significationes, sed in eas tantum, quæ habent affinitatem cum ea generis significatione, qua Logici vtuntur: hæ autem sunt quas Porphyrius posuit, non illæ, quibus Grammatici vtuntur: & ideo diminutus non est Porphyrius.

Tripliciter igitur cum genus dicatur, de tertio apud Philosophos sermo est, quod etiam describentes assignauerunt, genus esse quod de pluribus dicentes, differentibus specie in eo, quod quid est prædicatur, vt animal.

Secunda pars.

Hæc est secunda pars huius capituli, in qua, postquã declaratum iam est quid nominis ipsius generis, intendit declarare quid rei eiusdẽ eo modo quo talia entia rationis habent quid rei. Declaratũ est enim quid significat, sed modo declarabitur quid est id quod significatur. Et tria facit. primo electa tertia generis significatione, quoniã de illa philosophi sermonẽ faciunt: generis sic sumpti diffinitionẽ à philosophis datã ponit dicens, genus esse quod de pluribus differentibus specie in eo quod quid est prædicatur. Vbi tribus cõditionibus definitũ esse genus notato. Prima est, quòd prędicetur de pluribus. Secũda, quòd illa plura differant specie inter se. Tertia, quòd prædicetur de eis in quid, vt animal genus esse dicimus, quia prędicatur de pluribus, homine, s. leone, qui differunt specie inter se, & prædicatur de eis in quid. Quærenti enim quid est homo, rectè

Nota quod prędicari cõtingit 2ᵉʳ. ut prędicatione signata ut exercita. ... [illegible] ... hõ. ... [illegible] ... ãial prędicat' ... hõie. pro 2ª vero intẽtione signata ... prędicat' ... [illegible]

rectè respondetur, animal, & similiter quærenti quid est leo.

Eorum enim quæ prædicantur, alia quidem de vno dicuntur solo, sicut indiuidua, vt Socrates, & hic, & hoc: alia vero de pluribus, quẽ-admodum genera, & species, & differentia, & propria, & accidentia communiter, sed non proprie alicui: est autẽ genus quidem, vt animal: species vero, vt homo: differentia, vt rationale: proprium, vt risibile: accidens, vt album, nigrum, sedere. Ab his ergo, quæ de vno solo prædicantur, differunt genera: eo quòd hæc de pluribus prædicantur. Ab his autem rursus, quæ de pluribus: à speciebus quidem, quoniam species & si de pluribus prædicantur, non tamen de differentibus specie, sed numero: homo enim, cum sit species, de Socrate & de Platone prædicatur, qui non specie differunt, sed numero solum: animal verò cùm sit genus de homine, equo, & boue prædicatur, qui differunt à se inuicem specie, non numero solùm. A proprio verò differt genus: quoniam propriũ quidem de vna sola specie, cuius est proprium prædicatur, & de his quæ sub ipsa specie sunt indiuiduis: quemadmodum risibile de homine solo, & de particularibus hominibus: genus autem non de vna specie prædicatur, sed de pluribus & differentibus. A differentia verò & ab his, quæ communiter sunt accidentia, differt genus: quoniam etsi de pluribus & differentibus specie prædicantur differentiæ, & communiter accidentia, non tamen in eo quod quid est prædicantur, sed in eo quod quale.

Vide 1. Topic. cap. 2.

Interrogantibus enim aliquibus, quid est illud, de quo prædicantur hæc, genus respondebimus, differentias autem & accidentia non respondebimus: non enim in eo quod quid est prædicantur de subiecto, sed magis in eo quod quale quid est. Interroganti enim qualis est homo? dicimus rationalis, & qualis est coruus? dicimus quòd niger est: est autem rationale differentia, nigrum verò accidens: quando autem quid est homo interrogantur: animal respondemus, est autem genus hominis animal. Quare de pluribus prædicari diuidit genus ab his, quæ de vno solo dicuntur, sicut indiuidua: hoc verò de differentibus specie, separat genus ab his, quæ sicut species prædicantur, vel sicut propria in eo quod quid est prædicari, diuidit à differentijs & communiter accidentibus, quæ non in eo quod quid est prædicantur, sed magis in eo quòd quale quidem, vel quomodo se habet vnumquodque prædicatur de his, de quibus prædicatur.

Hic secundo diffinitionem datam declarat adeo manifeste, vt non sit opus explanatione, sed directione tantum ostendente, quò l artificiose declarat. Primo diuidendo primam partem diffinitionis, scilicet quod prædicatur, seu prædicabile, in duo membra, & subdiuidendo: deinde genus in alterum

membrum diuisionis, & subdiuisionis semper ducit: ostendendo quomodo à compari membro differat, quod artis non modicæ fuit. Colligitur autem talis diuisio ex textu. Et secundum singula membra ex vno latere diuisionis singulas particulas in diffinitione posuit, vt in textu clarè declaratur, & adunatur. Illud tamen prætereundum non est, quòd prædicari in quid contingit dupliciter. Vno modo complete, id est, ita quòd prædicatum actualiter dicat totam quidditatem eius, de quo prædicatur: & hoc modo non loquimur hic de prædicatione quidditatiua: sola enim diffinitio illo modo prædicatur in quid. Alio modo contingit prædicari in quid incomplete, id est, ita quòd prædicatum dicat quidem quidditatem eius de quo prædicatur: & per modum substantiæ, non per modum qualitatis (vt de differentia dicetur) sed non explicet totam illius quidditatem: & isto modo genus dicitur prædicari in quid de speciebus: quoniam significat essentiam vniuscuiusque suæ speciei per modum substantiæ, non tamen complete: animal enim non perfectè significat quid est homo, licet significet quid est homo: perfectè autem significat quid est homo: animal bipes, si hæc sit hominis diffinitio.

Nihil igitur superfluum, neque minus continet generis dicta descriptio notionis.

Hic tertio ex dictis concludendo probat, quòd supradicta diffinitio fuerit bona, tali ratione: descriptio nihil superflui, aut diminuti habens est bona: quoniam altero illorum modorum vitium accidit in diffiniēdo, vel scilicet cum non necessaria admittuntur, vel cum necessaria dimittuntur: supradicta autem diffinitio est huiusmodi: quoniam non continet nisi necessarias conditiones, quibus ab aliis differt genus, & nullam prætermittit (vt patet ex dictis) igitur, &c.

Nomine diffiniti generis non rem naturæ, vel ex re & intentione aggregatum, sed ipsam generis secundam intentionem genus denominatam, hic diffinitam fuisse ostendit: quæ formaliter prædicari, res verò formaliter, siue denominatiue de pluribus dicitur.

Quam necessaria ē hæc doctrina: quippe quod tot⁹

Circa supradicta occurrit dubiū, an cum diffinitur genus sumatur genus pro ipsa generis intētione, an pro re subiecta, aut pro vtraque: hinc enim & inde rationes sunt. Quòd enim diffiniatur genus pro re substrata, ex eo videtur, quia id diffinitur, cui cōuenit diffinitio: sed rei substratæ cōuenit ista

diffin

diffinitio,& nõ intentioni, neque aggregato ex vtraque, probatur: quoniã id quod prædicatur de speciebus in quid nõ est intentio generis: secunda enim intẽtio nõ prædicatur in quid de rebus, nec est aggregatũ ex re & intentione: quocũq; enim modo aggregetur, semper falsa esset prædicatio in quid talis aggregati de speciebus, ex eo quod altera pars illius pertinet ad quidditatem alicuius speciei: sed res ipsa substrata generis intẽtioni est, quæ prædicatur de speciebus: animal enim quod generis intentioni subiicitur, prædicatur de homine & boue in quid, & non animal genus, neque genus. Quod autem intentio ipsa diffiniatur, ex eo haberi potest, quod Logica diffinitio ad intentiones directè tendit, & non ad res. Quòd verò totum aggregatũ diffiniatur ex eo suadetur: quia Logica est de secundis intentionibus adiunctis primis (secundum Auic.) & non de primis absolutè, neque de secũdis absolutè. Ad euidentiam huius dubitationis (quoniã ianua est disputatio hæc ad Logicales diffinitiones & tractatus): tria facienda sunt. Primò declarabimus terminos positos in quęstione. Secũdò quæstioni respondebitur. Tertiò satisfiet argumentis in oppositum. Intentio idem sonat, quod attentio, & diuiditur in primam & secundam. Cuius diuisionis ratio sumitur ex eo quòd rei, quæ intelligitur, dupliciter aliqua conueniunt. Quædam conueniunt ei etiam si nunquam intellectui præsentaretur, vt homini conuenit esse risibilem, & albũ, & huiusmodi: & quædam conueniunt illi rei non nisi ex hoc quòd intellectui præsentatur, vel ex hoc quòd circa illã intellectus negotiatur: vt homini cõuenit, quòd sit subiectũ vel prædicatũ in aliqua propositione & huiusmodi: hæc enim & similia non inueniuntur in homine in rerũ natura existente, sed tantùm in eo vt in intellectu est. Ex his itaq; sic pro nunc creditis, sciendũ est, quòd prima intẽtio vocatur illa intellectus attentio, qua inspicit in rebus sibi oblatis ea, quæ conueniunt illis in rerum natura. Secunda autem intentio dicitur illa intellectus attentio, qua in rebus sibi oblatis intuetur ea, quę conueniunt illis ex intellectus adinuentione. Verùm, quia occultiora ex notioribus nominamus, & id, quod secũda intẽtione cõcipitur, debilissimæ entitatis est: extensum est intẽtionis vocabulũ ad id cui attenditur, & vocatur secũda intẽtio id, quod intellectus cõcipit secunda attẽtione, quod nihil aliud est, quàm quoddã ens rationis. Ens autẽ rationis cùm sufficiẽter diuidat secũdũ doctrinã

logica scopus est.

uide f. Sot. 1 præd. q. 4. sup prologu Porfiry pag. 89

sancti Thomæ in q.21. de veritate, in negationem & relationem: huiusmodi entia, quæ secundas dicimus intentiones, inter relationes rationis annumeranda fore supponatur. Intentionis ergo secundæ nomine, licet possumus intelligere duo, scilicet attentionē secundā intellectus, quæ est secunda intētio formaliter, & id, quod illa attētione cōcipitur (quod est secunda intentio obiectiuè): cōmunis tamen vsus intelligit id, quod cōcipitur, id est relationē rationis factam per intellectū in rebus vt in eo sunt. Nomina autē secūdę intētionis vocamus ea, quæ mediante secūda attētione intellectus, istas relationes significāt: vt subiectū, prædicatū, syllogismus & huiusmodi. Nomina verò primæ intētionis reliqua sunt, quæ mediāte prima intellectus attentione ad sua referuntur significata: vt homo, bos, leo significant siquidem vt Primo Perihermenias dicitur, nomina significata sua mediis conceptibus animæ. Aduertendum quoq; est, ꝙ quia huiusmodi intentiones secūdę, seu relationes fundātur in rebus vt intellectis, & denomināt eas, sicut (ly subiectū) denominat hominē, & ly prędicatum, denominat animal, cùm dicimus homo est animal: in huiusmodi nominibus secundarū intētionū duo cōsiderātur, scilicet intētio, quæ relatio est, & res subiecta intētioni, quæ denominatur ab illa relatione, sed hæc duo nō vniformiter importantur à talibus nominibus: sed relatio ipsa significatur, res verò substrata copulatur, sicut albū significat purā albedinē (vt in prædicamētis dicitur) copulat autē subiectū, quod denominatur ab albedine albū. Vnde, quia genus nomen secūdæ intētionis est: in eo potest cōsiderari id quod significat, & illud est relatio genereitatis, quā intentionē generis vocāt. Et id, quod copulatur generis nomine, & illud est res substrata, quæ à genereitate genus denominatur, quam rem subiectā intentioni vocant: & sic pateant superficietenus nouitiis termini in quæstione sumpti. Ad euidentiā autē quæsitæ veritatis incedere oportet à notitia illius termini (prædicatur) quòd in diffinitione generis ponitur. Prędicari enim cùm sit terminus secūdæ intētionis duo in se claudit, scilicet intentionē & rem subiectā: & vt de cætero prolixitas & obscuritas vitetur, dicemus, quòd omne nomen secundæ intentionis sumitur dupliciter. Vno modo formaliter: & hoc est cùm sumitur pro illa intētione. Alio modo fundamentaliter, & hoc est cùm pro re substrata sumitur. Prædicari igitur dupliciter sumitur, scilicet formaliter: & sic nihil

In de veritate. q. 21. art. 1.

Cap. 1.

In cap. de substātia.

aliud eſt quàm relatio quædam adinuenta ab intellectu inter extrema complexionis verbalis:& fundamẽtaliter:& ſic nihil aliud eſt,quàm connexio ipſorũ extremorũ orationis.Imaginandũ enim eſt,q intellectus videns ſortẽ habere albedinem, prima ſua attentione format hanc propoſitionẽ mentalẽ.Sor. eſt albus, in qua propoſitione tot terminos ponit, quot videt extra animã res:tria liquidẽ ibi videt, ſcilicet Sortẽ, albedinẽ, & inhæſionẽ albedinis in Sorte:& tribus terminis propoſitionẽ format,dicens.Sortes eſt albus:ly eſt nanq; ſignificat compoſitionem(vt in 1. Perihermenias dicitur.)Hac igitur propoſitione formata:intellectus ſecundo attendit ſuo iam operi,& ſortem ſubiecti,albũ prædicati,&(eſt)prædicationis relatione donat: fundamentaliter ergo prædicari eſt cõiunctio rei prædicatę cum re ſubiecta,formaliter autẽ eſt relatio fundata ſuprà verbali copula. His ergo prælibatis reſpondetur quæſtioni tribus cõcluſionibus.Prima eſt,genus nõ diffinitur hîc pro re ſubſtrata:probatur, quoniã aut prædicari in quid de pluribus,&c.ſumitur formaliter,aut fundamẽtaliter:ſi formaliter, cùm conſtet,quòd relatio rationis nõ cadit in diffinitione rei extra animã,ſequitur, quòd genus non diffiniatur pro re ſubſtrata.Si materialiter,cùm etiã cõſtet,quòd connexio rei, quæ denominat genus cum ſpeciebus,non ſit de ratione illius rei: quoniã de ratione animalis non eſt eſſe in ſuis ſpeciebus,quia animal abſtrahit ab eſſe in homine & equo , & omnibus ſpeciebus: ſequitur idem quod prius: & ſic quocunque modo ſumatur:ly prædicatur,non ſaluatur,quòd genus pro re ſubſtrata diffiniatur.Secunda concluſio eſt,genus non diffinitur pro aggregato ex re & intentione:probatur:tum quoniam totum aggregatum non eſt diffinibile: complexorum enim non eſt diffinitio(vt dicitur 7. Metaphy.) ſed oportet id quod diffinitur eſſe vnum in vna aliqua natura.Tum quoniam non facilè eſſet fingere,quomodo ſumitur (ly prædicatur) in tali diffinitione.Tertia concluſio,eſt genus diffinitur pro ipſa intentione ſecunda:probatur hæc concluſio:primò autoritate S. Thomæ hoc expreſsè dicentis in Tract. de Ente & eſſentia, cap.4. vbi & hoc declarauimus. Secundò ratione adducta, quia ſcilicet diffinitio Logica id reſpicit,quod directe eſt Logicæ conſiderationis:hoc eſt autẽ ipſa intentio ſecunda:ergo,&c. Tertiò,quoniam niſi ad hoc veniatur,quibuſcunq; verbis oppoſitũ palliari videatur,impoſsibile eſt ſaluare, quòd diffinitum

Cap.3.fi.

T.c.13.

Cap.4.

sit vere vnum: siue enim dicatur, quòd diffinitur res sub intentione, siue intentio in concreto, ad hoc oportet venire, quòd ipsa intentio sit id quod diffinitur, si error vitari debet. Sicut si quis diceret niuē diffiniri inquantū est alba, aut albedinem in niue & huiusmodi. Ad primā autem rationē in oppositum dicitur, quòd quia diffinitio debet conuenire diffinito nō qualitercunque, sed quidditatiuè, maior illa, illud diffinitur, cui conuenit diffinitio, modificanda est cum hac conditione, cui quidditatiuè cōuenit diffinitio. Sed tūc falsa est minor: quoniam diffinitio generis rei substratę nō cōuenit quidditatiuè, sed denominatiuè: ipsi autē intentioni generis, quia conuenit quidditatiuè, ideo ipsa intētio diffinitur: & hæc sit quarta probatio tertiæ cōclusionis, & potissima. Et vt quod dicimus clarè percipi possit, præsupponere oportet, quod (vt S. Thomas loco allegato dicit) prædicari in diffinitione generis positum, sumitur formaliter pro ipsa intētione prædicationis, ita quòd relatio prædicationis in quid de pluribus, &c. cadit in diffinitione relationis quam significat genus. Hoc autem præsupposito sciendum est, quòd diffinitio alicuius accidentis aliter conuenit ipsi accidenti, & aliter conuenit eius subiecto: ipsi siquidem accidenti cōuenit quidditatiuè, vt ei quod formaliter est tale, subiecto verò eius denominatiuè, vt quod subiectiuè vel denominatiuè est tale: verbi gratia, si diffiniatur album, & dicatur, quòd est disgregatiuū visus: talis diffinitio conueniet albedini quidditatiuè, & vt ei quod formaliter est disgregatiuum visus, eadem verò diffinitio conueniet niui denominatiuè, & vt ei, quod substernitur illi: ita diffinitio generis conuenit intētioni generis quidditatiuè, rei autē substratæ denominatiuè: ita quòd illa propositio, genus prædicatur de pluribus, &c. est quidditatiua, ista autē, animal pręd icatur de pluribus, &c. est denominatiua. Rursus sciendum est, quòd sicut accidens, cui formaliter cōuenit aliquid, habet in se duo. Primū est, quòd ipsum potest vocari tale, vt quod, formaliter tamen: & sic dicimus, ꝙ albedo disgregat visum. Secundum est, quòd ipsum est id (quo) subiectū dicitur tale: & sic dicimus, ꝙ albedo est id, qua nix disgregat visum. Ita intentio generis habet in se hæc duo: & nanque dicimus, quòd genus est quod prædicatur, intelligētes per hoc genus esse quod formaliter prædicatur: & dicimus, ꝙ genus est quo res substrata pręd icatur, &c. Sicut enim nix disgregat, quia est alba, ita animal prædicatur

De ente & essentia, cap. 4.

de

de pluribus differentibus,&c. quia est genus,&c. Postremò curandum est vt in hac & similibus dubitationibus homo sit valde attentus,ne fallatur ex identitate vocabulorũ, quæ obscuritatem in re hac parit:oportet siquidem perspicaciter aduertere,quòd prædicari quandoque sumitur fundamentaliter pro inesse,quandoque autem formaliter pro illa relatione:& quòd licet primum alterius fundamẽtum sit, maxima tamen inter ea diuersitas est:& consequenter cùm in ista & similibus diffinitionibus,formaliter sumatur(vt dictũ est) non exigitur vt id,cui quidditatiuè cõuenit illa diffinitio,quòd prædicetur, id est insit illis,de quibus prædicari dicitur, sed requiritur & sufficit,quòd prædicetur, id est referatur ad illa:ei autem, cui diffinitio conuenit denominatiuè,exigitur, ꝙ prædicari fundamentaliter sumptum(id est,inesse conueniat) vnde animal est id quod prædicatur,id est,inest homini & equo:intẽtio autẽ generis est id,quod prædicatur in quid, id est tali prædicationis relatione refert ad ipsas species,&c. Et sic patet responsio ad primã rationẽ in oppositũ:cuius, quia tota vis ex prædicatione fundamentaliter sumpta pẽdebat & diffinitio de prædicatione formaliter loquitur:ideo meritò ruit. Ad vltimã verò rationẽ,qua probabatur,ꝙ diffiniatur totũ aggregatũ,dicitur,quòd procedit ex malo intellectu autoritatis Auicen.non enim intendit Auic.quòd Logica ita sit de secũdis intentionibus adiunctis primis, ita quòd ex æquo cõsideret vtrasq;, aut quòd de aliquo ex vtrisque aggregato sit:sed ꝙ sit de secundis intentionibus nõ absolutè vt entia sunt (quoniã homo metaphysicę speculationis est)sed adiũctis primis,id est vt fundantur in primis,& denominant eas: ita vt per earũ applicationẽ rerũ,quæ primis attentionibus offerũtur,cognitio habeatur: ex diffinitione enim generis nunc habita,non innotuit absolutè(quid res illa quæ genus est) sit, sed quid sit vt denominat rẽ primæ intẽtionis:didicimus enim ex data diffinitione quæ res primæ intentionis generis denominationẽ habeat,& quæ non:& quæ exigantur ad hoc vt res aliqua talẽ denominationem sortiatur. Volumus autẽ hæc pauca in hac quæstione dicta sufficere omnibus diffinitionibus secundarum intentionum:& ideo sunt diligenter notanda & applicanda cæteris.

Circa eandem generis diffinitionem esset dubitandum ex eo quòd diminuta videtur: quia aliquid est quod prædicatur de pluribus differentibus specie in eo quod quid: & tamen non

non est genus. Tum quia ens prædicatur taliter. Tū quia anima sensitiua prædicatur de pluribus differentibus specie: putà anima bouis & leonis, in eo quod quid (vt patet:) & tamē non est genus. Sed quoniá prima instantia metaphysicali eget discussione: omittenda hic est. Veritas tamen est, ꝙ ens non prædicatur in quid. Secunda autem instantia inferius in hoc cap. quando speciei diffinitio examinabitur excludetur: quoniam par est de genere & specie difficultas quo ad hoc. Circa diuisionem in textu factam, est dubium an rectè diuidatur prædicatum in id, quod de vno solo, & id quod de pluribus prædicatur, quia indiuiduum de nullo prædicatur. Sed quoniam hoc indiuidui discussionem exigit inferius in hoc capitulo (cùm indiuidui diffinitio examinabitur) patet solutio.

Lege inferius in libello de ente & essentia, de entis vni vocatione

Species autem dicitur quidem, & de vniuscuiusque forma, secundum quam dictum est † Priami quidem species digna est imperio. Dicitur autem species & ea, quæ est sub assignato genere, secundum quam solemus dicere hominem quidem speciem animalis, cum sit genus animal: album autem coloris speciem, triangulum vero figuræ speciem.

† Al. l. sic Prima quidē species digna est imperio.

Tertia pars.

Hęc est tertia pars huius capituli, in qua declarat quid significat hoc nomen species, ponens duas eius significationes: prima est forma, à qua formosi dicuntur, qui corporis commensuratione à natura donati sunt: hi nanque speciosi quoq; à sua dicuntur specie: & secundū hanc significationem species Priami imperio digna dicta est. Secunda autem significatio est id, quod ponitur sub assignato genere, secundum quam dicimus hominē esse animalis speciē, eo quòd ponitur directe sub animali. Aduertenda sunt hoc in loco quatuor. Primum est, quòd Porphyrius (secundū Albertū) cōtēpsit significationes omnes speciei ponere: vtuntur siquidē Grammatici specie primitiua & deriuatiua. Motus autē est eadem, qua supra ratione: illam enim significationē posuit, ex qua deriuata creditur significatio, qua Philosophi vtuntur: ea autem (vt Auicen. dicit) est prima significatio in textu posita. Ex eo enim quòd species formositatem significat, deriuatum est, vt species nuncupetur id quod pulchritudo generis est: genus enim secundum se informe & imperfectum & potentiale est, & appetit specificum esse tanquam formale perficiens, & diuinæ pulchritudinis imitationem. Secundum est, ꝙ (ly assignato) potest dupliciter accipi. Vno modo assignato, id est prædiffinito à nobis genere, id est genere tertio modo sumpto: & hic sensus licet præsenti nō obstet

Est autē hæc causa mensuratio debitorum corporum dimensiones proximis qualitatibus dispositè secundum debitā omniū partiū cōmēsurationem cōueniens indiuiū speciei: à forma enim specifica hæc sunt.

obstet literæ, sequenti tamen, vbi hoc repetit, cōsonus nō est. Alio modo assignato, id est determinato, non vago, & hic est verus sensus: species enim qualibet necessariò ponitur sub genere determinato, & impossibile est, quòd ponatur vage sub genere, quod actu includit in se genus, quod vage fieri nō potest: secus autē esset si includeret ipsum in potētia. Tertiū est, quòd ly sub (secundū Albe.) notat duplicem ordinem, scilicet naturalis positionis & participationis: quoniam species naturaliter est inferior genere, & genus naturaliter est superior specie. Et similiter species generis potestatem participat. Coartatur enim genus, & suæ amplitudinis pars per differentiam ad speciē trahitur. Quartū est, quòd simul Porphyrius quid nominis & quid rei ipsius speciei assignauit in prædictis verbis, & de quid nominis nō est dubiū, de quid rei verò patet: tū ex dubitatione statim mota, in cuius responsione expressè dicit hāc fuisse speciei rationē. Constat autē quòd quæstio loq̄ nō haberet, si quid nominis tantū assignatio fuisset. Tum ex eo, quòd subdens deinde alias speciei diffinitiones notam copulationis apponit, dicens, assignant ergo & sic speciē, &c. insinuans ex ly, &, iam præcessisse aliā diffinitionem.

Quòd si etiam genus assignantes speciei meminimus dicentes, quod de pluribus & differentibus specie in eo quod quid est prædicatur, & speciem dicimus id, quod sub assignato genere est.

Hæc est quarta huius cap. iam inchoata in parte præcedente inquantum in ea anticipatum est, quid sit species: intendit ergo pars ista declarare quid sit id quod significat species: & quoniā hoc inchoatū est (vt diximus.) Ideo à dubitatione incipiens, quatuor facit: primò dubitat circa diffinitionē adductam tali modo. In diffinitione generis posita est species cum dictum est, genus est quod prædicatur de pluribus differentibus specie: & modo in diffinitione speciei ponitur genus, cum dicitur; species est quæ sub assignato genere ponitur: ergo circularis diffinitio commissa est, quę ab arte aliena est. *Quarta pars.*

Nosse oportet quod, quoniam & genus alicuius est genus, & species alicuius est species, vtrunque vtriusq;: idcirco necesse est in vtrorumque rationibus vtrisque vti.

Hic secundò soluit dubium motum, dicens, quòd quia genus & species sunt correlatiua: genus enim speciei est genus, & species generis est species: ideò non fuit inconueniens, sed necessarium vnum poni in diffinitione alterius, & è cōuerso.

Notandum est hîc, ꝙ genus & species dupliciter accipiuntur. Vno modo formaliter. Alio modo fundamentaliter: vel sub aliis verbis, pro his, quæ significant, aut pro his quæ denominant: vel sub aliis verbis pro intentionibus, aut pro rebus subiectis: hæc enim omnia æquiualẽt. Si sumantur fundamẽtaliter, sic nõ sunt correlatiua: animal enim & homo nõ sunt correlatiua, sed sunt substãtiæ: & similiter color & albedo, &c. nec hoc modo accepit genus & speciẽ Porphyrius. alio modo sumuntur formaliter, & sic sunt correlatiua, sicut pater & filius, dominus & seruus, &c. genus enim & species formaliter sumpta entia rationis, & relatiua sunt & ad inuicem referũtur (vt hîc dicitur) & sic de genere specie loquitᵉ Porphyr.

Cum relatiuorum esse in vnius ab altero dependentia essentialiter non consistat, per reliquum diffiniri alterum non contingit, sed ad reliquum.

Circa hanc responsionem occurrit dubium. An verum sit, quòd vnũ correlatiuorũ debeat poni in diffinitione alterius. Videtur enim ꝙ non, quia cũ diffinitio detur causa innotescendi (vt in 6. Topic. dicitur) aut vnũ correlatiuũ est notius altero, aut non: si sic, ergo idem erit notius & ignotius respectu eiusdẽ: quoniam mutua est eorum diffinitio: si non, ergo talis diffinitio nõ facit innotescere diffinitũ: omnis nanq; notitia ex notioribus procedit. Prætereà, si vnũ correlatiuũ diffinit reliquũ, sequetur quòd idẽ poneretur in diffinitione suiipsius, quod est magnum peccatum in arte diffinitiua: tenet consequentia ex doctrina Arist. in 2. Topic. vbi dicitur, quòd loco nominis positi in diffinitione alicuius licet ponere eius rationem. Si enim loco correlatiui diffinientis alterum ponatur diffinitio eius, cùm in diffinitione istius correlatiui diffinientis (secundum hanc doctrinam) debeat poni alterum correlatiuum, quod diffinitur, sequetur necessariò quòd idem seipsum diffiniet: verbi gratia, si genus & species mutuò se diffiniunt: & diffinitio speciei est illa, species est quæ ponitur sub asignato genere: loco ly genere, ponetur generis diffinitio, & dicetur, species est quæ ponitur sub asignato prædicabili de pluribus differentibus specie in eo quod quid: vbi apparet speciem in speciei diffinitione cadere. In oppositum est Porphyrij autoritas. Hæc quæstio, quoniam metaphysicalis est, succinctè tractabitur, ne incipientium mentes ignorantiam prauæ dispositionis edoctæ veritati obicem ponant. Multiplex

Cap. 2.

Cap. 5.

plex in quæstione hac est opinio. Quidam dicunt, quòd correlatiua non se mutuò diffiniũt diffinitione quid rei, sed quid nominis. Quidã verò, quòd nec quid rei, nec quid nominis. Quidam vero, quòd & quid nominis, & quid rei. Primarum opinionum rationes sunt illæ, quas adduximus. Vltimę verò opinionis ratio est: quoniã vnumquodq; secundũ modum sui esse quidditatiui diffiniendũ est: relatiuum autem esse quidditatiuum hoc ipsum quod est alterius, id est, sui correlatiui est (vt in prædicamentis dicitur) ergo diffiniendum non est sine suo correlatiuo. Maior est euidẽs sciẽtibus ꝙ non est quærenda vniformiter omniũ rerũ diffinitio, sicut nec essentia: substantiarũ enim completarum diffinitio absq; addito fit, quia earum essentia absoluta omnino est, formarũ verò tam substantialium quàm accidentaliũ diffinitio aliquid additũ recipit, subiectũ scilicet, quia absoluta à subiecto entia nõ sunt. Et similiter relatiuorũ diffinitio additũ terminũ recipere debet, quia ens absolutũ à termino non est. Et hæc ratio est demonstratiua, & eos tantũ non cõuincit, qui nõ capiũt ipsam. Sed diligẽter notandũ est secundũ Alber. ꝙ aliud est diffiniri per reliquũ, & aliud est diffiniri ad reliquũ: ly nanq; per, causalitatẽ quandã denotat, quã neutrũ correlatiuorũ formaliter sumptũ habet respectu alterius: & ideò vrũ correlatiuũ non debet diffiniri per reliquũ: ly verò ad, causalitatẽ aliquã nõ denotat, nec etiã formaliter loquendo dependentiã, sed tantùm habitudinem & respectũ sonat ad aliquid, vt terminũ: & hoc modo intelligitur, ꝙ vnũ relatiuorũ ponitur in diffinitione alterius: ita ꝙ relatiuũ non diffinitur per reliquũ, sed ad reliquum: essentia enim propria relatiui vt sic in ipso ad, consistit (vt in prædicamentis dicetur) & ideò, vt diximus, secundum modũ sui substãtialis esse diffiniendũ est. Et hoc absq; dubio credendũ est ab his, qui sunt debilioris ingenij, & est sententia conformis Arist. & expressa à Porphyrio, Boëtho, Auicen, Alpharabio, Alberto, & S. Tho. Nec mihi obiicias, quòd de relatiuis, non de relatione rationes procedũt: relatiua autem non sunt in genere: relationes autẽ per propriũ genus & differentiã diffiniẽdę sunt: puerilia sunt hęc: de rebus ipsis absolutè sermo noster est, nõ de eis vt significant in abstracto vel in concreto (vt patet ex vi rationis adductæ) nec est possibile diffinire relationẽ per propriũ genus & differentiã absq; termino, sicut nec accidens absque subiecto: & hæc supponere nunc

In prædicamẽto relationis.

Vbi suprà

oportet. Ad primam rationẽ in oppositum dicitur dupliciter: primò cum Auic. & Alpharabio, quòd vnũ est notius altero, & quòd non incõuenit vnum correlatiuum esse notius & ignotius altero diuersimodè vtẽdo ipsis. Vnũ enim relatiuum diffinitur ad reliquũ, vt terminũ: terminus autem vt sic notior est, eo quod ad ipsum terminatur, vt sic: quoniam interminatum, vt sic, ignotum est: & sic vtrunq; correlatiuorũ est notius altero, vt terminus, ignotius vt terminatur: & quia diffinitur vt tendit ad aliud, diffinit vt terminat: ideò non est inconueniens vnũ ad aliud mutuò diffiniri. Si adduceretur ad confirmationem, ꝙ relatiua sunt simul natura & intellectu: dicatur concedendo ꝙ simul cognoscuntur, vnũ tamen accipitur vt notius altero: aliud est enim simul cognosci, & aliud est magis cognosci. Secundo modo dicitur, ꝙ vnum relatiuorum neq; assumitur in diffinitione, vt prius notũ, nec vt magis notũ, sed vt necessariò cõnotum, & quòd stat diffinitionem dari causa innotescendi, & notificare rem, etiam si non quælibet pars diffinitionis sit notior diffinito. Diffinitio enim (vt dictũ est) secundũ diffinibiliũ naturas proportionabiliter requirenda est. Cũ enim constet, ꝙ diffinitio exigit duas conditiones, scilicet, ꝙ sit ex notioribus, & quòd sit ex prius notis: quoniam omnis disciplina ex præexistente fit cognitione, & secunda conditio non exigatur ad omnes partes diffinitionis vniuersaliter loquẽdo, vt apparet ex verbis Auic, quãdo dicit, quòd dicentes, quòd vnũ relatiuũ diffinitur per reliquũ, non aduertunt quòd aliud est cognosci cũ reliquo, & aliud est cognosci per reliquũ: & ex S. Tho. expressè dicente, quòd relatiua sunt simul natura & intellectu, cõsequens est, quòd nec prima cõditio vniuersaliter requiratur ad omnes particulas diffinitionis propter eandem causam. Vnde dicitur secundum hanc responsionẽ, quòd diffinitio illa facit notitiam diffiniti: tũ quia aliæ particulę diffinitionis sunt notiores, tũ quia connotitia correlatiui ad hoc cooperatur. Nec est mirabile, si singulare genus entiũ singularẽ sibi modũ diffinitionis, & notitiæ vendicat. Ad secundã rationẽ dicitur negando consequentiam; eius enim deductio procedit ex malo intellectu doctrinæ Arist. cũ enim dicitur, quòd loco nominis diffiniẽtis licet ponere eius rationẽ, intelligitur quo ad ea, quæ intrinsecè cadunt in illius nominis ratione, & non quæ cadunt vt additũ. Correlatiuũ autẽ constat, quòd in definitione alterius cadit vt additum,

additum, & ideò non sequitur quòd idem diffiniat seipsum. Et vt omnes possint istã glossam percipere pono exemplum, si diffiniatur homo, & dicatur, homo est animal rationale: loco ly animal, potest poni tota sua ratio, quia nihil habet in sua ratione vt additũ, & dicetur, homo est substantia animata sensibilis, vbi prius dicebatur animal: loco verò ly rationale, non potest poni tota sua ratio: quoniã sua ratio aliquid includit vt intrinsecum, & aliquid vt additum, quo ad ea, quæ includit intrinsecè, putà potens vti ratione licitè poni potest ratio loco nominis, quo ad id verò quod includit vt additum, putà animal, poni non potest ratio loco nominis, quia sequeretur nugatio in diffinitione: in ratione nanque differentiæ clauditur genus vt additum, & ideo si loco differentiæ liceret ponere totam eius rationem, genus bis poneretur in diffinitione, semel ratione sui, & semel ratione differentiæ, & sic patet tam glosa quàm eius ratio memoriæ commendanda.

Assignant ergo & sic speciem. Species est quæ sub genere ponitur: & de qua genus in eo, quod quid est prædicatur.

Hîc tertiò ponit secundam speciei descriptionem, dicens. Species est quæ ponitur sub genere, & de qua genus in eo quod quid est prædicatur. Vbi notandum est, quod, quia species dupliciter respicit genus, scilicet, & vt inferius in recta linea prædicamentali suum superius, & vt subiicibile suũ quidditatiuum prædicabile: ideò ista descriptio vtranq; habitudinem complectitur: primã quidẽ cum dicitur, species est quæ ponitur sub genere, secundã verò cum subditur, & de qua genus in eo quod quid est prædicatur. Et quoniã prima connexio est causa secundæ: ideò enim de specie genus prædicatur in quid, quia species ei subiecta est in linea recta: ppterea sic ordinata est descriptio, vt primò declaretur prima habitudo, & dein de secunda. Nec mireris, si in ista diffinitione includitur prima, sicut pars in toto (quoniã ex diuersis Peripateticorum dictis) adunat Porphyrius descriptiones istas quẽadmodũ contingit illos perfectius vel minus perfectè descripsisse.

Id omne species est, quod ita directè sub genere ponitur, quòd nihil includit, quod à genere non oriatur.

Circa hanc diffinitionem dubitatur, quia videtur illa diffinitio diminuta, quoniam conuenit alteri à diffinito, conuenit enim indiuiduo: Sortes enim ponitur directè sub genere, quod est animal, & de Sorte prædicatur animal

in eo quod quid. Quærenti enim quid est Sortes, conueniẽter respondebitur animal. Si dicatur, quod diffinitio intelligitur non de quacunque positione sub genere, sed directa & immediata: modo licet indiuiduum ponatur sub genere directe, non tamen ponitur immediate, quoniam inter indiuiduum, & genus media species. Contra, quia hæc responsio non sufficienter saluat, quod diffinitio sit completa: habetur enim instantia in promptu de indiuiduo generis, tale enim ponitur directe & immediate sub genere, & tamen non est species. Indiuiduum autem generis dicimus hoc animal, hoc corpus, hæc substantia & huiusmodi, &c. hoc animal nanque continetur sub animali absque aliqua media specie: quoniam non est maior ratio, quòd vna species mediet quàm alia.

Ad hoc dubiũ dicitur cum Alberto & satis subtiliter, quòd quando dicitur, species est quæ ponitur sub genere, ly sub, non denotat tãtum ordinẽ positionis & participationis, sed etiam denotat principium totius positionis esse genus: aliter enim indiuiduum & aliter species ponitur sub genere: principium positionis speciei sub genere est ipsum genus, quoniã id, quod addit species supra genus, differentia, scilicet, quæ constituit & ponit speciem sub genere, ex ipso genere oritur. Differentiæ enim sunt velut quædam proprietates eius, vnde & qualitates eius dicuntur. Principium autem positionis indiuidui sub generę non ex ipsa generis essentia, sed materia subiecta accidentibus est: ad quam Plato descendere prohibebat. Negandum est ergo, quòd indiuiduum generis ponatur sub genere eo modo quo species: & intelligenda est diffinitio de positione directa, quæ tota à genere oritur.

Amplius autem sic quoque, species est quæ de pluribus & differentibus numero † tantùm in eo, quod quid est prædicatur.

† *Non legimus emẽdatis cod. verbũ tantùm.*

Hic quarto ponit tertiam speciei descriptionem dicens, quòd species est, quæ de pluribus differentibus numero in eo quod quid sit prædicatur. Aduerte hic, quòd quia species multipliciter accipi potest, ideo multipliciter diffinitur: primo diffinita est secundum quòd generi subest in linea prædicamentali: secundo prout generi subest in propositione: & nunc tertio diffinitur secundum quòd prædicabile est ab aliis distinctum. Huius autem diffinitionis termini omnes clari sunt ex dictis, nisi vnus, scilicet differẽtibus numero. Differentia numero dicuntur quæcunque cõueniunt in conditionibus

ſpecificis, & diſtinguuntur materialibus cõditionibus & proprietatibus, vt Sortes & Plato cõueniunt in his, quæ ſunt communia toti ſpeciei humanæ: vterque enim eſt homo & admiratiuus & riſibilis, &c. diſtinguuntur autem ex conditionibus materialibus: quia Sortes habet has carnes, & hæc oſſa. Plato vero habet hæc altera oſſa & has alias carnes. Vocãtur autem huiuſmodi differentia numero, quia numerus cauſatur ex diuiſione continui, cuius diuiſio materialis eſt non formalis, vt patet, quando diuiditur lignum. Ponũtur autem ſingulæ particulæ ad differentiam aliorum prædicabilium: nam ly prædicatur de pluribus, ponitur ad differentiam indiuidui, quod dicitur de vno ſolo: ly autem differentibus numero, ponitur ad differentiam generis, quod prædicatur de pluribus differentibus ſpecie: ly verò (inquit) ad differentiam cæterorum, quæ in quale prædicantur.

Species non eſſentialiter, ſed ſecundum quandam eius proprietatem, inter prædicabilia annumeratur.

Circa diffinitionem occurrit dubium, quia omnis diffinitio debet conuenire diffinito inquantũ huiuſmodi. Diffinitio enim hominis conuenit homini inquantum homo, & diffinitio circuli conuenit circulo inquantum circulus: & ſic de aliis: iſta autem diffinitio non conuenit ſpeciei inquantum ſpecies: ergo, &c. Declaratur minor, quia ſpecies, vt ſpecies, genus reſpicit, reſpectu autem generis non eſt vniuerſale, neque prædicabile, ſed inferius ſubiicibile: diffinitio verò iſta explanat ſpeciem vt reſpicit indiuidua, ergo, &c. Nec poteſt dici, quòd ſpecies, vt ſpecies reſpicit & genus, & indiuidua: quoniam relatiuum ſemel tantùm refertur, (licet poſsit plures terminos ex eadem cauſa, ſeu via reſpicere) ſicut filius eadem filiatione refertur ad patrem & matrem propter eandem generationem: ſpecies autem diuerſis viis reſpicit genus, & indiuidua, & expreſſe à Porphyrio dicitur, quòd eius correlatiuum eſt genus: ergo, &c.

Ad hoc dubium dicitur, quòd quia ſecundum omnes fere antiquos (Alberto teſte) ſpecies inquantum reſpicit genus non habet, quòd ſit vniuerſale, & prædicabile, & ſpecies inquantum ſpecies reſpicit genus, conſequens eſt, quòd iſta diffinitio non cõueniat ſpeciei in eo quod ſpecies, ſed cõuenit ſpeciei ſecundum quandam eius proprietatẽ, quæ ſequitur ad eſſe ſpeciẽ: cum enim ſpecies vt ſic ſit ſub genere, ita præſuppoſitio eius

tota ex genere oritur, necessario ex hoc emanat, quòd species aliqua sub se respiciat, quorũ suppositio aliũde oriatur: hoc autem est respicere indiuidua vt prædicabile in quid, &c. Vnde præsens diffinitio descriptio est speciei secundũ quandam eius proprietatẽ: & nõ est eius quidditatiua diffinitio. Potest tamẽ concedi, quòd cõueniat speciei in eo quòd species non quidditatiue, seu vt diffinitio, sed concomitatiue, seu vt proprietas. Nec turbetur quispiam si de specie inquantum species est loquimur in hac diffinitione, cùm tamẽ de specie specialissima loqui deberemus: quoniam hæc claritatis causa fecimus. Eadem enim difficultas emergit circa speciem & circa specialissimam: quoniam neutrum eorum ad indiuidua dicitur, vt patet ex eorum rationibus: & euidenter doctrina fit de specie loquendo. Remanet tamen hic difficultas vna propter sui difficultatem omittẽda: quomodo vniuersale diuiditur in quinque vniuersalia, de quibus tractamus, si species ex eo, quòd species non habet, quòd sit vniuersale, &c.

Speciei & generis nomine illud dignum est, quod de pluribus specie, siue numero differentibus prædicatur, ita quod plura illa differentia, entia sint perfecta, non autem partes, vel principia, quæ specifica, seu generica prædicata dicuntur.

Circa eandem diffinitionem occurrit dubium aliud: quia etiam ista videtur diminuta, & conuenire alteri à diffinito. Anima enim humana vel equina, & similiter punctum prædicatur de pluribus differentibus numero in eo quod quid: & tamen nihil horum est species, cùm nihil horum sub genere aliquo directè ponatur. Assumptum patet, quia anima humana prædicatur in quid de anima Sortis, & de anima Platonis, quæ numero differunt: quærentibus enim quid est anima Sortis respõdetur rectè, est anima rationalis: & similiter quærentibus quid est hoc punctum, rectè respondetur est punctum, sicut quærentibus quid est Sortes, respondetur homo, &c.

Ad hoc dicitur, quòd speciei nomine dupliciter vti possumus, scilicet proprie pro eo, quod est vere species, & communiter pro omni prædicato specifico: si de specie proprie loquimur, sic species tantùm est id quod sub genere in recta linea prædicamentali ponitur modo superius declarato: si autem speciei vocabulum extendere volumus, sic species dicetur omne, quod de pluribus dicitur per modum speciei. Vnde sermo Porphyrij dupliciter intelligi potest. Si enim accipiamus

mus ipsum loqui de specie proprie, tunc diffinitio glosanda est sic, species est quæ prædicatur in quid de pluribus differentibus numero, non quocunque, sed numero naturæ complete: & sic fugantur omnes dubitationes: quoniam hæc anima & illa & similiter hoc punctum & illud & similia non differunt numero naturæ completæ: quoniam non sunt entia completa in specie, sed principia entium completorum. Et si instetur: ergo secundum istam expositionem Porphyrius non sufficiēter declarauit omnia prædicabilia vniuoca: quoniam dereliquit hæc omnia quæ prædicantur in quid de entibus incompletis. Dicitur quòd, quia ista prædicabilia extra rectam lineam prædicamentalem existentia, quæ nullum nomen horum quinque prædicabilium proprie subintrant, imitantur ista quinque, de quibus determinatur, sicut in proposito videmus punctum prædicari de hoc, & illo puncto per modum speciei, quia prædicatur de eis vt differentibus numero, & in quid: & ideo sat fuit determinasse de his, ad quorum similitudinem cætera prædicantur. Si verò accipiamus Porphyrium locutum esse de specie extenso vocabulo ad omne prędicatum specificum, sic diffinitio nulla eget glosa: & concedendum esset, quòd illa diffinitio conuenit etiam illis, quæ proprie non sunt species: quare secundum hoc non datur *illa* diffinitio de specie proprie sumpta. Mihi magis placet prima via, quoniam subtilior & dignior tanto viro, & tot Peripateticis est. Et per hæc patet responsio ad similem quæstionem motam de genere: pariformiter enim distingui potest de genere proprie, & communiter, & cætera facile applicari possunt. Conclude ergo quòd huiusmodi prædicata, quæ entium completorum principia sunt, vt formæ materiæ, motus priuationes, &c. nec speciei, nec generis appellatione digna sunt: nec eis conuenit diffinitio eorum, sed prædicata generica, vel specifica, id est ad modum generis & speciei nuncupentur.

Species in eo quod species neque actu vel aptitudine naturali plura indiuidua necessario habet, sed secundum quòd intellectui obiicitur indifferens est ad vnum vel plura indiuidua.

Circa eãdem diffinitionem adhuc aliud est dubium, quia non videtur conuenire omni speciei: multæ siquidem sunt species, quæ non prædicantur de pluribus, quia non habent plura indiuidua, nec simul, nec successiue, nec actu, nec aptitudine, vt patet de omnibus speciebus corporum cœle-

stium & intelligentiarum, non enim possunt esse plures Soles, nec plures Lunæ secundum veritatem: & similiter non possunt esse plures intelligentiæ vnius speciei.

Super de ente & essentia c. 5. q. 9.

Ad hoc dubium, pro quanto logici negotij est, præsupponendo ea, quæ dicta sunt arguendo esse vera: quoniam (vt alibi probabitur) ita se habet veritas. Dicitur, quòd omnis species prædicabilis est de pluribus non ideo, quia actu vel aptitudine sua habeat plura indiuidua, sed ideo, quia res illa, quæ denominatur species, secundum conditiones quas sortitur ex hoc, quod obiicitur intellectui nostro, vnde & habet, quòd species denominetur, abstrahit ab vno & pluribus indiuiduis, & indifferēter respicit vnum & plura, eo quòd repræsentatur nobis ad modum istarum rerum, quas intelligimus per abstractionem à conditionibus indiuidualibus. Denominari namque speciem non conuenit rei secundum se sumptæ, neque secundum esse, quod habet in singularibus, sed secundum esse quod habet in intellectu: ita quòd proximum fundamentum talis denominationis non est res absolute, nec vt est in singularibus, sed res sic obiecta intellectui nostro. Et quia hoc cōuenit omni naturæ, siue cœlesti, siue angelicæ, ideo nihil prohibet eas species denominari, & prędicabiles esse de pluribus & vniuersales, quēadmodū nihil prohibet eas intellectui nostro offerri. Nō ergo exigitur ad speciē, quòd actu vel aptitudine physica natura illa sit in pluribus, id est quòd possint esse plura indiuidua illius speciei in rerū natura simul vel successiue, sed sufficit, quòd vt in intellectu est, plura respiciat, de quibus vt sic prædicabilis intelligitur (in quid) aptitudine logica, quę nihil aliud est quàm indifferentia naturæ in esse cognito ad vnū, & plura: & est aptitudo hæc negatiue exponenda: ita quòd sensus est: species est prędicabilis de pluribus, id est species vt sic non magis de vno quā de pluribus habet vt dici possit, vt de subiecto interiori, quia ęqualiter abstrahit ab vno, & infinitis in esse obiectiuo respectu intellectus nostri, cui res sic obiiciunt vt diximus.

Sed hæc quidem assignatio specialissima est, & quæ solum species est: aliæ verò erunt etiam non specialissimarum.

Quinta pars.

Hæc est quinta pars huius capituli, in qua simul declaratur, scilicet differentia inter adductas diffinitiones speciei, & quid sit generalissimum, quid specialissimum, quid ve subalternum. Facit autem ob hoc sex. Primo ponit differentiam inter diffinitiones dicens, quòd hæc vltima descriptio con-

uenit tantum speciei specialissimæ, aliæ verò priores diffinitiones conueniunt & specialissimis speciebus & non specialissimis. Appellatur autem vt subdit species specialissima infima species in tota linea prædicamentali, sub qua nihil est nisi indiuidua, vt homo, sub quo Sortes & Plato sunt. Non specialissimæ verò species dicuntur omnes species superiores, quæ & genera sunt, vt animal, corpus animatum, &c.

Specialissima species est, quæ tantùm per seipsam de pluribus differentibus numero prædicatur.

Circa hanc partem occurrit dubium, quia non videtur verum, quod vltima speciei diffinitio conueniat soli speciei specialissimæ: quoniam conuenit speciei subalternæ, siue generi, puta animali: animal enim prædicatur de pluribus differentibus numero in eo quod quid, quoniam prædicatur de differentibus specie, quæcunque autem differunt specie, differunt etiam numero. Si dicatur (cum Auic.) quod intelligitur de differentibus numero solo, adhuc habetur propositū, quia animal prædicatur de Sorte & Platone, qui differunt solo numero: & tamen animal non est species specialissima: ergo glossa nulla est. Ad hoc dicitur dupliciter: primò cum Auic. cuius glossam credo ob scriptorum vitium male legi: legitur siquidem solo, & debet legi solum. Sed diligenter aduertendum hîc est, quòd ly solum, potest cadere supra illud participium differentibus: & sic in idem redit, ac si diceretur numero solo: est enim sensus, quod species est, quæ prędicatur de his quæ differunt tantum numeraliter, & hic sensus non est ad propositum: quoniam vt probatum est, stante hoc sensu ista diffinitio conuenit generi. Potest quoque cadere (ly solum) supra illud verbum prædicatur, & sic est sensus, quòd species est quæ solum prædicatur de pluribus differentibus numero in eo quod quid, & secundum hunc sensum clarè patet, quod illa diffinitio nulli conuenit nisi speciei specialissimæ: genus enim omne, & si de differentibus numero prædicetur, non tamen prædicatur solum de illis, sed etiam prædicatur de differentibus specie. Et hoc modo intelligenda est diffinitio illa cum glossa Auic. Secundò dicitur cum Alberto, quòd illa diffinitio intelligenda est de prædicatione per seipsum, & non de prædicatione per aliud: species autem per seipsam prædicatur de indiuiduis, quoniam per seipsam participatur ab eis, genus verò sicut mediante specie participatur ab indiuiduis,

5. Metaph. cap. de diuerso.

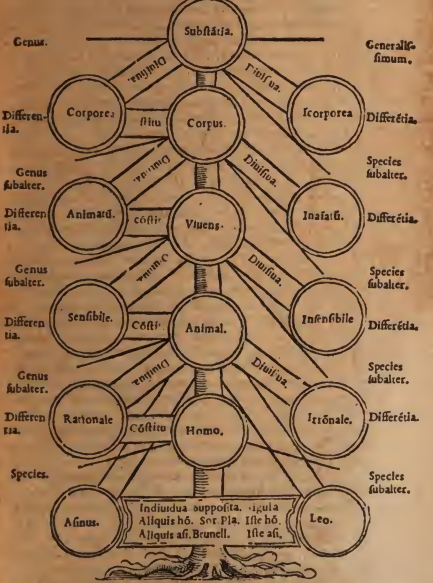
duis, ita per speciem & non per seipsum prædicatur de eis. Et ideo diffinitio hæc, quæ de prædicatione per seipsum intelligenda est, generi seu speciei subalternæ non conuenit. Vtraque responsio gratiose suscipienda est, &c.

Planum autem erit quod dicitur hoc modo. In vnoquoque prædicamento sunt quædam generalißima, & rursus alia specialißima: & inter generalißima & specialißima sunt alia quæ genera & species dicuntur eadem. Est autem generalißimum quidem, supra quod non sit aliud superueniens genus. Specialißimum autem est post quod non est alia inferior species. Inter generalißimum autem & specialißimum alia, quæ genera & species sunt eadem: ad aliud tamen & ad aliud sumpta.

Hic secundò, quoniam specialissimi meminerat, vt planam reddat & apertam diuersitatem inter hæc, sternit ordinem prædicamentalem: & inter tres ordines omnia distribuit, scilicet generalissimorum, specialissimorum, & intermediorum: generalissimúmque in supremo collocat, specialissimum in imo, intermedia verò in medio sita binomia esse dicit: vocaríque & genera & species, respectu tamen diuersorum: sumpta enim vt respiciunt inferius, genera, vt vero superius, species nuncupantur. Attende, quòd cùm in litera dicitur, in vnoquoque prædicamento sunt quædam generalissima collectiuè accipiendum est: ita quòd dicatur in omnibus prædicamentis, quædam sunt quæ generalissima vocantur: non quòd in singulis prædicamentis plura sint generalissima: nec quòd in aliquo eorum vnum generalissimum deerit: sed quia in singulis prædicamentis singula sunt generalissima.

Fiat autem manifestum in vno quidem prædicamento quod dicitur: Substantia est quidem, & ipsa genus: sub hac autem est corpus: sub corpore animatum corpus: sub quo animal: sub animali verò rationale animal: sub quo homo: sub homine verò Socrates, Plato, & qui sunt particulares homines.

Sed

Sed horum substantia quidem generalissimum est, & quòd genus solum: homo verò specialissimum, & quòd solum species: corpus autem species est substan-

tiae

Ego sũ arbor plana, que vocor porphiriana
Ego sũ mater litis, et nota nisi peritis

tiæ, genus verò corporis animati: sed & animatum corpus species quidem est corporis, genus verò animalis: rursus animal species quidem est corporis animati, genus verò animalis rationalis: sed rationale animal species quidem est animalis genus autem hominis: homo verò species est rationalis animalis, non autem genus particularium hominum, sed solum species: & omne, quod ante indiuidua propinquæ prædicatur, species erit solum, non etiam genus.

Cap. 3. fi. Hic tertiò exemplariter in vna prædicamentali coordinatione declarat ordines propositos, & sermo eius est valde clarus. Duo tamen hic notanda sunt. Primum est, quòd hic Porphyrius posuit generalissimum primi prædicamenti esse substantiam, quod Auer. interpretatur dictum exempli gratia: quoniam putat, quòd secundum veritatem substantia non sit genus generalissimum, eo quòd intelligentias in prædicamento reponi non credit. Et in hoc quidem loco dicit, quòd generalissimum huius prædicamenti est corpus. In commen. verò 49. super secundo cæli remouet corpus cæleste à prædicamento: & consequenter generalissimum apud eum non est corpus, sed corpus generabile. Verùm, quoniam secundum veritatem intelligentiæ omnes citra primam in prędicamento sunt, & omnia corpora cælestia, in hoc audiendus non est, sed generalissimum primi prædicamenti substantiam esse fatendum est cum Porphyrio. Secundum autem notandum est, quòd Porphyrius stoicos in hoc sequens animal rationale genus hominis & Dei posuit: intelligens Dei nomine (vt arbitror post Albertum) animalia quædam aërea quæ Apuleius Platonicus describit, dicens ea esse corpora aërea, mente rationalia, tempore æterna, animo passiua, &c. huiusmodi autem animalia ponere peripatetici figmentum putant: & ideo secundum præsentem doctrinam animal rationale genus non est, sed exempli gratia suscipiatur.

2. cæ. com. 49. fi.

Quemadmodum igitur substantia, cum suprema sit eo quòd nihil supra eam sit genus est generalissimum: sic etiam homo cùm sit species, postquam non est alia species, neque aliquid eorum, quæ possunt diuidi in species, sed solum indiuidua: (indiuiduum enim est, Socrates & Plato:) Et hoc album species erit sol. & vltima species: & (vt dictum est) specialissima. Quæ verò sunt in medio, eorum quidem, quæ ante ipsa sunt species erunt: eorum autem, quæ post ipsa sunt genera.

Hic ad id vnde occasionem sumpsit sermo ille ad declarandum, scilicet distinctionem inter speciem specialissimam

quæ

quæ solum species est & subalternam regreditur concludendo ex proportionali similitudine inter specialissimum & generalissimum inuenta quid supradictorum appellatione dignum sit: & ait, quòd sicut substantia in summo sita generalissimi nomine vocatur, eo quòd nullum supra se genus habeat: sic homo in imo positus specialissimæ speciei denominationem habet: eo quòd sub se nullam habet speciem, nullúmque inferius, quod possit amplius distingui: sed sunt tantum sub homine indiuidua: vt Sortes & Plato, quæ omnino diuisionem eam, qua superius in inferiora secatur non patiuntur. Infimum ergo est species specialissima, sicut primum est genus generalissimum. Quæ verò in medio sunt & speciei & generis appellationem habent: genera quidem inferiorum, species autem superiorum.

Quare hæc quidem duas habent habitudines, illam quæ est ad superiora, secundum quam species dicuntur esse ipsorum: & eam quæ est ad posteriora, secundum quam genera ipsorum esse dicuntur? Extrema verò habent vnam habitudinem. Nam & generalissimum ad ea, quæ posteriora sunt, habet habitudinem, cùm genus sit omnium id, quod est supremum: eam verò, quæ est ad superiora, non habet, cùm sit supremum & principium primum. Et, vt diximus suprà quòd non est aliud superueniens genus. Specialissimum autem vnam habet habitudinem, eam quæ est ad superiora, quorum est species: eam verò, quæ est ad posteriora, non diuersam habet habitudinem, sed eandem & indiuiduorum species dicitur; species quidem indiuiduorum velut ea continens: species verò superiorum velut ea quæ ab illis continetur.

Hic quintò habitudines proprias cuiusque trium ordinum dictorum concludendo numerat & distinguit: dicens, media duabus fulta esse habitudinibus, altera ad superiora, quæ speciei nomine designatur, altera verò ad inferiora, quam generis denominatio importat: dicuntur enim omnia media species & genera: extremos autem ordines singulas habere dicit habitudines, differenter tamen: quoniam generalissimum ad inferiora tantum respectum habent, qui generis nomine denotatur: specialissimum verò ad superiora tantum habitudine gaudet quę speciei vocabulo significatur. Verùm, quoniam dubitationi locus relinquitur, quomodo scilicet species specialissima ad inferiora habitudine carere dicatur, cùm ex dictis cõstet ipsam respicere indiuidua inferiora, de quibus prædica

dicatur in eo quod quid, ideò sollicitè Porphyrius addidit, ꝙ habitudo, quam species specialissima habet ad indiuidua, non est diuersa ab habitudine importata per speciei nomen: quoniam species, & dicitur, & generis, & indiuiduorum, species, licet diuersimode: quoniã illius est vt cõtinentis, horum verò est contentorũ: & propterea, quia sermo noster diuersitatem habitudinum inquirit, meritò in specie specialissima vnam tantùm habitudinem induxit, intermediis verò duas.

Quænam sit habitudo speciei ad indiuidua.

Circa hanc partem occurrit dubium non dissimulãdum: quia Porphyr. malè videtur declarare, quo modo species specialissima vnam tantum habet habitudinem: declaratio enim sua; vt patet ex dictis, consistit in hoc, quòd quia habitudo speciei ad indiuidua non est diuersa ab habitudine speciei, ideo vnam tantũ habet habitudinem. Aut enim loquitur de diuersitate habitudinum secundum vocẽ: aut secundum rem, si secundum vocẽ veritatem quidem dixit, affirmans eandẽ esse habitudinem speciei ad indiuidua, & ipsius speciei, quoniam non differunt prædictæ habitudines vocaliter: quia eadẽ vox, s. ly species vtranque significat, sed ridiculosa solutio dubitationis logicalis est hęc, Si autem loquitur de diuersitate habitudinum secundum rem falsum dixit, quòd non sit diuersa habitudo importata nomine speciei ab habitudine ipsius speciei ad indiuidua, Clarè enim liquet ex dictis, quòd habitudo, per quam species significat, generis est correlatiua. Habitudo autem ad indiuidua ad genus non terminatur, sed indiuidua, & consequenter diuersa est ab illa, quæ ad genus terminatur, non rectè ergo videtur soluisse dubitationẽ, quam tamen facile soluere potuisset dicẽdo, ꝙ licet species specialissima habeat duas habitudines, non tamen habet has duas, de quibus est sermo, scilicet importatas nomine speciei & nomine generis: vtranque enim horum intermedia tantum habent, extrema verò singulis contenta sunt. Ad hoc dubium dicitur, quòd Porphyrius licet potuisset modo dicto dubitationem soluere, interius tamẽ speculatus maius aliquid sua solutione insinuauit. Considerandum est nanque, quòd habitudo generis, & habitudo speciei nõ ita coëunt in vnũ subalternũ, ꝙ vna ex alia oriatur, sed velut extranea quędã inter se adunantur in vnius denominatione. Ex hoc enim ꝙ aliquid genus denominatur non oritur quòd species sit aliter generalissimum cùm genus

species

ſpecies quoq; eſſet:& ſimiliter ex hoc, quód aliquid ſpecies appellatur generis denominatio,in eo non prouenit, aliter ſpecialiſsimum cùm ſpecies ſit genus quoq; eſſet. Habitudo autem ſpeciei,& habitudo ad indiuidua,licet inter ſe diſcrepent, ita tamen coëunt in vnius denominationem,vt altera ex altera oriatur. Ex hoc nanq;,ꝙ aliquid eſt ſub genere poſitum poſitione ſuperius declarata,ſcilicet,quę tota originatur à genere,neceſſariò in illo pullulat habitudo ad indiuidua:quoniam impoſsibile eſt aliquid ita generis participare noſtram, & indiuiduis carere,ſaltem in eſſe obiectiuo apud naturam cognitionem, ſuper qua huiuſmodi intentiones fundantur. Quia *in eo. cap.* ergo (vt eſſe t ſuperius diximus) relatio ſpeciei ad indiuidua proprietas quædam emanans ex ſpeciei relatione eſt,& conſequēter non omnino extranea eſt ab ea:ideò Porphyrius dixit, quòd habitudo ſpeciei ad inferiora indiuidua non eſt diuerſa ab ipſius ſpeciei habitudine: non quin diuerſa ſecundum rem ſit:ſed quia non ita diuerſa eſt,quòd extranea ſit ab illa:pullulat enim ab ea,propter quod & idem nomen ſortita eſt. Ex his patet quid dicendum ſit ad obiecta, quia neque de diuerſitate vocali,neque de quacunque diuerſitate reali, ſed de diuerſitate extraneitatis loquebatur, quam inter generis & ſpeciei habitudinem inuenerat,&c.

Determinant ergo generaliſsimum genus ita, quòd,cùm genus ſit, non eſt ſpecies: & rurſus ſupra quod non eſt aliud ſuprauenìens genus. Specialiſsimam verò ſpeciē,quæ cùm ſit ſpecies,non eſt genus,& quam cum ſit ſpecies,nunquam diuiditur in ſpecies: & quæ de pluribus differentibus numero, in eo quod quid eſt prædicatur. Ea verò quæ ſunt in medio extremorum,ſubalterna vocant genera & ſpecies,& vnumquodque eorum ſpeciem eſſe, & genus ponunt, ad aliud quidem & ad aliud ſumptum. Ea verò,quæ ſunt ante ſpecialiſsima vſque ad generaliſsimum aſcendentia, & genera dicuntur, & ſpecies, & ſubalterna genera: vt Agamemnon, & Atrides, & Pelopides, & Tantalides, & vltimum Iouis.

Hic ſextò ex dictis concludit deſcriptionem cuiuſcunq; ordinis:& ponit duas generaliſsimi deſcriptiones,& tres ſpecialiſsimi,& vnam ſubalterni. In diffinitionibus autem generaliſsimi,& ſpecialiſsimi attendendum eſt,ꝙ quia vtrunque eorum ſuperlatiuum eſt,quod & poſitiuè & negatiuè exponitur, ideò diuerſa tanguntur in deſcriptionibus iſtis,vt à prima exordiamur,cùm dicitur generaliſsimū eſt, quod cùm ſit genus

non poteſt eſſe ſpecies. In prima particula tangitur habitudo, quam ponit. In ſecunda autem habitudo, qua caret. Altera verò deſcriptio negatiuè expoſitũ ipſum determinat. Specialiſsimi quoque tam prima deſcriptio, quàm ſecunda, ſimilis primæ deſcriptioni generis eſt: differunt autem inter ſe, quia in prima habitudo negatur generis. In ſecunda, quædam generis proprietas, ſcilicet diuiſio in plures ſpecies: tertia verò ad indiuidua ipſam trahit. Subalterni autem deſcriptio per poſitionem vtriuſque habitudinis datur: quoniam neutrius negatio illi ineſt. Subdit poſtremò clarum exemplum quo innoteſcat tam ordo, quàm ordinatorum ratio: ſicut enim in vna familia Iouis aliquis eſt pater tantùm, vt primus parens Iuppiter, & aliquis eſt filius tantùm: vt vltimus hæres Agamemnon: & aliquis eſt filius & pater: vt intermedij genitores, Atreus, Pelops, & Tantalus. Sic in vna coordinatione prædicamentali, ſummum eſt genus tantùm: infimum eſt ſpecies tantùm: media verò ſunt genera & ſpecies, &c.

Sed in familijs quidẽ plerunq; reducuntur ad vnũ principiũ, verbi gratia, ad Iouem: in generibus autem & ſpeciebus non ſic ſe habet: neq; enim vnũ cõmune genus omnium eſt ens: nec omnia eiuſdem generis ſunt ſecundum vnum ſupremum genus, quemadmodũ dicit Ariſt. ſed ſunt poſita, quemadmodum dictum eſt in prædicamentis, prima decem genera; quaſi decem prima principia: & ſi omnia quis entia vocet, æquiuocè, inquit, nuncupabit, non vniuocè: ſi enim eſſet commune omnium genus ens, vniuocè omnia entia dicerentur: cùm verò ſint decem principia prima, commune ens omnium ſecundum nomen eſt ſolum, non autem ſecundum diffinitionis rationem, quæ ſecundum nomen eſt. Decem igitur quidem generaliſsima ſunt.

Sexta pars. Hæc eſt ſexta pars huius cap. in quo agitur de numero generum, & ſpecierum, & indiuiduorum: vnde duo facit, quoniam primò numerum generaliſsimorum determinat duabus cõcluſionibus: quarum prima eſt, non eſt vnum genus generaliſsimum, in quo ſint omnia genera. Secunda eſt, genera generaliſsima ſunt decem. Primam concluſionem ex diſsimilitudine ad exemplum datum in familiis probat ex Ariſt. a ıtoritate & ratione. Ex diſsimilitudine quidem, quoniam licet ſit ſimilis dicta coordinatio prædicamẽtalis vni familiæ, quo ad ordinem ſuccedẽtium in ea: non tamen ſimilis eſt quo ad reductionem plurium familiarum ad vnum primum patrem: plures enim familiæ ex Ioue deriuatæ diuerſis viis eundem

dem patrem habent, in quo omnes conueniunt: plures autem ordines prædicamentales non deriuantur ex vno capite, quod sit genus & principium dictum de omnibus: & ideo non reducuntur ad vnum genus omniũ, &c. Ex autoritate verò Arist. quoniam dicit omnia non esse eiusdem generis secundũ vnum supremũ genus. Ratione autem tali, si esset vnum genus omnium illud maximè esset ens: sed ens non est genus: ergo probatio destructionis consequentis. Si ens esset commune omniũ genus esset vniuocũ: sed ens non est vniuocũ: quoniã Arist. dicit, ꝙ si quis omnia entia vocet, ęquiuocè nũcupabit. Et quoniam vniuocum est commune secundum vocem & rationem, quæ est secundum illud nomen: ens autem est commune secundum nomen solùm, & non secundum rationẽ: probatur, quoniam prima principia in prædicando sunt decem prędicamenta: & si ens esset cõmune secundum nomen & rationem, illa non essent prima, sed ens esset primum principiũ in prædicando. Secunda autem conclusio Arist. autoritate probatur, & concluditur, &c. Aduerte, ꝙ cùm dicitur prima principia esse decem, & non vnũ, ꝙ non est sermo de quibuscunq; principiis, sed formalibus, quæ sunt notiones totius: principium enim dicitur multipliciter, & de principiis extrinsecis, scilicet efficiente & finali, & de his non est sermo nunc: quoniã vnum est omnium agens etiam, ad quod omnia tendunt, Deus gloriosus: & de principiis intrinsecis, materiali, scilicet & formali: & de materiali quidem etiam nunc sermo non est. Formale autem secatur in principium, quod est forma partis, & de hoc quoque non est sermo: & quod forma & notificatio totius est, & de tali loquimur nunc cùm dicitur, quòd decem sunt prima principia: omnia siquidem prædicata notificantia totum esse rei reducuntur ad decem prima prædicata cæteris superiora, ex quibus cætera oriuntur tanquam à primis elementis potestate omnia continentibus, &c. Circa hanc partem dubium est, an sit ens vniuocum, & an sit secundum nomẽ solùm commune, an sit ambiguum seu analogum, &c. Sed quoniam hæc logicales transcendunt metas si subtiliter tractanda sunt, differantur vsque ad Metaphysicam, &c.

4. Meth. 52.7.

Specialissima verò in numero quidem quodam sunt, non tamen infinito. Indiuidua autem, quæ sunt post specialissima, infinita sunt: quapropter vsque ad specialissima à generalissimis descendentes iubebat Plato quiescere: descendere autem per media diuidentes specificis diffe-

rentijs: infinita verò, inquit, relinquenda sunt: neque enim eorum scientiam posse fieri.

Hic secundò numerum specierum & indiuiduorum simul assignat, dicēs species esse in quodam certo quidem numero, sed nobis incerto: sicut magnus exercitus non numeratus determinatum habet hominum numerum, licet videnti incertus sit numerus illorum. Indiuidua autem & infinita sunt in seipsis, & nobis propter continuam successionē eorum in potentia: actu enim licet semper finita sunt, nunquam tamen tot facta sunt, aut fient, quin adhuc alia producendo supersint: & ideò infinita dicuntur in potentia: propter quod Plato iubebat duo, descensus scilicet quiete in specialissimis: & quibus mediis descendendum erat: volebat enim quòd à generalissimis descendere incipiens vsq; ad specialissima veniat, sed ibi quiescat: quoniā infra specialissima indiudua infinita sunt: infinita autē ab arte relinquenda sunt, eo ꝙ de eis disciplina suscipi non potest obstante eorum infinitate & mutabilitate, &c. Media autē, quibus descēdendū erat, quasi semitis quibusdam differētias dicebat esse specificas, quibus genera in species trahuntur: huiusmodi autē differentiis species specialissimæ carent: quoniam (vt dictum est) non possunt amplius diuidi specificis differentiis, sed atomæ sunt, participantur tamen ab indiuiduis pro differentias materiales, quæ quoniam infinitæ sunt, semitæ certæ esse non possunt, per quas à specialissimis ad indiuidua veniantur, &c.

Descendentibus igitur ad specialißima, necesse est diuidentes per multitudinem ire: ascendentibus verò ad generalißima necesse est colligere multitudinem in vnum: collectiuum enim multorum in vnam naturam species est: & magis id quod est genus: particularia verò & singularia è contrariò in multitudinem semper diuidunt, quod vnum est. Participatione enim speciei plures homines, vnus homo: particularibus autem & singularibus vnus homo, & communis plures: diuisiuum enim est semper quod singulare est, collectiuum autem & adunatiuum quod commune est.

Septima pars. Hæc est septima pars huius cap. in qua modus ascendendi & etiā descendendi in prædicamētali ordine declaratur duabus conclusionibus. Prima est, descensus fit diuidendo vnum in multa. Secunda est, ascensus fit colligendo multa in vnum. Declaratur vtraq; ex proprietatibus terminorū vtriusq; viæ: quoniam terminus ascensus ab indiuiduis est species, & à speciebus

ciebus est genus: species autē collectiua & adunatiua est multorum in vnum & similiter genus, imò genus magis est collectiuum & adunatiuum, quàm species: terminus verò descēsus à genere in species sunt particularia, id est partes subiectiuæ, & à specie in indiuidua sunt ipsa singularia: particularia autē & singularia vnum superius diuidūt, & partiuntur in multa. Exemplū autem, quòd superius, quod ascensum terminat, sit collectiuum, est, quia omnes particulares homines, qui valdè multi sunt, inquantū participant speciei humanæ naturā, non retinent suam pluralitatem, sed adunantur, & sunt vnus homo secundum speciem. Exemplum verò, quòd inferiora, quæ descensum terminant, diuisiua & multiplicatiua sint, est: quia homo vnus secundum speciem, & communis per conditiones materiales multiplicatur in particulares homines, &c.

Genus extensiuè magis collectiuum est, quàm species, quæ intensius plura continet.

CIrca illud dictum, genus est magis collectiuū in vnā naturam, quàm species: dubitatur, quia oppositū dicere debuisset: illud enim est magis in vnā naturā vnitiuū, quod in se est magis vnū, & cuius naturę vnitate retenta, minorē distinctionem res illius naturæ inter se cōpatiuntur. Sicut illud est magis calefactiuum, quod in se est magis calidū, & à quo res calefactæ minus compatiūtur frigoris, cæteris paribus, &c. Species autem in se est magis vna, quàm genus: quoniā species dicit naturā omnino indiuisibilem formaliter, vnde & atoma dicitur, genus verò naturā formaliter diuisibilem importat: & similiter res secundum speciem adunatæ minorē distinctionem compatiūtur: non enim possunt distingui nisi numeraliter, quę verò in genere tantùm conueniunt, formaliter distingui necesse est: magis ergo collectiua est species in vnam naturam, quàm genus. Ad hoc breuiter dicitur, quòd esse magis collectiuum multorum potest intelligi dupliciter. Vno modo intensiuè, & sic species est magis collectiua, quia magis vnit adunata, vt ratio adducta probat. Alio modo extensiuè, & sic genus est magis collectiuum, quia multò plura sub sua adunatione cadunt, quàm sub speciei ambitu. Vnde species & genus se habent sicut duo Duces, quorum alter habet exercitum paruum, sed valdè vnanimē, alter exercitum magnum, sed diuersarum factionum: ille enim magis colligit intensiuè, hic extensiuè. Porphyrius autem loquebatur hic de extensi-

ua collectione, & ideò dixit genus esse magis collectiuum.

Participatione speciei plures homines qua ratione sunt vnius homo.

CIrca illud verbum, participatione speciei plures homines sunt vnus homo. Notandum est, quòd Porphyrius non absolutè dixit plures homines sunt vnus homo, sed cum illa conditione, scilicet participatione speciei: ista autem conditio, est conditio diminuens ly vnus homo: quoniam, cùm absolute dicitur vnus homo, intelligitur de vnitate numerali, quæ est maxima vnitas: cùm autem adiungitur sibi ly, participatione speciei, iam distrahitur quodammodo prçiacens prædicatum: & de homine vno secundum speciem, qui non est homo vnus, accipi oportet: & ideò nõ valet, plures homines sunt vnus homo participatione speciei, ergo sunt vnus homo: sicut nec valet bos & leo sunt idem genere: ergo sunt idẽ, &c. Idem enim est dicere, participatione speciei plures homines sunt vnus homo, & dicere: plures homines sunt vnum in homine denominato species: ex quo clarè patet non sequi, ergo sunt vnus homo, vel sunt vnum. Modus autem, quo plures homines vnitatem in homine specie habent, logicum excedit negotium: & ideo sat sit pro nunc scire, quòd ideo vniuersaliter loquendo inferiora, quæ plura sunt inter se, in superiori adunantur, & participatione illius vnum dicũtur, quia vt sunt & conueniunt in illo superiori differentiarum, quibus illud superius diuiditur, & ex quibus eorum pluralitas oritur, expertes sunt, pluralitate autem sublata necesse est remanere vnum id quod restat: sicut in proposito Sor. & Plato, ideo sunt vnum in homine: quia non distinguũtur nisi per proprietates indiuiduales: & vt sunt in homine carent proprietatibus indiuidualibus, quibus homo descendit ad Sor. & Pla. ablatis autem per intellectum à Sorte & Platone eorum proprietatibus, non habent per quod distinguantur: ac per hoc id quod remanet, puta natura humana, non distinctum est: quoniam in eo distinctiua non sunt actu, & similiter homo & leo participatione animalis vnum animal sunt: quoniam vt sunt in animali differẽtias proprias, quibus distinguũtur præueniunt: quoniam animal non includit actu rationale, aut rugibile: amotis autem per intellectum ab homine & leone rationabili & rugibili non habent per quid distinguantur: & consequenter remanent vnũ: & quia remanent animal, ideo debent esse vnum animal inquantum animal sunt.

Assig

Assignato autem genere & specie quid sit vtrunq; eorum, & genere quidem vno existente speciebus verò pluribus (semper enim diuisio generis in species plures est:) genus quidem semper de speciebus prædicatur, & omnia superiora de inferioribus: species autem neque de proximo sibi genere, neque de superioribus: neque enim conuertitur. Oportet enim autem æqua de æquis prædicari, vt hinnibile de equo: aut maiora de minoribus: vt animal de homine: minora verò de maioribus minime: neque enim dices animal esse hominem: quemadmodum dices hominem esse animal.

Hæc est octaua pars huius capituli, in qua ordinatur prædicatio exercenda in ipsa prædicamentali coordinatione tribus regulis, quarum primæ simul ponuntur, & sunt illæ: genus de speciebus & vniuersaliter omne superius de inferioribus prædicatur. Altera est, species de genere & vniuersaliter inferius de superiori non prædicatur, &c. Ad ponendas autem has regulas ex prædictis continuationem dicendorũ assumit: commemorans quòd ex diffinitione iam generis & speciei habita & numero specierum semper numerum generum excedente: quoniam genus vnum non potest diuidi in species pauciores duabus: cõsequens est, quòd ponatur prima regula, scilicet quòd genus prædicatur de speciebus, &c. patet autẽ sequela ex diffinitione ipsius generis, in qua dictum est, quòd prædicatur de pluribus differentibus specie. Secunda autem regula stabilitur à Porphyrio ex quadam fundamentali propositione dicẽte, ꝙ oportet æqua de æquis, aut maiora de minorib⁹ prędicare, minora verò de maioribus minime: speciem enim constat esse minorẽ genere, & vniuersaliter omne inferius est minus suo superiori: & loquitur de maioritate, minoritate, & æqualitate ambitus eorum, quæ continentur sub eis: secũdum quam dictũ fuit, quòd genus magis est collectiuũ quã species: ita quòd illud est maius, ꝙ cõtinet omnia quæ cõtinet alterũ, & vltra illa aliqua alia: sicut animal est mai⁹ homine: illud verò minus, quod nõ cõtinet quicquid alterũ ambit, vt homo respectu animalis: illud autẽ est æquale quod adæquat alterũ, & adæquatur ab illo secũdũ cõtenta sub eis: ita ꝙ de quocunq; dicitur vnũ, dicitũ & reliquũ: & ecõuerso, vt homo est risibile, &c.

Quæcunque per se prædicantur, æqua de æquis, vel maiora de minoribus prædicari oportet.

CIrca hanc partem occurrit dubium de qua prædicatione intelligẽda sit Porphyrij hęc propositio, oportet æqua

de æquis, vel maiora de minoribus prædicare: quoniam vniuersaliter nō est vera. Clarū est enim, quòd illa est aliqua prædicatio, animal est homo: & tamē ibi minus de maiore prædicatur. Ad hoc dicitur, quòd prędicatio est duplex: directa & indirecta, prædicatio directa est, quando prædicatum se habet vt forma subiecti: quoniā prædicata tenentur formaliter, subiecta verò materialiter. Prædicatio autem indirecta est, quando subiectum est potius forma prædicati quàm econuerso: tunc enim ordo rectus prædicationis non saluatur: vt si diceretur, album est homo. Et quia superius se habet vt forma inferioris, & inferius vt materia quædam superioris est, ideo dicitur, quòd illa propositio intelligenda est de prædicatione directa: medium enim tale prædicationem oportet vel prædicatū esse superius: vt cùm dicitur, homo est animal: vel æquale, vt dicendo homo est risibilis, &c. Sed hæc responsio dubitatione non fugat: quoniam admittēdo descriptionem prędicationis directæ clarū est, quòd multæ directæ fiunt prædicationes, in quibus minus de maiori prædicatur (vt patet dicendo, nasus est simus: numerus est par: & huiusmodi) subiectū enim in omnibus huiusmodi enuntiationibus minoris est ambitus quàm prædicatū: & prædicatum forma est subiecti: cum eius accidentalis quædā forma sit. Nec potest fugiendo dici, quòd Porphyrius intendit loqui de prædicatione, quę cōmittitur inter terminos eiusdem prædicamenti tantùm, s. genus speciē differentiam & indiuiduū. Et primo, quia secundū doctrinā præsentis operis nō inuenitur prędicatio æqualis de æquali in vno prędicamēto: quoniā ipse nullā ponet differentiā conuertibilē cum specie specialissima. Secundo quia hic expresse dicit prædicatione æqualis de æquali esse prædicationem proprij de eo cuius est proprium: vt hinnibilis de equo. Dicendum est ergo

Com.9. quòd illa propositio intelligitur de prædicatione per se, & nō de quacunq; prædicatione: prædicationē per se voco eam, quæ in primo posteriorū distincta est in modos perseitatis, &c. Secundū enim omnē prædicationem per se oportet aut æqua de æquis, aut maiora de minoribus prædicari. Minora nāque per accidēs prędicātur de maiorib⁹: accidit enim naso ꝙ sit simus, & numero ꝙ sit par: licet nō accidat numero ꝙ sit par vel impar: & naso, quòd sit simus vel aquilinus, &c. & ideo illæ quāuis directæ: per accidēs tamen prædicationes sunt: & ideo non est mirum si præsens propositio in eis locum non habet, &c.

De

De quibus autem ſpecies prædicatur, de his neceſſario, & ſpeciei genus prædicabitur, & generis genus vſque ad generaliſſimũ: ſi enim verum eſt dicere Socratem hominem, hominem autem animal, animal verò ſubſtantiam: verum eſt, & Socratem animal dicere, atque ſubſtantiam: ſemper enim cum ſuperiora de inferioribus prædicẽtur, ſpecies quidem de indiuiduis prædicabitur: genus autem & de ſpecie, & de indiuiduo: generaliſſimum autem vel de genere, & de generibus, ſi plura ſunt media & ſubalterna, & de ſpecie, & de indiuiduo: dicitur enim generaliſſimum quidem de omnibus ſub ſe poſitis generibus, ſpeciebus, & indiuiduis. Genus autem, quòd ante ſpecialiſſimum eſt, de omnibus ſpecialiſſimis & indiuiduis: ſolùm autem ſpecies de omnibus indiuiduis.

Hic ſecundo ponitur tertia regula quæ talis eſt: de quibuſcunque ſpecies prædicatur de his neceſſario, & ſpeciei genus prædicabitur: & generis genus: vſque ad generaliſſimum: & ſatis clare declaratur: atque ſummariè colligitur de quibus quolibet quod in prædicamento eſt prædicatur: nec opus eſt expoſitione.

Indiuiduum autem de vno ſolo particulari. Indiuiduum enim dicitur Socrates, & hoc album: & hoc veniens, & Sophronici filius, ſi ſolus ſit ei Socrates filius. Indiuidua autem dicuntur huiuſmodi, quoniam ex proprietatibus conſiſtit vnumquodque eorum, quarum collectio nunquam in alio eadem erit: Socratis enim proprietates nunquam in aliquo alio particularium erunt eædem: hæ verò quæ ſunt hominis proprietates: (dico autem eius qui eſt communis) erunt eædem in pluribus: magis autem in omnibus particularibus hominibus in eo quòd homines ſunt.

Nona pars.

Hæc nona pars huius capituli, quæ licet textus ſeriem ſuperioris potius ſit terminus quàm alia pars ſeparata, quia tamen nouam ingreditur materiam, ſeparata ſit ab illa. Agitur ergo in hac parte de indiuiduo (& quo ad quid ſit) & quot modis ſit: & quare dicatur indiuiduum. Quid enim ſit indiuiduum perſuadetur cùm dicitur, quòd indiuiduũ de vno ſolo prædicatur. Tripliciter autem indiuiduum ſignificari tradit, ſcilicet termino diſcreto, vt Socrates: & termino communi cum pronomine demonſtratiuo, vt hoc album: & circumlocutione vt filius Sophronici, ſi vnicus eſt, &c. Quare autem indiuidua vocentur huiuſmodi entia ſubdit dicens: hoc ideo eſſe, quia ex proprietatibus conſtat, quæ diuidi non poſſunt, ita quòd in hoc, & in illo inueniri poſsint: ſicut proprietates ſpeciei inueniuntur in pluribus: hæ carnes nanque & hęc oſſa

& hi nerui cum hac complexione non nisi in hoc vno sunt. Carnes autem & ossa & nerui, quæ pertinent ad speciē in pluribus partita singularibus inueniuntur: ita quòd sicut plures homines (vt superius dictum est) sunt vnus homo, inquantum conueniunt in specie humana, ita conueniunt in hoc quod est habere easdem carnes secundum speciem: & similiter eadem ossa secundum speciem: & reliqua, quæ ad speciei naturam pertinent: omnia enim huiusmodi eadem sunt secundum speciem in omnibus particularibus hominibus: secūdum autem indiuiduales proprietates multa est inter ea diuersitas, &c.

Indiuiduum artificiosa prædicatione de nullo, neque de multis prædicatur: naturali verò de vno solo, id est, seipso prædicatur.

Circa illam indiuidui descriptionē (indiuiduum est quod de vno solo prædicatur) dubium occurrit: quia Arist. (in primo perihermenias) dicit singulare est quod non prædicatur de multis: multum autem refert dicere non de multis, & de vno: ex hoc enim quod dicitur indiuiduum non prædicari de multis, non sequitur, ergo de vno solo: quia stat quòd de nullo prædicetur. Ex eo verò quod dicitur, de vno solo, recte sequitur, ergo non de multis: descriptio ergo Porphyrij, quia restringit dictum Aristotelis, sub dubio cadit: quoniam aliqua indiuidua sunt, quæ de nullo prædicantur, scilicet indiuidua prædicamenti substantiæ: vt Sortes & Plato: à prima nāq; substantia (vt in prædicamentis dicitur) nulla est prædicatio: non est ergo descriptum ipsum indiuiduum. Ad hoc dubium dicit Auerrois in hoc loco, quòd assignatio indiuidui data à Porphyrio non est vera indiuidui assignatio, quia non conuenit omni indiuiduo, sed indiuiduis accidentium tantùm, quæ prædicantur de subiectis suis denominatiue, vt cùm dicitur sor. est hoc album, &c. indiuidua enim substantiæ, neque denominatiue, neque quidditatiue de aliquo prædicantur, vt Aristoteles in prædicamentis dicit: & propterea inquit Auerrois, quòd vera assignatio indiuidui est illa. Indiuiduum est quod non dicitur de multis, &c. Sed quoniam Porphyrium cōmunis schola sustinet & meritò, ideo aliter dicendum est: vtriusque dictum sustinendo, scilicet, quòd prædicatio est duplex: quædam est artificialis, quędam verò naturalis prædicationem artificialē voco ab arte nō effectiue, quoniam omnis prædicatio artis opus est, sed finaliter, quia, scilicet, artis fini directè seruit. Naturalem autem prædicationem voco, quæ

Cap. 5. *In prædicamento substāti. e. cap. 3. fi.* *Vbi supra*

co, quæ artis fini non est directè proficua, ex natura tamen rei significatæ verissima existens naturã imitatur, quæ ad vnum determinata est. Cùm igitur finis logicalis artis sit (instrumenta edere, quibus incognita innotescant) prædicatio artificialis illa erit, qua aliquid ignotum notum fit: hæc autem est, quæ duo qualitercunque distincta adunat, vt homo est animal, vel risibilis, &c. Prædicatio autẽ naturalis erit illa, qua nihil notificatur ignotum: hæc autem est, in qua omnino idem de seipso prædicatur: vt homo est homo: nullam enim quæstionem dubitabilem terminat enunciatio dicens, a, est a. b, est b, &c. verissima tamen est adeò, quòd Boëthus dicit eam nullã esse veriorẽ. De artificiali igitur prædicatione loquens Aristot. dixit, ꝙ à prima substãtia nulla est prædicatio: & quod nõ dicitur de multis indiuiduũ: & Auerrois dixit, ꝙ Porphyrij assignatio non est vera. De naturali autem prædicatione loquebatur Porphyrius dicens, indiuiduum de vno solo prædicari, quoniam prædicatur de seipso dicendo, sortes est sortes, &c.

Indiuiduum vagum prædicatur de pluribus, sed in quale: cui non obstat indiuiduum prædicari de vno solo.

Circa eandem descriptionem dubitatur, an conueniat indiuiduo vago, an indiuiduo signato tantùm. Dicitur autem indiuiduum vagum aliquis homo, aliquis bos & huiusmodi: indiuiduum vero signatum hic homo, hic bos, &c. Sortes, &c. Est autem ratio dubitandi, quia communiter dici videtur, quòd indiuiduum vagum de vno solo prædicatur, & tamen exercitium prædicationis conuincit, quòd de pluribus prædicatur: Sor. enim est aliquis homo, & similiter Plato est aliquis homo, & sic de aliis. Ad hoc dubium dicitur, quòd ista descriptio conuenit etiam indiuiduo vago, & consequenter, quòd indiuiduum de vno solo prędicatur secundum rem, licet secundum vocem prædicetur de pluribus: vnde, quia cùm dicitur aliquis homo est Sor. & Pla. nulla res cõmunis Sorti & Platoni prædicatur, nisi natura humana importata per ly homo, & ly aliquis homo, importat naturam non absolutè, sed particularizatam: ideo sola illa vox, aliquis homo, est cõmunis vtrique: sicut si plures homines vocentur Sortis nomine, quod importat naturã humanã determinatã ad hoc, sola vox cõmunis est vtrisq; sorti. Sed huic responsioni, cui cõmuniter ab omnibus assentiri videtur, obstat S. Tho. doctrina, quæ paripateticis plurimũ cõsentanea est: habetur siquidẽ ab ipso in

q. disp

Potentia Dei.q. 9. art. 2. ad primum. q. disputato de Potentia Dei.q.9.art.2.quòd indiuiduũ vagum prædicatur de pluribus non solùm secundũ vocem, sed secundum rationẽ significatã. Fũdatur autẽ doctrina sua super hoc: quia in sor.tria possunt considerari,quæ in eo sunt:natura,scilicet humana,& modus,quo illa natura est in for. qui modus nihil aliud est, quàm particulariter existere: est enim in sorte natura humana nõ vniuersaliter,sed particulariter:& principium,quo illa natura determinatur ad sortem, puta materia signata.Horum autem trium natura ipsa cõmunis est,& prædicabilis de multis: modus quoq; naturæ cõmunis est omnibus indiuiduis illius naturæ,sicut & natura ipsa:sicut in quolibet homine est natura humana: ita est etiam in quolibet homine natura humana particulariter: nullus enim homo est qui non sit homo,& qui non sit homo particularis:nisi secundum platonicos ponentes hominem vniuersalem,&c.Principium autem,quo natura ad hoc determinatur, propriũ est ita huic,quod nulli alteri conuenit. Queadmodũ ergo, quia species naturã absolutè significat,de pluribus prædicatur, ita indiuiduũ vagũ, quia modũ naturæ nõ determinatũ ad hoc, seu naturam sub modo nõ determinatã ad hoc,importat, de pluribus prædicabile est:indiuiduũ verò signatũ, quia hoc singulare significat de multis nullo pacto dici potest. Non ergo æquiuocè dicitur indiuiduum vagum de pluribus, sed secundum nomen & rationem. Et licet cõtra doctrinam hanc obiici possit pro nunc,tamen tripliciter instari potest logicaliter. Primò,quia secundum hoc Porphyrius diminutus esset determinans de prædicabilibus, & tacens de indiuiduo vago. Secundò, quia superius posita est diuisio prædicabilium, & non apparet sub quo illorum membrorũ claudatur indiuiduum vagum: quia non prædicat in quid (esset enim species) nec in quale:ergo,&c. Tertiò, quia præceptum Platonis quo quiescendum iussit in specialissimis,nõ esset implendũ: quoniam descendere adhuc potest diuisio:indiuiduum vagum medium est inter speciem & particularia. Ad primum horum dicitur, quòd arguendus non est,qui ea quæ nõ promisit non seruauit. Porphyrius autẽ nunquam pollicitus est se de omnibus prædicabilibus tractaturum, sed tantùm de illis quinque ab ipso enumeratis in proœmio (vt ibi patet) & ideo non est mirum si de indiuiduo vago nõ tractauit,sicut nec de diffinitione tractauit,quam cõstat speciale esse prædicabile. Ad secundũ dicitur,

tur, quòd indiuiduum vagum prædicatur in quale, & non in quid: per ly quale, verò intelligitur omnis modus alius à quid, scilicet quantum quotū, &c. proprium autem interrogatiuū de indiuiduo vago videtur esse hoc quod dico cuiusmodi. Quod sic persuadetur: de, a, puta sorte potest triplex quæstio formari: prima de quidditate eius, & sic quærimus per ly quid est, & respōdetur homo: terminata hac quęstione per hāc responsionē cōmunē Peripateticis & Platonicis, restat inquirendū cuiusmodi homo est, vniuersalis an particularis, per se an participatione: multū enim refert quid horū respōdeatur. Platonici enim de aliqua re existēte in rerū natura, quā dixerunt esse hominē, quærētibus cuiusmodi homo est: respōdent, per se, & vniuersalis: de aliqua verò puta Sorte respōdēt, ꝙ nō est homo per se: sed est homo aliquis, id est particularis, &c. Peripatetici autē quęrētib⁹ cuiusmodi homo sit, vel cuiusmodi bos sit, semper respōdēt, ꝙ est aliquis homo, & aliquis bos: quoniā naturas rerū per se nō credūt subsistētes: terminata autem secūda quæstione per indiuiduū vagū quærimus quis, & respōdetur hic, quod importat indiuiduū signatū: prædicatur ergo indiuiduū vagū in cuiusmodi, & cōsequēter nō in quid, sed in quale. Ad quartū dicitur pręceptū Platonicis implēdum esse, sed sanè intellectū: loquitur enim de descēsu per diuisionē formalē, & nō de quacūq; diuisione, post specialissimā autē speciē nullā dicimus esse diuisionē formalē: nec etiā dicimus propriè loquēdo indiuiduū vagū esse mediū inter speciē & singularia: quoniā mediū coordinationis pręsentalis res ipsa, cuius est esse, debet esse non modus rei: vt patet de generibus & speciebus & singularibus. Indiuiduū autē vagū vt distinctū à specie & singularibus modū tantū rei dicit, & ideo mediū illū dicitur esse inter speciē & singularia, licet quo ad aliquid medij rationē habere videat. Dicēdū est ergo, ꝙ diffinitio indiuidui hic assignata indiuiduo signato tantū cōuenit, in cuius signū. Porphyrius signata tātū indiuidua in textu expressit, &c.

Continetur igitur indiuiduum quidem sub specie: species autem sub genere. Totum enim quiddam est genus: indiuiduum autem pars: species verò & totum est & pars, sed pars quidem alterius, totum autem non alterius, sed in alijs: in partibus enim totum est alijs. De genere quidem & specie: & quid sit generalissimū, & quid specialissimum, & quæ genera eadem & species sint, & quæ indiuidua: & quot modis genus & species dicantur, sufficienter dictum est.

Hæc

Decima pars. Hæc est decima pars huius capituli, in qua comparantur ordinata in prædicamentali linea secundum totalitatem & partialitatem: & dicitur, quòd genus est tantum totum, indiuiduum est tantum pars: species autem est totum & pars, quoniam genus continet sub se speciem, & non continetur sub ea: indiuiduum verò continetur sub specie, & non continet eam sub se: species autem & continetur sub genere: & ideo pars eius est, & continet sub se indiuidua: & ideo totum in illis est, &c.

Genus totum vniuersale tantum est, indiuiduum verò pars subiectiua, species verò totum, & pars est subiectiua, quamuis totum diffinibile sit, genus vero pars illius.

Circa hanc partem notandum est, quòd totum dicitur dupliciter, scilicet totum vniuersale, & totum diffinibile: & similiter pars dicitur dupliciter, scilicet pars subiectiua & pars diffinitiua. Totum vniuersale vocatur superius respectu inferiorum, quæ partes eius subiectiuæ dicuntur. Totum autem diffinibile vocatur id, quod diffinitur respectu partium suæ diffinitionis, quæ partes diffinitiuæ dicuntur. Differt autem tantum altero istorum modorum dicere aliquid totum, aut partem: vt id quod totum vno modo est, pars sit eiusdem altero modo, & econuersó. Superius enim respectu inferioris est totum vniuersale, quia continet in potestate sua illud & alia, & prædicatur de eis: & est pars diffinitiua eiusdem, quia continetur actu & intrinsece in diffinitione illius: & consequenter inferius respectu superioris totum est diffinibile & pars est subiectiua. Quando ergo in textu fit sermo de totalitate & partialitate & dicitur, genus totum tantum est, &c. intellige, quòd de toto vniuersali & parte subiectiua locutio est. Posset quoque negari simpliciter, quòd genus sit pars formaliter loquendo, vt patet ex dictis in capitulo tertio de ente & essentia. Sed quia hoc altioris negotij est, vide ibi: considerando, quòd genus, vt sic, est totum vniuersale, & vnde habet, quòd sit totum: & vnde quòd sit pars diffinitionis. Vltimò Porphyrius epilogum facit eorum quæ de genere & specie dicta sunt. Ostenditur autem ex epilogo, quòd vnicum tantum capitulum de genere & specie simul fecit, &c.

Super de ente & essentia. c. 3.

De differentiarum varijs acceptionibus, & quid nam sit ipsa differentia vt prædicabile est, ostendit,

CAP

CAP. II.

Differentia verò & communiter, & propriè, & magis propriè dicitur. Communiter quidem differre alterum ab altero dicitur, quòd alteritate quadam differt quocunque modo, vel à seipso, vel ab alio. Differt enim Socrates à Platone alteritate, & ipse à se sene vel iam puero vel iam viro: vel iam faciente aliquid vel quiescente, & semper in aliquo modo habendi se alteritatibus. Proprie autem differre alterum ab altero dicitur, quando inseparabili accidente ab altero differt. Inseparabile verò accidens est, vt nasi curuitas: cæcitas oculorum, & cicatrix cùm ex vulnere occaluerit. Magis autem propriè alterum differre ab altero dicitur, cum specifica differentia differt: quemadmodum homo ab equo specifica differentia differt rationalis qualitate.

HIc incipit secundum cap. huius operis, in quo tractatur de differentia, & diuiditur in tres partes principales. In prima declaratur quid nominis ipsius differentiæ. In secunda diuiditur. In tertia diffinitur. Assignans ergo quid significet differentiæ nomen, dicit, quòd in triplici significatione inuenitur. Quandoque enim significat disparitatem, quæ in rebus fit à communiter accidentibus, & dicitur differentia communiter. Quandoque autem eam, quæ in rebus fit à propriis accidentibus, & dicitur differentia proprié. Quandoque autem eam, quæ in rebus fit ab essentialibus & propriis constitutiuis, & tunc dicitur differentia magis proprié.

Generis & speciei notitia, cùm sint relatiua, differentiæ cognitionem iure præcessit, quæ essentialiter specie priorem est, & analogum tum ex nostra, tum ex rebus ipsis in tria analogata distinctum, quorum differentia magis proprié prædicabile est.

CIrca hanc partem notanda sunt quatuor. Primò, quòd ordo præposterus à Porphyrio seruatus est, dum differentiam postponit speciei: nam differentia prior est specie, sicut principiũ prius est principiato: sed, quia ideo permutatus est, vt generis notitia compleretur, quoniã genus & species sunt correlatiua: legitima excusatione id factũ esse nõ est dubium: vnde statim post eorum notitiã ante reliqua de differentia sermonẽ inchoauit. Secundò notãdũ est, quòd distinctio differentiæ in supradictas tres significationes non est sicut distinctio generis, aut speciei in suas significationes. Cùm enim diuisum fuit genus, aut species, fuit diuisio æquiuocè vocis in suas signifi

significationes, sicut si diuideretur canis in piscẽ marinum, & cæleste sydus, & animal latrabile. Cùm autem diuiditur differentia in sua significata, est diuisio vocis aliquo modo analogæ in sua partialia significata. Fuit autem necessaria talis diuisio in hoc loco, licet æquiuocũ non esset differẽtiæ nomen: quia differentia non secundum totum ambitum suũ est vnum de quinque vniuersalibus, sed tertiò tantummodo sumpta.

Tertiò notandum est, ꝙ differentiã vocari communiter propriè & magis propriè ex duobus ortum est, scilicet, ex cognitione nostra, & ex rebus ipsis: ex cognitione quidẽ nostra vocata est differẽtia cõmuniter illa, quæ fit ex rebus, per quas communiter homines apprehẽdũt distinctionẽ & dissimilitudinẽ inter entia mundi huius. Res autẽ cõmuniter cadẽtes sub apprehensione hominum, quia sunt sensibilia accidentia, secundum quæ non differt hoc ab illo nisi alteritate quadam, ideo differentia cõmuniter dicitur, qua res differunt abinuicẽ alteritate quadam. Differentia verò proprie dicta est qua discernimus aliqua occurrẽtia, proprietates eorum inspiciendo: velut quosdã eorũ characteres: vt patet cum luscum aliquem aut à natura, vel casu signatum aliquem ab aliis differentem dicemus: & quoniam huiusmodi differentiæ secundum accidẽtia inseparabilia fiũt, ideò Porphyrius dixit, quòd differẽtia proprie dicitur, quãdo alterum ab altero differt accidente inseparabili. Magis proprie autẽ differẽtia dicta est, quæ sapiẽtibus innotuit: quòd nihil ea magis intime differre facit, quæ cõstituit: hæc autem, quia per essentiali principia, nõ quæcũque, sed propria fit: ideo Porphyrius dixit, quòd differẽtia magis propriè dicit, quando alterũ ab altero differt specifica differẽtia. Ex rebus verò nominũ hæc diuersitas robur maximũ habet: quoniã differẽtia cõmuniter dicit, quę causatur ex rebus, quæ nõ sunt propriæ huic, vel illi, sed multis cõmuniter accidũt & adueniũt & recedũt. Differẽtia verò ꝓpriè dicit, quia causatur ex his rebus, quæ proprietates sunt aliquarũ rerũ, vt ridere & mugire, vel partiũ earũ, vt cæcitas & surditas, &c. Magis propriè autẽ ideo dicitur, quia ex his, quæ maximè propriè rebus sunt, causãt, ex cõstitutiuis, scilicet essentiarũ suarũ. Quomodò autẽ mẽbra distinctionis huius nõ coincidãt, in expositione sequẽtis literæ declarabit, quoniã tũc facilior erit intellectus.

Vniuersaliter ergo omnis differentia addita alteratum facit alicui, sed ea quæ est cõmuniter, & propriè alteratũ solũ facit, illa autẽ, quæ

est

est magis propriè, aliud. Illæ quidē quæ faciunt aliud specificæ vocātur, illæ verò, quæ alteratū, simpliciter differētiæ. Animalis enim rationalis differentia aduenieēs aliud facit, & speciem animalis facit. Illa verò, quæ est mouēdi, alteratum facit solum à quiescente, quare illa quid & aliud, illa vero alteratū solū facit. Secundū igitur aliud facientes, diuisiones fiunt à generibus in species, & diffinitiones assignantur, quæ scilicet sunt ex genere & huiusmodi differentiis: secundum autē eas, quæ solum alteratum faciunt, alteratio sola consistit: & in aliquo modo se habentis permutationes.

Hæc est secunda pars huius capituli in qua differentiā diuidere intendens tria facit. Primo primā differētiæ diuisionem affert introducens eā ex prædictarum significationum conuenientia, & disconuenientia: vnde dicit, cōmune esse omni differentiæ facere alteritatē: sed inter differentiā communiter, & propriè ex vna parte, & differentiam magis propriè ex altera parte, tāta est distantia, ꝙ illæ alteratū tātū faciūt id quod per eas differre dicitur, ista autē aliud facit id, quod per ipsam differt &c. Et huic statim differentię primam diuisionem extrahens, ait differentiarum aliæ alteratum faciunt, aliæ aliud: & subdit tria, in quibus inter se prędictę diuisionis membra discrepant. Primum est, ꝙ facientes alterum differentię vocātur simpliciter, facientes vero aliud, differentiæ specificæ dicūtur. Secundum est, quòd faciētes aliud diuidunt genera, non autē facientes alterum. Tertium est, ꝙ facientes aliud sunt illæ, ex quibus cū genere fit diffinitio, facientes autē alterum diffinitiones non ingrediuntur, sed permutationes & alterationes secū dum eas fiunt: alterationes quidē, sicut aqua frigida postmodum per calefactionem differt à se, & ab altera frigida, & è conuerso, permutationes vero, sicut cum aliquis mutatur secundum differentias positionis: vt qui sedebat stat, vel de vno loco transit ad alium, vel secundum quascunque alias prædicamentales denominationes variatur.

Differentiæ omnes alteritatem, seu diuersitatem aliquam facere formaliter, vel virtualiter dicūtur, sed dissimiliter: nam communiter & propriè differentia alteritatem solam formaliter facere, aliud vero virtualiter inferre dicuntur: magis autem propria aliud formaliter, alteritatem vero, quam inferre potest, non nisi virtualiter facit.

Circa hāc partem duę terminorū combinationes declaranda occurrunt, s. ly alterum, seu alteratū, & aliud. Ly facere alterum & facere aliud. Aliud, cū sit relatiuum diuersitatis substātiæ, nihil aliud sonat in proposito, nisi diuersitatem sub-

stantialem, seu quidditatiuam. Alterum verò, quia relatiuum diuersitatis accidentis apud philosophos est, quod multifariã sumi potest, dupliciter in proposito accipi potest. Primo vt sonat diuersitatem in cõmuni, quę ob sui abstractionem ab imperfectiori nomẽ sumat, & alteritas dicatur. Secundo vt sonat diuersitatem accidentalẽ, quæ proprio nomine alteritas vocetur. Facere alterũ, & similiter facere aliud dupliciter intelligi in proposito potest. Vno modo formaliter, sicut albedo facit album formaliter. Alio modo virtualiter, sicut albedo facit disgregationem visus, quia ad ipsam sequitur naturaliter talis proprietas &c. Duplex ergo sensus verborũ Porphyrij esse potest. Primus est, ꝙ loquatur de alteritate. i. diuersitate in cõmuni: & de facere alterum & aliud formaliter: & tunc est sententia valde clara, ꝙ omnis differentia facit alteritatem. i. diuersitatẽ aliquã, aliter differentia nõ esset: sed differentię communiter & propriè faciunt tantũ alteritatem. i. diuersitatem aliquã, non tamen talem, quæ mereatur aliud nomẽ speciale, quoniã verè nõ nisi alteritatem faciũt. Differentia vero magis propria aliud facit. i. diuersitatem nõ qualemcunq;, sed potissimam, quam (ly aliud) significat: ita quòd ly aliud importat duo. s. diuersitatem substãtialem, & ratione ly diuersitatem, dicitur facere alteritatem, ratione ly substãtialem dicitur facere non solùm alterum, sed aliud: & iuxta hunc sensum clarum est, quòd differẽtia magis propria facit, & alterũ & aliud formaliter. Alter autẽ sensus est, quòd loquatur de alteritate, id est diuersitate accidẽtali, & de facere alterum & aliud formaliter, vel virtualiter. Et iuxta hunc sensum clara quoque sententia est, ꝙ omnis differentia alteritatem, id est diuersitatem accidentalẽ facit, licet dissimiliter, quia differẽtiæ cõmuniter & propriè faciũt eam formaliter, magis propria autem facit eam virtualiter, vt dicetur. Sed differentiæ cõmuniter & propriæ alteritatem, id est diuersitatem accidentalẽ tãtum faciunt; differentia autem magis propriè facit aliud, quia facit formaliter diuersitatẽ substãtialem: dum distinguit specifice speciem à se constitutam ab alia, & facit alterum: quia facit virtualiter diuersitatẽ accidentalem: quoniam ex differentiis essentialibus specierum fluunt passiones & proprietates secũdum quas fit diuersitas accidentalis. Aduerte autẽ hic diligenter quòd multũ refert dicere facit aliud, & dicere, infert aliud: sicut non parua differentia est inter facere & inferre. Inferre

siquidem

ſiquidem diuerſitatẽ ſubſtantialem poteſt effectus eius, facere autem illã non poteſt:& ideo differẽtia propriè, licet quãdoq; inferat differẽtiã magis propriam,& cõſequẽter infert aliud, id eſt diuerſitatẽ ſubſtantialem, quia quæ differunt in paſsionibus propriis, differunt etiã ſpecificis differentiis: ſicut differentia ſecundũ rudibile & riſibile infert differentiã ſecũdum irrationale & rationale: nõ tamen propter hoc ſequitur, quòd differẽtia propriè faciat aliud: quoniã infert aliud à poſteriori vt eius effectus,& non facit: è cõuerſio vero differentia magis propriè & facit & infert alteritatem, id eſt diuerſitatem accidentalem, quia cauſat illam & concludit eandem.

Diuiſum fuit à Porphyrio differentiæ nomen abſolute in intentiones, non autem res, cum eandem rem contingat communiter, propriè, & magis propriè rebus diuerſis differentiam eſſe, in ordine autem ad vnum, rerum fortè fuit diuiſio illa.

Circa ſupradicta aduertendum eſt, quòd quia differentia ſicut poteſt accipi dupliciter, ſcilicet formaliter & materialiter, ita poteſt diuidi dupliciter:& conſequenter harũ diuiſionum duplex ſenſus eſſe poteſt. Primus eſt, quòd differentia diuidatur materialiter. i. in res, quæ denominãtur differẽtiæ: ita ꝙ iſtæ diuiſiones ſint rerũ diuiſiones,& altera res differentia cõmuniter, altera propriè, altera magis propriè,& ſimiliter altera res differẽtia faciens alterũ tantum,& altera res differẽtia faciẽs aliud:& iſte ſenſus omnino eſt erroneus: quoniã vnamet res relata ad diuerſa, denominatur omnibus iſtis denominationibus. verbi gratia, cõgregatiuũ viſus eſt differentia cõmuniter reſpectu ligni, lapidis & ſimilium, quibus nigredo ineſt, vt accidens ſeparabile, & eſt differentia propriè reſpectu corui & carbonis, quibus nigredo ineſt vt accidens inſeparabile:& eſt differẽtia magis propriè reſpectu ipſius nigredinis, quam in ſpecie conſtituit,& facit aliud inter nigredinem & albedinem,& facit alterum tantum lignum à lapide: nõ ergo eſt diuiſio rerum. Secundus ſenſus eſt, quòd differẽtia ſumatur formaliter, & diuidatur in intẽtiones: ita quòd ſit diuiſio intentionum differentialiũ,& hic eſt ſenſus verus & dignus peripateticis, quoniam ſermonem formalem explanat Diſtinguuntur enim intentiones differentiæ vel ſecũdum modos, quibus vnũ ab alio differre contingit,& ſic quia tales modi ſunt tres, quoniam res aut differunt per eſſentialia, aut per proprietates, aut per accidentalia, & vnamet res huic eſt

essentialis, illi est proprietas, alij vero accidēs: ideo primo differentia distincta est in tres intentiones, scilicet communiter, propriè & magis propriè: vel secundū suos effectus, & sic quia tales sunt duo: quoniā aut est alteritas, aut alietas: & similiter, quia vnamet res in hoc facit alietatē, & in illo alteritatē, ideo data est secunda diuisio differentiarū vel secundū cōnexionem cum his, quorum differētiæ dicuntur: & sic, quia cōnexio vel est solubilis, vel insolubilis, dabitur tertia diuisio bimembris quoq;, & diuidentur differētiæ inseparabiles & in inseparabiles. In omnibus enim his diuisionibus rerum diuisio nūquam fit, sed intentionum: diuersimode tamen, quoniam prima fundatur supra diuersum modum, quo res denominata differentia inest alicui, secunda supra diuersum effectum in diuersis, tertia supra diuersam connexionem cum diuersis: & quoniam loquendum est formaliter (si Peripatetici esse volumus) ideo simpliciter asserendum est, quòd differentia propriè non est differentia magis propriè, neq; cōmuniter, neq; econuerso: & similiter faciens aliud nō est faciens alterum tantum, neque ecōuerso: & similiter separabilis non est inseparabilis, neque econuerso: licet vna res omnibus istis denominationibus subiacet. Potest autem cōtra hanc determinationem obiici: quia impossibile est vnum & idē differre ab vno vel pluribus communiter propriè & magis propriè per eandem rem: quoniam impossibile est quòd eadē res alicui vni sit essentialis, & proprietas, & accidens. Videtur ergo quòd diuisio prima differentiæ nō sit tantum intentionum, sed rerum: & similiter potest argui de secunda & tertia: quoniā impossibile est vnum & idem ab eadem re habere alietatem & alteritatem tantum: & esse separabile & inseparabile ab illa &c. Et confirmatur: quia qua ratione dicitur, quòd ista est diuisio intentionum, propterea quia vna res potest omnes istas suscipere denominationes in ordine ad plura, eadē ratione dici debet, quòd est etiam diuisio rerum propterea, quia in ordine ad vnum non potest res vna suscipere omnes istas denominationes, sed oportet esse plures res substratas denominationibus talibus: quæ enim maior ratio ibi quàm hic est, &c. Huic obiectioni satisfit dicendo, quòd quia differentia diuiditur absolute & nō in ordine ad vnum vel plura, & absolute loquēdo omnia membra harum diuisionum adunantur in vna re, & non in vna intentione, ideo nulla earum est diuisio rerum.

Ad

Ad cõfirmationẽ verò dicitur,quòd non eſt par ratio vtriuſq; partis: quoniam cum hic ſint duo,ſcilicet res differens, puta homo differens à leone,& res qua differt, quæ differentia denominatur: puta rationale vel riſibile,vel albedo &c. Quando differentia abſolute diuiditur non eſt reſpicienda rei differentis vnitas, vel pluralitas, quoniam hæc differentia à longe reſpiciuntur, ſed attendendum eſt potius rei, quæ differentia nominatur, quot modis actum differendi habeat,quot effectus, quomodo connexa &c. Vnde diuiſiones iſtæ, (vt dictum eſt,) non ſupra vnitatem vel pluralitatem rei differentis fundantur,vt obiectio ſupponit, ſed ſupra diuerſos modos differendi & effectus & cõnexiones,& quoniam omnium horum diuerſitas (abſolute loquendo) ab vna fluit re, quæ differentia denominatur, ideo rerum diuiſio non eſt: quãuis ſi non abſolute ſed in ordine ad hoc,puta vnũ quid differẽtiam ſecare voluerim⁹,diuiſionũ rerũ neceſſario oporteat fieri &c.

Cùm differentia faciens alterum ſolum differre faciat,ſimpliciter dicta eſt,aliud vero faciens,cum ſpecifice differre faciat non appellata eſt differentia ſimpliciter.

Circa primam differentiam aſsignatam in textu inter membra huius ſecundæ diuiſionis, notandum eſt, quòd differentia faciens aliud,ideo differẽtia ſpecifica vocatur,quia ſpeciem conſtituit,& ſpecifice diſtinguit eam ab aliis: differentia vero faciens alterum, non ideo ſimpliciter differentia dicitur, quia faciat differre ſimpliciter, quoniam hoc eſt falſum,quia nõ facit differre niſi ſecundum quid,ſed ideo differentia ſimpliciter dicitur, quia nõ facit ſimpliciter & complete differre. Intelligendum enim eſt, quòd cum in textu dicitur, quòd faciens alterũ ſimpliciter differentia dicitur,non eſt ſenſus,quòd differẽtia faciens alterum habeat pro nomine totum hoc,ſcilicet differẽtia ſimpliciter, ſed eſt ſenſus, ꝙ habeat pro nomine hoc ſ. differentia,abſq; aliqua alia perfectiua additione(ly enim ſimpliciter)idẽ ſonat quod abſq; additione aliqua. Differentia ergo faciens aliud in hoc diſcrepare dicitur à faciente alterum, quia faciens aliud ſpeciale nomen habet & vocatur differentia ſpecifica,faciens vero alterum commune nomen retinet abſque additione. Sed accidit hic non immerito dubitatio,quoniam quando ſunt duo contenta ſub aliquo cõmuni,& vnum eorum ſortitur nomen illius cõmunis abſq; additione,& alterum cũ additione, id quod ſortitur

illud sine additione sapit nobilius rationem illius nominis, vt patet de substantia & accidente respectu entis: substātia enim ideo ens absq; additione dicitur, accidēs vero non nisi cum additione dicitur ens secundū quid, quia substātia perfectius est ens quàm accidens. In proposito autē clarum est, ꝙ differentia faciens alterū non habet perfectius differentiæ rationē, quàm differentia faciēs aliud: imò est ecōuerso, quia perfectius differre facit differentia faciens aliud quàm faciēs alterū tantū: non ergo rectè dixisse videtur Porphyrius asserendo differentiam facientem alterum dici differentiam simpliciter &c.

AD EVIDENTIAM huius est sciendum, ꝙ suscipere aliquod nomē sine additione aliqua oritur non ex vna tantū causa, sed pluribus. Quādoq; enim hoc oritur ex perfectione: quia scilicet illius nominis ratio perfectè seruatur in illo & non in aliis, sicut sortes dicitur homo absq; additione, sortes vero pictus non dicitur homo, sed homo pictus, & hoc modo substantia dicitur ens sine additione, accidens vero cum additione secundū quid. sed ex hac radice non pullulauit in differentia faciente alterū, differētiæ nomen simpliciter, id est sine additione, vt ratio adducta probauit. Quādoq; autē hoc oritur ex imperfectione: quia scilicet illud cōtentū adeo modicā perfectionem addit respectu alterius membri, vt non mereatur habere speciale nomen, sed commune retineat, quasi nihil adderet, sicut bruta absq; additione dicere cōsueuimus animalia, homini autem iniuriam fieri ęstimamus, si animal simpliciter vocaretur. Et ex hac prodiit radice quòd differentia faciens alterū à Porphyrio differentia simpliciter vocaretur, quasi nihil amplius dignitatis haberet, quàm quod differre faciat, differentia vero faciens aliud differentia specifica vocata est, quoniam perfectius differre non inuenitur quàm specifice: & propterea nomen sibi singulare vendicauit.

A superioribus ergo rursus inchoanti, dicendum differentiarum alias quidem esse separabiles, alias vero inseparabiles. moueri enim & quiescere, & sanum esse & ægrum, & quæcunq; his proxima sunt, separabilia sunt. at vero aquilinum esse vel simum, vel rationale vel irrationale inseparabilia sunt. Inseparabilium autem aliæ quidem sunt per se, aliæ vero per accidēs. nam rationale per se inest homini, & mortale, & disciplinæ esse susceptiuum: at vero aquilinum esse vel simum per accidēs & non per se. Illæ igitur, quæ per se sunt: in ratione substantiæ accipiuntur, & faciunt aliud: illæ vero quæ secūdum accidens, neq; in substantiæ ratione accipiuntur, nec faciunt aliud, sed alteratū. quæ

quidem igitur per se sunt non suscipiunt magis & minus: quæ vero per accidens: (etsi inseparabiles sint) intensionem accipiunt & remissionem. Nam neq; genus aut magis & minus prædicatur de eo cuius fuerit genus, neq; generis differentiæ, secundum quas diuiditur. ipsæ enim sunt, quæ vniuscuiusq; rationem cõplent, esse autem vnicuiq; vnum & idem, nec intensionẽ nec remissionẽ suscipiens est. aquilinum autem esse, vel simum, vel coloratũ aliquo modo & intenditur & remittitur.

Hic secundo differentiarum secundam diuisionem affert cum subdiuisione & triplici differentia inter membra subdiuisionis. Diuisio est: differentiarum aliæ sunt separabiles, aliæ inseparabiles: subdiuisio est, differentiarum inseparabiliũ aliæ sunt per se, aliæ per accidens. Trium autẽ differẽtiarum inter membra subdiuisionis huius prima est, quod differẽtiæ per se accipiuntur in ratione substantiæ, id est, ingrediũtur diffinitionem substantialẽ rei: differẽtiæ vero per accidens manent extra. Secũda est quod differẽtiæ per se faciunt aliud, differẽtiæ verò per accidẽs faciunt alterum. Tertia est, quod differentiæ per se non suscipiunt magis & minus, differentiæ per accidens suscipiunt magis & minus seu intensionẽ & remissionẽ, quod idem est. Probat autem hanc tertiam disparitatem quo ad vtranquẽ partẽ. & primo quo ad primam innuens duas rationes ad hoc. prima est, quia genus non prædicatur magis & minus de eo cuius est genus, & similiter differentiæ generis diuisiuæ non debent magis & minus prædicari de eis, quorũ sunt differentiæ, & tenet similitudo cũ sequela ex eo quod vtrũq; est prædicatum substãtiale. secũdo est: quia id, quod cõplet rei rationem intensionem & remissionem non recipit. probatur: quia tale complet esse quidditatiuum rei, quod omnino vnum est non suscipiens intensionem nec remissionem: differentiæ autem per se: sunt quæ vniuscuiusq; rationem complent: ergo &c.

Differentias inseparabiles per se oportet esse & generis diuisiuas & per se specierum, id est non extra essentias, sed illarũ essentialiter cõstitutiuas.

Circa subdiuisionem notãdum est, quòd differentia potest dici per se & similiter per accidens duplici respectu. Potest quidem dici per se vt respicit genus, quod diuidit: & vt respicit speciem quam constituit. & siquidem dicatur ideo per se, quia respicit per se speciem, oportet accipere ly per se strictius (vt Albertus dicit) quàm accipiatur in libr. 1. Posteriorum: quoniam ibi vocatur respicere speciem per se tam prædicatum quidditatiuum, quàm proprium, hic vero differen-

tia, quæ fundatur supra proprio, per accidens dicitur: accipitur ergo hic per se vt idem est quod essentialiter, & per accidens vt sonat id quod extra essentiam rei est: ita quòd sensus est, differentiarum inseparabiliũ quædam sunt essentiales his, quorum sunt differẽtiæ, quædam vero sunt extra essentias eorum, quæ differre faciunt. Si autem differẽtia ideo dicatur per se, quia genus per se respicit, altior sensus est. & ly per se alio modo accipere oportet. Differentia enim iuxta hunc sensum non ideo dicitur per se, quia per se prædicetur de genere, aut quia essentialis sit generi, sed quia per se diuidit ipsum genus &c. genus enim, puta animal, potest diuidi differentiis per accidens. vt si diuidatur animal per nauigatiuum & volatiuum, aut per masculinum & fœmininum & huiusmodi, quæ sunt animalium accidentia. & potest diuidi differentiis per se, vt si diuidatur animal in rationale & irrationale, quę sunt animalium non proprietates nec accidentia, sed principia formalia. nec parui refert qualibus genus differentiis diuidatur per se, an per accidens: absq; differẽtiis enim per se nec diffinitiones, nec scientiæ rerum haberi possunt: & multi errores eueniunt: quia non discernitur quando aliquid diuiditur, an per se differentiæ sint sumptæ, an per accidens &c. Quid autem exigatur ad hoc quod differentiæ sint per se differentiæ alicuius generis, altioris est negotij: in 7c. namq; Metaphy. tractanda potius est res hæc. Sat sit in hoc loco nosse quòd differentiæ per se, de quibus Porphyrius loquitur vtranq; perseitatem habere debent: & respectu scilicet generis & speciei. Verum ne nouitij turbentur, attendendum est, quòd licet perseitas differentiarum & genus & speciem respiciat, inseparabilitas tamen solam speciem attingit: vnde sensus subdiuisionis est differentiarum inseparabilium ab his, quæ differre faciunt, aliæ sunt per se, aliæ sunt per accidens.

Per se differentiæ intentionaliter modo magis vel minus, genus & speciem respiciunt diuidendo vel constituendo, differentiæ vero per accidens nonnunquam magis & minus suscipiunt.

Circa tertiam differentiam assignatam in textu inter differentias per se & per accidens, duo notãda sunt. Primum est sensus illius. Sensus autem orationis, quia ex terminis dependet, à terminis inchoandum est. Suscipere magis & minus nihil aliud sonat pro nunc quàm rem illam quæ dicitur suscipere magis & minus, magis & minus participari vel ab eodem

dem in diuersis tēporibus, vel à diuersis simul, vel succesſiue: sicut calor suscipit magis & minus, quia eadem aqua modo est minus calida, modo magis: & ista aqua est magis calida quam illa &c. Differentia per se (vt superius dictum fuit) potest accipi dupliciter. Vno modo pro re, quæ est differentia, & sic cum talis res sit etiam differentia per accidens, de ea verificabitur, & quòd suscipit magis & minus: & consequenter in hoc loco non est sermo de differētia pro re absolute. Alio modo accipitur pro re, vt induit intentionem differentiæ per se, & sic de ea est hic sermo: & de ipsa verificatur sermone formali quòd non suscipit magis & minus. Ad hoc enim quòd differentia per se non suscipiat magis & minus, non exigitur quòd res illa careat intensione & remissione, sed requiritur & sufficit quòd res illa, inquantum est differentia per se, non suscipiat magis & minus. Et quoniam res in illa non denominatur per se differentia (nisi in ordine ad speciem, quam constituit, & genus quod diuiditur) consequens est, quòd ideo differentia per se, non suscipit magis & minus, quia actum differētiæ scilicet constituere speciem, & diuidere genus non exercet cum magis & minus, ita quòd modo magis modo minus cōstituat aut diuidat, aut distinguat ab aliis &c. Cuius fundamentum est: quia res denominata differentia per se, ei respectu cuius dicitur per se differentia, non inest secundum magis & minus: cuius signum est, quia non prædicatur differentia de genere, aut specie cum magis & minus. Differentia vero per accidens ideo dicitur suscipere magis & minus, quia cum magis & minus communicatur his, quorum est differentia per accidens. Nec æquali sorte accidisse credas differentiæ per se, non suscipere magis & minus, & differentiæ per accidens suscipere: quoniam differētia per se vendicat sibi hoc necessario: & vniuersaliter. necesse est siquidem, vt dicetur, constitutiuum speciei vt sic carere latitudine, differentia vera per accidens non vēdicat sibi necessario suscipere magis & minus, sed permisſiue & particulariter. Ex eo enim quòd aliquid est differentia per accidens non prohibetur suscipere magis & minus, & in multis hoc seruatur: puta in differentiis secundum calidum & frigidum, album & nigrum, simum aquilinum &c. non autem in omnibus, vt patet in differentiis secundum numeralia accidentia: duo scilicet & tria &c. patet ergo ex dictis sensus differentiæ huius, & consistit in hoc, quòd differentia per se vt

in hoc c.

sic, caret necessario magis & minus, differentia autem per accidens, vt sic, non prohibetur suscipere magis & minus. Secundum autem notandum est ratio secunda in textu ad hoc addu cta: oportet siquidem & hic aduertere quòd eius termini formaliter intellecti perspicuam illam reddunt. consistit nanque in hoc, quòd quia esse quidditatiuum rei vt sic, consistit in indiuisibili, quoniam species rerum(vt dicitur in 8. Metaphy.) sunt sicut numeri, quibus non potest adeo parum auferri aut addi, quin varietur species : quia sic inquã esse quidditatiuum consistit in indiuisibili, oportet quòd careat magis & minus: quoniam magis & minus latitudinem & diuisibilitatem supponunt in re suscipiente illa : si autem sic est, oportet vlterius quod differentia constitutiua & completiua ipsius esse quidditatiui consistat in indiuisibili, aliter constitutiuum essentiale haberet latitudinem & constitutum non: quod est impossibile. ex proprio ergo effectu ipsius per se differẽtia declarauit subtiliter Porphyrius, quod ipsa non suscipit magis & minus. hęc autem, quoniam mediocriter coniectantes tangemus alibi, diffusius discutienda relinquamus, &c.

8. com. 10.

Cum igitur tres species differentiæ considerentur: & hæ quidem sint separabiles, illæ vero inseparabiles: & rursus inseparabilium, hæ quidem sint per se, illæ vero per accidẽs: rursus earum, quæ per se sunt, differentiarum, aliæ quidem sunt, secundum quas diuidimus genera in species, aliæ verò secundum quas ea. quæ diuisa sunt, specificantur. vt cum per se differentiæ omnes huiusmodi animalis sint, animati: & sensitiuum, rationalis & irrationale: mortalis & immortale: ea quidem, quæ animati & sensibilis differentia constitutiua est substantiæ animalis: (est enim animal substantia animata sensibilis.) ea vero quæ est mortalis & immortalis differentia, & rationalis & irrationalis, diuisiuæ sunt animalis differentia: per eas enim genera in species diuidimus. Sed hæ quidem, quæ diuisiuæ sunt differentiæ generum, completiuæ sunt & constitutiuæ specierum. diuiditur enim animal rationalis & irrationalis differentia, & rursus mortalis & immortalis differentia: sed ea quæ est rationalis differentia & mortalis constitutiuæ sunt hominis, rationalis vero & immortalis Dei, illæ vero, quæ sunt irrationalis & mortalis irrationalium animalium. sic etiam suprema substantia cum diuisa sit animati & inanimati differentia, sensibili & insensibili, animata & sensibilis congregatæ ad substantiam, animal perfecerunt: animata vero & insensitiua perfecerunt plantam. Quoniam ergo eadem alio modo acceptæ sunt constitutiuæ,

aliquo

aliquo modo autem diuisiuæ, omnes specificæ dicuntur: & his maximè opus est ad diuisiones generum et diffinitiones specierũ, sed non his, quæ secundum accidens inseparabiles, nec magis his, quæ sunt separabiles.

Hic tertiò, vt compleat diuisionẽ immediate anteceptam, reassumit eam cum subdiuisione: & subdiuidit alterũ membrũ subdiuisionis, scilicet differentias per se, declaratq; membra vltimæ subdiuisionis: tota ergo diuisio est. Differentiarũ aliæ separabiles, aliæ inseparabiles. Inseparabilium aliæ per se, aliæ per accidens. Per se: aliæ diuisiuæ generum, aliæ constitutiuæ specierũ: quæ per generis diuisionem acceptæ sunt: declaratio huius vltimæ diuisionis ante oculos ponit prædicamentalem arborem supra pictam, vt inspiciantur differentiæ quæ in vtroq; positę sunt latere. hac autem arbore præsentata, primam declarationem aggreditur, antequàm aduertendum est, quòd membra huius subdiuisionis, scilicet differentiarum per se, aliæ sunt diuisiuæ, aliæ constitutiuæ, dupliciter sumi possunt. Vno modo absolute, & sic ista subdiuisio nec est diuisio rerum, nec differentiarum propriè loquendo: sed potius actuum ipsius differentiæ: vna enim metres & vnica differentia, vt dicet ipse Porphyrius, est diuisiua & constitutiua: quia habet vtrunque actum respectu diuersorum. Alio modo possunt sumi in ordine ad aliquod vnum subalternum: & sic est diuisio differentiarum & rerum eo modo, quo alia res est differentia inferiori à superiori: quoniam aliæ sunt differentiæ diuisiuæ animalis, aliæ sunt differentiæ constitutiuæ eiusdem. illæ enim sunt inferiores animali, istę verò sunt eo superiores, vt patet in arbore. Quia sic ergo dupliciter intelligi potest distinctio inter huius subdiuisionis membra. Porphyrius primo declarat quomodo sint aliæ differentiæ diuisiuæ à constitutiuis: sumẽdo eas in ordine ad aliquod subalternũ: & in obiecta arbore ostendit, ꝙ respectu animalis, aliæ sunt differentiæ constitutiuæ, & aliæ diuisiuæ: quoniam constitutiuæ animalis sunt, animatum & sensibile: diuisiuæ verò rationale & mortale. Secundò declarat quomodo sint aliæ differentiæ diuisiuæ à constitutiuis, absolute loquendo de eis: & ostendit in eadem arbore, quòd non sunt aliæ differentiæ constitutiuæ à diuisiuis, sed eædem sunt diuisiuæ superioris generis & constitutiuæ inferiorum specierum. Declarat autem hoc primo in illis differentiis, quas diuisiuas tantum animalis dixerat, ostendendo quòd illæ etiam constitutiuæ sunt non animalis,

sed

ſed ſpecierum eius: deinde in illis,quas conſtitutiuas tantum animalis dixerat,oſtendendo eas eſſe ſupremæ ſubſtantiæ diuiſiuas,conſtitutiuas verò ſpecierum ſubalternarum eius. Et ſic completa declaratione. tertiò declarat membra huius diuiſionis à nomine eorum dicens:quòd iſtæ ſunt differentiæ illæ, quæ ſpecificæ vocantur: de quibus ſuperius meminimus. quartò declarat eorum vtilitatem dicens, quòd talibus differentiis opus eſt, cùm diuidere genera, & cum diffinire volumus ſpecies:& propterea cæteris relictis, de iſtis tractandum eſt, &c. Nota hic, quòd licet iſta vltima ſubdiuiſio abſolutè non ſit diuiſio rerum,ſicut nec aliæ diuiſiones ſuprapoſitæ:iſta tamẽ ſola peculiari quadam ſorte obtinuit, vt ab aliis explanata ſit:quòd ſit diuiſio differentiæ ſecundum diuerſos actus, & non ſecundum diuerſas res. Hoc autem non ideo accidiſſe putandum eſt, quia latuerint tot ingenia, aliæ ſupradictæ diuiſiones, ſed quia cæteræ diuiſiones, & ſi non rerum, ſaltem differentiarum diuiſiones erant.alia enim differentia eſt,quæ ſeparabilis eſt, & alia quæ inſeparabilis, & ſic de aliis: quoniam alio & alio modo differre faciunt, vt dictũ eſt ſuperius. hæc verò ſubdiuiſio neque etiam differentiarum diuiſio eſt, quoniam vnica res vnica intentione differentiæ duo ſimul operatur: diuiſionem, ſcilicet generis & conſtitutionẽ ſpeciei: oſtenditur autẽ vnica intentio differentiæ: & ex eo quòd differentia eodem modo facit differre ſpeciẽ & genus: quoniam æquè diſtinguit vtrunq; ſpecifice,ſcilicet rationale enim non ſolùm hominẽ ab aſino differre facit ſpecifice, ſed etiam animal in homine ſpecifice diſtinguit ab animali in aſino (vt in T.cõ. 24. 10.Metaphy.habetur) & ex eo quod non qualicunque ſimultate illos duos actus in ſe vnit, ſed tali & tanta, vt vnus alterius ratio ſit,& alter ſine altero fieri nequeat.

Quas etiam determinantes dicunt. Differentia eſt qua abundat ſpecies à genere.homo enim plus habet quàm animal rationale & mortale animal enim nihil horum eſt.

Hæc eſt tertia pars huius capituli: in qua differentiæ, quæ vnum eſt quinq; prædicabiliũ,id eſt differentiæ per ſe, quinq; diffinitiones aſsignantur iuxta numerũ ſuarum proprietatũ, ſeu operationum,quę ſuis locis patebunt.Ponit autem primo diffinitionem primã, & deinde dubitationẽ quandam mouet. Determinant ergo diffiniendo differentiam Peripatetici primo ſic,differentia eſt,qua ſpecies abundat à genere. Vbi nota quòd

quòd ly qua, nõ solùm denotat illud plus quod habet species, & quo caret genus esse differentiam, sed etiam denotat differentiã esse causam, quare species plus habeat in se quàm genus. Vnde sensus diffinitionis est, differentia est, quæ & vt causa abundantiæ, & vt re abũdante, vel redundante species abũdat à genere. vtroq; enim modo species abũdant à genere per differentiam & non altero tantum: quoniam species nihil includit, quo careat genus nisi differentia: & proxima causa, quòd species plus includat quã genus, est ipsa differentia, quæ ex natura sua habet quod extra genus sit & speciem ingrediatur. Abundare autem licet distingui posit abũdare in potentia & in actu, & genus abundantia potentiali à qualibet specie abundet: species autem abũdantia actuali à genere abundet: quia tamen abundare in potentia non est abundare, sicut nec diues in potentia est diues, ideo absque distinctione dictum est, quòd species abundat à genere: quia actualiter plus habet in se quàm genus in se actualiter habeat: species enim habet in se actu differentiam, quàm genus actu non habet, vt patet in exemplis textus, &c.

Nam vnde haberent species differentias? nec verò omnes opposit as habet: quoniam idem simul habebit opposita, sed quemadmodum probant, potestate quidem hàbet omnes differentias sub se, actu verò nullam. ac sic, nec ex his quæ non sunt aliquid fit, nec idem simul habebit opposita.

Hic dubitat. quia dixerat differentiam haberi à specie, & propterea abũdare à genere, dubitatio non exprimitur in textu integre, sed in responsione insinuatur. Et quia soluere nescit, qui nescit nondum (vt dicitur in 3. Metaphy.) ideo proponenda est ista dubitatio. Queritur, si species abundat à genere differentia, vnde habet species differentias: aut à genere, aut à nullo: nam ante differentias nihil est nisi genus, non à genere: quoniam cum nihil det quod non habet, sequeretur quod genus haberet omnes suas differentias, quibus diuiditur, cùm non sit maior ratio de vna quàm de altera: & cum tales differentiæ sint oppositę, sequetur quod idem simul habebit opposita: quod videtur impossibile, licet enim vnum & idem successiue habere opposita videamus (dum aliquid prius frigidum fit calidũ) simul tamen habere opposita impossibile omnino censetur. Si autem species habere dicantur differentias à nullo, sequetur quòd ex nihilo fiet aliquid: hoc autem est

T. com. 1.

contra

contra omnes philosophos dicentes, quòd ex nihilo nihil fit. Huius dubitationis primã partem Porphyrius ponit, & statim subdit solutionem quæstionis: dicẽs, Sed quemadmodum probat, &c. & consistit responsio in hoc, quòd species habent differentias à genere habente differentias in se non actu, sed potestate: & hoc sufficit, quoniam sic euitamus vtrunque inconueniens in quæstione adductũ: quia nec dicimus, differentias venire ex nihilo, sed oriri ex genere: nec dicimus in eodem esse opposita, quoniã opposita esse in potentia in eodem non est opposita esse in eodem, sicut nec hominẽ esse calidum in potentia est hominem esse calidum.

1. Physi. T. com. 33

Cùm idem numero subiectum impossibile sit informari duobus contrariis, & idem genus & species in sui ratione non includat opposita, seu oppositi alterius rationem, genus non includere opposita differentias actu dictum est, licet in eodem genere sint actu opposita.

Circa ea, quæ hic dicuntur, triplex dubium est, quomodo, scilicet genus non habeat differentias actu, & quomodo habeat potestate, & qua potestate illas habeat. Ratio primæ dubitationis est: quia videmus, quòd genus actu simul habet differentias oppositas: animal enim genus actualiter & simul est rationale & irrationale: quoniam actualiter est simul coniunctũ homini & bruto. Nec potest subterfugi dicendo, quòd non est idem animal quod est rationale & irrationale: quoniã Porphyrius in textu non solũ reputat inconueniens idem numero habere actu duo opposita simul, sed etiam idem genus, vt patet. Constat autem quod animal vnũ & idem genus existens actualiter & simul est rationale & irrationale. Ad hoc breuiter dicitur, quòd habere duo opposita simul in actu contingit dupliciter, scilicet per modũ coniunctionis, & per modum inclusionis. Per modũ coniunctionis opposita haberi dico quando opposita coniungũtur alicui, sicut accidentia subiecto, vel formæ materiæ, vel quouis alio modo quæcunq; extra naturã alicuius, illud per modum informationis determinant: & hoc modo opposita non posse esse in eodem actu & simul intelligendum est in eodem numero tantũ: quoniam impossibile est vt vnũ & idem numero sit simul calidum & frigidum, &c. idem autẽ specie, aut genere possibile est hoc modo suscipere simul cõtraria, vt ratio adducta probat. Per modum autem inclusionis tunc haberi dico opposita, quãdo opposita

posita includuntur in ratione illius:& hoc modo impossibile est idem siue numero siue specie siue genere, includere actu simul duo opposita: quoniam vnum destruit reliquum & non se cōpatiuntur in vna natura:& iuxta hunc sensum est dictum à Porphyrio: quòd genus non habet actu differentias eius diuisiuas, quoniā eas non includit in sua ratione. Species autem actu eas continet: quia singularū diffinitiones singulæ ingrediuntur. & per hæc patet responsio ad obiectū: quoniam primum sensum impugnat, quem non approbamus. Secundum autem & tertium dubium, quoniam metaphysicali egent speculatione, indiscussa relinquantur: satq; sit scire nunc, quòd genus ideo potestate dicitur continere differentias, quia differentiæ ex eo nascūtur:non ita quòd in eo prius latitantes prodeant; sed sic vt inchoatæ in ipsa forma generica indistinctè, ad proprias actualitates distinctè & perfectè sortiendas ex eo originem trahant: propter quod genus principium suarum specierum (dictum est) sicq; potestas hæc generis ad actum reducitur, vt differentiarum omnium & singularum, quæ potestate in genere continentur, omnes indiuiduis actualiter & simul ipsum genus efficiatur. *Suprà c. 1.*

Diffiniunt autem eam, & hoc modo. Differentia est quæ de pluribus differentibus specie in eo quod quale quid est prædicatur. rationale enim & mortale de homine prædicatum in eo quod quale quid est, homo dicitur: sed non in eo quod quid est. quid est homo interrogatis nobis conueniens est dicere animal: quale autem inquisiti, quoniam rationale & mortale conuenienter aßignabimus. Rebus enim ex materia & forma constantibus, vel secundum proportionem ad materiam & formam, constitutionem habentibus. quemadmodum statua ex materia est æris, forma autem figura. sic & homo communis & specialis, ex materia quidem similiter proportionabiliter consistit ex genere, ex forma autem differentia: totum autem hoc, scilicet animal rationale mortale, homo est, quemadmodum illic statua.

Declarata iam differentia inquantum à genere in speciem deriuatur, per primam diffinitionem, secundam ponit diffinitionem, in qua declaratur differentia inquantum prædicabile est distinctum ab aliis quatuor. Vnde diffinisse ait Peripateticos differentiam etiam sic: Differentia est quod prædicatur de pluribus differētibus specie in eo quod quale. & statim declarat vltimam particulam, scilicet in eo quod quale dupliciter. Primo ex notis interrogationū: quoniā, quærentibus quid est homo:

homo: respondemus generis nomen, puta animal, ac per hoc animal prædicatur in quid: quærentibus autem deinde quale animal est: respondemus differentiæ nomine, puta rationale. & sic differentia prædicatur in quale: quia respondetur interrogantibus quale. secundò declarat hoc ratione tali, quando aliquid constituitur ex duobus, materia, scilicet & forma, vel se habentibus sicut materia & forma, id, quod se habet vt forma, prædicatur in quale: species constituitur ex genere & differentia, ita quòd genus se habet vt materia, & differentia vt forma: ergo differentia prædicatur in quale, &c. Minorem declarat exẽplo in artificialibus nobis notioribus: quemadmodum enim statua Cæsaris est quid compositum ex ære & figura Cæsaris, ita quòd æs est materia statuæ, figura verò Cæsaris est forma, & statua est totum compositum ex ære & figura: sic homo, (non hic vel ille, sed communis,) qui denominatur species, est quid compositum ex animali tanquam materia: & rationali tanquam forma. Maior autem non declaratur in textu, nec aliæ particulæ diffinitionis assignatæ: oportet ergo hæc omnia ordinate facere, incipiendo à prioribus particulis.

Differentia vltima quæ est vere differentia est quæ non repugnanter, seu negatiue de pluribus differentibus specie prædicetur, & si conuertibilis cum specie sit.

Occurrit autem primo antiquum dubiũ circa illam particulam, pluribus differentibus specie. Quoniam differentia vltima, secundum veritatem conuertibilis est cum specie specialissima, & consequẽter non prædicatur de pluribus differentibus specie, sed vna sola specie: & sic ista diffinitio non conuenit omni contento sub diffinito. Hanc dubitationem licet multipliciter diuersi se soluere credãt, vt diffuse Albertus recitat, duæ tamen solutiones mihi dignæ visæ sunt vt in medium adducantur. Prima est, ꝙ quia differentiæ vltimæ sunt nobis ignotæ, eas differẽtias diffinierunt Peripatetici, quas habemus, & quibus vtimur in diffinitionibus: tales autem sunt (vt in 2. Posteriorũ dicitur) que in plus se habẽt quàm species. Non ergo ideo diffiniendo differentiam, dicitur quòd prædicatur de pluribus differentibus specie, quia omnis differentia sit talis: sed quia omnis differentia nobis nota prædicatur de pluribus differentibus specie. Nec obstat si de nouo cognosceretur aliqua differentia vltima: quoniam quod in pluribus inuenitur logica probabilitate sunt intuiti: hæc respõsio, licet

ſ. cõſi. 57.

ab

ab Alberto ridiculosa iudicetur, propterea quia non saluat diffinitionem cõuenire omni contento sub diffinito, & quia oppositum istius diffinitionis conuincitur conuenire alicui contento sub diffinito, id est differentię vltimæ, quia nõ de pluribus, sed de vna tantum specie prædicatur, ego tamen à risu abstinendum censeo: eo quòd S. Tho. in 2. Posteriorum: asserit ideo Aristotelem dixisse differentias omnes esse in plus quàm diffinitum, quia propriis differentiis caremus. Et ipsemet Albertus ibi asserit dici posse, quòd Aristoteles loquitur de differentiis nominatis, quæ sunt cõmunes, quoniã proprias non habemus. Vnde iuxta hoc rationes eius facilè soluuntur, dicẽdo, quòd diffinitum non est hic differentia absolute, sed differentia nominata & sic conuenit omni, & nulli conuenit oppositum &c. Altera responsio est, quòd hic non diffinitur quæcunq; differentia, sed ea tantum, quæ est vere differentia: vere autem differentia non est differentia vltima cõuertibilis cum specie, sed superiores: & ideo optime dictum est, quòd differentia prædicatur de pluribus differentibus specie. Quod autem vltima differentia & conuertibilis non sit vere differentia, declaratur sic. Differentia vltima habet tria in se, scilicet quòd diuidat genus: & ꝙ constituat aliquid sub genere: & ꝙ ad vnicam & indiuidualem naturam determinet: primi duo actus conueniunt differentiæ inquantum differentia est, ita quòd differentia habet quod sit differentia ex primis duobus, quia diuisio separatio est: ex hoc ipso autem quòd aliquid separat differre facit separata, & contrahit & coartat id quod diuiditur ad partem, quam separando constituit &c. Tertius vero actus differentiæ naturam non ingreditur, aliter oporteret quòd omnis differentia hunc haberet: sicut omnis differentia habet primos duos actus, scilicet diuidere & constituere: sed accidit alicui differentiæ ille tertius actus ex eo, quòd res aliqua denominata differentia ex propria natura habet quòd non inueniatur nisi in vna natura, & indiuisibilis sit formaliter &c. Sic ergo, quia vltima & conuertibilis differentia vere diffeřẽtia nõ est, sub diffinita differentia hoc in loco non comprehenditur: & consequenter vniuersaliter verificatur ꝙ differẽtia, quę vere differẽtia est, prędicatur de pluribus speciebus. Hęc est respõsio Alberti ab Auicẽna Alpharabio & Auerro. sumpta (secundum ipsum) & Aristoteli attributa. Appellat quoq; vere differentiã, differentiã simplicis virtutis differẽtię,

eo ꝙ habeat ſimplicem differẽtiæ efficaciam, ſcilicet diuidere & conſtituere: differentiã autem nõ vere, differentiã non ſimplicis virtutis termini diffinitiui, eo quòd vltima & conuertibilis differẽtia cõtineat in ſe omnes ſuperiores ſicut tetragonum trigonũ &c. Hęc ſolutio, quoniã ex limpido fonte emanat, & ad quæſtionis propoſitæ veritatem ducit: diſcutienda aliqualiter eſt. Poteſt ſiquidem dupliciter intelligi. Primo ſecundum ꝙ ſonat, vt ſcilicet differẽtia hic non diffiniatur ſimpliciter ſecundũ totum ſuũ ambitũ, ſed diffiniatur tantũ differentia nõ vltima: quia talis tãtũ vere differẽtia eſt, & ſimpliciter virtutẽ differentię habet, & hic ſenſus licet prima facie ab eis intentus videatur, quo modo vel voluntarius vel cõtra rationẽ non ſit, nõ video: cõtra rationem quidẽ, quia cũ differẽtia vltima habeat omnes actus veræ differẽtiæ, ſ. diuidere & cõſtituere, quare diffinitio veræ differẽtię ſibi cõuenire non debet. Nec ſufficit dicere, quòd hoc ideo accidit, quia vltra actus veræ differentiæ habet ꝙ determinet ad atomã naturam. Hoc enim tertiũ non eſt cõditio diminuens rationẽ differẽtiæ: dato quòd eſſet extranea cõditio, & conſequẽter diffinitio verę differentiæ ſibi repugnare non debet, ſicut omnis diffinitio non repugnat ſorti nec homini albo; licet repugnet homini picto. Quod autem ille tertius actus non ſit conditio diminuens ex eo certum eſt, quia compatitur ſimul ſecum omnes actus veræ differentiæ expleri. Voluntarius autẽ non minus quàm prima reſponſio, quę deſpicitur, ſi fugiendo dicatur, pro vere differentia nõ abſolute diffinitur, ſed cum præciſione cuiuſcunq; poſterioris actus aduenientis, ita ꝙ diffinitum eſt differentia pręciſe, & propterea nõ clauditur hic ſub diffinito differentia vltima: quia licet ſit vere differentia, nõ tamen eſt pręciſe differentia, ſed addit aliquid vltra, ſcilicet determinationem ad atomam naturam. Hæc enim gloſa qua ratione magis quàm prima reſponſio fulciri poſſit, libenter audirem (præſertim quia licet conſueuerint philoſophi de rebus abſtracte & pręciſe diſcutere, quæ debeantur illis ex rationibus formalibus, non tamen in diffinitione poſitiue ponere conſueuerunt, id quod non rei rationem, ſed pręciſionem ſequitur) prædicari autem de pluribus ſpeciebus ſequitur non differentiæ rationem: quia ſic inueniretur vbicunque inuenitur differentiæ ratio, ſed differentiæ pręciſionem, quia ſi res pręciſe differẽtiæ rationẽ habet, de pluribus ſpeciebus prædicatur ſecũdũ iſtam viam.

viam. Alio modo poteſt intelligi prædicta ſolutio, vt diffinitum ſit differētia abſolute & formaliter ſumpta inquantum differētia eſt: & quòd ly prædicari de pluribus differentibus ſpecie, nō ſumatur poſitiue, ſed non repugnanter, & ſit ſermo formalis, cuius ſenſus ſit, differētia eſt quod prædicatur, id eſt vniuerſale, cui inquantū differentia eſt, non repugnat prædicari de pluribus differentibus ſpecie &c. Et hic ſenſus eſt valde ſubtilis & profundus: quoniā formaliter differētiæ rationē rimatur, differentia enim, (vt ex dictis patet,) ex eo ꝙ diuiſiua & cōſtitutiua eſt, habet ꝙ ſit differētia: ex his autem non vendicat ſibi differētia, ꝙ prædicetur de pluribus ſpeciebus: quoniam oporteret (vt dictū eſt) ꝙ omne, cui conueniunt iſti duo actus, ex quibus differentiæ ratio integratur, prædicaretur de pluribus ſpeciebus: quod manifeſte apparet falſum in vltima differentia, quæ conuertibilis eſt cum atoma ſpecie. Sed ex his non repugnat differētiæ, quod prædicetur de pluribus ſpeciebus, quoniā ſi ex his repugnaret, nullum cui hi actus inſunt, prædicaretur de pluribus ſpeciebus: quod manifeſte apparet eſſe falſum in differentiis ſubalternorum. Iuxta hunc autem ſenſum oportet ſoluere obiectionē factam, vtendo illa regula quādo aliquid non repugnanter conuenit ſuperiori abſolute, & repugnat inferiori ex propria ratione, vel ex quacunq; alia additione, illud tale ſimpliciter non poteſt enuntiari de inferiori, ſed cum ſpecificatione ſuperioris, verbi gratia, quantitati non repugnanter conuenit diuidi in infinitum, quod tamen non poteſt abſolute verificari de omni quanto, vt patet in quantitatibus phyſicis, ſed verificatur de omnibus quantis cum iſta ſpecificatione in eo quod quantum, quantitas enim humana non eſt diuiſibilis in infinitum, quia ſi in medio ſecaretur ſtatim deſineret eſſe humana, ſed quantitas humana inquantum quātitas eſt diuiſibilis in infinitum Ex hac inquam regula tradita à S.Tho. in phyſicis ſoluitur præſens quæſtio, dicendo cū Auicenna & cæteris ſupradictis, quòd differentiæ vltimę non conuenit iſta diffinitio abſolute, nec oportet quòd ſibi conueniat abſolute, quoniam differētia vltima taliter con trahit differentiæ rationem, ꝙ ex illo addito repugnat ſibi, ꝙ nō repugnat differētiæ rationi, & hoc eſt dicere, quoniā differentia vltima non habet ſimplicem virtutem differētiæ, & ꝙ non eſt differentia vere. i. pure, ſed cōuenit differentiæ vltimæ iſta diffinitio cum ſpecificatione differētiæ: iſta enim eſt vera.

1. phyſico. Lec. 9. & t. cōmē. 36.

Differẽtia vltima (inquantũ differentia est,) est prædicabilis de pluribus differentibus specie quocunq; modo præexposito: licet ista sit falsa differentia vltima est prædicabilis de pluribus differentibus specie, quocunq; modo exponatur. Et quoniam hic sensus differentiæ naturam formaliter explanat, negatiue tamen; magis dignus tot Peripateticis censeatur: si placet. Eo præsertim quòd hic modus exponendi conformis est Aristotelicæ doctrinæ in 6. & 7. Physicorum: Tres ergo sustentabiles expositiones collige nouitie. Prima est quod differẽtia nominata hic diffinitur. Secunda est quòd differẽtia precise seu pure. Tertia est quod differentia formaliter seu vt sic: secundum primas duas expositiones ly prædicabile de pluribus differentibus specie; positiue intelligitur, iuxta tertiam vero negatiue: seu non repugnantur, prima facilior & intentioni diffinientium fortè conformior, secunda supradictorum virorum illustrium verbis magis consona, tertia ipsi rei naturæ magis propinqua videtur,

Differentiæ fundamentalis ratio, secundum quam differentia prædicatur in quale essentiale, non autem accidentale.

Circa alterã vero particulam (s. in eo quòd quale) notanda sunt tria. Primum est, quòd cum prædicari in quale dupliciter cõtingat, scilicet accidẽtaliter, sicut albũ dicitur de homine, cigno: & essentialiter, sicut rationale dicitur de homine: differentia nõ prædicatur in quale accidentaliter, sed essentialiter: quoniã res denominata differẽtia per se, de qua loquimur, est essentialis, & intrinseca ipsi speciei: & non est extra ipsam speciẽ aliquo pacto, nec, s. secũdũ rẽ nec secũdum intellectum: quemadmodũ sunt illa, quę prędicãtur in quale accidentaliter. Non est autem explicata particula hęc in diffinitione differentię: quoniã hoc tanquã per se totũ relinquebat. Auicẽna autem integrã diffinitionem aduuauit dicẽs, differentiam esse vniuersale prædicatũ essentialiter de pluribus differentibus specie in eo q̃d quale. Secundum est, ꝙ differentia ideo prędicetur in quale essentialiter, quia est qualitas essentialis generis & speciei, licet diuersimode: qualitas enim idem sonat quod formalis determinatio, determinatur autem non solùm subiecti potentia secundum esse accidentale, per formas accidentales, & materiæ potentia secundum esse substantiale per formas substantiales: sed & generis potentia secundum esse quidditatiuum per differentias: sicut enim æs est in potentia

vt

vt fiat talis vel talis figuræ,& poſtmodũ figuratum per operationem artis Cæſaris ſimilitudine,iam determinatum eſt per illam figuram, ac per hoc fit Cæſaris ſtatua : ita genus puta animal ſecundũ ſe indeterminatum eſt,& eſſe poteſt rationale & irrationale, ſed cùm animali coniungitur rationale: iam poſſe eius determinatur ad hominẽ.Generis ergo qualitas eſt differentia,quia determinat eius potentiã:& quale ſit ſignificat.Speciei autem qualitas non prædicta ratione eſt:quoniam nõ eſt in potentia ad differentiã:ſed quia cõſtituendo ſpeciem ipſam vt formale eius principium determinat: forma enim, (vt declarauimus, & in textu dicitur,) qualitas vocatur, & eius rationem habet inquantũ formaliter determinat. Eſſentialis quoq; qualitas generis & ſpeciei:differentia difformiter eſt,quoniã ſpeciei ideo eſſentialis eſt,quia eius eſt determinatiua:vt formale principium & intrinſecum determinat compoſitum: generis autem ideo eſſentialis,quia ipſum non ſpecificatum ſupponit,ſed ita qualificat,vt ad eſſe ſpecificum trahat:accidentales ſiquidem qualitates rei aduenientes ipſam in ſpecie completam præexigunt: nec reponunt rem ſubiectam in propria ſpecie:differentia vero genus ipſum determinando diuerſificat ſic,vt in propria ſpecie reponat eius ſubſtãtiam:animal enim rationali determinatum in ſpecie hominis eſt,adeo vt ſpecie differat ab animali in leone per irrationale poſito &c. Tertium eſt,ꝙ Porphyrius hanc particulam declarando notantur ſub diſiunctione dixit:rebus enim ex materia & forma,vel ad ſimilitudinem proportionẽq; materiæ & formę:conſtitutionem habentibus &c. Videbat nãq;,quòd genus nec differentiæ nec ſpeciei materia eſt:& ſimiliter,ꝙ differentia nec generis nec ſpeciei forma eſt: quoniam tam materia quàm forma pars eſt rei:pars autẽ de toto,cuius eſt pars non prædicatur in recto:nõ enim dicimus quòd homo eſt anima: tam vero genus quàm differentia de ſpecie prædicatur: & ſecundum veritatem genus & differentia vna res ſunt, quod à partibus alienum eſt.Diligenter itaque intuitus eſt,quòd genus materię ſimile proportionaliter eſt,& differentia formæ, & ſpecies toti cõpoſito:quoniam ſicut materia ſubiectum determinabile eſt, & forma eius informitatem amouendo determinat, & ex eis reſultat compoſitum: ſic genus ſubſtratum quid dicit eſſentialiter formabile,& differẽtia adueniens ipſum determinat:ſicq; ſpecies vtrunque complectens conſti-

De hoc vide ĩ de ente et eſſen. cap.4.

tuitur:& sic patet tota diffinitio cum eius declaratione. Maior enim, quæ à Porphyrio declarata non fuit, ex dictis iam clara est. Nec fallaris putãs Porphyrium voluisse dicere, quòd forma prædicatur in quale: non hoc enim intẽdebat, sed quòd sicut forma est qualitas materiæ: quia determinat eã formaliter, ita prædicatũ, quod se habet vt forma, prædicatur in quale, quia actum formæ participat scilicet formaliter determinare. Illud postremo prætermittendũ non est: quod differentia vt prædicabile ab aliis distinctũ, nec genus, nec inferiora aliqua per rectam lineã respicit, sed species. de genere enim non prædicatur nisi per modum accidentis vel proprij. De indiuiduis vero suis, puta hoc rationali, & illo rationali per modum speciei dicitur. De specie autem vt differentia prædicatur: & propterea hic, vbi differentia vt vnũ speciale prædicabile diffinitum est, in ordine ad species diffinitionem sumpsit: & vt ex dictis facile declarari potest. singulæ particulæ ad differẽtiam alicuius prædicabilium positæ sunt &c.

Describunt autẽ huiusmodi differentiam & hoc modo. Differentia est quod est aptũ natũ diuidere ea, quæ sub eodẽ genere sunt. rationale enim et irrationale hominẽ & equũ, quæ sub eodẽ genere sunt, diuidũt.

Hic ponitur tertia descriptio differentiæ, qua diffinitur secundum primum suum effectum, diuidere scilicet & dicitur, quòd differẽtia est quod aptum natum est diuidere ea quæ sub eodem genere sunt, id est, species: quas superius dictũ est esse ea, quæ sub genere pònuntur. Vbi notandum est primo, quòd differentia dicitur esse id quod est aptũ natum diuidere: & non simpliciter dicitur, differentia est quæ diuidit: vt insinuetur ꝙ hic actus, scilicet diuidere, non qualitercunq; cõuenit ipsi differentiæ: sed ex ratione sibi propria: ita quod differẽtia inquantum differentia est, adeo sibi appropriauit diuidere, vt ab ipsa inseparabile sit, & alteri communicari non possit, vt ex præcedentibus patet. Quia igitur non ex aduentitio accidente, aut alterius adminiculo, sed ex propria natura apta est differentia vt diuidat sub genere illius speciei, ideo diffiniendo dictũ est, quòd est aptum natum diuidere. Secundò notandum est, quòd differẽtia diuidit non solùm species sub genere, sed etiã ipsum genus (diuersimode tamẽ) diuisio enim aliquid respicit, vt terminum à quo: & hoc est illud vnum: quod diuidẽdo scinditur, & aliquid vt terminum ad quem: & hoc sunt partes illius diuisi, ad quas diuisio terminatur, incipiens ab vno: quia vnitas

princip

principium multitudinis naturaliter eſt: vt in materiali diuiſione ligni apparet: differentia ergo genus diuidit vt terminum à quo diuidendo inchoat ſpecierum ſeparationem: ad quas diuiſio vltimo terminatur.

Differentia non diuidit genus ſecundum id quod eſſentialiter eſt, ſed poteſtatis eius partes ſecare dicitur.

SEd ſi ſic eſt, inquirendũ eſt cur: in diffinitione iſta differentiæ à Peripateticis prætermiſſum ſit, quod differẽtia ſit diuiſiua generis, & explanatum tãtum eſt, quòd ſit diuiſiua ſpecierum: vtrunque enim complectendum erat, & primum magis, quoniam ratio ſecundi eſt. Ad hoc quidem etſi facile dici poſſet, quòd quia in poſteriori includitur prius explicite ponendo poſterius, id eſt, diuiſionem ſpecierũ, implicite perſuaſum eſt prius, id eſt, diuiſio generis. Ego autem ipſam diffinitionem, & Peripateticos, à quibus emanauit, intuitus, altiori id factum conſilio arbitror. Ad cuius manifeſtationem ſcire oportet, quòd omne quod diuiditur, cum in partes diuidatur, totum aliquod eſt: genus autem, ſicut duplicem totalitatẽ habet, ita dupliciter diuidi poteſt: eſt ſiquidem totum eſſentiale, & eſt totum poteſtatiuum: inquãtum totum eſſentiale eſt, non diuiditur per differentias in ſpecies, quoniam partes eſſentiæ eius non ſunt ſpecies. ſed diuiditur per reſolutionem in partes ſuæ rationis, genus, ſcilicet ſuperius & differentiam eius conſtitutiuam ſi habet &c. Inquantũ vero eſt totum poteſtatiuum per differẽtias in ſpecies diuiditur: quoniam partes potentiales eius, ipſæ ſunt ſpecies, quæ nõ niſi poteſtate in genere ſunt. Et quia genus ſecundum quòd totum eſſentiale eſt non diuiditur per differẽtias, ideo eſſentia generis eſt tota in omnibus ſpeciebus & tota in ſingulis: non enim pars eſſentiæ animalis trahitur ad hominem per rationale, & pars ad brutum per irrationale, ſed tota ad vtrunque. Quia vero genus ſecundum quòd totum poteſtatiuũ eſt, diuiditur per differentias: & quod diuiditur poſt diuiſionem non vnum remanet, ſed partitum: ideo poteſtas generis non ſeruatur tota in qualibet ſpecie, ſed pars poteſtatis eius ad vnam ſpeciẽ, & altera pars ad aliam deuenit per differentias: animal enim cum poteſtate ſua ſe extendat ad rationales & irrationales quidditates & proprietates &c. cõtractum ad hominem, ambitum ſuæ poteſtatis amittit, per hoc, quòd poteſtas ſua ad vnam partem eius coartata eſt, & non niſi rationali quidditate & proprietate & operatio-

ne gaudere potest,& similiter contractum ad bouem, bouinæ quidditatis artatur terminis: merito autem species ipsæ partes potestatiuæ generis appellãtur, non ideo quia potestas generis componatur ex speciebus, sicut totum integrale ex suis partibus:quoniam potestas generis in eo, ipsa sua essentia, secundũ rem est,quæ ex speciebus non componitur:sed vel ideo quia partes sunt potestatis eius ex parte obiecti, quia scilicet quælibet species est pars eorum, ad quæ potestas generis terminatur:potestas enim generis ad omnes sub se extẽditur species.omnium autem specierum,quælibet est pars. Vel ideo & subtilius,quia nulla species potest perficere totum id quod in generis natura radicaliter initiatum est:quoniã nulla res adæquat generis potentiam:ita quòd sicut partes potestatiuæ animæ dicuntur vires sensitiuæ & vegetatiuæ, quia ex ea oriuntur,& nulla earum perficere potest omnia, ad quæ radicaliter vis animæ se extendit:ita quidditates specificæ,quia ex genere nascuntur velut ex formali inchoatione earum,vt alibi declarandum est: & nulla species potest se extendere ad omnia, ad quæ natura generis radicaliter se extendit, partes potestatiuæ generis dicũtur. Et quamuis non sit similitudo simpliciter inter ista, quia ab anima vna numero effluunt potentiæ effectiuæ,& non sic oritur species à genere: est tamẽ similitudo proportionalis,quia sicut ab anima vna numero effluũt effectiuæ potentiæ,ita à natura generis vna secundum genus effluunt formaliter quidditates specificę,quarum quælibet partem potestatis illius perficiendo suscipit:animalitas enim,(vt dictum est,)ad omnium naturarum sensitiuarũ perfectiones proprietates & operationes illimitata, & formale initium omnium earum secundum se est, in boue autem posita velut ad partem suæ potestatis artata,ad bouina tantum se extendit, & similiter est in aliis &c. Quoniam igitur(vt ad quæsitũ redeamus.) differentia non est diuisiua generis inquantum est totum essentiale, sed est diuisiua eius inquantum est totum potestatiuum: & taliter diuidere ipsum nihil aliud est quàm ea, quæ sub ipso sunt,diuidere: quoniã talia partes suæ potestatis sunt: & nihil aliud est diuidere aliquot totum quàm eius partes separare: ideo Peripatetici, diffiniendo differentiam vt diuisiuam, non dixerunt quòd differentia diuidit genus, & ea, quæ sub genere sunt,quia putassẽs quod differentia ipsam generis essentiã scinderet,& species eius separaret:sed dixerunt, quòd

differunt

differentia diuidit ea, quæ ſub eodem genere ſunt, vt intelligeres quod differentia partes poteſtatis generis ſecat: & conſequenter quòd ipſum genus ſecundum quòd totum poteſtatiuum eſt diuidat. vnde non ſimpliciter dixerunt, differentia eſt quòd diuidit ea quæ ſunt ſub genere, ſed appoſuerunt, ly eodem, dicentes ſub eodem genere ſunt: adiectio enim illa (&) denotat quòd differentia non diuidit ſpecies diuerſorum generum: rationale enim non diuidit hominem ab albedine, ſed à bruto: & denotat, quòd differentia diuidendo ſpecies: genus ipſum in ſua vnitate relinquit. & idem perſeuerare permittit. Notanter autem dico in vnitate ſua: quoniam vt ſupra tactum eſt: differentiam ipſam generis eſſentiam diuerſificat, ſecundum vnitatem, & diſtinctionem ſpecificã, ad quam trahit generis naturam: ſed generis propriam vnitatem, quæ generica eſt, non violat &c. Et ſic patet ſolutio queſtionis, & quæſtio intelligendum ſit commune dictum, quòd genus diuiditur per differentias non ſecundum eſſentiam, ſed ſecundũ poteſtatem: quia ſcilicet non diuiditur in partes ſuæ eſſentiæ: aliter tota eſſentia generis non eſſet in qualibet ſpecie, ſed diuiditur in partes poteſtatiuas, quæ ſpecies ſunt: & ideo non tota poteſtas eius, id eſt poteſtas eius: non ſecundum totum ſuum poſſe, eſt in ſingulis ſpeciebus &c.

Aſſignant etiam hoc modo. Differentia eſt qua differunt à ſe ſingula: nanq; equus & homo ſecundũ genus non differunt. Sumus enim animalia nos & irrationabilia, ſed additum rationale, diſiunxit nos ab illis, & rationales ſumus nos & Dij: ſed mortale appoſitum nobis, diſiunxit nos ab illis.

Hic ponitur quarta diffinitio differentiæ, qua deſcribitur, ſecundum effectum eius proprium ex ſuo nomine, quem ponit in ſingulis per differentias diuiſis, id eſt differre. Vbi notandum eſt quid ſonat ly differre (vt habetur ex. I. Metaphy.) omne cuicunq; comparatum, eſt idem vel diuerſum, non autem idem vel differens, id eſt, diuerſitas ſonat alietatem inter quæcunq; diſtincta: differentia autem non importat alietatem inter quæcunq; diſtincta, ſed inter illa tantum, quæ ita ſunt diſtincta, vt tamen in aliquo vno cõueniant: & ideo differre non dicuntur proprie loquendo niſi illa, quæ vnum diuerſimode ferunt: talia autem ſunt, quæ ſub vno genere ſunt: & ideo res diuerſorum generum vt lignum, & albedo non differunt, ſed diuerſæ ſunt: & licet in frequenti vſu differentiæ nomen non

Differre quidnam ſit.

ita proprie assumamus, sed extēdamus ad omnem alietatem, in hoc tamen loco proprie sumitur. Vnde Porphyrius volens declarare, quòd differentia est id, quo singula differunt, incœpit à conuenientia singulorū: dicens, quòd conuenimus, secundum generis naturā cum brutis, sed differimus ab eis propter differētias additas, scilicet rationale: & irrationale & similiter conuenimus cum Diis secundum subalternum genus, scilicet animal rationale: sed differimus per mortale & immortale: intellige autem per Deos animalia illa platonica. Dicitur ergo quòd differentia est qua differunt à se inuicem singula: quia singula contēta sub genere naturam generis diuersimode ferunt ratione differentiarum: non enim ex genere est, puta animali, quòd natura sensitiua sit diuersimode in homine & equo, sed hoc ex differentiis est, rationali scilicet & irrationali: quæ generis naturam secundum proprias modificantes, differentes constituunt species &c.

Exactius autem perscrutantes & speculantes quæ ad differētiam pertinent, dicunt non quodlibet eorum, quæ sub eodem sunt genere diuidentium, esse differentia, sed quod ad esse conducit, & quod quid erat esse quod est pars rei. Neq; enim quod aptum natum est nauigare erit hominis differentia, & si proprium sit hominis. Dicere enim possumus, animalium hæc quidem apta nata sunt ad nauigandum, illa vero minime, diuidentes ab alijs: sed natum esse & aptum ad nauigandum non erit completiuum substantiæ, nec eius pars, sed aptitudo quædam: idcirco non est talis differentia quales sunt differentiæ quæ specificæ dicuntur. Erunt ergo specificæ differentiæ quæcunque alteram faciunt speciem, & quæcunq; in eo quod quid erat esse accipiuntur. Et de differentijs quidem tot sufficiant.

Hic ponitur quinta diffinitio differentiæ tali ordine: primo proponitur eius subtilitas, quia ab interius præscrutantibus, & modificantibus supradictas diffinitiones data dicitur. deinde ipsa diffinitio recitatur: differentia inquit est, quod conducit ad esse, & eius quod est esse rei pars est, profunditatémque eius declarat, exemplo ab opposito, quo supradictæ diffinitiones diminutæ insinuantur: & hæc perfecta comprobatur. Vltimo concludit quæ specificæ differentiæ sint. Vbi quoniam textus clarus est, non nisi tria notanda occurrunt. Primum est: comparatio istius diffinitionis ad alias, quoniam aliud superficies verborum Porphyrij ostendit, & aliud intentio eorundem supremit. Ex verbis quidem insinuatur quòd præcedentes

Potior est diffinitio assignata quam cæteræ.

tes

tes diffinitiones & specialiter tertia,fuerint diminutę,& quòd conueniant etiam his,quæ non sunt specificæ differentiæ:hoc enim insinuãt illa verba, non quodlibet diuidentium eorum, quæ sub genere sunt,differentiam esse:& exemplaris declaratio,quam postmodũ subdit, quasi illa diffinitio dixerit, omne diuidens ea,quę sub eodem genere sunt,differentiam esse.læduntur & pari ratione,prima & quarta: quoniam nec quodlibet,quo species abundat à generè,nec quodlibet,quo vna species differt ab alia,differentia est specifica.proprietas enim & diuidit genus, vt in textu declaratur, de aptitudine ad nauigandum:& est qua species abundat à genere,& per quam vna species differt ab alia.Intentio autẽ Porphyrij aliò tendit:diffinitiones siquidem has labefactare non intendit:quoniã ipsemet dixerat has esse descriptiones differentiarũ specificarum, non à quibuscunque,sed peripateticis assignatas.Nec latebat ipsum quòd sicut in secunda diffinitione subintelligebatur ly essentialiter, ita in omnibus his diffinitionibus subintelligebatur, ly primo, quo subintellecto constat ꝙ differentiis specificis tantum conueniunt diffinitiones istæ. differentia enim magis propriè & per se est, qua primo species abũdat à genere:& qua primo diuiduntur ea,quæ sub eodem genere sunt:& qua primo differunt inter se singulæ species.Sed intendit magnificare & præponere hanc quintam diffinitionem omnibus aliis,quia cum diffinitio ad hoc inuẽta sit,vt id quod diffinitũ implicite importat,explicite significet: & cæteræ differentiæ diffinitiones non explicite attigerint vsq; ad differentiæ naturam:quoniam aliquo subintellecto egebant,ista autẽ immergat se vsq; ad ipsius differentiæ intima,explicite,ideo hęc diffinitio aliis meritò anteponitur: & ab interius perscrutãtibus & speculantibus data est. Secũdum est,ly conducit ad esse,appropriato quippe vocabulo differentiæ naturam declarauit: qui enim aliquid cõducit aliquo, non præsupponit illud conductum esse illuc, sed ipse est qui aliunde illud ducit illuc vsque: proprietates autem specierũ,puta nauigatiuum & volatiuũ,quæ sunt proprietates hominis & auis:& si genus ipsum scilicet animal diuidant,& partitum exigant,non tamen conducunt ipsum ad hominẽ & auem,sed conductum præsupponunt:quoniam fluunt à naturis specificis iam constitutis.Differẽtię verò per se,puta rationale & irrationale,genus ipsum, scilicet animal ad species conductũ non supponunt, neq; supponere

Differentia cõducit ad esse, propriæ verò supponunt speciẽ & genus esse.

ponere poſſunt, ſed conducunt ipſum ad eſſe earum, ita quòd abſq; differentiis conducentibus impoſsibile eſt genus trahi ad ſpecificum eſſe. conducit autem differentia ipſum genus non ad eſſe tale, vel tantum, quod eſt eſſe ſecundum quid, ſed ad eſſe ſimpliciter, id eſt ad eſſe quidditatiuum: quoniam, vt pluries dictum eſt, genus non accidentaliter ſubit eſſe ſpecificum, ſed eſſentialiter. Tertium notandum eſt (ly & eius quod eſt eſſe rei pars eſt) poteſt ſiquidem nomine eſſe rei, intelligi vel ipſum eſſe eſſentiale ſpeciei, vel ratio eius. Si per eſſe rei intelligatur eſſe eſſentiale rei, tũc non eſt accipiendum quod differentia ſit pars illius eſſe ſecundum rem: quoniam formale ſignificatum differentiæ, puta rationale, eſt totum eſſe ſpeciei ſecundum rem. ſi eſſet nanque pars non prædicaretur de ſpecie niſi in obliquo, &c. ſed accipiẽdum eſt quod differentia ſit pars ſecũdum rationem, id eſt partialiter explicans ipſum eſſe eſſentiale rei: ſignificat nanque differentia totum eſſe ſpeciei, ſed partialiter (vt alibi declarauimus.) Si verò per eſſe rei intelligatur cũ Alberto ratio rei ſimpliciter, verificatur, quòd differentia eſt pars eſſe rei, id eſt diffinitionis rei. Diffinitio enim ipſa componitur ex genere & differentia. Appellari autem non incõgrue potuit eſſe rei ipſa diffinitio: quoniam diffinitio nihil aliud eſt quã oratio explicatiua illius. Quo modo autem hæc intelligenda ſint, quàm profundior ſententia in hac diffinitione lateat diffuſe in commentariis de eſſe & eſſentia proſecuti ſumus. Tangit igitur diffinitio iſta naturam differentiæ intuitiue: quia eam conducere genus ad eſſe quidditatiuũ dicit non extrinſece, ſed ita quod eſt pars ipſius eſſe rei, &c.

Differentia quomodo ſit pars diffinitionis.

Super de ente et eſſentia c. 4

De proprio quatuor modi ponuntur. CAP. III.

Proprium verò quadrifariam diuidunt. Nam & id quod ſoli alicui ſpeciei accidit, & ſi non omni, proprium dicitur: vt homini eſſe medicum, vel geometrã. Et quod omni accidit & ſi non ſoli, quemadmodum homini eſſe bipedem. Et quòd ſoli, & omni, & aliquando: vt homini in ſenectute caneſcere. Et quòd ſoli, & omni, & ſemper: quemadmodum homini eſſe riſibile. nam etſi non ſemper rideat, tamen riſibilis dicitur, non quòd ſemper rideat, ſed quòd aptus natus ſit ad ridendum. hoc autem ei ſemper naturale eſt, quemadmodum & equo hinnibile. Hæc autem nominantur verè propria, quoniam etiam conuertuntur. quicquid enim eſt equus, hinnibile eſt, & quicquid eſt hinnibile eſt equus.

In hoc

IN hoc tertio capitulo de proprio determinat, quòd quartũ locũ inter prædicabilia iure retinet, eo ꝙ ex principiis speciei, genere.s.& differentia post constitutã speciem immediate emanat. Determinat autem de eo diuisiue tantũ. nescio verò cur non diffinitiue cum eius diffinitio à peripateticis non sit omissa, vt patet (in 1. Topicorũ.) Diuisio autem cõsistit in separatione trium conditionũ simul requisitarum ad id quod est proprie proprium. Exigit siquidem ꝙ conueniat omni soli & semper: omni indiuiduo illius speciei, cuius dicitur propriũ, & soli illi speciei & semper. ex harũ enim separata participatione tripliciter aliquid proprium fit. Primũ quod conuenit soli speciei, sed non omni eius indiuiduo, vt habere actualiter artẽ medicinæ. hoc enim soli homini cõuenit, sed non omnes homines habent hoc, vt patet. Secũdum est ꝙ conuenit omni indiuiduo speciei, sed nõ soli, vt habere duos pedes. hoc enim & aliis cõuenit animalibus. Tertiũ est quod cõuenit soli speciei & omni eius indiuiduo, sed non semper: vt canos habere. hoc enim in senectute cõmuniter accidit. hæc autẽ tria cũ eo quod propriè propriũ est quadrifariam propriũ faciunt, vt in textu dicitur. Hoc in loco notãdum est, quod vt ex 1. Topicorum colligitur, proprium non secũdum totũ suum ambitum quartũ est prædicabile, sed quartũ tantum modo sumptũ. Probatur autẽ hoc primo ex diffinitione ꝓprij ibi assignata, quę est ista, propriũ est quod non indicat quid est esse, soli autem inest, & cõuersim de re prædicatur. Vbi tres particulas posuit: primã ad differentiam diffinitionis & generis, & cõsequenter differentiæ, quæ indicãt essentiam rei. Secundam ad differentiam accidentis & proprij secũdo modo, quæ non soli insunt. Tertiam verò differentiã proprij primo & tertio modo: quorum neutrum conuertibiliter prædicatur de eo cuius est proprium. Constat autem ꝙ ibi diffinitur propriũ vt prędicabile distinctũ ab aliis: ergo. Secundò patet ex refutatione istorum trium modorũ proprij. ibi nanq; Aristoteles dicit, ꝙ propriũ simpliciter, id est absq; additione aliqua, non est nisi quod diffinitũ nunc est. illud verò, ꝙ non soli inest, & quod etiã quandoq; soli inest, proprium non est simpliciter, sed est proprium quando, vel ad aliud, id est sed est propriũ cum aliqua temporis, vel respectus additione. Nec est dubiũ quin sub istis verbis cõprehenderit tria prima membra diuisionis Porphyrij: proprium enim tertio modo est propriũ quando, id est secundum

Cap. 4 *Cap. 4*

dum tempus. proprium autẽ tam primo quàm secundo modo est propriũ ad aliud, quia nõ est proprium illius absolute, sed respectu eorũ, qui illo carent. verbi gratia, esse bipedẽ est proprium homini respectu quadrupedum: & esse medicũ respectu eorũ, qui non sunt medici, &c. vnde est coincidentia proprij secundum tres primos modos: cùm accidente, inquit ibidem Arist. quòd accidens nihil prohibet denominari propriũ quando, vel ad aliud: vt cum aliquis solus sedet sedere illi vt proprium respectu non sedentis est. Est igitur proprium simpliciter id quod quartum prædicabile est proprie loquendo. reliqui autem proprij modi reductiue huc accedunt: sicut & differentiæ per accidens, cùm differentia per se aliquo modo coordinentur: simpliciter tamen reperiuntur, &c.

De accidentis variis acceptionibus, & quid sit. CAP. IIII.

Accidens est quod adest & abest præter subiecti corruptionẽ. Diuiditur autem in duo: in separabile & in inseparabile. Separabile enim accidens est dormire, nigrum verò esse inseparabiliter coruo & æthiopi accidit. potest autẽ subintelligi & coruus albus, & æthiops † nitens candorem, præter subiecti corruptionem.

† Abijciẽs colorem.

IN hoc quarto capitulo intendit Porphyrius tractare de accidente, quòd vltimum remansit, eo quod extraneum & aduentitium est. Determinat autẽ diffiniendo primo ipsum, deinde diuidendo, & tertio iterũ duas alias diffinitiones ponendo. Sed quoniam Auicenna Porphyrium reprehẽdit, quòd ad diffinitionẽ processerit accidentis, non prædestincta æquiuocatione eius, ideo primo declarãdum est quid nominis ipsius accidentis. Accidens enim dupliciter sumitur. Vno modo vt diuiditur contra substantiam, in diuisione, qua distinguitur ens in substantiam & accidens: & sic accidens est nomen primæ impositionis, & significat naturas nouem prædicamentorum, scilicet quantitatem, qualitatem, relationem, &c. Alio modo vt distinguitur contra genus, speciem, differentiam, & proprium in diuisione, qua prædicabile diuiditur in quatuor vel quinque prædicabilia: & sic accidens est nomen secundæ impositionis, & non significat naturam aliquam, sicut nec genus, nec species, &c. sed significat quandam relationem rationis, sicut & cætera prædicabilia antedicta. Vocatur autem complexo vocabulo relatio ista prædicatum accidentale. hoc igitur in loco non sumitur accidens secũdum primam significationem: quoniam sequeretur quod nulla natura in prædicament

camentis accidentium eſſet genus, aut ſpecies, &c. quod eſt manifeſte falſum. patet ſequela, quia ſecunda diffinitio accidentis dicet. quod accidens neq; eſt genus, neq; ſpecies, neque differentia, neq; proprium: ſed accipitur iuxta ſecũdam ſignificationem: quoniam de ſecũdis intentionibus adiunctis primis ſermo hic habetur, & non de rerum naturis. Vnde & in 1. Topicorum Ariſt. dicit, quod omnia iſta prædicabilia in quolibet ſunt prædicamento. res enim non ſolùm prædicamenti ſubſtantiæ habet aliquod prædicatum vt genus, & aliquod vt proprium, & vt accidens, &c. ſed etiam res in prædicamento quantitatis & qualitatis & cæterorum hæc omnia habet. Et hinc eſt, quòd accidens, de quo modo tractamus, nullam naturam ſignificat, ſed ſub eo omnia prędicamenta comprehendit: quoniam ſicut res prædicamentorum accidentium, puta qualitatis & vbi, &c. accidentale prædicatũ denominatur reſpectu ſubſtantiæ, puta hominis, cùm dicitur, homo eſt pallidus vel eſt in foro, &c. ita è conuerſo reſpectu prædicamenti ſubſtantiæ denominatur prædicatũ accidentale reſpectu rei exiſtentis in prædicamento accidentiũ, vt patet cum dicitur, quòd triangulus eſt ligneus, ſecundum veritatẽ ergo à S. Thoma quoque approbata in quæſtione vltima de ſpiritualibus creaturis, accidens quintum prædicabile ſignificat hoc, quod dico prędicatum accidentale. accidentale autem vt diſtinguitur contra prædicatũ eſſentiale, non ſolùm intrinſece vt genus, ſpecies, differentiam & diffinitionem, ſed extrinſece vt proprium. eſt enim proprium prædicatum eſſentiale, quia à principiis & eſſentialibus ſubiecti fluit. Nec putet quiſpiam hanc accidentis ſignificationem nouam aut contrariam antiquis eſſe: propterea, quia cõmuniter ab eis dicitur, quòd accidens quintum prædicabile importat accidens indiuidui, proprium verò accidẽs ſpeciei. Bene nanq; eos dixiſſe fateor: tum quia accidentia indiuidui accidentalia prędicata ſunt ſpeciei, quæ ſubiectũ in omni problemate eſt. tum quia ab accidentibus indiuidui ortũ habuit diſtinctio inter hoc prædicabile, & alia, quoniam manifeſtum valde eſt, ea neq; vt genus, neq; vt ſpeciem, neq; vt differentiã, neq; vt proprium, de his, quibus poſsint ineſſe, & non ineſſe, prædicari, ſed vt accidentales denominationes. poſſet igitur ex dictis excuſari Porphyrius à diſtinctione non pręmiſſa, eo quod in logica ſcribens, logicaliter intelligendos terminos tanquàm per ſe notum dimiſit.

Cap. 4

Thom. de ſpiritualibus creaturis, quæſtio vlt. in cap. circa medium.

Accid

Accidens, id est accidentale prædicatum, id esse dicitur, quod indifferenter affirmari & negari contingit absque hoc quod subiecti ratio destruatur.

POstquàm igitur declarauimus quid importet accidentis nomen, ad diffinitionũ declarationem procedendum est. Prima diffinitio est ista, accidens est quod adest & abest præter subiecti corruptionẽ. Vbi primo declarandi sunt termini, deinde dubia soluenda. Adesse & abesse possunt accipi dupliciter. vno modo pro esse, quod est actus essẽdi, id est pro adesse reali & abesse reali, sicut aquæ adest caliditas secundũ realem inexistentiam, quã 'o est calida, & abest quãdo non est calida: & sic non sumitur hic. tũ quia intentio non debet diffiniri per esse reale, tum quia impossibile est omni prædicato accidentali conuenire talem inexistentiam, cum multa sint prędicata accidentalia, quæ sunt entia rationis. Alio modo potest accipi pro eo quod significat veritatem propositionis, id est pro affirmatione & negatione: ita quòd adesse importet compositionẽ, quæ fit per affirmationem, & abesse diuisionem, quę fit per negationem, & sit sensus, accidens est quod adest & abest, id est, quod affirmatur & negatur &c. & sic sumitur in hoc loco adesse & abesse, vt ex textu & dicẽdis in eius expositione, & glosa Auerrois euidenter habetur. glosat nanq; Auerrois sic, accidens est quod adest, idest existimatur adesse, & abest, id est existimatur abesse. idem autem est dicere, existimari adesse & abesse, & dicere, quòd affirmatur & negatur: quoniam affirmatio non nisi in existimatione intellectus est, & è conuerso. existimatio non nisi in affirmatione vel negatione existit. Ly &. nota est copulationis, non simul, sed successiue, non ordine aliquo, sed differẽter: ita ꝙ denotat indiferẽter affirmari & negari accidẽs de subiecto, & nõ quod simul affirmetur & negetur, quia hoc implicat. Ly, præter subiecti corruptionem, dupliciter accipi potest, s. pro corruptione secundum rem, & de tali non est hic sermo. alio modo pro corruptione secundum intellectum eius, id est pro defectu rationis ipsius subiecti, & sic sumitur hic: ita quòd idem est dicere præter subiecti corruptionem, & dicere absque hoc quòd subiecti ratio, seu diffinitio deficiat, vel vtendo verbis Auer. absque hoc quod existimetur subiectum corrumpi. Et aduerte hic diligẽter, quòd ly, præter subiecti corruptionem, potest dupliciter construi, scilicet cum ly subiecto, quod subintelligitur: & esset sensus,

Cap. 6.

accidens

accidens est quod adest & abest subiecto, præter subiecti corruptionem, id est manenti, & hoc modo non est construenda dicta diffinitio: quoniam superflue addita esset illa particula, præter subiecti corruptionem: in omni enim vera affirmatione & negatione de aliquo subiecto subintelligitur illius subiecti rationem manere, aliter non de ipso subiecto, sed de alio affirmatio aut negatio verificaretur. Alio ergo modo potest construi cum ly adest & abest, tanquam copulæ verbalis modificatio, vt sit sensus: accidens est quod de subiecto affirmatur & negatur non quocunque modo, sed tali modo, scilicet non destruendo eius rationem, & hic sensus est in proposito: & ponitur illa particula ad differentiam aliorum prædicabilium, quorum negationes, subiectorum suorum rationes destruunt: & ad includendum omnia prędicata accidentalia: omnibus siquidem eis conuenit indifferenter de subiecto affirmari & negari, absque subiecti destructione: non tamen omnibus indifferenter affirmari & negari de subiecto, vt patet de accidentibus inseparabilibus, quæ constat non sine additione aliqua à subiectis negari posse. Posita est igitur particula illa, scilicet præter subiecti corruptionem, vt intelligeres, quòd non in hoc consistit natura prædicati accidentalis, scilicet quòd subiecto adsit & absit simpliciter, sed in hoc ꝙ subiecto abest & abest cum ista modificatione, scilicet absque eius destructione. Est ergo sensus totius diffinitionis accidẽs, id est accidentale prædicatum est, quod adest & abest, id est indifferenter affirmatur & negatur præter subiecti corruptionem, id est absque hoc quòd destruat subiecti rationem, quod sub aliis verbis breuius dici potest quòd accidens est, cuius nec affirmatio nec negatio subiecti rationem tollit. Et quoniam sermo diffinitiuus soluit omnes difficultates accidentes in re, ex eo magnificabitur iste intellectus diffinitionis, quod secũdum ipsum omnia soluantur dubia, quæ etiam aliqui Arabum, vt Albertus dicit soluere nescientes, hanc Porphyrij diffinitionem reprehenderunt.

Accidens inseparabile contingit abesse, & adesse, id est affirmari & negari stante subiecto, & eius ratione.

PRimum dubium est illud, quod Porphyrius in textu post diuisionem tangit, diuidit siquidem accidens diffinitum in accidẽs separabile & inseparabile, & statim dubium tangit dicens, potest autem subintelligi & coruus albus: & intendit

talem soluere obiectionem, nullum membrum alicuius diuisionis debet repugnare diffinitioni rei diuisæ: sed huius diuisionis alterum membrum, scilicet inseparabile, repugnat diffinitioni accidẽtis diuisi, quia in diffinitione eius dicitur, quòd potest adesse & abesse, si enim est inseparabile, abesse non potest: & si abesse potest, inseparabile non est: ergo vel diffinitio vel diuisio mala est &c. Huic inquam obiectioni respondet Porphyrius non aliter quàm dicendo, quòd potest subintelligi coruus albus & æthiops cãdore nitens, præter subiecti corruptionem, ac si dixisset, quòd licet accidens aliquid sit inseparabile secundum rem, potest tamẽ abesse secũdum intellectum. Et insinuauit per hoc formalem responsionem, scilicet quòd difformiter accipitur esse in diffinitione & in diuisione: cum enim diuiditur accidẽs in separabile, & in inseparabile, est sermo de separabilitate & inseparabilitate secũdum rem, vel quia omnino sit inseparabile, vel quia valde difficile sit separabile: vtroque enim modo inseparabile dicitur, sicut & indiuisibile dicitur, vel quod omnino nõ potest videri, vel quod difficile videri possit. Cùm vero in diffinitione accidentis dicitur adest & abest, intelligitur de esse & abesse secundũ intellectum: & ideo licet coruus non possit secundum rem fieri de nigro albus, potest subintelligi albus, quia rationi diffinitiuæ corui non repugnat albi denominatio, & sic patet ꝙ glosa supra posita ex textu sumpta est, & quòd ex illo sensu difficultas hæc soluta est. Et fortè propter inaduertẽtiam illius sensus reprehensus est ab Arabibus Porphyrius: dicẽtibus eũ in æquiuocationem lapsum, dum de inseparabilitate accidẽtis disputans, ad separabilitatẽ secũdum intellectũ confugit, quoniam æquiuoce dicitur esse, de esse secundũ rem: & esse secundũ intellectum: procedit enim hęc obiectio ex malo intellectu diffinitionis accidentis, quia creditũ est, ꝙ ibi esset sermo de adesse & abesse secundum rẽ. soluitur ergo primum dubium ex diffinitione modo supradicto exposita &c. Sed aduerte hic duo. Primum est, ꝙ nullum inconueniens est accepisse difformiter esse in diffinitione & in diuisione: quin potius necessariũ est sic fecisse: quoniã si vniformiter esse acceptum fuisset, vel diffinitio, vel diuisio mala fuisset. Si enim inseparabile est secundũ rẽ, abesse non potest secundũ rẽ: & si abesse non potest secundũ intellectũ inseparabile erit secundũ intellectũ, difformiter autẽ accipiendo omnia cõsona inueniuntur, vt ex dictis patet.

patet. Secundum notandum propter importunitates arguentium est, ꝙ subiectum intelligi sine albedine, aut nigredine, vel quocunque alio prædicato potest intelligi dupliciter. Vno modo secũdum primam operationem intellectus. Alio modo secundũ secundam operationem intellectus, intelligi subiectum sine tali prædicato per primam operationē intellectus, nihil aliud est quàm ipsum subiectũ intelligi, prædicato non intellecto, sicut color pomi videtur non viso eius odore, & sic non accipitur hic cum dicitur, quòd coruus potest intelligi absque nigredine, sic nanque subiectum potest intelligi non solùm sine accidente, sed etiam sine propriè proprio, vt patet quando diffinitur homo: sufficit enim tunc intelligere genus & differentiam eius, & non oportet intelligere propriam. Intelligi autem subiectũ sine tali prædicato per secundam operationem intellectus, est formari propositionem negatiuam illius prædicati de illo subiecto, verbi gratia dicendo, coruus non est niger, & hoc modo accipitur hic, cum dicitur, quòd subiectum potest intelligi sine accidente inseparabili, & cum eius opposito, quia scilicet potest formari enuntiatio negatiua vera, in qua accidens inseparabile negatur à subiecto, vt dicendo coruus non est niger, & potest formari affirmatiua vera, in qua oppositum accidentis inseparabilis prædicatur de subiecto, vt dicendo coruus est albus, aut coruus non est niger. Nec inuadet te dubium quomodo istæ propositiones sint veræ, & tamen in rerum natura nullus inuenitur coruus albus aut non niger, si memor eris eorum, quæ diximus glosando diffinitionem accidentis, ex dictis siquidem habetur, quòd dupliciter contingit dicere aliquam propositionem esse veram, scilicet simpliciter vel sic, id est cum alia additione, & constat quòd ista non est simpliciter vera, coruus non est niger, quia ab eo quòd res est vel non est, oratio dicitur vera vel falsa simpliciter. Est tamen vera sic, id est præter subiecti corruptionem, id est non prohibetur esse vera ex subiecti corruptione: nõ enim ideo est falsa ista, coruus non est niger, quia negatio nigredinis inferat negationem naturę coruinæ, sed aliunde, puta quia cuilibet coruo coniuncta est secundum rem nigredo, vnde nõ intendunt Peripatetici dicere, coruum vere intelligi nigrum & non nigrum simpliciter, sed cum ista clausula præter subiecti corruptionem, ac per hoc, vt dictum est, valde subtiliter naturam accidẽtis diffinierunt, tra-

dendo accidens esse id quod vere affirmatur, & negatur de aliquo præter illius corruptionem, id est accidẽs est cuius nec affirmatiua compositio, nec negatiua diuisio, si ponatur vera, cum subiecti destructione exercetur, quod nulli alij prædicabili conuenit, vt patet inducendo, propter quod signanter Porphyrius non dixit posse subintelligi coruum album simpliciter, sed addidit, preter subiecti corruptionem, intellectione siquidem complexa & vera, de qua loquebatur, non intelligitur coruus albus absolute, quoniam albus non est, sed sic, id est absq; hoc quòd sequatur subiecti negatio, seu absq; repugnantia intellectum.

Mors & combustio, & quæcunque ab his denominatiua non accidentia, sed inter repugnantia prædicata annumerantur, & iure ab accidentis ratione hic tradita excluduntur.

SEcundum autem dubium principale est hoc, mors & combustio, siue denominatiua ab his sumpta sunt accidẽtia, & tamen nõ adsunt præter subiecti corruptionem, ergo diffinitio mala. Soluitur nanq; hoc dubium ex intellectu diffinitionis accidentis supradicto duabus viis, ex quid nominis, scilicet accidentis, & ex illa particula, præter subiecti corruptionem. Ex quid nominis accidẽtis quidem, quoniam huiusmodi denominatiua non sunt prædicata accidentalia respectu eorum quæ morti vel combustioni subiacent, sed sunt prædicata opposita subiectis, vt declarabitur. Ex illa verò particula, s. præter subiecti corruptionem, quia hic non est sermo de quocunq; subiecto, sed de subiecto prædicationis, nec de quacunq; eius corruptione, sed ea, qua ratio eius non potest stare cum prædicato; ista autem denominatiua à morte & combustione & huiusmodi deriuata talia sunt, quòd subiecta illa, puta hominem vel bouem, de quibus in propositionibus prædicantur, destruunt: ita quòd diffinitio eorum non est composibilis diffinitioni talium subiectorum, nec è conuerso; & consequenter prædicata hæc non sunt accidentalia, sed remota. Ad cuius euidentiam est sciendum, quòd propositionum triplex est materia, scilicet necessaria, contingens, & remota, in materia necessaria sunt omnes propositiones, in quibus genus, species, differentia, diffinitio, & proprium prædicantur de suis subiectis. In materia autem contingenti sunt illæ, in quibus accidens prædicatur de eo cuius est accidens. In materia vero remota sunt, in quibus repugnãtia alicui enunciantur

Propõnes sunt ĩ triplici materia de qua ĩ libro Periherme.

ciantur de illo. Ad videndum autem, quæ ſint prædicata neceſſaria,& quę contingentia,& quę remota non oportet vagari,ſed ſufficit rationes terminorum intueri : ex ipſorum enim rationibus conſurgit connexio & modus connexionis,& repugnantia inter ſe,ad hoc quod adunentur in vno. Cōſtat autem ex rationibus mortui & hominis,vel cuiuſque alterius rei viuæ,quod impoſsibile eſt eorū rationes in vnum tertiū ſimul conuenire:quoniā ſi aliquid homo eſt, corpus animatum eſt: & ſi corpus animatum eſt,iam mortuum non eſt,& è conuerſo,ſi aliquid mortuum eſt,corpus animatum non eſt,& ſi corpus animatū non eſt,homo non eſt:& ſimilis ratio eſt de combuſto & domo,vt patet:& conſequenter denominatiua à morte, & huiuſmodi ſumpta non ſunt accidentalia prædicata,ſed repugnantia. Et ſi contra hoc inſtetur, quia lex propoſitionum in materia remota hæc eſt,quòd affirmatiua ſemper eſt falſa & negatiua vera:in huiuſmodi autem & affirmatiua, & negatiua eſt vera,ſunt enim ambæ iſtæ verę, homo eſt mortuus, & homo non eſt mortuus.Reſpondendum eſt,quòd illa regula intelligitur ſeruata identitate ſubiecti,non ſecundum vocem, ſed ſecundum rem: cuius oppoſitum in oppoſito accidit:quoniam ly mortuus,in affirmatiua propoſitione nō denominat hominem, ſed ratione ampliatur vis quam habet, quia eſt participium præteriti temporis verificatur de eo qui fuit homo: & in negatiua verificatur de eo qui eſt homo:ampliat enim ad eos,qui ſunt, vel fuerunt homines. (Et ſi vlterius inquiratur) eo modo, quo veræ ſunt huiuſmodi affirmationes quid prædicant,accidentale prædicatum an proprium. Dicendum eſt,quòd prædicationes huiuſmodi in ſenſu vero ſunt per ſe pertinentes ad quartum & ſecundum modum perſeitatis reductiuæ,ideo prædicant proprium & non accidens, quod autem huiuſmodi propoſitiones in ſenſu vero ſint per ſe patet ex ipſo ſenſu: cum enim dicitur homo eſt mortuus, ſubiectum, pro quo verificatur, eſt hoc, quod dico,olim homo, ſeu homo præteritus, eſt mortuus. Conſtat autem quòd fuiſſe hominem ratio eſt quòd mortuus ſit,quoniam ex præteritione vitæ cauſatur mors. Nec obſtat,quòd ſubiectū talis propoſitionis,eſt totum diſiunctū,ſcilicet quoniám eſt vel fuit homo: de quo non prædicatur per ſe mortuum eſſe, hoc inquam non obſtat:quoniā nō ſimpliciter diximus eam eſſe per ſe,ſed diximus eam in ſenſu vero.i.comparando prædicatum

ad illam partem subiecti, ratione cuius verificatur propositio. sunt ergo denominatiua à morte & combustione & huiusmodi sumpta respectu eorum, quæ viuentia sunt &c non prædicata accidentalia, sed repugnantia absolute loquendo. Nec diminutus fuit, propterea Porphyrius non ponens sextum prædicabile, scilicet repugnans. tum quia prædicabilia, quæ vera affirmatione enunciari possunt, tradebat: tum quia oppositorum eadem est disciplina, repugnantia autem alicui sunt opposita vel generi, vel differentiæ, vel speciei, vel proprio eius: & propterea sat fuit de illis dedisse cognitionem: præsertim quia priuatio per habitum, & malum per boni rationem cognoscitur naturaliter. Et sic patet solutam dubitationem hanc esse ex ipsa accidentis expositione. Ne me putes tu Thomista immemorem doctrinæ Sancti Thomæ in Secundo contra Gentiles, cap. 81. dixisse, quòd in ista diffinitione ly subiecti, sumitur non pro quocunq; subiecto, sed subiecto propositionis. Noui enim quòd ipse ibidem glosat quòd accidens est quod adest & abest præter corruptionem subiecti, id est, compositi ex materia & forma: & quod subdit per subiectum non posse intelligi materiam primam, quæ principium subiecti compositi est. Sed mens eius contraria nostris dictis non est, quia non intendit ibi glosare hanc diffinitionem ad literam, sed quoniam arguédo diffinitio hæc applicata est ad realem vnionem formæ in suo susceptiuo, propter proportionalem similitudinem, quę est inter prædicationem prædicati accidentalis de subiecto, & vnionem formæ accidentalis cum subiecto, ideo respondendo, acceptata applicatione istius diffinitionis ad formam accidentalem glosat modo supradicto, & causam asignat, vt patet ibi. Vnde glosa sua optima est applicata hac diffinitione ad discernendas formas, quæ accidentaliter vniuntur, & nostra, imò sua, quæ diffinitionem ipsam simpliciter respicit, vera nihilominus est, &c.

2. contra Gent. cap. 81.

Diffinitur etiam sic quoq;. Accidens est quod contingit eidem inesse & non inesse. Et quod neque genus neq; species, neque differentia, neque proprium: semper autem est in subiecto subsistens.

Hic ponuntur duæ reliquæ diffinitiones accidentis, circa quarum primam. Notandum est de ly inesse, potest dupliciter accipi, sicut in prædicta diffinitione distinctum est. si accipiatur inesse pro affirmatione, & non inesse pro negatione, hæc diffinitio in hoc differt à prima, quod hæc magis explicite accidentis

cidentis naturam declarat, quia potentiam logicam explicat in ly contingit, quam diffinitio præcedens non explicauit. Si autem ly in esse, sumatur secundum rem, tunc ista diffinitio differt à prima, quia illa conuenit accidenti tam separabili quàm inseparabili, ista autem separabili tantum, & hoc placet Auer. Mihi autem magis placet primum, quoniam ista diffinitio est sumpta ex. I. Topicorum de verbo ad verbum, vbi expresse Aristoteles diffinit vniuersaliter accidens, prout est prædicabile ab aliis distinctum, sub quo claudi etiam accidens inseparabile non est dubium. Et confirmatur, quia ibi Aristo. duabus accidentis diffinitionibus datis, scilicet hac & sequente, hanc laudat. Circa vltimam vero diffinitionem nihil notãdum occurrit: nisi quòd vltima particula, scilicet semper autem est in subiecto subsistens, non solùm ea ratione addita est, quia diffinitio per puram negationem dari non debet, sed etiam ad differentiam prædicatorum repugnantium, quæ in subiecto nunquam subsistunt, sed semper procul à subiectis, quibus repugnant, sunt. intelligendúmque est accidens semper in subiecto non inhæsionis vniuersaliter, sed prædicationis oportere subsistere, quoniam sicut accidens, secundum rem non uisi subiecto inhæsionis sustentatum inuenitur, ita prædicatum accidentale, vt sic, sustentante eget subiecto, aliter accidentale non esset, sicut adiectiuum, si substantiuo non egeret, adiectiuum non esset &c.

Cap. 4.

Quæ communitates & differentiæ sint generis, speciei, differentiæ, proprij, & accidentis. CAP. V.

Omnibus igitur determinatis, quæ proposita sunt (dico autem genere, specie, differentia, proprio, & accidente) dicendum est, quæ eis propria sunt, & quæ communia.

Commune quidem omnibus est de pluribus prædicari, quemadmodum dictum est. Sed genus quidem de omnibus speciebus & de indiuiduis: & differentia similiter prædicatur: species quidem de his, quæ sub ipsa sunt, indiuiduis. At vero proprium de specie, cuius est proprium, & de his, quæ sub specie sunt, indiuiduis. Accidens autem & de speciebus & de indiuiduis. Nanq; animal & de equis & bobus, & canibus prædicatur, quæ sunt species: & de hoc equo & hoc boue, quæ sunt indiuidua. Irrationale vere de equis & bobus, & de his, quæ sunt particulares prædicatur. Species autem, vt homo, de inferioribus & de his, qui sunt particulares, prædicatur. Proprium autem, quod est risi-

Quæ nam omnibus prædicabilibus communia sint.

bile, de homine & de his, qui sunt particulares, prædicatur. Nigrum autem de specie coruorum, & de his, qui sunt particulares, quod est accidens inseparabile, & mouere de homine & de equo, quod est accidens separabile: sed principaliter quidem de indiuiduis, secundario vero & de his, quæ continent indiuidua.

Quæ communia sint generis & differentiæ.

Commune est autem generi & differentiæ continentia specierum. Continet enim differentia species, & si non omnes quot genera. rationale enim, etsi non continet irrationabilia, vt genus, quemadmodum animal, tamen continet hominem & Deum, quæ sunt species. Et quæcunque prædicantur de genere, vt genus, & de his, quæ sub ipso sunt speciebus, prædicantur: & quæcunque de differentia prædicantur, vt differentia, & de his, quæ sub ipsa sunt speciebus, prædicabuntur. Nam cum genus sit animal non solùm de eo prædicantur vt genera, substantia & animatum, sed etiam de his, quæ sub animali sunt speciebus omnibus prædicantur vsque ad indiuidua. Cúmque sit differentia rationale, prædicatur de ea vt differentia id quod est ratione vti, & non solùm de eo quod est rationale, sed etiam de his, quæ sub rationali sunt speciebus, prædicabitur ratione vti. Commune autem est & perempto genere, vel differentia simul perimi, quæ sunt sub ipsis sunt. Quemadmodum enim si non sit animal non est equus, neque homo, ita si non sit rationale, nullum erit animal, quod vtatur ratione.

Quæ sint differētiæ generis, et differentiæ.

Proprium autem generis est de pluribus prædicari quàm differentia, & species, & proprium & accidens. animal enim de homine & equo, & aue, & serpente prædicatur: quadrupes vero de solis quatuor pedes habentibus: homo vero de solis indiuiduis, & hinnibile de equis, & de his, qui sunt particulares: & accidens similiter de paucioribus. Oportet autem differentias accipere, quibus diuiditur genus, non eas, quæ complent substantiam generis, sed quæ sunt diuisiuæ. Amplius, genus continet differentiam potestate. (animalis enim hoc quidem rationale est, illud vero, irrationale,) differentiæ vero non continent genera. Amplius genera quidem priora sunt his, quæ sub se sunt positæ differentijs: propter hoc quidem simul eas auferunt, non autem simul auferuntur. sublato enim animali, aufertur rationale & irrationale. Differentiæ vero non auferunt genus: nam si omnes intermantur, tamen substātia animata sensibilis subintelligi potest, quæ est animal. Amplius, quidem genus in eo quod quid est, differentia vero in eo quod quale est prædicatur, quemadmodum dictum est. Amplius genus vnum quidem est secundum vnamquamq; speciem, vt hominis id, quod animal, differentiæ vero plurimæ, vt rationale, mortale, mentis & disciplinæ perceptiuum, quibus ab alijs animalibus differt. & genus

nus quidem consimile est materiæ, formæ vero differentiæ. Cum autem sint & alia communia & propria generis & differentia nunc ista sufficiant.

Quæ cõia sint generis & speciei.

Genus autem & species commune quidem habent de pluribus prædicari, quemadmodum dictum est. Sumatur autem species vt species, non autem vt genus, si fuerit idem species & genus. Commune autem his est & priora his esse, de quibus prædicantur. Et totum quoddam esse vtrunque.

Quæ sint ipsorũ differentiæ.

Differunt autem eo quòd genus quidem species continet: species vero continetur & non continet genera: in pluribus enim est genus quàm species. Genera quidem præiacere oportet, & informata differentijs specificis perficere species. vnde & priora sunt naturaliter genera, & simul interimentia, sed simul quæ non interimantur: & species quidem cum sit, est genus, genus vero cum sit, non omnino erit species. Et genera quidem vniuoce de speciebus prædicantur, species vero de generibus minime. Amplius genera quidem abundant earum, quæ sub ipsis specierum sunt continentia, species vero de generibus abundant proprijs differentijs. Amplius nec species fiet vnquam generalißimum, nec genus fiet vnquam specialißimum.

Quæ cõia sint generis, et proprij.

Generis autem & proprium cõmune quidem est sequi species. Nanque si homo est, animal est: & si homo est, risibile est. Et æqualiter dicitur prædicari genus de speciebus, & proprium de his, quæ participant illo. æqualiter enim & homo & bos animal est, & Cicero & Cato sunt risibiles. Commune autem est his vniuoce prædicari: genus de proprijs speciebus, & proprium de his, quorum est proprium.

De ipsorũ differentijs.

Differt autem genus & proprij: quoniam genus prius est, posterius vero proprium. oportet enim esse prius animal, dehinc diuidi differentijs & proprijs. Et genus quidem de pluribus speciebus prædicatur, proprium vero de vna sola specie, cuius est proprium. Et proprium quidem conuersim de eo cuius est proprium prædicatur, genus vero de nullo conuersim prædicatur. nam nec si animal est, homo est, nec si animal est, risibile est. si vero risibile est, homo est, & è conuerso. Amplius omni speciei inest proprium, cuius est proprium & soli & semper, genus vero omni quidem speciei inest, cuius fuerit genus, & semper, non autem soli. Amplius autem species quidem interemptæ non simul interrimunt genera, quorum sunt species, propria vero interempta interimunt ea, quorum sunt propria: & his interemptis, ipsa simul interimuntur.

De cõitate generis, & accidẽtis.

Generis vero & accidentis commune est de pluribus, quemadmodum dictum est, prædicari, siue separabilium sit accidens, siue inseparabilium. etenim moueri de pluribus, & nigrum de coruis, & de æthio-

pibus & aliquibus inanimatis prædicantur.

Quæ illorum differentiæ.

Differt autem genus ab accidente: quoniam genus ante species est: accidentia vero speciebus posteriora sunt. nam etsi inseparabile accidens sumatur, tamen prius est illud, cui accidit, quàm accidens: & genera quidem, quæ participant, æqualiter participant, accidentia vero non æqualiter. Intensionem vero & remißionem suscipit accidentium participatio, generum vero minime. Et accidentia quidem in indiuiduis principaliter subsistunt, genera vero & species naturaliter priora sunt indiuiduis substantijs. Et genera quidem in eo quòd quid sit prædicantur de his, quæ sub ipsis sunt, accidentia vero in eo quod quale aliquid est, vel quomodo se habet vnumquodque. qualis est enim æthiops interrogatus, dicis, niger: & quomodo Socrates se habet, dicis quoniam sedet vel ambulat.

Genus ergo quomodo ab alijs quatuor differat, dictum est.

Contingit autem etiam vnumquodque aliorum differre ab alijs quatuor: vt cum quinque quidem sint, vnũquodq; autem ab alijs differat, quater quinque viginti fiunt omnes differentiæ. sed non ita se habet, sed semper posterioribus enumeratis, & duobus quidem vna differentia deficientibus: (propterea quia sumpta est,) tribus vero duabus, quatuor vero tribus, quinque vero quatuor, decem sunt omnes: quatuor, tres, duæ, vna. Genus etenim differt à differentia & à specie & proprio & accidente: quatuor ergo sunt omnes differentiæ. Differentia quo differt à genere dictum est, quando quo differret genus ab ea, dicebatur. relinquitur ergo quo differat differentia à specie, & proprio accidenti dicere, & sunt tres. Rursus species quo quidem differat à differentia dictum est, quando quo differret à specie differentia dicebatur. Quo autem differat species à genere dictum est, quando quo differat genus à specie dicebatur. Reliquum est igitur vt quo differat species à proprio & accidenti dicatur, & sunt duæ. Quo autem differt proprium ab accidenti relinquitur. Nam quo à genere & specie differat prædictum est in illorum ad ipsum differentiis. Quatuor igitur sumptis generis differentijs ad alia, tribus vero differẽtiæ, duabus autem speciei, vna autem proprij ad accidens: decem erunt omnes, quarum quatuor quæ erant generis ad reliquas superius demonstrauimus.

Numerus differentiarum quinque prædicabilium.

Genus.	Species.	Differentia.	Proprium.	Accidens.
I	I	I	I	
	I	I	I	
		I	I	V
			I	

Commune

*Commune igitur est differentiæ & speciei æqualiter participari. Homine enim æqualiter participant particulares homines, & rationali differentia. Commune verò est semper adesse his, quæ eis participãt. semper enim Sor. rationalis est, & semper Sor. homo est. Proprium autem est differentiæ quidẽ in eo quod quale sit prædicari. species verò in eo quod quid est. Nam si homo velut quale quid accipiatur, non tamen simpliciter quale. sed secundum id quod generi aduenientes differentiæ eum constituerunt. Amplius differentia quidem sæpe in pluribus speciebus consideratur, quemadmodum quadrupes in pluribus animalibus specie differentibus, species verò in solis his, quæ sub vna specie sunt, indiuiduis. Amplius, differentia quidem prior est ea specie, quæ est secundum ipsam: simul enim ablatum rationale interimit hominẽ, homo verò interemptus non aufert rationale, cùm sit *Deus. Amplius differentia quidem componitur cum alia differentia (rationale enim & mortale compositum est in substantia hominis) species verò speciei non componitur, vt gignat aliquam aliam speciem: quædam enim equa cuidam asino permiscetur ad muli generationẽ: equa autem simpliciter asino composita nunquàm perficere mulum.*

Quæ communia sit differẽtiæ & speciei.

Ipsorum differentia.

**Angelum.*

Differentia verò & proprium commune quidem habent æqualiter participari ab his, quæ eis participant. æqualiter enim rationalia, rationalia sunt, & risibilia, sunt risibilia, & semper & omni adesse commune vtriusque est. si enim curtetur qui bipes est, non substantia perit. sed ad id ad quod natum est semper dicitur: nam & risibile ad id quod natum est semper dicitur, sed non in eo quod semper rideat.

De cõmunitatibus differẽtiæ et proprij.

Proprium autem differentiæ est, quòd hæc quidem de pluribus speciebus dicitur sæpe, vt rationale de homine & de Deo: proprium verò de vna sola specie cuius est proprium. Et differentia illis est consequens quorum est differentia, sed non conuertitur. propria verò conuersim prædicantur de his quorum sunt propria.

De ipsorũ differẽtijs

Differentiæ autem & accidenti commune quidem est de pluribus dici. commune verò ad ea quæ sunt inseparabilia accidentia semper & omnibus adesse. bipes enim semper adest omnibus coruis, & nigrum similiter.

Quæ communia differẽtiæ & accidentibus.

Differunt autem, quòd differentia quidem continet & non continetur: continet enim rationale hominem, & Deum: accidentia verò quodammodo continent, eo quod in pluribus sint quodammodo continentur: eo quod non vnius accidentis susceptibilia sunt subiecta, sed plurimorum. Et differentia quidem intensibilis & irremissibilis est: accidentia verò minus & magis recipiunt & impermistæ sunt quidẽ contrariæ differentiæ, mista verò contraria accidentia. Huiusmodi quidem

Ipsorum differentia.

quidem communiones & proprietates differentiæ & cæterorum sunt. species verò quo quidem differant à genere & differentia dictum est in eo quod dicebamus, quo genus differat à cæteris: & quo differentia differt à cæteris.

Communia speciei et proprij.

Speciei verò & proprij cōmune est quidem de se inuicem prædicari. Nam homo risibile est, & risibile homo est. risibile verò quoniā secundum id quod natum est dicitur sæpe iam dictū est. Aequaliter enim sunt species his, quæ eis participant, & propria quorum sunt propria.

Quæ ipsorum sint differentiæ.

Differt autem species à proprio: quoniam species quidem potest & alijs esse genus, proprium verò aliarum specierum esse impossibile est. Et species quidem ante subsistit quàm proprium: proprium verò post fit in specie: oportet enim hominem esse, vt sit risibile. Amplius, species quidem semper actu adest subiecto, proprium verò aliquando actu, potestate verò semper: homo enim semper actu est Socrates, non verò semper ridet, quamuis sit natura semper risibilis. Amplius, quorum termini differentes sunt, & ipsa sunt differentia. Est autem speciei terminus esse semper sub genere, & de pluribus differentibus numero in eo quod quid est prædicari & cætera huiusmodi: proprij verò est soli & semper & omni adesse.

Cōmunitates speciei & accidentis.

Speciei verò & accidentis commune quidem est de pluribus prædicari. Raræ verò aliæ sunt communitates: propterea quoniam quamplurimum distant à se accidens & id cui accidit.

Differentiæ.

Propria verò vtriusq; sunt, speciei quidē in eo quod quid est prædicari de his, quorū est species, accidentis autē in eo quod quale quiddam est, vel quomodo se habens. & proprium est vnāquanq; substantiam vna quidem specie participare, pluribus autem accidentibus & separabilibus & inseparabilibus. Et species quidem præintelliguntur accidentibus: & si sint separabilia: (oportet enim ante esse subiectum vt illi aliquid accidat:) accidētia verò posterioris generis sunt, & aduentitiæ naturæ. Et speciei quidē participatio æqualiter est: accidentis verò vel si inseparabile sit non æqualiter. æthiops enim cum alio æthiope habebit colorem vel intensum, vel remissum secundum nigredinē. Restat igitur de proprio & accidente dicere: quo enim proprium à specie & differentia & genere differt dictum est.

Cōmunitates proprij et accidentis.

Commune autem proprio & accidenti inseparabili est, quòd præter ea nunquàm consistat ea, in quibus considerantur: quemadmodum enim præter risibile non subsistit homo, ita nec præter nigredinem subsistit æthiops. Et quemadmodum semper & omni adest proprium, sic & inseparabile accidens.

Differē-

Differunt autem, quoniam proprium vni soli speciei adest, quemadmod

admodum risibile homini: inseparabile verò accidens, vt nigrum, non solùm æthiopi, sed etiam coruo adest, & carboni, & ebeno, & quibusdam alijs. Amplius, proprium conuersim de eo cuius est proprium prædicatur & æqualiter: inseparabile verò accidens conuersim non prædicatur. Et propriorum quidem æqualis est participatio, accidentium verò hic quidem magis, illa verò minus. Sunt quidem et aliæ communitates vel proprietates eorũ, quæ dicta sunt, sed sufficiant quidem hæc ad descriptionem eorum, quæ dicta sunt communitatisq; traditionem. *tiæ ipsorũ*

THOMAE DE VIO CAIETANI SACRAE THEOLOGIAE PROFESSORIS, ET Card. Sancti Sixti in Categorias Aristotelis.

PRAEFATIO.

In principio. Consuetũ inquit Auerrois (in procemio physicorũ) vt expositores in principio librorum octo prælibẽt, scilicet intentionem, vtilitatem, ordinem, diuisionẽ, proportionẽ, viam doctrinæ, nomẽ libri, & nomen authoris: & ideo morẽ hunc seruare intendentes hoc in loco, vbi principium doctrinæ Peripateticæ est, ab operis huius intentione exordiamur: quoniam autem difficile admodum est finem propriũ tractatus huius clare inspicere, ex totius Logicæ fine tentandum est inuenire illum. *Intentio huius operis.* Logica cùm nihil aliud sit quàm ars actuũ rationis directiua, ordinatur ad ipsum rationis opus vt proprium finẽ, ita quod logici negotij intentio primaria est reddere operationes rationis rectas faciliter & prompte, sicut finis effectus artis cuiusq; est, rectitudinem in operationibus suis ponere, faciliter & prõpte: operationes autem rationis cum tres sint, scilicet simplex apprehensio, cõpositio & diuisio, & discursus, tres quoq; esse partes Logicæ, necesse est, vt vnaquæq; operatio rectè exerceri possit. Ad regulandum autẽ discursum inuenta est ars tradita in libro Priorum, & consequentibus vsq; ad finẽ Logicæ. Ad cõpositionem verò & diuisionẽ ars tradita in libro Perihermenias inuenta est. Ad dirigendam autem primam operationẽ, quæ indiuisibilium intelligentia dicitur, prædicamentorũ liber nunc exponendus, inuentus asseritur: sufficienter tamen id per hoc

opus

opus fieri nequaquàm affirmatur. Quia verò in prima operatione intellectus nec falsitas, nec veritas inueniri potest, quoniam intellectus tunc non affirmat aut negat, & operatio rationis ideo regula eget, quia à propria perfectione, quæ veritas est, deficere potest, nō facile est intelligere, quomodo operatio prima intellectus regulatur à Logica. Singularis etiam difficultas est, quomodo ab arte hic tradita dirigatur. Sciendū igitur est, ꝙ prima operatio intellectus, etsi ad incomplexum terminetur, quod vt sic nec verū nec falsum est, multipliciter tamen contingit admisceri sibi verum vel falsum, ac per hoc dupliciter de ea loqui possumus. Vno modo per se, idest in sua puritate. Alio modo per accidens, id est vt ei admisceā aliquid alterū, puta compositio, vel applicatio. si loquamur de prima operatione intellectus per se, sic ex parte sui regula non eget dante ei rectitudinē, qua ad obiectum absq; errore pertingat: quoniam intellectus secundum primā operationem aut totū, aut nihil attingit, quoniam ad incomplexū vt sic, ꝙ indiuisibile sonat, tendit: simplicia autē vt in 9. Metaphysicæ dicitur, aut non attingūtur, aut secundum totū attinguntur: & consequenter cum omnis error in cōponendo vel diuidendo vel discurrendo, &c. cōtingat, prima operatio intellectus per se expers est erroris. Eget tamē regula ex parte obiecti, dante ipsi intellectui facilitatē & promptitudinē ad attingendum suum obiectū: & hoc fit per librū istum. Erat siquidem ens incomplexum, quod est obiectū prim e operationis, confuse dispersum & obscurū in vniuerso, ita vt si simplex, puta albedo præsentata esset, quod quid est eius intueri difficillimū foret: quoniam confusione quadā albedinis natura cū figuris, cum quātitate, cum substantia, cum relatione mista est: modo autē distinctis rerū ordinibus & adunatis cuiusq; ordinibus ad decē incomplexa, insignita suis proprietatibus, velut quibusdā figuris, facile ac prompte circa quodcunq; incomplexū, audemus intellectus aciem figere. Tollitur siquidē ex adunatione omnium incomplexorū ad decem capita vagatio intellectus ad incomplexorū notitiam habendam: ita quod sicut discursus argumentationis finibus cōcluditur, & sic intellectus, cùm discurrēdo aliquid quæritur, certis modis discurrendi assūmptis, securus incedit, ita cum simpliciter aliquod apprehendere volumus, decem hæc incomplexa circunspicimus, & non oportet nos vagari partes dispersas in toto vniuerso, cum infinitate

T. c. vltimi.

nitate

nitate quo ad nos,& cõsequenter incertitudine. Tollitur quoque ex distinctione & ordinatione horum decem incomplexorum confusio, qua limpide inspici ab intellectu prohibebantur. Tollitur vltimo ex assignatione proprietatum eorũdem obscuritas,qua occultata manebant,dum quę ea præferrent signa non haberent. certè igitur & faciliter ac prompte simplicia apprehensibilia fiunt à nobis per prædicamẽtorum doctrinam. Si autem loquamur de prima operatione intellectus per accidens,sic regula eget:& eius regula est ars diffinitiua,sicut regula discursus est ars syllogistica. Ars autem diffinitiua adhuc ab antiquis vel tradita non est, vel ad nos non peruenit. esset autem illius artis determinare quid sit diffinitio:& ex quibus constat,& qualibus,& de passionibus eius,& partibus subiectiuis, sicut de demonstratione tractatur in libro Posteriorũ. In hac quoq; arte determinandum esset quid genus & quid species, &c. quoniam diffinitionis natura sine his intelligi non potest, & ante librum Topicorum hæc ars locum habet:quoniam regulatiua est intellectus ad notitiam incomplexi: dialectica verò regulat ad notitiam complexorum problematũ,&c. Et quamuis hæc ars non habeatur, præsens tamẽ liber eius inchoatio quædam est:quoniam cum tripliciter errare contingat diffiniendo, scilicet in applicatione partium diffinitionis ad diffinitũ: & in coniunctione partium diffinitionis inter se, & in applicationis totius diffinitionis ad diffinitum: primus error ex hoc libro quomodo vitandus sit habetur inchoatiue, quoniã hic docemur cui prima pars cuiuscunq; diffinitionis recte,aut non recte applicetur,dum per proprietates cuiusq; generalissima discernimus omnia contenta sub vno genere,à cõtentis sub alio genere. Est ergo pręsentis operis intentio adunare ad decem genera omnia entia dispersa & infinita, ordinatéque distinguere, ac sigillata suis proprietatibus clarificare, & sic primam operationem intellectus, & per se & per accidens sumptam dirigere queat. Sed dirigere primam operationem puram est finis proprius, & adeptus. Dirigere autem eam admistam est finis communis etiam arti diffinitiuæ, & hic tantũ modo inchoatus consummandus in arte diffinitiua. Et quoniam res incomplexæ non adunantur & distinguuntur cum conditionibus, quas habent in rerum natura, sed vt sic acceptæ per intellectum, id est vt stant sub simplici apprehensione intellectus, id est vt obiectæ simplic

Triplex error in diffiniendo cõmittitur.

ſimplici apprehenſioni intellectus. & res ſic acceptæ nihil aliud ſunt quàm res dictæ verbis interioribus. vel(quod idem eſt) quàm res conceptæ conceptibus ſimplicibus:& res huiuſmodi nihil aliud ſint quã res ſignificatę vocibus incomplexis, quando voces ſunt ſigna conceptũ & conceptus rerũ:ideo dicitur etiã ab illuſtribus viris, ꝙ intentio huius libri eſt tractare de vocibus incomplexis vt ſignificatiuæ ſunt rerũ incomplexarũ, idem enim eſt tractare de rebus vt cõceptis ſimplici apprehenſione,& de vocibus vt ſignificant illas ſic conceptas, quoniã quicquid attribuitur vni attribuitur reliquo, ſeruata tamen proportione, quia rei ſic conceptæ & ſignificatæ attribuitur vt rei, voci verò vt ſigna. homo enim reponitur in prędicamento ſubſtantiæ vt res ibi poſita, ly verò homo, vt ſignũ illius rei, quæ eſt homo. Quamuis autem ſic intellecta intentio iſta ſuſtinenda ſit. Memores tamen eſſe oportet eius quod optime ab Auic. in principio ſuæ Logicę dicitur, ſcilicet quòd conſiderare de vocibus non eſt logici negotij ex intẽtione, ſed neceſsitas ad hoc compulit, quoniam res ſic conceptas nõ niſi verbis exprimimus, docemus, adunamus, & ordinamus. Si enim abſq; verbis exterioribus hæc omnia explere poſſemus, ſolo ſermone interiori contenti, aut aliis ſignis hæc fierent, de vocibus tractandum non eſſet. Et propterea ſi quæratur de vocibus, an de rebus principaliter hic tractetur. Reſpondendum eſt, quòd de rebus non abſolute, ſed incomplexe conceptis, & conſequenti neceſsitate ſignificatis. Cum autem audis res ſic conceptas adunari & reponi in prædicamentis, non arbitreris quòd aggregatum ex re & ſic concipi, ſit id quod adunatur & reponitur &c. ſed intelligas quòd res habens ſecum ſic concipi, vt conditionem ſine qua non eſt id quod reponitur colligitur & ſignificatur, ſicut cum audis, ignis approximatus comburit, non intelligas quòd aggregatum ex igne & approximatione comburat: ſed quòd ignis non cõburit, niſi ſit approximatus. Eſt enim incomplexe concipi conditio rei ad ſupradicta, ſicut approximatio eſt cõditio ignis ad comburendũ. Et ſic patet intentio operis, & ꝙ conueniẽtius ponitur ſubiectum huius libri (ſi ſubiectum aliquod ſibi aſsignandũ eſt) ens proponibile primæ operationi interius quàm ens ordinabile ſecundum ſub & ſupra, hoc enim ad ſecundam ſpectat operationem, ad quam hic liber non primo ordinatur.

Huius libri ſubiectũ ceteris altius explanatũ notato.

Vtilitas hui' artis.

Vtilitas autem ex eo proueniens valde magna eſt: non

non enim soli Logicæ prodest doctrina hæc, vt pars eius, sed aliæ scientiæ siue doctrinæ absq; hac expleri non possunt:quoniam demonstrationū principia sunt definitiones, quas absq; hac cognitione perficere est impossibile. Vnde in 3. Physicor. Arist. quærens quod quid est motus, ad prædicamenta recurrit,& in 2.de Anima, quærēs quod quid est animæ idem facit, nisi enim esset doctrina prædicamentorum,cùm quæritur alicuius,quod quid est,oporteret vagando per totum vniuersum discurrere,quod illius genus primùm sit: nūc autē, vt dictum est,limites positi sunt,infra quos omnia distinctè cōtinentur insignita proprietatibus suis,vt statim collatis proprietatibus eius,cuius quæritur,quod quid est,cum proprietatibus cuiusq; decem generum,reponere & applicare sciamus singula singulis.Sumit quoq; Perihermenias doctrina, & syllogistica hinc vtilitatem non paruam:quoniā hinc habetur essentialis ordo terminorum incomplexorum, ex quibus fiunt propositiones, & procedunt demonstrationes,&c. Ordo huius operis inter alia logicalia est, quòd sibi debetur primus locus simpliciter, ita quòd non solùm præcedit artem enuntiatiuam & syllogisticam,sed etiam diffinitiuam:quoniā id,quod est per se,prius est eò,quod est per accidens, Dictum est autem, quòd præsens opus ordinatur ad perfectionē primæ operationis per se sumptæ,ars autem diffinitiua ordinatur ad perfectionem eius admistæ. Et quia,vt ex dictis patet,diffinire genus, speciem, &c. diffinitiuæ artis opus est, ideò liber iste naturaliter præcedit librum Porphyrij, propter quod consultò Princeps philosophorum logicam ab hoc opere inchoauit.

T.c.3. *T.c.2.* *Ordo.*

Diuisio præsentis operis in tres tractatus fit:in Anteprædicamenta,Prædicamenta,& Postprædicamenta, quorum ratio cum ad textus expositionem peruentum fuerit dicetur. *Diuisio operis.*

Proportio huius libri ad ipsam Logicam est proportio partis ad totum,ad alios verò libros Logicæ est proportio ianuæ ad intrinseca domus. *Proportio*

Via doctrinæ non est demonstratiua, sed potius diffinitiua & inductiua:vt & modus docendi rei quā docemus consonet. *Via doctrinæ.*

Nomen libri est categoriæ, id est prædicamenta, id est coordinationes decem generum,vel ipsa decem genera, quæ capita sunt coordinationum, de his enim tractat liber hic. *Nomen libri.*

Nomen autem autoris est, Aristoteles Peripateticorum pater,qui non solùm autor, sed inuentor huius mirabilis do- *Nomē autoris.*

ctrinæ fuit, vt Themistio & Auerroi placet, licet Iamblicus (vt testatur Boëthus) Architæ Taretino hunc deferat honorē, &c.

ANTEPRAEDICAMENTA ARISTOTELIS, CVM THOMAE DE Vio Cardinalis acutissimis Commentariis.

De æquiuocis, vniuocis, & denominatiuis, & eorum quæ dicuntur, diuisio. CAP. I.

Aequiuoca dicuntur, quorum solùm nomen commune est, secundum nomen verò substantiæ ratio diuersa: vt animal, homo, & quod pingitur: & horum enim solùm nomen commune est, secundum nomen verò substantiæ ratio diuersa. Si quis enim assignet quid sit vtrunque eorum quo animal est, propriam assignabit vtriusque rationem.

DIcēdum esset hic, quare incœperit librum istum ab istis diffinitionibus & diuisionibus & regulis sequētibus Antepraedicamenta, & quis inter hæc ordo sit. Sed quoniam ratio ordinis absq; ordinatorū notitia non percipitur, & nouitiis loquimur: ideò differemus hæc vsq; ad finē huius primæ partis, interim autem singula exponere sufficiat. Et quoniā à tanto philosopho diffinitiones istæ datę sunt, singula notāda sunt verba antiquos expositores imitando. Aequiuoca ergo diuersis respectibus, & nomina, & res significare dicuntur. Dicitur enim nomen aliquod æquiuocum, quia significat plura secundum diuersas rationes, vt ly canis, significat cęlestē, marinum, atq; terrestrē canē, ipsæ verò res significatę dicūtur æquiuocę, nō quia significāt, sed quia significātur vnico vocabulo diuersis rationibus: vt sydus illud, & piscis, & animal latrabile ęquiuoca appellātur. Vnde ipsum nomen appellari cōsueuit æquiuocū æquiuocās, res verò æquiuoca æquiuocata, & quia Arist. res est adunaturus, vt stāt sub incōplexis cōceptibus, vt dictum est, ideò à rebus incœpit, intendens per æquiuoca, æquiuoca æquiuocata, vnde & coactus est in numero plurali æquiuoca diffin

Aequiuoca dicūtur & nomina & res.

diffinire, eò quod res vna æquiuocationis capax non est sine altera: oportet enim ad minus duas res significari vno nomine, vt æquiuocatio esse posit. Signāter quoq; dixit, dicunt, & non dixit, sunt: quia rebus non cōuenit æquiuocari, vt sunt in rerum natura, sed vt sunt in vocibus nostris. Aequiuocari enim præsupponit vocari, quod rebus ex nominibus accidit. Ly nomen, non accipitur hîc prout est vna pars orationis distincta contra verbū, participiū, &c. quoniā etiā in verbis & participiis, &c. æquiuocatio inuenitur, sed sumitur nomen pro voce significatiua ad placitū, quæ dicitur nomen, quasi notamen, id est mentis nota. Verbum enim & vniuersaliter omnis huiusmodi vox, inquantū absolutè significat rē aliquā, nomen dicitur ab Arist. in 1. Periherm. Ly solùm non excludit omnia alia à nomine, sed ratione eius tātùm, de qua subdit, quod est diuersa: nihil siquidē obstat æquiuocis, si eis & nomē cōmune, & multa alia cōmunia sint, dummodo rationē nominis cōmunem non habeant. Ly ratio, licet multipliciter sumi posit, hîc sumitur non pro diffinitione, quoniā res generalissimæ, æquiuoca dici non possent, eò quod diffinitione carent, sed sumitur pro cōceptu significato per nomen, qui in habentibus diffinitionē est diffinitio ipsa, in non habentibus verò diffinitionem ratio, quam significat, nomē vocatur, & nihil aliud est, quàm id quod directè significatur per nomen. Ly substātię sumitur pro quidditate: ita quod idem est dicere ratio substantiæ, & ratio quidditatis. Ly secundū illud nomen, determinat ly ratio substātiæ: quoniam non de quacunq; ratione substantię ipsorū æquiuocorum sermo est, sed de ea ratione substantiæ, quę significatur in eis per illud nomen cōmune, in quo æquiuocantur: & quoniam illa est, quæ respondetur ad interrogationem factā per quid, est queuis illarum rerū, vt significatur nomine illo communi, verbi gratia, quid est animal latrabile, inquantū canis, quid est piscis ille inquantū canis, &c. ideò talis ratio dicta est ratio substantiæ, id est quidditatis illorū æquiuocorū non absolutè, sed secundum illud nomen. Responsio nanq; ad quid, quidditatis ratio rectè dicitur. Ly diuersa, nō coarctatur ad diuersitatem simpliciter, sed communiter accipitur, vt comprehendit sub se diuersitatem simpliciter, vel secundum quid, totaliter vel partialiter: ita quòd æquiuoca dicuntur, & illa quorum ratio secundum illud nomen commune est penitus diuersa: & illa, quorum ratio secundum illud nomen commu-

Cap. 5.

ne est aliquo modo diuersa. Et propter hoc caue ne dixeris hic esse diffinita tantùm purè æquiuoca, quæ alio vocabulo dicuntur æquiuoca à casu, sed dicito, æquiuoca in communi, vt comprehendunt in analoga, quæ æquiuoca à consilio sunt, & purè æquiuoca diffiniri, & quòd purè æquiuocis conuenit habere rationem substantiæ diuersam penitus, analogis verò diuersam aliquo modo. Suadetur autem hanc esse mentem Aristotelis, tum ex exemplo subiuncto, quoniam homo verus & homo pictus, modo purè æquiuocè dicũtur animal. Sed æquiuocatione à consilio seu analogicè, vt patet ex rationibus eorum secundum illud nomen: quoniam non sunt penitus diuersæ, sed aliquo modo eædem. Quærenti enim quid est homo, secundum quòd animal? respondetur, quòd est substantia animata sensibilis. Quærenti autem quid est homo pictus secundum quòd animal? respondetur, quòd est imago substantiæ animatæ sensibilis, vbi expresse apparet rationes non esse penitus, sed aliquo modo diuersas. Tum ex intentione operis, quoniam ad quodcunque ordinetur communiter asseritur, quòd intendit diffinire hic res, vt adunãtur sub vocibus transcendentibus, quas constat non purè æquiuocas, sed analogas esse. Quot autem modis contingat variari analogiã & quomodo, nunc quoniam summarie loquimur, silentio pertransibimus: specialem de hoc tractatum si Deo placuerit citò consecturi. Est igitur sensus totius diffinitionis, quòd æquiuoca æquiuocata dicuntur illa entia, quæ significantur vno quidem nomine, sed secundum illud vnum nomen non habent vnum conceptum, sed diuersos simpliciter, vel secundum quid, &c.

Vniuoca dicuntur, quorum nomen commune est, & secundum nomen eadem ratio substantiæ: vt animal homo, atque bos: communi enim nomine vtraque animalia nuncupantur, & est substantiæ ratio eadem. Si quis enim assignet vtriusque rationem, quid vtrunque sit, quo animal est, eandem assignabit rationem.

Tota ista diffinitio intelligenda est sicut præcedẽs, excepta vltima particula. Est siquidem duplex vniuocum, scilicet vniuocans, vniuocatum, & de vniuocatis est modo sermo: & in numero plurali, &c. sicut superius exposuimus: vltima autem particula (scilicet ly eadem) non dicit identitatem simpliciter, vel secundum quid: sed identitatem simpliciter: ita quod licet ad æquiuocationem sufficiat, qualiscunque diuersitas rationis secundum illud nomen, ad vniuocationem tamen non sufficit

ficit qualiscunque identitas rationis secundum illud nomen, sed exigitur, quòd ratio vniuocatorum, quæ attenditur penes illud nomen, in quo vniuocantur, sit totaliter eadem, & nihil plus aut minus includat vnum, quàm reliquum in ratione illius nominis. Fundamẽtalis vero ratio huius est, quia malum contingit omnifariam ex particularibus defectibus, bonum autem vno modo ex causa integra, vt Arist. & Dionys. docent. Ad pulchritudinem siquidem hominis requiritur, quòd omnia membra consonent, ad turpitudinem verò sufficit vnius membri, putà oculorum deformitas: æquiuocatio autem ex parte mali se tenet, quoniam diuersitatẽ sequitur, quæ in allostogia malorum est: & ideò siue sit diuersitas simpliciter, siue aliquo modo, æquiuocatio fit. Vniuocatio verò, quoniam vnitatem sequitur, quæ in bonorũ coordinatione est, non contingit nisi omni diuersitate ablata totaliter eadem fit ratio vniuocatorum secundũ vniuocum nomen: vt animal nomẽ commune & vniuocũ est homini & boui, quoniã tam homo, quàm bos animal vocatur, & ratio eorum inquantum animalis nomen habent, eadem totaliter est. Quærenti enim quid est homo, secundũ ꝙ est animal, respondetur substãtia animata sensibilis. Quærenti quoq; quid est bos secundũ ꝙ est animal, respondetur substantia animata sensibilis. Vbi apparet omnino eandẽ redditã rationẽ secundũ vniuocum nomen. Aduerte hîc ne imbuaris ignorantia prauæ dispositionis, ꝙ glossa ista, quę vnde venerit nescio, scilicet, vniuoca dicuntur, quorũ ratio est eadẽ & æqualiter participata, destruit textũ: quoniã verè vniuoca sub æquiuocis ponit, & à logica veritate aliena est: quoniã ad vniuocationẽ secundũ veritatẽ & Albert. hîc & S. Tho. 4. Meta. lec. prima, sufficit omnimoda indistinctio vniuocatorum in conceptu nominis vniuoci: & in hoc omnes antiqui, quos vidi, cõsentiunt: nec puto aliunde ortam glossam hanc, quàm ex incomprehensione vnitatis analogicæ. Dicito ergo tu analoga sub æquiuocis comprehendi, & his chimeris mentem ne impleas. Aduertendum quoque diligenter est, quòd stantibus omnibus supradictis, adhuc diffinitio illa habet duplicem habitudinem, quæ intelligi potest esse inter vniuocata, & ly substantiæ, positum in diffinitione eorum. Potest enim intelligi primò, vt ly substãtiæ denotet substantiam, id est quidditatẽ ipsorũ vniuocatorũ: ita quòd ad vniuocationem sequiratur, ꝙ ratio significata per illud nomen cõmune, sit ra-

Pater x. Meth.

tio, id eſt, conceptus non eorum quæ ſunt extra quidditates vniuocatorum, ſed ſit ratio ſubſtantiæ, id eſt, quidditatis eorum: & ſic ly ratio conditionatur hinc & inde: & ex parte ſiquidem nominis, quia debet eſſe ſignificata directe: & primo per illud nomẽ commune, & propter hoc apponitur ly ſecundum nomen. Ex parte verò rerum, quia debet eſſe intrinſeca, ſeu eſſentialis illis: & propter hoc apponitur ly ſubſtãtiæ. Alio modo intelligi vt ly ſubſtantiæ non denotet quidditatem rerum vniuocatarum in ſe, ſed quidditatem earum vt habẽt id, quod per illud commune nomen ſignificatur: ſiue illud ſit ſubſtantiale, ſiue accidentale illis vniuocatis, & ſic non ſolùm ly ratio, ſed hoc totum, quod dico, ratio ſubſtantiæ, conditionatur per ly ſecundum nomẽ, & ad vniuocationem ſufficit quòd aliquæ duo conueniant in aliquo nomine. Et, quòd vt induũt illud nomen, habeant eundem omnino conceptum, ſiue ille conceptus ſit eſſentialis illis, ſiue accidentalis: iſte ſecundus ſenſus extendit diffinitionẽ hanc ad omnem vniuocationem, ita quòd ſecundum eum boui & leoni animal eſt vniuocum, & coloratum, & magnum & pulchrum, & videri & audiri, & breuiter comprehenditur ſub iſta diffinitione vniuocatio eſſentialis & accidentalis per ſe & per accidens, intrinſeca & extrinſeca: primus verò ſenſus diffinitionem hanc extra eſſentialiter vniuoca non trahit, qualia ſunt genera, differentiæ, ſpecies. Secundus rurſus ſenſus dignus Ariſtotelis intentione videtur: quia vniuerſaliter comprehendit vniuoca. Sed mihi apparet, quòd primus ſenſus ſit ſecundum intentionẽ eius: quoniam infra, in prædicamento ſubſtantiæ dicet, accidẽtia non prædicari ſecundum nomen & rationẽ de ſubſtantia, quod nihil aliud eſt quàm dicere, quòd non prædicantur vniuoce per locũ à diffinitione ad diffinitũ: & rurſus ponet proprietatem ſubſtantiarum ſecundarum & differentiarum earum, vniuoce prędicari de primis, quod falſum eſſet: ſi vniuocatione ſic amplo vocabulo vteretur, & præſertim, quia ibi remittit ſe ad hanc diffinitionem. Accedit ad hæc, quòd vniuoca communi vocabulo non conſueuimus dicere niſi eſſentialiter vniuoca, quod ex hoc vno percipi poteſt, quia diſputantes vtrum prædicamenta habeant aliquod commune vniuocum, abſque diſtinctione intelligimus de vniuocatione eſſentiali, quoniã de accidẽtali nullus dubitat, quaſi vniuoca accidẽtaliter non ſint vniuoca niſi ſecundũ quid. Vnde dicendũ eſt, quòd primus ſenſus

est intentus ab Aristotele, nec tamen erat opus aliter diffinire vniuoca accidentaliter, quia ex ista diffinitione facillimè sumitur omnium vniuocorum ratio: diffinitis enim vniuocis simpliciter, facile est determinare quid sint quodammodo, seu secundum quid vniuoca, &c.

Denominatiua verò dicuntur, quæcunque ab aliquo† solo differentia casu secundum nomen habent appellationem, vt à grammatica grammaticus, & à fortitudine fortis.

† non habent cod. aliqui.

Tria sunt in denominatione, scilicet forma denominâs, res denominata, & ipsum denominatiuũ: forma, à qua res denominatur, est vt albedo, à qua res illa dicitur alba: & grammatica, à qua homo grãmaticus dicitur, & huiusmodi: res denominata est subiectũ, quod ab illa forma dicitur tale, vt homo, lignum, &c. Denominatiuum autẽ est illud met ens, quod est forma denominatiuum: vt significatum nomine descendẽte à nomine proprio formæ denominãtis, vt albũ, fortis, grãmaticus. Dimissis ergo denominantibus, & denominatis, denominatiua diffiniuit: pluraliter quidem, non quia denominatio in vno non saluetur, sed ad multitudinem eorum designandam, ab vna forma denominante orientem: vt à iustitia iustus, iusti, iustum, &c. (Dicũtur verò) addidit eadem, qua superius ratione, quia, scilicet entia denominatiua non sunt, sed dicũtur. Tribus autẽ conditionibus diffiniuit denominatiua. Prima est, ꝙ habent appellationem secundũ nomẽ ab aliquo. Secũda est, ꝙ differãt casu ab illo. Tertia est, quòd solo prædicto casu differant ab illo: prima nihil aliud sonat nisi, quòd denominatiuũ debet deriuari ab illa forma denominante secundum nomen, non ita quòd nomen denominatiuum oporteat formari secũdum vocem à nomine formæ denominãtis, cum hoc plerunque falsum sit, quoniam iustitia à iustus venit secundum eius formationem, & non è conuerso: & grammatici negotij est tractare de huiusmodi nominum deriuationibus: puta quòd à genitiuo huius nominis iustus, addito tia, formatur iustitia & huiusmodi: sed ita quod oportet nomẽ denominatiuũ deriuari à nomine formæ denominãtis secũdum naturã: sicut enim prius naturaliter res est secundũ se quã secundũ ꝙ alteri adiacet, qa adiacere alteri nõ potest quod in se nõ est, ita prius naturaliter est nomẽ formæ denominãtis, puta albedo, quod significat ipsam albedinẽ secundũ se, quã nomẽ denominatiuũ: puta albũ, quod significat albedinem, vt in subiecto positam.

& sicut à causa naturaliter deriuatur suus proprius effectus, ita à nomine formæ denominantis, quod significat causam, naturaliter venit denominatiuũ, quod importat eius effectũ, albedo enim causa formalis est eius, quod est esse albũ. albedo enim non causatur ab albo, sed albũ aliquid ideo & est & dicitur, quia albedinẽ habet, propter quod denominatiuũ meritò dicitur, nõ enim aliunde habetur à nomine quod substratam rem nomine talẽ, nisi quia ab ipso denominãte, cuius effectus proprius est, illud esse tale nascitur secundũ naturæ ordinẽ. Secunda verò cõditio, s. quòd differãt casu: insinuat ꝙ denominatiua debẽt differre à nomine formæ denominãtis casu in fine vocis, id est in trãsfiguratione, seu flexione vocis, vt ly album differt à ly albedo, & ly grammaticus à grammatica, &c.

Tertia autem conditio, scilicet quòd non aliter differãt, sed casu solo: ostendit quòd non debet denominatiuum differre à nomine formæ denominãtis in significatione: hoc enim esset differre non solo casu, sed significatione etiã, & consequenter diffinitione & essentia idem significat album, & albedo: quoniam (vt infra dicet Aristoteles) albuni puram qualitatem significat: differentia autem in modo significandi inuenta inter denominatiuum & denominans non excluditur per ly solo casu: quoniam talis differentia comes est differentiæ secundum casum: regula autem generalis est, quòd dictio exclusiua non excludit à concomitantibus, dicendo enim solus Sortes currit, non excluditur hoc risibile à cursu: nec ociose has adunauit conditiones Aristoteles, sed singulas ad differentiam aliquorum posuit, defectu enim primæ, studiosus non dicitur denominatiuum virtutis, licet secundum rem à virtute veniat. Defectu verò secundæ ly grammatica, cùm de aliqua muliere dicitur, quòd est grammatica denominatiuum non est à grammatica veniens, vt Boëthio placet, licet denominatiuum concedi posset, vt per accidẽs non inueniri differentiam casus. Aristotelem verò docuisse id quod per se denominatiuis cõuenit: defectu autem tertiæ virtuosus non est denominatiuum virtutis. Et intelligenda sunt hæc de denominatiuis proprie & stricte, id est, formaliter & simpliciter sumptis, quibus Aristoteles hæc sufficere putauit: licet posteriores non ignobiles addendum putauerint, quòd illud, à quo denominatiua habent appellationem secũdum nomen, sit aliud à re denominata, quorum sententiam propterea libẽter sequor, quia cõmunis vsus prædic

In prædicamento substãtiæ.

prædicationem denominatiuam contra indêticam distinguere videtur: & quia Arist. ipse in 7. Meta. textu cõm. 8. ex natura prædicationis denominatiuæ materiam distinctam concludit essentialiter ab omnibus prædicamentorũ naturis, vt expresse ibi à S. Tho. dicitur. Ne autem fateamur Aristotelem diminutum in hac diffinitione esse, vel dicamus, quòd quasi per se notam hanc particulam subintelligendam reliquit, propterea quòd ly denominatiua, sonat quasi nominis datiua, non rationis: denominatiua enim nomen solùm dant denominato, non rationem: quoniam prædicantur tantùm secundum nomen, & non secundum rationem de eis, vel glosemus. ly habẽt appellationem non solùm passiue, sed etiã actiue, id est, quòd appellentur ab aliquo, &c. & appellent aliud, scilicet denominatum, appellare autem cum idem fit quòd nomen dare, oportet quòd appellans si pure appellans est, quòd nomen tantùm det ei, quod tali nomine appellatur: & consequenter oportet, quòd sit aliud ab eo. Quod enim dat nomen & rationem alicui intimum est illi, vt inferius, quando hi termini declarabũtur, patebit. Vel secundum Albertum habent appellationem, id est ad aliud applicationẽ. Verùm ne fallaris cùm audis denominatiuum à forma denominante oriri, & credas propter formæ vocabulum quòd res denominans debeat esse forma eius, quod denominatur: scito quòd formæ nomine in hac materia intelligimus omne id, quo aliquid dicitur tale, siue illud sit secundũ rem accidens, siue substantia, siue materia, siue forma; non enim est minus denominatiua prædicatio ista, scilicet triangulus est ligneus, vel vas est terreum, quàm ista, homo est albus: venit siquidem à ligno ligneum, & à terra terreum, sicut ab albedine album. Aduerte quoque hic, quòd licet denominatiuum infra latitudinem vniuocorum & æquiuocorum nominũ materialiter claudatur, quia differt tamen ab eis secundum rationem formalem, ideo distincta sunt denominatiua cõtra æquiuoca & vniuoca: album enim inquantum ab albedine venit, differens solo casu denominatiuũ est, inquantum in pariete & ligno est secundum vnam rationem vniuocum est, licet accidentale: & similiter ridẽs inquãtum à risu venit, &c. denominatiuũ est, inquantũ verò secundũ diuersas rationes de homine & agro florẽte dicitur æquiuocũ, &c.

T. c. 8.

A substãtia fiũt denominationes.

Eorum quæ dicuntur alia quidem secundum complexionem dicuntur, alia verò sine complexione, & ea igitur secundum complexionem

dicuntur,sunt,homo currit,homo vincit,ea verò,quæ sine complexione dicuntur,sunt,vt homo,bos,currit,vincit.

Diffinitionibus tribus præponendis iam completis, diuisiones inchoat. Quarum prima est,eorum,quæ dicũtur,id est entium,quæ intellectu & voce dicuntur,quædam dicuntur sine cõplexione,& quædã cum cõplexione. Vbi nota, quòd dici cum cõplexione cõtingit dupliciter. Vno modo cum verbo,vt homo currit,homo est albus. Alio modo sine verbo: vt homo albus:& licet dici cum complexione principaliter sonet complexionem verbalem,quia verbum ipsam compositionem importat, extendendum tamen est complexionis nomen in hoc loco ad complexionem etiam nominalem absque verbo:quoniam,vt expositores testantur, hæc diuisio separat ea quæ per se sunt in prædicamentis ab his, quæ non nisi per partes sunt in eis: alibi autem sunt & complexa verbaliter & sine verbo, nihil enim horum vnicum locum habet secundum se totum in prædicamento, homo enim albus in duobus locatur generibus,& animal rationale duo loca in prædicamento substantiæ habet,generis,scilicet & differentiæ, si vt complexum sumatur: si autem circum locutiue ad designandum innominatum genus, tũc vocalis tantùm complexio est non conceptuũ, & ideo inter dicta sine complexione numeratur: complexio enim ista & incomplexio,secundum conceptus, quibus ante dicuntur res quàm vocibus, consideranda est. Dictum enim est iam quòd entia vt incomplexe concepta prædicamenta ingrediuntur. Est ergo sensus diuisionis, quòd entium, quæ intellectu & voce dicuntur,quædam dicuntur sine complexione conceptuum, & consequenter vocum, nisi adsit impedimentum: quædam verò cum complexione conceptuum, & consequenter vocum nisi per accidens simplici vocabulo respondendo,siue verbaliter,siue sine verbo hæc fiat complexio, &c.

Entium diuisio.

CAP. II.

EOrum, quæ sunt, alia de subiecto quodam dicuntur, in subiecto verò nullo sunt: vt homo de subiecto quidem dicitur aliquo homine,in subiecto autem nullo est. Alia autem in subiecto quidem sunt, de subiecto autem nullo dicuntur. In subiecto autem esse dico, quòd cùm sit in aliquo, non sicut quædam pars, impossibile est sine eo esse in quo est: vt quædam grammatica in subiecto quidem est in anima, de subiecto verò nullo dicitur: & quodam album in subiecto est

corpor

corpore, omnis enim color in corpore est, de subiecto verò nullo dicitur. Alia verò de subiecto dicuntur, & in subiecto sunt: vt scientia in subiecto quidem est in anima, de subiecto verò dicitur, vt de Grammatica. Alia verò neque in subiecto sunt, neque de subiecto dicuntur: vt aliquis homo, vel aliquis equus: nihil enim horum neque in subiecto est, neque de subiecto dicitur. Simpliciter autem quæ sunt indiuidua & vnum numero de nullo subiecto dicuntur, in subiecto autem nihil prohibet ea esse: quædam enim Grammatica in subiecto est, at de subiecto nullo dicitur.

Secunda diuisio ponitur hîc, in qua notandum est, ꝙ quatuor res sunt, duæ reales, & duæ rationis, secantes vniuersitatem eorum, quæ in prædicamentis sunt, scilicet substantialitas, & accidentalitas: vniuersalitas, & particularitas: omne enim quod est in prædicamento, aut est substantia, aut est accidens: & iterum, aut est vniuersale, aut particulare: hęc autem quatuor singulis cõmunicata incedunt proprietatibus inseparabilibus: substãtialitatẽ sequitur nõ esse in subiecto, accidentalitatẽ esse in subiecto: vniuersalitatẽ dici de subiecto, particularitatẽ non dici de subiecto. Nec prætereas, quin considéres aptum cuique esse comitem, & sui ordinis: res enim reales esse, aut non esse in subiecto: res verò rationis dici aut nõ dici de subiecto sociatæ sunt. Quãuis autẽ quatuor supradicta disperata sint proprijsq; gaudeant sociis, nec vnquã eas deserant, nec deserantur ab eis, adunantur tamen adinuicẽ, non quodlibet cum quodlibet, sed vtrunque illorum realium cum vtroque istorum rationis: ita quòd ex tali coniunctione quatuor constituuntur, in quæ vnica diuisione omnia contenta in prædicamentis distinguuntur: coniungitur primò substantialitas cum vniuersalitate, & constituitur substantia vniuersalis: deinde cum particularitate, & constituitur substantia particularis. Coniungitur secundo accidentalitas cum vniuersalitate, & constituitur accidens vniuersale: deinde cum particularitate, & constituitur accidens particulare: sicque omnia contenta in omnibus generibus habemus: omne siquidem quod in genere est, aut est substantia vniuersalis, aut particularis, aut accidens vniuersale, aut particulare. Et quoniam coniunctio istorum (vt dictum est) non separat à comitibus eorum, oportet quodlibet eorum constitutorum habere duos comites: & vt exemplariter dicatur, substantia vniuersalis comitatur à non in subiecto, & à dici de subiecto: ratione enim subst

substantialitatis non est in subiecto, ratione verò vniuersali-tatis dicitur de subiecto: & hoc est primum membrum diuisionis in textu factæ. Substantia autem particularis comitatur à non esse in subiecto ratione substantialitatis, & à non dici de subiecto ratione particularitatis: & hoc est quartum membrum diuisionis. Accidens verò vniuersale comitatur ab esse in subiecto ratione accidentalis, & à dici de subiecto ratione vniuersalitatis, & hoc est tertium membrum diuisionis. Accidens tandem particulare comitatur ab esse in subiecto ratione accidentalitatis, & à non dici de subiecto ratione particularitatis: & hoc est secundum membrum diuisionis. Clara igitur ex dictis iam redditur diuisio Aristotelis. Dixit siquidem, eorum quæ sunt, & non dixit eorum, quæ dicuntur, quia diuisio hęc rerum est, non vocum, licet non totam realis. Quatuor verò membra diuisionis fecit, & diffiniuit singula binis proprietatibus: propterea, quæ dicta sunt. Vnde sensus diuisionis est, eorum, quæ sunt, alia sunt substantiæ vniuersales, vt homo, animal, &c. alia substantiæ particulares, vt hic homo, hic bos, &c. alia accidentia vniuersalia, vt albedo, figura: alia accidentia particularia, vt hæc albedo hic triangulus, &c. sed alio ordine in textu numerentur. Ad euidentia autem terminorum in proprietatibus assumptorum sciendum est, quòd subiecti nomen æquiuocè sumitur, quando coniungitur cùm esse vel nõ esse, & quando coniungitur cùm dici aut non dici: cùm enim dicitur, est vel non est in subiecto, intelligitur de subiecto inhæsionis, cùm autem audis, dicitur vel non dicitur de subiecto, intellige de subiecto, id est inferiori: ita quòd illud esse vocatur in subiecto quod inhæret, sicut albedo inhæret parieti, & vniuersaliter omne accidens: & per oppositum non esse in subiecto quod nulli inhæret, vt homo, & vniuersaliter omnis substantia: illud autem vocatur dici de subiecto, quod habet sub se aliquod inferius, de quo prædicetur, vt animal, homo, albedo, quantitas, &c. & vniuersaliter omne vniuersale siue sit substantia, siue accidens. Et per oppositum non dici de subiecto, quòd nullum habet sub se inferius, vt hic homo, & hæc albedo: & vniuersaliter omne indiuiduum tam substantiæ quàm accidentis. Et quoniã Aristot. solicitus fuit circa illum terminum esse in subiecto, ipsúmque diffiniuit statim post secundũ diuisionis membrum, enucleanda est diffinitio illa, quoniã valde vtilis est. Ait ipse, in subiecto esse dico, quòd cùm

cùm sit in aliquo, non sicut pars quædam, impossibile est esse sine eo in quo est, Vbi quoniam vt ex 4. Physicorum habetur: octo sunt modi essendi, qui in his versibus notantur, *T.cap.23.*

Insunt pars totum, species genus, Et quoque forma:
Rex in regno, res in fine locóque locatum.

Tres particulas apposuit, quibus hic modus ab aliis separetur: prima siquidem particula, scilicet cùm sit in aliquo, potest dupliciter intelligi. Vno modo vt intelligatur de esse in aliquo realiter distincto, & sic ponitur ad differentiã duorũ modorum essendi in, scilicet speciei in genere, & generis in specie, Alio modo potest intelligi in communi de esse in aliquo, quouis modo hoc contingat: & sic accipiendum est loco generis in diffinitione hac. Secũda verò particula nõ sicut pars extendẽda est iuxta secũdũ sensum primæ particulæ ad omnem partem, scilicet integralẽ essentialẽ subiectiuã & diffinitiuam: & intelligendũ est quòd trahat secum oppositũ modũ, quo scilicet totum est in parte, & sic ponitur ad differentiam quatuor modorum essendi in, scilicet partis in toto, & totius, & in parte, & generis in specie, & speciei in genere; quoniã hi duo modi ad primos reducuntur, vt ex secundo cap. Porphyrij patet. *Supra cap. 2.* Si autem sequi volumus primam expositionem primæ particulæ, sufficit, quòd hæc secunda particula excludat duos modos, scilicet partis in toto, & totius in parte, Tertia autẽ particula, scilicet & impossibile est esse sine illo in quo est, dupliciter intelligi potest. Vno modo sic, impossibile est esse sine illo, in quo est, id est impossibile est esse nõ existente illo in quo est, & hic sensus nõ intẽditur ex istis verbis: quoniã iuxta hunc sensum totum vniuersum esset in subiecto, quoniam est in aliquo, scilicet in primo ente, non sicut pars, & impossibile est esse, primo ente non existente, quòd autem totum vniuersum sit in Deo saltem sicut in fine, à nullo negatur, & consequenter modus, quo res est in fine, non distingueretur à modo, quo res est in subiecto, Alio modo potest intelligi sic, & impossibile est esse sine eo in quo est, id est impossibile est existere separatum ab eo in quo est; & hic sensus est hîc intentus, & ponitur ista particula ad differentiam trium modorum essendi in, scilicet effectus in efficiente, rei in fine, & locati in loco: hæc enim omnia, licet in aliquo sint & non sicut pars, possunt tamen esse separata ab eis, in quibus sunt, vt patet.

Sed occurrit dubium tunc non dissimulandum, & est tale:

aut

aut hic diffinitur esse in subiecto, prout est commune ad esse in subiecto formæ substantialis, id est in materia, & ad esse in subiecto formæ accidentalis, id est in composito, aut non diffinitur esse in subiecto ita cōmuniter sumptum, sed propriè, vt scilicet conuenit tantùm formæ accidentali. Si dicatur, ꝙ diffinitur esse in subiecto primo modo, sequitur primò, ꝙ accidentalitati Arist. non iunxerit propriũ comitem, sed cõmunem sibi & formæ substantiali, cæteris autem proprios comites dederit, quod arti nõ consonat: sequitur secundò, quòd sub secundo & tertio membro diuisionis claudantur non solùm accidentia, sed formæ substantiales, quoniã sunt in subiecto & dicuntur de subiecto, si sunt vniuersales, & sunt in subiecto & non dicuntur de subiecto si sunt particulares: hoc autẽ omnium expositorum aures offendit, quoniã vnanimiter dicunt accidẽtia sola in illis claudi membris. Si autem dicatur, quòd hic diffinitur esse in subiecto, quemadmodum accidens est in subiecto, ostendendum restat, quomodo diffinitio ista fuerit assignata sufficienter, quoniam non apparet per quam particulã modus ille excludatur, imò tota diffinitio conuenit formæ substantiali, puta formæ lapidis: quoniã est in aliquo, scilicet in materia, & nõ sicut pars eius, quoniã forma nõ est pars materiæ: & impossibile est, quòd sit separata à materia. Nec recurras ad potentiam diuinã, quoniã loquimur de possibili & impossibili secũdũ cursum naturalẽ rerũ, tam cùm dicitur, ꝙ accidens nõ potest esse sine subiecto, quàm cùm dicitur, ꝙ forma nõ potest esse sine materia. Ad hoc dubiũ dicitur, quod hic diffinitur esse in subiecto vt est proprietas accidentis, & ꝙ ex qualibet illarũ trium particularũ diffinitionis potest sumi differentia inter esse in subiecto & esse formæ substantialis in materia: primò potest sumi ex ly aliquo. Dicit nanque Auerr. quod Arist. in hoc lib. contentus est sermone famoso, secundũ quẽ subiectũ sensibile aliquid esse discernitur, materia autem prima nequaquã, cùm etiã sapiẽtes de illa dicãt, ꝙ nõ est quid, neque quale, neq; quantũ: & ideo dicẽs cùm sit in aliquo, id est in subiecto sensibili, exclusit modũ quo forma substantialis inest, quoniã vt dicitur in lib. de Generatione, generatio ad formã substantialẽ est mutatio nullo sensibili remanente, accidens autẽ subiectum habet sensibile. Secundò potest sumi ex ly, non sicut pars, & dupliciter hic sumi potest, quoniã forma substantialis, etsi non sit in materia sicut pars in toto, est tamen

1. de generatione. T. cap. 23.

tamen in materia existente, sicut pars in toto, quoniam est de essentia eius, accidens autem neque est pars subiecti existentis: deinde, quoniam forma substantialis est etiam in ipsa materia sicut pars, non quidem in toto, sed in parte, accidens autem est in subiecto neque vt pars in toto, neq; vt pars in parte: quoniam ex accidente & subiecto non resultat vnum totum, sicut ex materia & forma. Tertiò potest sumi (ex ly impossibile est esse sine eo in quo est) quoniam formæ substantiali vt sic non repugnat esse sine materia, aliter omni formæ substantiali repugnaret separari à materia, quod in anima humana falsum ostenditur, licet aliunde ei repugnet, puta quia est materialis, & consequenter ista propositio est falsa formaliter loquendo, formam substantialẽ impossibile est esse sine materia, accidenti autem vt sic repugnat esse sine subiecto: & ideo formaliter & simpliciter verum, est accidens non posse esse sine subiecto. Et quoniam sermonẽ Arist. constat esse formalẽ, habemus differentiã inter esse in subiecto, & esse in materia formaliter loquẽdo. Et sic patet tota diffinitio eius quod est esse in subiecto. Quod si nouitius concludat, ergo hic modus essendi in quo accidẽs est in subiecto, extraneus est ab illis octo suprapositis. Dicito, ꝙ extraneus nõ est, sed pars subiectiua quinti modi est, in quo largo vocabulo materia extenditur ad substratum formæ substantiali & accidentali, &c.

Prædicatorum essentialium regula. CAP. III.

Qvando alterum de altero prædicatur vt de subiecto, quæcunque de eo quod prædicatur dicuntur, omnia etiam de subiecto dicuntur: vt homo prædicatur de quodam homine: animal verò de homine: ergo & de quodam homine animal prædicabitur: quidam enim homo, & homo est, & animal.

POst diuisiones regulas duas subdit, quarum prima est hęc, quando aliqua duo sic se habent, quòd alterum eorum prædicatur de reliquo, vt de subiecto, id est sicut superius de inferiori, quæcunque dicuntur de illo prædicato superiori, dicuntur etiam de eius inferiori subiecto: vt Socrates & homo, quia ita se habent, quòd homo dicitur de Socrate, vt de inferiori subiecto, oportet, quòd animal quod dicitur de homine, dicatur etiam de Socrate: dicimus enim de Socrate & quòd est homo, & quòd est animal. Notandum est hîc, quòd Aristoteles notanter apposuit in hac regula ly, vt de subiecto: quoniam absque illa particula regula ista est locus

cus

eus ſophiſticus fundatus fallaciam accidentis, cum iſta verò particula ordinem docet prædicamentalem, ſecunda tamen prædicatione exiſtente eſſentiali, ita quòd ad intellectũ iſtius regulæ oportet concurrere duas prædicationes eſſentiales, licet Ariſt. primam tantùm explicet: neceſſarium ſiquidem eſt, quòd primò prædicatũ ſit ſuperius ſubiecto, & quòd illud tertium, quod de anteriori prędicato dicitur, eſſentialiter de illo dicatur, ſiue vt genus, ſiue vt differentia. Poteſt tamen extendi regula iſta etiam ad prędicationes non eſſentiales, ſed non eſt præſentis intentionis: quoniam hic non intendimus niſi de eſſentiali habitudine eorum, quæ in prædicamento ſunt: ſufficiat ergo hîc literalem gloſſam habere, quòd ſcilicet cùm dicitur, quæcunq; de eo quod prædicatur dicuntur, intelligitur eſſentialiter: & hoc ſiquidem intellectu ſeruato omnes ſophiſticæ obiectiones, ſ. Socrates eſt homo, homo eſt ſpecies: ergo Socrates eſt ſpecies, & ſimiliter homo eſt animal: animal eſt genus, & ſi quæ ſunt aliæ, facilè ſoluuntur, aduertendo, quòd ſecunda prædicatio non eſt eſſentialis, neque per ſe, &c.

Quomodo genera ſubalterna, à non ſubalternis diſtinguantur.

CAP. IIII.

Diuerſorum generum & non ſubalternatim poſitorũ diuerſæ ſunt ſpecies, & differentiæ: vt animalis & ſcientiæ: animalis quidem differentiæ ſunt, vt greſſibile & volatile, & bipes: ſcientiæ verò nulla harum eſt: neque enim ſcientia à ſcientia differt in eo quòd eſt bipes. Subalternorum verò generum nihil prohibet eaſdem eſſe differentias: ſuperiora enim de inferioribus prædicantur: quare quæcunque fuerint prædicati differentiæ eædem & ſubiecti.

HAec eſt ſecunda regula, in qua aduertendum eſt primò, quòd textus communiter legitur corruptè: legitur ſiquidem, ſpecies & differentiæ, & debet legi, ſpecie differentiæ, vt patet ex cõmentis Boëthi & Auerrois & ſubiunctis in textu, in quibus non ſpeciei memoria habetur, ſed tantùm differentiarum: ita quòd regula eſt iſta, diuerſorum generum & non ſubalternatim poſitorum, diuerſæ ſunt ſpecie differentiæ: & vocantur differentiæ diuerſæ ſpecie, quæ ſunt diuerſæ formaliter: & dictum eſt propter differentias diuerſas materialiter, ſicut ſunt differentiæ indiuiduales omnium prædicamentorum. Subalternatim autem poſita genera, quamuis non propriè dicantur, niſi illa, quorum vnum eſt ſub altero, ſequentia tamen cogunt, vt intelligamus, & ea, quorum vnum eſt ſub altero:

Cap. 1.4.

altero:& ea, quę sunt sub vno genere: ita quòd sensus est diuersorum generum, quorum vnum non ponitur sub altero, neq; ambo sub vno tertio genere, diuersæ sunt secundum speciem differentiæ. Cogimur autem ad hunc sensum: quoniam Arist. loquitur de differentiis per se quidem, sed in communi, siue constitutiuæ, siue diuisiuæ sint, quod patet ex eo, ꝙ declarando hanc regulam, subdidit exemplum in differētiis diuisiuis animalis, & scientiæ, quæ sunt genera, neq; subinuicē posita, neq; sub vno tertio: & deinde assignans rationem quare in regula apposuit ly, & non subalternatim positorum, dicit, hoc ideò factum, quia nihil prohibet subalternorum generum esse easdem differentias, quia superiora de inferioribus prędicantur: & consequenter quæcunque sunt prædicati differentiæ, sunt etiam subiecti differentiæ, vbi expressè apparet, ꝙ ad differentias constitutiuas generum se cōtulit: tales enim hæ sunt, quæ quia de superioribus generibus prædicantur, oportet iuxta præcedētem regulam, quòd de eorum inferioribus prædicentur: & sic eædem differentiæ, quæ sunt constitutiuæ prædicati superioris, intrant etiam constitutionem subiecti inferioris: verbi gratia, differētiæ cōstitutiuæ animalis, putà corporeum & sensibile, sunt etiam differētiæ intrinsecæ constituentes hominem: quoniam omnes differentiæ superiorum, sunt etiam differentiæ inferiorū, licet non è conuerso. Quia igitur Arist. regulam declarando, modo de diuisiuis, modo de cōstitutiuis differentiis sermonem facit, oportet dicere, quòd de differentiis per se in communi locutus fuerit cùm dixit, quòd diuersorum generum & non subalternatim positorum diuersę sunt specie differentiæ, & ꝙ non per subalternatim posita, intelligat ea genera, quæ neque subinuicem, neque sub tertio posita sunt. Si enim subinuicem posita sunt, habent necessariò quasdam differentias diuisiuas easdem: quoniam quæ diuidunt inferius, diuidunt superius, & possunt habere quasdam constitutiuas easdem, quando scilicet neutrum eorum est generalissimum: tunc enim differentia superioris, constitutiua est etiam inferioris. Si verò ambo sint sub vno tertio, neque constitutiuas neque diuisiuas, necessario habent easdem: quoniam possunt esse immediatè sub generalissimo, vt continuum & discretum respectu quantitatis: possunt tamen habere quasdam constitutiuas easdem, quando scilicet sunt sub vno subalterno, vt animal & planta sub corpore animato: tunc enim diffe-

rentiæ illius superioris eædem communicantur vtrique inferiorum: propterea Arist. negatiuo modo loquendi vsus est dicens, subalternorum verò nihil prohibet easdem esse differentias: contingentiam enim quandam, quam declarauimus, insinuare voluit. Et sic finitur prima pars huius operis. Vbi vt promissa seruemus reddenda est ratio præmissorum.

Ratio omnium antepraedicamentorum.

QVoniam intendit, vt dictum est, adunare, ordinatéq; distinguere omnia entia: hæc autem non adunantur & ordinantur absolutè, sed vt incomplexè concepta, & consequenter significata per voces, quia voces sunt propria conceptuum signa: ideò quatuor præmittenda erant: aliqua scilicet declarantia conditiones entium, vt significantur per voces, & hæc sunt tres diffinitiones, & prima distinctio: & aliqua declarantia quid sint entia adunâtia, vt cadunt sub hac arte, & hæc sunt ea, quæ in secunda diuisione dicuntur: & aliqua declarãria habitudinem inter se eorum, quæ sub vno genere adunantur, & hoc fit in prima regula, & in parte vltima secundæ regulæ: & aliqua declarâtia distantiam eorum, quæ adunâtur in vno genere ab his, quę adunâtur in altero: & hoc fit in vltima regula. Quinque autem conditiones entium vt significantur per conditiones explicauit, scilicet, æquiuocationem, vniuocationem, denominationem, incomplexionem, & complexionem: quoniam ex horum notitia maximè vtilitates doctrinæ huic proueniunt. Ex notitia nanq; horũ scimus primò, quomodo acies intellectus secundũ primam operationem figi debeat, quando hæ voces offeruntur: scimus nanq; ꝙ æquiuocum non est simpliciter inspiciendum, quia non habet vnum conceptum, vniuocum vero sic. Denominatiuum verò (licet extraneum quid) adunare in sui significatione appareat, sicut denominans, tamẽ à quo venit videndum est, quoniam non differt ab eo nisi casu, & separatum habemus obiectum primæ operationis dum incomplexum à complexo discernitur. Et ex hoc dicimus secundò, quid adunandum vel quærendum in vno, & quid in plurimis generibus, aut locis sit: æquiuoca enim & complexa in pluribus generibus, vel locis necessariò posita, vniuoca autem & incomplexa in vno tantùm nouimus, denominatiua verò denominans sequi. Et ex hoc scimus tertiò, quàm diuersimodè res sub conceptibus & vocibus etiam incomplexis adunâtur, scilicet complexè & incomplexè: & hoc tripliciter,

scilic

scilicet, æquiuocè, vniuocè, vel denominatiuè: & qualis sit adunatio facienda in hac arte, scilicet, quòd non ad æquiuoca, nec denominatiua, nec complexa, sed incomplexa vniuoca. Et ex hoc scimus quartò, ꝙ omnia genera adunari possunt ad vnum non vniuocum, sed æquiuocum, putà ens, & quòd omnia contenta sub vno genere adunantur ad caput illius generis, vt ad vniuocum: & quòd vnum prædicamentum vnitur alteri per denominationem, & quòd incomplexa tantùm adunāda sunt, refutatis complexis, & breuiter multa alia scimus ex his, putà quomodo scilicet aliqua per se, aliqua reductiuè sunt in genere, & quomodo diuersimodè reducuntur æquiuoca, & denominatiua, & cōplexa, & quomodo multiplex est prædicatio. His autem præpositis & meritò, quia voces sunt signa rerum & priores quo ad nos, quàm res conceptæ: consequens erat diffinire res, de quibus sermo habendus est non simpliciter, sed vt cadunt sub hac arte: huiusmodi autem sunt res non absolutæ sumptæ, sed indutæ quasdam intentiones, id est, substātia vniuersalis, substantia particularis, accidens vniuersale, & accidens particulare: & hoc subtiliter fecit, diffiniens non secundum conditiones reales purè, nec secundū intentionales purè, sed mistè, vt superius declaratū fuit. Si ordinem verò quærēs supradictorum inter se, aduertas, quòd incomplexum purum præcedit incomplexum mistum complexo: & ideò post illa tria purè incomplexa fuit posita distinctio cōplexi ab incomplexo: æquiuoca autem præponuntur, quia primi termini, scilicet ens & vnum. &c. æquiuoci sunt, vniuoca quoque ante denominatiua sunt, quia denominatiua ab æquiuocis & vniuocis declinando veniunt. Ordo autem & seruitium regularum vltimò positarum satis clarè patent: quoniam prima regula singula in seipsis ordinat prædicamenta, secunda autem comparando vnum alteri, &c. Vtilitates quoque ex his emanantes satis ex se in promptu sunt, &c.

In hoc cap. 1.

In decem prædicamenta incomplexorum diuisio, quorum nullum affirmationem, vel negationem constituit. CAP. V.

EOrum, quæ secundum nullam complexionem dicuntur, vnumquodque aut substantiam significat, aut quantum aut quale, aut ad aliquid, aut vbi, aut quando, aut situm, aut habere, aut agere, aut pati. Est autem substantia, vt in figura dicatur, vt homo, equus. Quantum, vt bicubitum, tricubitum. Quale, vt album. Ad aliquid, vt duplum. Vbi verò vt in foro. Quando autem, vt heri. Situm

verò, vt sedet, iacet. Habere, vt calciatum esse, armatum. Agere, vt secare, vrere. Pati, vt secari, vri. Singula igitur eorum, quæ dicta sunt, ipsa quidem secundum se in nulla affirmatione dicuntur, vel negatione: horum autem ad se inuicem complexione affirmatio fit & negatio. Videtur autem omnis affirmatio vera, vel falsa esse: eorum autem, quæ secundum nullam complexionem dicuntur, nullum neque verum neque falsum est: vt homo, album, &c.

HIc incipit tradere doctrinam ipsorum prædicamentorum tali ordine. Primò enumerat omnia prædicamenta, diuidendo secundum membrum primæ diuisionis antepositæ, scilicet, id quod sine complexione dicitur, id est incomplexum, & dicit decem esse, quæ sine complexione dicuntur, scilicet, substantiam, quantitatem, &c. & exemplariter declarat singula, vt clarè patet in textu. Secundò declarat quandam proprietatem communem omnibus istis, scilicet, quòd ipsa secundum se, id est solitariè sumpta, in nulla affirmatione dicuntur, id est, quòd dicens quodcunque istorum sigillatim non affirmat, neque negat, sed affirmatio fit coniungendo vnum cum altero coniunctione verbali. Et subdit persuasionem huius proprietatis talem: omnis affirmatio videtur vera vel falsa esse, singula complexa non sunt vera aut falsa: ergo singula incomplexa non dicuntur secundum affirmationem (probare non sequitur maiorem, quia metaphysici negotij opus est, & hìc accipitur:) ideò dixit, videtur omnis affirmatio vera vel falsa: & non dixit est, indubiè tamen tenenda est: minor autem patens est exemplariter. Tertiò ad singula prædicamenta descendit, quatuor eorum diffusè tractans: sex verò vltima superficietenus tetigisse sat esse putans: inchoat autem à substantia, quoniam primum genus, & temporis & dignitatis ordine est, &c.

PRAED

De sufficientia prædicam. vide S. Tom. 3 phisic. tex. c. 22. et 2.

PRAEDICAMENTA ARISTOTELIS, CVM THOMAE DE VIO COMMENTARIIS.

Substantiæ diuisio, in primam & secundam, & eius proprietates. CAP. I.

*Substantia autem * quæ propriè & principaliter & maximè dicitur, quæ neque de subiecto aliquo dicitur, neque in subiecto aliquo est: vt aliquis homo, & aliquis equus.* * ad. ali. cod. est.

DVo principaliter docet circa prædicamentum substantiæ: primò ea, quæ in ipso continentur: secundò proprietates eorum: pars prima diuiditur in quatuor. In prima docet quid sit prima, & quid secunda substantia: in secunda cōparat primas substātias omnibus aliis ibi (Manifestum est autem.) In tertia comparat secundas substantias inter se, & primas inter se, ibi (Secundarū verò substantiarum.) In quarta reddit rationem eius, quod in prima parte dixerat de secundis substantiis, ibi (Meritò igitur post principales substātias.) Antequam autem textum exponamus, prælibādum est, ꝙ Arist. membra diuisionis substantię ponendo, diuisionem insinuauit substantiæ in primam & secundam: & ideò videndum est quid diuiditur, & qualis sit ista diuisio. Substantia potest accipi tripliciter. Vno modo vt est primum genus generalissimum distinctum superius cōtra alia nouē genera, & sic non sumitur cùm diuiditur in primam & secundam: quoniam substantia, quæ denominatur genus generalissimum, est substantia secunda, quam constat non posse diuidi in primam & secūdam. Secundo modo sumitur substantia, vt est prima pars entiū, quæ sunt in vniuerso, vt distinguitur contra accidens, & sic non sumitur substantia cùm diuiditur contra accidēs, si diuisio sufficiēs esse debet quoniā multa sunt substātiæ isto modo, quę nec primę, nec secūdæ substātię sunt, vt patet de partibus substātiæ & differētiis. Tertio modo sumitur substātia pro re directè existēte in linea recta prædicamenti substantiæ, non vt generis, aut speciei, aut indiuidui rationem habet, sed absolutè, vt scilicet hæc omnia præuenit, & res est per se completa & finita, &c. &

hoc modo ſubſtãtia ſufficienter diuiditur in primã, & ſecundam, non diuiſione generis in ſpecies, ſed diuiſione rei in modos eius, & eſt diuiſio analoga, & poteſt intelligi ſubſtantiam diuidi hic per modos reales, & per modos intẽtionales, ſed diuerſimode: ſi enim iſta diuiſio detur per modos reales, ſic non eſt per diuerſos modos, ſed vnũ tantùm, per incluſionẽ, ſ. illius modi, & non incluſionẽ eiuſdem: & ille modus eſt particulariter ſubſiſtere: ita quòd ſenſus diuiſionis eſt, res directe ſubſtantia, aut eſt ſubſtãtia prima, aut ſecunda, id eſt, aut eſt particulari ter ſubſiſtens, ita quòd includat in ſui ratione particulariter ſubſiſtere, aut non includit particulariter ſubſiſtere, in hoc enim differt ſubſtãtia prima à ſecũda, quia ſubſtantia prima, puta Sortes eſt non ſolũ ſubſtãtia talis, puta homo, ſed aliquis ſubſiſtẽs non in alio. ſecũda verò ſubſtãtia, puta homo, etſi ſecundũ rem nõ inueniatur niſi cum particulari ſubſiſtẽtia, in ratione tamẽ ſua talẽ modũ eſſendi nõ includit, vt patet ex eius diffinitione. Si autẽ diuiſio illa detur per modos intẽtionales, non per vnũ, ſed vere duos modos diuiſio facta eſt: poſſunt autem iſti modi vniuerſaliter & particulariter concipi: ita quòd ſenſus diuiſionis eſt, ſubſtãtia aut prima, aut ſecũda, id eſt, aut particulariter cõcepta ſumitur, aut vniuerſaliter: & quoniã diuerſitas iſtorũ modorũ ſequitur affirmationẽ & negationẽ illius modi realis, ideo diuiſio vtroq; modo intellecta veritatẽ habet, nõ vniformiter tamẽ: quoniam ex eo quòd diuiſio iſta hic traditur & ſecũda ſubſtantia logicũ quid ſonat, vnde & in Metaphyſica toties diuiſa ſubſtãtia nunquã nominatur diuiſio iſta logicalis: ac per hoc per modos intẽtionales intelligenda eſt, & cõſequẽter ſecũdo modo intellecta ſimpliciter veritatẽ habet, primo verò modo non habet veritatẽ ſimpliciter, quoniam metaphyſicalis eſt diuiſio huiuſmodi, & neutrũ eius mẽbrum cõſtituit ſubſtantiã ſecundã, ſed alterũ eſt ſubſtantia prima vocata, alterũ ſubſtãtia, quæ eſt quod quid erat eſſe, habet tamẽ veritatẽ quodã modo, ſi, ſ. negatio illiuſmodi realis, id eſt, particulariter ſubſiſtere, accipiatur vt ſtat ſub illo modo intẽtionali, ſ. vniuerſaliter concipi, ſic enim logicã ingreditur conſiderationẽ & ſecũdã facit ſubſtãtiam: neuter ergo ſenſus à logica ratione alienus eſt, & cõſequẽter vterque ſuſcipiẽdus eſt: omnis ergo ſubſtantia directe in prædicamẽto exiſtẽs, aut eſt prima, id eſt, particulariter ſubſiſtẽs, aut eſt ſecunda, id eſt, nõ eſt in ſe particulariter ſubſiſtẽs, modo expoſito, vel aut eſt

prima, id est, particulariter concepta, aut secũda, id est, vniuersaliter cõcepta: modo ad textũ veniamus. Duo in hac prima particula agũtur. primo diffinitur substãtia prima sic, substantia quæ proprie principaliter & maximè dicitur, quæ neq; de subiecto dicitur, neq; in subiecto est, vt aliquis homo, &c. Vbi notãda sunt tria. Primo, ꝙ diffinitũ est totũ hoc, substãtia, quæ proprie principaliter & maxime: his enim omnibus circũlocutus fuit Arist. substantiã primam: vnde scriptorum vitio in multis codicibus insertũ fuit. ly est, adeo vt iam pene omnes legant sic, substantia autem est, quæ proprie, &c. & malè legũt, vt etiam ex Alberto colligitur. Diffinitio autem est id quod sequitur, scilicet neque de subiecto dicitur, &c. Secundo declarandi sunt termini: dixit (proprie) quoniã substantia sumitur dupliciter. Vno modo pro essentia eiusque rei, dicimus enim, quòd color est de substantia albedinis, & sic superius in diffinitione æquiuocorum & vniuocorũ, substantię vocabulo vsus est. Alio modo sumitur substãtia pro re & per se stante, & alia sustentãte, & sic substantia est vnũ speciale genus distinctũ superius cõtra alia genera: & hoc modo sumitur hic: & quia primo modo substantia sumitur cõmuniter, quoniam extẽditur ad omne gen⁹, ideo secũdo modo substãtia accipitur proprie: & propterea Arist. loquens hoc modo de substantia addidit ly proprie. Dixit (principaliter) quoniã substare accidẽtibus cõmune est omnibus substãtiis: principaliter autẽ substare proprium est primæ substantiæ: secundæ nanque, ideo secũdæ dicuntur, quia secũdario, ratione, s. primarũ substan. homo enim ideo substat grãmaticæ, quia Sortes & Plato illi substat. Dixit (maximè) ad insinuandum & quòd nihil substat magis illa, & quod illa substat magis omnibus aliis, quoniam substat omnibus quibuscunque substant secũdæ substantiæ: & vltra hoc subiacent etiã ipsis secundis substantiis cuiuscunq; ordinis, generici, scilicet, & specifici. Termini verò diffinitionis declarati sunt superius in secũda diuisione: sicut enim substantia prima duo dicit, ita duo dixit diffiniendo: dixit enim ly non est in subiecto, quia est substantia: ly verò non dicitur de subiecto, quia est prima: & sic patet tota diffinitio. Nec te moueat si per puras negationes dari videatur: quoniam subintelligitur ibi, id quod est, seu res quæ est: id enim oportet hic subintelligi, quòd diuisum fuit superius in secũda diuisione, quando dictum est, eorũ, quæ sunt, alia de subiecto dicuntur, &c. Notan-

ter autem dico id quod eſt,id eſt ens non qualitercũq; ſumptũ, ſed vt euacuatur per rectas lineas omniũ generum, hæc enim proprie ſunt,quæ ſunt, alia autem horum ſunt differentiæ vel partes,vel principia,&c.Quoniam niſi hoc ſubaudiatur,diffinitio iſta non cõuerteretur cum prima ſubſtantia : conueniet nanq; partibus eius & indiuiduis differentiarũ, hæc enim manus neque eſt in ſubiecto,neq; dicitur de ſubiecto:& ſimiliter hæc anima & hoc rationale: ſubintellecta autẽ dicta particula conuertitur diffinitio cum diffinito: quoniã omnis ſubſtantia prima eſt id quod eſt neq; de ſubiecto dictũ,neque in ſubiecto exiſtens, & omne id quod eſt neq; de ſubiecto dictũ , neque in ſubiecto exiſtens eſt ſubſtãtia prima:partes enim & differẽtiæ & huiuſmodi nõ ſunt quæ ſunt, ſed aliorũ potius aliquid ſunt. Nec mireris ſi accidens vocetur hic quod eſt , & pars ſubſtantiæ non:quoniã hic dignitates rerũ penſamus ex modo quidditatum earum,quia tractamus de eis vt adunatur ad genera, & ordinantur in eis,quod ex quidditatibus habent entia.Conſtat autẽ quòd licet accidentia imperfectiora entia ſint , quàm partes ſubſtantiæ, præeminent tamẽ quo ad hoc, quòd partes habentes quidditatem non ſunt:ſed ipſa habent ſuas proprias quidditates ex quibus ſortiuntur hanc dignitatem , quòd genera directè ingrediantur, ex qua factum eſt vt Logicus attendens dignitatibus prædicamentalibus,rectam ſubſtantiam & rectum accidens,ea,quæ ſunt tantummodo dixerit.

Diffinitur prima ſubſtantia vt quo aliquid non eſt in ſubiecto,nec dicitur de ſubiecto.

Cuius de ſpecie.

TErtio videndum eſt quid ſit diffinitum in hac diffinitione : & quoniam hoc habet multum difficultatis in quo conſiſtat difficultas propter rationes difficultatem ingerẽtes hincinde præmittendum eſt. Dubiũ eſt hic an diffiniatur aliquod commune an aliquod ſingulare . Quòd enim commune aliquod diffinitũ ſit Platonis à Porphyrio inducta authoritas oſtẽdit dicẽs,ſingularia relinquẽda ab arte eſſe,neque eorum poſſe fieri diſciplinam. Quod autem ſingulare deſcribatur ex eo oſtenditur , quòd aliter diffinitio diffinito repugnat:cõtrariantur enim ſibi inuicem hæc duo,ſ.cõmune,ſeu vniuerſale, & non dicitur de ſubiecto, ſi enim vniuerſale eſt , de ſubiecto dicitur,et ſi de ſubiecto non dicitur, ſingulare eſſe oportet. Ad euidentiã huius difficultatis aduertendum eſt , quòd licet hic non diffiniatur aliqua intentio ſecunda , nec aggregatũ ex re,

& in

& intentione,quoniã prima substãtia nihil horũ significat,sed res naturæ,quam primã substantiam vocamus:tamẽ diffinitio ista intelligenda est quasi ad modum diffinitionis intentionis secundæ iuxta doctrinam traditam in c.de Genere,diffinietur siquidẽ res primæ intentionis cõmunis pluribus,& cõsequenter dicta de subiecto:quia diffinitio tamen ista ei non cõuenit vt quod,sed potius vt quo, ideo diffinitur per non dici de subiecto, sicut genus diffinitur perprædicari de specie, & tamen ipsum nõ est quod prędicatur de specie,sed quo res denominata genus dicitur de specie. Declarãtur singula horũ,& primo, quòd res diffinita sit cõmunis:quoniã quòd sit primæ intẽtionis declaratũ est ex quid nominis substãtiæ primæ: declaratur ergo dupliciter:primo sic,omne diffinibile vel certitudinaliter scibile est vniuersale,quoniã de singularibus nõ est certitudo intellectualis, sed sensus: sed res diffinita hic est diffinibilis, seu scibilis,quoniã per artẽ istã scitur:ergo. Secundo sic,id,cuius diffinitio prædicatur de pluribus vniuoce, est vniuersale: sed diffinitio tota rei hic diffinitæ prędicatur de pluribus vniuoce:ergo res hic diffinita est vniuersalis:minor euidẽter clara est:quoniã totũ hoc,s.id quod est neq; in subiecto existẽs,neque de subiecto dictũ prædicatur de Socrate & Platone,& cæteris primis substãtiis.Est ergo tam res diffinita quàm diffinitio cõmunis pluribus,ac per hoc vtriq; cõuenit de subiecto dici.Quid autẽ sit ista res cõmunis quę diffinitur à S.Tho.in prima parte, q.29.à primo ad primũ exprimitur, & dicitur ꝙ est id quod pertinet ad cõmunem rationem singularitatum indiuiduorũ substantiæ, id est, est modus,quo subsistũt indiuidua substantiarũ,vel substantia habẽs talem modũ,qui vocatur in cõmunicabiliter existere.Sortes enim existit ita in cõmunicabiliter, ꝙ nõ potest cõmunicari alteri, sicut accidẽs subiecto, neq; sicut vniuersale particulari,neq; sicut pars toti:&propterea tres particulas in diffinitione primæ substãtiæ posuit, duas explicite,& alterã quã declarauimus implicite.Modus autem iste cõmunis est omnibus indiuiduis substãtiæ,& ideo diffinibilis:& quod sequitur ad illũ cõmune est omnibus dictis indiuiduis:& ideo non est mirũ si præsens diffinitio pluribus conueniat.Et per hæc patet, quòd præsens diffinitio non cõuenit rei diffinitæ vt quod, quoniã res illa quæ est incõmunicabiliter existere,nõ habet hoc,s.ꝙ non dicatur de subiecto,quoniã pluribus cõmunis est, vt expresse ponit S.Tho.ibi in q.30.ab

Prima parte qõ. 30. art. 4. ad secundum. vltimo ad secundũ, & euidenter patet, quia Socrati & Platoni cõmune est incõmunicabiliter existere, licet nõ sit commune eis indiuiduationis principiũ. Quod verò reliquũ est, s. ꝙ præsens diffinitio conueniat diffinito, vt quo ex eo sat sit pro nunc nosse, ꝙ ideo sortes est quod est & neq; est in subiecto, neq; dicitur de subiecto, quia est substãtia prima, id est, quia est substãtia incõmunicabiliter existẽs. Et ex his patet quid ad rationem in oppositũ dicendũ sit, quòd, s. quãuis non dici de subiecto repugnet cõmuni vt quod & è cõuerso, non tamẽ repugnat rei, quæ denominatur cõmunis vt quo, id est, vt modus est alterius: stat enim ipsam incõmunicabilitatẽ existẽti cõmunem denominari, & tñ ex ea oriri in omnibus in quibus est, ꝙ nullũ eorũ cõmune sit. Hæc autẽ quã cõformia S. Tho. sint, nemo audet cẽsere nisi memor, ꝙ hypostasis idẽ sonat: quòd substãtia prima, diligenter scrutatus fuerit doctrinã eius in locis adductis: & in quęstione nona de potentia Dei articulo primo. *Potentia Dei. q. 9. arg. 1.* Nec ei quod dictum est, scilicet substantiam primã, id est rem naturæ diffinitam, esse obstat diffinitionem per intentionem secundam datam esse: quoniam logicalis hæc descriptio est, &c.

Secundæ autem substantiæ dicuntur species, in quibus illæ, quæ principaliter substantiæ dicuntur, insunt: & hæ quidem & harum specierum genera: vt aliquis homo in specie quidem est in homine, genus verò speciei animal: secundæ igitur hæ substantiæ dicuntur: vt est homo, atque animal.

Hic secundo declarat quid sint secundæ substantiæ, dicens, quòd secundæ substantiæ sunt species, in quibus sunt primæ substantiæ, & genera illarum specierum. Vbi nota, quòd cùm dicitur illas species esse substãtias, in quibus sunt primæ substantiæ, intelligitur de esse in, sicut inferius est in suo superiori essentiali: quemadmodum scilicet pars subiectiua est in suo toto vniuersali, in quo cõtinetur: tales siquidem species & earum superiora dicuntur substantiæ, quia dicunt naturas substantiarum: secundæ verò respectu primarum quarum naturas dicunt, vt ista species homo, & eius genus animal dicunt naturam Sortis & Platonis, quæ sunt primæ substantiæ.

In Postpredicamentis c. de priori. SEd statim occurrit dubiũ quomodo verificari possit, quòd homo & animal sint secũdę substãtię, & indiuidua, scilicet, Socrates & Plato sint primæ: cũ enim prius sit, vt in Postprædicamẽtis dicitur, à quo non cõuertitur consequẽtia, & à specie, & genere non conuertatur, consequentia ad indiuidua: sequi

ſequitur, quòd genera & ſpecies ſint priores ſubſtantiæ, quàm indiuidua: declaratur minor in propoſito, iſta cõſequentia eſt formalis, Sortes eſt ſubſtantia, ergo homo eſt ſubſtantia, ſiue accipiatur ſubſtãtia à per ſe eſſendo, ſiue à ſubſtando: ſed è conuerſo non valet niſi fortè gratia materiæ, vel ex ſuppoſitione aliqua: nõ enim valet, homo ſubſtat albedini, ſeu eſt albus, ergo Sortes, vt patet: nõ ergo ſpecies & genera rationabiliter appellatæ ſunt ſecundæ ſubſtantiæ. Ad euidentiam huius declarandi ſunt amplius termini quæſtionis, ſcilicet ſubſtãtia prima, & ſecunda. Subſtantiæ nomen, cùm quoddam ſubſtans & ſuſtentans alia ſonet, & quod verè aliorum eſt ſuſtentatiuum ipſum alterius ſuſtẽtatione nõ egent (alioquin illud alterum verè ſuſtinens principaliter eſſet) à duabus proprietatibus ſumptum videtur, ſcilicet ab actu ſubſtandi aliis, & negatione prioris ſuſtentantis, & ſecundũ acceſſum ad has proprietates, vel receſſum ab eis aliquid dicitur magis vel minus ſubſtãtia: & quia vtrunque horũ indiuiduũ ſubſtantiæ maximè ſapit, & ſpecies elongantur aliqualiter ab eis, ideo indiuidua primæ ſubſtantiæ, ſpecies verò ſecundæ ſubſtantiæ meritò dicuntur. Patet autem hoc quod dicimus: primò quãtũ ad negationem, ſcilicet prioris ſuſtentantis: indiuiduum enim ſubſtantiæ caret duplici ſubiecto, ſcilicet ſubiecto inhæſionis, per oppoſitũ ad accidens, quòd oportet alicui inhærere, ſi inueniri debet in rerum natura, & ſubiecto prædicationis, quod nomine reali poteſt vocari ſubiectum inexiſtentiæ, per oppoſitum ad vniuerſalia, quæ non inueniuntur niſi inexiſtentia ſuorum particularium: ſpecies autem ſubſtantiæ, puta homo, etſi careat primo ſubiecto, habet tamen ſecundum: nõ enim exiſtit id quod ſignificat ly homo, niſi ſuſtentatum in aliquo homine. Et propter hoc Metaphyſicus conſiderans ſubſtantiam hac proprietate perfectam ſpeciem non eſſe ſubſtantiam dicit in ſeptimo eius. Patet deinde quo ad actum ſubſtandi aliis, quoniam indiuiduum ſubiicitur omnibus, quibus ſubiicitur ſpecies tam accidentibus, quàm ſuperioribus, & vltra hoc ipſi ſpeciei, propter quod maximè ſubſtantia dicta eſt vt in textu dicetur.

Primum & ſecundum in propoſito dupliciter ſumi poſſunt. Vno modo iuxta illum modum prioris, quo prius eſt à quo non conuertitur in eſſendo conſequentia, & ſic non ſumitur hîc: quoniam (vt dicetur) nec ſpecies nec indiuiduum eſt hoc modo primum, aut ſecundum: ſed ſunt

ſimul:

simul: conuertitur enim consequentia inter ea in proposito. Alio modo iuxta illum modū prioris, quo prius dicitur quod est causa, vel ratio alterius: & non è conuerso: & hoc modo sumitur hic. Indiuiduum enim dicitur prima substantia, & species secunda, quia indiuiduū est ratio ipsi speciei, & quòd substet accidētibus, & quòd absque sustentaculo existat in rerum natura: ideo enim homo est Grāmaticus, quia aliquis homo est Grammaticus: & similiter ideo homo est, quia aliquis homo est: homo enim per seipsum non est nisi apud Platonicos. Ad rationem autē in oppositū dicitur dupliciter: primò, quòd quia sermo Arist. intelligitur de primo & secundo nō secundum consequentiā, sed secundū causalitatē, vt dictū est, & argumentum loquitur de priore secundū cōsequētiā, ideo nihil concludit, sed in æquiuoco laborat: & hoc dicitur comparádo species indiuiduis signatis. Dicitur secundò, quòd quia singula indiuidua signata ab arte relicta sunt, propter eorū varietatem, & oportet ea ad quandam vnitatē vniuersalem reducere, vt de his stabilis posit fieri disciplina, & consequens est quòd omnia indiuidua signata vt sub hac cadunt arte vnius rationē habeant: & sic de eis tractetur: tale autē vnū est indiuiduū vagum, quod omniū signatorū vim obtinet: & sic non fit cōparatio hic inter speciem, & hoc indiuiduū, quid eorum sit prius substantia, puta inter hominem & sortem: sed inter speciem & indiuiduum vagum: puta inter hominē & aliquem hominem: constat autem ex textu præsentis cap. quod secundū realem existentiam quam nunc consideramus, istæ consequentiæ cōuertuntur, homo est substantia: ergo aliquis homo est substantia, & è conuerso: & similiter homo est albus: ergo aliquis homo est albus, & è conuerso: & sic quia iuxta hunc modum prioris, species & indiuiduū simul sunt substantia: argumentum etiam stando in hoc modo non intento, non concludit propositū, quia æquiuocat de indiuiduo: quia verò vt dictum est iuxta alium modum prioris hic intentum indiuiduū tam vagum quàm signatum est prius substantia: ideo simpliciter dicendum est indiuiduum esse primam substantiam, & species secundam. Potest autem, & in idem redit, etiam dici descendendo ad indiuidua signata, quòd licet species puta homo sit prior, hoc & illo homine, non tamen hoc vel illo, id est licet sit prior singulis: non tamen omnibus, quia non inuenitur homo præter omnes homines, &c.

Mani

Manifestum est autem ex his, quæ dicta sunt, quòd eorum, quæ de subiecto dicuntur, necesse est & nomen & rationem de subiecto prædicari: vt homo de subiecto aliquo homine prædicatur: & ratio quoque hominis de subiecto aliquo homine prædicabitur: quidam enim homo & homo est, & animal rationale mortale: quare & nomen & ratio prædicabitur de subiecto. Eorum verò, quæ in subiecto sunt, in pluribus quidem neque nomen de subiecto, neque ratio prædicabitur. In aliquibus autem nomen quidem nihil prohibet prædicari aliquando de subiecto, rationem verò impossibile est prædicari: vt album cùm in subiecto sit, vt in corpore, prædicatur de subiecto: dicitur enim corpus album: ratio verò albi nunquam de corpore prædicabitur.

Hæc est secunda particula huius primæ partis, in qua intendens cõparare primas substantias aliis, duo facit: primò comparat eas cæteris secũdũ habitudinem quam habet ad alia, vt de ipsa prima substantia prædicantur: secundò cõparat eas cæteris per habitudinẽ quam habet ad alia, vt sustentans ad sustentata: ibi (Alia ergo omnia, &c.) Ad claritatẽ eorũ, quæ hîc dicentur, recolendũ est, ꝙ in Antepraedicamẽtis diuisa & enumerata sunt omnia, quæ sunt in omnibus prædicamentis in illa diuisione. (Eorũ quæ sunt, &c.) Et ostensum est, quòd sunt quatuor, scilicet substãtia vniuersalis & particularis, accidens vniuersale & particulare: vnde Arist. volens comparare substantiam particularem aliis, quam habitudinem reliqua tria membra habeãt ad eam tradit. Verùm, quia accidens vniuersale & particulare eandem habitudinem seruant, quo ad prædicationem & sustentationem respectu primæ substantiæ, vt patebit, quia vtrunque eorum est in subiecto: ideo ea in vnum nũc adunauit membrũ cõmuni vocabulo, vocans ea quæ sunt in subiecto: & quia multũ refert quo ad prædicationẽ an accidentia significentur in abstracto, an in concreto: ideo nouam innuens diuisionẽ eorũ quæ sunt in subiecto, in duo ea membra secuit, abstracta, scilicet & concreta. Ostenditur ergo hîc habitudo primæ substantiæ ad tria. Primò, scilicet ad substantias vniuersales, seu secundas, quæ vocantur ea, quæ dicuntur de subiecto: & dicitur quòd ea, quæ tãtùm dicuntur de subiecto, id est secundæ substãtiæ prædicantur de primis secũdum nomen & secũdũ rationem. Secũdò ad accidẽtia in abstracto, & dicitur, quòd eorũ, quæ sunt in subiecto, id est accidentium, tam vniuersaliũ, quàm particulariũ, plurima, id est abstracta, neque secundũ nomen, neque secundũ rationẽ prædicantur de prima

prima substantia. Tertiò ad accidentia in concreto, & etiam dicitur,quòd in aliquibus eorũ,quæ sunt in subiecto,id est in concretis accidentium,nomen nihil prohibet,&c. id est accidentia in concreto prædicantur de prima substantia ad secundum nomen,& nõ secundũ rationẽ. Vbi primò declarãdi sunt termini,deinde descendendũ ad singula. Prædicari de aliquo, cùm nihil aliud importet, quàm inesse seu conuenire illi, de quo prædicatur,cõsequens est quòd prędicari de aliquo secundum nomen,nihil aliud sit quàm nomen prædicati conuenire subiecto,ita quòd nomen prædicati sit etiam nomen subiecti: nec refert an tale nomen sit subiecti secũdũ substantiã,aut secundũ qualitatẽ,vel quodcũq; aliud extraneũ: sufficit enim ꝙ nomen illud eius aliquo modo notũ sit essentialiter,vel denominatiuè, intrinsecè vel extrinsecè,& similiter sequitur,quòd prædicari secundũ rationẽ nihil aliud sit,quàm rationẽ prædicati cõuenire subiecto,ita quòd ratio prædicati sit etiam ratio subiecti:nec refert an ratio prædicati sit tota ratio subiecti,an sit pars rationis,dummodo sit pars intrinseca, quod dico propter ea quæ cadũt in ratione vt addita,sicut subiectum est pars rationis accidentis,& corpus animæ. His prælibatis clara est sententia trium dictorũ:secundæ siquidem substantiæ dicũtur de primis secundũ nomen & rationem, quia nomen earũ est nomen primarum,& ratio earum est ratio primarum: homo enim dicitur de aliquo homine secundũ nomen, quia aliquis homo vocatur homo,& secundũ rationẽ: quare diffinitio hominis,puta animal rationale, est diffinitio alicuius hominis. Dicit autem Arist. hoc esse manifestum ex dicti , quia huius manifestatio sequitur ex dictis in illa regula Anteprædicamentali(quando alterũ de altero prædicatur)si enim secundæ substantiæ sunt ea,quæ de subiecto, id est prima substantia dicuntur,scilicet tãquã de inferiori: hoc enim importat dici de subiecto,& ratio cuiusq; substãtię dicitur de ea:sequitur ꝙ ratio secũdæ substãtiæ dicatur etiã de prima. Accidentia verò in abstracto nec secũdũ nomẽ,nec secũdũ rationẽ de primis substantiis dicuntur,quia nullo modo de eis prædicãtur:nõ enim Sortes dicitur albedo, aut quantitas, nec ratio albedinis, aut quantitatis est ratio Sortis. Accidẽtia autem in cõcreto secundum nomen quidem dicuntur de primis,quia nomina eorum cõueniunt illis. Sortes enim vocatur Philosophus filius Socratis, quoddam quantũ,&c. Ratio autem de hoc reddita ab Aristotele

1. regu.

ſtotele in textu dicente, album cùm in ſubiecto ſit vt in corpore prædicatur de ſubiecto: dicitur enim corpus album, non eſt ſic intelligenda, ac ſi velit dicere, ideo albũ prædicatur de ſubiecto ſecundum nomen, quia eſt in ſubiecto: iſta enim ratio ſi valeret concluderet, quòd etiã accidens in abſtracto prædicatur de ſubiecto ſecũdũ nomen, quia eſt in ſubiecto: albedo enim nõ niſi in ſubiecto corpore eſt: ſed intelligenda eſt ſic, ꝙ cùm albũ ſit in ſubiecto nõ ſolùm ſecũdũ rem, ſed etiã ſecundum modũ ſignificãdi, id eſt ſignificet per modũ exiſtentis in ſubiecto quod eſt corpus, neceſſe eſt albũ de corpore prædicari ſecundũ nomen. Et propter hoc tetigit differentiã inter accidens cõcretũ & abſtractũ, ex qua oritur hæc, quæ nũc tractatur differẽtia in prædicãdo, de prima ſubſtãtia ſecũdũ nomen: ideo nanq; abſtractũ nõ prædicatur de prima ſubſtantia, quia ſignificat nõ per modum adiacentis, ſed per modũ per ſe ſtantis, & conſequẽter denominantis ſubiectũ. Secundũ rationem verò impoſsibile eſt accidẽtia in cõcreto prædicari de prima ſubſtantia: quoniam ratio eorum nõ poteſt eſſe diffinitio, aut pars intrinſeca diffinitionis primæ ſubſtantiæ: albi enim diffinitio nec eſt diffinitio alicuius corporis, nec pars diffinitionis eius vt de ſe patet. Nec eſt opus hîc dubitare quomodo album non prædicetur ſecũdũ rationẽ, ſi diligẽter notata eſt expoſitio terminorum: ex illa enim apparet ſophiſma æquiuocationis committi, ſi ex eo quòd aliquod corpus non ſolũ eſt album, ſed etiã diſgregatiuum viſus: cõcludatur ergo album prædicatur ſecũdũ rationẽ: æquiuocè enim accipitur prædicari ſecundum rationem, vt & inferius amplius explanabitur, &c.

Alia verò omnia aut de ſubiectis dicuntur primis ſubſtantiis, aut in ſubiectis eis ſunt: hoc autem manifeſtum eſt ex his, quæ per ſingula proponuntur: vt animal de homine prædicatur: ergo de aliquo homine prædicabitur. nam ſi de nullo aliquorum hominum, neque omnino de homine. Rurſus color in corpore eſt: ergo & in aliquo corpore: nam ſi non in aliquo ſingulorum, nec omnino in corpore. Quare alia omnia aut de ſubiectis primis ſubſtantiis dicuntur, aut in ſubiectis eis ſunt. Non ergo exiſtentibus primis ſubſtantiis impoßibile eſt eſſe aliquid aliorum: omnia enim alia aut de ſubſtantiis eiſdem dicuntur, aut in ſubſtantiis eiſdem ſunt.

Hîc ſecundò comparat primas ſubſtantias omnibus aliis ſecundum habitudinem ſuſtentantis ad ſuſtentata, & duo docet:

cet: primò, quòd primæ substantiæ sustentant omnia alia: secundò, quòd sine ipsis nihil esse potest. Primùm proponit concludendo ex dictis quandã vniuersalem de prædicato disiuncto, scilicet, quòd omnia alia aut de subiectis principalibus substantiis dicuntur, aut in eis sunt, & declarat eam inductiuè: & primò in illis, quæ dicuntur de subiecto, id est, in secundis substãtiis, dicẽs, quòd animal dicitur de homine, ergo de aliquo homine: & probat cõsequentiã, quia si de nullo homine dicitur, ergo nec de homine: deinde in his, quæ sunt in subiecto, dicẽs, quòd color est in corpore, ergo in aliquo corpore, & probat similiter sequelam, quia si in nullo corpore est: ergo nec in corpore, & sic habetur primũ. Secundã verò, scilicet quòd sine primis substãtiis impossibile est aliquid esse, deducẽdo ex prima docet subdens: nõ ergo existentibus primis substantiis impossibile aliquid aliorum esse, & probat sequelã, quia iam dictũ est, quòd omnia alia substentantur in primis, aut quia dicuntur de eis, aut quia sunt in eis: cõstat autẽ quòd remoto eo quod sustinet, necesse est reliqua ruere. Notandum est primo, quòd Arist. volens probare omnia alia aut dici de primis substantiis, aut esse in illis, quo ad secundas substantias tetigit genera, & quo ad accidentia tetigit accidẽtia in abstracto: vtrunque autem eadem ratione fecit, quia & genera remotiora sunt à primis substantiis quàm species, & accidentia in abstracto quàm in concreto: & consequenter si illa, quæ remotiora sunt non possunt esse sine primis substantiis, à fortiori nec species, nec concreta proximiora esse poterunt sine eis. Dubitatur secũdo hic communiter, quomodo valeat processus Arist. Tum quia Porphyrius dixit (quòd destructis singulis animalibus remanet adhuc animalis ratio) & similis ratio est de homine, quòd destructis omnibus hominibus adhuc remanet diffinitio hominis: remanẽtibus autẽ diffinitionibus hominis & animalis, cõstat ꝙ animal potest prædicari de homine, & sic peremptis omnibus hominibus animal de homine dicetur: & tamen de nullo homine, quod cõtra præsentẽ est textũ. Tũ quoniã ab inferiori ad suũ superius negatiuè nõ valet argumẽtũ: nõ enim valet, homo nõ currit, ergo animal non currit: & tamen Aris. procedit hic ab inferioribus, à singularibus, scilicet ad superiora, vt patet: ergo, &c. Ad hoc dubium breuiter dicitur, ꝙ aliquid dici de alio cõtingit dupliciter. Vno modo absolutè, & ad hoc sufficit habitudo & cõnexio terminorum: & hoc

Cap. 5. de communitatibus.

hoc modo animal dicitur de homine, & tamen de nullo, sicut nulla rosa existente, substãtia dicitur de rosa: & tamen de nulla rosa: & hoc cõcludit autoritas Porphyrij, nec oppositũ sentit Arist. Alio modo secundũ realem existentiã. Voco autem prædicari aliquid de aliquo secundũ realẽ existẽtiam, quando prædicatum inest subiecto in rerũ natura existẽti: & hoc modo loquitur hîc Arist. de prædicatione, quod patet ex hoc, quod concludit, ꝙ destructis primis substantijs impossibile est aliquid remanere: cõstat enim, quòd hoc intelligitur secundum realem existẽtiã, & non secundũ esse intellectuale: dixit enim hoc correlariũ impatiens doctrinæ præceptoris sui Platonis, qui eas, quas nos secundas substantias dicimus, non substentari in istis indiuiduis dixit: sed per se esse separatas ab istis secundum esse reale. Secundũ existentiã autem realem loquẽdo, constat, quòd si animal non inuenitur in hoc, vel in illo homine, quòd nec in homine inuenitur: quoniam non inuenitur in rerum natura, nisi hic vel ille. Ad aliam obiectionem dicitur, quòd Arist. non arguit per locum ab inferiori ad superius, sed per locum à partibus sufficienter enumeratis: vt patet ex illa negatiua: nam si de nullo homine, ergo nec de homine: locus autem à partibus sufficienter enumeratis in prædicatis secundũ realẽ existentiã: tenet etiã negatiuè, vt patet dicendo, nec hic, nec ille, &c currit: ergo homo non currit: secus autem est in prædicatis intentionalibus, &c.

*Secundarum verò substantiarũ, magis substantia est species, quàm genus; propinquior enim est primæ substantiæ. Si quis enim assignet primam substantiam quid est, euidentius & conuenientius assignabit speciem proferens, quàm genus: vt quendam hominem aliquis assignãs, manifestius assignabit hominem, quàm animal assignans: illud enim propriũ magis alicuius hominis, hoc autem cõmunius. Et cum aliquam arborem assignabit, manifestius assignabit, cùm arborem reddiderit, quàm plantã. Amplius primæ substantiæ eò quòd alijs omnibus subiectæ sunt, & alia omnia aut de his prædicantur, aut in eis sunt, ideò maximè dicũtur substãtiæ. Sicut autẽ primæ substãtiæ ad alia omnia se habẽt, & sic species ad genus se habẽt: subiacet enim species generi: genera enim de speciebus prædicantur, species autem cum generibus non conuertuntur; quare & ex his * species magis genere substantia est.*

** Al. l addit. ex his manifestum quòd.*

Hæc est tertia particula huius primæ partis, in qua comparare intendens secundas substantias inter se, & primas inter se, tria facit. Primò nanq; comparat species generibus dicens

speciem esse magis substantiam genere: & probat duplici ratione. Quarum prima est, substantia propinquior primæ substantiæ est magis substātia: species est propinquior primę substantiæ, quàm genus: ergo species est magis substantia: maiorem non aliter probat, quia ex se euidēs est: sicut enim propinquius maximè calido est calidius, ita propinquius maximè substantiæ est magis substātia. Minorem verò probat sic, quod euidentius & conuenientius notificat quid est prima substantia, est illi propinquius: species est huiusmodi respectu generis: ergo. Maiorem huius prosyllogismi probat sic, quod est proprium magis primæ substantiæ est illi propinquius, communia enim egent aliquo appropriáte, vt propinqua sint huic magis quàm illi: quod euidentius & conuenientius ipsam manifestat, est magis proprium: vniuscuiusque enim cognitio ex propriis eius pendet: ergo quod euidentius & conuenientius manifestat quid est prima substantia est illi propinquius.

Secunda verò ratio ad hoc posita ibi. (Amplius principales) est talis, sicut se habent primæ substantiæ ad omnia alia, scilicet species, genera & accidentia, ita se habet species ad genus: sed primæ substantiæ, quia subiacent omnibus, ideò maximè substantiæ dicuntur: ergo species, quia subiacet generi, & non è conuerso (genus enim prædicatur de specie & non è cōuerso (vt Porphyr. docuit) sequit̄ ꝙ sit magis substātia, q̄ genus, &c.

Cap. de specie. *Ipsarum verò specierum, quæcunque non sunt genera, nihil magis alterum altero substantia est: nihil enim familiarius aßignalis de aliquo homine hominem aßignando, quàm de aliquo equo, equum.*

Hic secundò comparat species specialissimas inter se docens, quòd nulla earum est magis substantia, quàm alia: & probat hoc, reassumendo medium primæ rationis nunc dictæ, scilicet substantia propinquior primæ, est magis substantia: nulla species, quæ non est genus, id est specialissima, est propinquior primæ substantiæ, ergo: & declaratur minor, quia nihil familiarius, id est, magis propriè indicat quid est aliquis homo, quàm homo, & quid sit aliquis equus, quàm equus, & sic de aliis, &c.

Similiter autem & in primis substantiis, nihil magis alterū altero substātia est: nihil enim magis aliquis homo substātia est, q̄ aliquis bos.

Hic tertiò comparat primas substantias inter se, docens similiter, ꝙ nulla earū est magis substātia, quàm alia, contentus superioribus dictis, solā excēpli manifestationem addens, &c.

Meritò

Meritò autem post principales substantias sola aliorum omnium species & genera dicuntur esse secundæ substantiæ. Eorum enim, quæ prædicantur primas substantias sola hæc indicant: aliquem enim hominem si quis assignauerit quid est, si speciem protulerit conuenientius assignabit, quàm si genus, & manifestius faciet assignando hominem quàm animal, Aliorum vero quicquid assignauerit quilibet, assignabit extranea: velut album, aut currit, aut quodcunque talium reddens. Ergo meritò hæ solæ aliorum secundæ substantiæ dicuntur. Amplius primæ substantiæ, eò quòd alijs omnibus subijciantur, vel in ipsis sunt, idcirco proprijssimè substantiæ dicuntur. Sicut autem primæ substantiæ ad omnia alia se habent, ita primarum substantiarum genera & species ad omnia reliqua se habent: de his enim omnia reliqua prædicantur: aliquem enim hominem dices grammaticum esse: ergo & animal & hominem grammaticum dices: similiter autem & in alijs.

Hæc est quarta & vltima pars huius primæ, in qua intendens reddere rationem eius, quod in principio huius capituli dixerat, scilicet, quòd secundæ substantiæ sunt species & genera, in quibus sunt primæ, duas rationes ad hoc adducit. Quarum prima talis est: ea sola sunt secundæ substantiæ, quæ indicant quid sunt primæ: sed sola genera & species indicant quid sunt primæ substantiæ, licet diuersimodè, quia species familiarius indicat, quàm genus, vt dictum est: ergo sola genera & species sunt secundæ substantię: maior ex se euidens relinquitur, quia solùm id quod pertinet ad naturã primę substantiæ est substantia: cætera enim accidentia. Minor verò declaratur in singulis prædicamentis, quo ad ipsam exponentem affirmatiuam, scilicet, ꝙ species & genera huiusmodi indicãt quid primarũ substantiarũ, quoniam interrogationi, quid sit aliquis homo, cõuenienter assignatur responsio proferẽs tam speciem quàm genus: manifestius tamẽ dicens hominẽ, quàm animal, & quo ad alteram exponentẽ negatiuã, scilicet omnia alia à speciebus & generibus non indicant quid primarũ substantiarũ: quoniã assignationes & respõsiones extraneæ à quæstione quid, non indicant quid: clarũ est autem quòd quærenti quid est aliquis homo extranea respõsio est dicẽs, ꝙ est albus, aut currens: hæc enim qualitates & dispositiones fortis ostendunt, & non indicant eius substantiã. Secunda autẽ ratio posita ibi. (Amplius principales substantiæ) talis est, sicut se habẽt primæ substantiæ ad omnia alia, ita se habẽt species & genera substãtiarũ ad reliqua omnia. Sed primæ substãtiæ ex eo quòd

omnibus aliis subiacent, propriè dicuntur substantiæ: ergo genera & species dicendæ sunt secundæ substantiæ, ex eo, quod omnibus reliquis subiacēt, quod declaratur: quia omnia reliqua de secundis substantiis prædicantur: quod declaratur, quia accidentia, quæ reliqua sunt, sicut prædicantur de primis substantiis, ita de secundis. Si enim aliquis homo est grammaticus, sequitur, ergo homo est grammaticus, ergo animal est grammaticum, &c. Notandum est, quòd quia Arist. adhuc non distinxit differentias substantiarū ab ipsis substantiis, & differentiæ ipsæ secundū veritatem non sunt aliæ res, à rebus quarum sunt differentiæ, & etiam eo modo quo distinguuntur ab eis, ad idem genus reducuntur, in quo reponūtur res, quarum sunt differētiæ, ideò per ly omnia generibus & speciebus primarum substantiarum, non intellexit nisi accidentia, quę condistincta sunt superius contra substantias, & verè alia sunt ab eis, & ad idem genus non reducuntur. Et propter hoc soluitur obiectio cōtra primam rationē quomodo omnia alia à generibus & speciebus extraneæ assignent primas substantias, cùm differentiæ substantiarum intrent quidditates earū: iam enim patet, ꝙ differētię non continētur sub ly omnia alia, &c.

Commune est autē omni substantiæ in subiecto non esse: prima enim substantia, neque de subiecto dicitur, neq; in subiecto est. Secundarum verò substantiarum constat quidem etiam sic, quòd nulla est in subiecto: etenim homo de subiecto aliquo homine dicitur, in subiecto autem nullo est: neque enim in aliquo homine homo est: similiter animal de subiecto quidem dicitur aliquo homine, non est autem animal in aliquo homine. Amplius, eorum, quæ sunt in subiecto, nomen quidem de subiecto aliquando nihil prohibet prædicari: rationem verò impossibile est prædicari, secundarum verò substantiarum de subiecto ratio prædicabitur & nomen, rationem enim hominis & animalis de aliquo homine prædicabis, ergo non erit horū substantia, quæ sunt in subiecto.

Hæc est secunda pars principalis huius cap. in qua intēdens tradere proprietates substātiæ, iuxta numerum proprietatum, sex facturus est. Circa primā autem tria facit: primò eam ponit dicens, quòd commune est omni substantiæ in subiecto non esse: & probat dupliciter. Primò inductiuè, quoniam neque primæ substantiæ sunt in subiecto, vt patet ex diffinitione eius assignata, qua dictum est, quòd neq; dicitur de subiecto, neque est in subiecto: neque secundæ substantiæ sunt in subiecto, siue species sint, vt homo, siue genera, vt animal: hæc enim

& si

& si de subiecto dicantur aliquo homine, in nullo tamen subiecto sunt: si enim essent in subiecto, subiectum illud esset aliquis homo: nunc autem ista non sunt in aliquo homine, vt in subiecto sunt accidentia: manifestè enim liquet, quòd neque homo, neq; animal est accidẽs alicuius hominis. Deinde probat ratione speciali quo ad secundas substantias sic, ea quæ sunt in subiecto, prædicari possunt de primis substantiis secundum nomen & non secundum rationem, vt patet ex dictis: secundæ substantię prædicantur de primis, secundum nomen & secundum rationem: ergo secundæ substantiæ non sunt de numero eorum, quæ sunt in subiecto: omnia clara sunt ex textu & supradictis, vbi declaratum est quid importet esse in subiecto: eius enim negatio conuenire nunc dicitur omni substantiæ, &c.

In hoc eo cape

Non est autem proprium substantiæ hoc: sed & differentia eorum est, quæ in subiecto non sunt: bipes enim & gressibile de subiecto, quidem homine dicitur, in subiecto autem nullo est: non enim in homine est bipes, neq; gressibile. Ratio quoque differentiæ de illo dicitur, de quo ipsa differentia prædicatur: vt si gressibile de homine dicitur, & ratio gressibilis de homine prædicabitur: est enim homo gressibilis.

Hic secundò declarat quare cõmune dixerit non proprium substantiæ in subiecto non esse, & dicit quòd hoc, scilicet, non esse in subiecto, nõ est propriũ, scilicet quarto modo, quòd cõueniat semper, omni, & soli substãtiæ: quòniã cõuenit etiã differentiis substãtiarũ in subiecto non esse: & probat hoc vtens medio rationis nunc dictæ sic, ea quæ sunt in subiecto, dicuntur de substantia secundũ nomẽ quãdoq;, sed nunquã secundũ rationẽ: differentiæ substantiarũ dicuntur de substãtiis secundũ nomẽ & secundũ rationẽ: ergo differẽtiæ substantiarũ non sunt de numero eorũ, quæ sunt in subiecto. Declaratur minor exẽpliriter, accipiendo gressibile pro differentia contractiua animalis ad hominẽ: gressibilis namq; vocatur homo, & eius ratio hominis rationem conficit. Nec obstat si differentia diffinitionẽ nõ habet, sicut nec generi generalissimo hoc obstat: quoniã ratio cõmunius quid sonat, quàm diffinitio licet (quia in habẽtibus diffinitionẽ ratio est diffinitio) quare synonymis vtamur: importat siquidem ratio formalem & distinctum conceptum rei, quæcunque sit illa, siue diffinibilis, siue non.

Diuisio- ne 2.

Non nos verò conturbent substantiarum partes, quæ ita sunt in toto, quasi in subiecto sint: ne fortè cogamur confiteri non eas esse

ſubſtantias: non enim ita ea, quæ ſunt ineſſent alicui in ſubiecto, diceã bantur, quaſi vt partes.

Hic tertio excludit quandam inſtantiam quæ contra aſsignatam omni ſubſtantiæ communem proprietatẽ fieri poſſet, & eſt talis: partes ſubſtãtiarum: puta caput manus, &c. ſunt in ſubiecto: probatur, quoniam ſunt in toto, ſ. in prima ſubſtantia quæ ſubiectum eſt, & ſuſtentant eas: ergo ſi conuenit omni ſubſtantiæ in ſubiecto non eſſe: ſequitur quod partes ſubſtantiarum non ſint ſubſtantię, quod eſt manifeſte falſum: ſubſtantia enim non niſi ex ſubſtantiis conſtare poteſt. Hanc obiectionem ſoluit ex diffinitione in antepraedicamentis aſsignata illius termini (eſſe in ſubiecto) & dicit illa, quæ ſunt in aliquo vt in ſubiecto nõ ſunt in illo vt partes eius: quoniam cùm diffiniebatur (eſſe in ſubiecto) dicebatur quòd in ſubiecto eſſe eſt eſſe in aliquo, non ſicut partem, ex ipſa ergo vocabulorum ratione: ſoluitur inſtantia: quoniam aliud eſt eſſe in aliquo ſicut partes & aliud eſſe in aliquo vt in ſubiecto: hic enim modus eſſendi in: excludit illum, & è conuerſo, &c.

Diuiſio- pe ſecũd.

Ineſt autem ſubſtantijs, & differentijs omnia vniuoce prædicari. Omnia enim quæ ab his prædicata ſunt, aut de indiuiduis prædicãtur, aut de ſpeciebus: à prima nanque ſubſtãtia nulla eſt prædicatio: de nullo enim ſubiecto dicitur. Secundarum verò ſubſtantiarum ſpecies quidem de indiuiduo prædicatur: genus autem & de ſpeciebus & de indiuiduo: ſimiliter autem & differentiæ & de ſpeciebus & de indiuiduis prædicantur. Rationem etiam ſuſcipiunt primæ ſubſtantiæ ſpecierum & generum, & ſpecies generis: quæcunque enim de prædicato dicuntur eadem & de ſubiecto dicentur. Similiter autem & differentiarum rationem ſuſcipiunt ſpecies & indiuidua: vniuoca autem erant quorum & nomen commune eſt & ratio eadem. Quare omnia quæ à ſubſtantijs & differentijs ſunt vniuoce dicuntur.

Hic ponitur ſecunda proprietas ſubſtantiæ, non omnis, ſed ſecundæ: non ſolius, ſed etiam differentiarum eius: & dicitur, quòd ineſt ſubſtantiis & earũ differentiis, quòd omnia, ſ. prædicata inuẽta in eis vniuoce prędicẽtur. Vbi aduertendũ eſt, quòd iſta proprietas, ſ. vniuoce prædicari (licet vt videbitur non inueniatur niſi in ſecundis ſubſtantiis & earum differentiis) ab Ariſtotele tamen non eſt hic attributa ſubſtantiis ſecundis & differentiis, ſed attributa eſt ſubſtantiis in communi & differentiis hoc modo, quòd omnia quæ inueniuntur in earũ latitudine prædicata, oportet eſſe prædicata vniuoca: vnde ſubiectũ

iſtius

istius proprietatis, proprie loquendo, est hoc quòd dico: omne prædicatum substãtiæ, seu in substantia inuentum: erit autem hoc manifestius, cùm ad seriem textus veniemus: ex ipsa enim clarè hic sensus habetur. Aduertendum quoq; est, quòd Arist. ponit proprietatem prædicati substantiæ, prædicari vniuoce, nõ de hoc vel illo, sed simpliciter: vel quia sola prædicata substantiæ vniuoce dicũtur de eo quod est simpliciter, & primum subiectũ omnium, id est prima substãtia, vel quia sola prædicatio vniuoca cõuenit prædicatõ substantiæ: quoniam dicuntur tantum de indiuiduis & speciebus substãtiæ: de quibus (vt patet in textu) vniuoce dicũtur: prædicatis siquidẽ accidentium, etsi conueniat prædicato vniuoca, non tamen sola, sed etiam denominatiua: album enim dicitur de homine non secũdum rationem, vt dictum est. His prælibatis scito, quòd Arist. declaraturus propositum sic procedit. Primo declarat, quæ sint ea, quæ sunt prædicata substantiæ, & hoc vt insinuet pro quibus distribuit, ly omnia, quando absolutè proposuit dicens, quòd inest substantiis, & differentiis ex his omnia vniuoce prædicari. Deinde adducet rationem ad propositum probãdum ibi. (Secundarum verò substantiarum.) Et quoniam prædicatum relatiue dicitur ad subiectũ, declarat quæ sint prædicata substantiæ ex subiectis dicens, quòd omnia, quæ à substantiis & differentiis prædicata efficiuntur, aut dicuntur de indiuiduis, aut de speciebus: & probat hoc, quia si esset aliquod aliud prędicatũ substãtiæ, illud esset ipsa substãtia prima: hæc enim est, quæ neq; de indiuiduis, neq; de speciebus dicitur: sed à prima substantia nulla est prædicatio: quoniã de nullo dicitur subiecto: ergo solũ ea, quæ de indiuiduis & speciebus prædicantur, prædicata substantiæ sunt: hæc autẽ sunt secundæ substantiæ, & differentiæ earũ: vnde si probatum fuerit, quòd omnes secũdæ substantiæ & earum differentiæ, prædicantur vniuoce, erit sufficienter declaratũ intentum. Sed antequam vltra procedatur tria notanda sunt. Primo notandũ, quòd Arist. dixit omne prædicatum substantię dici aut de speciebus, vt genus & differentia, aut saltem de indiuiduis in numero plurali, vt species (non quia opinatus fuerit omnem speciẽ oportere habere plura indiuidua in esse naturali: quoniã hoc patet esse falsum de cœlestibus speciebus, sed quoniam opus est omni speciei non repugnari prædicari de pluribus, saltẽ secũdum esse quod habet in intellectu) necesse est enim vt vniuersalis rationem ha-

beat, & consequenter quòd multa sub se contineat. Secūdo notandum est, quòd significanter Aristot. probans quòd à prima substantia nulla sit, prædicatio non dixit, quia non dicitur de subiecto, sed dixit quia de nullo dicitur subiecto: vt per ly nullo excluderet & subiectum inferius, & subiectum inhæsionis: prædicatio nanq; ex natura ipsarum rerū non solùm consurgit ex habitudine superioris ad inferius, sed etiam accidentis ad subiectum: & propterà ad probandum, quòd aliquid nullo modo prædicetur, non sufficit dicere, quòd caret inferiori, sed etiam oportet addere quòd caret subiecto, cui insit. Accidens enim indiuiduale, puta hoc albū prædicatur de Socrate, & tamen non dicitur de subiecto inferiori: à prima autē substātia, quoniam omni subiecto caret, nulla omnino est prædicatio.

A prima substātia nulla est artificialis prædicatio, qua aliquid immanifestū fit notū.

Tertio notandū est, quòd à prima substantia nullam fieri prædicationem potest intelligi dupliciter. Vno modo secundū se, seu ex se, & sic est verum. Alio modo ex intellectu, & sic est falsum. Dico autem prædicari ex se, aut ex intellectu, non quòd opinarim aliquid prædicari absque intellectu: quoniam prædicatio ipsa opus est intellectus, & consequēter absq; ipso fieri nequit: sed quia aliquid est, quod ex solo intellectu cōponente habet quòd prædicetur; & hoc dixi prædicari ex intellectu, & aliquid est, quod ex natura sua habet quòd prædicati rationē induere debeat in intellectu componēte, &c. Quæ autem sint ista, & quæ illa ex natura prædicationis sumendum est. Prædicatio affirmatiua vera, de qua est sermo exigit tria, s. aliquam distinctionem, & aliquam identitatem extremorum, & alterum extremum respicere alterū, vt formale materiale: distinctionem siquidem exigi fateri cogit ipsa pluralitas prædicati & subiecti: idētitatem verò ipsa compositio prædicati cum subiecto per copulam verbalem denotat: habitudinem autem formæ ad materiam regula illa suadet, quę dicit, quòd prædicata tenentur formaliter, subiecta autē materialiter. Hæc autem, etsi quodammodo in omnibus inueniantur veris & affirmatiuis enuntiationibus (dissimiliter tamen.) In quibusdam enim inueniuntur ex ipsis extremorum significatis, etiam si intellectus propositionem nō formaret: vt patet in istis, homo est albus, Sortes est homo. &c. manifestè enim patet, quòd & distinctio & identitas quædā est inter extrema ista extra propositiones: & quòd alterum eorum vt alterius forma est: tam enim accidens quam superius formæ rationem habet. In qui-

busdam autem non inueniuntur hæc ex meritis terminorum, sed tantummodo ex ipsa intellectus propositione: vt patet in ista, sortes est sortes: extrema enim hic nullam extra propositionē diuersitatem habent; sed intellectus vsus vno & eodem termino bis extremum vtrunque confecit: & similiter Sortes non habet in se, vnde Sortis formale, aut cuiusque alterius sit, sed habet potius vnde omnium materia & subiectū sit. Vnde ille terminus est, à quo secundū se potest fieri prædicatio, qui ex se habet habitudinē ad alium, vt formale ad materiale. Ab illo verò ex intellectu potest sumi prædicatio, qui ex se nō habet quòd alium respiciat vt forma materiā. Nec est opus alias conditiones repetere: quoniam implicitè in hac continentur: oportet nanque si aliquid ex se est alterius formale esse aliquo modo distinctum: quoniam rationes formæ & materiæ valde oppositæ sunt, vt Commētator dicit in libro de Anima, & esse aliquo modo idem, alioquin non esset illius formale. Quia ergo prima substantia ex se non habet quòd alterius formale sit; &c. licet ex intellectu hæc quodammodo participet, ideo absolute Arist. dixit, quòd ab ea nulla est prædicatio. Nec oportuit cum distinctione loqui, quoniam illud est de vnaquaq; re verum iudicium absolute, quod ex propriis ipsius rei certitudinem sumit. Ad seriem ergo textus redeundo, quoniam perduxerat narrationem suam vsque ad hoc, quòd omne prędicatum substantiæ est secunda substantia, vel differentia substantiæ: ostendit nunc consequenter, quòd tam secundæ substātiæ, quàm earum differentiæ prædicantur vniuoce, tali ratione: omnia, quæ prædicantur secundum nomen & secundū rationem, de indiuiduis substātiæ, &c. prædicantur vniuoce: secūdæ substantiæ & earum differentiæ prædicantur secūdum nomen & rationem: ergo, &c. huius autem rationis primo ponit minorem explicite continentem vtrasque secundas substantias, species, scilicet genera, & etiam differentias: & primo quòd prædicentur secundum nomen, vt apertè patet: deinde quòd prædicentur secūdum rationem, & totum de se liquet: vltimo ponit non maiorem, sed eius probationem, quæ est diffinitio vniuocorum dicens. Vniuoca autem sunt, &c. & est manifesta probatio à diffinitione ad diffinitum. Vbi clara luce apparet, quòd simpliciter vniuoca Aristoteles vocat vniuoca essentialiter, & quòd idem est apud eum prædicari nomine & ratione, & prædicari vniuoce: aliter prædicari vniuoce etiam de primis

1. de Anima tex. 6

substantiis conueniret etiam accidentibus, & discendũ fuisset ab Arist. quòd hoc non est prædicatorũ substantiæ proprium, sed cõuenit etiam aliis: præsertim quia superius dixerat quod accidentia nomine & non ratione de substantiis prædicantur. Verùm, quoniam hic Arist. repetens diffinitionẽ vniuocorum non reperit totam, sed dimisit ly substantiæ, super qua particula superius fundauimus sensum intentum: modo ad amplitudinem & claritatem doctrinæ, aliunde & communius & breuius idem manifestatur, ex Alberti documentis: prædicari ratione vel secundùm rationẽ, potest accipi dupliciter: vno modo materialiter, alio modo formaliter, prædicari secundũ rationem materialiter loquendo, est illud, quod significatur, per rationem prædicari, prædicari verò secundũ rationẽ formaliter loquẽdo, est illud, quod significatur per rationẽ prædicari per modũ rationis, id est eo modo, quo ratio prædicatur de eo cuius est ratio, siue totaliter, siue partialiter. Vnde primo modo albũ prædicatur de Socrate & Platone secũdum nomen, & rationem: quoniã non sola vox albi dicitur de eis, sed etiã disgregatiuũ visus. Secũdo autẽ modo albũ non dicitur de homine secundũ rationem: quoniã disgregatiuũ visus nõ dicitur de homine vt eius ratio, aut pars rationis. Et quoniam sermones tanti philosophi formaliter sunt sumendi: ideo simpliciter loquẽdo illud tantũ prædicatur ratione, cuius ratio est subiecti ratio. Et cõsequẽter, cũ in diffinitione vniuocorũ dicitur quòd sunt illa, quorũ nomẽ est cõmune & ratio eadẽ intelligendum est formaliter ratio inquantũ ratio seu per modũ rationis: & sic cõtinet etiã vniuoca essentialiter tantũ, & in idẽ redit cum supradictis: sed hoc erat addẽdum ad plenitudinem doctrinæ.

Prædicari secũdũ rationem bifariam.

Omnis autẽ substãtia videtur hoc aliquid significare. In primis igitur substãtijs indubitabile & verũ est, quòd hoc aliquid significant: indiuiduũ enim vnũ numero est quod significatur. In secundis verò substãtijs videtur quidẽ similiter appellationis figura hoc aliquid significare, quando quis dixerit hominem, vel animal, non tamen verum est, sed magis quale aliquid significant: neque enim vnum est quod subiectum est, quemadmodum prima substantia: sed de multis homo dicitur & animal. Non autem simpliciter quale quid significat, quẽadmodum album (nihil enim aliud albũ significat quã qualitatẽ.) Genus autẽ & species circa substantiam qualitatem determinãt, qualem enim quandam substantiam significant: plus autem in genere quã in specie determinatio fit: dicens enim animal plus complectitur quàm qui hominem.

Hic

Hic ponitur tertia proprietas substantiæ, circa quam sic procedit: primò narrat, quid prima facie videatur dicendum: dicens, quòd videtur omnis substantia significare hoc aliquid, & declarat causam huius apparentiæ inducendo vtranque substantiam, scilicet primam & secundam, & ait, quòd in primis substantiis hoc adeò apparet, quod est indubitabile & verum, vt indubitabile referatur ad claram apparentiam, & verum ad existentiam: dubitatio enim consurgit ex aliqua occultatione, & veritas ab eo quod res est, vt infrà dicetur: & subdit causam indubitabilitatis huius & veritatis: quia, scilicet quod significatur nomine primæ substantiæ, est indiuiduum & vnum numero, vt sic formetur ratio: omne significans indiuiduum & vnum numero significat hoc aliquid: prima substantia significat indiuiduum & vnum numero: ergo prima substantia significat hoc aliquid: in secundis verò substantiis causa apparentiæ huius proprietatis est appellationis figura, id est similitudo cum nomine primæ substantiæ, quæ similitudo consistit in hoc, quòd sicut nomen primæ substantiæ solitariè prolatum suum significatum per se existens & ab aliis separatum indicat, ita quando absolutè dicitur homo, aut animal proprium significatum per se existens, & ab aliis separatum insinuare videtur: & magis ostendit cooperatio secundarum substantiarum loco primarum, cùm volentes de substantialibus hominum singularium loqui, attribuimus ea homini tanquam cuidam rei seorsum ab his, vt diffinitionum, & demonstrationum exercitiū ostendere videtur. Deinde cùm subdit. (Non tamen verum est) declarat supradictę apparentiæ inuentæ in secundis substantiis non subesse veritatem rei & dicit, non esse verum secundas substantias significare hoc aliquid, licet videatur sic: sed significant quale aliquid: & probat vtrunq;: & primò partem negatiuam, scilicet, quòd secunda substantia non significat hoc aliquid, vtendo eodem medio negatiuè, & bene (quoniā si affirmatio est causa affirmationis negatio erit causa negationis) & dicit, neque enim vnum est quod subiectum est, scilicet significationi secundæ substantiæ, id est significatū per illā: quemadmodū prima substantia. Addidit autē hanc particulam, quoniam significatum per secundam substantiam contingit esse nedum vnum, sed vnum etiam indiuisibile formaliter, vt patet de specie specialissima: significans autem hoc aliquid: oportet, quòd significet vnum

1. poste. 1. cō. 30.

vnum numero: & hoc circumloquitur ly quemadmodũ prima ſubſtantia: vt formetur ſic ratio, omne ſignificans hoc ſignificat vnũ numero: ſecunda ſubſtantia non ſignificat vnum numero: ergo, &c. Secundò probat partem affirmatiuã, quòd ſcilicet ſignificet quale aliquid ſubdens: ſed de pluribus homo dicitur, & animal: vt formetur ſic ratio, ſubſtantia ſignificans id, quod dicitur de pluribus ſignificat quale aliquid: ſecunda ſubſtantia eſt huiuſmodi: ergo, &c. Deinde cùm ſubdit. (Non autem ſimpliciter) declarat quo ſenſu dixerit, ſubſtantiam ſecundam ſignificare quale quid: quale enim dicitur dupliciter, vno modo ſimpliciter: & ſic eſt ſpeciale prædicamentum quod ideo ſimpliciter quale dicitur, quia ſecundum eſſentiam qualitas eſt: & iuxta hunc ſenſum non eſt dictum, quòd ſecunda ſubſtantia ſignificet quale quid, quia non ſignificat quale quid: quemadmodum album ſignificat quale ſimpliciter, quoniam album nihil aliud ſignificat quàm qualitatem, id eſt quoniam ſignificatũ albi nihil aliud eſt ſecundum eſſentiam quam qualitas, quæ eſt paſsio ſubſtantiſt. genus autem & ſpecies, id eſt ſecundæ ſubſtantiæ, circa ſubſtantiã qualitatem determinant, quoniam ſignificant non quale abſolutè, ſed qualem quandam ſubſtantiam. Et hic eſt ſecundus modus, quo dicitur quale, ſcilicet ſecundũ quid, ſeu cum additione: ſecundæ ergo ſubſtantiæ non ſignificant quale ſimpliciter, ſed quale ſubſtantię. Et quoniã dixerat indiſtinctè quòd genera & ſpecies qualitatem circa ſubſtantiam determinant: & hoc non conuenit eis vniformiter: ideo ſubdit declarando hanc difformitatem, quòd in genere fit plus extenſiuè determinatio quàm in ſpecie: quoniam plura complectitur quàm homo: hæc eſt ſeries literæ ſuperficietenus tactæ. Ad interiorem autem ſenſum procedendo, oportet terminos declarare.

Hoc aliquid ſignificat ſubſtãtiã particularẽ. Hoc aliquid, compoſitum, cùm ſit ex ly hoc, importat quoddam demonſtrabile: tale autem oportet eſſe aliquod particulare: vniuerſalia enim non poſſunt ſenſu, aut digito, aut quouis modo monſtrari: & ly aliquid, importat ſubſtantiam: ſicut enim aliquantum notat quantitatem, & aliquale qualitatem, ita aliquid ſubſtantiã. Vnde hoc aliquid nihil aliud eſt quàm ſubſtantia particularis ſeu demonſtrabilis: & quoniam omne nomen primæ ſubſtantiæ ſignificat ſubſtantiam aliquam particularem, vt Sortem, Platonem hunc lapidem, hunc ignẽ, &c. ideo indubiè verum eſt, omni primæ ſubſtãtiæ conuenit ſignificare

ficare hoc aliquid. Sed occurrit hic dubitatiuncula circa rationem ad hoc adductam in textu; quia, scilicet indiuiduum & vnum numero est quod significatur; quoniã id quod significat ly hoc albũ, seu ly hæc albedo, aut hæc linea, est indiuiduum & vnum numero; & tamen non est hoc aliquid: & sic maior rationis formatę superius ruerę videtur. Ad hoc dicitur, quòd quia semper subintelligitur in sermonibus materia subiecta, de qua est sermo; & superflua censetur eius replicatio: ideo nunc, cùm de substantia sermo fit, subintelligitur substantia: & est sensus, quòd id, quod significatur nomine primæ substantiæ: est substantia indiuidua, & vna numero: & propterea est hoc aliquid. Addidit autem post ly indiuiduum (ly vnum numero) aut quia differunt ratione: quoniam indiuiduũ dicitur ex priuatione diuisibilitatis in inferiora: vnum autem nu mero per positionẽ vnitatis materialis. Aut quia indiuiduum commune nomen est etiam speciei specialissimæ, quæ atoma, id est indiuisibilis dicitur; & per ly vnum numero contrahitur ad particulare: species enim atoma vt homo, vnum numero non est, sed Sortes est & indiuiduum & vnum numero.

Quale aliquid, seu, quod idem est, quale quid multipliciter exponitur. Ab Auicenna siquidem, & Alberto: compositum dicitur ex quali, de quo dixit Porphyrius, quòd differẽtia prædicatur in quale; & quid, de quo etiam idem dixit, quòd tam genus, quàm species prædicatur in quid: ita quòd secundæ substantię significant quale quid: quia important quidditatem importatam per genus, & qualitatem importatam per differentiam: verbi gratia, homo significat quale quid, quia significat animal rationale: animal enim est quid, & rationale est quale; & similiter est in aliis secundis substantiis. Et si instetur contrà, quia secundum hoc genus generalissimum substantiæ non est secunda substantia: quoniam non significat quale quid, sed quid tantum: quoniam genus generalissimum nullam differentiam includit. Respondent, quòd generalissimum: & si non dicat quale in actu, dicit tamen quale in potentia. Vndę propriè loquendo deberet dici de ipso, quòd significat quid qualificabile. Et si aliter instetur, quòd secundum hanc doctrinam, significare quale quid non erit proprium secundarum substantiarum, sed commune etiam aliis. Tum quia hoc conuenit omnibus speciebus cæterorum prædicamentorum: omnes enim species componuntur ex genere & diffe

& differentia: & consequenter ex quid & quali tali modo sumptis: albedo enim significando colorem disgregatiuum significabit quid ratione coloris, & quale ratione disgregatiui. Tum quia prima substantia etiã significabit quale quid: quoniam actu & intellectu includit in se generis quid: & differentiæ quale: Sortes enim significat animal rationale hoc: & sic significare hoc aliquid, & quale quid non opponuntur. Respondetur, & ad primam instantiam dicitur, quòd quia in aliis prædicamentis non inuenit quid secundum rem, sed tantum secundum modum: ideo simpliciter loquendo, sola secunda substantia significat quale quid. Sed ista responsio recedit à fundamentis propriis: secundum enim hanc responsionem, quale quid non est compositum ex quid, de quo dictum est, quòd genus dicitur in quid, sed ex quid secundum rem, id est substantia. Et præterea, si ea ratione quale quid non significatur ab aliorum prædicamentorum speciebus, quia in eis non inuenitur quid simpliciter, pari ratione, nec species prædicamenti substantiæ significabunt quale quid: quoniam in prædicamento substantiæ non inuenitur quale simpliciter, sed secundũ modum tantum. Ad horum primũ dicitur, quòd responsio super propria fundamẽta ædificata est: quoniã quid secundũ modũ, deriuatur ad quid secundũ rem: vnde omnia quæ prædicantur in quid, inquantũ huiusmodi, participant modũ substãtiæ: & propterea dicendo, ꝙ quale quid compositum est à quid secundũ quòd genus prædicatur in quid, nõ exclusum est quin sit cõpositũ à quid secundũ rem, imò implicitè hoc dictũ, quoniã quod sumitur à secundario, sumitur etiã à principali. Quale quid ergo est cõpositũ ex quid, & secũdum modũ & secũdũ rẽ: ex quali autẽ secũdũ modũ tantũ. Ad id autem, quod cõtra hoc obiicitur secũdo loco dicitur, ꝙ in textu expressè declaratur, quòd hìc nõ sumitur quale simpliciter: & ideo nõ est æqua ratio de quid & quali: quia quid simpliciter relictũ est: quale autẽ declaratũ est nõ sumi simpliciter: dixit enim Arist. quòd secũda substãtia nõ significat quale, quẽadmodum albũ quod significat id quod nihil aliud est quàm qualitas. Ad secundã verò instantiã principalẽ dicitur, quòd proprium est secundarum substantiarum significare quale quid purè: primæ autem substantiæ significant quale quid coniunctum cum conditionibus indiuidualibus: & sic saluatur oppositio inter quale quid & hoc aliquid. Hanc expositionem & si

ob

ob reuerentiam talium virorum defenderim: non tamen sequor, quia nec mentem, nec textum Arist. penetrare videtur: vt ex sequenti expositione posita à S.Tho. in 7. & 10. Metaph. & quo ad aliquid clarius expressa in tractatu de natura generis (sibi attributo) patebit. Sciendum est igitur, quòd cùm inter Platonem & Aristotelem fuerit dissensio de subsistentia specierum, Platone vltra has, quas cernimus particulares substantias ponente quasdam alias substantias per se subsistentes, quas nos species vocamus, dicebat siquidem inueniri vltra Sortem & Platonem, & cæteros homines, hominem separatum per se subsistentem, & similiter de equis, & leonibus, &c. Aristotele verò asserente, quòd vltra hos homines non inuenitur homo, & vltra hos equos non inuenitur equus, &c. Ex hac diuersitate opinionum de rebus, orta videtur diuersitas opinionum de nominum significatione, nisi fortè à posteriori processus factus fuerit: ex eo nanque quòd apud Platonem, homo est res: vna numero per se subsistens in rerum natura, sequitur, quòd homo significet hoc aliquid: significare enim hoc aliquid (vt in textu dicitur) est significare aliquod indiuiduum vnum numero, nec refert an illud sit materiale, sicut Sortes, an immateriale, sicut homo Platonicus. Ex eo autem quòd apud Aristotelem homo non est aliquid in rerum natura, præter istos homines, sequitur, quòd homo non significet hoc aliquid: vnde huius rationem assignando dixit, neque enim vnum est quod subiectũ est: & quoniã radix ista Metaphysicalis potius est: artifex scientiarum Aristoteles ex propriis Dialecticam conficiens causam deceptionis (figuram appellationis) dixit: ex eo quòd separatim prolatum ly homo, seu ly animal, substantiam quandã & vnam numero significare, sicut cùm dicitur ly Sortes apparet: & apud Platonicos locum habet hæc apparentia: quòd etiam homo significet hoc aliquid. Cùm enim nomina sunt signa intellectum (vt in principio Perihermenias dicitur) sicut occasio errandi Platoni fuit separatio conceptuum (credidit enim ea esse separata secundum rem, quæ secundum conceptus abstrahunt ab aliis) ita occasio quoque errandi fuisse videtur, similitudo appellationis (vt Aristoteles etiam in primo Posteriorum innuit) loquimur nanque de homine tanquam de vno quodam diffiniendo, demonstrando, quòd sicut dicimus, quòd currit, quòd moritur, &c. Contra Platonem est sermo iste dicens, quòd

Cap. 1.

T. c. 39.

quòd secunda substantia non significat hoc aliquid, & similiter sermo affirmatiuus dicens, sed significat quale quid. Ad cuius euidentiam recolendum est, quòd hîc loquimur de substantia secunda formaliter, & non materialiter: tractare nanq; de secunda substantia materialiter non est tractare de secunda substantia, sed de quod quid erat esse: quod est fundamentum proximum secundæ substātiæ: hoc autem est metaphysici: tractare verò de substātia secunda formaliter, propriè tractare de ipsa: quoniā vnumquodq; tunc propriè cognoscitur, cùm formaliter docetur: secunda autem substantia formaliter (vt superius dictum fuit) substantiam indutam intentionē secundam, putà vniuersalitatem importat. Vnde & superius Arist. posuit proprietatem secundæ substantiæ dici de subiecto, quod constat esse de genere secundarum intentionum: & quia logici est tradere intentiones secundas: ideo hoc in loco de substantia secunda formaliter loquitur Aristoteles. Hoc autem stante, sciendum vlterius est, quòd, cùm substantia fiat secunda per operationem intellectus, qua abstrahitur ab hoc & ab illo, & accipiendo quādam vnitatem rationis, qua est vna in multis, & de multis, à quibus abstracta est: & omne illud, quod fit per actum intellectus circa substantiam, fit accidens; quoniam accidit ei & ipsam denominat: & quale commune vocabulū sit ad omnes, accidēs vt patet ex diffinitione accidētis: qua dicitur ꝙ prædicatur in quale, consequens est quòd substantia, cùm fit secunda, transit in accidentis & qualitatis fere naturam: non amittendo naturam propriam substantialitatis, sed induendo accidentis, seu qualitatis actum: accipit enim vt dictum est rationem vniformis, & sic quale aliquid fit: & propterea dicitur, quòd significat quale quid: quia qualitatem, id est vniformitatem, qua est vna in multis, & de multis, circa substantiam quandam, id est substantias particulares determinat: & huic sensui promptissimè consentiunt omnia sequentia & antecedentia. Et vt sigillatim videatur ratio in textu probans, quòd substantia secunda significet quale quid, expressè hoc sonat: ait enim, quoniam de pluribus homo dicitur & animal: vbi clara luce vides, ex dici de multis, probasse in substantia qualitatem. Sensus deinde exclusus, iuxta hanc expositionem, maximè excludendus erat; ex eo nanque quòd Aristoteles significatum secundarum substantiarū nō hoc aliquid, sed aliquid quale, id est vniformè per actum animæ dixerat: &

non

non esse hoc aliquid accidẽtis propriũ esse videatur, quoniam substantia aliquid per se subsistens sonat, poterat apparenter inferri, ergo secundæ substãtiæ apud te significãt qualitatem, & consequẽter non sunt reponendæ in prædicamento substan tiæ, & ideo eleganter excludit hoc dicens, quòd non significãt qualitatẽ simpliciter, quemadmodum album, sed determinã qualitatem circa substantiam. Album enim significat albedinem, quæ est ita qualitas, quòd non est substãtia, nec substãtiæ intrinseca, & sic nihil aliud est quàm qualitas. secundæ autem substantiæ significant qualitatem. i. vniformitatem substãtialem ipsarum primarum substantiarum, quæ principaliter & propriè substantiæ sunt, & ideo non significant qualitatẽ simpliciter. i. quodcunq; extraneum à prima substantia, sed ipsarum primarũ substantiarum essentialem qualitatem determinant, ac si diceret, quòd non esse hoc aliquid proprium non est accidentis, sed cõmune accidenti, & prædicatis cõmunibus, quæ sunt secundæ substantiæ: & licet habeant hoc commune substãtiæ secundæ cum accidentibus, differunt tamẽ ab eis in hoc: ꝙ secundæ substantiæ significant ipsas essentias substantiarum cõmuniter: accidẽtia autẽ significant naturam extraneam à substãtia. Vltima quoq; verba. s. plus autem in genere quàm in specie determinatio fit: huic soli expositioni consona vidẽtur, ex eo enim ꝙ tam genus quàm species qualitatem. i. vniformitatẽ circa primas substãtias determinant, rectè subiunctum est, quòd plus fit ista determinatio vniformitatis in genere quàm in specie: quoniam genus plura complectitur. Antecedentibus autem multum consentanea probatur expositio ista, ex eo quòd sic primarie Aristotelis intentioni satisfit: dum sic totaliter eliditur positio Platonica: & adeo vilificantur species & genera substãtiæ, quæ nunc vt secundas substantias tractamus, vt fere inter accidentia annumeranda videantur: quæ Plato adeo magnificasse visus est.

Secunda substantia quomodo qualitatem importat, vt conditionem sine qua non.

SEd est hic vnum dubium: quia iuxta hanc expositionẽ secunda substãtia non significat quale quid: quia non significat illã qualitatem: tam enim homo quàm animal significat tantummodo rẽ naturæ, & non significat aggregatum ex substantia & illa qualitate. i. vniformitate. Ad hoc dicitur dupliciter secũdum duplicem qualitatem in istis inuentã: in homine

ſiquidē,aut animali abſtracto per opus intellectus,poteſt conſiderari duplex vniformitas. Vna quæ eſt res ſecundæ intentionis quæ fit per actū intellectus, quam ſupraſcripta lecturi primo aſpicient. Altera, quæ eſt res primæ intentionis, & eſt fundamentum illius dictæ:& hæc nihil aliud eſt quàm eſſentialis indiuiduorum vniformitas,id eſt natura ipſa,in qua eſſentialiter indiuidua conformantur: eſſentialem autem vniformitatem dico naturam ipſam hominis vel animalis non abſolute, ſed vt aſsiſtentem habet intentionem intellectus (vt conditionem ſine qua non:) ſic enim vniformis in multis inuenitur: & propter exactionem huius conditionis vniformitas ipſa eſſentialis qualitas dicitur: quia ſcilicet ab opere intellectus quodammodo fit:quoniam ſine cōditione illa,quæ per opus intellectus fit actu non inuenitur,ſi ergo ratio in oppoſitum loquitur de qualitate illa accidentali dicitur, quòd cadit ſub ſignificatione ſecundæ ſubſtantiæ,non vt res ſignificata,aut eius pars,ſed vt conditio rei ſignificatæ non ſolùm ſine qua non, ſed etiam per quam ſubſtantia eſt ſecunda: homo enim, & ſi non ſignificet niſi humanam eſſentiam, non tamen ſignificat illam, niſi vniuerſaliter conceptam: & per hoc habet quod ſecunda ſubſtantia ſit,& ſub logica conſideratione cadat, vt dictum eſt,ſic autē ſignificare illam qualitatem accidentalē,ſcilicet vt conditionem,ſufficit ad verificandum quòd ſubſtantia ſecūda ſignificet quale:& ideo argumentum nihil obſtat. Si autem volumus loqui de qualitate eſſentiali,ſic negatur quòd ſit ſecunda intentio, ſed eſt res naturæ: & cadit ſub ſignificatione ſecundarum ſubſtantiarum, vt res ſignificata: & hoc opus eſt, vt ante oculos ſupradicta legentis proponatur, ſicut & prima: vt ipſius primæ ſubſtrata: & conſideretur ſemper vt illam primam aſsiſtentem habet aliter propoſito logico non ſubeſſet: vtraque ſiquidem harum reſponſionum bona & neceſſaria eſt,& prima tractatui illi de natura generis conſona,ſecunda verbo verbis S. Tho.in 7.& 10. Metaphy.innititur &c.

Ineſt autem ſubſtantiis etiā nihil illis eſſe contrarium. Primæ enim ſubſtantiæ quid erit contrarium vt cuidā homini nihil eſt cōtrarium, at vero nec homini,nec animali aliquid eſt contrarium. Non eſt autem hoc ſubſtantiæ proprium: ſed & etiam multorum aliorum,vt quantitati:bicubito enim nihil eſt contrarium,at vero nec decem,nec alicui talium. Niſi fortè quis multa paucis dicat eſſe contrariū,vel magnum

paruo,

paruo, determinatorum verò quantorum nullum nulli est contrarium.

Hic ponitur quarta proprietas substãtiæ conueniens omni substantiæ, sed non soli, scilicet carere contrario, vbi duo facit. Primo ipsam proprietatem ponit dicẽs, quòd inest & substantiis nihil esse illis cõtrarium: & inductiue declarat in primis & secundis substãtiis, vt patet. Secundo ostendit hoc non esse ita propriũ substantiæ, quòd conueniat sibi soli, quoniam conuenit etiam quantitati: vbi duo facit, quia primo ostendit, quòd quantitati etiam conuenit non habere contrarium per hoc quòd nec speciebus quantitatis continue, puta bicubito & tricubito: nec speciebus quantitatis discretæ: puta decem octo & aliis & huiusmodi aliquid cõtrariatur. Secundo ostendit hoc non esse certum vniuersaliter de quantitate: quòd scilicet omne quantum careat contrario, quoniã aliquis fortè dicet quo ad quãtitatem discretam, quòd multis contrariantur pauca: & quo ad quantitatem continuã, quòd magno contrariatur paruum: sed quicquid sit de hoc, pro nunc non est curæ: sufficit enim præsenti intentioni, quòd alicui quantitati hoc conueniat. Et propterea hoc certificans Aristoteles subdit: determinatarum quantitatũ, ad certã sui generis speciem: nullam alteri esse contrariã. Vbi insinuat dupliciter sumi quantitatem: quædam enim important quantitatem certam, vt bicubitum, tricubitum, decem, centum, mille &c. Quædam autem important quantitatem incertam, seu indeterminatam, vt magnum paruum, multum & paucum: à dicentibus enim aliquid horum intelligitur quidem aliquã quantitatem esse, sed non determinatur quanta sit &c. Certas ergo & determinatas quantitates constat non habere contrarium: inquit Arist. quicquid de indeterminatis dici contingat.

Substantiæ nudæ acceptæ nulla est substantia contraria, nisi ratione qualitatum.

HOc in loco sunt duæ dubitationes: prima est an substantia habeat contrarium: secunda an magno sit cõtrarium paruũ, sed quoniã hæc in sequenti capitulo ab ipso tractabitur Arist. & prima logici negotij limites exit, sæpéque tractatur in Physicis & Metaphysica, vtraque omittenda est, nouitium tamen terminos instruendum vt decet censeo, substantiæ nomine hoc in loco non omnis res, quæ accidens non est intelligitur, sed prima tantum: & secunda substantia; quod ex eo patet, quæ Arist. probans vniuersalem inductiue,

harum tantũ meminit:& nullã aliam superius substantiã posuit. Vnde huic proposito nõ obstat si formę substantiales, aut differẽtiæ sint cõtrariæ: licet nihil horũ sit substãtia. Rursus tã prima quàm secũda potest dupliciter sumi. Vno modo secundũ seipsam, alio modo secundum sua accidẽtia: si consideretur substantia vt vestita est accidẽtia sua, puta calorem vel frigus &c. Et sic nõ sumitur hic: sic enim vna substantia est contraria alteri ratione suarũ qualitatum: & secundũ hoc in secundo de generatione dicitur, ꝙ ignis est cõtrarius aquę. Substãtia autẽ in sua nuditate cõsiderata ab intellectu (licet nunquam nuda inueniatur in rerum natura) omni caret cõtrario: & sic sumitur hic, contrarietas autem, à qua contrarij nomen deriuatur, dupliciter sumi potest. Vno modo cõmuniter, & sic diffinitur in 10. Metaphy. ꝙ est perfecta differentia: & sic non sumitur hic, quoniã hæc inuenitur in omni genere, vt ibidẽ dicitur. & in 1. Physic. Alio modo sumitur propriè: & sic nihil aliud est quàm maxima distantia sub vno genere eorum, quę nata sunt ab eodem susceptibili se continue expellere: qualis est inter calidum & frigidum, album & nigrum: & de hac est hic sermo, cum dicitur, substantiæ nihil esse contrarium. duæ enim substantiæ, & si in eodem genere maximè distantes sint, puta homo & imperfectissimum conchylium in genere animalis, non tamẽ circa vnum aliquod nata sunt suscipi, quoniam in nullo suscipi possunt, cõmune est enim omni substãtię in subiecto nõ esse, & consequẽter omnes aliæ cõditiones desunt. Vocaui autẽ cõtraria primo modo cõmuniter, & secũdo propriè: quoniam nominibus est vtẽdum vt plures. Si quis enim rectè consideret contrarietatẽ esse terminum metaphysicalem, primo modo propriissimè contrarietas apparebit: vnde & mihi magis placet illam vocare contrarietatem metaphysicã, hanc vero physicam: rationabiliter tamen loquentium vsus obtinuit, vt physica contrarietas vocaretur simpliciter contrarietas, & non alia, quia ipsum contrarij nomen ab ipso contra aliud processu sumptum videtur &c.

T. c. 49. T. c. 4. 1. physi. t. c. 52.

Videtur autẽ substantia nõ suscipere magis & minus. Dico autẽ, nõ quòd substantia non sit magis & minus à substantia: hoc enim dictum est, quòd est, sed quòd vnaquæq; substãtia hoc ipsum quod est, non dicitur magis & minus, vt si est eadem substantia homo, non erit magis, & minus homo, neq; ipse à seipso, neque alter altero: nõ est enim alter altero magis homo: sicut est albũ alterũ altero magis et minus albũ:

&

& bonũ alterũ altero magis, & minus bonũ:sed & ipsum se ipso magis & minus dicitur, vt corpus cũ sit album, magis nunc album esse dicetur quàm prius: & cũ calidum sit, magis & minus calidum dicitur, substantia vero nõ dicitur magis neque minus: nihil enim homo magis nunc homo quàm prius: nec aliorum quicquam, quæ substantiæ sunt, quapropter non recipit substantia magis & minus.

Hic ponitur quinta proprietas substantiæ cõueniens quoq; omni substantiæ, sed non soli, scilicet non suscipere magis & minus, & tria facit proposita ipsa proprietate: quia primo excludit sensum falsum, secũdo declarat sensum intantum, ibi. (Sed quoniam vnaquæq;.) tertio ipsum intentum sensum veritatem habere manifestat ibi (vt si est hæc substantia.) Aduertendum est enim, quòd quia suscipere magis & minus nihil aliud est, vt logice loquamur, quàm prædicari cum ly magis, & ly minus: cum dicitur substantiam nõ suscipere magis & minus, potest habere duplicem sensum. Vnus est quòd ly substantia non prædicetur cum magis & minus, & hunc sensum statim excludit Aristo. quoniam superius dictum est oppositum, quando declaratum fuit, quòd species est magis substantia quàm genus, & quoniã dictum fuit, quòd prima substantia est maximè substantia, vnde dicit, dico autem hoc, scilicet substãtiam nõ suscipere magis & minus, non quòd substantia vna, puta species non sit magis & minus substantia à substantia, id est quàm altera substantia, puta genere, quod est magis substantia: & prima substantia, qua est minus substantia. Secundus autem sensus est, quòd id, quod dicitur, seu quodammodo denominatur substantia, vt homo, bos, leo, non dicitur cum magis & minus, & hic est sensus intentus: vnde subdit, sed quoniam vnaquæque substantia, vt puta homo, bos, hoc ipsum quod est, id est secundum id quod proprio nomine significat (id enim est id quod est vnumquodque, quod eius proprio nomine denotatur) non dicitur magis & minus. declarando deinde hoc insinuat dupliciter inueniri & cognosci susceptionem magis & minus: nec est posibile inueniri tertio modo. Primus ergo modus est, quando idem nunc minus, nunc magis tale est. Secundus est, quando alterum est magis aut minus tale altero, oportet enim magis & minus, vel in vno tantum respectu, scilicet suiipsius: vel in multis inueniri: & si in vno. cum hoc non posit esse in eodem tempore, quia implicat est primus modus, si in pluribus est

Res naturæ denominata substãtia nõ dicitur magis & minus.

secundus. Quod ergo neutro istorum modorum magis & minus habet, non suscipere magis & minus comprobatur: vt formetur ratio sic, omne suscipiens magis & minus aut ipsum à seipso, aut in altero respectu alterius dicitur magis & minus: nulla substantia est huiusmodi. ergo nulla substantia suscipit magis & minus. cuius rationis maiorem Aristoteles primo ponit inserendo eam declarationi minoris dicens: vt si hæc substantia, puta sortes, sit homo, non est ipse sortes à se ipso nunc minus, nunc magis homo: non enim est minus homo sortes puer quàm iuuenis, licet sit minor homo: nec alter ab altero: non enim sortes est magis homo Platone. vbi patet & maiori, & aliqualiter minor. deinde inductiue & exemplo ab opposito declarat minorem secundum vtranque partem: & primo secundam dicens, non enim est alter altero magis homo: sicut album est altero albo magis album. Deinde declarat primam partem inchoans ab exemplo ab opposito dicens, sed ipsum album magis & minus album à seipso: corpus enim prius album modo est magis album substantia non sic &c.

C.67.1.p. q. 85. argum. 7.2. sen. di. 32. q. 2. ar. 3. 1. q. 93. a. ad tertiũ.

Contra hanc proprietatem tres instantiæ sunt. prima de elementis: quoniam Auer. (in 3. Cœli.) dicit ea suscipere magis & minus. Secunda de anima intellectiua: quoniam S. Tho. (in 2. senten.) & in prima parte dicit non esse æqualis perfectionis, secundum substantiam in omnibus hominibus. Tertia de generibus substantiæ: quoniam S. Tho. in prima parte. q. 93. art. 3. ad tertium. videtur illa excipere ab hac proprietate: & expresse dicit, quòd intelligitur de speciebus. Sed quoniam discutere hæc altioris negotij est, sufficiat nunc attentos reddidisse, & instructos, quòd Auer. secundum illam positionem sustinendus non est: expresse siquidem Aristoteli cõtradicit concludenti, quòd neque homo, neq; quicquid aliud dicitur substantia, suscipit magis & minus, idem iudicium de vna & omnibus faciendo. Animam vero intellectiuam perfectiorem in vno quàm in alio esse huic non obstat proposito. Tum quia vt dicetur hoc non sufficit ad suscipere magis & minus. Tũ quia substantiæ nomine non intelligitur hic nisi substantia prima vel secunda, vt iam dictum est. anima autem nec est substantia prima, nec secunda, sed principium vtriusque. De generibus autem sic dicendum est, quòd suscipere magis & minus, realiter loquendo, potest intelligi dupliciter. Vno modo pro eo quòd est esse perfectius & imperfectius, & hoc modo omne

genus

genus cuiusque prædicamenti suscipit magis & minus: quoniam species rerum sunt sicut numeri, ita quòd oportet vnam esse perfectiorem, & alteram minus perfectam: non ideo solum quia differentia constitutiua vnius est perfectior differentia constitutiua alterius, sed quia etiam natura ipsius generis perfectiori modo seruatur in nobiliori specie quàm in minus nobili. propter quod Auer. in 12. Metaphy. dixit, quòd genus prædicatur per prius & posterius, secundum esse: & iuxta hunc sensum dixit S. Tho. quod non intelligitur substantiā non suscipere magis & minus vt patet ibi. Alio modo potest intelligi pro eo quod est intēdi & remitti: itaquòd rem aliquam suscipere magis & minus nihil aliud sit quā intēdi, id est, suum proprium esse profici seu augeri: & remitti, id est, diminui seu minus perfectionis acquirere. & hoc licet dupliciter cōtingat esse & cognosci, scilicet in vno & eodem successiue vel in multis (vt dixit Aristoteles) ita sibi vtrunq; modum vēdicat, quòd licet de facto alter tantum modus inueniretur in rerum natura, de possibili tamen debet habere vtrunque: ita quòd ad hoc quòd aliqua res suscipiat hoc modo magis & minus, exigitur & quòd in pluribus inuētum in vno perfectius & in altero minus perfectum esse possit. Et quàm in vno & eodem successiue perfectius fieri possit, aliter non posset intēsionis & remissionis motus secundum illud saluari. Et hoc modo suscipere magis & minus non inuenitur in substantia neque in quantitate, vt hic dicitur: & quoniam hoc non inuenitur nisi quia species magis participatur ab eodem in vno tempore quàm in alio, vel ab vno indiuiduo magis quā ab alio, ideo S. Tho. ibi subdit: quòd cum dicitur substantiam non suscipere magis & minus, intelligitur quòd pſecies substantiæ non nunc magis & post minus participatur ab eodem, aut ab vno magis quàm ab alio. Vt sic ex primo dicto magis & minus primo modo in substantia affirmauerit, ex subiunctis vero magis & minus secundo modo in ea negauerit. Et quia primo modo large sumitur suscipere magis & minus, & secundo modo proprie: ideo quando simpliciter profertur, sicut hoc in loco accidit, secundo modo intelligēdum est. Et ex hoc etiam patet animam intellectiuam non susciperet magis & minus: licet vna sit alia perfectior. Suscipienda autem hæc sunt, si reales rerum proprietates intueri voluerimus, quamuis infra logice limites, quæ prius diximus amplectenda sint &c.

Com. 2.

Magis et minus suscipere.

Maximè vero substantiæ proprium esse videtur, quòd cum vnum & idem numero sit, contrariorum susceptiuum esse: quale in alijs quidem non habebit quisquam quod proferat tale: quæcunque non sunt substantiæ, quòd, cum sit vnum numero, susceptibile contrariorum sit. velut color, qui est vnum & idem numero, non dicitur albus & niger: neque eadem actio & vna numero erit praua & studiosa. Similiter autem & in alijs, quæ substantiæ non sunt. substantia enim, cum vnum & idem numero sit, capax contrariorum est. vt homo cum vnus & idem numero sit aliquando quidem niger, aliquando autem sit albus, & calidus & frigidus, & prauus & studiosus: in nullis autem alijs aliquid tale videtur. Nisi quis forsitan instet, dicens orationem & visum eiusmodi esse: eadem enim oratio, & idem visus verum vel falsum esse videtur: veluti si vera sit oratio, sedere quendam surgente eo falsa erit. Similiter autem de visu: si quis enim vere putat sedere aliquem, surgente eo falsum videtur ei eundem habente de eo visum: Sed & si quis hoc suscipiat tantummodo differt: nam ea, quæ in substantijs sunt ipsa mutata susceptibilia sunt contrariorum: frigidum enim de calido factum mutatum est: alteratum enim factum est & nigrum ex albo, & studiosum ex prauo. Similiter autem & in alijs vnunquodq; mutationem suscipiens est susceptibile contrariorum. Oratio autē & opinio ipsa quidē immobilia omnino perseuerātur. cum vero res mouetur cōtrariū circa eam fit: oratio nanq; permanet eadē eo quòd sedet aliquis. Cum vero res remota sit, aliquando quidē vera, aliqando falsa fit. similiter autē & in opinione. Quapropter proprium solūmodo substantiæ est, eo quòd secundū mutationē suam susceptiua est contrariorum. Si quis autem etiam recipiat placitum & orationē dicens susceptiua esse contrariorum, non est hoc verum. oratio nanque & opinio non in eo quòd ipsa aliquid recipiant contrariorum susceptiua esse dicuntur, sed in eo quòd circa alterum aliqua paßio facta sit. Nam in eo quòd res est vel non est, in eo etiam oratio vera aut falsa dicitur: non in eo quòd ipsa sit susceptiua contrariorum. Simpliciter autem à nullo nec oratio mouetur nec placitum: quapropter non erunt suscep: iua contrariorum, cum nulla in eis paßio facta sit. Verū substantia in eo quòd ipsa contraria recipiat, in hoc susceptiua dicitur contrariorum esse. Languorem enim & sanitatem suscipit, candorem & nigredinem, & vnumquodq; talium ipsa suscipiendo contrariorum esse susceptiua dicitur: quare proprium erit substantiæ, quòd cum idem & vnum sit numero contrariorum susceptiuam, cum sui permutatione esse. Et de substantia quidem hæc dicta sufficiant.

Hic ponitur sexta proprietas substantiæ conueniens omni soli

soli & semper: & propterea dicitur maximè proprium esse. quatuor autem circa hoc facit. Primo proponit intentum dicens maximè proprium esse substantiæ, quòd cum vna & eadem numero sit cõtrariorum sit susceptibilis:& quia id, quod est maximè proprium, oportet nulli alteri conuenire, sed illi, cuius est proprium:ideo statim vtrunq; horum eodem seruato ordine declarat:nec eget expositione declaratio, sed attentione. Secundo instantiam affert asserentem, quòd conuenit alij à substantia. Et dicit,(nisi quis forte instet &c.)& cõsistit in hoc, quòd eadem numero oratio vocalis, & similiter oratio mentalis, quæ dicitur opinio, visus, & placitum contrariorum est susceptibilis:ista enim oratio, sortes sedet, eo sedente est vera, illo autem surgente est falsa: verum autem & falsum contraria esse constat. ergo. Tertio ponit primam responsionem ad hanc instantiam ibi.(Sed siquis hoc suscipiat tãtummodo differt &c.) Quarto ponit secundam responsionem ad eãdem instantiam ibi.(Siquis autem &c.) & quoniam textus est valde clarus summarie dicere sententiam sat erit. Aduertendum est ergo, quòd cum negari non possit quòd oratio eadem numero successiue sit vera & falsa, oportet vel negare, quòd orationem transire de vera in falsam sit suscipere contraria, vel si hoc acceptatur ostendere differentiam inter modum, quo substantia suscipit contraria, & quo oratio: & illum modum addere in assignatione proprietatis substãtię, cum dicitur, maximè proprium est substantiæ &c. vt sic sibi soli conueniat: & ideo hoc videns Aristoteles, duas respõsiones dedit. quarum prima dato quòd orationem trãsire de vero in falsum sit suscipere contraria, ostendit differenti modo à substantia suscipi contraria: & consistit in hoc, quòd substantia susceptibilis est contrariorum per sui mutationem, oratio autem non per sui, sed alterius mutationem: sortes enim est susceptibilis calidi & frigidi:quia ipse est transmutabilis de esse calido ad esse frigidum, oratio autem hæc, sortes sedet transit de vero in falsum, non quia ipsa transmutetur, sed omnino immota manens:quia res significata per ipsam mutatur, sortem scilicet sedere. surgente enim sorte oratio facta est falsa: quia sessio eius, quæ erat, modo non est. & sic iuxta hanc responsionem dicendum esset, maximè proprium est substantię cum sit vna & eadem numero, secundum sui mutationem esse susceptibilem contrariorum. Sed quoniam hæc responsio, licet optima & vera sit, per-

mittit dici orationem transire de vero in falsum quòd sit eam suscipere contraria:& hoc non est verum,ideo secundã respon sionem subdit,quæ ex dictis in prima ostēdit hoc esse falsum: & sic sine additione aliqua optime dictum est maximè proprium &c.probatur autem in textu quòd orationem transire de vero in falsum non est suscipere contraria sic, omne suscipiens cõtraria oportet moueri ex vno contrario in aliud,& recipere ea in seipso:oratio trãseundo de vero in falsum nõ mouetur ab vno in aliud,nec recipit aliquid & aliqd perdit: ergo oratio dũ transit de vero in falsum non suscipit contraria.Maior ex terminis patet: suscipere enim contraria cum non contingat simul,oportet quòd fiat successiue: & nisi æquiuoce vocetur suscipere oportet, ꝙ per sui mutationē de vno in aliud fiat:& ꝙ recipiatur vtrunq; successiue in eo sicut in subiecto. Minor vero ex dictis patet, quoniã oratio non ex eo quòd ipsa patiatur abiectionem alicuius à se per actionem cuiuscunque agētis efficitur falsa,sed ex eo quòd res extra,puta sortes mutatur de sessione in stationem: concludit tãdem ad claritatem ampliorem doctrinæ,quòd proprium est substantię,quòd vna numero per sui mutationem susceptibilis est contrariorum. Notandum est,quòd quia verum & falsum sunt relatiua & relatio,cum exigat duo extrema ex alterius mutatione perdatur & acquiratur, vt patet de columna, quæ mihi ad dextram posita, dextra dicitur, & ipsa immobili perseuerante ad oppositam me partem translato, sinistra, & non dextra mihi ipsa columna dicitur: & similiter sortes calidus similis est Platoni calido:Platone autem frigefacto,sortes in suo calore perseuerans dissimilis Platoni effectus est ex sola Platonis mutatione:quia in quam hæc est natura relatiuorum, ideo oratio quæ ideo dicitur vera,quia est adæquata rei: quia scilicet significat sic esse sicut est, ex rei mutatione inadæquata redditur: & sic efficitur falsa. Et aduerte hic diligenter, quòd illa maxima Aristotelis hic posita ab eo quòd res est vel non est oratio dicitur vera vel falsa: non intelligit de re quæ est subiectum aut prædicatum orationis. sed de re significata per ipsam enuntiationem:verbi gratia.cum dicitur homo est albus: non ideo est vera ista:quia homo aut album sit: sed ideo quia hominem esse album est.hoc enim est significatumper illam orationem.

SED vltra hanc quam Aristoteles attulit instantiam duæ restant adhuc contra assignatam proprietatem obiectionis.

Prima

Prima est: quia non videtur conuenire omni substantiæ: sed tantum principale: secũda nanq; substantia cum vna numero non sit: quia non significat hoc aliquid aliena: ab hac proprietate videtur. Secunda est: quia videtur conuenire alteri à substantia, scilicet quantitati: eadem nanq; superficies secundum sui mutationẽ modo est alba: postmodum nigra: & simile est in naturalibus potentiis: idem enim intellectus prius ignorás secundum prauam dispositionem: postmodum est sciens, &c. Ad primam obiectionem dicitur: ꝙ hæc proprietas conuenit omni substantiæ sanè intellecta: non enim ly vna numero se tenet ex parte subiecti: vt sensus sit: proprium est substantiæ quæ est vna numero: susceptibilem esse contrariorum: sed ex parte prædicati: & est sensus: proprium est substantiæ omni: quòd seruata vnitate numerali susceptibilis est cõtrariorum: hoc autem constat cõuenire, & primæ, & secundæ substantiæ. homo enim seruata vnitate numerali quam in sorte habet: est susceptibilis calidi, & frigidi: quod non conuenit colori: color enim seruata vnitate numerali quam in hoc albo habet non potest esse niger. Ad secundam verò dicitur: quòd neq; quantitas, neq; naturalis potentia est susceptibilis contrariorum: sed sunt media quibus substantia est susceptibilis contrariorum: proprium est enim substantiæ esse susceptibilem contrariorum mediate, vel immediate. non enim quantitas mouetur propriè de albo in nigrum: sed substantia quanta nec intellectus propriè mouetur de ignorantia ad scientiam: sed homo secũdum intellectum. Sed responsio hæc patitur difficultatem: quia si propterea proprium est substantiæ: esse susceptibilem contrariorum: quia sola ipsa sit quod suscipit contraria: quid oportebat solicitum esse Aristotelem ad tutandum hanc proprietatem: & disputandum de oratione? constat enim quod cætera genera accidentia sunt: & quòd vnum accidens non est subiectum alterius vt quod: sed vt quo. Ad hoc dicitur quod ideo oportuit Aristotelem solicitari: quia cõtrariorum quædam denominant primo substantiam: etsi denominant accidentia hoc non faciunt nisi pro quanto illa accidentia indenominata substantia sunt: vt calidum album dulce: cùm suis contrariis, &c. de his non fuit solicitus propter rationem tactam. Quædam verò sunt quæ primo denominant ipsa accidentia secundum se: & substantiam vel non denominant vel secundario: vt verum & falsum quæ denominant ipsam

ipſam orationem ſecundum ſe: prauum & ſtudioſum ipſam actionem, &c. non enim dicitur oratio vera: quia homo ſit verus: nec dicitur actio praua: quia homo ſit prauus: ſed econuerſo, quia actio eſt praua: ideo homo prauus. Et de his ſolicitus fuit Ariſtoteles vbi dubium proſpexit. ſi enim accidens ſecundum ſe contraria ſuſciperet, ſubſtantiæ proprium impediret, quòd non facit ſi ipſum vt medium quo ſubſtãtia denominatur talis contraria ſuſcipit, &c.

De quantitate, & ſuis ſpeciebus, & proprietatibus. CAP. II.

Aliàs l. quanti.

*Quantitatis *autem aliud quidem eſt continuum, aliud diſcretum, & aliud quidem ex habentibus poſitionẽ ad ſe inuicem in ipſis, partibus conſtat, aliud autem ex non habentibus poſitionem.*

Diuiditur præſens capitulum in tres partes. nam primo conſtruendo ipſum prædicamentũ quantitatis, enumerantur quantitates per ſe. ſecundo quantitates per accidens. tertio proprietates quantitatis. enumerando autem & ſtabiliendo quantitates per ſe talem ordinẽ ſeruat. primò proponit duas famoſas diuiſiones quantitatis: dicens, quantitatis aliud continuum, &c. Vbi multa notanda occurrunt, ſcilicet quod ideo ſtatim poſt ſubſtantiã de quantitate tractauit, quoniam quantitas propinquiſsima eſt ſubſtantiæ: & ſecundum rem: quia immediatus ineſt ſubſtãtiæ quàm inſint qualitates, & ſecundum modum, quoniam ſubiacet & paſsiones habet quemadmodum ſubſtantia (vt patet in 5. Metaphy. c. de quanto.) Diuidendo autem incepit: quoniam non intendentibus nunc naturas rerum ſcrutari: ſed adunare: conuenienter diuidendo notificatur quantitas: diuiſione qua ſpecies pateſiunt. Nec opus erat præponere diffinitionem, quoniam extra propoſitum fuiſſet: ſed ſi ad intima peruentũ eſſet: aut nihil prodeſſet, ſi quid ſuperficietenus aſsignatum eſſet, puta quod eſt menſura ſubſtantiæ. menſurare enim cum non vno modo inueniatur in continuo & diſcreto. diuidendum rurſus ſicut & quantitas fuiſſet: & nihil niſi quid nominis quantitatis oſtendiſſet. Simul verò vtranq; diuiſionem poſuit: eo quòd eaſdem habeant ſpecies & interſecent ſe: ita quòd omnia quæ vni diuiſioni ſubiecta ſunt & alteri ſubiecta ſunt, & econuerſo. Præpoſuit verum tamen diuiſionem in continuum & diſcretum: quia illa & per poſitiuas differentia data eſt: iſta per alteram negatiuam, & quia illa eſſentialis & naturaliter prior eſt: iſta accidentalis, & poſterior eſt. In cuius ſignum à metaphyſico

T.c. 18

tacita

tacitá eſt. Dixit quoq; in neutro genere quantitatis aliud,&c. vt inſinuaret diuiſionem hanc fieri in genera ſubalterna, &c.

Eſt autē diſcreta quantitas, vt numerus & oratio: continua verò, vt linea, ſuperficies, corpus. amplius autē præter hæc, tempus & locus.

Secundò hic enumerat membra primæ diuiſionis exempla-riter ſimul ipſam declarans. præponit autem diſcretum continue numerando & declarando, quia quantitas diſcreta ſecundum ſuam rationem prior naturaliter eſt cōtinua: quoniam vnitas quæ eſt principium quantitatis diſcrete: eſt prior puncto qui eſt principium quantitatis, cōtinue diuidendo autem præpoſuit continuum diſcreto, cum dixit: quantitatis aliud continuum, &c. quoniam diſcretum cauſatur, & ſecundum eſſe, & ſecūdum cognitionem noſtram: ex diuiſione continui. Dixit quoq; enumerãdo ſpecies continui. Amplius præter hæc tempus & locus, quoniam hæc duo non eodem modo quantitates ſunt, ſicut aliæ prænumeratæ. Aliæ enim ſunt hic quantitates, quia ſunt menſuræ intrinſece: tempus autem & locus ſunt menſuræ extrinſece, &c.

Partium etenim numeri nullus eſt communis terminus, ad quem copulantur partes eius. vt quinq; & quinque ſi decem ſunt partes, ad nullum cōmunem terminum copulantur quinq; & quinque, ſed ſemper diſcreta ſunt. Et tria & ſeptem ad nullum communem terminum copulantur, neq; omnino habeas in numero cōmunem terminum partium accipere, ſed ſemper diſcreta ſunt. quapropter numerus, quidem diſcretorum eſt. Similiter autem & oratio: quòd enim quantitas eſt oratio, manifeſtū eſt: menſuratur enim ſyllaba breui & longa. Dico autem orationem cum voce prolatam. ad nullum enim cōmunem terminum partes eius copulantur: non enim eſt communis terminus, ad quē ſyllabæ copulentur. ſed vnaquæq; diuiſa eſt, ipſa ſecundū ſeipſam.

Tertiò hic declarat ſupradicto duo, ſcilicet numerum & orationem eſſe quantitatem diſcretam. & primo de numero: & quoniam conſtat quòd numerus eſt quantitas, decarat tantummodo quod eſt diſcreta tali ratione: omnis quantitas cuius partes non copulantur ad vnum terminum communem eſt diſcreta numeri partes non copulantur ad vnū terminum communes. ergo, &c. vnde ſubintellecta maiore incepit à minore: & eam manifeſtat exemplariter in numero denario. & eius partibus tam æqualibus vt quinq; & quinque, quàm inæqualibus: vt ſeptem & tria. Quid autem importet terminus communis inferius cum de continuis agetur patebit. Deinde de orat

de oratione de qua vtrunque probat, scilicet & quod sit quantitas & quod sit discreta. primùm probat sic. illud cuius partes mensurantur longitudine & breuitate est quantitas: orationis partes mensurantur longitudine & breuitate: ergo, &c. huius rationis minorem ponit dicens, quòd syllaba quæ est pars orationis mensuratur breuis an longa sit: & quoniã non loquimur de oratione mentali, sed vocali: ideo à Boëtio vt ipsemet dicit: additum est in textu (dico autem orationem cum voce prolatã) secundum autem probat sic, vt de numero probauit: quia, scilicet partes orationis ad nullum terminum communem copulantur. syllabæ enim inter se discretæ sonant & nihil vnius aliquid alterius est, vt patet. Aduertenda sunt hic duo. Primum, quòd Aristotelis ratio, qua declarat orationem esse quantitatem, directè ostendit orationem esse quantam: ex eo enim quod syllaba breuis, vel longa est, concluditur ipsam esse quantam, eo quod breue vel longum passio est quantitatis. Sed quoniam ex hoc sequitur ibi esse aliquam quantitatem: quia omne quantum aliquã quantitate est quantum: & illa quantitas nomine sui mensurati vocatur oratio, ideo non solicitus circa vocabula sic breuiter intentum conclusit. Accipitur autem hic breue vel longum transumptiue, quoniam proprie sunt passiones lineæ. Secundum est, quòd, vt communiter dicitur, oratio potest dupliciter sumi. Vno modo pro voce prolata: & sic est qualitas in tertia specie qualitatis. Alio modo pro mensura, seu quantitate vocis prolatæ qua formaliter vna syllaba dicitur breuis, alia longa: & sic ponitur species quantitatis discretæ: quantitatis quidem, quia mensuræ rationem habet, discretæ verò, quia discretorum mensuram discretam oportet esse, vt homogenea sit mensura mensurato. cõstat autem locutionem ipsam, quæ mensuratur, discretam esse, vt in textu dicitur: quia soni literarum, & syllabarum, ex quibus integratur oratio, separatim & distinctè sonant, adeo vt nihil præcedentis commune sit sibi & sequenti, vt patet. vtrum autem secundum veritatem inueniatur in rerum natura talis quantitas distincta à reliquis secundum esse, metaphysici potius negotij est, & me non videre fateor. putant enim quidam sic esse, alij non: signum non paruum sumentes ex eo quod in 5. Metaphy. vbi de quantitate secundum esse tractatur non nominatur. & hoc Alberto ibidem consonum est: numerata tamen fuit hic ab

T.c.18

Arist

Aristotele: vel quia famoso sermone secundũ Auer. colligebat species & proprietates hoc in libro: vel quia specialẽ modum mẽsuræ dicit, scilicet entis successiui discreti. Siquis enim diligenter consideret, collectæ sunt hic omnium entium mensuræ: & permanentium quidem, si cõtinua sunt, quatuor mensuræ: tres intrinsecæ, scilicet linea secundum longitudinem, superficies secundum latitudinem, & corpus secundum profunditatẽ, & vna extrinseca, scilicet locus: si discreta sunt, numerus. successiuorũ autem si continua sunt, tempus: si discreta, oratio: propter quod à quibusdam dictum est quod tempus discretum à sanctis August. & Thoma positum, à philosophis præinuentum fuerit, & orationis nomine insinuatum.

Collige omnes quãtitatis species.

Aug. 8. super Gen. ca. 29. ad lit. S. Th. quolibet. 2. q. 3. ar. 2. quolibet. 9. q. 4 ar. 4

Linea verò continua est. est enim sumere communem terminum, punctum ad quem partes eius copulentur: & superficiei lineam. plani namque partes ad aliquem communem terminum copulantur. Similiter autem & in corpore poteris sumere communem terminum lineam, vel superficiem, ad quam copulantur corporis partes:

Quartò hic declarat tria membra continui: probans solum quod continua sint: quoniam quantitates esse constat. declarat autem de singulis, scilicet linea superficie & corpore vnico medio sic: id, cuius partes copulantur ad vnum terminum communem, est continuum: hæc sunt huiusmodi ergo, &c. Hic nihil aliud dicendum reor, quàm quid nominis horum terminorum, scilicet lineæ superficiei, corporis, & termini communis. Linea longitudinem sonat sine latitudine: superficies latitudinem sine profunditate: corpus longum, latum, & profundum. nec hæc sic sunt intelligenda vt longitudo inueniatur sine latitudine: aut latitudo sine profunditate: sed quoniam significatur longitudo nomine lineæ, non significata latitudine illo nomine: sicut color pomi licet non sit sine eius odore, videtur tamen ab oculo sine odore, id est non viso eius odore. odor enim non videtur. & similiter est de profunditate respectu superficiei, quæ planum vocatur in textu.

Terminis communis cum compositum nomen sit: ex componentibus naturam trahat necesse est: & consequenter quod habeat hæc duo, scilicet & quod terminet, & quod sit communis: & quoniam adiectiuũ determinatio & modus est substantiui, non sufficit ad hoc ꝙ aliquid dicatur terminus cõmunis, quod sit terminus, & quod sit cõmunis: sicut nec ad hoc quod aliquis sit monachus albus. sufficit ꝙ sit monachus & quod sit albus:

Cõmunis terminus cuiuslibet continui quid.

albus: sed exigitur quod actum terminãdi habeat cõmunem, id est quod ita sit terminus vnius partis, ꝙ etiam sit terminus alterius: sicut punctus in quocunq; loco lineæ designetur vtriusq; partis, hinc scilicet & inde terminus est. Et quoniam terminus inquantũ terminus oportet quod sit indiuisibilis: quoniam si posset diuidi iam non vltimum terminans esset: quia haberet aliquod vlterius terminus: ideo termini communis nomine significatur aliquid indiuisibile communiter terminans vtranque partem. hoc in linea est punctum: in superficie linea: in corpore superficies: & in tempore instans. locus autem vt dicetur vel est superficies vel corpus, &c.

Est autem talium & tempus & locus: præsens enim tẽpus ad præteritum & ad futurum copulatur: Rursum locus continuorum est: locum enim quendam corporũ partes obtinent, quæ ad quendam commu nem terminum copulant. Ergo & loci partes, quæ obtinent singulas corporis partes ad eundem communem terminum copulantur, ad quem & corporis partes. quapropter continuus erit locus: ad vnum enim terminum communem copulantur eius particulæ.

Quinto hic declarat reliqua duo continui membra: tempus & locum. & primo tempus esse continuum: quoniam partes eius scilicet præsens, præteritum, & futurum, copulantur, id est, continuantur: & consequenter habent terminum cõmunem, scilicet instans: quod est finis vnius partis & principium alterius. Appellatur autem tempus præsens secũdum famam: id quo grammatici vtuntur distinguẽtes tempora verborum: non ꝙ secundum veritatem possit aliquid temporis esse præsens nisi instans. Deinde declarat locum esse cõtinuum eadem ratione: quia. s. partes eius copulantur ad vnum terminũ communem. Sed ad declarationẽ minoris vtitur tali ratione: partes corporis locati copulãtur ad vnum terminũ cõmunẽ, ergo partes loci copulantur ad vnũ terminũ cõmunẽ, probat consequentiã: quia singulis partibus corporis locati correspondent singulæ partes loci: sed illæ (vt dictum est) continuantur, ergo & istæ: & non solùm hoc sequitur: sed etiam quòd istæ partes, scilicet loci copulẽtur ad eundem terminũ, ad quem copulantur illæ, scilicet locati corporis partes. Quæ verba dupliciter exponuntur. Primo à dicentibus Aristotelem loqui hic de loco secundum opinionem antiquorum dicentium locum esse spatium habens trinam dimensionem &c. Et sic clarum est locum esse continuum, sicut & corpus locatum: & penetrare

Cap. 6.

illud

illud secundum omnem dimensionem: & eundem habere terminum cõmunem cum corpore locato. Secundo exponuntur à dicẽtibus Aristotelem loqui secũdum propriam sentẽtiam, secundum quã locus est vltimum corporis continentis &c. Et dicitur ꝙ per ly eundẽ non intelligit eundem secundum rem, sed secundum proportionem, & adæquationem: & per partes corporis locati intelligit partes secundum conuexum eius, tales enim partes obtinent singulas superficiei, quæ locus est partis: & quia tales partes continuæ sunt, sequitur superficiem illam, quæ locus est, esse continuam, vt partes partibus, & totum toti, & termini terminis correspondeant. Nec obstat si duorum corporum superficies vnius corporis locus sint, vt patet, quando baculus est secundum medietatem in aëre, & secundum aliam in aqua: quoniam sicut illæ duæ superficies vnum numero locum cõstituunt: ita & cõtinuum, hoc autem qualiter sit physicæ determinationis est, nunc autem sufficiat scire quòd inquantum locus continuus est, licet inquantum in hac vel illa huius vel illius corporis superficie firmatur, continuitatem nõ habeat: sicut nec vnitatem aut identitatem. prima expositio Alberto placet, secunda autem S. Tho. in 5. Metaphysicæ consonat &c.

Amplius autem alia quidem constant ex particulis, quæ in eis sunt, positionem ad se inuicem habentibus, alia autem ex non habentibus positionem: vt lineæ quidem particulæ positionem habent ad se inuicem, singulæ nãque earum sitæ sunt alicubi: & habeas vnde distincte sumas & assignes vbi singulæ sitæ sint in plano, & ad quam partem reliquarum copulatur, similiter autem & particulæ plani habent quandam positionem, similiter autem assignaretur vnaquæque vbi iacet, & quæ ad se inuicem copulantur, sed & solidi partes similiter & loci.

Sexto hic incipiẽs prosequi secundã diuisionem, eã repetit & eius affirmatiuũ membrum declarat. s. habens positionẽ in partibus: & quia textus clarus est, hoc solũ notandum est: quòd positio dupliciter sumitur. Vno modo vt dicit ordinem partium in toto in cõparatione ad locum: & sic est vnũ prædicamentum, quod alio vocabulo dicitur situs. Alio modo vt dicit ordinem partium in toto absolute: & sic tria exigit. s. permanentiã, situationẽ, & continuationẽ partium: & sic est differentia quãtitatis in hoc loco prolata Permanentiã quidem, quia nisi partes maneant, quomodo positę iuxta se inuicẽ erũt: quæ

enim iuxta se inuicem sita sunt permanere oportet. Situationem vero, quia debes posse monstrare vbi sit vna pars & vbi alia. Vbi autē dico non in quo loco propriè loquēdo, quoniam sola corpora in loco propriè sunt: sed in qua loci differētia secundū quanquā diuisionē sit: puta ante, vel post, sub, vel supra, dextræ vel sinistræ. Cōtinuationem autē: quia ad vnum terminum cōmunem copulari partes debēt, aliter vnius totius partes nō essent. Harum autē trium cōditionum Aristoteles duas vltimas explicite hic ponit. Primam autē, quæ in secūda præsupposita intelligebatur inferius explicat: cū tempus probat non habere positionem, linea ergo superficies seu planum, soliditas, seu corpus: & locus quantitates sunt habentes positionem in partibus: quia partes cuiusque permanent: & iuxta se inuicem iacent: & connectuntur ad vnum terminum &c.

In numero autem non poterit quisquam ostendere quemadmodum particulæ eius positionem aliquam ad se inuicem habent: aut vbi iacent, aut quæ partes ad se inuicem cōnectuntur. Neque ea quæ temporu sunt, nihil enim permanent particulæ temporis, quod autem non est permanens, quomodo positionem aliquam habebit: sed magis quendam ordinem dices habere: eo quòd aliud quidem sit prius, aliud vero posterius. Sed & in numero similiter, eo quòd prius numeratur vnus, quā duo, & duo quàm tres: & ita habebunt quendam ordinem, positionem vero non omnino accipies. Sed & oratio similiter: nulla enim permanet partium ei, sed dictum est simul, & non est hoc amplius assumere: quapropter non erit positio particularium eius: siquidem permanet. Alia itaque constat ex particulis, quæ in eis sunt, positionem ad se inuicem habentibus: alia autem ex non habentibus positionem.

Septimo hic alterum secundæ diuisionis membrum declarat: & similiter sententia clara in textu habetur, ostendit nāq; tres reliquas quantitatis species sub hoc membro contineri: numerum, scilicet tempus & orationem: numerum quidem, quia caret duabus conditionibus positionis, scilicet situatione, & cōtinuatione. Vnitates enim, ex quibus componitur numerus, non habent determinationem in continuo, sed abstrahunt à positione, in hoc enim differt vnitas à puncto: illa enim est indiuisibile, istud autem est indiuisibile situatum. Tempus verò, quia caret & duabus, prima, scilicet & secūda, id est permanentia, & situatione: & ibi infert quòd temporis & numeri partes, & si situm non habeant, vt ante & post, aut sub, vel supra &c. Vbi eorū partes designari possint, habēt tamen ordinem

ordinem vt prius & posterius in eis inueniatur: præteritum enim est prius futuro, & vnum prius est numeratione quàm duo. Orationē autem: quia permanētia careat: volat enim irre uocabile verbū: & reuera orationi desunt omnes tres cōditiones: quoniam nec situationem, nec continuationem habet &c.

Propriè autem quantitates hæ sola dicuntur, quæ diximus: alia vero omnia secundum accidens sunt, ad hæc enim aspicientes & alia dicimus quanta: vt multum dicitur album, eo quòd superficies multa sit: & actio longa, eo quòd tēpus multum sit, & motus multus, neque enim horū singulum per se dicitur quantum: vt si quis assignet quāta sit actio temporis diffiniet anni mensuram, vel sic aliquo modo assignans, & albū quantum sit assignans, superficiem diffiniet. Quanta enim superficies fuerit, tantū album esse diceres. Quare solæ propriè & secundum seipsum quantitates dicuntur, quæ dictæ sunt: aliorum vero nihil per se, sed si fortè per accidens.

Hęc est secunda pars principalis huius capituli: in qua sufficienter se enumerasse quātitates ostēdit: quantitates per accidens ab his quæ sunt per se discernens. vnde exclusiuam proponit dicens: hę solę sunt propriè quantitates: Alia verò omnino secundū accidens. Et licet ad probandum hanc exclusiuam oporteret vtrāq; exponentem probare. s. quod hæ supradictæ sint propriè quātitates: & quod nihil aliud ab eis sit propriè quātitas: primam Aristoteles reliquit tanquā per se notam ex dictis, secundam autē declarauit aperiendo illam sibi ęquipollentem vniuersalem. s. omne aliud à supradictis est secundum accidēs quātum tali ratione: illud, quod non per se. i. solitarie sumptū, sed in ordine ad aliquod horum dicitur quantū est quantum per accidens: sed omne quantum aliud ab istis est huiusmodi. ergo &c. Maiorem Aristoteleş supponit: quoniam euidens ex terminis est, minorem vero primo explicat, & declarat in tribus. s. in qualitate & actione & motu, dicitur enim albū multum, eo quod superficies multa sit, actio quoque longa: & motus multus, eo quod tempus multū sit. Deinde probat sic: illud quod in eo quod quantū non potest diffiniri sine aliquo horū, nō est secundum se quantū: sed in ordine ad aliquod horū, omne quantum aliud ab istis est huiusmodi. s. quod in eo quod quātū non potest diffiniri sine aliquo horum. ergo &c. Maiore supposita, declaratur minor: quia quærenti quanta est actio, non nisi quantitate tēporis applicata ad mensurādā actionem si per horā, aut diem: aut annum durauerit respondebitur: & similiter quanta

est albedo,non nisi ex superficiei quantitate assignabitur &c. Hæ ergo solæ propriè quátitates sunt. Aliorum verò nihil est per se quantitas,sed fortè per accidens.Dixit (fortè) ad explanationem illius vniuersalis primo assumptę,scilicet alia vero omnia secundū accidens , hæc enim modificanda erat sic,alia vero omnia,quæ sunt quanta,sunt secundum accidens quáta: & hoc insinuauit per ly forte,ac si diceret nihil aliorum per se est quantitas,sed si est,est per accidens.

Circa primam expositionē illius exclusiuæ , dubitatio non modica est , an.s.verum sit omnia supradicta esse per se quantitates:tum propter rationes, tum propter ipsius Aristotelis autoritatē in 5. Metaphysicæ:tempus ponentis quantitatem per accidens,locum autem & orationem,nec nominantis. Sed quoniam Metaphysicalis perscrutatio hæc est : ideo nunc transeat. Sciendo tamen quòd quia Aristoteles famosas species quantitatis colligebat,quæ specialem rationem mensuræ exprimunt ; & non eas tantum,quæ specialem rationem quantitatis habent,ideo omnia supradicta,quæ vt ex superius dictis apparet speciales ostendunt modos mensurandi quantitates per se dixit,propter quod secundum Auer.& S. Tho.motum,qui in genere quantitatis collocari videtur inter quantitates non numerauit:quia scilicet nō habet aliquam specialem rationem mensuræ,licet Albertus aliam huius rationem reddat:quia scilicet caret indiuisibili substantifico vnius generis,substantia enim eius diuersorum generum est , scilicet vbi fluens,quale fluens, quantum fluens &c. In Metaphysica autem,quia de quantitate secundum quòd pars entis est , tractatur & diuersum esse quantitatis non mensurę aspicitur:aliqua horum inter quātitates per se non numerantur : quia esse quantum diuersum non habent &c.

Famosas tantū species quātitatis, vt huic disciplinæ conuenit enumerauit Arist.

Amplius quātitati nihil est contrariū. In definitis autē manifestum est,quòd nihil est cōtrariū,vt bicubito,tricubito , vel superficiei, vel alicui taliū nihil est contrariū. Nisi fortè quis multū pauco dicat esse cōtrarium,vel magnū paruo:horū autē nihil est quantū,sed magis ad aliquid,Nihil enim ipsum per seipsum paruū vel magnum dicitur, sed eo quòd ad alterū refertur. nā mons quidē paruus dicitur,milium vero magnū,eo quòd hoc quidē sui generis maius sit,illud vero minus, ergo ad alterū est eorū relatio.nā si per seipsum magnū vel paruū diceretur,nunquā mons quidē aliquādo paruus,milium vero magnū diceretur. Rursus in vico quidē plures homines esse dicimus, Athenis verò paucos,

paucos, cũ sint illis multo plures, & in domo quidem multos, in theatro vero paucos, cũ sint plures. Amplius, bicubitum vero, vel tricubitum, & vnũquodque talium quantitatem significat; magnum vero, vel paruũ nõ quantitatẽ sed magis ad aliquid, quoniã ad aliud cõsideratur, magnum, vel paruũ, quare manifestum est, quoniã hæc ad aliquid sunt. Amplius autẽ siue ponat aliquis hæc esse quanta, siue non ponat, nihil illis contrariũ erit. Quod enim non potest sumi per seipsum, sed ad solã alterius rationem refertur, quomodo huic aliquid erit contrarium? Amplius autẽ, si erunt magnũ & paruũ contraria, contingeret idem simul cõtraria recipere, & ea ipsa sibimet esse cõtraria. Contingit enim idẽ ipsum simul paruum esse & magnũ: est enim aliquid ad hoc quidem paruum, ad aliud vero idipsum magnũ, quare idem paruum & magnũ in eodem tẽpore esse contingit, quare contraria simul suscipiet. Sed nihil est, quod videatur simul contraria posse suscipere, vt in substantia quidem: susceptibilis contrariorũ quidem esse videtur: sed non suscipit vno eodémque tẽpore. nã nullus simul & sanus est & æger: nec albus & niger simul est: nihilq; aliud simul contraria suscipiet. Et eadem sibiipsis contingit esse contraria. nã si est magnum paruo contrarium: ipsum autem idem simul est paruum & magnum: ipsum sibi erit contrariũ: sed impossibile est ipsum sibi esse contrarium, non est igitur magnum paruo contrarium, nec multum pauco. Quare nisi relatiuorum hoc quilibet dicat, tamen quantitatis nihil habebunt contrarium. Maximè autem circa locum videtur esse contrarietas quantitatis, sursum enim ad id quod est deorsum contrarium ponunt: locum, qui in medio est, deorsum dicentes, eo quòd multa distantia medij ad terminos mundi sit. Videntur autem & aliorum contrariorum diffinitionem ab his auferre, quæ enim à se inuicem multum distant eorum, quæ sub eodem genere sunt, contraria determinant.

Hæc est tertia pars principalis huius capituli: in quã proprietates tres quãtitatis ostenduntur. Incepit autẽ partẽ hanc à ly amplius non sine mysterio. Insinuauit siquidem per hoc, quòd pars hæc incepta secreto est: tũ quia ex immediate præmissis sumenda ostensa est prima proprietas quantitatis. s. ꝙ ipsa secundũ seipsam sit quanta & per habitudinem ad ipsam omnia alia dicuntur quãta: tum quia ex immediate præmissis finis assignandarum proprietatum habetur. s. discernere quantitates à non quantitatibus. Præostensis ergo his ad maiorẽ sigillationem & descriptionẽ quãtitatis, subdit (amplius quantitati nihil est contrariũ.) Termini declarati sunt: textus vero distinctione & collectione magis quã declaratione eget.

Tria ergo facit. Primo ostẽdit hanc proprietatem inueniri in omnibus quantitatibus definitis, id est, determinatis & certis secundum speciẽ: vt bicubito, tricubito, dualitati, trinitati &c. Secundo ibi (Nisi forte quis.) Affert instantiam quo ad quantitates indeterminatas: tam continuas, vt magnum & paruum: quàm discretas, vt multa & pauca. Et statim soluit obiectionem hanc dupliciter. Primo ostendendo hæc non esse quantitates, sed ad aliquid. ibi (Horum autem nihil est quãtitas.) Secundo ostendendo quòd siue hæc sint quantitates, siue non, falsum est ipsa esse contraria. ibi (Amplius siue ponat quis &c.) Primam solutionem, qua dicitur magnum & paruum, multa & pauca non esse quantitates, sed ad aliquid, duplici ratione probat. Prima est quod non conuenit alicui per seipsum, id est absolute, sed in ordine ad aliud, non est quantitas, sed ad aliquid: quodlibet horum est huiusmodi: ergo nihil horum est quantitas, sed ad aliquid. maior patet ex terminis: quoniam in hoc distinguuntur substantia, quantitas, & qualitas ab ad aliquid: quòd ipsa sunt prædicamenta absoluta, ad aliquid vero respectiuum. vnde minorem Aristoteles ponens probat eam ab euidenti signo: quia scilicet milium dicitur magnum, & mons paruus, & similiter homines in vico vno multi dicuntur, in ciuitate vero pauci &c. ex quibus omnibus hoc manifeste patet: quòd res non dicitur magna si secundũ seipsam consideretur: quoniam constat quòd mons quilibet maiorẽ quantitatem habet quocũq; grano milij: & tamen hoc dicitur magnum, & ille paruus: quia hoc respectu minorum granorũ milij magnum est, & ille respectu aliorum montiũ paruus est: & similiter est de multitudine & paucitate. mille enim homines respectu multitudinis requisitę ad ciuitatem, pauci sunt, quingenti autem respectu multitudinis requisitæ ad vicum multi sunt. Secunda ratio est: cuius nomẽ non significat quãtitatem, sed ad aliquid, ipsum non est quãtitas, sed ad aliquid: magnum vel paruum non significat quantitatem, sed ad aliquid. ergo. Declaratur minor quo ad partem negatiuam per exemplũ ab opposito, id est, ab his quæ significant quãtitatẽ: vt bicubitum, tricubitum: quo ad partẽ vero affirmatiuã, quoniam ad aliud spectat magnum & paruum. Notãdum est hic, quòd hæc ratio in hoc à præcedente differre videtur: quia illa à re significata, hæc à nominis significatione procedit: aspicies quòd hæc nomina, & si quantitatẽ aliquo modo importãt, non tamen eam

Magnũ & paruũ nõ quantitates, sed ad aliqd potius sunt.

proprie

proprie loquendo significant, sed magis significant ad aliquid circa quantitatem. Cum enim dico aliquid magnum, aut paruum, non dico simpliciter illud esse quãtum, sed illud esse excedens in quantitate, aut excessum seu deficiens in quantitate. Excedens autem & excessum ad aliud spectat. alterum enim respicit à quo exceditur, vel quod excedit. non sic est de bicubito & tricubito: quoniã horum quodlibet quantitatem ipsam absolute significat. Secundam autem solutionem, qua dicitur falsum esse, quòd magnum & paruum, multũ & paucum sint contraria, triplici ratione confirmat. Prima est. Quod per seipsum non potest sumi, sed ad alterum tantum, caret cõtrario: quodlibet horum est huiusmodi. ergo &c. omnes propositiones Aristoteles tanquam notas relinquit: & minorem quidem merito, quoniam declarata nunc est. maiorẽ autem, quia contraria sunt, quæ secũdum seipsa sumpta ex seipsis extreme distant, & vnde se expellere nata sint habẽt: in eo autem quòd secundum seipsum sumi non potest imaginabile hoc non est, vt in capitulo de ad aliquid manifestabitur. Secunda ratio, (concipiens in se etiam tertiam,) dum ducit ad duo impossibilia, est ista, si magnum & paruũ essent contraria, sequerentur duo impossibilia. scilicet & quòd idẽ numero reciperet simul duo contraria: & quòd vnum & idem esset sibiipsi contrarium. & primo deducit primam consequẽtiam, per hoc, quod idem in eodem tempore est magnũ & paruum respectu diuersorũ: deinde subdit impossibilitatem consequẽtis, arguens à fortiori, eo scilicet quòd substantia, de qua dictũ est quòd susceptibilis est contrariorum, non potest recipere duo contraria simul, sed succesiue. nullus enim est simul sanus & æger, sed prius sanus, postmodum æger. Secundo deducit secundam consequentiam ibi (& eadem sibiipsi contingit esse contraria) ex eo quòd idem est simul magnum & paruum: & omnia clara sunt. Tertio principaliter redit ad quantitates diffinitas superius & affert instantiam ostendentem quòd in aliqua earum scilicet in loco, inueniatur contrarietas: & hoc confirmat ex duobus. primo ex autoritate communi philosophorũ, dicens, maximè autem circa locum videtur cõtrarietas: quia ponunt sursum esse contrarium deorsum, eo quod maxima distãtia sit inter medium & extrema mundi. secundo ex diffinitione cõtrariorum: quia contrarietas maxima distantia dicitur. distãtiæ autem nomen à locali distantia deriuatũ est ad alias & maximè est quæ inter

Magnũ & paruũ non sunt cõtraria.

ſurſum & deorſum eſt cõtrarietas: ergo in loco eſſe videtur ex eo, quòd omnis alia cõtrarietas ab iſta oppoſitione diffinitionem ſumpſit. Circa hanc particulam dubitatur primo, an ſit verum in loco eſſe cõtrarietatem, vt in textu dicitur: & ſi non, quare Ariſtoteles abſq; ſolutione tranſiuit. Secundo, quia non videtur verum quòd quantitati, quæ eſt corpus, nihil ſit cõtrarium: motus enim de contrario in contrariũ eſt, vt in. 5. Phyſi. dicitur. ad quãtitatem autem eſſe motum ibidem expreſſe dicitur. ergo. Ad hæc & ſimilia ſimul dicitur, quod quia cum dicitur quantitati nihil eſt contrarium, ſi intelligitur de quantitate nudæ accepta, ſeu in eo quòd quantitas, nihil obſtat, ſed quantitati indutæ aliquam aliam rationem contrarium inuenitur. ſic autem eſt in omnibus inſtãtiis huiuſmodi. loco enim abſolute, alter locus contrarius non eſt, ſed loco phyſico, puta conſeruatiuo calidi, eſt aliquid cõtrarium. & vniuerſaliter licet eſſe in hoc loco ſit contrarium eſſe in illo loco: ipſa tamen loca contraria non ſunt. vnde in quantitate non eſt contrarietas, ſed in vbi. Ad apparentias autem in textu adductas ad oppoſitum dicitur: quod ſurſum & deorſum non ſunt contraria ratione quãtitatum, ſed ratione vbi & virtutum phyſicarum. Nomen autem diſtantiæ deriuatũ eſſe ex locali ad contrarietatem nihil aliud concludit: niſi forte, quòd inter loca phyſica, à quibus diſtantiæ nomen venit ſit contrarietas: quod gratis conceditur, ſecundum tamen veritatem diſtantia non vniuoce dicitur de locali & cõtraria, ſed analogice. Tacuit autem Ariſtoteles huius ambiguitatis deciſionem: quia loci naturam ſecundum veritatem nõ declarauerat, ſed famam ſequitur. Vel quia ſimili modo procedit obiectio hæc, ſicut illa de magno & paruo, reſpectu motus augmentationis & diminutionis: ſicut enim magnum & paruum aliquid circa quantitatem dicunt magis quàm quantitatem, ita ſurſum & deorſum, vt ſunt contraria, aliquid circa loca potius quàm loca ſignificant. Ad ſecundum dubium, quod iam ſemiſolutum eſt, dicitur: quòd motus non ad quantitatem abſolute, ſed vt phyſicam, id eſt, vt terminum corporis phyſici (vt dicitur in 1. Phyſicorum.) & ideo quantitas non eſt quantitati contraria, ſed quantitas minima in aliqua ſpecie, puta hominis, aut leonis &c. eſt contraria quantitati maximè in illa ſpecie. maximè enim diſtant reſpectu illius ſpeciei, & continuo motu de illa imperfecta ad perfectam venitur. Simili quoque modo ſoluũtur obiectiones de linea

T.c.19. T.c.10. T.c.18.

Loco phyſico locus cõtrarius eſt, non autem loco ſecundũ rationẽ menſuræ cõſideratæ.

T.c.36.

de linea recta & curua, superficie aspera & leni, oratione vera & falsa, & aliis huiusmodi. hic enim non ratione quantitatis contrarietatem habent, sed ratione alicuius adiuncti &c.

Non videtur quantitas suscipere magis & minus: vt bicubitum. neq; enim est aliud alio magis bicubitũ, neq; in numero: vt tria quam quinque, nihil magis tria dicuntur quàm quinq;: nec quinque magis quàm tria. neque tempus aliud alio magis & minus dicitur. nec in his, quæ dicta sunt magis & minus dicitur. Quare quantitas non suscipit magis & minus.

Hic ponitur alia proprietas, scilicet non suscipere magis & minus: in qua quoniã termini declarati superius sunt, & textus per se clarus est: inductiue probans: & in continuo permanẽte: & in discreto & continuo succesiuo, nihil addendum reor &c.

Proprium autem maximè quantitatis est, quòd & æquale, & inæquale dicitur. Singulum enim earum quæ dicta sunt, quantitatum, æquale dicitur & inæquale. vt corpus æquale & inæquale dicitur. & tempus æquale & inæquale dicitur: & numerus æqualis & inæqualis dicitur: & oratio æqualis & inæqualis. similiter autem & in aliis, quæ dicta sunt, vnunquodque æquale & inæquale dicitur. In cæteris vero, quæ quantitates non sunt, non prorsus videbitur æquale & inæquale dici. nanq; dispositio æqualis & inæqualis non multũ dicitur, sed magis similis & dissimilis & albũ æquale & inæquale nõ multũ dicitur, sed simile. Quare quantitatis est propriũ æquale, vel inæquale dici.

Hic vltimo ponitur vltima proprietas quantitatis, quam quia maximè propriam dicit, ideo dupliciter confirmat. primo inductione ostendente quòd hoc conueniat omni quantitati, vt clare patet in textu. secũdo inductione ostẽdente, quòd aliis à quantitate non conueniat ibi (in cæteris vero) & inducit duas species qualitatis, scilicet primã & tertiã: in quibus maximè posset apparere æquale vel inæquale, vt sic, si de quo magis videtur inesse, non inest, cõcludatur ergo nec aliis, de quibus minus videtur. Notanũd est hic, quod æqualitas potest sumi dupliciter. Vno modo proprie, vt distinguitur contra similitudinẽ: & nihil aliud est quàm relatio vnius quanti ad aliud quantum secũdum negationem excessus hinc & inde: & sic sequitur quãtitatem, ita quod ipsa sola dicitur æqualis vel inæqualis: & si quid aliud dicitur æquale, aut inęquale, non nisi secundum quod quantum est dicitur: appellantur siquidem duo ligna æqualia, quia quantitates eorum æquales sunt. & similiter duæ actiones dicuntur æquales, quia earum tempora sunt

Aequale et inæquale proprie, secundum quãtitatẽ sunt tãtũ.

æqualia. Alio modo sumitur æqualitas transumptiue, seu metaphorice, vt idem est quod perfecta similitudo: & nihil aliud est quàm relatio vnius se habentis per modum quāti: ad aliud se habens per modum quanti, secundū negationem excessus hinc & inde. & sic æqualitas sequitur quantitatē similitudinarie dictam, quæ vocatur quantitas virtutis, & sic æqualitas inuenitur extra genus quātitatis. albedo enim vt quatuor in Sorte, & albedo vt tria in Platone, similes quidē sunt. sed quia non perfecte assimilātur, æquales non sunt. si autem in Platone intendatur & fiat albedo vt quatuor, tunc iam perfectè similes sunt: & dicūtur nonsolum similes, sed æquales, & similiter est in aliis. Vnde, quoniā æqualitas proprie sequitur quantitatem proprie dictam, & æqualitas transumptiue sequitur quantitatem trāsumptiue dictam, ac per hoc velut indiuidua proprietas dicitur: quot modis dicitur subiectū rectissime dictū est: maximè proprium est quantitati æquale, vel inæquale dici.

De his quæ sunt Ad aliquid. CAP. III.

AD aliquid vero talia dicuntur, quæcunq; hoc ipsa quæ sunt aliorum esse dicuntur, vel quomodolibet aliter ad alterum. Vt maius id quod est alterius dicitur: aliquo enim maius dicitur: & duplū alterius dicitur hoc ipsum quod est: alicuius enim duplum dicitur. similiter autem & alia quæcunq; sunt huiusmodi. At vero sunt etiam & hæc ad aliquid: vt habitus, affectus, disciplina, sensus, positio. hæc enim omnia, quæ dicta sunt, hoc ipsum quòd sunt, aliorū esse dicuntur, vel quomodolibet aliter ad alterum & non aliud aliquid. habitus enim alicuius est habitus, & disciplina alicuius est disciplina: & positio alicuius est positio. & alia quoq; similiter. Ad aliquid ergo sunt, quæcunq; hæc ipsa quæ sunt, aliorum esse dicuntur: vel quodlibet aliter ad alterū, vt mons magnus dicitur ad alterum. (magnum enim mons ad aliquid dicitur.) & simile alicui simile: & omnia talia similiter ad aliquid dicuntur. Sunt autem & accubitus, & statio, & sessio positiones quædam. positiones vero ad aliquid sunt. iacere autem & stare, vel sedere, ipsa quidem non sunt positiones: denominatiue verò dicuntur ab his, quæ dicta sunt positionibus.

POst prædicamentum quantitatis statim tractat de genere ad aliquid: quoniam quātitatem maximè sequitur ad aliquid: & iam in prædicamento quantitatis sermo de ad aliquid inceptus est. vbi de magno & paruo disputatū est: & iterum in prædicamento qualitatis de ipso habendus est sermo: licet naturæ ordine, post qualitatem & actionē & passionem sit. Tria autem

autem in hoc tractatu facit. primo diffinit. secundo ponit proprietates. tertio dubitat vt præpositam diffinitionē corrigat. Antequàm autem diffinitionē declaremus ipsam diffinitionem diligenter discutiendum est. Videndumq́; cur magis ad aliquid vocetur quàm relatio, aut relatiuū. Sciendum est ergo quod (vt Porphyrius, & Alexander: Alberto teste) dicunt: Plato adinuenit ly ad aliquid. Ab antiquis nanq; vocabatur relatiuum, vt ipse dicit. rationabilis autē ac necessaria adinuentio Platonis duplici ratione ostenditur. Primò ex parte modi significandi: quia ly relatio significat relationē vt conceptam, & non vt exercitā: propter quod ad aliqûid non dicitur secundum illud nomē: sicut nec paternitas, nec filiatio. ly verò relatiuum significat relationē vt exercendā magis quàm vt exercitam. potentiam enim quandam importat ad referendum. ly autem ad aliquid relationē ipsam significat vt exercitam: importat siquidem respectū vt terminatur ad aliud: quod est (vt sic liceat loqui) relationis exercitium: tūc siquidem relatio in vero & proprio exercitio ponitur, cum ad aliud respicere ponitur. Constat autē quod melius cognoscenda significatur res vt exercita quàm aliter: & propterea conuenienter Plato nomen hoc adinuenit. Secūdò propter rem significatā. ipsa nanq; respectus seu relationis natura per ly ad aliquid adeo conuenienter & expresse significatur, vt vnico nomine impossibile reputem posse clarius significari. relatio nanq; cum inter duo sit extrema, scilicet fundamentū & terminū, non habet quod sit relatio ex esse quod in fundamēto possidet, sed ex eo quod terminum respicit. vnde in diffinitione relatiuorū hic dicitur quod hoc ipsum quod sunt, aliorum, id est terminorū sunt. respicere autem terminū nescio quomodo melius significetur: quàm per ly ad aliquid. ly enim (ad) respectū ipsum ostendit: & ly (aliquid) terminū. Propria ergo essentia relationis, quæ, vt inferius ostendetur, amplius consistit in esse ad aliud, optimè per ly ad aliquid cognoscenda significata est: & longe melius quā relationis nomine: quod supradicta non explicat, sed ipsam vt quandam rem significat: aut relatiui, quod magis ex parte fundamenti ipsam importat. Modo ad diffinitionis expositionem veniamus. vbi tria notāda sunt. Primum est quod in numero plurali Plato, cuius creditur hæc diffinitio, dixit ad aliud talia dicuntur ad insinuādum quod genus hoc entis nō inuenitur singulariter, sed oportet inter plura saluari fundament

damentum, scilicet & terminum. non enim est dominus si sola potestas coërcendi est, sed si huic aliquis subditus sit, dominus ille habens potestatē erit. Duo verò relatiua miscuit, scilicet ly talia, & ly quæcunque: vt primo suaderetur, ad aliquid semper fundari supra accidēte aliquo (vt in 5. patet Metaphysicæ) est enim ly (tale) relatiuum identitatis accidentis. secūdo autem ly quæcunq;, quod est relatiuum substantiæ perciperetur: quod fundamentū ipsius ad aliquid, potest esse substantia secundum rem: ita quod ex his docemur quod ad aliquid non fundant nisi accidentia vel substātiæ aliquem accidentis modum indutæ: & hoc approbatum est 5. Metaphy. ab Aristotele & à S. Tho. Secundum est quod per hoc Plato docuit cognoscere ad aliquid, scilicet si id quod sunt nō absolute sunt, nec sui, sed aliorum sunt: ita quod per esse aliorum excluduntur duo, scilicet quod non sunt absoluta: vt album, quantum & huiusmodi: & quod non sunt suimet, id est quod non referuntur ad seipsa, quoniam hoc est simpliciter impossibile: in hoc ergo percipies ad aliquid si id quod est non absolute, sed aliud aspiciēdo dicit̄. verbi gratia, dominus ad aliquid est: quia id, quod est esse dominū, non est res absoluta, vt esse album, & esse hominē, quod est. hoc patet, quia sortes esset homo & albus. si nihil aliud esset aut intelligeretur, sed dominus nō esset: sed hoc ipsum qđ est alterius est, scilicet serui. dominus enim non sui est dominus, sed serui: & similiter est in aliis. Nec obstat dictis quod relatio identitatis numeralis sit eiusdē ad seipsum: quoniam licet sit eiusdem ad se secūdum rem, non tamen secundū rationē, quæ vtitur vno vt duobus, vt fundamento, scilicet & termino (vt patet in 5. Metaphy.) Tertium est, ꝙ sub disiunctione diffinitionem compleuit dicens, aliorum dicuntur, vel quomodolibet aliter ad aliud: propter diuersum modum, quo ad aliquid exercetur. & licet diuersitas ista sit multiplex, & vt dicetur in textu, tangantur exēpla inducendo, hæc tamen disiunctio diuersitatē illam designat, qua alia dicuntur ad aliud secūdum casum genitiuū, & hoc membrum insinuauit per ly aliorū dicuntur: alia verò dicūtur ad aliud, quomodolibet aliter, id est secūdum quemcunq; aliū casum, & quouis alio modo. Proposita ergo diffinitione statim declarat eam exēplariter quo ad vtranq; disiunctionis partem. & primo quo ad primam dicens, vt maius minore maius, duplū dimidij duplum dicitur, & sic de aliis huiusmodi. Nec turberis quod maius dicitur

T. c. 20 *T. c. 20* *Infra t. c. 15. & 26*

citur ad aliud secundum ablatiuũ, quoniam græco idiomate scripsit Aristoteles, ꝙ genitiuo pro ablatiuo vtitur: deinde adhuc subdit exempla ad idem dicẽs. at verò sunt etiam hæc ad aliquid, vt habitus, effectus &c. quæ clara sunt, nisi quod ostendendum restat cur hæc exẽpla à primis separauit. Deinde volens declarare diffinitionẽ quo ad secundam partem concludendo repetit eam, & statim exempla subdit secũdæ partis dicens, vt mons magnus ad alium: & simile simili dicitur, &c. & vltimo alia quædam ad aliquid enumerat, ex eo ꝙ species positionis sint, vt sessionem, stationẽ, &c. & separat denominatiua eorum ab illis dicẽs, accumbere autem & stare positiones non sunt, sed denominationes à positionibus sumptę, sicut nec album est albedo, sed denominatiuũ eius. Aduertendum hic est, ꝙ quia multipliciter exercetur relatio inter correlatiua, ideo tres distinctiones assignãtur ipsorum relatiuorũ. Prima est, quòd quædam referuntur sola flexione casuũ, vt dominus serui dominus, & simile simili simile: quædam non nisi addita præpositione vel aliquo ęquiualente, vt magnum non dicitur paruum, aut paruo magnũ, sed ad paruum magnum. Secunda est, ꝙ eorum, quæ referuntur flexione casuum, alia vniformi flexione hinc & inde referuntur, vt duplũ dimidij duplum: & dimidium dupli dimidium. alia difformi, vt scientia scibilis scientia, scibile autem non dicitur scientiæ, sed scientia scibile: vt patet difformitas casuum. Tertia est, ꝙ eorum, quæ sola flexione casuum referuntur, siue vniformiter siue non, alia secundum genitiuum referuntur, alia secundum alios casus, vt patet. Quia verò non omnia nomina, quæ significant ad aliquid, æqualiter significant relationẽ: ideo consueuit fieri alia distinctio, scilicet ꝙ quædam sunt relatiua secundum esse, vt dominus, duplum, &c. quædã secũdum dici, vt scientia, sensus, &c. Quæ distinctio, vt S. Tho. (in quęstionibus de potẽtia Dei) docet, non est intelligenda secũdum distinctionem relationis realis & rationis, ita ꝙ relatiua secũdum esse sint, quæ important relationẽ realem, secundum dici verò quæ important relationem rationis, quoniã patet manifeste falsitas talis intellectus, ex eo ꝙ sensus realiter refertur ad sensibile & scientia ad scibile: sed intelligenda est secundum distinctionẽ significationis nominum: ea enim vocantur relatiua secundum esse, quæ imposita sunt ad significandum primo relationem, siue realem, siue rationis: vt dominus, duplum, genus, species, prædicat

Materia 7. q. 7. ad 11.

dicatum, ſubiectũ, &c. Ea autem vocantur relatiua ſecundum dici, quæ primo quidem ſignificant rem abſolutã, & ex conſequenti important reſpectũ, ſiue realem, ſiue rationis. & talia alio vocabulo dicuntur ſignificare non tam reſpectum quàm abſolutũ reſpectiue, vt ſcientia ſenſus & huiuſmodi: ſcientia enim formaliter importat id, quo ſcimus, quod qualitas eſt: ſed importat hoc adiuncta relatione ad ſcibile; &c. & ideo ad aliquid ſecundum dici vocatur, omnes autem has diſtinctiones Ariſt. in textu tetigit. Et hanc quidem vltimo dictam ſignanter notauit per ly, at verò ſunt etiam & hæc ad aliquid, vt habitus. adductis enim prius relatiuis ſecundũ eſſe, ſcilicet maius & duplũ connumerauit cum diſtinctionis tamen nota & relatiua ſecũdum dici, licet per ly (at verò) poſsit etiam denotari ſecũda diſtinctio: quoniam habitus, ſenſus, ſcientia, &c. non ſimili flexione conuertuntur, ſicut maius & duplũ, vt patet, primã autem & ſecũdam & tertiam in declaratione illius particulæ, vel quomodolibet aliter ad aliud, expreſſe tetigit. primã quidem in exemplo de magno. tertiam autẽ in exemplo de ſimili, licet hanc in ipſa diffinitione poſitã eſſe dictum ſit, quod ideo eueniſſe creditur, quia genitiuus præcipuè poſſeſsionem oſtendit: & conſequenter naturam ad aliquid quod eius quod dicit non eſt, ſed alterius, &c.

Ineſt autem & contrarietas in his, quæ ſunt ad aliquid, vt virtus vitio contrarium; cùm ſit vtrunque ad aliquid, & diſciplina ignorantiæ. Non autem omnibus relatiuis ineſt contrarietas: duplici enim nihil eſt contrarium, neque triplici, nec vlli talium.

Hic incipit ſecunda pars huius cap. diuiſa in quatuor partes ſecundum numerum proprietatũ quas aſsignat, quæ ſuis patebũt locis. Prima ergo proprietas ſi proprietas vocari poteſt, quia nec omni, nec ſoli conuenit, imò nulli conuenit, in quantũ eſt ad aliquid, vt patebit, eſt habere cõtrarium: virtus enim cõtraria vitio eſt, & ſcientia ignorantiæ paruæ diſpoſitionis: & tamẽ vtrunq; eſt ad aliquid. Non conuenit autẽ omnibus relatiuis, &c. & eſt ſententia clara. Sed vnũ dubium cõmune reſtat, quomodo verificet in ad aliquid reperiri contrarium, & id ꝙ dictũ eſt in prædicamento quantitatis, ſ. quod ei quod ad ſolã alterius relationẽ dicitur, quomodo aliquid cõtrarium erit. Ad hoc dicitur, ꝙ relatiua ſecũdum id, quo relatiua ſunt, contrarietatẽ non habent: vt in prędicamento quantitatis dictũ fuit. vnde ſignanter ibi dixit Ariſt. ꝙ enim non ſe-

cund

eundum se dicitur, sed ad solam alterius relationẽ, quomodo habebit contrariũ: secundum illud autem ꝙ alterius generis cõcipiunt, contrariũ habere possũt, vt dicitur hic. virtus enim est cõtraria vitio non ratione relationis, sed qualitatis; quã in anima ponit. duplum autẽ nec ratione relationis, nec quantitatis, quam sequitur, quia quantitati nihil est cõtrarium, contrarietatẽ patitur. vnde potest breuiter dici, quod relatiua formaliter non habent cõtrarium, sed materialiter. Vel relatiua secundum esse carent contrario, relatiua autem secũdum dici possunt habere cõtrarium. vnde dedit exemplum Aristoteles de virtute & scientia, quæ sunt relatiua secundum dici, &c.

Videntur autem magis & minus relatiua suscipere. simile enim & dissimile magis & minus dicitur, & æquale & inæquale magis & minus dicitur, cum vtrunque sit relatiuum. simile enim alicui simile dicitur, & inæquale alicui inæquale. Non autem omnia relatiua suscipiunt magis & minus. duplum enim non dicitur magis & minus duplum, nec aliquid talium.

Hic ponitur secũda quorũdam relatiuorũ cõmunitas, s. suscipere magis & minus. circa quã procedit sicut circa pcedentem dicẽs. primo ꝙ hoc cõuenit relatiuis, vt simili & dissimili, &c. & subdẽs secũdo ꝙ non cõuenit hoc omnibus relatiuis: non enim dicitur magis aut minus duplũ, aũt triplũ, &c. & textus quidẽ clarus est. Sed vnũ relinquitur dubium, an suscipere magis & minus conueniat relatiuis ratione relationis, an ratione fundamenti, sicut habere cõtrarium. Si enim dicatur quod ratione relationis, quæ erit maior ratio de vno relatiuo quam de alio, nõ apparet. Si ratione fundamenti, tũc sequeretur ꝙ si fundamentũ non suscipit magis & minus, nec ipsum relatiuũ suscipiet magis & minus, quod est manifeste falsum. æquale enim & inæquale suscipiũt magis & minus: & tamen quantitas, supra quã fundantur, non suscipit magis & minus, vt dictum fuit. Ad hoc dicitur quod suscipere magis & minus conuenit relatiuis ratione fundamenti: sed hoc contingit dupliciter. Vno modo ita ꝙ ex magis & minus in fundamento relatiuũ dicatur magis & minus, vt summo calido, quãto aliquid est magis calidum, tanto est magis simile. Alio modo ita quod ex aliqua varietate seu alteritate fundamẽti relatiuum dicatur magis & minus: & hoc modo inæquale dicitur magis & minus, ex eo quod quantum variatur secundum maius & minus. hoc etiam modo simia dicitur animal magis simile

homin

hominí quàm aſinus, propter varietatem animalis ſecundum diuerſos modos eſſendi in hoc & in illo, & nõ quia animal ſuſcipiat proprie magis & minus. Nec eſt mirũ, ſi relatiuũ ſuſcipiat magis & minus ratione fundamẽti, & fundamentũ non ſuſcipit magis & minus: quoniã ſermo iſte de magis & minus logicę intelligendus eſt, id eſt de prædicatione cum ly magis, aut minus. phyſice enim loquendo cõſtat ad relatiua non poſſe motũ aliquem terminari: & conſequenter nec motũ intenſionis & remiſsionis, quo fit magis, aut minus phyſice. Nec te moueat quod in textu dicitur, æquale dici magis aut minus: accipiendum eſt enim hoc de æquali ſecundum reputationẽ. reputantur enim æqualia non ſolum quæ nullo modo ſe excedunt, ſed quæ parum quid exceſſus habent, & infra illam paruam latitudinem, magis vel minus æquale dicitur. ſicut etiam virtus, quæ conſiſtit in attingendo medium, ſi circa medium attingit virtus nihilominus eſt, &c.

Omnia autem relatiua ad conuertẽtiam dicuntur. vt ſeruus domini ſeruus dicitur, & dominus ſerui dominus, & duplum dimidij duplum, & dimidium dupli dimidium: & maius minore maius, & minus maiore minus. ſimiliter autem & in alijs. Sed caſu aliquoties different ſecundum locutionem. vt ſcientia ſcibilis ſcientia, & ſcibile ſcientia ſcibile, & ſenſus ſenſati ſenſus, & ſenſatum ſenſu ſenſatum. At vero aliquoties non videbitur conuerti, niſi conuenienter ad quod dicitur aſsignetur. ſed peccet is qui aſsignat. vt ala ſi aſsignetur auis, non conuertitur, vt ſit auis alæ. neq; enim prius conuenienter aſsignatum eſt ala auis. neq; enim in eo quòd auis eſt, in eo auis ala dicitur. ſed in eo quòd alata eſt. multorũ enim & aliorum alæ ſunt, quæ non ſunt aues. quare ſi aſsignetur conuenienter & conuertitur, vt ala alati ala, & alatum ala alatum. Aliquoties autem fortè & nomina fingere neceſſe erit, ſi non fuerit poſitum nomen, ad quod conuenienter aſsignetur, vt remus ſi nauis aſsignatur non erit conueniens aſsignatio, neque enim in eo quod eſt nauis, eius remus dicitur, ſunt enim naues, quarum remi non ſunt, quare non conuertitur, nauis enim non dicitur remi nauis. Sed fortè conuenientior aſsignatio erit, ſi ſic quodammodo aſsignetur, remus remitæ rei remus, aut aliquo modo aliter dictum ſit, nomen enim non eſt poſitum, conuertitur autem ſi conuenienter aſsignetur: remitum enim remò remitum eſt. Similiter autem & in aliis, vt caput conuenientius aſsignabitur capitati, quàm ſi animalis aſsignetur; neque enim eo quòd animal eſt caput habet; multa enim ſunt animalia capita non habentia. Sic autem facillimè fortaſſe

ſumetur

sumetur quibus posita sunt nomina, si ab his, quæ prima sunt, & ab his, ad quæ cõuertuntur, nomina ponantur: vt in his, quæ dicta sunt, ab ala alatum, à remo remitum. Omnia ergo quæ ad aliquid dicũtur, si conuenienter aßignentur, ad conuertentiã dicuntur. nam si ad quodlibet aliud aßignentur & non ad illud, ad quod dicuntur, non conuertuntur. Dico autem, quoniã neque eorum, quæ indubitanter conuertibilia dicuntur, & nomina eis posita sunt, nihil conuertitur si ad aliquid eorum, quæ sunt accidentia, aßignentur, & non ad ea, quæ dicuntur, vt seruus, si domini non aßignetur seruus, sed hominis, vel bipedis, aut alicuius taliũ, nõ cõuertitur, neque enim dici potest, homo est serui homo, non enim est cõueniens aßignatio. Amplius si conuenienter aßignetur ad quod dicitur, omnibus aliis circũscriptis quæcunque accidentia sunt, relicto solo illo, ad quod aßignatum est conuenienter, semper ad ipsum dicetur, vt si seruus dicatur ad dominum: circunscriptis omnibus, quæ sunt accidentia domino, vt esse bipedem, vel scientiæ susceptibilem, vel hominem, relicto vero solo domino, semper seruus dicetur ad ipsum: seruus enim domini seruus dicitur. Si autem non conuenienter dicatur ad id, ad quod dicitur: circunscriptis omnibus aliis, relicto illo solo, ad quod redditum est, non dicitur ad illud, aßignetur enim seruus hominis & ala auis: circunscribatur ab homine esse dominum, non iam seruus ad hominem dicitur, cum enim dominus non sit, seruus non est, similiter autem & de aue: adimatur ab ea alatam esse, & amplius non erit ala ad aliquid, cum non sit alatum, nec ala erit alicuius, quare oportet aßignare ad id, ad quod conuenienter dicitur: & si sit nomen positum facilis erit aßignatio, si autem non sit, fortasse erit necessarium fingere nomen, si autem sic reddantur, manifestum est, quoniam omnia relatiua conuersim dicuntur.

Hinc ponitur vera relatiuorum proprietas, scilicet dici ad conuertentiam, quam quia Aristoteles in textu clare & diffuse pertractat, non oportet textum glosando declarare, sed tantummodo distinguere textus particulas, & quid nominis conuertentiæ aperire, proponitur ergo primo relatiuorum proprietatem dicens, omnia autem relatiua ad conuertentiam dicuntur, & exemplariter declarat: vt duplum dimidij duplum dicitur: & conuertitur, quia dimidium dupli dimidium dicitur, &c. Et quoniã non eodem modo omnibus hoc conuenit relatiuis, ideo ostendit secundo ibi (sed casu) duos esse modos, quibus relatiua dicũtur ad conuertentiam. Primus est secundum similẽ casum, cuius exẽpla posita sunt. Secũdus est secundum dissimilẽ casum, de quo dicit, sed casu aliquoties diffe-

runt secũdum locutionem, vt sciẽtia scibilis in genitiuo sciẽtia dicitur, scibile autẽ dicitur sciẽtia in ablatiuo scibile, &c. Quia verò hęc proprietas cõuenit his, quę vere relatiua adinuicem sunt, & nõ aliis: ac per hoc non cõuenit alicui relatiuo, nisi respectu sui proprij correlatiui: oportet diligẽter attẽdere vt vnũquodq; relatiuum ad suum propriũ correlatiuum referamus, si enim hoc non fecerimus, continget quòd videbitur proprietas ista non vniuersaliter cõuenire relatiuis: quoniam quando relatiuũ non assignabitur ad suũ proprium correlatiuum, non dicetur ad conuertentiam. Sed hoc accidet non ex defectu istius proprietatis, sed ex errore nostro, ex quo procesſit incõpetens assignatio eius, ad quod dicitur, relatiuũ: relatiuum enim nõ dicitur ad conuertentiam cuiuscunq;, sed eius tantũ, ad quod propriè terminatur, i. correlatiui. Ad explicandum ergo hęc duo, s. ꝙ relatiuũ dicitur ad conuertentiã, non cuiuscunq; sed termini conueniẽter assignati, & quomodo in hoc contingat errare & cauere totum residuũ sermonis facit. Vnde tertio ibi. (At vero non aliquoties videbitur conuerti,) ostendit quomodo cõtingat apparere falsam dictã proprietatem, propter peccatũ quod fit in assignatione eius, ad quod dicitur relatiuum, & dat exemplũ de hoc relatiuo ala respectu auis, cui malè assignatur, quia debet assignari alato, ala enim alati est ala, vnde & conuertitur, alatum ala alatũ: & quia prędictus error ex duplici causa nasci potest, s. ex ignorãtia applicationis vt dictum est de ala, & ex penuria vocabulorum, ideo necessariam cautelã contra hanc secundã causam, quarto apponit ibi (Aliquoties autem fortè & nomina fingere) & omnia clara sunt in textu, nisi ꝙ curioso nouitio dicẽdum est, animalia sine capite esse conchylia: habentia autem alas & nõ aues, esse muscas apes vespas, &c. Et vt facilius possit quis sibi ab hoc errore cauere. In quinto ibi. (Sic autẽ facilius) clarũ documentum fingẽdi nomina, quę sint propria correlatiua eorum, quibus volumus rectè ea ad quæ referuntur assignare, tradit sexto ibi. (Omnia ergo, quę ad aliquid dicuntur,) excluso iam errore, & cautelis adhibitis, redit ad ostẽdendũ supradictum sensum assignatæ proprietatis. s. ꝙ relatiua dici ad conuertentiam non intelligitur cum quocunque, aut cuiuscunque: sed sui proprij termini ad quẽ dicitur: & simul ostendit quàm necessaria sit conueniens assignatio eius ad quod dicitur. Et ostẽdit hęc per locũ à maiore, ex eo. s. ꝙ in his, quę indubitãter

ad cõuertentiã dicuntur,& nomina impofita habẽt,non inuenitur dici ad cõuertentiam,nifi conueniens fit afsignatio eius ad quod dicitur. Vbi tria tacta relatiuorũ genera infinuauit: quædam,de quibus dubitatur an fint conuertibilia : vt ala,de qua dictũ eft,ꝙ videbatur nõ cõuerti:quædã innominata,quo ad terminum,vt remus:quędã & nominata & ab omnibus cõfeffa abfq; dubio cõuertibilia:vt dominus duplum maius.&c. Si ergo in iftis oportet cõuenientem terminum afsignare ad faluandã conuertẽtiam,à fortiori & in aliis oportet hic fieri. feptimo ibi.(Amplius fi conuenienter,) tradit canonem vniuerfalẽ quo abfq; errore femper cognofci pofsit conueniens cuiq; relatiuo terminus:& eft talis , tunc eft terminus conueniẽs,quãdo illo folo relicto cæteris circunfcriptis eft ad quod dicitur relatiuum:& per oppofitum,tunc nõ eft conuenienter terminus afsignatus,quãdo cæteris circunfcriptis & illo folo relicto,nõ eft id ad quod dicitur : exempla clara funt in textu. Intendit autem per ly accidentia tam in hac quàm in immediate præcedente particula,non accidentia.i.quantitatẽ,qualitatem & cætera accidentium genera,neq; accidentia , id eft prædicata accidentalia,fed accidẽtia.i.omnia illa coniuncta, quæ funt extra rationem formalem illius , fiue illud coniunctum fit fubftantia,fiue proprium,&c. Vnde accidentia ferui funt effe hominẽ,effe album,bipedẽ quantum;quoniam nihil horum eft in ratione ferui, vt fic.Vltimo ibi. (Quare oportet afsignari ad id,&c.) Epilogando concludit principale intentum,fcilicet omnia relatiua dici ad conuertentiam.

PRO declaratione autem illius termini conuertentia,notandum eft ex magno Alberto quod hic tria,fcilicet conuerfio,conuertibilitas & conuertentia fic differunt apud logicos: quòd conuerfio pafsio eft propofitionũ,& confiftit in tranfpofitione fubiecti & prædicati : & diftinguitur in tres fpecies.f. fimpliciter , per accidens , & contrapofitionem : vt patet in Priorum. Conuertibilitas autem eft pafsio terminorum , & confiftit in mutua confecutione eorum , & diuiditur in duas fpecies.f.fubftantialem & non fubftantialem (vt patet in 1. Topicorum.) Conuertentia autem confiftit in mutuo aliquorum refpectu , & ideo eft pafsio relatiuorum : & hic ab Ariftotele quot modis fiat oftenfum eft. Relatiuum ergo dici ad conuertentiã eft ipfum ita dici ad aliud,quòd conuertat aliud ad dicendum ad fe.Dominus enim ideo dicitur ad conuerten-

Cõuertentia,cõuerfio, cõuertibilitas quid fit.

Cap.2.

Cap.4.

tiam serui; quia seruum conuertit, vt dicatur domini seruus & similiter est ex parte serui, &c.

Videntur autē ipsa ad aliquid simul esse natura, & in aliis quidem pluribus verum est, in aliquibus vero non verum, simul enim duplum est & dimidium: & cum sit duplum dimidium est, & cum sit seruus dominus est. Similiter autē his, & alia simul enim auferūt sese inuicem, si enim non sit duplū, non est dimidiū: & si non est dimidium, non est duplum, similiter autem & in aliis quaecunque talia sunt.

Hic ponitur alia vera relatiuorum proprietas. s. esse simul natura. Circa quā Aristoteles sic procedit, quia primo proponit proprietatem & declarat ita esse in multis relatiuis: secundo dicit, ꝙ ista proprietas nō videtur cōuenire omnibus relatiuis. Notādum est hic pro notitia terminorū, quòd esse simul natura, licet superficietenus loquendo, importet aliqua esse simul in esse & nō esse, seu in ortu & occasu, & per hoc importet, ꝙ si vnū illorum sit, reliquum quoq; sit, & si alterū perimitur reliquum perimi, & ista declaratio huic loco satisfacere videatur: quoniā vt patebit, ex his procedetur tā pro quàm cō tra: secundum tamen veritatē plus significat: vt enim patet ex Postprædicamentis, esse simul natura importat duo. s. simultatem consequētię supradictam, & negationem causalitatis. i. ꝙ neutrū alterius causa sit, homo enim & risibile, & si sint simul secundū ortum & occasum, non tamē sunt simul natura, quia vnum est causa alterius, duplum autem & dimidium, & consequuntur se in esse & nō esse, & neutrum est alterius causa: & ideo merito simul natura sunt. Et hoc est attente notandum, quia nō est ab omnibus perceptum. Ly, verò ad aliquid, siue relatiua, potest accipi dupliciter. s. materialiter, pro re illa, quæ relatiua vel ad aliquid denominatur: & formaliter pro ipsa relatione, seu re vt habet relationem. v. g. dominus potest accipi pro illo homine, qui denominatur dominus, & potest accipi pro illo inquātum dominium habet: in præsenti autem litera sicut & in præcedente non est sermo de relatiuis materialiter, sed formaliter: quoniā relatiua materialiter relatiua non sunt, sicut nec statua materialiter est statua. Et hoc est valde & nouitiis aduertendum: quoniam ex hoc soluuntur oēs obiectiones, de priori & posteriori, causa & causato, &c. Hæc enim omnia formaliter sunt simul natura: licet materialiter vnum eorum sit alio prius tempore, aut natura. Est ergo sensus proprietatis, quòd relatiuis formaliter seu inquantum relatiua

Cap. 1. de simul. Simul natura sūt, quæ sic se inuicē sequūtur vt neutrū alteri' causa non sit.

relatiua sunt, conuenit esse simul natura. i. consequi se in esse & non esse, ita quòd neutrum causa alterius sit. Declarat ergo Aristoteles propositã proprietatem ex prima tantum conditione simultatis naturæ. s. ꝙ ponunt se inuicẽ, & ꝙ auferunt se inuicem. Vnde quo ad positionem dicit cum duplum est dimidium est, &c. Quo ad ablationem verò subdit. Et si non sit duplum non est dimidium, &c. Est sententia clara, &c.

Non autem & in omnibus relatiuis verum videtur esse, simul esse natura, scibile enim scientia prius naturaliter esse videbitur. Nanque in pluribus rebus præexistẽtibus scientia accipimus, in paucis vero vel nullis hoc quis reperiet simul cum scibili scientiam esse factam. Amplius scibile sublatum simul aufert scientiam: scientia vero non simul aufert scibile, nam si scibile non sit, nõ erit scientia, scientia vero si non sit nihil prohibet esse scibile, vt circuli quadratura si est scibilis, sciẽtia quidẽ eius nondũ est, illud vero scibile est. Amplius, animali quidem sublato non est scientia, scibilium vero plurima esse contingit.

Hic secundo proponit, ꝙ dicta proprietas non videtur conuenire omnibus relatiuis, & intendit hoc ostẽdere in duobus partibus relatiuorum. s. in scientia & scibili, & in sensu & sensibili: & in scientia & scibili tribus rationibus. Quarum prima statim subditur, & est huiusmodi. Scientia vt plurimũ fit nobis rebus scibilibus iam præexistentibus, ergo scibile est prius scientia, & non simul cum ea, antecedens est euidens: subsistentibus nanque prius in seipsis rebus venamur scientiam, & quia in antecedente dixerat non vniuersaliter quòd scientia fieret rebus præexistentibus, sed vt in pluribus: ideo ad declarationem illius particulæ subdit, in paucis vero vel nullis reperiet quis scientiam simul factam cũ scibili. Quod à diuersis diuersimode exponitur: à Boetho quidem sic, in paucis, id est in chimericis vel nullis, quia ipsa chimerica nulla scibilia sunt. Ab Alberto autem in paucis, id est in moralibus, vel nullis, quia ipsa mortalia vt concepta præcedunt scientiam: licet non præcedant ipsam inesse, sed potius sequantur: secundum vtranque ergo expositionem dixit pauca, propter ea, quæ ex nostri intellectus opere fiunt. Et addidit nulla: correptiue, id est ad corripiendũ, licet pauca. Posset autem non incongrue eandem constructionem seruando dici, quòd pauca retulit vniuersaliter ad omnia practica vt sic: quoniã sine intellectu non sunt: & nulla propter esse obiectiuũ eorum addiderit, vt Albertus dixit. Secunda verò ratio posita,

ibi (Amplius scibile sublatum) est talis: scibile peremptum perimit sciētiam, & non è conuerso. ergo scibile non est simul natura cum sciētia. antecedētis declaratio quo ad primā partem in textu nō ponitur, sed iam posita est in capitulo de substantia. vbi dictum est, quòd ab eo quod res est vel non est oratio dicitur vera vel falsa. & consequenter scientia, quæ de oratione est: scientia autem falsa, scientia non est, sicut nec aurum falsum aurum est. Quo ad secundam vero partem declaratur, quia quadratura circuli non aufertur, ex eo quòd scientia de illa non est. Tertia posita ibi (Amplius animal quidem sublato) est talis: sublato genere animaliū sublata est omnis scientia: & tamen remanet scibile: ergo scibile non est simul cum scientiā. antecedens euidens est quo ad omnia, quia omnis scientia est in aliquo animali, & animalia non sunt omnia entia mundi. remanent enim lapides & elementa, &c.

Ca. 1. de substantia.

Similiter autem his habent sese, & ea quæ de sensu sunt. Sensibile enim prius quàm sensus videtur esse. sublato enim sensibili simul aufertur sensus; sensus vero sensibile non simul aufert. sensus enim circa corpus & in corpore sunt. sensibili autem perempto peremptum est & corpus. sensibile enim corpus. cum vero corpus non sit, sublatus est sensus. Quare simul aufert sensibile sensum. sensus vero sensibile non. animali enim perempto sensus quidem peremptus est, sensibile autem permanet: vt corpus calidum, dulce, amarum & omnia alia quæcunque talia sunt. Amplius sensus quidē simul cum sensitiuo fit. simul enim animal fit & sensus. Sēsibile enim ante est quàm sensatum esset. Ignis enim & aqua & alia huiusmodi, ex quibus ipsum animal constat, ante sunt quàm animal sit omnino, vel sensus: quare prius sensibile quàm sensus esse videbitur.

Ostenso, ꝙ scientia & scibile non sunt simul natura: ostendit hic quòd sensus & sensibile non sunt simul natura duabus rationibus. Prima est, sensibile sublatū aufert sensum & non è conuerso. ergo sensibile est prius sensu. & declarat antecedens quo ad vtranq; partem. & primo quo ad primam sic: perempto sensibili perimitur corpus, quia omne corpus est sensibile. perempto corpore perimitur sensus, quia omnis sensus est in corpore tanquam in subiecto, & circa corpus tāquam obiectum. ergo perempto sensibili perit sensus. Deinde quo ad secūdam, quia ablatio sensus non aufert nisi animal: ablatio autem animalis non aufert omne sensibile. remanent enim corpora calida & frigida, quæ sensibilia sunt. Secunda autem ratio posita ibi.

ibi. (Amplius sensus quidem) est talis: sensibile est prius animali. ergo est prius sensu. consequentiam probat, quia sensus simul fit & est cum sensato, id est, cum animali, in quo est sensus: generantur enim vires sensitiuæ quando generatur ipsum animal. Et puto quod litera sit corrupta: & debeat legi cũ sensitiuo. antecedens autem probat, quia corpora sensibilia, scilicet ignis, aqua & alia huiusmodi priora sunt quã animal: quoniam sunt ea, ex quibus componitur animal: constat siquidem quòd partes, ex quibus componitur aliquod totũ, sunt priores naturaliter ipso toto.

Quæcunque relatiua si proprie est vere & secundum eandem rationem assignentur, simul natura sunt.

SEd occurrit hic dubium an ita sit secundũ veritatem, scilicet non omnia relatiua esse simul natura. & si verũ non est, cur Aristoteles tam accurate partẽ falsam prosecutus fuerit, & absq; veritatis decisione reliquerit. Ad hoc dicitur, ꝙ vniuersaliter verũ est omnia correlatiua esse simul natura, si formaliter, id est, inquantũ relatiua sunt considerẽtur, non autem si materialiter, & quia rationes Aristotelis in textu non cõcludunt, nisi de relatiuis materialiter consideratis, ideo non curauit soluere. vnde res sensibilis est prior sensu: sed sensibile inquãtum sensibile non est prior sensu, & similiter de scibili. Sed hæc respõsio puerilẽ perscrutationem solicitudini Aristotelis attribuit. tum quia nullus est ita rudis, quẽ lateat relatiua materialiter sumpta non esse simul natura. Tum quia maior erat inducendi cãpus, & manifestior, scilicet de patre & filio, causa & causato, &c. in quibus clare liquet vnũ pręcedere reliquum. Tum quia relatiua materialiter, vt dictũ est, relatiua nõ sunt: & consequẽter vanũ aut puerile est relatiuorum proprietates scrutando, illa relatiua asserere. constat autẽ ꝙ Aristoteles asserit scibile & scientiã relatiua. Vnde prædicta responsio Porphyrio & Alberto attribuendo non videtur, vt sonat, sed exposita vt dicetur: quoniã non est verisimile Porphyrium, necnon aduertisse: & Albertum constat, quæ dicemus tetigisse in hoc loco. Dicẽdum ergo est ad hoc duabus propositionibus. Prima est, omnia relatiua si vere & proprie assignẽtur sunt simul natura. Secunda est, quędam relatiua non sunt simul natura, quia non sunt proprie assignata, vt scibile & scientia: sensibile & sensus, &c. Prima probatur sic, omnia relatiua rectè assignata dicuntur ad conuertentiam: ergo omnia talia sunt simul natu-

ra. deducitur consequentia, omne relatiuum dicitur ad cõuertentiam eius, ad quod dicitur: ergo posito quocũq; relatiuorum ponitur id, ad quod dicitur: & non solũ ponitur, sed cõuertitur sua relatione ad illud: aliter relatiua non dicerentur ad conuertentiã, tunc vltra, posito quocunq; relatiuorum reliquũ ponitur & conuertitur ad ipsum. ergo sunt simul natura. hoc enim est esse simul natura, vt patet ex dictis, præsupposito semper ꝙ neutrum sit causa alterius. vnde Albertus hic dicit, ꝙ ex illa proprietate fluit ista. Amplius vnum relatiuorũ clauditur in ratione sui proprij correlatiui & è cõuerso. ergo sunt simul natura. antecedẽs à Porphyrio habitum est & inferius habebitur. consequẽtia patet: quoniam diffinitum non potest absq; diffinientibus esse, quod accideret si relatiua non essent simul natura: quoniam vtrunq; alterius est diffinitiuum. Ad euidentiam autem secundæ propositionis, sciendũ est, ꝙ defectus in assignando relatiua prouenit ex eo quòd ea, quæ dicuntur, secundum potentiam, assignantur referri ad ea, quæ dicũtur in actu aut habitu, vel è cõuerso. debet enim relatiuum quod attenditur, secundum potentiam dici ad alterũ secũdum potentiam, vt calefactiuum non debet dici ad id quod calefit, sed ad calefactibile, & è conuerso. & similiter id quod attẽditur, secundum actum, ad alterũ secundũ actum, vt calefaciens ad calefactum, id est, quod calefit dicitur, & è cõuerso. & similiter est in his, quæ attenduntur secundũ habitũ, qui medius est inter potentiam & actum. Vnde quia scibile attenditur, secundũ potentiam, non rectè assignatur si ad scientiã assignatur, quæ actum aut habitum nominat: sed scibile ad scitiuum assignari debet: scitum autem ad scientiam: sed quoniam caremus nominibus proprijs & simplicibus singulorum statuum scilicet rei secũdum potentiam, habitũ, & actum, & ideo vtimur vno loco alterius. quia enim caremus nomine significante scibile in habitu vocamus illud quandoq; scibile & quandoq; scitum, medium ex extremis appellandum: quoniam vtrunq; extremorũ quodammodo est. ex hac inquam penuria, & accõmodatione vocabulorũ factũ est, vt aliqua relatiua priora alijs sint non simul cum eis, illa scilicet quæ dicuntur, secundũ potẽtiam illis, quæ dicuntur secundum actum, aut habitũ, quod vt patet ex dictis eueniret si bene & proprie assignata relatiua essent. si enim conueniẽs assignatio fieret: vnum prius alio non esset. Scibile enim scitiuo prius nõ est, licet sit prius sciẽtia. & similiter sensibile

Scibile & scietia nõ vere relatiua sunt.

sibile sensitiuo prius nō est,licet sit prius sensu, qui actum aut quasi habitum nominat.Quia ergo non solùm res scibilis,sed etiam ipsum scibile est prius scientia. & similiter non solū res sensibilis,sed ipsum sensibile est prius sensu. Et secundū communem vsum correlatiua dicuntur. ideo Aristo.dixit , ꝙ non videtur conuenire omnibus relatiuis esse simul natura. Quia vero perscrutatio declaratæ nunc veritatis dependet ex natura potentiæ & actus: quorū intentio famosa non est,sed occulta valde:ideo Arist.famoso sermone cōtentus,hic,absq; subtiliori perscrutatione pertrāsiit(vt Auer.optimè dixit)& hæc est responsio ab antiquis expositoribus data, vt Auer.testatur. & hanc credendū est Porphyrium & Albertū breuiter protulisse: quoniā quod dicūt,scilicet rem scibilē præcedere scientiā,non autem ipsam rem vt stat sub forma sciētiæ,sensus huius capax est:quoniā glosabitur sic,res scibilis vt stat sub forma scientiæ in potentia non est prius scientia in potētia, & vt stat sub forma scientiæ in actu est simul cum sciētia in actu:& vt stat sub forma scientiæ in habitu non est prius sciētia in habitu : & sic proportionaliter intelligēdo,nihil aliud quàm sentētiā declaratam dixerunt.expresse quoq; sententiā hanc S.Tho.in prima parte q.13.art.7.ad vltimum dixit,vbi vltra prædicta tradidit regulam ad discernēdum relatiua,quæ non sunt simul natura ab his,quæ sunt simul natura dicens, ꝙ simultas aut prioritas naturæ in relatiuis non attēditur,secundū ordinem,aut simultatem rerum,quæ dicuntur relatiue,sed secundū mutuam,aut non mutuā inclusionē ipsorum in significando. si enim vnum claudat in suo intellectu alterū & è conuerso, tunc sunt simul natura,vt dominus & seruus, &c.si autē vnum includat in suo intellectu alterū & non è conuerso, tunc non sunt simul natura:sed id quod nō includit alterū est prius:vt scibile & sciētia. sciētia enim includit scibile,quia non est sciētia nisi eius quod sciri potest.scibile autem non includit scientia,quia scibile est absq; eo ꝙ sciētia sit.Nec turberis audiēs aliqua esse relatiua, quæ non se mutuo in suis rationibus claudunt:quoniā de relatiuis secundū communē famam & vsum etiā sapientū sermo est:& appellātur relatiua,quæ proprie relatiua non sunt,scilicet scibile & sciētia, &c. Nec mouearis quia dixit scientiā includere scibile in suo intellectu & non è cōuerso:propterea ꝙ vnicū relatiuū non includit in suo intellectu duo correlatiua: & consequenter cum habeat propriū correlatiuū,scilicet scitū

1. part. 13. ar. 7. ad vltimum.

in habitu nõ includet scibile. Scire enim oportet, ꝙ includere in suo intellectu aliquid non vno, sed pluribus modis dicitur: & sciẽtia quidem includit propriũ correlatiuũ primo, includit autẽ scibile præsuppositiue. sciẽtia enim primo est sciri, secundum habitũ, id est, eius quod cũ volumus cõtẽplari possumus: & quoniã nihil est tale nisi sciri possit: quoniã nõ scibile nullus nosse potest. ideo scientia præsuppositiue includit scibile: scibile autẽ quoniã dicitur secundũ potentiã, neutro modo includit scientiã, sed scitiuũ quod est prius scientia. Omnia ergo relatiua, q̃ secundũ veritatẽ sunt proprie assignata, sunt simul natura, & nihilominus relatiuorũ quibus vtimur, quædã non sunt simul natura. Sed dignũ quæstione remanet, si Aristoteles intendebat non solùm rem scibilẽ, sed scibile opponere relatiuis ꝙ non sint simul natura, cur in rationibus quas adducit nõ loquitur nisi de rebus scibilibus & sensibilibus: & eas probat [illegible]e priores sciẽtia & sensu, cum debuisset ex eorũ potius significationibus & rationibus procedere. Ad hoc dicitur, ꝙ Arist. ex rerũ quidem ordine processit, non ad concludendũ rem scibilem esse prius sciẽtia, sed ipsum scibile, & in primis quidem duabus rationibus hoc vere cõclusit, in tertia autẽ & illis duabus de sensibili & sensu non cõclusit, sed soluẽdæ sunt solutione Porphyrij & Alberti. Cõueniunt enim in hoc omnes adductæ rationes, ꝙ loquuntur de scibili & sensibili formaliter: & in hoc ꝙ idem supponũt iudiciũ quo ad esse & non esse de scibili & re, quæ est scibilis, & sensibili & re, quæ est sensibilis. & hoc propterea, quia ad hoc ꝙ aliquid possit sentiri, aut sciri nihil exigi videtur, nisi ꝙ ipsum habeat talẽ naturã: puta calidã vel frigidã. &c. sed differunt secundũ efficaciã primæ duæ rationes ab aliis in hoc: ꝙ in primis, secundũ veritatem non solùm res scibilis, sed scibile remanet, vt patet de rebus scibilibus speculatiue, quæ ante acceptã sciẽtiã sunt scibiles, de quibus est sermo in prima ratione, & quadratura circuli nõdum scita. de qua loquitur secunda ratio. Est enim & quadratura & scibilis absq; sciẽtia: in reliquis vero quoniã non solũ scientiã, sed scitiuum destruunt, & nõ solùm sensum, sed sensitiuũ: stantibus casibus nõ remaneret nisi res scibilis: scibile autẽ simul periret cum scitiuo, puta animali: & similiter sensibile cũ sensitiuo. Dicẽdum ergo est, quòd processit Aristoteles ex rerum ordine non sistendo in rebus, sed ad relatiua formaliter dirigendo sermonem: quoniam quandoq; idem est iudicium de re & scibili,

& ſcibili, quo ad eſſe & non eſſe. Miſcuit autem rationes habentes aliquod falſum, vt perſuaderet, quòd non aſſerendo loquebatur, propter quas rationes viri illi illuſtres dixerunt, quod ſcibile materialiter remaneret & nõ formaliter. & ideo rationes non concludere, &c.

Habet autem quæſtionem, vtrum nulla ſubſtantia ad aliquid dicatur, quemadmodum videtur, an hoc contingat ſecundum quaſdam ſecundas ſubſtantias. Nam in primis ſubſtantijs verum eſt. nam neque tota, neq; partes primarum ſubſtantiarum ad aliquid dicuntur. nam aliquis homo non dicitur alicuius aliquis homo, nec aliquis bos, alicuius aliquis bos. Similiter autem & partes. quædam enim manus non dicitur alicuius quædam manus, ſed alicuius manus. & quoddam caput non dicitur alicuius quoddam caput, ſed alicuius caput. Similiter autem & in ſecundis ſubſtantijs, atque hæc quidem in pluribus. vt homo non dicitur alicuius homo, nec bos alicuius bos, nec lignum alicuius lignum, ſed alicuius poſſeſſio dicitur. in huiuſmodi ergo manifeſtum eſt, quoniam non ſunt ad aliquid. In aliquibus verò ſecundis ſubſtantijs habet aliquam dubitationem. vt caput alicuius caput dicitur, & manus alicuius manus dicitur, & ſingula huiuſmodi. quare hæc fortaſſe ad aliquid eſſe videbuntur.

Hæc eſt tertia pars huius capituli, in qua dubitat. vt Platonis ſuprapoſitam diffinitionem emendet. & quatuor facit quę ſuis locis patebunt. Primo ergo dubitationem mouet, an aliqua ſubſtantia ſit ad aliquid, & in quibus ſubſtantiis locum habeat ambiguitas hæc, ſubſequenter declarat enumerando ſubſtantias omnes, & primo primas ſubſtantias, diſtinguendo eas in totas & partes: deinde ſecundas ſubſtantias, diſtinguendo ſimiliter eas in totas & partes. & eſt ſententia clara in textu conſiſtens in hoc, quod neque in primis ſubſtantiis, aut earum partibus, neque in ſecundis ſubſtantiis, quæ totæ ſunt, vt homo, & bos locũ habet hæc quæſtio, ſed in partibus tantum ſecundarum ſubſtantiarum, vt caput, manus, pes, &c. Accidit hic dubium quomodo caput ſit aliquid, & hoc caput non ſit ad aliquid, cum qnicquid conueniat ſpeciei conuenire inueniatur eius indiuiduo. Ad hoc dicitur, quod cum dicitur, hoc caput, duo ſignificantur, ſcilicet caput & eius indiuiduatio, & licet ratione primi relationẽ importet, ratione tamen ſecundi extra relatiua eſt: & quia Ariſtoteles hoc caput conſiderabat ſecundum quod indiuiduum eſt prout diſtinguitur à capite in communi, ideo dixit quod non eſt ad aliquid. Rationi verò

ni verò in oppositum adductæ, in calce huius capituli plene satisfiet, vbi Aristoteles ipse tractabit, quomodo aliquid sit relatiuum secundum seperius & non secundum inferius, &c.

Si igitur sufficienter eorum, quæ sunt ad aliquid, diffinitio assignata est, aut omnino difficile, aut impossibile est ostendere, quoniam nulla substantia eorum, quæ sunt ad aliquid dicitur. si autem non sufficienter, sed sunt ad aliquid quibus hoc ipsum esse est ad aliud quodammodo se habere, fortasse aliquid contra ista dicetur. Prior verò diffinitio sequitur quidem omnia relatiua, non tamen eis hoc est esse quod sint ad aliquod, quòd ea ipsa, quæ sunt, aliorum dicantur.

Hic secũdo comparat diffinitionem Platonis & suam quæstioni propositæ: ex qua earum possit, aut non possit solui dicta difficultas. & ponit duas differentias inter prædictas diffinitiones. Prima differentia est, quòd si sufficiens est diffinitio Platonica, difficile aut impossibile est soluere prædictá quæstionem: si autem vera est diffinitio sua aliquid potest responderi eidem ex illa. Secunda verò differentia est quod Platonica diffinitio conuenit quidem omnibus quæ sunt ad aliquid, sed excedit illa, sua autem diffinitio cõuertibilis est cum diffinito. Notanda sunt hic tria. Primum est quod caute Aristoteles dixit; si sufficienter diffinitio ad aliquid assignata est, poterat enim quispiam Platonis sectator, facilè euadere dicendo, diffinitionem illam logicam esse: & ad aliquid comprehendere logicæ consideratum, id est secundum dici. Vnde & notanter diffiniendo dictum est ad aliquid talia dicuntur, & non est dictum ad aliquid talia sunt, quia inquam secundum hanc interpretationem, diffinitio ad aliquid non est simpliciter sufficiens, sed logicalis, ideo Aristoteles dixit. si sufficienter assignata est diffinitio, difficile nimis aut impossibile est euadere, quin aliqua substantia sit ad aliquid. Dixit verò secundum Alexandrum & Porphyrium, difficile aut impossibile, exponendo difficultatem illam impossibilitatem importare. Secundum notandum est, diffinitio ad aliquid ab ipso Aristotele subiuncta cum dixit, sed sunt ad aliquid quibus hoc ipsum esse est ad aliquid quodammodo se habere. Vbi tria aduertenda sunt. Primum est, quod Aristoteles ad aliquid secundum eius naturam qua esse habet, diffiniuit: & non secundum quod stat sub cognitione, aut dictione. & ideo dixit ad aliquid sunt, & non dixit ad aliquid dicuntur. Pluraliter autem diffiniuit ea ratione, qua Plato. Secundum est,

quòd

quòd ly esse cum dicitur quibus hoc ipsum esse, stat pro esse quidditatiuo relatiuorum, & non pro esse actualis existentiæ. Esse siquidem existentiæ cuiusq; rei absolutum est (saltem permissiuè, & secundum rationem: quoniam vt sic, est id, quo res est aut inest. Esse autem quidditatiuum relationis necessario & secundum rem & rationem in ipsa habitudine ad aliud consistit. Tertium est, quod Aristoteles non solicitus de vocabulis, visus est in diffinitione diffinitum repetere cum dixit, ad aliquid quodammodo se habere; quod ad circumloquendum quomodo quidditas relationis in ipsa habitudine ad aliud consistit, factum esse creditur. quod verò dixit quodammodo comprehendendo multos modos, quibus relatiua referuntur inseruit. Tertium est notandum, quòd in secunda differentia Aristoteles diffinitionem Platonis, ideo arguendam censet, quia ex illa non habetur quidditas relatiuorum, quæ ex sua diffinitione clare relucet.

Ex his ergo manifestum est, quòd siquis aliquid eorum, quæ sunt ad aliquid, diffinite sciet, & illud, ad quod dicitur, diffinite scitu-rus est: † (quoniam eorum esse, quæ sunt ad aliquid, est ad aliquid quodammodo se habere.) Si enim non nouit omnino ad quod hoc quodammodo se habet, nec se aliquid ad quod hoc quodammodo se habet sciturus est: sed & in singulis palàm hoc est. vt hoc si quis nouit diffinite quod est duplum, & cuius duplum est mox diffinite nouit. Si verò nihil diffinite nouit ipsum cuius duplum est, neque si est duplum omnino nouit. Similiter autem & hoc ad aliquid si nouit quis quod melius est, & quo melius est necessarium est nosse. Propter hæc autem non indefinite hoc cognoscent, quòd hoc est peiore melius. opinio enim hæc est, non disciplina. non enim adhuc sciet ex lacte, quod est peiore melius. si enim si contingit nihil est peius eo propter hoc. Quàpropter palàm est & necessarium quod si nouerit quis aliquid relatiuorum diffinite, necessarium est & illud, ad quod dicitur, diffinite nosse.

† *Non habetur hæc verba in alijs cod.*

Hic tertio concludit quandam relatiuorum proprietatem deducens eam ex assignata nunc diffinitione. Vnde ait, quòd ex his manifestum est, quod si quis diffinite nouit aliquid eorum, quæ sunt aliquid, diffinite etiam nouit & reliquum, & subdendo principium & rationem sequelæ ait: quoniam ad aliquid sunt quibus hoc ipsum esse consistit in ad aliud se habere, necesse est, quod si quis nouit hoc quod ad aliud quodammodo se habet quidditatiue, quod & illud cognoscat, ad quod hoc quodammodo se habet; & est ratio euidenter cogẽs:

non

non enim est intelligibile quod ab aliquo intellectu cognoscitur quidditas quæ est ad aliud se habere, & non cognoscatur ly aliud.

Relatiua simul cognoscuntur, & quo ad diffinitiuæ & existentiæ cognitionem.

In hoc lo. SEd occurrit dubium circa assignatam proprietatem, an intelligatur de cognitione ipsius ad aliquid diffinitiua, vt Auer. & Alberto placet, an intelligatur de cognitione eius quantū ad actualem existentiam, vt Boëthus sentire videtur. Ad hoc dicitur, ꝙ secundum veritatem intelligitur de vtraq; cognitione. & de diffinitiua quidem: quoniam cum essentia vnius relatiui formaliter sit ad aliud: impossibile est diffiniri sine correlatiuo, ad quod est, aliter diffinitio naturæ diffinitæ conformis non esset, nec explicaret eam secundum propriam essendi rationem. & sic oportet consequenter, quòd vno relatiuorum noto quidditatiue, alteram sit connotū. De cognitione autem quo ad actualem existentiam relatiui, veritatem habere ex eo percipitur, quod si quis non vaga, aut incerta opinione, sed cognitione euidenti cognoscat alterum relatiuum existere, oportet quod cognoscat reliquum per certitudinem existere: aliter simul cognosceret & non cognosceret ipsum existere. Si quis enim certè nouit hunc patrem esse, necesse est eum non latere eum filium habere: aliter si vage credat eum filium habere absq; certitudine sciet hunc patrem esse. Sequitur etiam sensus iste ex assignata diffinitione: quoniā ex quo ad aliquid essentia cōsistit in ad aliud, impossibile est aliquod ad aliquid vt sic, cognoscere esse, & non cognoscere ad quod illud est esse, sicut vniuersaliter impossibile est scire aliquam rem esse, & ignorare quidditatem illam existere. Et si secūdo modo glosetur subsequens inductio valde apta est, præintelligendo quod ly diffinite, id est determinate stat pro determinatione vtriusq; correlatiui proportionabiliter, id est quòd si cognoscitur patrem esse determinate ad hunc hominē, oportet cognosci filium esse determinate ad illum hominem: & si cognoscitur ꝙ pater sit determinate ad hominem, id est quod homo sit pater, oportet cognoscere in cōmuni quod homo sit filius. & sic de aliis. ait ergo, ꝙ in singulis, id est singularibus manifestum est, ꝙ si quis nouit vnum relatiuorum, ꝙ nouit & reliquū. & dat exēmpla de duplo & meliore, vbi aperte dicit, quod si quis nouit illud relatiuū melius determinatum ad a-

puta

puta ꝙ A est melius, oportet eum scire correlatiuum, scilicet peius determinatũ esse ad B. nam si nouit ꝙ A est melius peiore indefinite, i. absq; determinatione ad B non sciet, id est non certa cognitione tenebit, ꝙ A est melius: sed opinione quadam hoc cogitabit: nõ enim sciuit subtiliter subtilitate peruenien te ad determinationẽ, quòd A est peiore melius. & rationem subdit, quia si sic contingit, s. haberi vnum tantũ relatiuũ determinate in rerũ natura, aut in intellectu, nullum sequetur ex hoc poni correlatiuũ. sicut si A ponitur melius & non ponitur B vel C eo peius, nihil sequetur esse peius A. Quod enim nullo peiore est, aut intelligitur melius nihil peius se ponit. Palàm ergo est, ꝙ si quis definite, i. determinate nouit esse vnũ relatiuorum ꝙ definite, i. determinate nouit esse reliquum. Si autem primo modo glosetur vel eodẽ nihilominus modo inductio exponatur. Nec obstat ꝙ cognitionem diffinitiuam in assignatione proprietatis propositam, ex cognitione actualis existentię inducendo declaret: quoniam hoc consulto factum est, vt à notioribus nobis cõueniens fieret disciplina. Vel exponatur inductio de cognitione quidditatiua, ita ꝙ ex singulis relatiuis, scilicet duplo meliore, &c. procedat, & sermo de duplo manifestius est per se. De meliore autem, expositione aliquali eget. est enim sensus, quod si quis nouit melius quidditatiue oportet eũ nosse, quo est melius, id est peius. indiffinite autem, id est absq; diffinitiua autem cognitione melioris, non scietur melius esse peiore melius, licet opinione aliqua teneri possit, quia non subtiliter notum est (si diffinitio absit) ꝙ melius est peiore melius: subtilis siquidem huius cognitio diffinitiua notitia est, & huius probationẽ subdit. si enim sic, id est absq; diffinitione contingit nosse melius nihil erit peius, eo propter hoc, id est ex tali relatiuo sic noto, non sequetur suum correlatiuum, scilicet peius, & consequenter nullum aliud.

Caput verò & manus & horum singula, quæ substantiæ sunt hoc ipsum quod sunt, possunt sciri diffinite: ad quod verò hæc dicantur non est necessarium scire. cuius enim caput hoc vel hæc manus, non est scire diffinite. quare non erunt hic aliquid. Si verò non sunt relatiuorum, verum erit dicere quod nulla substantia relatiuorum est. Fortasse autem difficile sit de huiusmodi rebus confidenter declarare, nisi sæpe pertracta sint: dubitasse autem de singulis non erit inutile.

Hic quarto ex prædicta proprietate respondet quæstioni motę, & primo applicat proprietatem ipsam ad partes secundarum

darum substantiarum negatiuè dicens, quod capiti & manui & aliis huiusmodi non conuenit hæc proprietas, scilicet quòd si quis diffinite noscat manum, oporteat ꝙ diffinite cognoscat cuius est manus. possunt enim caput & manus & alia huiusmodi hoc ipsum quod sunt diffinite sciri, absq; notitia eorum ad quæ dicũtur. Et hoc patet in singularibus: scitur enim euidenter hoc esse caput: & tamen cuius est hoc caput non est necesse diffinite scire, vt clare liquet. si quispiam solo capite patens videatur: & similiter de manu. Deinde ex negatione proprietatis prædictæ à partibus secundarum substantiarum infert, quòd huiusmodi partes non sunt ad aliquid dicens. Quare non erunt hæc ad aliquid. & ex hoc formaliter respondet quæstioni motæ, subdens, quòd quia hæ secundæ substantiæ, de quibus erat dubium an essent ad aliquid, nõ sunt de numero relatiuorum: verum erit vniuersaliter quòd nulla substantia est ad aliquid. Et sic soluta est quæstio mota, quia tamen relatiuorum natura valde difficilis est (propter eius minimam entitatem,) ideo subdit quòd fortasse difficile est confidenter de his determinare nisi sæpe, &c. conducit autem pluribus scientiæ dubitare de singulis. quia (vt in 1. Topicorum dicitur) potentes ad vtranque partem arguere facile verum coniectãt.

Ca. 2.

Ad clariorem notitiam huius solutionis sciendum est, quòd quia cum de aliquo sermo simpliciter fit, intelligitur de eo quo ad rem significatam: ideo, quando de relatiuis, secundum dici locutio simpliciter est, accipienda est quo ad rem significatam per ea, & non quo ad rem connotatam. significant autem huiusmodi relatiua connotata relatione rem alterius generis, ex qua quia non habent quòd ad aliquid sint, ideo merito absolute loquendo relatiua esse negantur, & cognosci possunt diffinitiue absque cognitione eius ad quod ex connotata relatione referuntur: & quoniam caput & manum & alia huiusmodi canstat relatiua secundum dici esse, & substãtiam consequenter significare, cuius intellectus nõ pendet ad aliud, sed ex substantiis consurgit: ideo Aristoteles simpliciter dixit, hæc non esse ad aliquid, & cognosci posse diffinite absq; eo ad quod dicuntur, non enim simpliciter sunt relatiua, sed secundum dici.

De qualitate & qual. CAP. IIII.

Q*Valitatem autem esse dico, secundum quam quales quidem dicimur.*

In hoc

IN hoc cap. quatuor fiunt principaliter. Primò tractatur de qualitate. Secundò de quali. ibi (Qualia verò.) Tertiò assignantur proprietates, ibi (Inest autem & contrarietas.) Quartò excluditur quædam obiectio, ibi (At verò non decet.) Tractans autem de qualitate primò diffinit ipsam, deinde diuidendo eius species determinat. Ait ergo. Qualitatem autem dico, &c. Vbi aduertenda sunt tria. Primum est, quòd ly (secundum) denotat habitudinē causæ formalis: ita quòd sensus est, secundum quam formaliter vocamur, aut nominamur quales, secundum quòd formaliter forma denominans se habet respectu denominatiui: vt albedo est secūdum quam formaliter quis est albus, & nigredo qua quis est niger: & vniuersaliter abstractum respectu sui concreti: vt humanitas est, qua formaliter aliquis est homo, & equinitas, qua aliquis est equus. Qualitas ergo est secundū quam, id est, qua formaliter quales dicimur, vt albedine albi, &c. Secundum est, quòd quale, licet sumatur multipliciter, vt patet 5. Metaphys. in proposito tamen dupliciter sumi sufficiat, scilicet, communiter, prout inuenitur in omnibus generibus, & quādo dicitur, quod differentia prædicatur in quale, & quando dicitur, quòd omnia genera accidentium qualificant substantiam & prædicantur in quale. Alio modo sumitur propriè, vt est speciale prædicamentum & certam entis naturam, generalissimam tamen explicat. In proposito, quia ly quales, sine additione prolatum est, propriè sumitur: & stat pro qualibus simpliciter: cur autem genus hoc qualitatis nomen sibi proprium vendicauerit, quolibet accidentis genere qualificante aliquo modo subiectum inferius in assignatione sufficiētiæ specierum qualitatis dicetur. Tertiū est, ꝙ ly dicimur, vel nos substantias subaudi, vel nōs homines, non quia alia ab homine, qualia non dicātur, sed quia soli homines secundū omne genus qualitatis, quales sunt; cætera namq; vel qualitatibus corporibus tantùm, vel spiritualibus tantùm afficiuntur, homo autē vtrasq; suscipit: illas secūdū corporeā naturā, istas secundum incorporeā, quā in parte intellectiua habet. Sed adhuc obscura remanet diffinitio ista, propter dubium motū à Boëtho. Si enim diffinitio ista est bona, circulares fieri diffinitiones nō erit vitiosum, Quale enim diffiniri debet per qualitatem, quia est eius effectus formalis, & cōstat diffinitionē propriā rei causam intrinsecā explicare debere: si ergo qualitas

T.c.19.

n

rectè per quale diffinita est, apertè circulus fiet. Apparet etiam ex his aliud peccatũ, quia scilicet per posterius diffiniuit qualitatem: effectus enim posterior est sua causa: quale autẽ iam dictum est effectum esse qualitatis. Ad hoc cum Boëtho dicitur, quòd quia generalissimum propriè diffiniri nequit, eò quòd genere caret: diffinitio ista descriptiõ quędam est, declarans à notioribus nobis quid nominis istius qualitatis: notius enim est nobis quale, quàm sit qualitas, sicut vniuersaliter compositum nobis notius est simplicibus (vt Commentator ait in procemio physicorum) grammaticum siquidem grãmatica magis nouimus, & fortem fortitudine, &c. nullum ergo vitium hic accidit, quia diffinitio non est, sed descriptiua quædam quo ad nos declaratio.

Com. 3.

Est autem qualitas eorum, quæ multipliciter dicuntur. Vna quidem species qualitatis habitus & dispositio dicantur.

Hic incipit diuisiuè determinare de qualitate, assignando eius species: & antequam eas numeret, dicit, quòd qualitas est de numero eorum, quæ multipliciter dicuntur. Quod potest dupliciter intelligi. s. de multiplicitate analogiæ excludente vnitatẽ genericã, quæ est analogia simpliciter: sicut ens, principium, causa, elementũ, & alia huiusmodi multipliciter dici affirmantur: & sic non sumitur hic, quia iam non de qualitate propriè, quã descripsit esset sermo, sed de qualitate cõmuniter (vt de ea tractatur in 5. Metaphy.) Alio modo potest intelligi de multiplicitate cuiusdã analogiæ cõpatientis secũ vnitatẽ genericã, quæ est analogia secundũ quid, qualis est inter species cuiusq; generis, inter quas est analogia secundũ esse perfectius & minus perfectũ, de qua dicit Auer. in 2. com. 12. Metaphys. ꝙ non impedit generis vnitatẽ, quã analogiã S. Tho. in 1. Sent. distinct. 19, vocauit analogiã secundũ esse, & non secundũ intentionẽ: & sic intelligitur hic qualitatẽ esse de numero eorũ, quæ multipliciter dicuntur: continet siquidẽ multas species, de quibus secundũ prius & posterius dicitur, attendendo esse earũ: licet vniuocè dicatur de eis, inspiciendo eius propriã rationẽ, quæ eadẽ omnino in omnibus seruatur. Hoc ergo præmisso ad primã qualitatis speciẽ descendit: & circa hoc facit quatuor. Primò proponit eã dicẽs: & vna quidẽ species qualitatis habitus & dispositio dicitur. Vbi primò declarandũ est quid nominis habitus & dispositionis. Habitus cũ ab habẽdo dicatur, sicut habere tripliciter sumitur, ita etiam

T. c. 19.

Com. 2. 1. dist. 19. q. 5. ar. 2. ad primum.

habit

habitus tripliciter sumi potest. Primo modo communiter, vt vna res dicitur habere aliquã, prout dicitur habere amicum, aut scientiam, aut quantitatem: & sic cùm consequatur diuersa prædicamenta, inter postprædicamẽta annumeratur, & ibi de eo erit sermo. Secundo modo minus communiter, vt est quoddam mediũ per modum actionis & passionis, inter habentem & habitum, prout dicimur vestiti vel armati ex vestium vel armorum adiacentia, & sic habitus est vnum genus generalissimũ. Tertio modo sumitur habitus adhuc minus communiter, vt est id, quo res quodam modo, id est bene vel male se habet in ordine ad naturam, vel operationem, prout dicimur bene vel male habituati secũdum virtutes, vel vitia: & sic cum id, quo formaliter res sic se habet sit qualitas (vt inductiuè facilè patet) & ex sufficiẽtia specierum qualitatis clarius apparebit, vna specierum qualitatis habitus ponitur hic ab Arist. dispositio, etsi ordinem habentis partes significare dicatur 5. Metaph. ac per hoc nõ videatur pertinere ad genus qualitatis, si rectè tamen cõsideretur non longè à genere hoc iudicabitur; dispositio siquidem, vt ibidem dicitur, importat ordinem habẽtis partes, aut secundum locum, aut secundum potentiã, aut secũdum speciem: vbi (vt simplicius S. Tho. test. dicit omnes dispositiones tetigit. Primò corporeas dicẽs secundũ locum: & sic dispositio pertinet ad prædicamentũ situs, quia dicit partes ordinatas secundum locũ: & sic dicimus aliter disponi sedentem, & aliter stantẽ. Deinde spirituales simpliciter, vt scientia, vel respectu primarũ, vt sanitas, & has tetigit secundum duplicem statũ scilicet inchoationis, per ly secundum potentiam, quia quod inchoatiue est, in potentia quadam est, & perfectionis per ly secundũ speciem, quia res speciem sua perfectione sortitur: & sic dispositio in qualitatis genere inuenitur, quia dicit non ordinẽ, cũ sit relatiuum secundũ dici, sed potestatiuas partes qualitatis in ordine ad aliquid, putà naturã, vt sanitas & pulchritudo: vel operationẽ, vt scientia & prudentia: significat ergo hoc in loco tã dispositio, quàm habitus qualitatẽ quandã, qua res bene vel male se habet ad operationem, vt virtus & vitium, &c. vel ad naturam, vt sanitas & infirmitas: licet dispositio illam qualitatem non tam secundum se importet, quàm vt partes potẽtiales habet, vel secundum perfectionem, vt cõpleta scientia, vel secundum præparationẽ & idoneitatẽ, vt virtus, aut sciẽtia inchoata, &c.

T.c.24.

Prima 2. q.49. art. 1. ad tertium.

Secundò est videndum, quomodo vna species sint habitus & dispositio. Sed quia plenè sciri nequit absq; notitia sequentium: ideò vsque ad sequentem particulam differatur.

Differt autem habitus à dispositione, quòd permanentior & diuturnior est. Tales enim sunt scientiæ & virtutes: scientia enim videtur esse permanentiū & diuturnorū, vt si quis vel mediocriter sumat scientiā, nisi fortè grandis permutatio facta sit vel ab ægritudine, vel ab aliquo huiusmodi: similiter autem & virtus, vt iustitia, vel castitas, & singula talium non videntur posse facilè moueri, neq; facile permutari. dispositiones verò dicūtur, quæ sunt facilè mobiles & citò permutabiles, vt calor, & frigiditas, & sanitas, & ægritudo, & alia huiusmodi. Afficitur enim circa eas homo quodāmodo: citò autem permutatur, & ex calido frigidus fit, & ex sanitate in ægritudinem transit. similiter autem & in aliis, nisi fortè in his, quæ contingit per temporis longitudinem in naturam cuiusque transferri, vt insanabilis, vel difficilè mobilis existat affectus, quē iam quilibet habitū vocet.

Hic secundò differentiam inter habitum & dispositionem tradit, dicens habitum in hoc differre à dispositione, quòd habitus est qualitas difficilè mobilis, dispositio autem est facilè mobilis: exempla habitus sunt scientia, vt Geometria, Arithmetica, &c. & virtus, vt iustitia, castitas. Exempla dispositionis sunt, calor, frigiditas, sanitas, & ægritudo: & quoniā hæc naturalia sunt entia, ideò more naturalium intelligendū esse docet, quòd habitus difficillimè mobilis, & quòd dispositio facilè mobilis sit, Mos autem naturalium est, quòd talia semper fiunt, nisi impedimentum aliquod accidat: homo enim generat hominem, nisi impedimentū aliquod sit, & similiter oliua oliuā: longiores quoq; vitæ sunt vegeti corpore, quàm debiles: contingit tamen ex aliqua causa aliter euenire. Et similiter habitus difficilè mobilis est; contingit tamen ex aliqua infirmitate aliter euenire, & idem est iudicium quo ad facilem mutabilitatem dispositionis, propterea Aristoteles vtrobique inseruit (nisi fortè, &c.)

Num habitus & dispositio, vna vel duæ species qualitatis sint.

Circa differentiam inter habitum & dispositionem, dubium prætactum occurrit, an sint duæ species, an vna. Quòd enim non sint duæ sed vna, ex textu dupliciter patere videtur, Primò, quia expresse dictum est, & vna species qualitatis est habitus, & dispositio. Nec est curæ, an sit species specialissima, an sit subalterna: sufficit enim proposito, q̄ nō sint duæ

duæ subalternæ, nec duæ specialissimæ, sed quòd vnam diuersimode significent. Secundò, quia ea, quæ differunt accidẽtaliter tantùm, non differunt specie: in textu autẽ nulla alia differentia assignatur, nisi accidẽtalis, scilicet, facilè & difficilè mobile: has siquidem differentias esse accidentales ex eo patet, quòd facilis vel difficilis mobilitas ad motũ & passionẽ pertinet, ac per hoc qualitatis differentia essentialis esse non potest, vtpotè quæ est extranei generis. In oppositũ est autoritas S. Tho. in 1. secundæ: ex cuius quæstionibus 49. & 50. ferè omnia bona, quæ in hoc prædicamento scribimus, sumpta sunt. Ad hoc dubium dupliciter respondetur: primò secundũ Boëthum & Alber. quòd habitus & dispositio differunt sicut perfectum & imperfectum in eadem specie: vt Sortes puer & ipse vir: vnde secundũ hanc viam, ideò coniunctione copulatiua iunxit hæc nomina Aristot. dicens habitus & dispositio, quia eandẽ rem importãt. Duplici autẽ vocabulo eam significauit ad insinuandũ duplicẽ modũ essendi illius, scilicet perfectè & imperfectè. Secundò respondetur secundũ S. Tho. ꝙ habitus & dispositio sunt diuersæ species. Nec obstat Arist. dixisse vnã esse speciẽ, quia hoc dixit ad insinuandũ genus proximũ habitus & dispositionis non esse qualitatẽ, sed quoddã subalternum vocatũ ab antiquis applicatio; quæ vna species subalterna est, in qua vniuntur habitus & dispositio. Nec etiam impedit propositũ, quòd facilè aut difficilè moueri (ad passionis genus) pertineat: quoniã ad circunloquẽdum proprias rerum differentias nobis ignotas, oportet accidentalibus proprietatibus vti: & hoc hic obseruatum est. Ad claram autem notitiam sentẽtiæ S. Tho. nosse oportet, quòd alicui potest conuenire esse facile vel difficile mobile dupliciter scilicet ex ratione speciei, vel ex cõditione indiuidui. Illud dicitur esse difficile mobile per se, seu ex ratione speciei, quod ex natura sua vendicat sibi causas difficile variationem compatientes, vt scientia, cuius causæ sunt lumen intellectus agentis & intellectus possibilis, & præmissæ, quæ se aliter habere nõ possunt. Et similiter illud dicitur esse facilè mobile per se, seu ex ratione speciei, quod ex natura sua vendicat sibi causas facilè transmutabiles: vt sanitas, quæ causatur ex calido & frigido, &c. quæ propter alterationes continuas facilè transmutãtur, illud autẽ dicitur esse facile vel difficile mobile per accidẽs seu ex cõditione indiuidui, cui ex eo ꝙ est in hoc subie-

q. 49. art. 2. ad tertium.

Prima secunda. q. 49. art. 1. ad tertiũ.

cto sic dispositio, &c. facile vel difficile transmutabile est: vt scientia, quæ ex se difficile mobilis est: per accidēs tamē, ex eo quòd est in hoc male disposito inchoatiue, &c. facile mobilis est: & per oppositū infirmitas, quæ per se facile est mobilis, ex eo quod est sic firmiter radicata in hoc difficile mobilis est. Illæ ergo qualitates, quæ difficile mobiles sunt ex ratione speciei, habitus sunt, illæ autē, quæ ex ratione suæ speciei facile mobiles sunt, dispositiones sunt: ita quòd habitus & dispositio distinguūtur specifice per differētias circūlocutas, per difficile mobile & facile mobile ex ratione speciei. Consentaneus autē Aristoteli magis sensus iste ostēditur ex tribus. Primo ex eo, quòd exēplariter declarans habitus, & dispositiones inter habitus nō nisi ea quæ p se permanētia sunt numerauit, s. sciētias & virtutes: & inter dispositiones similiter ea tantū, quæ facile transmutantur, vt calidum & frigidum, sanitatem & infirmitatem. Secundo ex eo quòd dicit: scientiam etiam mediocriter sumptam esse habitū, quod constaret esse falsum: quoniam scientia imperfecta dispositio esset, non habitus, si dispositio non differret specifice ab habitu. Tertio, quoniā in particula sequenti expresse inducit cōmunem modum loquēdi ad probandū quòd quæ per se diuturna sunt, sunt habitus, quę autem per se cito transmutabilia sunt dispositiones sunt: & arguit ex eo quod etiam ipsi habitus quādo debiliter retinentur dispositiones vocantur, vt ibi clarius patebit. Nec obstat, quòd Aristoteles dicat, quod infirmitas insanabilis habitus vocatur: quoniam vt ex dictis, & dicendis in sequenti particula patet, hoc est intelligendum quo ad modum, non quo ad rem.

Propria & specifica distinctio habitus et dispositionis.

Circa exempla prima de dispositione, s. vt calor & frigiditas dubium est, quomodo calor & frigus ponantur in hac prima specie qualitatis, cum pertineāt ad tertiam. Sed quoniam hoc clarius percipi poterit declarata tertia specie, ideo illuc usque differatur. Circa aliud exemplum de dispositione datū, s. vt sanitas & infirmitas, aduertendum est quòd Alexander (vt Simplicius S. Tho. teste refert) putans primam speciem qualitatis inueniri tantum in anima, dixit hæc Aristotelis verba ita exēplariter accipienda, vt non intelligamus sic esse, sed ex his exemplis discamus naturā habitus & dispositionis: vnde secūdum eum sanitas & pulchritudo, & aliæ dispositiones corporeæ habitus non sunt, extenso habitus vocabulo ad omne id quod est in prima specie qualitatis. Sed intēdebat apud ipsum

Prima secundæ. q. 50. ar. pri. c.

Aristot

Aristoteles, quòd ſicut ſanitas & infirmitas ſunt facile mobiles, ita diſpoſitiones veræ, quę in anima ſunt inueniūtur facile mobiles. Sed hæc ſententia dupliciter à S.Tho. refellitur: tum, quia Ariſtoteles eodē modo adduxit hæc exempla, & illa alia pertinētia ad animā, ſ. ſcientiā & virtutem: tum, quia expreſſe in 7. Phyſicorū, ſanitatem & pulchritudinē inter habitus numerat: intendens tamen per habitū (vt diximus) primam ſpeciem qualitatis. Relinquendus ergo hoc in loco Alexāder videtur: & dicendū ſanitatē & pulchritudinē & alia huiuſmodi, in prima ſpecie reponi, non tamen habitus proprie eſſe, ſed diſpoſitiones, quoniā cauſas corporales habent facile trāſmutabiles, vt experientia docet. Ex prædictis habes ſtudioſæ lector deciſionem illius quęſtionis, an habitus aliquis ſit in corpore: quod, ſ. nullus habitus proprie loquendo eſt in corpore: ſed omnes ſunt aut totaliter aut principaliter in anima: intelligendo autem per habitum primam ſpeciem qualitatis, aliqui habitus ſunt in corpore, vt ſanitas & pulchritudo, &c.

T.c.17.

Omnes habitus in anima ſunt.

Manifeſtum eſt autem, quòd hæc volunt habitus nominari quæ ſunt diuturniora, & difficilius mobilia. Nanque diſciplinas non multum retinentes, ſed facile mobiles, dicuntur non habitum habere: quamuis ſint ad diſciplinas peius vel melius diſpoſiti: quare differt habitus à diſpoſitione, quòd hoc quidem facile eſt, illud verò diuturnius & difficilius mobile.

Hic tertio declaratam differentiā inter habitum, & diſpoſitionem clariſsime probat ex cōmuni loquentiū vſu: dicens, hoc eſſe manifeſtū, quia in diſciplinis, quas habitus eſſe diximus, etiā mediocriter ſumptis, habitus nomine vti nō cōſueuim⁹: quādo nō multū retinētes, ſed facili mutabilitate eas hābētes ſunt aliqui, dicūtur ſiquidē tales peius vel melius diſpoſiti ad huiuſmodi diſciplinas: puta geometriā vel phyſicā magis quā geometræ, vel phyſici: differētia igitur inter habitum & diſpoſitionē hæc eſt, quòd ille ex ſe ſibi vēdicat difficile poſſe moueri, hæc autem facile. Aduertēdum eſt hic primo quòd quia multa cōueniunt rei per accidens, quæ ex natura propria ſibi non vēdicat: ideo nihil prohibet inueniri habitū aliquem facile mutabilem in illo, & ſimiliter diſpoſitionē aliquā difficile in eo mobilē, ex aliqua occurrēte cauſa: & tūc contingit habitum eſſe nō diſpoſitionē, ſed per modū diſpoſitionis, & ſimiliter diſpoſitionem eſſe non habitum, ſed per modū habitus: ſciētia enim quæ non firmiter retinetur, habitus quidē eſt, ſed

Habitus aliquis diſpoſitio, & ecōtra, diſpoſitio habitus dicitur, ſed per accidens.

per modũ dispositionis est, quia facile perdi ab illo potest, infirmitas verò iam firmiter radicata dispositio quidẽ est, sed per modum habitus inest: vnde fit vt à talibus modis essendi potius quàm à naturis rerum, infirmus habitus dicatur dispositio, & firma dispositio dicatur habitus, etiã ab ipso Aristotele vt ex habitis hucusq; patet. Aduerte secundo tu nouitie, quòd difficile mobile & facile mobile, vt sunt differentiæ specificæ distinguentes habitũ & dispositionem inter se, & vt sunt modi essendi eorum æquiuoce dicũtur, difficile mobile, & facile mobile. Primo namque modo naturas eorũ constituunt & diffinitionem eorum ingrediuntur, separarique ab eis non possunt etiam per intellectum, sicut nec rationale ab homine & irrationale ab equo. Secundo autem modo accidentia eorum sunt & extranea ab eorum naturis, succedereque sibi inuicem circa idem possunt vt magis & minus circa calidum & frigidum se habent, &c.

Sunt autem habitus & dispositiones: dispositiones verò non necesse est habitus esse: qui enim retinent habitum, & quodammodo dispositi sunt secundum ipsos: qui autem dispositi sunt non omnino retinent habitum.

Hic quarto conuenientiam habitus cum dispositione alio modo sumpta ponit. Vnde aduertẽdum solicite est, quòd dispositionis nomine æquiuoce vtitur hic, & superius. Dupliciter siquidẽ sumitur dispositio. Vno modo vt distinguitur contra habitum, & sic superius de ea habitus est sermo. Alio modo vt est genus ad habitum & dispositionem prædictam: & sic sumitur hic: vbi dicitur, quòd habitum necesse est dispositionem esse, sicut hominem oportet esse animal: dispositionem verò etsi contingat esse habitum, non tamen est necessarium, vt animal: & si contingat esse hominem, non tamen necesse est esse hominem, potest enim esse leo.

Secunda qualitatis species. *Aliud verò genus qualitatis est secundum quòd pugillatores, vel cursores, vel salubres, vel insalubres dicimus: & simpliciter quæcunque secundum potentiam naturalem, vel impotentiam dicuntur. Non enim quoniam sunt dispositi aliquo modo, vnumquodque huiusmodi dicitur: sed quod habent potentiam naturalem, vel impotentiam facere aliquid facile, vel nihil pati: vt pugillatores, vel cursores dicuntur non quòd dispositi aliquo modo, sed quòd habeant potentiam naturalem, vel impotentiam hoc facile faciendi. Sanatiui autem dicuntur eo, quòd habeant potentiã naturalem vt nihil à quibuslibet accidentibus*

facile

facile patiantur: Ægrotatiui verò, quòd habeant impotentiam nihil patiendi. Similiter autem his & molle & durum se habent: durum enim dicitur quòd habeat potentiam non facile secari, molle verò quòd habeat eiusdem ipsius impotentiam.

Hic iam ponitur secũda species qualitatis, scilicet naturalis potẽtia vel impotẽtia, & duo facit. Primo proponit eam cum exemplis dicens, aliud verò genus, &c. Vbi duo aduertenda sunt. Primũ est, quòd speciem hanc genus nominauit: tum vt persuaderet, quòd species subalternas qualitatis enumerat, tum quia manifestum est naturalem potentiã & impotentiam in vnã speciẽ specialissimam non cõuenire. Secundũ est, quòd genus hoc ab antiquis vocatum aptitudo ab Arist. nominibus suarum specierum vocatur naturalis potentia vel impotẽtia, non copulatiue, sed diuisiue, vt Alberto placet, quia in vnam non conueniunt naturã, pluribus autẽ nominibus, quia impotentia sub aptitudine non cõueniẽter adnumeratur. Secundo proposita manifestat: proposuit autẽ nomen generis huius & exempla: & ideo singula explanans in primis declarat (ly naturalis) dicens qualitatem hanc ideo dici naturalem, quia non exercitio acquisita, sed à natura indita sit: non enim dicuntur cursores, potentes facile currere, eo quòd sint dispositi per artem aliquã ad currẽdum, sed eo quòd naturalem habent aptitudinem seu potentiam ad facile currendum, quia, s. habent crura longa & agilia & corpus non graue, &c. sumitur ergo hic naturale, vt distinguitur contra acquisitum. Sed discrete audiendum est naturalem potentiam, & impotentiam naturam consequi: quoniam naturalis potentia naturam sequitur, ita quòd ab ea emanat tanquã eius proprietas perfectiua: naturalis autẽ impotẽtia naturã ita cõsequitur, quod potius naturæ defectũ sequi dicitur ab Alberto: illa siquidem sequitur victoriam formæ supra materiam, id est perfectã subiectionem materiæ sub forma, ista autẽ victoriam materiæ supra formã, id est incompletam comprehensionem materiæ à forma. Deinde declarat (ly potẽtia vel impotẽtia) dicens quod potentia vocatur principium facile faciẽdi aliquod aut nihil patiendi, id est fortiter resistẽdi: vt pugillatores dicũtur, eo quod naturalem potentiã habeãt ad facile dandum fortes ictus, & sanatiui seu salubres dicuntur, qui potentiã naturalem habent nihil patiendi à contrariis inductiuis infirmitatis: impotentia autem dicitur principiũ impotens ad resistẽdum aut ad facile

faciendum:tale siquidẽ aut idem est, quòd impotẽtia ad nihil patiendũ:vt ægrotatiui dicũtur eo quòd habeant impotẽtiam naturalem vt nihil resistere possint cõtrariis:ac per hoc facile patiuntur,& consequẽter impotẽtes sunt ad nihil facile patiendum, aut idem est quod impotentia ad facile aliquid explendum, vt inepti ad cursum dicuntur impotentiam habere naturalem ad currendũ,&c.Demum addit quòd similiter his se habent durũ & molle,& est sentẽtia clara.Notandũ est hic,quòd impotentia dupliciter sumi potest, s.priuatiue:& sic quia non significat aliquod positiuum, sed priuationem potentiæ, ideo non sumitur hic impotentia priuatiue. Alio modo sumi potest contrariè, & sic significat aliquid positiuum,scilicet principium facile patiendi,aut difficile operandi,vt dictum est:& sic sumitur hic,quoniã species qualitatis ponitur:constat enim speciem qualitatis esse non posse nisi positiuum aliquod,&c.

Quo prima et hæc secũda species subinuicem ordinentur. Circa ordinem duarum iam expositarum specierum dubium occurrit: eo quòd præposterus videtur: naturalis siquidem potentia vel impotentia,cum naturam sequatur prior naturaliter est habitu & dispositione aduenientibus aliunde saltem complectiue:ergo naturalis potentia debuit primo loco poni. Ad hoc dubium dupliciter respõdet S. Tho.primo quòd quia habitus & dispositio perficiunt subiectum non absolute, sed in ordine ad naturam,&natura est primum quod est in re, ideo habitus primum tenet locum.Et iuxta hoc dicitur ad rationem in oppositum,quòd licet res,quæ est habitus,sit posterior potentia naturali: quia tamen id in ordine ad quod perficit habitus, est prius eo in ordine ad quod perficit potẽtia naturalis:quia natura est prior operatione: & hoc est potius intuendum ideo,&c. Secundo dicit, quòd licet naturalis potentia sit prior habitu ordine generationis, habitus tamen est prior naturali potentia ordine perfectionis, sicut actus est prior potentia: & quia hic ordo est prior simpliciter,ideo habitum primo posuit,& iuxta hoc patet responsio,&c. *Prima secunde q. 49. ar. 3. ad secundum.*

Tertia verò species qualitatis est, paßibiles qualitates & paßiones, sunt autem huiusmodi: vt dulcedo & amaritudo & austeritas & omnia his cognata. Amplius autem & calor & frigus & albedo & nigredo. Quòd quidem igitur, & hæ qualitates sunt manifestum est.

Hic ponitur tertia species qualitatis, circa quam tria facit. primo proponit eam cum exemplis dicens. Tertia verò species,&c. Vbi aduertendum primo est,quod alternatim vtitur nomine

nomine speciei & generis: vt insinuet vt suprà diximus, quòd de subalternis speciebus sermo est: deinde quòd licet ab antiquis species hæc casus vocaretur. Aristoteles eam duplici vocabulo inserta coniunctione copulatiua eam vocauit: & duobus quidẽ vsus est nominibus: non quia duæ sint species, sed quia oppositos modos eiusdem speciei important, scilicet difficile & facile mobile: coniunctione autẽ copulatiua vt ostendat eandem rem vtrique subesse.

Circa exempla demum data notandum est, quòd dubitatio quædam quosdam inuasit, cur Aristoteles non adduxit in exemplũ qualitates odorabiles: & audibiles, sed gustabiles, tangibiles & visibiles tantum. Nec videtur eis satisfieri dicendo, quod nõ exigebat tractatus hic adducere omnia in exẽplum: quoniam cùm credatur Aristotelem nõ nisi artificiose loqui, dubium restat cur sensibilia gustu, tactu, & visu magis quàm alia adduxit. Ad hoc (quicquid ab aliis dicatur) videtur mihi dicendum quòd consulto Aristoteles tres has species sensibilium adduxit: intendebat siquidem statim ostendere quomodo diuersimodè hæc qualitates pafsibiles essent: & vt clarè patet infrà, alia ratione qualitates visibiles dicuntur passibiles, & alia cæteræ. Et quoniam inter cæteras est hæc differentia, quòd vel faciunt passionẽ secundũ illam qualitatẽ sensibilem, vel secundũ aliquã adiunctã: & hæc differentia manifestissimè patet inter tangibile, & gustabile, quia calidum tactum facit organum calidum, dulce verò gustatum: & si non faciat organum dulce, facit tamen ipsum humidũ: ideo ad insinuandam manifestè diuersitatem qualitatum in hoc quòd passibiles dicuntur, supradicta delegit exempla. Vel ideo quia passiones animæ secundum hæc sensibilia communiter ab omnibus experiuntur magis quàm secundum alia: vt patet. *In hoc ea.*

Quæcunque enim has susceperint, qualia dicuntur secundũ eas, vt mel quoniam dulcedinem suscepit, dulce dicitur: & corpus album, eò quòd albedinem suscepit: similiter autem se habet in cæteris.

Hic secundò volens præposita manifestare incipit à passibili qualitate, intendens declarare, q̃ supradicta sint & qualitates & passibiles: & primò declarat quod sint qualitates ex descriptione qualitatis sic, ea, secũdũ quæ qualia dicũtur, qualitates sunt: sed ista sunt huiusmodi, quia quæcũq; susceperint ista dicuntur qualia: mel enim quoniã dulcedinẽ suscipit quale dicitur dulce, &c. ergo ista & similia sunt qualitates, &c.

Passib

Paßibiles verò qualitates dicuntur non quòd ea, quæ illas susceperint qualitates, aliquid patiantur: neque enim mel quòd aliquid passum sit dicitur dulce, nec aliquid aliud huiusmodi. Similiter autè his & calor & frigus paßibiles qualitates dicuntur, nō quòd ea, quæ eas suscipiunt, aliquid passa sint: sed quoniam vnaquæque eorum, quæ dicta sunt secundum sensuum qualitatem passionū perfectiua sunt, paßibiles qualitates dicuntur: dulcedo enim quandam paßionem secundum gustum efficit, & calor secundum tactum; similiter autem & aliæ. Albedo autem & nigredo & alij colores non similiter his, quæ dicta sunt, paßibiles qualitates dicuntur; sed eo quòd ipsæ ab aliqua paßione innascuntur. Quòd enim fiunt per aliquam paßionem multæ colorum mutationes manifestum est: erubescens enim aliquis, rubeus factus est. & timens pallidus, & vnumquodque talium. Quare etiam si quis natura aliquid talium, perturbationūmve passus est; similem colorem oportet eum habere. Quæ enim affectio nunc ad verecundiam circa corpus facta est: & secundum naturalem paßionem eadem fiet actio, vt naturalis color sit similis.

Declarato, quòd huiusmodi sint qualitatés declarat modo, quòd non qualescunq; qualitates sunt, sed qualitates passibiles. Vbi prælibandum est, quòd cùm passibile à passione dicatur, aliquid potest dici passibile quatrupliciter. Primò & propriissimè quia est aptum natum ad suscipiendam passionem. Secundò quia in receptione ipsius in alio, suscipiēs ipsum patitur. Tertiò quia est causatiuū passionis. Quarto quia est effectus passionis: horum autem modorum tres vltimos Arist. exprimit in litera: primò sub silentio pertransito, quia clarissimum est, quòd qualitas non potest dici passibilis illo modo: quia ipsa subiectum aliorum non est, sed in subiecto sustentatur. Tangens ergo hos tres modos, primò excludit eorū primum modum à nostro proposito dicens, passibiles verò qualitates non ideo dicuntur, quòd hæc subiecta, quæ illas susceperint, aliquid recipiendo patiantur: & hoc declarat exemplariter: primò in gustabilibus, deinde in tangibilibus, vt patet. Excluso autem hoc modo, quoniam duo reliqui proposito constructiuè deseruiunt, tali eos ordine tangit: quod statim subdit, quòd ideo aliquæ qualitates, vt gustabiles & tangibiles dicuntur passibiles, quia sunt causatiuæ passionum secundum sensum: & sic tertium modum tetigit: vnde ait. (Sed quoniam singula eorum, quæ dicta sunt, scilicet gustabilium & tangibilium sunt passionis perfectiua: secundum qualitatem

sen

sensuum,id est secundum quòd qualificant sensus:& ideo passibiles dicuntur qualitates)& subdit exempla manifesta.Deinde vltimum modum tangens, quo scilicet aliquid dicitur passibile;quia est effectus passionis,subdit:de visibilibus quòd albedo & nigredo & alij colores non dicuntur qualitates passibiles ea ratione,qua præcedentes, sed quia ipsi colores qualitates sunt,quæ ab aliquibus passionibus innascuntur.Et quoniam dubiũ esse poterat circa hoc vltimo dictũ,scilicet,ꝙ colores ab aliquibus passionibus innascũtur, ideo statim huius declarationẽ subdit. Ad cuius euidentiã sciendũ primò est, ꝙ color vnus secundum speciem habet duplicem modum essendi,scilicet firmiter,vt patet in naturaliter rubeo ; & instabiliter,vt patet in rubicũdo ex verecũdia ; & quia effectus proportionati sunt causis,cõsequens est, hæc tria in causa coloris inueniri;ita quòd causam coloris vnã secũdũ speciẽ & stabile & fluxibile habere esse cõtingit, vt sic vnitas causæ vnitatẽ effectus,& modus essendi causæ modũ essendi effectus præueniat. Sciendum secundò est,quòd quia color citò transiens, vt patebit, non numeratur inter qualitates, sed passiones : & sermo præsens est de colore,qui simpliciter appellatur qualitas ; hũc autẽ cõstat esse colorẽ habẽtẽ esse firmũ & stabile; ideo Aristoteli nõ sat fuit quòd ad sensum pateat colorẽ generari ex passione in verecũdo & timido,&c, sed voluit ratione manifestare,ꝙ color firmus ex passione fieret.Et quia à notioribus nobis innata est nobis via procedẽdi,ideo ex causa coloris transeuntis causam coloris permanentis manifestauit, vt patet in textu.Cõsistit autẽ ratio eius in hoc:coloris transeuntis causa est passio;ergo & coloris permanẽtis causa est passio, permanens tamẽ;cõsequẽtia fundatur super illa propositione, vnius effectus secũdũ speciẽ vnica est causa secũdũ speciẽ in vno genere causæ,&c,& aliis dictis in primo notando:ab Arist. verò hic vbi superficietenus loquitur, nõ probatur, sed declaratur: dum postquã antecedens posuit subaudito cõsequente subdit, quòd si quis aliquid talium passionũ,scilicet timoris vel verecundiæ passus est naturaliter,id est nõ per modum passionis, quæ transit citò,sed firmiter per modũ, quo naturalia insunt: puta quòd sit naturaliter timidus vel verecũdus, similẽ enim habere colorẽ necessariò est ; quoniã ex similibus causis similes proueniunt effectus.Sic enim corpus eius,qui ex verecũdia rubet affectione quadam immutatur ; puta quòd spiritibus ad

ad cor vnitis sanguis in faciem spargitur, ita in eo, qui naturaliter rubeus est, sanguinem naturaliter in facie sparsum esse contingit, vt sic color naturalis sequatur passionem naturalem: & color transiens sequatur passionem simpliciter.

Quæcunque ergo talium accidentium ab aliquibus passionibus difficile mobilibus & permanentibus principium sumpserunt: passibiles qualitates dicuntur: siue enim secundum naturalem constitutionem pallor fit, aut nigredo, qualitates dicuntur. (Quales enim secundum eas dicimur) siue propter ægritudinem longam, vel eidem propter æstum contingit nigredo, vel pallor: & non facilè prætereunt, vel etiam in vita permanent, qualitates & istæ dicuntur: similiter enim quales & secundum eas dicimur. Quæcunque verò ex his, quæ facilè soluuntur & citò transeunt, fiunt, passiones dicuntur, qualitates verò minimè, nõ enim dicimur secundũ eas quales: neque enim qui propter verecũdiam rubeus factus est, rubeus dicitur: nec cui pallor propter timorem venit, pallidus est, sed magis eò quòd aliquid passus est: quare passiones huiusmodi dicuntur: qualitates verò minime. Similiter autem his & secundum animam passibiles, passibiles qualitates & passiones dicũtur. Quæcunque enim mox in nascendo ab aliquibus passionibus difficulter mobilibus fiunt, qualitates dicuntur: vt dementia, vel ira, vel alia huiusmodi: quales enim secundum eas dicuntur, id est iracundi, & dementes. Similiter autem & quæcunque alienationes non naturales, sed aliquibus casibus factæ sunt difficile prætereuntes & omnino immobiles, etiam huiusmodi qualitates sunt: quales enim, & secundum eas dicuntur. Quæcunque vero ex his quæ facilè & citius prætereunt fiunt, passiones dicuntur: vt si quis contristatus iracundior fiat, non enim iracundus dicitur, qui huiusmodi passione iracundior est, sed magis aliquid passus. Quare passiones quidem huiusmodi dicuntur, qualitates verò minime.

Hîc tertiò concludit quæ sint qualitates passibiles & quæ passiones: sicq; differẽtiã inter eas ostẽdit: & quoniã vterq; nõ solũ inter corporũ accidẽtia, sed etiã inter animæ accidẽtia inueniũtur, ideo primò manifestat propositũ in corporibus, deinde in anima. Distinguit autẽ qualitates passibiles corporũ in duos modos, quibus causari possunt à natura, scilicet & ab infirmitate lõga, vel cõtinuo æstu vel aliquo huiusmodi. Dicit ergo, ꝙ quæcũq; taliũ casuũ, id est qualitatũ, quas ab antiquis casus vocari dictũ est, quia casualiter quãdoq; fiũt, innascũtur à passionibus firmatis & difficile mutabilibus, passibiles qualitates sunt; siue passiones illę firmę ex naturali complex

plexione sint, siue ab extrinseco aduenerint: dũmodo firmatæ sint: & rationẽ subdit, q̃a secũdũ tales quales dicimur: dicitur siquidẽ pallidus & qui naturaliter est pallidus, & qui ex aliquo timore pallorẽ radici tus susceperit. Ad passiones deinde declarãdas se trãsferẽs ait, ꝙ quæcũq; huiusmodi sunt citò transeuntes & nõ radicatæ, passiones dicũtur, & nõ qualitates passibiles: & subdit rationẽ quare nõ dicãtur qualitates: quia, scilicet secũdũ huiusmodi affectiones trãseũtes nõ dicimur quales, sed passi potius tale quid: si enim quis ex verecũdia ruborẽ incurrit, nõ dicitur ꝓpterea rubeus, sed ruborẽ passus. Differt ergo qualitas passibilis à passione secũdũ modũ essendi: quia, scilicet passio importat qualitatẽ facile mobilẽ, passibilis verò qualitas qualitatẽ difficile mobilẽ. Expeditis autẽ his quo ad corporales qualitates, ad animæ qualitates sermonẽ dirigit: tres similes gradus in eis distinguẽs, scilicet citò trãseũtiũ, quæ passiones vocãtur, vt subitæ iræ & tristitiæ, &c. & causatarum firmiter ab aliqua infirmitate vel accidẽti aliquo forti: vt demẽtia ex amissione rerũ, &c. quæ passibiles qualitates dicuntur: & causatarum à natura, vt naturalis timor, vel stultitia, &c. quæ passibiles etiã qualitates sunt: probátq; singula vt superius circa qualitates corporis fecit: & est sermo clarus ex se. Ad euidentiã eorũ, quæ hîc dicũtur, scrutãdũ est, quomodo passionis nomine hîc vtatur Aristoteles: potest siquidem quadrupliciter sumi. Primò cõmuniter pro omni receptione, siue perfectiua tantùm, siue corruptiua contrarij: prout non solùm calefieri & tristari & lætari, sed illuminari, sentire, & intelligere quoddam pati dicitur, vt patet in tertio de anima. Secundò propriè pro passiua transmutatione cum abiectione contrarij: prout calefieri & frigefieri in passionis genere collocantur: sic enim sumpta passio genus generalissimum est. Tertiò transumptiuè pro operatione appetitus sensitiui, prout ira, gaudium, dolor, spes & huiusmodi passiones dicuntur, eo quòd per tales operationes anima ad res obiectas quodammodo transferatur passione corporali, vt materia subseruiente. Vel ideo, quia cùm voluntarium consistat in agendo, & operationes hæ inter voluntaria annumeratæ, inuitos plerunque afficiunt, ac si voluntati non subessent: passiones meritò vocantur: abiecto tam actionis, quàm operationis vocabulo, &c. vt in moralibus determinatur. Quartò modaliter pro qualitate sensibili, &c. existente per modum

T.c.12.

passio

paſsionis in trãſitu: paſsio enim cùm vel motus ſit vel in motu conſiſtat, fluens eſſe habet. Cùm autẽ Ariſt. paſsionis vocabulo dupliciter hic vtatur. ſ. vt nomine ſignificante aliquid in hac ſpecie tertia repoſitũ, dum dicit: tertia ſpecies qualitatis eſt paſsio, &c. & vt nomine, à quo ſumptũ eſt ly paſsibile, dum dicit, qualitatem paſsibilẽ dici, vel ideò ꝙ inferat paſsionem, vel ꝙ inferatur ab ea nõ eſt difficile videre, quomodo paſsionẽ acceperit diſtinguẽdo eã cõtra paſsibilẽ qualitatẽ: conſtat enim ꝙ quarto modo accepit paſsionẽ. ſ. pro qualitate ſenſibili citò trãſeunte: quã vocauit paſsionẽ, vt dictũ eſt, à modo eſſendi; quia. ſ. eſt per modum paſsionis. Sed difficile eſt clarè percipere quomodo vſus fuerit paſsionis nomine dũ qualitatem paſsibilẽ à paſsione vt effectu, vel vt cauſa denominauit: vnicuiq; ſiquidẽ antecedentium trium modorũ teſtimonium prębet textus: ꝙ enim accepta ſit paſsio cõmuniter, ex eo habetur, quod textu dicitur, calorẽ & ſaporẽ eſſe qualitates paſsibiles; quia ſecũdũ ſenſum qualitatẽ paſsionis perfectiua ſunt. cõſtat enim quòd perfici ſecundũ ſenſus qualitatẽ nõ niſi communiter eſt paſsio. In oppoſitũ autẽ eſt quòd ſi paſsionẽ cõmuniter accepiſſet, idẽ eſſet iudiciũ de colore & calore & ſapore: quod expreſſe Ariſtoteles negat, paſsionẽ verò proprie ſumptã eſſe Albertus teſtatur, Et ratio cõfirmat; quia nomina ſimpliciter prolata ꝓprie intelligẽda ſunt. In oppoſitũ autẽ eſt: quia ſi à paſsione proprie dicta qualitas dicitur paſsibilis, cur non melius denominatur à paſsione, quæ in ſubiecto ſit, quã à paſſione, quã in alio cauſat, melius autẽ dico quia ab illa paſsione poteſt denominari qualitas paſsibilis nõ ſolùm guſtabile, aut tãgibile, ſed etiã color: quoniã patitur paſsione propriè dicta ſubiectũ dũ coloratur. Præterea oportet ſecũdũ hoc equiuocè Ariſtotelẽ vſum eſſe paſsione, à qua dicitur qualitas paſsibilis: quoniã iuxta hãc viã, ſapor dicitur qualitas paſsibilis à paſſione propriè dicta: color autẽ dicitur qualitas paſsibilis à paſſione trãſumptiuè ſumpta: quoniã expreſsè Ariſt. ait colorẽ eſſe paſsibilẽ qualitatẽ, quia innaſcitur ex paſsione, id eſt timore, aut verecũdia. Quod autẽ paſsio tertio modo, id eſt trãſumptiuè pro actu appetitus ſenſitiui ſumpta ſit, inductus nũc vltimo textus explicitè ſonat. In oppoſitũ autẽ ſunt ea, quæ prçinducta mẽbra cõfirmãt. Quãuis autẽ difficultas hæc ſolui poſſit ſuſtinẽdo, ꝙ de paſsione propriè ſumpta pro trãſmutatione, ſcilicet corporali cũ abiectione cõtrarij ſermo ſit. Videtur tamen

tamen mihi passionem tertio modo sumptam esse, scilicet pro operatione appetitus sensitiui, putà delectatione, tristitia, timore, & desiderio, &c. Tum vt nõ fateamur difformiter accipi passionẽ, à qua denominatur qualitas passibilis, quando vt effectus, & quando vt causa, nomen dat. Tum quia passio hæc sumpta, passionem propriè sumptam per se includit. Cadit siquidem materialiter in diffinitione operationis appetitus sensitiui passio propriè sumpta, vt patet, cùm dicitur, ꝙ ira est accẽsio sanguinis circa cor. Tum quia textus plurimum fauet huic sensui: verba siquidem illa, pro passione perfectiua adducta hoc insinuant: quia sensus verborum est, quòd gustabile & tangibile qualitates passibiles dicuntur, quia secundum sensuũ qualitatẽ, id est, quia ex hoc quòd sensus qualificant perfectiua sunt passionis: putà delectationis vel tristitiæ: experimur nãq; quòd gustabile gustatum, delectationem vel tristitiam, vel desiderium, &c. parit: & similiter tangibile. Testimonium verò Alberti ratione confirmatũ nihil penitus obstat: quoniam (vt ex dictis patet) passio appetitus sensitiui passionem propriè dictam includit non per accidens: dicta est ergo qualitas passibilis à passione animæ, quam nata est causare: vel à qua nata est causari, &c.

Calor & frigus ad quã qualitatis speciẽ pertineãt.

Prima secunda q. 50. art. 1. ad tertiũ.

Circa illa exempla, calor & frigus, dubitatur ex eo, quod Arist. expressè posuit calorem & frigus in prima specie qualitatis, & nunc ponit in tertia, quomodo possunt hæc simul stare? Ad hoc dubium multipliciter respondetur (vt à S. Tho. accepimus.) Quidam enim dicunt calorem & frigus, vt sunt in motu collocari in hac tertia specie, vt autem perfectũ esse habent: reponi in prima specie. Sed contra hoc instat Simplicius: quia secundum hoc Arist. debuisset reponere in tertia specie calefactionẽ, & in prima calorem, quod non fecit: quia in vtraq; posuit calorẽ. Porphyr. autem scalam quatuor graduum fecit, & dixit calorem participatũ ita imperfectè quòd non possit aliud calefacere, si est facile mobilis passionẽ esse, si difficilè mobilis, qualitatem passibilem: participatũ verò ita ꝙ possit alterum calefacere si facilè mutabilis dispositionem, si radicitus verò, & immobilis habitum esse: vt sic naturalis processus de imperfecto ad perfectũ à passione ad passibilem qualitatem, & ab hac ad dispositionem, & ab hac ad habitum compleretur. Sed hoc quoq; Simplicio nõ placet, quia secundũ hoc non est diuersitas specifica inter diuersas species:

quod rationi repugnat. Manifestè siquidem liquet omnem dictam differentiam materialem esse: vtpotè quæ secundum maiorem vel minorem participationem in subiecto attenditur,& formalem diuersitatem non faceret, Propterea aliter dicendum est, quòd scilicet calor & frigus simpliciter in hac tertia specie reponuntur, calor autem & frigus vt conuenientia vel disconuenientia naturæ in prima specie reposita sunt: sic enim constituunt sanitatem aut infirmitatẽ:& similiter est de colore & figura, vt cõstituunt pulchritudinẽ vel turpitudinem: hoc autẽ dixisse nihil aliud est, quàm dixisse sanitatem, de cuius ratione est, ꝙ consistat in adæquatione caloris & frigoris esse in prima specie:& similiter pulchritudinem, de cuius ratione est, quòd constat in proportione figuræ,&c.

Non à passione subiecti deriuari noluit passibilẽ qualitatẽ, quãuis subiectũ in eã recipiendo patiatur.

Circa illa verba, passibiles verò qualitates dicuntur, non quòd hæc illas susceperint qualitates aliquid patiantur, &c. Aduerte nouitie diligenter intentionem Arist.& cessabit dubium: non intendit inquirere nunc de rebus, sed de rationabili nominis impositione: vnde scilicet qualitas dicta sit passibilis. Et ideò non negat per hæc verba subiectũ pati propriè suscipiendo qualitates passibiles: hoc enim si negaret falsum diceret, sed negat ex tali passione subiecti dictã esse passibilẽ qualitatẽ, volẽs subsequẽter aperire, quòd ab animæ passione vt effectu vel causa (vt declaratũ fuit) vt dicta est qualitas passibilis. Circa illa verba, quæcunq; verò facilè soluuntur passiones dicuntur: qualitates verò minimé. Attendendum est aliquid dici qualitatem dupliciter scilicet secundum rem tantùm, vel secundum rem & modum: illud vocatur qualitas secundũ rem, cuius essentia res huius generis est: & hoc modo passiones, de quibus Arist. loquitur hîc, qualitates indubiè sunt. Nec oppositum docere intendebat in adductis verbis. Illius dicitur qualitas secundum rem & modum simul, secundum quòd quales simpliciter dicimur: & quia sic de qualitate loquitur nunc Arist. (vt patet ex eius diffinitione suprapositа) ideò negauit passiones esse qualitates: constat siquidem, quòd secundum eas quales non dicimur: non enim pallidus simpliciter dicitur, qui aliquantulo timore pallet, &c.

Quartum verò genus qualitatis est forma, & circa aliquid constans figura. Amplius autẽ adhuc rectitudo & curuitas, & si quid simile est his: secundum enim vnumquodq; eorum quale quid dicitur, & rectum aut curuum, & secundum etiam formam vnumquodque

quale

quale dicitur. Rarum verò & spissum & asperum & lene putabuntur quidem qualitatem significare, sed aliena huiusmodi putātur esse à diffinitione, quæ circa qualitatem est: quamdam enim positionem quodammodo videntur vtrunque partium significare. Spissum enim dicitur, eò quòd partes ipsæ propinquæ sint, rarū verò eò quòd distent à se inuicem: & lene quidē quòd in recto sibi partes iaceant, asperum verò quòd hæc quidem pars superet, illa verò sit inferior. Fortasse quidem igitur alius quispiam modus apparuerit qualitatis, sed qui maximè dicuntur hi sunt: qualitates itaque sūnt, quæ prædicta sunt.

Hic ponitur quarta species qualitatis vocata ab antiquis quidem compositio, ab Arist. autem forma, & circa aliquid constans figura: vt circularitas, triangularitas, quadrangularitas, & aliæ huiusmodi qualitates circa quantitatem consistentes: vt rectitudo & curuitas, &c. Appellata est autem ab illis species hæc compositio, eò quòd secundum eam substantia componitur non absolutè, sed quo ad determinationem quantitatis in partibus suis. Hic autem vocatur forma secundum Albertum, ab actu continendi, eò quòd continet & concludit substantiā quantam. Vel ex eò, quòd vicem formæ substantialis obtinet, dum diuersitatem specificam rerū, quæ ex forma causatur & cognoscitur ab intellectu, figura diuersa sensibus clarè offert. Vel (vt S. Tho. in 7. Physic. placet) ab actu specificandi artificialia: figuræ enim formæ specificæ artificialium sunt. Figura verò vocatur ex eo, quòd in ipsa quantitatis terminatione consistit, non quòd figura sit terminus quantitatis: quoniam quantitas sui generis terminis clauditur: corpus siquidem superficiebus, superficies verò lineis: linea autē punctis terminatur: sed quia ex terminatione quantitatis resultat. (Ly autem circa aliquid constans) dupliciter exponi potest: vel accipiendo ly constans, in casu nominatiuo: & tunc determinat (ly figura) & est sensus, & figura constans circa aliquid: quia figura suis constat terminis circa substantiam. Vel in casu accusatiuo: & tunc determinat ly aliquid: & est sensus & figura circa aliquid constans, id est non fluens, sed simul stans: & iuxta hunc sensum insinuatur natura subiecti vendicātis sibi figuram: res enim constans propriam habet figuram: quæ autem fluit, alienam figuram suscipit (vt patet de aqua, vino, & oleo, &c.) Et quoniam huiusmodi formæ & figuræ propriè dicuntur esse in corporibus & superficiebus, ideò eorum passiones in hac eadem specie reponere

Lec. 5. circ. t. com. 16.

volens subdit, amplius rectitudo & curuitas, &c. Proposita igitur hac quarta specie duo subdit: primò probationē quòd contenta in ea sint qualitates ex eo quòd secundum vnumquodq; horum quale dicitur: secundum enim triangularitatem, triangulus vel triangularis dicitur:& sic de aliis. Qualitas autem est secundum quam quales dicimur. Deinde excludit quædam ab hac specie, quę in ea cōtineri multis fortè apparet: sunt autem hæc rarum & spissum, asperum & lene: quæ etiam ratione quantitatis substantiam denominant. Sed hæc aliena à qualitatis genere esse dicit, eò quòd positionem significant, id est situm partiū: quod ex eorum diffinitionibus manifestat, & est textus clarus ex se. Aduerte hîc, quòd verba Gilberti Porretani (in libro Sex Principiorū, cap. de positione.) dubitationem inducūt: eò quòd ibi asseritur, asperum & lene qualitates significare. Sed hanc dubitationē explanat Alber. dicēs asperū & lene & positionē & qualitatē importare: sed positionē principaliter, qualitatē autē secundarió. Et propterea diuersimodè intuentes hæc Arist. & Gilbertus non contraria, sed quæ diuersimodè vni conueniunt dixerūt. Vltimò sub dubitatione relinquit, an alię sint qualitatis species, dicēs: & fortasse alij quoque apparebunt qualitatis modi: affirmat tamen supradictas quatuor species esse eas, quæ maximè secundū famam numerantur inter qualitates. Vbi notandum est, quòd Boëthus ex his Arist. verbis opinatur, alias quoq; esse qualitatis species ab Arist. alibi expressas: & hic ideò omissas, tū quia liber hic pro incipientibus factus est, quibus non oportet omnia aperire, tum vt nos ad inquirendū ex nostro ingenio noui aliquid incitaret. Communis tamen via tenet sufficiēter enumeratas ab Arist. hic species qualitatis: & omnes cōsequenter qualitates reduci ad aliquam harū quatuor specierum. Quod autem dixerit, fortasse quidem igitur alius quispiā modus apparuerit qualitatis, vt morem philosophorum, & suum pręcipuè seruaret, causam fuisse credimus. Consueuerunt enim non determinatam rem adhuc ratione (nisi quasi per se nota relinquatur) sub dubio pertransire: eò quòd nihil debet veræ scientiæ traditor temerè asserere. Ne autem omnino ieiuni transeamus declaranda est sufficientia harū specierū breuiter secundum doctrinam S.Tho. Si quis autem vult aliorū scientiam videre, legat Albertum hîc & S.Tho, vbi suprá. Qualitas cum modum substantiæ importet, modus autem determinat

Cap. de positione.

Ratio specierū qualitatis saltis optima.

Prima secundæ q. 49. artic. 2. c.

minationẽ, oportet, quòd ficutdiuerfimodè ℞ odificatur feu determinatur potentia fubftantiæ, fic diuerfimodè qualis dicatur, vnde factũ eft, vt id quo determinatur potentia fubftantiæ fecundum effe fubftãtiale, qualitas fubftãtialis vocaretur: propter quod differentia in quale prædicatur, & id quo determinatur potentia fubftãtiæ fecundũ effe accidentale, qualitas accidẽtalis diceretur: propter quod omnia accidẽtia vt determinant fubiecti potentiã qualitates vocantur. Sed qualitatis nomen propriũ ubi genus hoc rerũ vẽdicauit, fecundũ Albertum, quia facit fimpliciter quale: cætera autẽ non faciunt fimpliciter quale: fed cum aliqua additione: quantitas enim facit quale quantum, vel quale quotũ, vt fic liceat loqui: & fimile eft in aliis. Vel, & in idem redit, licet determinãs potentiã fubftãtię fecũdum effe accidentale qualitas fit: quia tamen qualitatis ratio attenditur penes determinationem potẽtiæ rei, & folùm genus hoc confiftit in ipfa determinatione fubiecti: & diftinguitur fecundum quòd diuerfimode fubiecti potẽtiam determinat: ideò qualitatis fibi & rationẽ & nomen vendicauit, ita tamen quod (vt dictum eft) omne aliud accidens vt determinat potentiam fubiecti qualitatis rationem fapiat, & nomen quodammodo habeat: & hæc appropriatio nominis qualitatis fuit caufa, quare qualitas defcripta eft per quale fimpliciter: ex hoc enim quòd fecundum aliquam rem quales fine additione dicimur, qualitatis genus conicere docuit. Quia igitur qualitas dicitur fecundum quòd determinat fubftantiæ potentiam fecundum effe accidentale, oportet tot qualitatis ponere partes, quot modis potentia fubftantiæ fecundum effe accidentale determinatur: vt diuifio fit per fe: inuenitur autem potentia fubftantiæ determinabilis, vel in ordine ad naturam, vel fecundum actionem & pafsionem, vel fecundum quantitatem, fi in ordine ad naturam conformiter fcilicet vel difformiter, feu bene vel male: fic ponitur habitus & difpofitio. Si fecundum actionẽ & pafsionem, quæ confequuntur principia naturæ, vel fecundum actionis & pafsionis principia, & fic habetur naturalis potentia vel impotentia: vel fecundum actionis & pafsionis terminos, & fic habemus pafsionem & pafsibilem qualitatem. Si fecundum quantitatem fic ponitur forma, & circa aliquid conftans figura. Præter hos autem modos inueniat qui poteft alios, quibus qualificari pofsit fubftantia. Conueniens autẽoften-

ditur præsens distinctio non solùm ratione dicta, sed etiam, quia ex ea ordo specierum dictarum clare liquet: quia nanque natura est primum, quod est in re, & ipsam sequuntur naturales potentiæ, quæ sunt principia operationum, quarum multas secundum qualitates passibiles ad quas terminantur fieri necesse est: quoniam ad eas solas est motus: vt probatur in Septimo Physicorum: ideo habitus primo: naturalis potentia secundo, & passibilis qualitas tertio posita est loco: figuræ autem postremus remansit, eo quòd secūdum quantitatem posteriorem dignitate omnibus prędictis: & generatione primis duobus: quorum secundo naturali affinitate annexum est tertium qualificat, &c.

à te. com. 14. vsque ad te. cõ. 21.

Qualia verò sunt, quæ secundum hæc denominatiue dicuntur, vel quomodolibet aliter ab his. In pluribus quidem & pene in omnibus denominatiue dicuntur: vt à candore candidus, & à grammatica grammaticus, & à iustitia iustus: similiter autem & in alijs. In aliquibus verò eo quòd non sint posita qualitati nomina, non contingit ea quæ dicuntur ab eis denominatiue dici: vt cursor, aut pugillator, qui secundum potentiam naturalem dicuntur, à nulla qualitate denominatiue dicuntur: non enim posita sunt nomina potentijs, secundum quas isti quales dicuntur, sicut in disciplinis, secūdum quas vel pugillatores vel palestrici secundum affectionem dicuntur: pugillatoria enim vel palestrica disciplina dicitur: quales verò ab his denominatiue, hi qui ad eas afficiuntur dicuntur. Aliquando autem & posito nomine denominatiue non dicitur, id quod secundum ipsum quale dicitur, vt à virtute studiosus dicitur: virtute enim habendo virtuosus dicitur: sed non denominatiue à virtute dicitur: non autem in pluribus hoc tale est. Quæ autem dicuntur qualia aut denominatiue à prædictis qualitatibus dicuntur, aut aliquo modo aliter ab his.

Hæc est secunda pars huius capituli, in qua intendit determinare de quali: & circa hoc duo facit. Primo diffinit quale dicens. Qualia sunt quæ secūdum hæc, id est qualitates dictas denominatiue dicuntur, vel quomodolibet aliter ab his, scilicet qualitatibus. Secundo declarat datam diffinitionem, & primo quo ad primam partem, scilicet denominatiue dicuntur: dicens, quòd pene in omnibus qualia denominatiue deriuantur à qualitatibus, vt ab albedine albus, &c. deinde quo ad alteram partem, scilicet vel quomodolibet aliter ab his: ostendens duobus hoc modis contingere: vel quia qualitas ipsa nomen proprium non habet, vnde denominatiuum dicatur: &

hoc

hoc maxime apparet in secunda specie qualitatis: vt potentia naturalis ad percutiendum & currendum,&c. ostendit: pugillator enim secundum illam potentiam dictus ab illius potentiæ nomine non venit, sed ab artis pugillatoriæ nomine: & simile est de cursore & aliis huiusmodi. Vel quia ipsum quale à qualitate nominata non habetur denominatiue: vt à virtute habetur studiosus & non virtuosus: his ergo duobus modis quale inuenitur non denominatiue, sed quomodolibet aliter à qualitate dictum. Dubium hic accedit ex eo, quòd Aristoteles quale per qualitatem diffiniuit & superius qualitatem per quale quod absurdum videtur: quia circularis doctrina videtur. Ex dictis hic soluitur: qualitatis siquidem descriptio à posteriori data est: qualis autem à priori: talem autem circulum difformem committere vitiosum non est: dummodo semper id, à quo procedimus, tunc sit nobis notius (vt in posterioribus diximus, &c.

Inest autem contrarietas, secundum qualitatem: vt iustitia iniustitiæ contraria est, albedo nigredini & alba: similiter autem & ea, quæ secundum eas qualia sunt, vel dicuntur: vt iustum iniusto, & album nigro, non autem in omnibus hoc est: rubro enim vel pallido aut huiusmodi coloribus nihil contrarium est qualibus existentibus.

Hæc est tertia pars huius capituli tradẽs proprietates qualitatis, diuisaque in quatuor partes iuxta proprietatum numerum: quæ suis locis patebũt. Assignans igitur primo primam proprietatem, scilicet quòd qualitas habet contrarium: tali ordine procedit: primo exemplariter declarat qualitatem habere contrarium: deinde quale quoque habere contrarium: demum hoc non conuenire omnibus qualitatibus, aut qualibus ostendit: & verba quidem textus satis clare hæc omnia manifestant, adeo vt expositione non egeant. Notanda tamen duo exigunt. Primum est, quòd hic est sermo de contrarietate simpliciter & non secundum quid: dupliciter enim aliqua vocantur proprie cõtraria à philosophis, s. simpliciter: & sic vnũ vni tantum contrarium ponunt: sic enim contraria sunt extrema vnius generis, quæ maxime distant: & non nisi duo esse possunt, vt albedo & nigredo in genere coloris: & dulcedo & amaritudo in genere saporis. Vel secundum quid, & sic vnum pluribus contrariatur: sic enim contraria dicuntur media sub aliquo genere tam inter se quã relata ad extrema: vt pallidũ contrarium dicitur & rubro & albo & nigro & ecõuerso quodli-

bet horum pallido quodammodo contrariatur. Sed cõtrarietas hæc est secundum quid: pallidũ siquidẽ vt sapit albedinem cõtrariatur nigredini: vt autẽ sapit nigredinẽ contrariatur albedini, &c. (vt dicitur in quinto phys.) quia igitur ista contrarietas est secundum quid contrarietas, & non simpliciter, eo quòd sic non sunt cõtraria secũdum se, sed ratione alterius, vt patet ex dictis: ideo Aristoteles absque additione contrarietatem hic proferẽs, de contrarietate simpliciter intelligendum se voluit: propter quod subiungendo dixit, in mediis coloribus contrarietatem non esse: quod verum non est nisi contrarietatem simpliciter accipiendo, &c. Secundũ est, quod notanter Aristoteles exempla ponens contrariorum in moralibus, dixit vt iustitia iniustitiæ: iustitia nanque (vt in quinto Ethicorum ipse docet) non est virtus media inter duas malitias: quemadmodũ aliæ virtutes morales: vt liberalitas inter prodigalitatem & auaritiam: & fortitudo inter timiditatem, & audaciam, &c. sed opponitur iniustitiæ, vt vnum extremum alteri extremo, sicut ægritudo sanitati, &c.

Tex. cõ. 6. *Cap. 9.*

Amplius si cõtrariorum vnũ fuerit quale, hoc palam est: quoniam reliquum erit quale proponenti ex singulis alia prædicamenta: vt si est iustitia iniustitiæ contrarium: quale autem est iustitia: quale igitur est iniustitia: nullum enim aliorum prædicamentorum aptabitur iniustitiæ: nec quantitas, nec ad aliquid, nec vbi: nec omnino aliud quicquam nisi quale: sic autem & in aliis quæ secundum quale contraria sunt.

Hic secundo non ponit secundam proprietatem, sed vicem secundæ proprietatis: cùm enim ad hoc ponantur hic proprietates vt insignitum eis illucescat prædicamentum quo ad contenta & non contenta: & hoc in loco documentum quo discernere discimus qualia à nõ qualibus trahatur, merito vice proprietatem poni dictum est. Est autem documentum tale, quod si vnum contrariorum est quale reliquum etiã est quale: quod satis aperte in litera declaratur: inductiue ostendendo, quod nihil contentorum in aliis generibus qualitati contrariatur. Et ex eo habemus viam faciliorem ad discernendum qualitates ab aliis: statim enim vt vnum contrariorum in qualitatis genere posuimus, scimus ex hoc quòd reliquum in eodem genere est: & non oportet vagando quærere cuius naturæ sit.

Suscipit autem qualitas magis, & minus: album enim magis, & minus alterum altero dicitur: & iustum alterum altero magis &

minus

minus dicitur, sed & ipsa intensionem suscipiunt: cum candidum nanque sit, amplius cōtingit candidum fieri. Non tamen omnia, sed plura. Iustitia nanque si dicatur magis & minus iustitia potest quilibet ambigere: similiter & in alijs affectibus: quidam enim de talibus dubitāt: iustitiam nanque à iustitia non multum aiunt magis & minus dici, nec sanitatem à sanitate. Minus autem alterum altero habere sanitatem aiunt, & iustitiā minus alterū altero habere: sic autem & grammaticam & alios affectus: sed tamen ea, quæ secundum eos affectus dicuntur indubitanter recipiunt magis & minus: grammaticus enim alter altero, dicitur, & iustior & sanior: similiter & in alijs. Triangulus verò & quadrangulus non videntur magis & minus suscipere, nec aliqua aliarum figurarum. Quæcunque enim diffinitionem trianguli suscipiunt & circuli, omnia similiter trianguli vel circuli sunt. Eorum verò, quæ non recipiunt rationem eandem nihil magis alterum altero dicitur. nihil enim quadratum magis quàm parte altera lōgior forma, circulus est: nullum enim ipsorum recipit circuli rationem. Simpliciter autem si vtrūque non recipiunt huius propositi rationem non dicetur alterum altero magis. Non ergo omnia qualia recipiunt magis & minus: horum itaque prædicta sunt nihil est proprium qualitatis.

Hic ponitur tertia proprietas qualitatis, s. suscipere magis & minus, vbi ipsa proposita tria facit. Primo declarat qualitatem suscipere magis & minus ex duobus, scilicet ex hoc quòd vnum est magis tale altero: & ex hoc quod idem est magis tale se successiue: vnde quo ad primum dicit, album enim magis & minus alterū altero dicitur: quo ad secundum vero post subdit: sed & ipsa, s. qualia intensionem suscipiunt: candidum nanq; cum sit, contingit fieri amplius candidum. Deinde cum subdit (Non tamen omnia.) ostēdit quòd in aliquibus qualitatibus vertitur in dubiū, an suscipiant magis & minus: & intēdit ꝙ apud multos dubitatur, an qualitatibus secundū se, seu in ab abstracto significatis cōueniat suscipere magis & minus: puta iustitiæ sanitati: & cæteris affectibus, id est habitibus, vel dispositionibus: & simile dubiū est de albedine & nigredine & aliis: indubitanter tamen tenent prædicti, quòd qualia secundum qualitates prædictas suscipiūt magis & minus, vt iustus, sanus, albus, & alia huiusmodi. Ratio autē huius diuersitatis non alia assignatur in litera, niū modus loquēdi: quia non dicitur magis aut minus iustitia aut sanitas aut albedo, sed dicitur magis & minus iustus vel sanus aut albus. Tertio cum subdit (triangulus verò, &c.) ostendit quod absque dubio non

conuenit omnibus qualitatibus suscipere magis aut minus: & circa hoc duo facit. Primo proponit quod figura, quæ est quarta species qualitatis, non recipit magis & minus, dicẽs, triangulus verò & quadrangulus, quæ sunt species figuræ: nec aliqua aliarum figurarum videntur suscipere magis & minus. Deinde declarat tali ratione, si in figuris inueniretur magis & minus, aut hoc esset quo ad ea, de quibus non prædicatur diffinitio illius figuræ, aut quo ad ea, de quibus prædicatur, sed nec in illis, nec istis inuenitur figura aliqua cum magis & minus: ergo figura non suscipit magis & minus: minor in textu quo ad primam partem sic declaratur: quia quæcũq; diffinitionem trianguli vel circuli suscipiunt, omnia similiter & non magis aut minus trianguli aut circuli sunt. Quo ad secundam verò subditur. Eorum verò, quæ non recipiũt trianguli, aut circuli rationem nihil magis alterũ altero triãgulus aut circulus est: & subdit exẽplum huius: figura enim quadrata non est magis circulus quã figura altera parte longior: quia neutra est circulus, seu circuli diffinitionẽ recipit: & simpliciter ac vniuersaliter cõstat, quod verũ est nihil esse magis tale nisi sit tale: seu, vt in textu dicitur, & idem est, nihil dici magis tale quod propositi talis diffinitionem non recipit: quoniã comparatiuũ præsupponit suum positiuũ: non ergo omnia qualia recipiunt magis. & minus: horum itaque quæ dicta sunt nihil est proprie proprium qualitati: quia nihil horum conuenit omni qualitati, vt ex dictis patet. Notandum est circa hanc partem, quòd prædicta dubitatio dupliciter intelligi potest, s. philosophice, & logice: & siquidem intelligatur philosophice per iustitiam & sanitatem intelligendæ sunt qualitates in seipsis: per qualia autem intelligẽdæ sunt participationes ipsarum in subiectis: seu ipsæ vt participantur à subiectis: & est dubitationis sensus, an qualitates suscipiant magis & minus in suis essentiis: cum tamen indubitanter constet, quòd suscipiunt magis, & minus in earum participationibus in subiectis: prout magis aut minus participantur ab hoc vel ab illo: verbi gratia, constat calorem magis & minus participari à diuersis, aquis calidis, vel ab vna successiue: & consequenter calidum suscipere magis, & minus. Dubium tamen est, an illa res, quæ est caliditas, per hoc in seipsa augeatur, an sola eius participatio augeatur. Et hæc quæstio vsque in hodiernum diem habet diuersos opinantes: & quia philosophica, est derelicta hic ab Aristotele:

eam

eam tamen determinauit S.Tho. dicens, quando calidum intenditur, etiam caliditatem ipsam intendi. Si verò intelligatur Logicè, tunc per iustitiã & sanitatẽ intelligenda est qualitas vt significatur in abstracto, per qualia autem qualitas vt significatur in concreto: ita vt diuersitas secundum modum significandi difficultatem hanc ingesserit, & est sensus dubitationis cùm constet concreta qualitatis, scilicet iustum album Grammaticũ, &c. dici cùm magis & minus. Dubium tamen apud quosdam est, an abstracta earundem qualitatum dicantur cum magis & minus, puta an iustitia, aut sanitas dicatur cum magis & minus. Et hæc dubitatio magis Logica est & facilè soluitur dicendo, quod abstracta non dicuntur magis & minus: quoniam imitantur substantiam in modo significandi: substantiæ siquidem adeò proprium est non suscipere magis & minus, vt non solùm ipsa his careat, sed etiam omne illud, quod modum substantiæ sapit: vt sic à magis & minus susceptione immune reddatur: clarum autem est, quòd res cùm significatur in abstracto per modum substãtiæ significatur, quia significatur vt per se stans: quod est proprium substantiæ. Vnde & à Grammatico substantiua dicuntur hæc nomina. Vna ergomet res diuersimode significata dicitur suscipere magis & minus, & non suscipere, propter diuersos modos significandi: quorum alterum repugnat cum magis & minus prædicari: propter quod & apud Grammaticos abstracta comparatiuis nominibus carent, &c.

Qualia, nõ autem qualitas suscipere magis & minus quomodo dicantur.

Similia verò & dissimilia secundũ solas dicũtur qualitates. Simile enim alterũ alteri nõ est secũdũ aliud, nisi secũdũ illud quod quale est. Quare proprium erit qualitatis secundũ eam simile & dissimile dici.

Hic quartò ponitur propriè proprium qualitatis, scilicet secundum eam simile & dissimile dici, ꝙ nõ aliter in textu declaratur nisi ex hoc quòd secũdũ nullum aliorũ generũ vnum altero simile dicitur, sed secundũ quale tantum. Vbi notãdum est primò, quòd ly (secundum) nõ denotat habitudinem causæ formalis aut fundamentalis: nõ enim est sensus, ꝙ proprium est qualitati secundũ eam formaliter simile & dissimile dici: quia falsum est: dicitur siquidẽ simile secundũ similitudinem formaliter, & dissimile secũdũ dissimilitudinẽ, quę relationes sunt, & nõ secũdũ qualitatẽ aliquã. Sed est sensus ꝙ proprium est qualitati secũdũ eã fundamentaliter simile & dissimile dici, & hoc verũ est: quoniã fundamẽtũ, causa, & ratio quòd aliquid

quid dicatur dissimile est qualitas: sicut fundamentalis ratio, quòd aliquid dicatur æquale est quantitas. Notandũ est secundò, quòd sicut superius distinctum est de æqualitate ita in proposito distinguendum est de similitudine, scilicet propriè & similitudinariè: seu sub aliis verbis formaliter & modaliter (& sicut ibi dictũ est) æqualitatẽ propriè sequi quantitatem propriè dictam & æqualitatem metaphoricè sequi quantitatem metaphoricè dictam: ita nũc dicimus similitudinem propriè seu formaliter esse proprietatẽ qualitatis, quæ verè est qualitas: similitudinem autem modaliter esse proprietatẽ qualitatis secundum modũ, id est rei sumptæ per modum qualitatis. Appellatur autem similitudo propriè relatio cõuenientiæ inter duo qualia ratione illarum qualitatum: vt album albo: & calidũ calido simile dicitur. Similitudo autẽ modaliter dicitur relatio conuenientiæ inter duo, quæcunque sint illa, vt induunt rationes qualium: seu vt habens modũ qualis, vt homo homini similis dicitur secũdũ humanitatẽ: quia hic talis est qualis ille: cùm tamen secundũ rem huiusmodi conuenientia identitatis non similitudinis relatio sit: & simile est in aliis, vt pater patri similis dicitur secũdũ paternitatẽ & quãtũ quanto secũdũ quãtitatẽ, &c. qa scilicet, hoc est tale quale illud est, &c. Dixit ergo propriè propriũ esse qualitati secundũ eã simile & dissimile dici: quia quocũq; modo similitudo capiatur proportionaliter comitatur qualitatem. Secundũ enim verè qualitatem verè simile aut dissimile dicitur: & secũdũ rem habẽtem modum qualitatis simile, aut dissimile modaliter dicitur, &c.

In cap. de quantitate.

At verò non decet conturbari, ne quis nos dicat de qualitate propositionem facientes, multa de relatiuis interposuisse: habitus enim, & dispositiones eorum, quæ ad aliquid sunt esse dicebamus. Penè enim in omnibus talibus genera ad aliquid dicuntur, nihil autem eorum, quæ singularia. Nam cum disciplina genus sit, hoc ipsum quod est alterius dicitur: alicuius enim disciplina dicitur. Eorum verò, quæ singularia sunt, nihil ipsum quod est alterius dicitur: vt Grammatica non dicitur alicuius Grãmatica: nec musica alicuius alterius musica, sed fortè secundum genus hæc ad aliquid dicuntur: vt Grammatica dicitur alicuius disciplina, non alicuius Grammatica: & Musica alicuius disciplina, non alicuius Musica. Quapropter quæ per se quidem singularia sunt, non sunt ad aliquid: dicimur enim secundũ singulas quales: hæc enim habemus: scientes enim dicimur, quòd habemus singularum scientiarum aliquas, quare hæc erunt & qualitates, quæ singularia

laria funt fecundũ quas quales dicimur: hæc autem non erunt eorum, quæ funt ad aliquid. Amplius fi contingat hoc ipfum quare & relatiuum effe, nihil eft inconueniens in vtriſq; hæc generibus enumerare.

Hæc eft quarta pars huius cap. in qua Arift. excludit quandam obiectionem: & tria facit. Primò ipfam obiectionẽ proponit, quæ eft talis. In genere qualitatis nõ debent reponi relatiua (quoniã dictũ eft) ꝙ diuerforũ generũ & nõ fubalternatim pofitorũ diuerfæ funt fpecies & differentiæ: ergo habitus & difpofitiones, cùm in prædicamento ad aliquid, numerati fũt, nõ debẽt nũc inter qualitates poni. Secũdò ibi (Pene enim in omnibus talibus) refpõdet huic obiectioni dicens tria, fcilicet, quòd huiufmodi, fcilicet habitus & difpofitiones fecũdũ fua genera dicũtur ad aliquid: & ꝙ fecundũ fingula, id eft fpecies nõ dicũtur ad aliquid: & quod prædicta fingula, id eft fpecies qualitates funt. Ex quibus tribus cõfici poteft refpõfio dicens, ꝙ nõ eft idem pofitũ in prædicamento ad aliquid & qualitates: fed genera habituũ fita funt in ad aliquid, quia ad aliquid dicũtur: fpecies verò in qualitate, quia qualitates & non ad aliquid funt. Huius refponfionis prima propofitio clare patet in textu: & ponitur ibi exẽplũ de difciplina. Secũda quoq; clare fubditur cùm dicitur, eorũ verò, quæ fingula funt nihil ipfum quod eft alterius dicitur: vt Grammatica & Mufica: hæc enim nõ dicuntur fecundũ fe ad aliquid, licet per aliud, id eft per fua genera dicuntur ad aliquid: & ideo fubditur, fed forte fecundum genus, hæc ad aliquid dicuntur: & eft fentẽtia plana: vbi diftinctionem quam (in quinto Metaphy.) pofuit, inter ad aliquid fecundum fe, & fecundũ aliud tetigit. Vocatur fiquidẽ ad aliquid fecundũ fe, quod fui ratione refertur, vt patet de Scientia, & c. Secundũ aliud verò quod ratione alterius: vt in propofito Grammatica fecundum fe non refertur, fed vt fcientia vel difciplina dicitur. Tertiam autem propofitionem ab eius probatione inchoando fubdit dicens, dicimur autem fecundum fingula quales: & intendit talem rationẽ, ea, fecundum quæ dicimur quales, funt qualitates: fed fecundũ fpecies habituum dicimur quales: ergo fpecies habituũ funt qualitates: probatio minoris, fecundum ea, quæ habemus, dicimur quales: fed fpecies habitus habemus: ergo fecundum eas dicimur quales. Declaratur minor huius pro fyllogifmi: quia ideo fcientes dicimur: quoniam fingulas fcientias habemus, & non quia genus fcientiarum habeamus: omnis enim fciens dici

In antepredicamentis regula fecũda.

T. cõ. 20.

dicitur ſciens, vel quia habet Philoſophiã, aut Geometriã, aut Aſtronomiã, aut aliquã ſingularẽ ſciẽtiã. Appellauit autẽ ſpecies ſingularia, eo ꝙ comparãtur ad genus vt ſingularia eius: & ſingulas naturas ſingulæ ſpecies important genere: nulla vanam natura dicente. Tertiò ibi (Amplius ſi contingat.) Alio modo reſpondet eidem obiectioni: & tendit ad hoc reſponſio, quòd non inconuenit idem collocari in duobus prædicamentis: relationis, ſcilicet & qualitatis: ſi contingit idem eſſe relatiuum & quale: quod ſine dubio contingit: ipſe tamen ſub dubio protulit, quia non determinauerat ſic eſſe (vt moris ſui eſt) quia ergo habitus & diſpoſitiones & qualitates ſunt & ad aliquid dicuntur, ideo in duobus poni generibus nullum inconueniens eſt. Ad euidentiam dictorum primò notandum eſt, quòd prima reſponſio dicens, genera habituum eſſe ad aliquid, & ſpecies qualitates, poteſt habere duplicem ſenſum. Primus eſt vt ſit ſermo de ad aliquid ſeu relatiuis ſecundum eſſe, & hic eſt falſus omnino: quia impoſsibile ſimpliciter eſt alicuius qualitatis genus eſſe rem, quæ eſt formaliter ad aliquid: ſicut impoſsibile eſt hominis genus eſſe lineam: prædicamenta enim oportet impermiſta eſſe, vt in primo Poſteriorum dicitur. Secundus ſenſus eſt vt ſit ſermo de relatiuis ſecundum dici, & tunc verum eſt quod dicitur, ſcilicet genus qualitatis alicuius eſſe ad aliquid, quoniam cùm relatiuum ſecundum dici, vt ex ſuperius dictis apparet, non ſit relatiuum, ſed dicatur relatiuum, eo quòd res ſignificata tali nomine non eſt ad aliquid, ſed eſt concepta & ſignificata cum ordine ad aliud, non inconuenit rem, quæ eſt qualitas, vt ſignificatur nomine generis, ſignificari cum ordine ad aliud: & vt ſignificatur nomine ſpeciei, non ſignificari cum ordine ad aliud: & conſequenter genus eſſe relatiuum ſecundũ dici, & ſpeciem non, ſed qualitatem purè remanere. Sic autẽ eſt in propoſito: quoniam cùm genus & ſpecies eandem rem (licet diuerſimodè) ſignificent, res ſignificata ſcientiæ, ſeu diſciplinæ nomine, & Grammaticæ, ſeu Muſicæ nomine, qualitas eſt: ſed vt ſignificatur ſcientiæ nomine, cum relatione ad ſcibile, importatur: vt autem ſignificatur nomine Muſicæ abſolutè importatur: & ideo ſcientia dicitur ad aliquid ſecundum dici, Muſica autem non: ſed qualitas. Ex his autem patet intellectus ſecundæ reſponſionis: quòd, ſcilicet in illa quoque ſermo eſt de relatiuis ſecundum dici: nihil enim minus impoſsibile eſt idẽ eſſe qualitat

Habituũ genera in ad aliquid, ſpecies verò in qualitate collocantur.

Tex. 21.

In primo cap. ad aliquid.

litatem vt ad aliquid secundũ esse, quàm genus esse ad aliquid & speciem qualitatem: imò magis impossibile videtur: quia impossibilitas illius est ratio impossibilitatis istius: ideo enim qualitatis genus non potest esse ad aliquid, quia idem non potest esse ad aliquid & qualitas. Intendit ergo secunda responsio, quod quia huiusmodi, scilicet habitus & dispositiones sunt relatiua secundum dici, & consequenter important duo, scilicet rem absolutam & relationem, ideo nõ inconuenit in diuersis ea generibus collocari, in ad aliquid quidẽ ratione relationis, in qualitate autem ratione qualitatis, quæ absoluta res est. Secundò notandum est, quòd prædictæ duæ responsiones differunt in hoc, quòd prima considerat ad aliquid & quale quo ad modum denominandi & prædicandi de substantia, secunda autem considerat ea quo ad id quod sunt. Vnde quia modus denominandi multũ attenditur secundum modum quo res significatur & concipitur: & res, quæ sunt habitus vt significantur nominibus suorum generũ, vt dictum iam est, significantur per modum ad aliquid: & consequenter denominant cum ordine ad aliud: vt autem significantur nominibus specierum, significantur per modum qualitatis, & consequenter denominant absolute: ideo in prima responsione meritò dictum est habitus genera esse ad aliquid, species autem qualitates. Quia autem diuersæ sunt res: relatio significata per huiusmodi relatiua, & qualitas per eadem significata: ideo in secunda responsione ad res accedens, dixit non esse incõueniens idem scilicet subiecto & nomine in diuersis generibus esse ratione diuersorum, quæ clauduntur in eo. Et licet hæc responsio sufficientius videatur resoluere dubitationem propositam: quia tamen prima magis Logica est, ideo accuratius eam est prosecutus, &c.

De ipso agere, & pati, ac cæteris prædicamentis.

Recipit autem facere & pati contrarietates, & magis & minus: calefacere enim ei, quod est frigefacere contrarium est: & calefieri ei, quod est frigefieri: & delectari ei, quod est contristari: quare recipit contrarietatem, & magis & minus: calefacere enim dicitur magis & minus, & calefieri magis & minus. Recipit ergo magis & minus agere & pati, de his itaque tota dicuntur. Dictum est autẽ & de situ in his, quæ ad aliquid sunt: denominatiuè enim à positionibus dicuntur. De reliquis autem quando, & vbi, & habere, eo quòd manifesta sunt nihil de his aliud dicitur quàm quod in principio dictum est:

est: quia Habere quidem significat calciatum esse: Vbi autem in loco: Quando, vt heri, sed & alia, quæ de eis dicta sunt: de propositis itaq; generibus, quæ dicta sunt sufficiant.

IN hoc vltimo cap. huius tractatus breuissimè determinat de residuis sex generibus, quia manifesta sunt de se: & primò de prædicamẽto actionis & passionis simul: duas eorum communitates assignando, scilicet cõtraria habere, & magis & minus suscipere, vt clare patet in textu. Deinde & prædicamento situs determinat, remittens nos ad dicta in prædicamento ad aliquid, scilicet, ꝙ denominatiuè à positionibus dicitur situatũ esse: vt iacere & sedere: tertiò de reliquis tribus, scilicet, vbi, quando, & habere, nihil aliud dicendum censet, nisi quod in principio dictũ est, scilicet declarare quid nominis eorum: putà quòd vbi significat esse in loco: (quando) esse in tempore (habere) verò calcitatum esse, vestitum esse, &c. Vltimo sufficere hæc vult pro nunc de decem præpositis generibus, &c.

Tametsi situs à positione denominatiue dicitur, quæ quo ad modum significandi in ad aliquid posita est, vnum tamen speciale prædicamentum est.

CIrca hãc partem occurrit dubiũ, quomodo situs sit vnum decem generũ: & tamen denominatiue dicatur à positione, quæ est species ad aliquid, vt in textu hic dicitur. Ad hoc respõdetur multipliciter. Primo dicitur quòd positio quidem est species ad aliquid, & nõ est genus generalissimũ, sed situm esse est generalissimũ: cuius signum est quòd Arist. tam in principio quã in genere ad aliquid iacere & sedere in prædicamẽto situs posuit: sessionem verò & stationem in ad aliquid & modo expressè vocat hoc genus situm esse. Nec obstat denominatiuè dici à positione: quoniam diuersus modus prædicandi sufficit ad distinctionem horum generum. Sed contra hoc est expresse autoritas Gilberti porretani: & omnium pene Philosophorum dicentium positionem esse vnum generalissimũ. Et præterea non quæcunque diuersitas modi prædicandi sufficit ad distinctionem prædicamentorũ: dato quòd nõ distinguatur nisi ratione: diuersitas nãque, quæ inuenitur inter abstractum & cõcretũ, seu denominans & denominatiuũ ad hoc non sufficit: quoniam hæc in eodem sunt genere: album enim & albedo, & pater & paternitas in eodem manifeste sunt genere: cùm igitur positum esse & positio, non differant nisi sicut deno

Cap. 5. ibi eorũ quæ secundum nullã &c.

denominans & denominatiuũ, vt patet de sessione & sedente: statione & stante, &c. oportet quòd in eodem genere sunt. Secundò dicitur, quòd positio tripliciter sumitur. Primò pro ordinata permanentia situatarum partium: & sic est differentia quantitatis. Secũdò pro ordine partium in toto respectu loci: & sic est speciale prædicamentum. Tertiò pro relatione, & sic est numerata, in ad aliquid. Sed hæc responsio & falsum sonat, & non soluit. Falsa quidem videtur, quia tertia acceptio positionis chimerica videtur: quæ nãq; est illa relatio? quod eius fundamentũ? aut quis terminus? Non soluit autẽ: quia ex hoc non habetur quomodo denominatiuè dicatur ea, quæ in situ sunt: ab his, quæ in ad aliquid: imò ex hoc potius haberetur oppositum: eò quòd denominatiua solo casu & non significatione differunt ab his, à quibus dicuntur denominatiuè. Tertiò dicitur, & est fortè declaratio præcedentis: ꝙ quia positio vt est speciale prædicamentũ, dicit respectum consequentem relationem, ideò potest sumi dupliciter. Vno modo formaliter, & est vnum prædicamentũ. Alio modo fundamentaliter, & sic est in ad aliquid. Et si quæratur, quæ est illa relatio? dicitur ꝙ est passiua adiacentia loci ad corporis partes sic adinuicem, & respectu loci coordinatarũ. Sed contra hoc est: quia nec sic saluatur quomodo positio formaliter à positione fundamentaliter denominatiuè dicatur: imò potius oppositũ ex hoc haberetur, vt deductũ est. Et præterea, cùm abstractũ significet rem formaliter tantùm: malè Arist. numerasset sessionem & stationem in ad aliquid, & stat & sedet in situ. Debuisset siquidem oppositũ facere: quia concreta vtroq; modo sumi possunt, abstracta verò minimè. Quartò dicitur, quòd quia positio vt est vnum prędicamentũ, significat non rem absolutam, sed respectiuam: licet non de genere ad aliquid: & largè loquendo: omnis respectus relatio vocetur: ideo Arist. extenso vocabulo ad aliquid, positionem inter ad aliquid numerauit. Sed omisso, quòd hæc responsio voluntaria videtur, contra ipsam est: quòd pari ratione iacere & sedere inter ad aliquid numerasset: vel saltem ea ab ad aliquid non separasset: significant enim hæc respectum, sicut sessio & statio. Dicitur ergo quintò: quòd positio genus generalissimum est, comprehendens in sua latitudine sessionem & sedere: stationem & stare: sicut qualitas albedinem & album: & quòd sedere & stare denominatiuè dicuntur à sessione & statione:

ſicut album & dulce ab albedine & dulcedine: & conſequenter, quòd poſitio non eſt ſpecies prædicamenti ad aliquid: ſed poſuit Ariſtot. poſitiones inter ad aliquid: quia ſignificant per modum ad aliquid. Dicitur enim poſitio alicuius poſitio: & docuit hoc ipſum facere in hoc libro: quoniam logicè conſiderat res, vt dictum fuit: non dicimus ergo ea, quæ ſunt in genere ſitus, denominatiuè dici ab his, quę ſunt in genere ad aliquid, ſecundum illud quod ſunt, quoniam poſitiones ſecundum id quod ſunt, non inter ad aliquid, ſed in ſitus genere collocãtur: ſed dicimus ea, quæ ſunt in genere ſitus, ſcilicet ſedere, & iacere, denominatiuè dici ab his, quæ ſunt in genere ad aliquid, quo ad modum ſignificandi, hoc autem manifeſtè patet nullum inconueniens eſſe.

Circa hæc vltimò dicta genera, vt vel quid nominis nouitij habeant, ſciendum quatuor eſſe in re hac opiniones. Quidam enim putant hæc ſex genera ſignificare abſolutum cum reſpectu: putà quòd vbi ſignificat locum cum reſpectu ad locatum, &c. Alij verò, quòd ſignificãt denominationes extrinſecas: ita quòd nihil aliud ſignificat ſortem eſſe in loco, quàm ſortem denominari à loco: vt menſura extrinſeca, &c. & hoc conſonare videtur doctrinæ S. Tho. in tertio phyſic. ab Herueo defenditur. Alij credunt, quòd quatuor vltima genera ſignificent reſpectu, qui differãt à relationis genere dupliciter (vt dicitur in tractatu de relatione attributo S. Tho.) Primò in hoc, quòd genus relationis inuenitur & in corporalibus & in ſpiritualibus: reſpectus autem horum quatuor in corporalibus tantùm: conſequuntur enim locum aut tempus, aut aliquid tegens: quæ corporum & corporalium tantùm ſunt. Secũdò in hoc, quòd relationis genus fundatur ſuper res quinque generum ſub modo abſolutas: reſpectus autem horũ generum fundantur ſuper alios reſpectus, vt patet ex eorum diffinitionibus à Gilberto poſitis: (vbi) nanq; & poſitio cõſequuntur adiacentiam paſsiuã corporis locati à loco (quando verò) ſequitur adiacentiam temporis, & habitus adiacentiam eorum quæ circa corpus ſunt. A quibuſdam autem dicitur quòd hæc ſex genera important reſpectus differentes à relationis genere, in hoc, quòd reſpectus generis ad aliquid eſt reſpectus intrinſecus adueniens, reſpectus autem aliorum generum eſt reſpectus extrinſecus adueniens, & vocatur reſpectus intrinſecus adueniens, qui neceſſariò ſequitur extrema, vt ſimilit

Capri. 2. diſt. 2. q. 1

Herueus quol. Lec. 4. ſi. ſuper t. c. 22.

Capri. 2. diſt. 2. q. 1. in ſolutione.

Auer. contra ſecundã cõcluſionem.

milit

militudo necessariò sequitur duo alba, respectus autem extrinsecus adueniens dicitur, qui non necessariò sequitur ad extrema posita in actu: vt vbi non necessariò sequitur corpus & locum, &c. & quoniam Aristoteles non esse protelandum sermonem de his hic censet: sat sint hæc, &c.

TRACTATVS TERTIVS POSTPRAEDICAMENTORVM ARISTOTELIS.

De oppositis. CAP. I.

Voties solet opponi, dicendum est. Dicitur autem alterum alteri opponi quadrupliciter: aut vt ea, quæ ad aliquid, aut vt contraria, aut vt habitus & priuatio, aut vt affirmatio & negatio. Opponitur autē vnumquodque istorum, vt sit figuraliter dicere, vt relatiua, vt duplum dimidio: vt contraria, vt malo bonum: vt secundum priuationem & habitum, vt cæcitas visui: vt affirmatio: & negatio, vt sedet, & non sedet.

Hic est tertius tractatus huius operis: tradens notitiam postprædicamentorum, id est, eorū quæ consequuntur diuersa prædicamenta: hæc enim supererant determinanda hoc in loco secundū veritatē: licet Andronicus (Boëtio teste) dixerit Arist. non esse doctrinā hanc: sicut nanq; ante doctrinam prædicamentorum tradidit eorum notitiam, quæ velut principia & fundamenta iacienda erant: & postmodū singula genera cum suis proprietatibus numerauit: sic modo ea quæ ad omnia velut multa genera consequuntur, docere consequenter vult. Sunt autem hæc quinq;, scilicet, oppositio, prius, simul motus, & habere. Quorum primum secundum & tertium omnia & singula genera comitātur: quoniam inter omnia genera est oppositio: cùm sit distinctio, quæ super oppositione fundatur: & vnum est prius, & aliud posterius: & omnia sunt simul tēpore: in singulis quoq; generibus manifestè hæc patent: differentię quidem è conuerso diuidētes genus quodlibet simul natura, & oppositæ sunt: genera verò priora speciebus sunt. Motus autē per se quidem quatuor respicit genera, scilicet substantiā, quantitatē, qualitatem, & vbi: per acci-

dens autem ad omnia se extendit. Habere autem substantiam respectu certorum generũ comitatur. Declaranda igitur meritò hæc ab Arist. fuerant: incipiens autem ab oppositis quatuor facit. Primò proponit & in communi manifestat intentum. Secundò exequitur de singulis oppositionibus tractãdo, ibi (Quæcunque igitur vt relatiua.) Tertiò comparando eas adinuicem, differentiam inter illas ostendit, ibi (Quoniam autem priuatio & habitus.) Quartò redit ad amplius contrariorum naturam tractandam, ibi (Contrarium autem est bono, &c.) Proponendo ergo primò quid dicendum sit: aperit scilicet, Quoties solet opponi. Deinde enumerat quoties solet opponi, dicens: quadrupliciter oppositionem fieri. Vltimò figuraliter, id est exemplariter quatuor oppositionis modos numeratos manifestat: singulis oppositis singula exẽpla apponẽs, vt de se patet. Circa illud verbum (quoties solet opponi) commune dubium occurrit: an oppositio vniuocè dicatur de his quatuor oppositionibus, an æquiuocè. Quibusdam enim videtur quòd vniuocè: quia nomen est cõmune, & ratio secundũ oppositionis nomẽ est eadem: est siquidem oppositio incompossibilitas simul existendi in eodem secundũ idem ad idem, &c. & in hoc conueniunt omnes oppositiones. Aliis autem (quos sequor) apparet oppositionem æquiuocè, secundum analogiá tamẽ dici de his quatuor. Tũ quia Arist. nõ diffinitiuè aut descriptiuè, sed diuisiuè incœpit de oppositis tractare, dicẽs. Quoties solet opponi dicendũ est. Constat enim ꝙ hic modus tractãdi analogorũ proprius est. Tũ quia illa oppositionis descriptio adducta, non oppositionis sed contradictionis est: vt patet in primo Elenchorũ. Tum quia relatiuè opposita (vt infrà patebit) æquiuocè opposita dicuntur. Circa illud verbũ, quadrupliciter opponi dicitur: aduertendum est, quòd sufficiens ratio numeri oppositionum habetur ex hoc, quod oppositio aut attenditur inter ens & non ens, aut inter entia: si primo modo dupliciter contingit: vel inter ens & non ens omnino, & sic est cõtradictio: vel inter ens & non ens in tali subiecto, & sic est priuatiua oppositio: si secundo modo dupliciter etiam: vel inter entia expellentia se mutuò ab eodem subiecto, & sic est contrarietas, vel inter entia adinuicem contraposita, & sic est relatiua oppositio. Circa ordinem harum oppositionũ notandum est, quòd dupliciter ordo inter eas cõsiderari potest: primò in latitudine oppositionis: secun

Oppositionis nomen ad omnes oppositionis species analogũ est.

Quatuor tantũ esse oppositionis species.

Oppositionis species dupliciter ordinãtur

ſecundò in latitudine entis. Si ordinandæ ſunt in ordine oppoſitionum, ſic cõtradictio primum tenet locum: deinde priuatio: tertiò contrarietas, & vltimo relatiua oppoſitio remanet: quia tantò priorem inter oppoſitiones locum obtinet oppoſitio, quantò minus conuenientiæ compatitur: ſicut tantò magis calidum eſt, quantò minus frigoris compatitur: & vniuerſaliter quantò minus vnum extremum compatitur aliquid alterius, tantò magis perfectius ſecundũ illud eſt. Conſtat autem contradictionis extrema in nullo conuenire, quia alterum ens, alterum purum nihil eſt. Priuatiuè autem oppoſita, etſi in nullo formaliter conueniant, in ſubiecti tamen poſitione conueniunt: vtrunq; enim ſubiectum ponit. Contraria autem etſi mutuò ſe expellant: quia tamen in vnius generis natura cõueniunt: quoniam vtrunq; eorum ens ponit, formaliter illius generis tertium meritò ſibi locũ vendicãt. Relatiuè autem oppoſita vltimò reſtant: quoniam in genere formaliter cõueniunt: vtpote naturas poſitiuas illius dicẽtia, nec ſe ex hoc ꝙ relatiuè oppoſita ſunt expellunt, vt infrà patebit, ſed quia oppoſita, id eſt, cõtrapoſita ſunt, inter oppoſita numerantur. Si autẽ in ordine entiũ collocandæ ſunt, ſic cõtrarius ordo eſt: quoniã relatiuè oppoſitioni primus debetur locus, contrariè ſecundus, priuatiuè tertius, & contradictoriè quartus: & ratio eſt, quia in his, quæ imperfectionem important oppoſito ordine attenditur magis & minus eorum in illo genere, & in genere entis: in illo ſiquidẽ genere attenditur magis & minus ſecundũ acceſſum ad ſummũ illius generis: vel quod idẽ eſt ſecundũ maiorẽ receſſum ab oppoſito: in genere autẽ entis attẽditur magis ſecundũ minorẽ receſſum ab entis poſitione: ita quòd illud eſt perfectius, quod minus ab entis poſitione recedit: verbi gratia, infirmitas quæ imperfectionẽ ſonat, dupliciter melior dici poteſt: vel in genere infirmitatis, & ſic illa erit perfectior infirmitas, quæ magis appropinquat morti: ſeu magis recedit à ſanitate: vel in genere entis, & ſic infirmitas minus remouẽs ſanitatis perfectior eſt. Cõſtat autẽ ꝙ oppoſitio in allaſtogia malorũ eſt: ſicut nõ ens & diſtinctio: vt ex oppoſitis eorũ apparet. ſ. cõueniẽtia & vnitate: quæ in coordinatione bonorũ ſunt: & ideò cõſequẽs eſt, quòd quãto aliqua oppoſitio magis recedit ab entis poſitione poſteriorẽ inter entia locũ teneat, & ea quæ minus entitatis remouet, priorem locũ obtineat. Clarũ verò eſt, quòd conuenientia

ens ponit, sicut & vnum esse: & consequenter quòd quanto aliqua oppositio minus conuenientiæ habet, tanto magis ab ente recedit: ac per hoc contradictio vltimũ entiũ inter oppositiones erit, & aliæ præcedẽt ipsam secũdũ recessum minorẽ à cõueniẽtia, qui supra declaratus est. Si credimus ergo Aristotelẽ oppositiones voluisse ordinare in genere oppositionis à minus oppositis ascendisse semper dicamus. Si autem opinamur ipsum ordinasse oppositiones inter entia: dicamus à perfectiori inchoasse & ad minus perfecta indefesse properasse &c.

Quæcunque igitur (vt relatiua) opponuntur ea ipsa, quæ sunt, oppositorum dicuntur, aut quomodolibet aliter ad ea, vt duplum dimidij, ipsum quod est alterius dicitur: alicuius enim duplum dicitur, & scientia scibili tanquam relatiue opposita est: & dicitur scientia hoc ipsum quod est scibilis: sed scibile hoc ipsum quod est ad oppositum dicitur, id est ad sciẽtiã: scibile enim aliquo dicitur scibile scientia. Quæcũque ergo opposita sunt tanquam ad aliquid, ipsa quidem quod sunt aliorum dicuntur, aut quomodocunque ad se inuicem.

Hæc est secunda pars principalis huius capituli: in qua intendens determinare sigillatim de singulis oppositionibus quatuor facit iuxta numerũ oppositionũ, quæ suis locis patebunt. Primo ergo breuiter determinãs de relatiua oppositione describit relatiue opposita sic. Quæcunq; vt relatiua opponũtur, ea ipsa, quæ sunt, oppositorũ dicuntur: aut quomodolibet aliter ad ea: & declarat exemplariter ponẽs duo exempla. primum deseruiens primæ particulæ, & secundũ secundæ, vt ex his, quæ dicta sunt (in capitulo relationis patet.) Notãdum est hic attente, quòd secundũ duplicẽ viã exponẽdi relatiuam oppositionẽ, dupliciter exponitur dicta descriptio. Quidam enim putant relatiue opposita ex hoc habere oppositionẽ relatiuam. quia non cõpatiuntur se inuicem in eodẽ secundũ idẽ, similiter &c. respectu eiusdẽ: impossibile est siquidem aliquem esse patrem & filium eiusdem, aut duplũ, & dimidiũ &c. & secundum istos, hæc descriptio non declarat in quo consistit relatiue opponi, sed est potius regula quædam ad cognoscendũ relatiue opposita: quoniã hinc discimus quòd relatiue opposita semper sunt correlatiua adinuicẽ. talia enim sunt quæ nõ se cõpatiuntur respectu eiusdem &c. ita quòd secundũ hanc viam descriptio ista magis est ad declarandum quæ sint relatiue opposita, quàm quid sint: licet abeatur ex ea via ad cognoscẽdum quid sint, scilicet quæ non compatiuntur se &c. Alij autem di-

cunt relatiuam oppositionem in hoc consistere formaliter quod ad inuicem relatiua sunt, seu dicuntur: ita quod ex hoc pater & filius opponuntur relatiue: quia pater contra filium ponitur, & econuerso per hoc quod pater filij est pater, & filius patris est filius: & simile est in aliis relatiue oppositis: & secundum hanc viam descriptio ista optime declarat quid sint relatiua opposita vt sic: quoniam explicite dicit in quo consistat eorum relatiua oppositio: scilicet in hoc quòd ad se inuicē referuntur. Et quoniam hæc via veritatem tradit, ideo ad eius euidentiam & prioris manifestationem in quo deficiat notādum est: quòd quia relatiua oppositio vltimū inter oppositiones locum tenet, & consequenter contradictoriam participat: quæ prima est oppositio. ideo dupliciter possunt cōsiderari relatiue opposita. Primo inquantum opponuntur contradictione participata, secundo inquantum sunt opposita relatiue. Si considerentur inquantum relatiue opposita, sic apud sanctum Thomam in quæstione septima de potētia Dei, articulo octauo ad quartum, duabus singularibus differentiis separantur ab aliis oppositis. Prima est: quòd cæterorum oppositorū semper alterum, ideo oppositi rationem habet, quia alterius negatio est: vel negationem secum ducit. Contradictorie enim & priuatiue oppositorum alterum negatio est: contrariorum vero alterum vt priuatio est, vt dicitur decimo metaphysicæ. relatiue autem oppositorum vt sic, neutrum alterius destructio est: sed ex hoc quod opponuntur mutuo se ponunt. non enim pater opponitur relatiue filio ex hoc quod idem non potest esse pater & filius eiusdem, sed ex hoc quod contra ponitur filio, vt dictum est, ex hoc autem ponit filium: & econuerso. & simile est in aliis relatiue oppositis: semper namq; inuenitur hoc, quòd ex hoc quòd relatiuum ad suum correlatiuum dicitur, ponit ipsum & non negat. ex hoc autem opponuntur: vt in textu dicitur, quòd hoc ipsum quòd sunt aliorum sunt. ergo &c. Secunda est quòd cæterorum oppositorum alterum se habet vt imperfectum respectu alterius, vt patet discurrendo per singula: relatiue autem oppositorum vt sic, neutrum altero perfectius esse oportet: quoniam vt sic. i. inquantum opposita, hoc ipsum quod sunt ad aliud sunt: inquantum autem res aliqua ad aliud est, nec perfecti, nec imperfecti rationem habet. Si autem considerentur relatiue opposita, vt opponuntur contradictione participa-

Potentia q. 7. ar. 8. ad 4.

Opponuntur relatiua cōtradictione participata, inquātum vnū alteri⁹ negationem claudit vt relatiua verò, inquantum inuicē cor relatiua sunt.

ta, sic absq; dubio verũ est, quòd alterum alterius negationem claudit, respectu eiusdẽ, &c. & hoc modo intelligendi sunt expositores illi, qui dicunt relatiue opposita opponi ex eo, quòd non possunt esse in eodem respectu eiusdẽ, & non est accipiendum de relatiue oppositis vt sic prçcise: quoniam vt ex duabus conditionibus eorũ inductis apparet, quòd relatiua oppositio formaliter & prçcise sumpta nõ cõsistit in negatione, & imperfectione, sed positione abstrahendo à perfectione & imperfectione. Et quoniã sermo Aristotelis formalis est, ideo verã relatiua oppositorum descriptionem assignauit dicens, relatiue opposita esse illa, quæ ea ipsa, quæ sunt oppositorum sunt, &c.

Illa verò quæ sunt vt contraria ipsa quidem quæ sunt nullo modo adinuicem dicuntur: contraria verò sibi inuicem dicuntur: neque enim bonum mali dicitur bonum, sed contrarium, nec album nigri album, sed contrarium: quare differunt à se inuicem hæ oppositiones.

Hic secundo determinans de oppositione conrraria duo facit: primo quasi describendo contrarie opposita, dicit (Illa verò, &c.) Vbi tria notãda sunt. Primum est quòd secundum triplicem contrarie oppositorum conditionem, tria Aristoteles tangit: sunt enim contrarie opposita entia, & in hoc conueniũt cum relatiue oppositis (ad se inuicẽ non respectiua) & in hoc differunt à relatiue oppositis (& denominata sibi inuicem contraria.) & per hoc differunt à disperatis: puta albedine & dulcedine. Primam conditionem innuit dicens, ipsa quidem, quæ sunt, id est secundũ suas proprias essentias. Secũdam subdens, nullo modo ad se inuicem dicuntur. Tertiam adiungẽs, contraria verò sibi inuicẽ dicuntur. Secundum est, quòd opposita contrarie, vt in textu patet, oportet secundũ ea quæ sunt, non se inuicẽ respicere: & aliquo modo (.s. vt contraria.) se inuicem respicere: & cõsequenter nõ esse relatiua & esse relatiua. (Nõ propterea quòd oporteat contraria non esse relatiua secũdum esse: & esse relatiua secundũ dici: quoniã albũ & nigrũ: dulce & amarũ & alia huiusmodi neutro modo sunt relatiua: sed propterea: quia oportet cõtrarie opposita non esse correlatiua per se: & esse correlatiua per accidẽs.) Vocantur autẽ relatiua per se, quç secundũ seipsa seu propriis nominibus referũtur: vt pater & filius, duplum & dimidium, &c. relatiua autẽ secundum accidens, quæ secundum aliquid sibi additum, seu denominatiuis nominibus referuntur, vt sortes est relatiuum secundum accidentem sibi paternitatẽ: & patris nomẽ indutus, Platonis

filij

filij dicitur pater: necesse quippe est quod cõtrarie opposita secundũ ea, quæ sunt, sub propriis nominibus relatiua ad se inuicem non sint: vt albũ non dicitur nigri albũ: nec econuerso: & quod denominẽtur cõtraria, ac per hoc secundũ additã con trarietatis relationem, relatiue dicãtur induta cõtrarij vocabulum: dicitur enim nigrũ (& si non albi nigrum, albi tamen contrariũ) & econuerso: album dicitur nigri contrarium, & sic oportet contrarie opposita non esse correlatiua & esse correlatiua. Nec tamẽ hoc sufficit ad discernendum cõtrarie opposita, sed oportet specificare quali relatiua denominatione oportet ea esse correlatiua: & hoc fecit Arist. (cũ dixit ea oportere à cõtrarietatis relatione denominata, sibi inuicem cõtraria dici.) Tertiũ quòd quia Arist. superficietenus (vt logicũ decet res sub intentionibus considerantẽ) opposita contrarie ma nifestauit per differẽtiam à relatiuis & disperatis: nec aperuit quid contraria oppositio sit, sed quæ contrarie opposita dicuntur, non vera descriptione, sed aliquali maiore explicatione, quàm contrariorũ nomẽ sonet, ideo non est mirandum si con trarie opposita declarauit: per dici sibi inuicem contraria. Ex dictis nanque iam patet, quòd adiunctæ huic particulæ duæ aliæ, tres contrariorum conditiones ostendunt: quas contrariorum, aut contrarie oppositorum nomen non explicat, &c.

Quæcunque verò contrariorum talia sunt, vt in quibus nata sunt fieri, & de quibus prædicãtur necessarium sit alterum ipsorum inesse, nihil horum est medium: quorum verò non necessarium est alterum inesse, horum omnium aliquid est medium omnino: vt ægritudo, & sanitas in corpore animalis nata sunt fieri, & necessarium est alterum inesse animalis corpori, vel ægritudinem, vel sanitatem. Et par & impar de numero prædicantur: & necessarium est alterum in numero esse, vel impar, vel par, & nullum est medium eorum, neque ægritudinis, & sanitatis, neque imparis, atque paris. Quorum verò non est necessarium alterum inesse eorum est aliquid medium: vt nigrum & album in corpore animalis nata sunt fieri, & non est necessarium alterum eorum esse in corpore: non enim omne corpus aut album, aut nigrum est. Sed prauum & studiosum prædicantur quidem de homine, & de alijs multis: sed non est necessarium alterum eorum inesse illis, de quibus prædicantur: non enim omnia vel praua vel studiosa sunt, sed est horum medium. Albi quidem & nigri: fuscum & pallidum, & quicũque alij sunt colores: praui verò & studiosi quod neque prauum, neque studiosum est. In aliquibus itaque nomina posita his, quæ media

sunt, vt albi & nigri fuscum & pallidum: in aliquibus autem nomina quidem medio assignare idoneum non est, sed per vtriusque extremorum negationem (quod medium est) determinatur: vt neque bonum, neque malum, neque iustum, neque iniustum.

Deinde diuidendo cõtraria per mediata & immediata, magis eorum naturã aperit, tali ordine. Primo ponit diuisionem bimẽbrem cum membrorũ descriptionibus dicens, cõtrariorum quædã esse, quorũ nihil est medium .i. immediata: & ista sunt quæcunq; talia sunt: vt in quibus nata sunt fieri, & de quibus prædicantur: necesse est alterũ ipsorũ inesse: quædam vero, quorum est aliquod mediũ, id est mediata: & ista sunt quæcũq; talia sunt, vt non sit necesse alterum ipsorũ inesse ei, in quo nata sunt fieri. Secũdo declarat exẽplariter vtrunq; membrum: & quo ad primũ adducit in exemplũ languorem & sanitatem in naturalibus: & in mathematicis parẽ & imparem declarãs in eis saluari descriptionem primi membri: & ex descriptione descriptum. Quo ad secundum autẽ adducit album & nigrum in corpore: & prauum & studiosum in anima: & similiter procedit à descriptione secundi membri ad descriptum, vt clarè patet in textu. Tertio distinguit quo ad nos (secũdũ membrũ) contraria, s. mediata: dicens in aliquibus contrarijs mediatis impositũ esse nomen ei quod est mediũ, vt fuscum, pallidum, croceũ &c. nomina sunt mediorũ inter albũ & nigrum: in aliquibus vero nomen propriũ medij nõ habemus, sed negatione vtriusq; extremi circumloquimur (vt patet de medio inter prauũ & studiosum) quod dicimus, nec prauũ, nec studiosum, & sic de aliis. Aduertenda sunt ad intellectũ huius literæ duo. Primo, quòd medium est duplex, s. per participationem, & per abnegationem. Medium per participationem dicitur, quod ita ab vtroq; extremo differt, quod tamen vtriusq; naturam participat: vt pallidum ita nec album, nec nigrum est: vt tamen albi nigriq; naturam sapiat. Medium vero per abnegationem dicitur, quod vtriusq; extremi negationem omnino habet: vel simpliciter, vt lapis nec prauus, nec studiosus: vel secundum tempus, vt homo in infantia nec prauus, nec studiosus: vel secundũ partem, vt homo secundũ corpus, nec prauus, nec studiosus. In hoc ergo loco non est sermo de medio per abnegationem: quoniam inter omnia contraria inuenitur tale medium: sed est sermo de medio per participationem: quoniam ex hoc diuiduntur contraria inter se, quòd quædam

dam eorum habent tale medium, & quædam non. Diligenter autem attende, quod non dixit Ariſtot. aliqua contraria eſſe indiuiſibilia, ſed immediata, & ideo non oportet ex hoc loco dubium quempiam reddi: quomodo inter contraria immediata poſsit eſſe motus: immediatio ſiquidem rerum non obſtat motui, ſed indiuiſibilitas, vt patet de motu, qui eſt inter nigrum, & immediatè ſibi vicinam ſpeciem coloris, puta fuſcum: vnde ſic poteſt motus de infirmitate in ſanitatem, ſicut de fuſco in nigrum (non obſtante immediatione:) licet inter ea motus eſſe non poſſet: ſi vtrunque eorum in indiuiſibili conſiſteret. Secundò aduertendum eſt circa ea, quæ exemplariter in textu dicuntur, quòd etſi vbique exempla excutienda non ſint (quia exempla ponimus non quòd ita ſint, ſed vt addiſcentes intelligant.) In Logica præſertim Ariſtotelis ponderanda minimè ſunt: quoniam aliorum opinionibus frequenter in huiuſmodi vtitur: vt patet hîc cùm dicit, prauum & ſtudioſum inueniri in aliis ab homine. Platonicum enim eſt, vocari deos omnes bonos: demonum verò quoſdam bonos & quoſdam malos: ſignificando per deos ſubſtantias intellectuales ſupra globum lunarem, per demones verò eas, quæ ſunt infrà, &c.

Priuatio verò & habitus dicuntur quidem circa idem aliquid: vt viſio & cecitas circa oculum: vniuerſaliter autem dicere eſt, in quo natus eſt habitus fieri, circa hoc dicitur vtrunque eorum ordine.

Hîc tertiò determinans de oppoſitione priuatiua quatuor facit. Primò deſcribit quid ſint priuatio & habitus dicens: priuatio & habitus ſunt quæ circa idem, id eſt in eodem nata ſunt fieri ordine, id eſt ordinate. Notanda ſunt hic tria. Primum eſt, quòd quamuis priuatio (vt in quinto Metaphy. ſcribitur) multis modis dicatur: quos vide ibi ſi placet: in cómuni tamen vſu loquentium dupliciter ſumitur: & vno modo dicitur priuatio, negatio alicuius formæ in ſubiecto apto nato habere illam: & hoc modo tenebra dicitur priuatio luminis & ignorantia priuatio ſcientiæ: & ſic priuatio ponitur vnum principium naturalium (in primo Phyſicorum.) Alio modo & ſtrictius dicitur priuatio negatio formæ in ſubiecto apto nato habere vtranque ordine irregreſsibili: & hoc modo cæcitas dicitur priuatio viſus, & mors priuatio vitæ: & ſic ſumitur in hoc loco ab Ariſtot. priuatio, vt patet ex illa particula, ordine: & ex eo quod inferius dicet, ſcilicet, ꝙ à priuatione ad

T. c. 27.

T. c. 66.

ne ad habitum non fit regressus. Secundum est, quòd quamuis Aristoteles explicitè nõ dixerit in hac descriptione priuationem esse negationẽ, implicitè tamen hoc insinuauit, quoniam impossibile est duo purè positiua fieri circa idem proximum susceptibile ordine, scilicet tali, ad quem sequatur irregressibilitas: positiua nanque, quæ in eodem susceptibili fiunt, contraria sunt: inter quæ (vt dicetur) transmutatio mutua est: nisi in aliquo subiecto, cui alterũ inest à natura. Tertium est, quòd Aristot. valde obscurè insinuauit nobis priuationis & habitus naturam, contentus additione illius particulæ, ordine. Sed diuus Tho. in 8. Metaphysicæ, lectione 4. & 10. eiusdem, lectione sexta: obscuritatem hanc produxit in lucem dicens, duplex esse priuationum genus. Quędam priuatio est, quæ ita immediatè respicit subiectum, sicut habitus, cui opponitur, sicut tenebra & ignorantia, &c. & istæ nõ habent fieri circa idem ordinate: ex eo nanque quòd priuatio immediatum ordinẽ habet ad subiectum, sicut habitus: non est ordo circa generationem eorum: quamuis sit ordo priuationis inter omnem habitum & eius priuationem. Quædam verò priuatio est, quę non habet immediatum ordinem ad subiectum, sed respicit illud mediante suo habitu: vt mors nõ respicit commune susceptibile vitæ & mortis, nisi mediante vita: non enim mors fieri potest nisi vita præcesserit: & tales priuationes habent fieri circa idem, circa quod fiunt habitus ordinatè, & propter istum ordinem (vt infrà patebit) est in eis irregressibilitas. Et quia (vt iam dictum est.) Arist. describit huiusmodi priuationem & habitum, ideo apposuit illam particulam ordine: ita quòd habitum & priuationem dixit quæ nata sunt fieri circa idem ordine immediationis & mediationis: habitus enim natus est fieri immediatè, priuatio autem mediante habitu.

Infra eodem, cap. 8. met. circa text. c. 14. fi. 10. met. circa tex. cõ. 16.

Sed occurrit hîc statim dubiũ: quia ista differentia assignata non videtur habere veritatem: aut enim loqueris de priuatione & habitu in ordine ad subiectum absolutè, aut in ordine ad generationem eorum in subiecto: si primo modo, de omni priuatione & habitu verificatur, quòd subiectum non æqualiter respicit vtrunque, quoniam ad habitum ordinatur per se, sicut perfectibile ad propriam perfectionem: ad priuationem verò non nisi per accidens: quia, scilicet habitus non est perpetuus, &c. Si secũdo modo, tũc falsum est quod dicitur, quia sequeretur ꝙ nullus posset esse cæcus nisi prius generatus fuisset in

Essentialis est hæc priuationis & habitus differentia.

in eo visus: quod in cæcis à natiuitate falsum apparet: nõ enim tales cæcantur cùm ex vtero exeunt: sed in materno vtero cæci nascuntur. Ad hoc dicitur, quòd loquitur de priuatione & habitu secundo modo, id est secundum ordinẽ generationis eorum: ita quòd dicimus inter priuationem & habitum esse ordinem generationis, adeò vt impossibile sit fieri priuationem immediatè, sed necessariò oporteat eam mediãte habitu fieri, id est mediãte generatione habitus: nec sequitur, ergo omnis cæcus habuit quãdoq; visum, sed sequitur, ergo omnis cæcus habuit generationem terminabilem ad visum: quæ & terminata esset nisi impedimentum affuisset. Impossibile est siquidem, aliquod esse prius cæcum, aut surdum, quàm actio generantis factiua visus, aut auditus, dũ facit impediatur, ita quòd ex corruptione generationis visus cæcitas fit: est ergo inter habitum & priuationem ordo generationis vel in se, vel in suis generationibus: & hoc est simpliciter necessariũ: ita quòd illa priuatio dicitur fieri non nisi mediante habitu: cuius factio factionẽ habitus præsupponit: imò in ipsius habitus factionis, aut conseruationis impedimento seu corruptione per se cõsistit. Et quia hoc nõ cõuenit aliis priuationibus (de quibus diximus Arist. modo non loqui:) ideo patet assignatã differentiam & expositionem illius particulæ ordine, optimam esse. Exemplariter autem liquet inter priuationẽ & habitum vniuersaliter non esse talem generationis ordinem: tenebra enim non fit necessario luce præsupposita, aut eius generationis impedimento: sed sola lucentis absentia à diaphano: ignorantia similiter nobiscum nascitur absque cuiuscunque actionis impeditione, vt patet, &c.

Priuari autem tunc dicimus vnumquodque susceptibilium habitus, quando in quo natum est, inesse, vel quod natum est habere, nullo modo insit. Edentulum enim dicimus non quod non habet dentes, & cæcum, non quod non habet visum: sed quod non habet quando natum est habere: quædam enim generatione, neque dentes, neque visum habent, sed non dicuntur edentula, neque cæca.

Secundò describit quid sit priuari dicens: quòd priuari est susceptibile habitus nullo modo habere illum: vbi tres conditiones requiri dixit ac priuari. Prima est, quòd illud quod dicitur priuari sit aptũ natũ suscipere habitũ: propter quod lapis non est priuatus visu. Secunda est, quòd non habeat illum habitum: aliter priuatũ non esset. Tertia est quòd nullo modo

habeat

habeat illum: id est, quòd non habeat illum eo modo, quo natum est habere: siue ista modificatio attendatur secundũ tempus: vt patet in catulo, qui non est priuatus visu ex hoc ꝙ ante nonum diem nõ videt: quia licet careat eo quod est aptus natus habere: non tamen caret illo quando natus est habere: siue secundum locum: vt patet de aëre existente in cauernis, qui nõ dicitur priuatus luce: vnde ibi non est nox: siue secundum partem, vt patet de homine, qui non dicitur priuatus visu ex eo quòd non videt secundũ aures, aut partem posteriorẽ capitis: siue secundũ quãtitatẽ, vt patet de homine, qui non dicitur aliqualiter cæcus ex eo quòd nõ videt ita acutè sicut aquila: & breuiter secundũ quãcunque circũstantiam attendatur modificatio seu determinatio ista, semper verificatur, ꝙ priuari nõ dicitur nisi secũdũ illam circũstantiã sibi deficiat: & quia omnis circũstãtia modificat rem, cuius est circũstantia: ideo communi vocabulo omnes cõprehẽdens dixit Arist. (nullo modo habet) ac si dixisset, id est nõ habet: secũdũ illã circũstantiam, qua natũ est habere: & declarauit statim hoc quo ad circũstantiam temporis, quam importat ly (quando) & declaratio eius non eget expositione: nisi ꝙ nouitiis dicendũ est, quòd per generationes intẽdit res genitas secundũ id quod habent ex generationibus, sic nanq; generatio catuli est sine visu, & hominis sine dentibus. Aduerte hic, ꝙ si sensus prædictus ex Arist. descriptione verbaliter sumi debet, negatio importata in ly nullo, supra verbũ cadere immediatè debet, vt dicatur nullo modo habet, id est non habet aliquo modo, id est illo modo, quo natũ est habere, &c. Quæritur autẽ hîc, cur Arist. descripta priuatione seorsum descripserit priuari: & tamen cùm descripsit relatiuè aut cõtrariè opposita, nõ descripsit postmodũ referri, aut cõtrariari: vnde disparitas hæc? Ad hoc dicitur, ꝙ disparitas ista orta est ex singulari cõditione, quam addit priuari supra rem, quæ est priuatio: quam nõ addit referri supra relationem, nec contrarium esse supra rem contrariã. In aliis nanque à priuatione ad hoc quòd subiectũ denominetur tale sufficit quod res illa habeatur, ad hoc enim quòd aliquis à paternitate pater dicatur, sufficit, ꝙ paternitatẽ actu habeat: & similiter ad hoc quòd aliquid sit calidũ sufficit, ꝙ habeat caliditatẽ. In priuatione verò nõ sufficit quòd habeatur à subiecto apto nato res illa quæ formaliter est priuatio, id est negatio habitus, sed oportet apponere circũstãtias, scilicet quãdo, vel

vbi,

vbi,&c. nõ enim à negatione visus res apta nata videre dicitur cæca, nisi apponatur, quòd negatio illa habeatur quãdo debeat haberi habitus: vnde Arist. nihil aliud in priuari descriptione expressit nisi conditionem hanc singularem. vt patet in textu.

Priuari verò & habere habitum non est habitus, & priuatio: habitus enim est visus, priuatio verò cæcitas: habere visum non est visus, nec cæcum esse cæcitas: priuatio enim quadam est cæcitas, cæcum verò esse priuari, non priuatio est. Nam si idem esset cæcitas & cæcum esse, vtraque de eodem prædicarentur, nunc verò minimè, sed cæcus dicitur homo, cæcitas verò nullo modo dicitur.

Tertiò ostendit nõ esse idem, sed inter se distingui hæc duo quæ descripsit, scilicet priuationẽ & priuari: & similiter habitum & habere habitũ, & adducit rationẽ talẽ ad hoc, cęcũ esse nõ est cæcitas, & similiter habere visum nõ est visus: ergo priuari nõ est priuatio, & habere habitum nõ est habitus: declarat consequentiam ex terminis, quia constat, quòd cæcum esse est priuari, & cæcitas priuatio: & similiter visus est habitus, & habere visum est habere habitũ. Antecedens verò probat sic, si cæcum esse esset idẽ quod cæcitas, prædicarentur de eodem, sed non prædicantur de eodem, quia esse cæcum prædicatur de homine, cæcitas autem non: ergo à destructione consequentis sequitur quòd cæcum esse non sit cæcitas, quod est oppositum antecedentis: & ratio adeò clarè in litera patet, vt non sit opus applicatione. Dubium tamẽ circa hoc occurrit tale, aut Arist. intendit concludere, quòd priuari, & priuatio distinguuntur sicut denominatiuum & denominans, aut ita quòd vnum non sit secundum rem omnino idem quod alterum, eo modo, quo inter entia rationis potest dici distinctio secundũ rem, id est, quòd vnũ non est aliud: si primum intendit, superflua videtur sollicitudo ista: iam enim in Antepræidcamẽtis declarauerat, quomodo denominatiua differant ab his, à quibus dicuntur. Si verò secundum intendit, fallacia consequentis in processu eius est, procedit enim ex hac maxima. quæcunque sunt idem prædicantur de eodem, in virtute nanque huius categoricæ, tenet illa sua conditionalis, si cæcitas & cæcum esse essent idem prædicarentur de eodem, constat autem, quòd ex illa maxima non potest cõcludi determinatè talis vel talis distinctio, sed aliqua distinctio, quæ potest etiã esse distinctio secundum modum significandi tantũ, varietas nanque modi significandi sufficit ad hoc quòd aliquid prædicetur de aliquo & non

In diffinitione tertia.

non prædicetur de eodem, vt patet de albedine & albo: album enim de forte prædicatur, albedo autē non, & vt dictum fuit, solo casu differunt. Ad hoc dicitur, quòd Arist. intendit concludere priuationē & priuari, non esse omnino idē secundum rem, id est rem significatā per priuari, non esse omnino idē cū re significata per priuationē: vnde non distinguit inter cæcū & cæcitatē: distinctio siquidē ista ex denominatiuorum ratione sufficienter nota est, sed distinguit inter cæcū esse & cæcitatem, & similiter non distinguit visum à vidente, sed visum à vidente esse, vt expresse patet in textu. Constat autem quòd licet albedo & album differāt solo casu, albedo tamen & album differūt secundū rem, esse nanq; album non est ipsa albedo, licet ipsam exigat, ita in proposito esse cæcum aliud à cæcitate est, & habere visum aliud à visu est. Nec est in processu Arist. sane intellecto vitium, quoniā etsi ex illa maxima sic vniuersaliter sumpta non possit ista specialis distinctio cōcludi, ex ipsa tamē de significatis rebus intellecta, seclusis modis concipiendi & significādi euidenter concluditur, aliqualibus secundum rem significatam distinctio. Si enim aliqua duo seclusis modis concipiendi, &c. non prædicantur de eodē, oportet illa non esse omnino idem ante omnē modum concipiendi, & significandi: sic autem se habent cæcum esse, & cæcitas: esse nanque cæcum de homine prædicatur, cæcitas non, quia res illa, quæ est cæcitas, aliud quid est ab esse cæcum, seu habere cæcitatem: sic ergo Aristotelis conditionalis ex parte rei significatæ intelligenda est, & similiter illa propositio in propositó, quæ est eius fundamentum: sic autem accipiendo intentum absque fallacia concluditur, vt ex dictis patet, &c.

Opposita verò etiam hæc videntur esse, id est priuari & habitum habere, tanquam priuatio & habitus: modus enim oppositionis idem est: nam sicut cæcitas visui opposita est, sic cæcum esse & visum habere, opponuntur.

Quartò dicit, ꝙ quamuis priuari & habere habitū nō sint idē cum priuatione & habitu, eadē tamen specie oppositionis opponuntur: sicut enim cæcitas priuatiuè opponitur visui, sic cæcum esse priuatiuè opponitur ei quod est habere visum, &c.

Non est autem neque id, quod sub affirmatione & negatione est, affirmatio & negatio: affirmatio nanque est oratio affirmatiua, & negatio oratio negatiua: quod verò sub affirmatione & negatione est, nulla est oratio: dicuntur autē hæc esse opposita adinuicem, tanquam affirm

affirmatio & negatio. nam & in his modus oppositionis est idem. Sicut enim affirmatio ad negationem opponitur, vt qui sedet ei, qui non sedet, sic & res, quæ sub vtroque est, opponitur, scilicet sedere aliquem ad non sedere.

Hic quarto determinat de oppositione cõtradictoria, omissa descriptione eorum: quia affirmatio & negatio in notitia omnium sunt, tali quòd sat sit ad cõtradictorie opposita recipienda. vnde duo de contradictorie oppositis tradit. Primum est distinctio eorum. Secũdum est, quòd cum distinctione ista vnitas manet oppositionis. Quo ad primum dicit, in oppositis contradictorie esse duo ex parte cuiusque extremi, ex parte siquidem affirmationis est affirmatio ipsa, & id, quod sub affirmatione iacet, sicut signatum in signo, ex parte quoque negationis sunt duo, scilicet negatio ipsa, & id quod sub negatione iacet, similiter sicut signatũ in signo, verbi gratia, in istis contradictorie oppositis sortes sedet, sortes non sedet, non solùm sunt orationes ipsæ affirmatiua, scilicet & negatiua, sed sunt earum vltimo significata, scilicet sortem sedere & sortẽ non sedere. Sciẽdum est hic antequam vltra progrediamur, quòd nomine affirmationis & similiter negationis, non intelligitur affirmatio scripta, vel vocalis, sed affirmatio secundum quodcunq; esse siue in scripto, siue in voce, siue in mente, nomine autem eius, quod sub affirmatione vel negatione iacet, intelligitur res extra coniuncta tali dispositioni, vel sine illa puta sortes habens sessionem vel sine sessione. Cùm ergo in oppositis contradictorie sit considerare ex parte cuiusque extremi duo, probat Arist. talia non esse idem tali ratione, affirmatio est oratio affirmatiua, & similiter negatio est oratio negatiua, ea, quæ sub affirmatione & negatione iacent, non sunt orationes, ergo id quod iacet sub affirmatione non est affirmatio, neque id quod iacet sub negatione est negatio. *Cap. 4. in fine.* Aduerte hic primo, quòd dictum Arist. s. affirmatio est oratio affirmatiua, & negatio est oratio negatiua, non est vt diffinitio accipiendum, rudis nanq; diffinitio esset affirmationis per affirmatiuum, & negationis per negatiuum, sed accipiendum tanquam simpliciter verum, sicut si dicerem, ꝙ homo est animal humanum: non enim fuit sibi curæ hoc in loco res hæc, quia proposito suo sufficit quòd tã affirmatio quàm negatio sit oratio, seu enũciatio quæ est earum genus, in hoc enim stat vis rationis suæ, ex hoc nanq; ꝙ affirmatio est oratio, & id,

quod sub affirmatione iacet, non est oratio, concludit ergo id quod sub affirmatione iacet non est affirmatio. (In primo autem libro perihermenias) subtiliter diffiniuit affirmationem & negationem, vt patet ibi. Aduerte secundo quòd quia omnis complexio verbalis, in qua cõsistit tã affirmatio quàm negatio, fit per actum animæ, res extra, quæ per affirmationem, aut negationem significatur complexa esse nõ potest, eo quòd actus intellectus nihil ponit in re cognita, ac per hoc non potest esse oratio affirmatiua aut negatiua, sed est res habens sibi coniunctum illud, quod de ea affirmatur, vel non habens illud sibi coniunctum, sortes enim habens albedinem, aut carens albedine non est complexum quid, seu oratio, sed res coniuncta secundum rem alteri rei, aut coniuncta. Vtrunque igitur assumptorum ab Aristotele verum est, sequitur ergo in affirmatione & negatione, quæ contradictorie opposita dicũtur, alia quædam duo latere, de quibus subdit consequenter quomodo opponantur dicens, quòd concedendum est ea, quæ sub affirmatione & negatione iacent, quamuis affirmatio & negatio non sint, opposita esse sicut affirmatio & negatio opponuntur, id est opponi contradictorie, non enim contradictorie opponuntur solæ orationes, puta sortes sedet, sortes non sedet, sed earum fundamenta in re, s. sedere, non sedere. Ex hoc loco sumitur ꝙ duplicia sunt contradictoria, scilicet complexa & incomplexa, complexa sunt affirmatio & negatio, incomplexa vero ea, quæ sub affirmatione & negatione iacent, id est earum fundamenta extra animam &c.

Contradictoriorum duo genera sunt cõplexorũ, et incõplexorum.

Quòd autem priuatio & habitus non sic opponuntur vt ad aliquid, manifestum est: neque enim hoc ipsum quod est oppositi, visus enim non est cæcitatis visus, nec alio vllo modo ad ipsum dicitur, similiter autem neque cæcitas dicitur visionis cæcitas, sed priuatio quidem visionis cæcitas dicitur, cæcitas vero visionis non dicitur. Amplius ad aliquid omnia ad conuertentia dicuntur, quare & cæcitas si esset eorum, quæ ad aliquid sunt, vtique & conuerteretur ad illud ad quod dicitur, sed non conuertitur, neque enim visus dicitur cæcitatis visus.

Hæc est tertia pars principalis huius capituli, in qua comparaturus declaratas oppositiones inter se, sicq; ostendere intendens, ꝙ non coincidunt, sed separata est vnaquæque oppositionum dictarum ab altera, tria facit. Primo priuatiuam oppositionem separat à relatiua. Secũdo separat eãdem à contraria,

traria, ibi (Quoniam autem neque vt contraria.) Tertio separat oppositionem contradictoriam à cæteris. ibi (Quæcunque verò tanquã affirmatio.) Aduertendum est hic, quòd quia superius Arist. contrariam oppositionem à relatiua separauit, ideo nunc earum distinctiones non meminit, sed ad priuatiuæ differentiam ab vtraque earum se statim transtulit distinguendam: & vt inchoatum ordinem, quo distinguendo posteriorem oppositionem à priori procedit obseruaret, non separat priuatam à contradictoria, sicut nec contrariam à priuatiua, nec relatiuam à contraria distinxit, sed ecõuerso, quia contraria, quæ post relatiuam posita est, à relatiua separauerat, subsequenter nunc priuatiuam à relatiua & contraria distinguit, & sic consequenter contradictoriam ab omnibus antepositis separabit, nec propter hoc necesse doctrinæ aliquid ademptum est, sed ordinatæ breuitati consultum, mutuæ siquidem sunt differentiæ, quibus separantur & simul declarantur, quoniam ex parte vtriusque extremi differentes conditiones afferuntur, vt in processu patebit. Ponit ergo primo talem conclusionem. Opposita priuatiue non opponuntur relatiue, & probat eam dupliciter. Primo sic, relatiue oppositorum vtrunque hoc ipsum quod est sui oppositi est, secundum habitudinem casus genitiui vel quomodolibet aliter, priuatiue oppositorũ neutrũ alterius est, aut quomodolibet aliter ad alterũ dicitur ergo priuatiue opposita vt sic, non opponuntur relatiue. Declaratur minor exemplariter, visus enim non dicitur cæcitatis visus, nec cæcitas visus cæcitas, licet dicatur visus priuatio, sicut superius dictum est, quòd calidum non dicitur frigidi calidum, licet dicatur frigidi contrarium. Secundo sic, omnia relatiue opposita dicuntur reciprocata, id est ad conuertentiam, priuatiue opposita non dicuntur reciprocata: ergo declaratur minor: quia visus non dicitur cæcitas visus, quod tamen esset necessarium, si cæcitas diceretur relatiue ad visum, oportet enim vt assumptum est, omnia correlatiua ad cõuertentiam dici. Notandum est hic, quòd ista secunda ratio non solùm adducta est propter principale intentum, sed ad excludendam apparentiam, quæ in fine primæ rationis remansit, quando dictum est, quòd cæcitas non dicitur visus cæcitas, sed visus priuatio, minus siquidem clare dimissum videbatur quomodo cæcitas non esset visus cæcitas, cum consonans videatur prima facie sermo dicens,

cæcitatem esse visus cæcitatem, exclusa est autem apparentia hæc sufficienter ex secunda ratione, vt patet &c.

Quòd autem neque vt contraria opponuntur ea, quæ secundum priuationem & habitum dicuntur, ex his manifestum est. Quorum enim contrariorum nihil est medium, necesse est in quibus nata sunt fieri, aut de quibus prædicantur alterum ipsorum inesse semper, eorum enim nihil erat medium, quorum alterum necessarium erat inesse susceptibili, vt languorem & sanitatem, & impari atque pari, quorum vero aliquid est medium, nunquam necesse est omni inesse alterum, neque enim necesse est omne susceptibile candidum, vel nigrum esse, neque frigidum neque calidum, horum enim medium aliquid nihil prohibet esse, eorum autem erat aliquid medium, quorum non erat necessarium alterum inesse susceptibili, preter illa subiecta, quibus naturaliter vnum inest, vt igni calidum esse, & niui candidum. In his enim determinate necessarium est alterum inesse, & non vtrumuis contingit, non enim possibile est ignem frigidum esse, neque niuem nigram, quare omni quidem susceptibili non est necessarium alterum eorum inesse, sed solis, quibus natura vnum inest, in his determinate vnum, non vtrumuis contingit. In priuatione vero & habitu nihil horum, quæ dicta sunt, verum est, neque enim semper susceptibili necessarium est alterum inesse eorum, quod enim nondum natum est habere visum, neque cæcum, neque visum habens dicitur, ideoque non erunt hæc talium contrariorum, quorum nihil est medium. Sed neque vt ea, quorum est medium, necessarium enim est omni susceptibili alterum istorum inesse, quando enim iam natum fuerit habere visionem, aut cæcum, aut habens visionem dicetur, & horum non determinate alterum, sed vtrumuis contingit. In contrariis autem, quibus medium est, nunquam necessarium fuit omni susceptibili alterum inesse, sed quibusdam, & his determinate, vnum. Vnde palam est quòd secundum neutrum modum tanquam contraria opposita sunt hæc, quæ secundum priuationem & habitum opponuntur.

Hic iam separat priuatiuam oppositionem à contraria, ponendo similiter vnicam conclusionem, scilicet priuatiue opposita non opponuntur contrarie probando eam dupliciter, & quoniam prima ratio intendit ostendere priuatiue opposita distingui sigillatim à singulis modis contrariorum, ideo circa eam sic proceditur. Primo replicat diuisionem contrariorum subtilius declarando eorum conditiones, ex quibus intendit concludere intentum. Contrariorum ergo inquit

quædam

quædã ſunt immediata,& hæc ſuperius diximus eſſe ea,quorum neceſſe eſt alterum ineſſe eorũ ſuſceptibili,modo autem declarando dicimus, ꝙ ſunt ea,quorum alterum neceſſe eſt ineſſe eorum ſuſceptibili omni ,& ſemper quidem numerus & omni tempore oportet quod ſit par, aut impar. Quædam verò ſunt mediata,& hęc diximus eſſe ea,quorum non eſt neceſſe alterum eorum ineſſe , modo autem dicimus,quòd ſunt ea, quorum non eſt neceſſarium alterum eorum in eſſe omni eorum ſuſceptibili,quocunque tempore , & ſi alicui ſuſceptibili alterum neceſſario ineſt.non contingit vtrunque illi ineſſe,non enim eſt neceſſe omne corpus eſſe calidum , aut frigidum,neque nunc neque in futurum,& illud corpus,quod neceſſario eſt calidum , ex cuius natura ſcilicet neceſſario fluit in eo caliditas,non poteſt effici de calido frigidum,ſed vnum contrariorum determinate ſuſcipere poteſt, vt patet de igne, qui quoniam neceſſario eſt calidus non poteſt fieri frigidus. Habemus ergo tres conditiones contrariorum , quarum prima pertinens ad immediata,eſt, quòd neceſſe eſt alterum eorum ineſſe eorum ſuſceptibili omni & ſemper. Secunda pertinens ad cõtraria mediata reſpectu omnium ſuſceptibilium eorum eſt, ꝙ nunquam omni ſuſceptibili eorum neceſſe eſt alterum eorum eſſe. Tertia pertinens etiã ad contraria mediata,ſed reſpectu ſubiectorum quibus naturaliter inſunt,eſt quod talibus ſubiectis neceſſe eſt alterum determinate ineſſe, id eſt non hoc,vel illud,ſed hoc,puta calorem,aut albedinem. Deinde oſtendit oppoſitas conditiones inueniri in priuatiue oppoſitis dicens.(In priuatione autẽ &c.)Vnde per oppoſitum ad illas tres conditiones ponit tres conditiones relatiue oppoſitorum.Prima eſt,ꝙ non ſemper omne ſuſceptibile eorũ habet alterum eorum,vt patet de catulo ante nonum diem , qui cum viſus & cæcitatis ſuſceptibilis ſit, non dicitur pro tunc cæcus,aut videns,& per hoc patet differentia cõtrariis immediatis. Secunda eſt quòd omni ſuſceptibili eorum neceſſe eſt alterum eorum ineſſe,quamuis non ſemper vt dictum eſt,neceſſe eſt enim omnem catulum quandoque fore videntem,vel cæcum : & per hoc patet differentia à contrariis mediatis reſpectu omnium ſubiectorũ eorum. Tertia eſt quod nulli ineſſe eſt ineſſe alterum eorum determinate , ſed omne ſuſceptiuum vnius eſt ſuſceptiuũ alterius,omne enim, quod poteſt videre , poteſt cæcari , & per hoc patet differentia à con-

Contrariorũ tres cõditiones.

trariis mediatis respectu subiectorum quibus naturaliter insunt. Demum concludit. (Vnde palam est &c.) Est autem adeo clare contexta ratio hæc ab Aristot. vt non sit opus applicatione dictorum ad textum, id tamen recolendum est quòd vis rationis consistit in hoc, cõtrarie opposita habent istas tres conditiones, scilicet & cætera priuatiue opposita non habent illas, sed earum oppositas. ergo priuatiue opposita non sunt contraria.

Contrariũ naturaliter alicui inesse qd sit.

CIRCA tertiam conditionem contrariorum aduerte cum dicitur alterum contrarium inesse alicui naturaliter, dupliciter potest intelligi. Vno modo vt naturale dicitur à natura, quæ est principium passiuum, & sic non intelligitur, quoniam manifeste falsum est necessario inesse illi tale cõtrarium. mutatio enim naturalis de contrario in contrarium in subiecto naturaliter susceptiuo vtriusque fit. Alio modo vt naturale dicitur à natura, vt est principium quasi actiuum eo modo, quo subiecti naturam passio sequitur. & sic sumitur hic naturaliter seu à natura inesse contrarium alicui subiecto, & sic verificatur quòd necesse est illud cõtrarium determinate inesse tali subiecto semper. eo quòd semper comitatur naturam eius, vt naturalis proprietas eius, vt grauitas corpus graue &c.

CIRCA Exempla adducta ad eiusdem conditionis declarationem, dubitatio non parua esset si exempla essent ponderanda: vnde quia & exempla sunt & physicam trahunt quæstionem à præsenti negotio extraneam, ideo exemplorũ more suscipiantur. Quòd & vbique etiam in nostris exemplis obseruandum ducimus etiam si vera sint &c.

CIRCA secundam conditionem priuatiue oppositorum, scilicet quòd omni eorum susceptibili alterum quandoq; necesse est inesse notato, quod intelligitur physico more, scilicet nisi tempore sit suspensum. necesse est nanq; catulum omnem videntem, vel cæcum fore, nisi ante nonũ diem moriatur, hoc autem non erat in contrariis mediatis, quia quantumcunque aliquid colorabile duret, non est necesse id quandoque fieri album, aut nigrum &c.

Amplius in contrarijs quidem cum sit susceptibile possibile est adinuicem fieri mutationem, nisi alterum alteri naturaliter insit, vt igni calidum esse. nanque possibile est, quod sanum est languere, & candidum nigrum fieri: & ex studioso prauum, & ex prauo studiosum possibile est fieri. prauus enim ad meliores exercitationes deductus,

[illeg.]ue, doctrinam (& si ad modicum aliquid proficiat vt melior fit.) si [illeg.]rite semper quamuis modicum incrementum sumpserit, palam est, quòd aut perfecte mutabitur, aut satis multum incrementum sumet. Semper enim bene mobilior ad virtutem fit, etiam quodcunque incrementum sumpserit à principio. ex hoc etiam verisimile est plenius sumere incrementum, & hoc dum semper fit, perfecte in contrarium habitum restituetur. nisi forte tempore prohibeatur. Verum in priuatione & habitu impossibile est mutationem adinuicem fieri. ex habitu enim in priuationem fit mutatio, à priuatione vero in habitum impossibile est, neq; enim cæcus factus aliquis rursus vidit, neque cum fuerit caluus, rursus comptus est factus, neq; cum fuerit edentulus dentes ei iterum orti sunt.

Hæc secunda ratio ad eandem conclusionem, & est talis, inter contraria potest esse mutua trāsmutatio stante eodem susceptibili, nisi alterum insit naturaliter: inter priuatiue opposita non potest esse mutua transmutatio, stante eodem susceptibili, ergo priuatiue opposita non sunt contraria. Maior exemplis multis manifestatur, & in contrariis circa corpus, & in contrariis circa animam, vitium scilicet & virtutem, & est sermo eius valde clarus. Minor quoque manifestatur exemplis prędeclarando, ex quo extremo mutatio incipere non potest, scilicet ex priuatione, quamuis enim ex habitu mutari quis possit in priuationem, non tamen econuerso ex priuatione ad habitum &c. Ex hoc loco habes duas propositiones notabiles, scilicet quòd contraria nata sunt fieri circa idem; nisi alterum insit à natura, & quòd de priuatione ad habitum non est regressus. & prima quidem propositio declarata iam est. Secunda autem (si terminorum declaratio recolatur) adeo patet, vt instantiæ de tenebra & lumine & similibus cessent, non enim est sermo iste de omni priuatione & habitu communiter, sed stricte sumimus priuationem & habitum (vt superius declarauimus) scilicet pro priuatione & habitu ordinem generationis inter se habentibus. Nec est superficietenus attendendum, quòd dixit existente susceptibili, sine nanque hac clausula ruit secunda hæc propositio, quoniam de priuatione ad habitum potest fieri regressus, redeundo rursus ad primam seu remotam materiam, vt habetur ex octauo metaphysicæ. tex. com. 14. non autem existente susceptibili: non enim fieri potest ex mortuo immediate viuum, id est, quòd cadauer illud manendo mutetur in viuum, hoc autem est re-

In eo. cap.

T. c. 14.

gredi existente susceptibili, quamuis posit ex mortuo multis mediis transmutationibus fieri viuum. puta si corpus illud mortuum comedatur, digeratur, conuertatur in semen aut menstrua & organizetur &c. hoc autem est regredi redeundo in primam materiam, & quia in tali regressu non manet illudmet susceptibile, quod prius habuit vitam, sed corrumpitur necessario per tot transmutationes, ideo dixit de priuatione ad habitum non esse regressum existente susceptibili. Nec vageris quærendo in textu hanc particulam in subsumptione aut declaratione minoris rationis factæ, quoniam ibi non est, sed in maiore appositam, subintelligendam in minore reliquit, vt nos formauimus, & ex his vt S. Tho. vbi supra dicit, apparet causa quare de priuatione ad habitum non potest esse naturaliter regressus existēte susceptibili. est enim causa huius irregresibilitatis, naturalis ordo talium generationum, variatio cuius aut præteritio non subest potestati causarum naturalium. oportet enim, si naturalia agentia debent producere ex tali materia, puta cadauer viuum, quòd per multas generationes ordinate procedatur, ita quòd ex priore in posteriorem fit immediate mutatio & non econuerso, vt patet de pane, ex quo fit sanguis, & non econuerso, & ex sanguine lac & non econuerso, & similiter ex vino fit acetum, & non econuerso, & in proposito ex comestis carnibus mortuis fit sanguis embrio animal &c. tandem ex viuo fit mortuum: & nunquam econuerso, in immediate prius mutatio immediate fieri potest ex posteriore. ex naturali igitur ordine generationum habitus & priuationis fit, vt ex habitu posit mutatio in priuationem fieri, & ex priuatione regredi non posit stante susceptibili, licet (vt dictum est) redeundo ad primum regredi posit &c.

8. met. & 10.

A priuatiõe ad habitum nõ est regressus.

Quæcunque vero tanquam affirmatio & negatio opposita sunt, palàm est quòd nullo prædictorum modo opposita sunt. In solis enim istis necessarium est semper aliud quidem eorum verum, aliud autem falsum esse. neque enim in contrarijs necessarium est semper alterum verum esse, alterum vero falsum, neque in his, quæ sunt ad aliquid, neque in habitu & priuatione. vt sanitas & languor contraria sunt, & neutrum neque verum, neque falsum est. similiter autem & duplum & dimidium tanquam relatiua opposita sunt, & non est eorum neutrum, neque verum, neque falsum. sed neque ea, quæ secundum priuationem & habitum dicuntur, sunt visio & cæcitas. Omnino

nino autem eorum, quæ secundum complexionem nullam dicuntur, nihil neque verum, neque falsum est. omnia autem, quæ dicta sunt, sine complexione dicuntur. Sed maximè videbitur hoc tale contingere in his, quæ secundum complexionem contraria dicuntur. sanum nanque esse Socratem ad languere Socratem contrarium est. Sed neque in his alterum semper verum, alterum autem falsum esse contingit. Cum enim Socrates sit, erit illud quidē verū illud vero falsum, cum vero non sit, ambo falsa sunt. neque enim languere, neque sanum esse verum est, cum non sit ipse Socrates omnino. In priuatione vero & habitu cū non sit, neutrū verum est, cum vero sit non erit alterū verum, alterū autem falsum. habere nanq; visum Socratem ad id, quod est Socratem cæcum esse, oppositum est, sicut priuatio & habitus. & cum sit, necessarium non est alterum verum, vel falsum esse. cum enim nondum sit natus habere, vtraque falsa sunt: & visum eum habere, & cæcum esse. In affirmatione vero & negatione semper siue sit, siue non sit, aliud quidem verum erit, aliud vero falsum. languere nanque Socratem & non languere Socratem, cum ipse sit, palam est: quia alterum eorum verum, alterum vero falsum est, & cum non sit similiter. languere enim cum non sit, falsum est, non languere autem verum. Quare in his solis proprium erit semper alterum eorum verum, alterum falsum esse, quæcunq; tanquam affirmatio, & negatio opposita sunt.

Hic separaturus oppositionem contradictoriam ab aliis, vnica hoc facit ratione, quæ talis est. Contradictorię oppositorum necessarium est semper alterum esse verum, & alterum falsum, contrarię relatiuę & priuatiuæ oppositorum non est necessarium semper alterum esse verum, & alterum falsum, ergo contradictoriæ opposita, affirmatio scilicet & negatio nec ralatiuę nec contrarię nec priuatiuę opposita sunt. Maiorem statim ponit tanquam primum principium, idem enim importat quod illud principium, de quolibet est affirmatio vel negatio vera vel falsa, & de nullo ambo simul.

Minorem vero diffuse subiungit tali ordine, primo ipsam subsumit, & præsupponit tacite talem aliorum oppositorum distinctionem scilicet, quòd possunt accipi incomplexę & complexæ, & subdit inductionem declarantem minorem loquendo de contrariis & relatiuę & priuatiuę oppositis imcomplexæ, vt patet. Deinde dicens (Omnino autem) &c. probat eandem minorem sic limitatam tali ratione, nullum incomplexum est verum aut falsum, omnia huiusmodi opposita sunt incōplexa, ergo nullum eorum est verum aut fal-

sum. Post hæc declarat minorem loquendo de oppositis illis complexe cum dicit (Sed maximè &c.) & primo in contrarie oppositis, puta Socratem esse sanum, & Socratem esse infirmum, & intendit, quòd licet in istis sit verum aut falsum, & quandoque necessario vnum sit verum & alterum falsum, non tamen semper, quia subiecto non existente ambo falsa sunt. deinde in priuatiue oppositis, puta sortem esse videntem & sortem esse cæcum, & intendit similiter quòd licet in istis sit verum aut falsum, & quandoque necesse sit alterum esse verum & alterum falsum, non tamen semper, quia & subiecto non existente, & subiecto existente pro aliquo tempore, ambo falsa sunt. Quod in contradictorie oppositis impossibile est inuenire, siue enim sortes sit, siue non, oportet alterum esse verum & alterum falsum, & sic patet tota ratio, quæ ex se clara est in textu. Ex qua correlarie concluditur, quòd proprium est contradictoriorum necessario semper alterum esse verum, & alterum falsum &c.

De cōtrarijs.

Contrarium autem bono quidem ex necessitate malum est: hoc autem palam est per singulorum inductionem. vt sanitati languor, & iustitiæ iniustitia, & fortitudini timiditas, similiter autē & in alijs. Malo autem aliquando bonum quidem est contrarium, aliquando autem malum. egestati enim, cum sit malum, superabundantia contraria est, cum etiam ipsi sit malum. sed in paucis hoc tale quilibet inspiciet. in pluribus vero semper malo bonum contrarium est.

Hæc est quarta pars principalis huius capituli, in qua rediens ad contrariorum naturam magis dilucidandam quinque facit, iuxta quinque conditiones, quas eis attribuit, quæ suis patebunt locis. Prima conditio, à qua incipit est, quòd bono contrarium est necessario malum, sed non econuerso, malo enim & bonum & malum contingit contrariari. Aduertenda sunt hic diligenter duo. Primo quid nominis terminorum. Secundo sensus proprietatis assignatæ, ex horum enim minus perspicaci intuitu, male intellectus videtur, & dubiis circundatus textus iste, cum tamen vt clare patebit, nulla ambiguitas remaneat his intellectis. Bonum dupliciter sumi potest scilicet materialiter & formaliter. sumendo materialiter idem est dicere bonum & ens, sumendo formaliter multum differt, quoniam addit rationem appetibilis, hic sumitur bonum formaliter (quoniam philosophi consuetudo est formaliter loqui,) Rursus bonum formaliter dupliciter

titer sumi potest, scilicet præcise, & secundum totã suam formalem latitudinẽ, sumere bonum formaliter præcise est sumere bonum sub ratione bonitatis in communi, præcidendo omnem specialem bonitatis rationem, loqui autem de bono formaliter secũdum totam suam formalem latitudinem, est loqui de ipso vt extenditur ad per se boni inquantũ boni differentias, hic est sermo de bono formaliter vt comprehendit in se suam formalem latitudinem. Nec hoc nouum videatur aut absonum, quoniam vt ex Septimo mataphysicæ habetur, pedale nedum sumitur formaliter pro præcisa ratione pedalitatis, sed pro per se differentiis pedalis, quoniam, vt ibi dicitur, omnis pedalis differentia pedalitas quædam est, & similiter in proposito omnis per se differentia boni formaliter sumpti, bonitas quædam est, ac per hoc sub bono formaliter sumpto comprehenditur. est autẽ latitudo formalis boni, quæ fit per illam diuisionem boni, qua diuiditur in honestum, & delectabile, & vtile: hęc enim est formalis boni diuisio (vt sancto Tho. in prima parte, quęstione quinta articulo vltimo placet) sicut latitudo entis materialis est, quæ attenditur penes diuisionem eius in decẽ prædicamenta, quoniam hæc diuisio conuenit sibi vt est idem quod ens, vt ibidem à Sancto Tho. habetur. Malum quoque sumitur formaliter, & non præcise, sed pro tota latitudine sua formali, quæ attenditur penes diuisionem mali in opposita prædictorum, inhonestum scilicet inutile & indelectabile, contrarie sumpta non negatiue. Sensus verò proprietatis assignatæ est, omne contrarium bono est malum. non omne autem contrarium malo est bonum, sed quandoq; bonum, quandoq; malum. Ex hoc autem sensu patet nec haberi quod bono inquantum bonum sit aliquod contrarium, nec quod omni bono sit aliquod contrariũ, nec quod malo inquantum malum, nec quod omni malo aliquid contrarietur, sed tantum habetur quòd si bono cuique inquantum bonum est, aliquid contrarietur, illud oportet esse de genere malorum, si verò malo aliquid contrarium dicitur, illud non oportet esse de genere bonorum, sed potest esse de genere bonorum & malorum, vt manifeste patet, tum ex verbis textus, tum ex exemplis, tum ex eo quod subdit quod scilicet in paucis malis hoc inuenitur, scilicet quod malo contrarietur tam bonum quàm malum. illa nanq; pauca sunt, quæ bonum non habent pro altero extremo, sed medium, vt est in omnib

T.c.43

prima parte. q. 5. ar. 6. c.

Artic. 6. Ad primum.

omnibus ferè moralibus & quibuſdam naturalibus, in his nanq; quoniam bonitas cõſiſtit in medio duorum malorum, oportet extremo malo contrariari, & bonum & alterum malum extremũ, vt oportet de timiditate, cui contrariatur fortitudo & audacia, & auaritia cui contrariatur liberalitas & prodigalitas, & febri cholericæ contrariantur ſanitas & febris phlegmatica,&c.in reliquis autem quorum bonitas non eſt in medio inter duas malitias,quãuis circa medium conſiſtant malo non contrariatur malum, ſed bonum. Tum ex eo quod ſtantibus dictis omnes ambiguitates tolluntur. Ex prima nanq; diſtinctione, ex qua diximus quod de bono formaliter eſt ſermo præſens, ſoluitur dubiũ quod fit de calido, cui bonum cum ſit, alterum bonum contrariatur ſcilicet frigidum,& ſimile eſt de albo & nigro,&c. hoc nanq; non eſt contra documentũ hic traditum,quoniam non negatur bono materialiter bonum contrariari, ſed bono formaliter. calidum autem & frigidum abſolute, nec bonum nec malum ſonant. Vnde potes diſtinguendo dicere quòd eſſe calidum poteſt accipi dupliciter. Vno modo inquantum calidum.& ſic ſibi contrariatur frigidum. Alio modo inquantũ bonum, & ſic ſi habet contrarium, ſibi non formaliter contrariatur frigidum, ſed malum. Verbi gratia,calido inquantum eſt bonum complexionis humanæ cõtrariatur malum complexionis humanæ, quod eſt infirmitas, cui fortè ſubſternitur frigiditas & non contrariatur formaliter ipſa frigiditas.cuius ſignum eſt, quia ſi frigiditas ipſa non eſſet materiale in infirmitate,& infirmitas eſſet, nihil minus contrarietur illi bono,& ſimiliter eſt dicendum de albo & nigro, amaro & dulci & aliis huiuſmodi: hæc enim omnia inter materialiter bona numeranda ſunt, & ſibi inuicem contraria cum ſunt, ex hoc quòd ſumitur quodcunque eorum vt boni aut appetibilis rationem induit, tunc malum neceſſario contrariabitur, ſi contrarium habet ſecundum illam boni rationem. Notanter autem dico (quodcunq; eorum) quia nihil minus boni rationem induere contingit frigidum quàm calidum, & amarum quàm dulce, &c. vt patet in medicinalibus. Ex ſecunda verò diſtinctione, qua bonum formaliter extendi diximus ad omnem formalem differentiam boni, & ſimiliter malum ad omnem formalem rationem mali excluditur obiectio inferens, ergo alicui bono inquantum bonum eſt aliquid contrarium, &

conſeq

consequenter ergo omni bono, talis nanque illatio, etsi posset fieri ex antecedente, in quo diceretur bonum formaliter præcise habere contrarium, non tamen ex antecedente quod ex documento hoc habetur, quoniam dicitur contrarium aliquid esse bono formaliter non præcise, sed secūdum aliquam specialem rationem bonitatis. Et sensu autem declarato, tot instantias manifeste patet excludi, quot enumerauimus ibi propositiones, ex eo non haberi.

Malum malo contrariū est vt verè cō trarium, bonum verò, vt mediū inter cōtraria.

RESTAT tamen adhuc aliqualiter dubium, quomodo malo vni contrarientur quādoque bonum & malum, cum in 10. metaphysicæ expresse dicatur quòd vnum vni tantū contrariatur. Ad hoc ex dictis solutio accipi potest, quoniam iam diximus quòd hoc non habet locum nisi quando bonitas consistit in medio duarum malitiarum, tunc autem vt in secundo ethicorum dicitur, malo alterum malum opponitur, vt vere contrarium, bonum autem vt medium inter contraria. Vnde sicut albo contrariatur nigrum & viride dissimiliter, quia nigrum vt vere contrarium, viride autem vt medium, medium enim vtrique extremo contrariatur, vt dicitur in Quinto phy. sic prodigalitati contraria est auaritia, vt vere contrarium, liberalitas vt medium. Conceditur ergo vniuersaliter, vnum vni tantum contrariari, vt vere contrarium, seu vt extremum, sic enim intelligitur propositio illa 10. metaphysicorum quia contraria ibi proprie accipiuntur, scilicet pro maximè distantibus, quæ extrema esse constat, & conceditur malo contrariari bonum & malum, alterum vt medium, alterum vt extremum, &c.

T.c.15
Cap.8
T.c.52
T.c.14

Amplius, contrariorum non necessarium est si alterum sit, & reliquum esse. Sanis nanque omnibus sanitas quidem erit, languor verò non. similiter autem cum omnes albi sint, albedo quidem erit, nigredo verò non.

Hic ponitur secunda contrariorum conditio, scilicet quod non est necessarium si vnum contrariorū sit, quòd reliquum sit, & declaratur exemplariter, vt patet.

SED hic dubitatur, quia in secundo de cœlo & mundo dicitur, quòd si vnum contrariorum est, reliquum quoq; necesse est esse, &c. Ad hoc dicitur dupliciter. Primò, quòd diminute adducitur textus Arist. inquit enim quod si vnum contrarium fuerit natura, reliquum necesse est vt sit natura. & intendit vt Auer. in commento 18. dicit & arabica translatio testim

T.c..8

testimonium perhibet, quòd si vnum contrarium fuerit naturale, quod reliquum erit naturale, cuius oppositum hic non dicitur. Secundo dicitur propter expositionem Sancti Thomæ & conclusionem ibi ab Arist. intentá, scilicet ignem esse eo quod terra est, quòd propositio illa, si vnum contrarium est in natura & reliquum necesse est esse, intelligitur de necessitate physica, propter quod ex identitate subiecti physici probatur ibidem, hic autem loquimur de necessitate logica. propter quod non firmatur in textu, nisi ex casibus imaginariis, ex quibus non concluditur oppositum physicæ necessitatis inter esse contrariorum. sed sufficienter concluditur oppositum logicæ necessitatis, quia logica necessitas est ex habitudine terminorum, quæ nullo imaginato casu potest variari. physica autem non solùm imaginariis, sed realibus euentibus impediri potest, licet non vniuersaliter (vt in posterioribus declarauimus.) Est ergo sensus præsentis textus, quòd si vnum contrariorum est, non est necessarium alterum esse, id est non implicat contradictionem alterum non esse, vt patet in casibus, &c. cum hoc tamen stat: quòd si vnum contrariorum est in rerum natura, quòd alterũ etiam sit necessario necessitate naturalis cursus propter appetitum naturalem materiæ ad aliud contrarium, &c. & in hoc tandem redit text. arabicus, quoniá si ambo sunt naturalia, & nihil est à natura frustra vtrunq; oportet à natura quandoq; poni inesse, & sic naturali necessitate si vnum est, reliquũ oportet esse, &c.

Cap. 4
Cap. 6
Cap. 10

Amplius si ei, quod est, Socratem esse sanum ad id quod est Socratem languere contrarium est, non contingit autem simul vtraque eidem inesse, non erit possibile cum alterum contrarium sit, & reliquum esse. cum enim sit Socratem sanum esse, non erit languere Socratem.

Hic ponitur tertia conditio contrariorum, quæ talis est, impossibile est cum alterum contrariorum inest alicui, reliquum illi inesse. quod idem est ac si dixisset, impossibile est ambo contraria alicui inesse. Probat autem hoc, quia contraria non se compatiuntur in eodem simul, & est sermo clarus, & cætera.

Palàm verò est, quòd circa idem aut specie, aut genere nata sunt fieri contraria. languor nanque & sanitas in corpore animalis nata sunt fieri. albedo autem & nigredo simpliciter in corpore, iustitia verò & iniustitia in anima.

Hic ponitur quarta conditio contrariorum talis, contraria

ria habent naturaliter fieri circa idem scilicet subiectum numero aut specie, aut genere, quod idem est cum eo quod pluries in philosophia dicitur, scilicet quod eadem est materia contrariorum, declarat autem hoc exemplariter, licet ratione transmutationis facilè probari posset, quia sufficit hic superficialis declaratio.

Necessarium est autem omnia contraria vel in eodem genere esse, vel in contrarijs generibus esse, vel ipsa genera esse. album enim & nigrum in eodem genere sunt, color enim genus eorum est. iustitia verò & iniustitia in contrarijs generibus, huius enim virtus, huius autem vitium genus est. bonum verò & malum non sunt in genere, sed ipsa sunt genera aliquorum existentia.

Hic ponitur quinta conditio contrariorũ talis: omnia contraria aut sunt in eodem genere, aut in contrariis generibus, aut sunt genera contrariorũ, & declarat singulas particulas singulis exemplis, vt clare patet. loquitur autẽ non de genere physico, id est subiecto, de quo locutus est in quarta conditione, sed de genere logico, idest prædicabili in quid. Quod verò dixit bonum & malum esse genera contrariorum, vt sanctus Thomas in prima quæstione de malo (ex Simplicio refert) quadrupliciter exponitur. Primo à quibusdam sic, bonum & malum sunt genera contrariorum, scilicet virtutis & vitij, & non sunt in genere, scilicet cõtrario, id est non sunt in contrariis generibus, sed in qualitate. Sed hæc expositio non videtur consona textui, in quo fiunt tria membra, quoniam tertium coincideret cum primo nisi aliqua limitatio ibi addatur. Propter quod Porphyrius distinxit contraria in vniuoca & æquiuoca, & dixit, vniuoca aut esse in eodẽ genere proximo, & album & nigrũ sub colore, aut esse in contrariis generibus proximis, vt castitas & impudicitia sub virtute & vitio, cũ tamen sint in vno genere remoto scilicet prima specie qualitatis. Aequiuoca verò nec esse in vno genere nec in pluribus, sed omnia genera circuire, & propterea aliorum genera esse eo modo, quo transcendentia genera vocantur, & hæc sunt bonũ & malum. Ipse verò Simplicius dixit bonum & malum esse genera contrariorũ pro quanto quorumcunq; contrariorum alterum habet rationẽ boni & alterum mali, extendendo mali vocabulum ad imperfectũ, quia alterum contrariorum est vt habitus & alterum vt priuatio (vt dicitur 10. metaphysicæ) & in idem redit expositio Auicennæ dicentis, quòd sunt genera

De malo q. 1

Bonum et malum contrariorũ genera sunt.

T. c. 16

contr

contrariorum, id est generalia contraria, id est generales conditiones contrariorũ. Vltimo dici potest quod Arist. secũdum famosam Pythagorę opinionẽ loquitur, posuit autem Pythagoras (vt patet in primo metaphysicæ) duos ordines rerum, quorum alter sub bono, alter sub malo comprehenditur, &c.

In proœmio.

De Priori. CAP. II.

PRius autem alterum altero dicitur quadrupliciter. Primò quidem & proprie, secundum tempus secundum quod antiquius alterum altero & senius dicitur. in eo enim quod tempus amplius est, & antiquius & senius dicitur. Secundò autem quod non conuertitur secundum subsistendi consequentiam. vt vnum duobus prius est. duobus enim existentibus, mox consequens est vnum esse, vno autem existente non est necessarium duo esse: idcirco non conuertitur ab vno consequentia, vt sit reliquum. prius autem videtur illud esse à quo non conuertitur in eo, quod est esse, consequentia. Tertio vero secundum ordinem quendam prius dicitur, quemadmodum & in disciplinis & orationibus. nam & in demonstratiuis disciplinis est prius & posterius per ordinem, elementa enim in Geometria priora sunt his, quæ describuntur per ordinem. Sed in grammatica elementa priora sunt syllabis, & in orationibus similiter proœmium prius est narratione per ordinem. Amplius præter ea, quæ dicta sunt, quod melius est & honorabilius, prius naturaliter esse videtur. consueuerunt enim & plurimi honorabiliores, et magis à se dilectos priores dicere apud se. Est quidem & pene alienissimus hic priorum modus. medi itaq;, qui dicti sunt de priore, isti sunt. Videtur autem præter eos, qui dicti sunt, alter esse prioris modus. eorum enim, quæ conuertuntur secundum essentiæ consequenti, quod alteri quomodolibet causa est, digne prius natura videtur. Quòd vero sunt quædam huiusmodi palam est, esse nanque hominem conuertitur secundum essentiæ consequentiam ad veram orationem de se. nam si est homo, vera est oratio, qua dicitur homo est: & homo conuertitur orationi quia est: & si vera est oratio, qua dicitur quia homo est, consequitur esse hominem, est autem quidem vera oratio nequaquam causa vt sit res, veruntamen videtur quodammodo res causa vt sit oratio vera, dum enim res est vel non est, vera oratio aut falsa dicatur necesse est. Ideóque secundum quinque modos prius alterum altero dicitur.

IN hoc secundo capitulo postprædicamentorum tradit modis prioris, & primo famosos, & ideo quatuor eos nominat in principio: deinde addit quintum satis latentem, adeo autem ordinate & aperte explanat eos, vt non sit opus expositione

expositione scripta, sed doctoris lectio sufficiat ad nouitiorum instructionem. Notandum tamen diligenter est quod ex quinto modo prioris manifeste apparet falsam esse illam maximam scoticam, omne absolutum prius natura alio distinctum realiter &c. Potest esse sine suo posteriori, expresse nanq; dicitur ab Aristot. hic quod stant ista duo simul, scilicet aliquid esse prius natura altero, vt causam causato, & conuerti inter illa in essendo consequentiam, & consequenter vnum non posse esse sine altero, si enim prius posset esse sine posteriori, iam non conuerteretur in essendo eorum consequentia, ideo non valeret, hoc est, ergo illud est, & econuerso, nisi forte contingenter quod ab arte relinquitur, sermo enim præsens consequentia necessaria intelligitur, vt de se patet &c.

De simul. CAP. III.

Simul autem dicuntur simpliciter & propriè quidem quorum generatio est in eodem tempore, neutrum enim eorum neque prius, neque posterius est. Simul itaque hæc dicuntur secundum idem tempus. Natura autem simul sunt quæcunque conuertuntur quidem secundum eius, quod est esse, consequentiam, sed nequaquam causa est alterum alteri vt sit, vt in duplo & dimidio, conuertuntur etenim hæc. nam cum sit duplum, est dimidium, & cum sit dimidium, est duplum, sed neutrum alteri causa est vt sit. Dicuntur autem simul natura & quæ ex eodem genere diuerso diuiduntur ad inuicem. E diuerso autem diuidi ab inuicem dicuntur, quæ secundum eandem diuisionem sunt, vt gressibile volatile & aquatile, hæc enim è diuerso diuiduntur, cum sint ex eodem genere secundum diuisionem, animal nanque diuiditur in hæc, volatile & gressibile & in aquatile, & nihil horum prius vel posterius est, sed simul per naturam hæc esse videntur. Diuiditur autem & vnumquodque horum in speciem rursus, vt gressibile animal & volatile & aquatile. Erunt ergo & illa simul natura quæcunque ex eodem genere secundum eandem diuisionem sunt, genera vero speciebus semper priora sunt, neque enim conuertuntur secundũ quòd est esse consequentiam, vt cum sit quidem aquatile, est animal: cum vero sit animal, non est necesse vt sit aquatile. Simul ergo natura dicuntur quæcunque conuertuntur quidem secundum eius, quod est esse consequentiam, sed nequaquam quidem causa est alterum alteri vt sit, & ea quæ ex eodem genere & diuerso diuiduntur ab inuicem, & simpliciter simul sunt, quorum generatio in eodem tempore est.

IN hoc tertio capitulo tradit duos modos principales simultatis scilicet tẽporis & naturæ, sed subdiuiso secundo modo in duo membra, tres modi efficiuntur omnes. Primus est eorum, quæ sunt simul tempore, hæc autem describit esse quorum generatio est in eodem tempore, quod dupliciter exponi potest. Primo intelligendo per generationem etiam conseruationem, ita quòd illa dicantur simul tempore, quorum generatio & conseruatio sunt in eodem tempore, adæquate, & hæc vocantur coæquæua, vt subiectum & propria eius accidentia quarto modo, & sic verba sequentia, scilicet neutrum enim est prius neque posterius absolute suscipienda sunt, vt declarantia prædictum sensum. Secundo intelligendo per generationem, ipsam rei factionem, ita vt ad esse simul tempore, sufficiat eodem tempore incœpisse: nec requiratur quòd eodem tempore finiantur, & sic illa verba, neutrum enim est prius, neque posterius glosanda sunt, id est neutrum est antiquius, aut minus antiquum altero, & hoc modo dicimus gemellos esse eiusdem ætatis & neutrum altero antiquiorem, vtraque expositio bona est, & licet prima Alberto placeat, secundam tamen vsus confirmat hic præcipue vbi famosus sermo habetur. Secundus modus simultatis est, quo illa, quæ conuertuntur secundum essendi consequentiam & neutrum est alteri causa essendi, simul natura dicuntur vt correlatiua. Et aduerte, quòd intelligitur dictum hoc excludendo causalitatem secundum omne genus causæ, & non tantum efficientis aut materialis, propter quod modus iste in solis relatiuis inueniri videtur. Tertius modus est, quo illa, quæ ex eodem genere è diuerso diuiduntur adinuicem simul esse dicuntur, & declarans quid sit quod dicit subdit, è diuerso autem alterutrum diuidi dicuntur illa, quæ secundum eandem sunt diuisionem, id est opposita membra eiusdem diuisionis, vt volatile & aquatile respectu animalis, & pennatum & non pennatum respectu volatilis &c. Aduerte quòd quia simultas naturæ duo exigit, scilicet coexistentiam necessariam, & neutrius ab altero præsuppositionem, & primũ horum stat cum prioritate naturæ, vt patet de subiecto & proprio & sortem sedere, & veritate orationis, per secundum horũ, scilicet per negationem præsuppositionis vtrinq; completur ratio simultatis naturalis. Et quoniam in ratione superioris conueniunt omnia inferiora, ideo vterq; modus simultatis naturæ contined

aet istas duas conditiones, ita quòd quouis modo dicamus ali qua esse simul natura, affirmamus ea se inuicem comitari & negamus alterum ab altero præsupponi: & de primo quidem modo patet, de secundo autem ex eo manifestum esse potest quòd impossibile est genus diuidi per alterum membrum tantum, & constat neutrum altero prius diuidere ipsum, quia esset tunc altero tantum diuisum: duos tamen modos simultatis naturalis dixit Aristoteles, quia differunt in hoc quòd primus est sine disparitate naturalis nobilitatis, secundus autem est cum disparitate naturalis nobilitatis, quoniam neutrum relatiuorum est altero nobilius, & diuidentium idem genus alterum se habet vt habitus, & alterum vt priuatio, vt dicitur 10. Metaphysicæ, propter quod modus iste aliquid habet admistum prioritatis naturalis, si prius nobilitate naturæ, prius natura vocandum est, & hoc est verum loquendo de rebus, quæ diuidunt, propter quod diximus in solis relatiuis simultatem naturæ saluari, sed considerando membra diuisionis inquantum diuidentia è diuerso vnum &c. Simultas naturę omnino & pure saluatur, & sic intelligendus est textus præsens, cætera ex se clara sunt &c.

De motu. CAP. IIII.

Motus autem species sunt sex: generatio, corruptio, augmentum, diminutio, alteratio, secundum locum mutatio. Alij itaque motus palam est, quòd alij abinuicem sunt, non enim est generatio corruptio, neque augmentum diminutio, nec alteratio secundum locum mutatio, similiter autem & alij. In alteratione vero habet quandam dubitationem: ne forte necessarium sit id quod alteratur per aliquam reliquarum motionum alterari. Hoc autem non est verum, nam pene secundum omnes passiones, aut plures alterari nos accidit, nulla aliarum motionum communicante, nam neque augeri necessarium est quod per passionem mouetur, neque minui, similiter autem in aliis. Idcóque erit alia præter illos motus alteratio. Nam si eadem esset oporteret id quod alteratur, mox vel augeri vel minui, vel sequi quandã aliarum motionum, sed non est necesse, similiter autẽ & quod augetur, aut alia aliqua mutatione mouetur, alterari oporteret, sed sunt quædam crescentia, quæ non alterantur vt quadrangulum circumposito gnomone creuit quidem, alteratum vero nihil factum est, sic & in aliis huiusmodi, quare alij sunt motus abinuicem. Est autẽ simpliciter quidẽ motui quies contrarium, his autem quæ per singula

ſunt, generationi quidem corruptio, augmentationi quidem diminutio, ſecundum locum vero mutationi ſecundum locum quies, maximè autem videtur oppoſita eſſe ad contrarium locum mutatio, vt ei quæ eſt inferius ei, quæ eſt ſuperius, & ea, quæ eſt ſuperius ei, quæ eſt inferius. Reliquo vero aſſignatorum motuum, non facile eſt aſſignare quid eſt contrarium, videtur autem nihil ei eſſe contrarium: niſi quis & in hoc ſecundum qualitatem quietem opponat, aut in contrarium qualitatis mutationem: ſicut & in mutatione ſecũdum locum, quietem ſecundum locum, aut in contrarium locum mutationem, eſt enim alteratio ſecundum qualitatem mutatio. Quapropter opponitur motui ſecundum qualitatem quies ſecundum qualitatem, aut in contrarium mutatio qualitatis, vt album fieri ad id quod eſt nigrum fieri, alteratur enim in contraria qualis mutatione facta.

IN hoc quarto capitulo de motu tria dicit: primo numerum ſpecierum, dicens eas eſſe ſex, quarum duæ primæ ſunt mutationes ſecundum ſubſtantiam, duæ ſequentes ſecundum quantitatem, quinta ſecundum qualitatem, vltima ſecundum locum: has enim tantum ſpecies generales fama diſtinxit propter earum manifeſtam inſpectionem, diuerſitatem ſecundo prædictarum ſpecierum tradit dicens, alios motus, id eſt motus quos alios diximus ſpecifica alietate, palam eſſe quòd alij ſecundum veritatem ſunt, licet de alteratione dubitari poſsit ex eo quòd aliquis crederet alterationem non ſeparari ab aliis mutationibus. Sed hoc non inducat quæſtionem, quia falſum eſt ipſam non inueniri ſine aliis motibus, vt patet de eo qui nigreſcit in ſolis aſpectu quieſcẽs ſecundum locum & alios motus, eſt ergo alteratio alius motus ab aliis, & ſtat ratio in hoc, ſi alteratio eſſet idem motus cum aliis non poſſet ſeparari ab eis, ſed poteſt ſeparari, ergo &c. Et quoniam ex ſeparabilitate concluſit diſtinctionem alterationis ab aliis, ne aliquis ex inſeparabilitate augmentationis ab alteratione cõcluderet augmentationem non eſſe diuerſam ab alteratione, ſed potius ſpeciem vel modum eius. Addidit ſimile eſſe de augmentatione, ſcilicet quòd poteſt ſeparari ab alteratione, & dat exemplum in mathematicis de augmento quadrati circumpoſito gnomone. vocatur autem gnomon quadratum ſuper diametrum conſiſtens cum duobus ſupplemẽtis, hoc enim appoſito quadrato manifeſte quadratum maius conſtituitur, vt in hac figura patet.

Quadrati

Quadrati augmentum Gnomone circumposito.

Aduerte hic, quòd quia vt pluries dictum est secundum famam loquitur Arist. secūdum quam augmentatio extenditur ad omnem quantitatis additionē quas res maior dicitur: ideo augmentationem absq; alteratione fieri dixit, & caute dedit exemplum in mathematicis vt vel sic cognosceretur, ꝙ secundum vulgus loquitur, si enim subtiliter de augmentatione dicendum esset, ipsam inseparabilem concederet, & modum arguendi prædictum sophisticum secundum fallaciam consequentis aperiret. Tertio contrarietatem in motu inuentam aperit, extendens contrarietatem ad oppositionem quoq; priuatiuam, quæ illius est radix, & motui in communi quietem contrariam ponit, singulis vero motibus singulos motus & quietes, vt clare patet in textu, in quo omnia, quæ dicuntur, licet dubitatiue dicantur, quia adhuc non probata, sunt tamen vera, vt in quinto physicorum patet &c.

De habere. CAP. V.

Habere autem multis modis dicitur. Aut enim tanquam habitum, & effectum, aut aliam quamlibet qualitatem, dicimur enim disciplinā habere, atque virtutem. Aut quantitatem, quæ contingit ei qui habet magnitudinem, dicimur enim habere tricubitam magnitudinem, vel quadricubitam. Aut vt ea, quæ circa corpus

sunt, vt vestimentum, vel tunicam. Aut in membro, vt in manu anulum. Aut membrum vt manum vel pedem. Aut in vase, vt in modio grana tritici, aut in lagena vinum. Vinum enim habere lagena dicitur, & modius grana tritici. hæc ergo omnia habere dicuntur vt in vase. Aut vt possessionem. habere enim domum, aut agrum dicimur, aut etiam vir vxorem habere, aut vxor virum. Sed videtur alienissimus qui nunc dictus est modus esse eius quod est habere. nihil enim aliud vxorem habere significamus, nisi quia cohabitant. Forte tamen & alij quidem apparebunt modi eius quod est habere: sed qui consueuerunt dici pene omnes numerati sunt.

IN hoc vltimo capitulo enumerat quot modis dicamus aliquid habere rem aliquam, & quia sermo suus est sufficienter ex se manifestus secundum præsentem intentionem. in quinto nanque metaphysicæ subtilius hæc discutienda relinquuntur, ideo nihil addendum reor, distinctionem tamen inter habere Postprædicamentum, & habitum prædicamentum, & habitum primam speciem qualitatis positam superius in prædicamento qualitatis diligens Lector poterit nouitiis repetere. Et sic tandem finitur præsens opus Die nona Ianuarij. Anno christianæ salutis millesimo quadringentesimo nonagesimo octauo, in conuentū sancti Apollinaris in suburbiis Papiæ. Quicquid igitur veritati contrariū, aut minus consonū in his cōmentariis alicui videbitur, quoniam mallem viuens aut reuocare, aut consonum ostendere quàm postmodū temere despici aut impugnari, Rogo dubitantes aut detrahentes, vt viuo tam in his quàm cæteris scriptis & scribendis congredi velint ob veritatis exaltationem, & gloriam primæ summæque veritatis. Ad cuius participationem media diui Thomæ doctrina trahere studiosos omnes virib. totis nitimur &c.

Commentariorum Thomæ à Vio Caietani super prædicabilia Porphyrij & Aristotelis prædicamenta, & postprædicamenta,

FINIS.

ARISTOTELIS STAGIRITAE, PERIPATETICORVM PRINCIPIS POSTERIORVM ANALYTICORVM LIBER PRIMVS.

Cum Thomæ à Vio Caietani Card. S. Sisti accutißimis annotationibus.

De Necessitate Demonstrationis. CAP. I.

*Omnis doctrina, & omnis disciplina * intellectiua, ex præexistēte fit cognitione. Manifestū est autē hoc speculantibus in omnibus. Mathematicæ enim scientiarum per hunc modum fiunt, & aliarum vnaquæq; artium. Similiter autem & circa orationes & quæ per syllogismos & quæ per inductionem. vtraq; enim per prius nota faciunt doctrinam. illæ quidem accipientes tanquam à notis, illæ vero demonstrantes vniuersale per id quod manifestum est singulare. Similiter autē & Rhetoricæ persuadent aut enim per exempla, quod est inductio, aut per enthymema, quod est syllogismus. Dupliciter autē necessarium est præcognoscere. alia namq; quòd sunt prius opinari necesse est. alia vero quid est quod dicitur, intelligere oportet. quædam autem vtraq;. vt quoniam omne quod est aut affirmare, aut negare verum est, quia est: triangulum autem quòd hoc significat: sed vnitatem vtraq;, & quid significat, & quòd est. non enim similiter horum vnūquodque manifestum nobis est. Est autem cognoscere alia quidem prius cognoscentem, quorundam autem simul accipere notitiam. vt quæcunque contingunt esse sub vniuersalibus, quorum habet cognitionem. Quod enim omnis triangulus habet tres angulos æquales duobus rectis præsciuit, quòd vero hic, qui est in semicirculo triangulus sit simul inducens cognouit. Quorundam enim hoc modo disciplina est &*

* a. l. Discursiua syllogistica ratiocinatiua cogitatiua.

2. conclusio.

3. conclusio.

non per medium extremum cognoscitur. quæcúq; iam singularia contingũt esse, & non de subiecto aliquo. Ante autem quàm sit inducere aut accipere syllogismum quodammodo quidem fortasse dicendum est scire, modo autem alio non. quod nesciuit si est simpliciter, hoc quomodo sciuit, vt quod duos rectos habet simpliciter? sed manifestum est quòd sic quidem scit, simpliciter autẽ non scit. Si vero nõ, Memnonis ambiguitas accidet. aut enim nihil addiscet, aut quæ nouit. Non autẽ sicut quidam nituntur soluere, dicendum est. nunquid sciuisti omnem binarium qui par est, aut non? dicẽti autem, attulerunt quendã binarium, quem non opinatus est esse. Soluunt enim non dicentes cognoscere omnem binarium esse parem, sed quem sciunt, quòd binarius sit. Et etiam sciunt quidem cuius vere demonstrationẽ habent, & cuius acceperũt, acceperunt autem non de omni cuius vtiq; sciunt quòd triãgulus, aut numerus sit, sed simpliciter de omni numero & triangulo: nulla enim propositio accipitur huiusmodi: quòd quem tu nostri numerum, aut quam nostri lineam rectam, sed de omni simpliciter. Sed nihil (vt opinor) prohibet, quoniam est quod addiscit scire, est autem sic ignorare: inconueniens enim non est si scit quodammodo quod addiscit, sed si hoc modo, vt inquantum addiscit, & scit.

4. conclusio.

Summa huius capituli hæc est.

1. conclusio. Omnis doctrina & disciplina intellectiua ex præexistẽte fit cognitione. probatur inductiue in omnibus modis sciendi, scilicet syllogismo, enthymemate, inductione & exẽplo & in omni genere disciplinæ: tam speculatiuæ quã practicæ: & tã scientificæ quã opinatiuæ.

2. conclusio. Præcognitio est duplex scilicet q*d*: & quia probatur à priori: quia præcognita sunt tria, scilicet principia, subiectum, & passio. principia, quia sunt, subiectum quia est, & quid est passio quid est. probatur à priori. quia non similiter vnumquodq; horum est nobis cognoscibile ad demonstrationem.

3. conclusio. Principia vniuersalia prius tempore cognoscuntur conclusione: principia vero singularia nota: in ipsa subsumptione sub vniuersalibus esse, simul tempore cum cõclusionibus cognoscuntur, prius tamen natura. probatur à priori, quia quorundam hoc modo disciplina est.

4. conclusio. Ipsa cõclusio antequam syllogizetur est cognita, secundum quid: ignota autem simpliciter: probatur deducẽdo ad impossibile: quia aliter redit ambiguitas Memnonis, scilicet aut nihil discere, aut ea quæ nouimus. Solutio enim dicentium non cognosci omnia singularia cognoscendo vniuersale, sed quæ

nota

nota sunt esse singularia illius: falsa est, quia vniuersale eo modo scitur, quo in demonstratione assumitur, assumitur autem omne simpliciter: & non omne quod nostri, vel noui.

Series autem hæc est.

TRactatus de demonstratione Aristoteles, quoniam demonstratio quatuor quæstiones habet sicut & quodlibet scibile scilicet an est, quid, quia est, & propter quid est, nec perfecta noticia rei sine his haberi potest, in hoc primo capitulo an sit demonstratio, in sequentibus vero vsq; ad sextum decimum capitulum exclusiue, pertinẽtia ad quæstionem quid est demonstratio. Inde autem vsq; ad finem primi libri pertinentia ad quæstionem quia est, id est, quasi passiones demonstrationis, puta finitatem, perfectionem, vnitatem, certitudinem, diuersitatem &c. In secundo demum libro de pertinẽtibus ad quæstionem propter quid, id est, de causis demonstrationis, id est de medio, vsq; ad vltimum capitulũ exclusiue, & de dignitatibus in vltimo capitulo determinat, sicq; (vt Alexander dixit) demonstrando docet demonstrare. Quia vero idẽ est quærere & determinare in scibilibus, an aliquid sit, & an necesse sit illud esse: quia nihil tale superfluum, aut per accidens contingit esse, sed aut non esse, aut necessario esse, quia per accidẽs esse reputatur non esse in huiusmodi, ideo volens determinare demonstrationem esse in hoc capitulo intendit ostendere necessitatem syllogismi demonstratiui: cuius necessitas (quia instrumentum est) ex eius fine, qui nihil aliud est, quàm scientiæ generatio sumenda est. Et vult declarare scientiam generari de nouo in nobis ex præexistente in nobis notitia. & consequenter non esse nobis inditam, sed aliunde infusam: vt Socrates & Plato dixerunt, sed demonstratiuo discursu ex noto ad ignotum acquisitam: & consequẽter ad scientiæ generationem necessarium nobis esse demonstratiuum syllogismum, de quo præsens liber tractat. Vnde ab ipso fine inchoans proponit disciplinam intellectualem ex præexistente in nobis cognitione generari. Deinde ad intentum descendens ostendit quæ & quotuplex sit ista præexistens cognitio. Et quæ & quot sint illa quæ præcognoscuntur ante demonstrationem. (in secunda conclusione) Inde quomodo in ipso exercitio demonstrationis principia, de quibus oportet præcognoscere, quia sunt, præcognoscuntur diuersimode. (in tertia conclusione) Demum quomodo ipsa conclusio præcognita sit, antequam

demonstraretur (quarta cōclusione) insinuat: & respondet ambiguitati platonicæ, excludens simul falsam quorundam responsionem. Et sic notitia conclusionis generatur ex præexistente cognitione principiorum subiecti, passionis, & ipsius conclusionis secundum quid, præexistente dico ordine temporis, quo ad principia vniuersalia: ordine autem naturæ tantum quo ad principia singularia.

Ex præexistēti cognitione. CIRCA primam conclusionem aduertendum est quòd ly, ex præexistenti cognitione, positum in prima conclusione non oportet glosari, scilicet sensitiua, sed indefinite relinquendum est. Et expectanda est expositio Aristotelis, quam subiungit in sequentibus conclusionibus. Quod enim ab ipso expositum est nostram non exposcit glosam. Fuit autem adeo solicitus circa exponendam illam particulam resoluendo vsq; ad primas cognitionis radices, vt cum hic proponat quid & quia præcognosci, in secundo libro diligenter inuestiget quomodo ipsum quid cognoscitur & consumet præsens opus declarando, quomodo ipsum quia sit nobis notum.

Quot nam præcognitiones & præcognita sint, & quibus præcognitionibus præcognitorum quodlibet ante scientiam præcognosci oporteat.

CIrca secundam conclusionem, ad euidentiam præcognitionum & numeri earum. Aduerte quòd cum præcognitio non dicatur in proposito quælibet cognitio alteram præcedens, sed ea tātum ex qua discursus disciplinalis fit: oportet præcognitionem omnem primæ, vel secundæ operationis intellectus opus esse: cum autem obiectum primæ operationis intellectus sit incomplexum non dicens esse vel non esse, quod sufficienter diuiditur per quid rei, & quid nominis, & obiectum secundæ sit complexum verbaliter, in quo dicitur esse vel non esse, quod sufficienter diuiditur per complexum significans esse verum, & significans esse reale: cuncta complexus mira breuitate Aristoteles præcognitiones omnes reduxit ad duas, scilicet quid, & quia, sub quid, quid rei, & quid nominis, sub quia, & quia est, & quia verum est (analogice) comprehendens. Rursus quia non quodlibet quid: nec quodlibet quia discursum quemlibet facit, sed limes aliquis eorum est, ex ipsa quæ discurrendo inuestigatur conclusione, sumere oportet, cuius quid, & cuius quia, præcognosci necesse sit. Conclusionem autem quia conclusio est ex aliquibus principiis inferri necesse

neceſſe eſt & duos terminos in ſe habere, ſcilicet ſubiectum & prædicatum: quorum coniunctio vel diuiſio inferatur. Horum igitur trium præcognitiones illas oportet eſſe non vniformiter: quia vniformia non ſunt, nec ſecundum ſe, nec vt cognita. Quia ergo principia, ex quibus concluſio inferenda eſt complexa ſunt, quæ vt ſic non habent niſi eſſe verum, ideo præcognoſcenda ſunt tantum quia ſunt, id eſt quia vera ſunt. Subiectum autem quia incomplexum eſt: & vtrunq; quid habet & complexionē facit cum ſuo eſſe & independens eſt tam ſecundum eſſentiam quàm ſecundum eſſe à ſua paſsione, quæ prædicatur in concluſione, præcognoſci oportet dupliciter, ſcilicet quid eſt, & quia eſt. Prædicatum autem quod paſsio vel per modum paſsionis ſe habēs eſt, incomplexum quidem ens eſt, & vtrunq; quid: & eſſe proprium cum quo complexionem facit habet: ſed quoniam eius eſſe quæritur, & eius quid rei ante eius eſſe cognoſci non poteſt ſolum quo ad quid nominis cognoſci oportet.

De principiorum præcognitione.

Aegidius ſuper te.c. 2. dubio vltimo.

CIRCA eandem ſecūdam concluſionem, quo ad id quod ibi dicitur, de pręcognitione principiorum, aduerte quoſdam minus bene intelligentes dicta à S. Tho. in expoſitione textus inficiari eius rationē, quam reddit de hoc quod de principiis nōn præcognoſcitur quid. Ratio ſiquidem eius eſt, quia complexorum non eſt diffinitio: principia autem complexa ſunt. Aiunt iſti quod aſsignātes hanc rationem à veritate deuiant, quia in æquiuocatione laborant. Complexorum enim non eſt diffinitio quid rei. Philoſophus autem loquitur hic de diffinitione quid nominis: quæ etiam complexis conuenit. Sed arguentes hoc modo, Ariſtotelis textū minus perſpicaciter ſunt intuiti. Falſum eſt ſiquidem quod Ariſtoteles hic coartet ſe ad diffinitionē quid nominis: licet de illa etiam loquatur. Vnde textus ait, Alia nanque (quid eſt quod dicitur) intelligere oportet: vbi expreſſe apparet profunde ſpeculantibus quod diffinitionem quid rei non excluſit dicendo quid eſt quod dicitur. Quamuis enim cognoſcere quid dicitur ſit ſolum cognoſcere quid nominis, cognoſcere tamē quid eſt id quod dicitur, non eſt præciſe cognoſcere quid nominis, ſed cōprehendit in ſe eſſet quid rei. nec obſtat expoſitio S. Tho. interpretātis, quid eſt quod dicitur, id eſt quid ſignificat nomē, quoniam ſermo Ariſt. prægnās eſt: & vtroq; modo exponi poteſt. Et exponitur à S. Tho. hic & alibi: volente ex hoc textu ꝙ de ſubiecto

Quid eſt quod dicitur cognoſcere, eſt ipſum quid rei etiam attingere.

cto præsupponitur quid rei. Si enim vniuersaliter intelligatur quid nominis, exponendum est: si autẽ in demonstratione simpliciter, quid rei: tam subiecti quàm passionis quãdoq; vt infra ostendetur. Vnde Arist. de quid in cõmuni loquitur, cum duas præcognitiones statuit, scilicet quid, & quia: sicut etiam loquitur de quia in communi: vt extendit se ad esse verum, & ad esse simpliciter. Quia igitur de quid in cõmuni sermo est, & simpliciter loquendo, principia, quia cõplexa sunt, non habent quid, quia absolute loquendo, non habent diffinitionem. Ideo S. Tho. simpliciter dixit, quod de principiis non præcognoscitur quid: quia complexa sunt & indiffinibilia. Amplius quia cõplexa, vt sic, quid nominis propriè non habent, sat fuit diuo Thomæ de cõplexis vt sic loquenti declarare, ꝙ quid rei non habẽt. hoc enim declarato nullum remanebit quid principiorum pręcognoscendum. Quod autẽ complexa vt sic proprie non habeãt quid nominis, patet. tum ex Boëtij verbis hic dicentis quod quid significat, non in propositionibus totis accipitur, sed in terminis tantum. tum ex ratione, quam ibi innuit, scilicet quod propositio significat inesse aliud alij magis quàm significat aliquid. tum ex aduersariis dicentibus, quòd complexa habent quid nominis dupliciter, vel vt significãtur nomine incõplexo vt historia Troiana dicitur Ilias, vel ratione terminorũ suorum. liquet enim quod neutro istorum modorum ipsis complexis. vt sic quid assignatur, sed ratione alicuius incomplexi. Amplius cum ex eadem radice complexis insit carere, quid rei & quid nominis, ex hoc, scilicet quod cõplexa sunt vt ex dictis patet. Assumens S. Tho. quod complexorum non est diffinitio, & ideo de principiis non præcognoscitur quid vtrunque quid sufficienter exclusit.

Quæstiones Quatuor.

1. *Num subiectum præcognosci oporteat quo ad quid nominis, vel quid rei.*
2. *Num subiectum præcognoscatur quo ad esse in rerum natura, vel obiectiuum.*
3. *Num passio præcognoscatur quo ad quid rei, vel quid nominis.*
4. *Num qualibet scientia supponat suum subiectum esse.*

2. de anima. Tx. 6

Circa eandem secũdam conclusionem dubitatur quadrupliciter. Primo, an cum dicitur de subiecto præcognoscitur quid intelligatur quid rei, an quid nominis. Quod enim intel

intelligendum nō sit quid rei ex ipsius Arist.obseruatione videtur. In scientia enim de anima,cuius subiectum est anima, inuestigat quid est anima,& nō præsupponit. Nec potest dici quod hoc fecit:non inquantū tradens scientiam de anima,sed indutus alterum habitū. Primo,quia cum diffinire animam sit philosophi naturalis,quia nō abstrahit à materia sensibili, non erit facile fingere, ad quam partē naturalis philosophiæ hoc pertinet si non ad scientiam de anima. Secundo, quia admissa hac fictione quid dicetur ad id quod superius tactū est, quòd scilicet in hoc opere, cuius subiectū est syllogismus demonstratiuus,Arist.inquirit quid sit demonstratio.Præterea, Si ante demonstrationē oportet scire quid rei ipsius obiecti: oporteret dicere quod habemus quod quid est cuiusq; rei, de qua scimus aliquid demonstratiue.hoc autem experimur falsum esse: multa enim de Luna, Sole, & Deo scimus, quorum quod quid est ignoramus. In oppositū est hic autoritas Porphyrij,Alberti,& S.Tho.. Secundo dubitatur,an cum dicitur de subiecto præcognoscitur quia est,intelligatur de esse in rerum natura actualiter. Videtur enim quod sic,per rationem, quam ad hoc innuit Porphyrius.illud esse subiecti præsupponitur, quo substat passioni. sed subiectū non substat passioni nisi secundum suū esse reale in rerū natura,supponendo quod passio sit accidens (vt cōmunis via tenet,) ergo subiectū esse in rerum natura supponitur. Maior est euidens: ex eo ꝙ tota ratio quare de subiecto præsupponitur esse, est quia substat passioni. In oppositum autem est primo ꝙ scientia abstrahit ab esse actualis existentiæ.nam abstrahit à contingenter accidenti,quale est esse actuale.Secundo quoniā contingeret quod scientia supponeret falsum. quoniam corruptis rosis ille qui iam acquisita scientia de rosis vtit̄, si supponit rosam esse supponit falsum, quoniam rosa tunc secundum veritatē non est.

In t.c.6

Secūda q.

Tertio dubitatur,an cum dicitur,quod de passione præcognoscitur quid,intelligatur quid nominis,aut quid rei.Videtur siquidem quod quid rei præcognoscendum sit, quia medium oportet esse præcognitum, sed medium est quod quid est passionis(vt dicitur in secūdo huius) ergo. In oppositum sunt verba Aristotelis in hoc loco dicentis, quòd de passione præcognoscitur quid significat, & S.Tho.illa exponentis.

Tertia q.

T.c.8

Quarto dubitatur, an omnis scientia supponat suum subiectum esse:an aliqua tantum.

Quarta quæst.

Ad

Super de ente et essentia in proœmio.

Ad euidentiam horum, Primò declarandi sunt termini in dubiis assumpti scilicet quid rei & quid nominis. Secundo sigillatim respondendum est. Quid nominis, vt alibi diximus, nihil aliud est quàm quidditas nominis: sicut quid rei est ipsa rei quidditas. Nominis autem cum ad aliquid sit & essentialiter alterius signum tunc præcognoscitur quidditas, quando eius significatio innotescit. Rei autem quidditas, non nisi per essentialia omnia patefit. Vnde & proprium interrogatiuum quid nominis est quid significat. proprium verò interrogatiuum quid rei, est quid est. Differt ergo quid nominis à quid rei, quia cognoscere quid nominis, est cognoscere quid significat nomen. Cognoscere autem quid rei, est cognoscere quid est res significata per nomẽ. Et quia rei quidditas essentia est, quam entia tantum habent, & res non cognoscitur quidditatiue nisi per suam diffinitionẽ explicantem eam à prima potentia vsq; ad vltimum actum, ideo quid rei entium tantum est, & vnico modo cognosci potest. Quia verò ad quid nomen referatur: vt signum ad significatum esse non oportet, & per communia & accidentalia, & nutus, & signa, declarari potest, ideo quid nominis non entis esse potest, & incertos habet modos suæ manifestationis.

Decisio primæ q. *T.c.3*

Ad primũ ergo dubium dicitur, quòd demonstratio, vt infra dicetur, est duplex. quædam à priori, & quędã à posteriori. Si loquamur de sciẽtia à priori, sic oportet cognoscere quid rei ipsius subiecti, quia quod quid est subiecti, est causa passionis, ad quam oportet vltimo resoluere demonstrationem propter quid, vt in secundo huius dicitur. & hoc expresse ponunt hic Porphyrius, Albertus, & S. Thom. Si verò loquamur de scientia à posteriori, tunc sufficit quid nominis præcognoscere de subiecto. vtimur siquidem in talibus demonstrationibus effectu loco diffinitionis ipsius subiecti vt medio termino & causa in cognoscendo. Ad obiecta autem in oppositũ, dicitur, ꝙ cum in qualibet scientia speciali vltra principia cõmunia complexa & incõplexa, quæ supponuntur in metaphysica, sint principia propria illi scientiæ, oportet scientiã secari in duas partes. in quarũ prima iactantur positiones complexæ & incomplexæ, in secũda verò inuestigantur passiones virtute illorum principiorũ. cuius signũ euidenter apparet in principio Euclidis. Et quia huiusmodi positiones si sunt incõplexæ, cognoscuntur prima operatione intellectus, si complexæ sunt

Vbi supra t.c.8

per

per se notæ, ideo oportet diuidere opus scientificũ in intellectum, cuius est cognoscere, quod quid est, & per se nota, vt in secundo huius dicitur, & scientiam proprie dictã, quæ processu demonstratiuo acquiritur, & sic cum vnũ principiorũ propriorum sit quod quid est subiecti, antequàm scientia generetur quidditas subiecti cognita est, & per hoc patet respõsio ad vtrunq; obiectorũ & similia. Dico siquidem quod mos est Aristotelis positiones facere in libris suis, vt patet in prædicamentis & principio Perihermenias, & Primo Priorum, & Primo Physicorum, & locis adductis. positiones autem tales sunt ante scientiam, & nõ pars scientiæ, sed scientiæ propria principia. Et ideo simpliciter concedendũ est quod Aristoteles regulam hãc obseruauit. Nec obstat quod in prædictis locis demonstratiuo discursu diffinitionẽ materialem per finalem inuestiget, aut concludat, quoniam hoc est per accidens. Sicut enim primæ operationi intellectus per accidens miscetur secunda, dum diffinitio componẽdo partes eius cognoscitur, ita etiam eidẽ immiscetur tertia, dum diffinitio applicatur syllogismo discursiuo ipsi diffinito. & quia in his quæ sunt per accidens contingit falli sapientes (vt in elenchis dicitur) ideo habitus in prædictis locis acquisitus putatur sciẽtificus: sed re vera non est, quia per accidens est per demonstrationẽ acquisitus. Ad vltimam verò obiectionem dicitur, quod de Sole, & Luna & huiusmodi non habemus scientiam à priori simpliciter, & ideo non est opus præcognoscere quod quid est ipsorũ.

T.c.27

Ad Secundum dubium dicitur, ꝙ oportet præcognoscere subiectum esse in rerũ natura actualiter: temporibus tamen suis, si subiectũ indiuidua non continua, sed secundum successionẽ habet, & hoc in scientiis realibus. in rationalibus enim sufficit quod subiectũ sit in esse obiectiuo, & similiter in non entibus. Causa autem huius est ratio facta dubitando, quæ confirmatur sic, illud esse præsupponitur de subiecto, quod de ipso in illa scientia non posse probari dicitur: sed tale est esse actualiter in rerum natura: ergo. Maior patet ex eo, quòd ideo dicitur non posse probari, quia hic ab Aristotele dicitur præsupponi. Minor autem nec à proteruis negari potest. Ex ipso enim disputationis exercitio cõuinci possunt. Cum enim Commentator in tot locis ait, nullam scientiam probare subiectum suum esse: nec à priori nec à posteriori, quia præsupponit illud esse, clarum est quod loquitur de esse actuali, actual

Secunda q. decisio.

Primo phy. c. vlt.
Secundo phy. c. 26.
11. meta. cap. 6

actualiter in rerum natura, quia de substantiarũ separatarum esse loquitur, quod probatur Octauo Physicorũ de illis. Quãdo ergo vertitur in dubium Commentatoris dictum, quod ex ista Aristotelis propositione Commentator acceptum asserit contra Auicennam, de esse subiecto actualiter in rerum natura locutio est. Si dicatur quod secus est de substãtiis separatis & de aliis, quia illæ perpetuæ sunt, & in perpetuis non differt esse & posse, vt dicitur in Tertio Physicorum. & consequenter præsupponere de eis posse existere: perinde est ac præsupponere existere: hoc nihil obstat. Primò, quoniã formaliter differunt etiam in perpetuis esse & posse, licet non duratione, & consequenter quoq; dicatur quod præsupponitur esse, & non dicitur præsupponitur posse esse oportet formaliter loquendo, vt Aristoteles consueuit de ipso posse vt induit ipsum esse loqui, & non econuerso. Secundo quoniam licet particularia horum inferiorum corrumpantur & intelligentiarum perpetuentur, vniuersalia tamen vtrorũq;, de quibus tantum per se sunt scientiæ & demõstrationes & diffinitiones, perpetua sunt, & non differt in eis esse & posse, quoniã illa propositio, in perpetuis &c. cum ex perpetuitatis vi formaliter necessaria sit, in omnibus perpetuis tenet, quo fit vt proposito illa magis faueat proposito quàm aduersæ opinioni. Vnde propriã vocem ignorant & negant qui dicunt, quòd de subiecto non præsupponitur esse in rerum natura, & Commentatori nihilominus expresse contradicunt in dictis locis, & hic dicẽti, de subiecto quod præcognoscitur quod ipsa res sit inuenta. Clara enim luce patet assuetis in doctrina eius, quòd rem inuẽtam esse apud ipsum nihil aliud est quàm rem esse. Amplius cũ esse (Quinto Metaphysicæ) sit duplex. s. actualis existẽtiæ, & quod significat veritatem propositionis: aut ista conclusio, de subiecto præsupponitur quia est, intelligitur de esse actualis existentiæ actualiter, & habetur intentum, aut potẽtialiter, vt sit sensus, de subiecto præsupponitur quia est, id est quia potest esse, seu non repugnat esse, quod idem est: quia (non repugnantia) potentia logica est, & hoc non primo, quia sic posset dici quòd de passione præsupponitur quia est. i. quia potest esse, & sibi non repugnat esse. Quis enim faciens demonstrationem demonstrat de aliquo passionem quam non supponat possibilem vt sit? Nullus siquidem conatur ad cognoscendum esse, quod impossibile putat esse, secundo quia glosa hæc destruit textum.

T.c.45.et 46.ibidẽ. tt.cõ. 78. & 83. tt. cõ.53. vbi suprà. T.c.32

Cùm

Cùm enim à composito ex aliquo termino, & eius conditione diminuente, non liceat inferre illum terminum simpliciter, ex hoc quod dico, quia potest esse, seu non repugnat esse, non licebit inferre quia est, quia potentia est conditio diminuens, vt Commentator dicit Quarto Metaphysicæ commento 15. *Consi.15.* Et consequenter ex veritate illius glosæ non sequetur veritas textus dicentis, quòd oportet de subiecto precognoscere quia est. Aut ergo glosa non recta est, aut Aristoteles male dixit, aut intelligitur de esse quod significat veritatem propositionis, & hoc in idem redit cum prioribus, quia fundamentum veritatis est esse rei. Quod si fingas quòd de subiecto præsupponitur quia est, id est quia est tale, de quo aliquid possit demonstrari, eisdem rationibus refellitur: hoc enim modo proportionaliter loquẽdo, & de passione præsupponitur quia est, quia demonstrator supponit eam esse talem, quæ possit de aliquo demonstrari, aliter non assumeret ipsam vt extremum demonstrabile, & conditio minuens non eripitur per hoc. Ad primam obiectionem autem in oppositũ dicitur, quòd scientia abstrahit ab esse actuali existentię in particulari, & non ab existentiis in communi, nec à suppositione existẽtiarum. Duę siquidem quæstiones de rerum existentiis quæruntur. s. an est, & quia est. Et certum est quòd quęstiones sunt æquales numero his quæ vere scimus, vt in secũdo dicitur. Quomodo autem *Tex.c.1.* esse contingenter & quomodo non contingenter adsit rebus, in principio secundi declarabitur. Non acceptetur autem interim, esse ita contingenter adiacere rebus, quòd scientiam subterfugiat. Ad secũdam verò dicitur ꝙ secus est in acquisitione scientiæ & in vsu eius: in acquisitione enim oportet subiectum esse in rerum natura, vt generet sui sciẽtiam in nobis, quoniam nihil agit nisi sit, in vsu autem acquisitæ scientiæ cessat hæc causa, sed remanet alia, quæ communis est acquisitioni & vsui. s. ꝙ oportet subiectum entis rationẽ habere, nullus enim quærit nõ entis passiones, entis autem ratio non aliter habetur ab aliquo quàm per esse, quoniam ens esse significat (vt in secũdo dicet Aristoteles capitulo sexto,) & ideo opor *Te.c.7.* tet supponere subiectum esse. Nec est falsum subiectum esse propter hoc quòd actualiter non est, quoniam non supponi- *Circa te.c 12.* tur ipsum esse nunc vel tunc, sed esse temporibus suis, sicut & conclusiones demonstrationis perpetuas, hoc modo dicemus *Cap.10.* infra. Nec obstat si recurratur ad Destruat Deus &c. Quoniam *no.vl.*

adhuc vere supponeretur subiectum esse, eo ꝙ supponeretur esse tẽpore suo, subtractis talis casus imagnarij impedimentis, vnde ex dictis iam patere potest quòd nihil aliud intendit Aristoteles per hoc quod dixit, ꝙ de subiecto præsupponitur quia est, nisi quod oportet subiecto in demõstratione vti, supposito quòd sit, seu ac si esset, cuius signũ est, quòd si quis quærat centauri sçientiam cum inuenerit ipsum non esse, desistet. & si vellet vltra progredi ad inuestigãdas proprietates significati per centauri nomen vteretur centauro ac si esset, & sic ad vlteriora procederet supponendo subiectum esse. Ad Tertium dubium dicitur prænotando duo. Primum est, quòd licet quid rei, & quid nominis formaliter sumpta plurimum differant (vt supra ostensum est) materialiter tamen coincidere possunt, vt patet cum ad quid nominis respondetur per essentialia propria: vnde & contingit quandoq; quòd ipsa diffinitio quodammodo quidditatiua non habet rationem quid rei, sed quid nominis, quod sic manifestatur, sicut res se habet ad esse, ita se habet ad cognosci ex Secundo Metaphysicę. Diffinitio autem quid rei non est nisi eorũ quæ sunt, quia entium realiũ tantũ est: igitur diffinitio alicuius non cognoscitur sub ratione quid rei, nisi cognoscatur illud esse. Et ideo si aliqua res sit ignota quo ad suũ esse, & haberetur eius diffinitio qualis tunc potest haberi, diffinitio illa habet rationem quid nominis & nõ quid rei. Vnde & quæstio an est præcedit quęstionem quid est. Secundum notandum est, quòd demonstratio in proposito est duplex, quædam terminans quæstionem quia est, & quædam terminans quæstionem propter quid tantum, vt infra dicetur. Differunt autem in proposito hæ demonstrationes: quia per primam scitur passionem inesse subiecto, in secunda vero præcognoscitur passionem inesse subiecto: quia quæstio quia est, præcedit quæstionem propter quid, & scitur per eam causa, propter quam inest talis passio, vt patet in inuestigatione causæ eclipsis, quam Lunæ inesse videmus.

Tertia q. Decisio. *T.c. 4.* *cap. 13. circa, t.com. 13.*

His præsuppositis dicitur ad dubium cum distinctione, ꝙ in demonstratione terminante quæstionem, quia est passionis de suo proprio subiecto: impossibile est præcognosci quid rei (passionis) formaliter loquendo, id est sub ratione quid rei: quia cum passionis esse sit subiecto inesse, & ante demonstrationem ignoretur ipsam inesse ignorabitur ipsam esse, & consequẽter eius quid rei, quod entis tantum est. Potest

tamen

tamen præcognosci aliquo modo eius quid rei materialiter sub ratione quid nominis,quod assumetur vt medium in demonstratione. In demonstratione autem terminante quæstionem propter quid tantum nihil prohibet præcognosci, quid rei ipsius passionis, quia ipsius esse præcognitum fuit. Et similiter in demonstratione terminante quia de non proprio subiecto,sed parte subiecti,quoniam iam ipsum in esse præcognitum est,& quid est.Ad obiecta ergo dicitur,quòd diffinitio passionis,quam contingit esse medium in demonstratione & oportet esse præcognitam,est diffinitio quid nominis formaliter,quæ tamē aliquo modo materialiter est quid rei.Et ideo notanter S.Tho.dicens hic ꝙ antequā sciatur de aliquo an sit non potest sciri propriè de eo quid est,apposuit illud verbum propriè:& hoc loquendo de demonstratione terminante quæstionē quia est:quia(vt dictū est)in ea,quæ terminat questionē propter quid,medium est diffinitio quid rei ipsius passionis, vt in secūdo huius dicitur.Et hanc distinctionē diligenter notato.Si vis intelligere diuersa Aristotelis & Sancti Tho.dicta. Quartum dubium quia exigit discussionem quæstionis,an est in principio secundi libri Deo fauente soluetur. *T.c.8.s.c 25.fi.*

1 *Cur de passione non præcognoscitur quia.*
2 *Cur de passione non præcognoscitur quid rei.*

Circa dicta S.Tho.in expositione eiusdem secundæ conclusionis,duplex dubium occurrit.Primum est circa causam asignatam quare de passione non præcognoscitur quia. Dicit enim hoc esse propterea, quoniam esse ipsius passionis per demōstrationem queritur:videtur enim ꝙ hoc quod assignatur pro causa non sit vniuersaliter verum:quoniam experimur nos cognoscere passionē esse,& quærimus per demonstrationem an talis passio insit tali subiecto. Constat autem quòd tunc nō quæritur esse ipsius passionis,sed tantum inesse eius huic,non ergo incōuenit præcognoscere passionem esse: nec est causa quod de passione non præcognoscitur quia est, quoniam esse ipsius concluditur.Assumptum quo ad primam partem declaratur,(quoniā quo ad reliqua clarum est) quando quærimus an terra sit rotunda, an cælum sit sphæricum. Iam nouimus,rotunditatem esse in rerū natura,& nihil aliud inquirimus nisi an rotūditas insit terrę.sphæricitas cælo &c. *Cap.primo dubio. 8.*

Secundum dubium est circa causam assignatam: quare de passione non præcognoscitur quid rei, dicit enim hoc esse, *2.Dubiū.*

quoniam pasſionis eſſe eſt ineſſe,& ante demõſtrationẽ ignoratur ipſam ineſſe,& conſequenter ipſam eſſe, & conſequenter quid eſt, quoniam quæſtio quid eſt præſupponit quæſtionem an eſt. Accidit enim hic dubium. Tum quia vt deductum eſt: non ſequitur, non præcognoſcitur paſsionem ineſſe tali ſubiecto, ergo non præcognoſcitur ipſam eſſe. Tum quia alia quæſtio eſt quæſtio an eſt,& alia quia eſt, vt patet in principio ſecundi. Et propterea dicet quiſpiam, quòd de paſsione quæritur quia eſt, & præcognoſcitur an eſt. Et conſequenter quid eſt, & ſic ratio S. Thomæ non concludit intentum.

T.c.primo

Ad primum horum dicitur quòd de paſsione contingit loqui dupliciter. Vno modo materialiter .i. pro re illa, quæ eſt paſsio probãda de tali ſubiecto. Alio modo formaliter .i. pro re vt eſt paſsio. Primo modo non inconuenit paſsionem præcognitam eſſe ꝙ ſit: ſed nihil obſtat dictis S. Tho. eo ꝙ de paſsione formaliter loquebatur. Secũdo autem modo ſumpta paſsio vt paſsio: ſubiectum nõ quodcũq; ſed proprium reſpicit & aliud eſſe: vt ſic nõ habet niſi ineſſe proprio ſubiecto: & impoſsibile eſt ipſam præcognoſcere eſſe ante demonſtrationem terminantem quæſtionem quia eſt: vt dictum eſt: quoniam tali ineſſe quæritur. Et quia S. Tho. (iuxta cõſuetudinẽ ſuam) formaliter loquebatur: ideo dixit, quòd quia eſſe ipſius paſsionis quęritur nõ præcognoſcitur. Secundo dicitur ꝙ S. Tho. attendens his, quæ per ſe cõcurrunt ad præcognitionem ob ea quæ per accidens immiſcentur à rectitudine regulæ vniuerſalis credere noluit. Cõſtat enim ꝙ demonſtrationi non cõtingenter euenit ꝙ præcognoſcatur de ſubiecto: quid & quia de paſſione quid: & de principiis quia: quoniam ex his procedit demonſtratio neceſſario. Accidit autem demonſtrationi: quòd paſsionem pręcognoſcatur eſſe. non enim vis demonſtrationis hoc exigit, ſed potius oppoſitum: quoniam hoc eſt propriè per eam quæſitum. quoniam igitur per ſe loquendo demonſtratio paſsionis eſſe quærit & per accidẽs præſupponit ipſam eſſe: ideo de ea non præſupponit quia eſt. Ad ſecundum dicitur: ꝙ ad habendum quid rei paſsionis: non ſufficit qualitercunque cognoſcere ipſam eſſe: ſed oportet cognoſcere paſsionem ineſſe primo ſubiecto: quoniam ex principiis primi ſubiecti cauſatur & diffinitur, & ideo valet in propoſito, non cognoſcitur ipſam ineſſe primo ſubiecto: ergo nec ipſam eſſe: ita ſufficienter quòd poſsit haberi quid rei. Ad id verò quod

2. Dub. ſol.

additur

additur de quæstionibus an est & quia est:dicitur, licet distin-ctæ sint:dato etiam ꝙ quęstio an est:etiam quærat de passione nihil aliud sequitur quàm ꝙ contingit præcognoscere passionem esse:non tamen taliter:ꝙ sufficiat ad diffinitionem quid rei. Quod autem S. Thomas idē videatur intelligere hic per quæstionē an est passionis: & quia est, nihil obstat:quoniā verum est de passione vt passio est. Sed de his in principio secundi, erit amplior sermo. Nunc sat sit hæc dixisse.

Conclusio quomodo ante demonstrationem sit præcognita.

Circa quartam conclusionem & eius probationē aduerte quòd Aristoteles tangit duas extremas opiniones: circa præcognitionem conclusionis quā quærimus:& ponit se medium. Prima fuit Socratis & Platonis dicentium:conclusiones simpliciter præcognosci. Secunda fuit quorundam: quorum nomina non inueni, dicentium conclusiones nullatenus præcognosci. Media autem est Aristotelis dicentis:conclusionem virtualiter quidē præcognosci, actualiter vero seu simpliciter ignorari. Primam opinionem tetigit Memnonis ambiguitatem ponens secundā responsionem quorundā falsam adiiciēs, mediam vero subiūxit. Et nota ꝙ licet prima opinio ponens: nos aut nihil discere: aut ea quæ nouimus:multis fulta sit rationibus:quas habes in Alberto, ab Aristotele tantum vna adducta est:quia illam (logici negotij) est dissoluere, & in eius falsa solutione alteram cōfutat opinionem: & illius solutio vera, sua directe opinio est, & satisfacit directe alteri logico fundamento illius opinionis, quod est tale. Cōclusio, quā quærimus:aut est nobis nota aut non:si nota, ergo discimus ea, quæ nouimus, si ignota, ergo cum inuenerimus eam nesciemus nos scire illam:& cōsequenter non sciemus, & si sic, ergo nihil discimus. Consequentia patet exemplariter de quęrente seruum fugitiuum: si enim illum non nouit, cum inuenerit nesciet se inuenisse. Hæc inquam omnia soluuntur dicendo: quod conclusio sic quidem præcognoscitur, id est secundum quid:simpliciter autē nō. Nec intelligas per hanc solutionem: quod cōclusio pręcognoscitur in potentia & nescitur in actu. hic enim nō est intellectus Aristotelis:quoniā secūdum hunc sensum, nō deiiciuntur aduersariorum rationes. nō enim sufficit ad notitiam serui fugitiui & similium, cognoscere ea in potētia:quia hoc nihil aliud est quàm posse illa cognoscere, vt

cap. pri superi. t. c. primo.

patet. Et similiter secunda opinio, quam impugnat expresse hic Aristoteles, non dicebat conclusionem ita ignotam; quòd non posset cognosci quia ponebat cõclusionem illam omnino impræcognitam postmodum cognosci: sed intelligendum est per hanc solutionem quòd conclusio est præcognita virtualiter:non autem cognita simpliciter.Cognosci enim virtualiter plus est quàm cognosci potentialiter,sicut esse hominem plus est quàm esse animal.Dicitur autem cognita virtualiter, quia est cognita in eius principiis,in quibus virtualiter continetur conclusio:sicut in suis causis. Et tãto perfectius virtualiter cognoscitur, quanto principia propinquiora sunt conclusioni. Quod autem hic sit verus sensus: patet ex omnibus antiquis expositoribus.Et ex hoc quòd sic omnibus prædictis satisfecit Aristoteles. Sufficit enim ad notitiam conclusionis principia eius complexa & incomplexa, de quibus diximus ꝙ oportet præsupponere quid,& quia cognoscere, quod secunda opinio non aduertit,& sic ad eius notitiam simpliciter procedere.

Si conclusio est præcognita, quomodo non sint quatuor præcognita.

CIRCA quartam cõclusionem dubitatur sic.Conclusio est aliquo modo cognita ante demõstrationem:ergo præcognita non sunt tria tantum: sed quatuor, scilicet principia, subiectum,passio,& conclusio:& consequenter sufficiẽter determinatum est de præcognitis:Antecedens est ipsa quarta cõclusio. Consequentia autem valde euidens est ex eo quod conclusio, neq; principium,neq; subiectum,neq; passio est, si enim nihil horum est,& præcognoscitur,quartum præcognitũ esse oportet. Ad euidentiam huius dubitationis sciendum est, quod ad hoc quod aliquid (absolute loquendo) possit dici cognitum, exigitur quòd ipsum cognitionem terminet primo vel secundario,id est sit primo terminans actũ cognoscendi, vel sit conterminans illum,sicut speculum est primum terminãs actum videndi.species autem in eo est conterminans eandem visionem. vnde si aliquid in seipso cognoscatur cognitum absolute dicẽdum est,si autem cognoscatur in alio(absolute) nec cognitum,nec incognitum dicendum est. Sed videndum est quomodo in alio cognoscatur. Si enim alio cognoscitur, ita quod cum illo terminet etiam ipsum cognitionem illam, tunc absolute dicendum est illud cognitum esse, licet secundario. Si autem in alio cognoscitur,ita quod illud, in quo cognoscitur, terminet cognitionẽ & ipsum non cõterminet illã, tunc absolute fatendũ nõ est,id quod in alio cognitũ dicitur,cognitũ esse,sed

se, sed cum additione diminuente cognitum esse quodámodo, vel secundũ quid, vel virtualiter, vel aliqua huiusmodi conditione. His prælibatis dicitur ad dubium, quòd quia præcognitum oportet esse cognitum. Et cõclusio dicitur præcognosci aliquo modo, quia principia sua cognoscũtur, & non ideo, quia actum præcognitionis conterminet in principiis, quia sic esset cognita simpliciter & excellentissimo modo. consequens est quòd conclusio non sit dicenda sine additione aliqua præcognita, sed cum conditione diminuta dici debet præcognita aliquo modo, seu secundum quid. Ad formam rationis negatur consequentia. Committitur siquidem in illo processu fallacia à secundum quid, ad simpliciter. præcognita enim enumerata sunt præcognita absolute, id est absque additione aliqua. Conclusio autem (vt ex dictis) patet non est præcognita absolute, & ideo eorum numerum non ingreditur, nec in sufficientem arguit.

De diffinitione demonstrationis. CAP. II.

*Scire autem opinamur vnumquodq; simpliciter, & non sophistico modo, qui est secundum accidens, cum causam arbitramur cognoscere propter quam res, & quòd illius causa est: & non contingere hoc aliter se habere. Manifestum igitur quòd tale aliquid scire est, nanq; est non scientes & scientes: hi quidem opinantur sic se habere, scientes autem & habent causam. Quare cuius simpliciter est scientia hoc impossibile est aliter se habere. Siquidem igitur & alius est sciendi modus dicendum posterius. Dicimus autem scire & per demonstrationem intelligere. demonstrationem autem dico syllogismum * apodyticon, id est, facientem scire, sed apodyticon dico secundum quem in habendo ipsum scimus. Si ergo est scire (vt posuimus) necesse est demonstratiuam scientiam esse ex veris, & primis, & immediatis, & notioribus, & prioribus, & causis conclusionis. sic enim erunt propria principia eius quod demonstratur, syllogismus quidem erit & sine his, demonstratio autem non erit: non enim faciet scientiam. verum quidem igitur oportet esse: quoniam non est scire quod non est, vt quod diameter commensurabilis. Ex primis autem indemonstrabilibus est eo quod non sciet non habens demonstrationem ipsorum. Scire enim est quorum demonstratio est, & non secundum accidens habere demonstrationem. Causae quoque & notiora oportet esse. & priora causas quidem, quoniam tunc scimus cum causas cognoscimus: & priora, si vere causae sint, & notiora non solùm altero modo intelligendo, sed & in sciendo quod sunt. Priora autem & notiora dupliciter sunt. non enim idem*

1. propositio.

Cor.

2 propō.

* a. l. epistemonicon, vel scientialē.

Conclusio principalis.

Distinctio.

est prius natura & ad nos, neque notius natura & nobis notius. Dico autem ad nos priora et notiora proxima sensui: simpliciter autem priora & notiora quæ longius sunt. Sunt autem longiora quidem vniuersalia maximè, proxima autem singularia, & opponuntur hæc adinuicem. Ex primis autem est quod ex proprijs principijs: idem enim dico primum & principium, est autem principium demonstrationis propositio immediata. Immediata autem est qua non est altera prior. Propositio autem est enunciationis altera pars vnum de vno. Dialectica similiter est accipiens vtramuis. Demonstratiua autem determinate alterum, quoniam verum est. Enunciatio autem est contradictionis vtrauis particula. Contradictio autem est oppositio cuius non est medium secundum se. Pars autem contradictionis quæ quidem aliquid de aliquo est, affirmatio, quæ vero est aliquid ab aliquo, negatio. Immediati autem principij syllogistici positionem quidem dico, quam non est monstrare, nec necesse est habere aliquem docendum, quam vero necesse est habere quemlibet docendum dignitatem vel maximam propositionem. Sunt enim quædam huiusmodi, hoc enim maximè in huiuscemodi consueuimus nomen dicere. Positionis autem quæ quidem est quamlibet partem enunciationis accipiens, vt dico aut quidem esse aliquid, aut non esse, suppositio est, quæ vero sine hoc diffinitio est. diffinitio enim positio quidem est: ponit enim arithmeticus vnitatem hoc indiuisibile esse secūdum quantitatem: suppositio enim non est. nam quid est vnitas & esse vnitatem non idem est. Quoniam autem oportet scire & credere rem in huiusmodi habendo syllogismum, quem vocamus demonstrationem: est autem hoc ea scire, ex quibus est syllogismus: necesse est non solùm præcognoscere prima, aut omnia, aut quædam, sed etiam magis. Semper enim propter quod est vnumquodque, illud magis est. vt propter quod amamus illud amicum magis est. Quare siquidem scimus per prima & credimus, illa scimus magis & credimus, quoniam propter illa & posteriora. non autem potest credere magis quæ scit quæ non contingunt, neque sciens, neque melius dispositus quàm sciens. Accidit autem hoc nisi aliquis præcognouerit per demonstrationem credentium. Magis enim necesse est credere principijs aut omnibus, aut quibusdam quàm conclusioni. Magis autem debentem habere scientiam per demonstrationem, non solùm oportet principia magis cognoscere & magis credere ipsis quàm ei quod demonstratur. sed neque aliquid ipso credibilius esse: neque notius oppositis principijs, ex quibus erit syllogismus contrariæ deceptionis. siquidem oportet scientem non incredibilem esse.

Diuisio. Subdiuisio. Cōclusio. Secundo met. tex. 4.

Summa

Summa huius capituli hæc est.

Scire simpliciter arbitramur, rem per causam cognoscere, propter quam res est, & quoniam illius est causa, & non est contingere aliter se hoc habere. Declaratur à signo quia omnes sic ipsius scire nomine vtuntur. *Prima propositio.*

Simpliciter scibile est necessarium. *Cor,*

Scire vocamus, intelligere per demonstrationem. *2.*

Demonstrationem vocamus syllogismum apodycti con, id est facientem scire. *3.*

Demonstratiua scientia est ex veris, & primis, & immediatis, & notioribus, & prioribus, & causis conclusionis. probatur à priori. Ex supradicta diffinitione, quia aliter non faceret scire &c. *Conclusio principalis.*

Ex veris. probatur à priori, quia quod nō est, non est scire &c.
Ex primis & immediatis. probatur à priori, quia nō sciet &c.
Ex causis. probatur à priori, quoniã tunc scimus cũ causas &c.
Ex prioribus. probatur à priori, quia ex causis.
Ex notioribus, vtroq; modo scilicet quo ad quid, & quia. probatur à priori, quia ex causis.

Priora & notiora dupliciter, secundum naturam, vt remota à sensibus, vniuersalia scilicet & quo ad nos, vt proxima sensui, singularia scilicet Principium demonstrationis est propositio immediata. Immediata est, qua non est altera prior. *Distinctio.*

Propositio est vnum de vno, enunciationis altera pars.
Dialectica similiter est accipiens quamlibet partem.
Demonstratiua determinat alterum, quoniam verum est.
Enunciatio est contradictionis quælibet pars.
Contradictio est oppositio: cuius non est medium secundũ se.
Pars contradictionis est duplex. affirmatio & negatio.

Immediati principij, aliud est positio, aliud dignitas. & assignatur differentia inter ista à posteriori, quia quemlibet docendum necesse est habere dignitatem, non positionem. *Diuisio.*

Positionis alia est suppositio, alia diffinitio. Et assignatur differentia inter ista à priori: quia non est idem vnitas, & vnitatem esse. *Subdiuisio.*

Principia demonstrationis oportet non solùm præcognita esse, sed magis cognita nobis quàm conclusio sola demonstratione nota. probatur dupliciter. Primo ostensiuè à priori, quia propter quod vnumquodq; & c. Secundo deducendo ad impossibile, quia neq; sciens, neq; melius dispositus quàm sciēs &c. *Cōclusio.*

Opposita principiis demonstrationis oportet esse notissima & certissima nobis in falsitate. probatur à priori, quia oportet scientem non incredibilem esse.

Series autem hæc est.

INTENDENS in hoc capitulo diffinire demonstrationem tria facit. Primo præmittit tres diffinitiones quid nominis: duas ipsius scire, quod est nominis demonstrationis, & vnam ipsius demonstrationis diffiniendo, in primis tribus propositionibus, vt ex his quid sit demõstratio coniicere queat. Secundo ipsam demonstrationis diffinitionem, ex præmissis concludit, sex particulas in eius diffinitione ponendo & singulas ex dictis bene appositas probat. Et quoniam vltimo loco probauit quartam particulam, scilicet ex notioribus, quia est ex caussis, quæ non videntur esse notiores, sed occultiores effectibus, ideo subiunxit distinctionem prioris & notioris, intendens quòd demonstratio est ex notioribus, & prioribus simpliciter. Tertio probatarum particularum tres declarat, scilicet ex primis, immediatis, & notioribus. & primo illas duas simul dictas, quòd principium demonstrationis quod est idem quod primum, est propositio immediata: & subdit quid sit immediata, & quid propositio, & consequẽter addit differentiam inter dialecticam & demonstratiuam propositionem, enunciationem, vt declaret quomodo propositio demonstratiua est enunciationis altera pars. & consequenter, quia contradictione, declarando ista vsus fuerat, diffinit eam cum suis partibus: & sic notificato principio immediato diffinitiue, declarat illud diuisiue, nõ solùm eius diuisionem, sed subdiuisionem apponens. Vltimo ly ex notioribus, declarat in duabus vltimis conclusionibus: addendo quòd intelligitur ex notioribus non solùm simpliciter, sed etiam nobis, non solùm quo ad sui veritatem, sed etiam quo ad oppositorum falsitatem.

Non etiã nesciri. quomodo intelligatur.

CIRCA probationem illius particulę, ex veris. Nota quòd illa propositio assumpta, scilicet quod non est, non est scire, potest habere duplicem sensum. Primus est, quod nõ est, id est id de quo non vere prædicatur est secundũ adiacens, non est scire id est, de eo non est sciẽtia. & hoc nec est secundũ mentem Aristotelis, quia intẽdit probare complexa principia esse vera, de quibus non vere dicitur est secundum adiacens. & quia exemplum adductum ab ipso, scilicet ꝙ diameter sit cõmensurabilis, extraneũ est ab hoc sensu, nec est verus, quia multa, de quibus non

bus non prædicatur vere est secundum adiacens sciuntur, vt patet de coniunctionibus & sitibus & aspectibus cælestiũ corporum,& multis inferiorum,quando non sunt.Secundus sensus est quod non est, id est quod alicui non inest, non est scire, scilicet illud ei inesse. & hic sensus est verus, & ad propositũ. Verus siquidem,quia aliter scire esset falsorũ. Ad propositum autẽ, quia ex hoc vniuersaliter probatur quod scientia sit verorum,siue sint propositiones de secũdo adiacente,siue de tertio.De nullo enim cõtingit scire quod sit,aut quod sit tale,nisi esset,aut esse tale illi insit,& quia ex hoc directè concluditur, quod principia cõplexa ex quibus est scientia, sunt vera. aliquid enim inesse alicui est fundamentũ veritatis ipsius enunciationis significantis hoc inesse illi. Et quia exemplum Aristotelis hoc præ se fert, vt patet. Et quia iuxta hunc sensum à priori probatur demonstrationẽ esse ex veris, quoniam vt in prædicamentis dicitur, ab eo quod res significata per orationem est vel non est,oratio dicitur vera vel falsa. Et vt in postprædicamentis dicitur licet sic esse vt per orationẽ significatur,& ipsam esse veram sint conuertibilia, tamẽ sic esse quod nihil aliud est, quàm quod hoc loco vocamus, quod est.causa est,quòd oratio illud significans sit vera, sicut per oppositum. sic non esse vt per orationem significatur, quod hic vocamus, quod non est,causa est quod oratio sit falsa. Ex his patet quàm superflua sit solicitudo eorum, qui ex hac propositione occasionem sumunt disputandi,an de his quę non habent existentiam in rerum natura sit scientia & huiusmodi.

Num demonstratio simpliciter procedat ex causis in essendo, quæ vere causæ sunt, an ex causis in essendo virtualiter.

Circa illam particulam ex causis,nota quod cum causę rei scitæ sint duplices, in cognoscẽdo & essendo simul, & cognoscendo tantũ, in proposito non est dubium ꝙ sit sermo de causis in essendo & cognoscendo simul, quia scire, de quo loquimur, est rem cognoscere per causam, propter quã res est. Sed quia causa, propter quã res est, seu in essendo, dicitur dupliciter:quædã enim est vere & realiter causans (secũdum aliquod genus causalitatis) id cuius causa dicitur, quæ & distinguit realiter ab eo,cuius est causa, sicut rationalitas est causa risibilitatis:quędam autẽ est,quę non tam est causa eius,cuius causa dicitur,quã ratio ꝙ illud insit, & non solum ratio quod

Causa in essẽdo dupliciter.

cogno

cognoſcatur ineſſe. ſicut omnimoda immutabilitas in Deo eſt cauſa ſuæ æternitatis: & immaterialitas (proprie dicta) inuenta in anima eſt cauſa ſuę immortalitatis. Ideo dubium eſt an demonſtratio ſimpliciter procedat ex cauſis vtroq; modo, an primo tantũ. Quod enim demonſtratio ſimpliciter exigat præmiſſas continentes cauſam primo modo ex ipſo cauſę nomine accipi poteſt, cauſa enim proprie loquendo, propter quã res eſt, oportet quod cauſet vere & proprie illud quod propter ipſam eſt, aliter cauſa proprie nõ eſt. Hæc enim eſt differentia inter principium & cauſam, quia principium alicuius dicitur eſſe illud, quod eius non eſt cauſa, vt punctum eſt principium lineæ, cauſa verò proprie ſonat id quod verè cauſat. Et confirmatur, quia Ariſt. in textu diſtinguit cauſam contra principium, dicens demonſtratiuã ſcientiam eſſe ex primis & cauſis. declarando enim ſeipſum ait, idem dico primum & principium. Confirmatur ſecundo hoc idem ex illo verbo textus. Scire eſt rem cognoſcere per cauſam propter quam res eſt. ly nanq; propter, habitudinẽ cauſalitatis notat inter cauſam & eſſe rei, vt ipſa verba præ ſe ferunt. Vbi autem talis cauſalitas eſt, verã oportet eſſe cauſam. Quoniam autẽ ſufficiat demonſtrationẽ ſimpliciter procedere ex cauſa ſecundo modo dicta, accipi poteſt ex demonſtrationibus metaphyſicalibus, quę cũ à priori fiunt ex huiuſmodi cauſis procedunt, vt patet in exẽplo adducto de æternitate Dei ex omnimoda immutabilitate. Ad hoc dubium dicitur præmittendo, quod duplex eſt demonſtratio ſimpliciter. Quædam ex natura rei ſcibilis, quædam ratione noſtri. Demõſtratio ſimpliciter ex natura rei ſcibilis: eſt illa, cuius concluſio ex natura ſua ſibi vendicat, quod nobis non niſi demonſtratio diſcurſu ſimpliciter nota ſit. Huiuſmodi autem concluſio eſt ſola illa, quæ ex natura ſua medium habet, & conſequenter coniunctio ſuorũ terminorum ex ſe habet, quod non niſi per mediũ illud ſimpliciter cognoſcatur. Demonſtratio autẽ ſimpliciter ratione noſtri, eſt illa, cuius concluſio merito ſui poteſt à nobis ſimpliciter & perfectæ cognoſci ex terminis, licet ratione noſtri offuſcati & impediti luminis diſcurſum demonſtratiuũ exigat. Talis autem concluſio eſt omnis illa, quæ ex natura ſuorum terminorum immediata eſt, ſed ratione noſtri medium habet à priori, quia nos non comprehendimus terminos eius, ſecundum eorum conceptus completos, ſed alterius eorum duo cõceptus nobis inſunt,

Quinto met.

T. c. prio.

insunt, quorũ altero vt medio vtimur, vt in sequenti dubitatione declarabitur. His ergo stantibus respondetur quod demonstratio simpliciter(ex natura rei scibilis)procedit ex causis in essendo realiter causantibus. Demonstratio autẽ simpliciter ratione nostri procedit ex causis in essendo secundo modo. Vnde si teneatur ꝙ Aristoteles loquatur hic tantum de demõstratione simpliciter,ex natura rei scibilis,iam patet quomodo vsus sit nomine causæ,& ꝙ demonstrationes metaphysicales adductę non clauduntur sub demõstratione hic diffinita. Quia verò mihi videtur, ꝙ de omni demonstratione simpliciter loquatur,ideo dico ꝙ per causas intellexit causas tam primo quam secundo modo sumptas, Et ad obiectionẽ in oppositum dico, ꝙ licet apud latinos causa proprie non dicatur nisi quę vere causet,græci tamen causæ nomine vtuntur,vbi apud nos principij & non causæ nomen assumitur, vt testatur S.Tho.in q.disp.de potentia Dei. q. 10.ar. primo ad octauum. Vnde cum Aristoteles græco scripserit idiomate causam non ita strictè accepit. Ad confirmationẽ dicitur,quod non ea ratione addit causas supra principia in diffinitione demonstrationis, quòd per causas intellexerit causas,quæ vere causant, sed principia retulit ad ipsas primas propositiones,quas postmodum ibi declarauit esse immediatas, &c. causas autẽ retulit ad ipsas propositiones ratione medij cõtenti in ipsis, quod debet esse causa in essendo altero dictorũ modorum : ac si diceret,demonstratio simpliciter procedit non solum ex propositionibus quæ sunt principia immediata in illa scientia, sed etiam ex continentibus causam rei scitæ. Et ex hoc patet quid respondendum sit quęrentibus,cur addidit ly prioribus,postquàm dixerat ex primis, cum superlatiuũ comparatiuum includat,præsertim secundum expositionẽ S.Tho.dicentis quod propositiones hic appellantur primæ in ordine ad posteriores.quæ per eas probãtur. Ex eadem siquidem radice nascitur responsio dicẽs, quòd hoc ideo factum est, quia supra diuersa cadunt.ly enim primis(vt dictum est)cadit supra ipsis propositionibus: & ly prioribus, supra medium, quo conclusio demonstrãda est,ita quod vt iterum dicatur, sensus est. Demonstratiua scientia est ex veris propositionibus,quæ sunt principia immediata illius scientię,& continent in se causas rei scitæ priores & notiores ea, signũ autem quod ly prioribus, ratione medij determinet principia &c.est,quia Aristoteles propositiou

positionem immediatam diffiniuit per negationem prioris, absq; dubio vt dicetur intendens per propositionem priorem continentem in se medium à priori, per quod prædicatũ insit subiecto. Sic siquidem immediata,& principia sunt nota non per aliud,quia,scilicet sunt nota, non per alium medium terminum,vt infra patebit. Ad secundam confirmationem dicitur, ꝙ licet propter,de se non habet quod certã habitudinem importet,quia cõmunius est,quàm causæ nomẽ. Dicere enim possumus quod linea est propter punctũ, ideo eam habitudinem ponit,quam id supra quod cadit exigit. Vnde in proposito quot modis distinguitur causa, tot modis distinguendum est ly propter. Posset autẽ principali difficultati breuius vnico verbo satisfieri dicendo,quòd demõstratio simpliciter procedit ex causis in essendo formaliter vel virtualiter. Causa in essendo formaliter est illa quæ vere causat,&c. Causa autẽ in essendo virtualiter est ipsa ratio essendi à priori, quæ (si illud cuius causa dicitur,causaretur) sufficiens in suo ordine,causa illius esset. Sicut in exemplis adductis omnimoda immutabilitas æternitatis causa est virtualiter : non quod æternitas ab immutabilitate causetur, sed quia si causaretur immutabilitas esset illius causa,& similiter immaterialitas proprie dicta est causa immortalitatis, non quod illam proprie causet, sed quia si causaretur immaterialitatem sortiretur sibi causam.

Cap. 3. circa tex. 6

Nec paruipendenda est responsio ista, quoniã Aristoteles ipse in Secundo de Cælo & Mundo testatur sua verba quandoque taliter exponenda. Cùm enim probaret dextrum cæli esse oriens,quia inde incipit cælestis motus obiicit cõtra se sic,motus cæli nunquã incœpit secundum prædeterminationẽ octaui Physicorum,ergo falso dictum est, quòd ab oriente incipit motus cælestis. Et respõdet quod motus cæli incipit ab oriente,non quod inde incœperit,sed quia si incœpisset, inde incœpisset. ac si sub nostris verbis diceret, ꝙ non incipit inde formaliter, sed virtualiter, quia si inciperet, inde inciperet. Est quoq; non irrationabilis hic modus loquendi,quoniam rationibus formalibus innititur. Vnde sermone formali loquendo non incompacte dicitur immutabilitatem esse causam æternitatis,& immaterialitatem immortalitatis, & sic de aliis.

T.c. 13 *T.cõ. 5* *T.cõ. 6* *T.c. 7*

Medium quomodo oporteat

CIRCA illam particulam ex notioribus vtroq; modo aduerte,quod duplex est modus cognoscendi aliquam cõclusionem demonstratiue. Vno modo secũdum consequentiam eius

ex

ex præmissis talibus seu tali principio. Alio modo secundum seipsam conclusionem consequentē, propter tamen tale principium vel tales præmissas. Ad cognoscendam aliquā conclusionem primo modo sufficit cognoscere necessariā connexionem talis cōclusionis ad tale medium, & siue multæ sint conclusiones, siue paucæ, siue vna, & ad vnum vel plura principia talem habitudinem cognoscatur habere, non refert. Ad cognoscendum autem conclusionem secundo modo non sufficit cognoscere necessariam connexionem conclusionis ad tale medium vel principium, sed hoc exigitur, & vltra hoc requiritur, quòd cognoscatur euidenter tale principiū esse. Quamuis enim quilibet intelligens animal rationale, intelligat sibi necessario cohærere admiratiuum, & huic risibile, &c. nunquàm tamen sciet hominem esse risibilem, nisi sciat animal rationale inesse homini. Quia igitur ad primum modum cognoscēdi sufficit cognoscere quid est seu importatur per medium vel principium aut præmissas & deriuationem conclusionis inde, & non exigitur cognoscere sic esse vt præmissæ denotant: taliter scire conclusionem non est vere scire, quia huiusmodi non est vere scientia consequentium, sed consequentiarum. Ad Secundum autem cognoscendi modum exigitur cognoscere, & quid est medium, & quia est, seu sic esse vt præmissæ important. & hoc est vere scire, quia sic vere scitur & connexio conclusionis ad principia & ipsa cōclusio. Ideo Aristoteles hæc inspiciens dixit, quod oportet demonstrationem esse ex causis notioribus non solum altero modo intelligendo, sed etiam in sciendo quoniam sunt. Euidenter autem hinc scire possunt omnes, qui doctrinas quasque defendere præsumunt, quòd cum principia sic esse vt significant non norint, consequenter ad illa principia loquendo, consequentiarū tantum scientiam acquirunt & tradunt, conclusiones verò ipsas incertas, sicut & principia sustinent.

Præcognosci pro conclusionis notitia.

CIRCA diffinitionem propositionis immediatæ notato duos terminos, scilicet ly immediata, & ly altera prior. Sicut enim causa dicta est dupliciter, s. in essendo & cognoscendo simul, & in cognoscendo tantū: ita medium dicitur dupliciter, scilicet in essendo & cognoscēdo simul, & in cognoscēdo tantum. Et quia multæ propositiones carent medio, quo prædicatum insit subiecto, & sunt illę, per quas fit resolutio demonstrationum simpliciter, quæ tamen habent medium, quo ad nos

Propositio immediata q̄ mediū excludat.

nos à posteriori, quo nos cognoscimus illas demonstratiue: ideo in proposito, propositio immediata dicitur per negationem medij in essendo, & non per priuationem medij in cognoscendo tantum. Et quoniam non omnis propositio carens, secundum se medio est omnibus aliis prior aut æqua, cum dignitas prima (puta de quolibet est affirmatio vel negatio) omnes præcedat: ideo non per cuiusq; prioris negationem diffinitam intelligas, sed eius per quam secundũ se probari egeat. Prima dignitas enim etsi sit aliis immediatis prior, nõ tamen ita est prior, quòd per ipsam aliæ secũdum se probari egeant, licet forte alicui male disposito per prima principia manifestari possit. Et si subtiliter inspiciantur verba Aristotelis, glosa non egent, quoniam dixit, immediata propositio est, qua non est altera prior, scilicet propositio. ly enim altera, cum relatiuum sit, propositionem antedictam refert. Et cum sit relatiuum diuersitatis accidentis, diuersitatem accidentalem sonat: quo fit vt in diffinitione ista negetur non enunciatio prior, sed propositio prior, id est quæ pro ipsa inferenda sit, & non quælibet propositio, ex qua quomodolibet, puta virtualiter inferri potest, negetur, sed ea tantum quæ est altera ab ipsa, qualis est vtraque præmissa respectu conclusionis. cum enim conueniant in terminis præmissa vtraque, & conclusio magis alteritatem quãdam quam alietatem inter eas esse videamus. Erit ergo sensus integer, propositio immediata, id est carens medio in essendo, est qua non est altera prior, id est cuius non est aliqua præmissa, quæ sit prior simpliciter ipsa. Si enim priori medio termino caret, præmissis prioribus necesse est carere, & ecõuerso. & sic diffinitio & diffinitum conuertuntur. Et hæc expositio licet in idem redeat cum prima, in hoc tamen differt ab illa, quia ista nullam addit limitationem literæ nisi quo ad illud verbum prior: quod etiam Arist. prædeclarauerat, sed proprietatem vocabulorum enucleauit.

Nota.

Num omnis immediata propositio sit qua non est altera prior.

Circa eandem diffinitionem propositionis immediatæ dubitatur, quia non videtur cõuenire omni immediatæ: nulla siquidem propositio demõstrabilis à priori est qua non est altera prior (vt de se patet.) Multæ autem propositiones immediatæ sunt demonstrabiles à priori, omnes scilicet illæ in quibus diffinitio data per causam materialẽ prędicatur de diffinito

diffinito. Non omnis igitur propositio immediata est qua non est altera prior. Quod propositio autem in qua diffinitio materialis prædicatur, de diffinito sit immediata liquet, eò quòd inter diffinitionẽ & diffinitũ nihil est mediũ: nulli enim prius inest diffinitio quàm diffinito, medio autem, quod verè est mediũ, prius inest extremum quàm alteri extremo, quòd verò sit demonstrabilis à priori infrà testatur Aristot. docens diffinitionem materialem demonstrare per finalem. Ad hoc dubium dicitur, quòd de propositione dupliciter loqui possumus. Vno modo secundũ seipsam. Alio modo ratione nostri. Si loquamur de propositione secũdum se, sic dicitur, quòd illa sola est immediata, cuius terminorum significata secundum seipsa sumpta, nullo coniunguntur medio: huiusmodi autem est omnis propositio, in qua diffinitio de diffinito prædicatur, & vniuersaliter omnis propositio in primo modo dicendi per se. Illa verò est immediata ratione nostri, cuius terminorum significata sic cõcepta nullo concipi possunt iungi medio: dico autem sic concepta, id est, vt stant sub illis conceptibus, quos nomina in propositione assumpta exprimũt: & quia quot modis dicitur vnum oppositorũ, tot modis dicitur & reliquum: ideò propositio dupliciter mediata inuenitur, quędam secundum se, & est illa cuius significata per terminos, ex natura sua absq; medio non cohærent, quędam verò est mediata ratione nostri, licet non secũdum se, & est illa, inter cuius significata terminorũ sic cõcepta, aliquod nobis patere potest medium, quod sit ratio, quare alterum extremũ reliquo insit. Dixi autem propositionem mediatam ratione nostri, quia ex intellectu nostro, qui natus est adunata diuidere prouenit, quòd aliqua propositio secundũ naturam suam immediata, sit nobis mediata, eò quia simplex significatũ subiecti dupliciter concipit, & vt stat sub vno conceptu, facit ipsam minorem extremitatẽ, vt autẽ stat sub alio, facit ipsum medium terminum, & sic diuidendo terminũ vnum ratione significati secundum se, in duo apud nos immediatã secundum se facit mediatam nobis, verbi gratia: Et est exemplum ad propositũ obiectionis istius propositionis, in qua diffinitio materialis prædicatur de diffinito, scilicet, domus est operimentũ ex lapidibus & cæmẽto & lignis: subiectũ potest dupliciter accipi: vno modo quo ad suũ significatũ secundũ seipsum, & sic cũ eius significatum sit ipsa domus secundum seipsam, quæ ex se in se claudit

Secundo huius, T. com. 8.

omnem ſuam diffinitionem, cõſequens eſt, quòd inter ipſum ſubiectum & prædicatum nullum omnino cadat medium, & conſequenter quod iſta propoſitio ſecundũ ſe ſit immediata. Si autem ſubiectum illud ſumatur quo ad ſuum ſignificatum vt ſic conceptum, ſic, cùm ſignificatum eius ſit domus confusè accepta, quia diffinit nomen diffinitum confusè ſignificat (vt dicitur in 1. Phyſic.) Domus autem ſub tali conceptu differat à ſeipſa concepta diſtinctè, tam ſecũdum diffinitionem finalem quàm materialem: conſequẽs eſt vt inter ſubiectum tale & prædicatum medium ſit, ſcilicet ipſummet ſubiectum ſub alio conceptu (putà diffinitionis finalis) & conſequenter propoſitio iſta eſt mediata ratione noſtri. Cum autem dicimus ſignificatũ alicuius termini eſſe rem cõfusè vel diſtinctè conceptam & huiuſmodi, non intendimus, quòd confuſio aut diſtinctio ſit pars ſignificati, ita vt ſignificatũ domus ſit totum hoc, domus confusè concepta, aut domus ſecundum ſeipſam, ſed intendimus, quòd huiuſmodi ſint cõditiones ſignificatorum. Et ex his patet quid ad obiectionem dicendũ ſit: ſeruando ſiquidem vniformitatem inter immediationem & indemonſtrabilitatem propoſitionis, & ſimiliter inter mediationem & demonſtrabilitatem eiuſdem. Reſpõdetur, quòd nulla propoſitio immediata ſecundũ ſe eſt demõſtrabilis ſecundum ſe à priori, licet aliqua immediata ſecundũ ſe ſit demonſtrabilis (ratione noſtri) à priori, quia eſt ratione noſtri mediata, & ſimiliter habet alterã priorem ſe ratione noſtri. Huiuſmodi autem ſunt omnes propoſitiones, in quibus diffinitio materialis prædicatur de diffinito. Et ideò tales propoſitiones ſunt demõſtrabiles & indemõſtrabiles: demõſtrabiles quidẽ ratione noſtri, indemonſtrabiles verò ſecundũ ſe, ſicut & ſunt mediatæ ratione noſtri, & immediatę merito ſui, proptereà & inter diffinitionẽ & diffinitũ inuenitur mediũ ratione noſtri, nõ vt prædiffinitũ, ſed vt ratio inhęrẽdi, licet ſecundum ſe inter diffinitionẽ & diffinitum nullũ omnino ſit medium. Aduerte autem diligenter, ꝙ non dico demonſtrationem per cauſam finalẽ eſſe demonſtrationem quo ad nos, ſeu ratione noſtri, & non ſecundũ ſe. Noui enim ꝙ demonſtrare dentes anteriores eſſe acutos propter ſciſsionẽ cibi, & ꝙ arboribus datæ ſint frõdes ad conſeruationẽ fructus, &c. huiuſmodi eſt demonſtrare verè & ſecundũ rẽ: ſed dixi ꝙ demonſtrare vnã diffinitionẽ de diffinito per alterã eiuſdem diffinitionem,

T. com. 5.

tionem,quæcunq; sit illa,est processus demonstratiuus ratione nostri,quoniã secundũ rem non sunt in tali processu tres termini (vt infrà amplius patebit) hoc enim tantummodo hoc in loco ostendere intendimus. Vtrum autem ratione eius à quo sumitur diffinitio posit diffinitio vna secundum rem verè demõstrari per aliã,inferius perscrutandũ est, cùm de hoc Arist.tractabit in 2.lib.cap.7. Circa diuisionem immediati principij aduerte Thomista, ꝙ S.Tho. licet dicat, ꝙ omnis propositio in qua prædicatũ est de ratione subiecti,sit immediata & per se,non tamẽ dicit,quòd sola talis sit immediata & per se nota.Declarabitur enim infrà,quòd propositio in qua prima pasio prędicatur de suo primo subiecto est immediata secundũ se, & quòd cùm vnũ generalisimũ negatur ab alio,est propositio immediata. Quomodo autẽ tutari debeas distinctionẽ propositionis immediatæ à S.Tho. hic asignata in seq.cap.diffusè ostẽdetur,cùm de propositione per se nota agetur. Circa propositionẽ illã maximã assumptã ab Arist.semper propter quod vnumquodq; illud magis,est diligenter attendendũ,quòd multipliciter glosatur à diuersis, & ab ipsomet S. Tho. quadrupliciter exponitur in diuersis locis;hic scilicet,& in 1.par.q.87.art.2.ad tertium. Et in 1.Sent. dist.12.q.1.art.2. Et in q.de ve.q.10. art.9. ad tertiũ. Hic siquidem dicit,quòd cùm causa sit potior effectu,si conuenit in nomine cũ eo, est magis talis,si autẽ nõ, habet aliquid dignius. Et sic semper causa est magis.In prima verò parte dicit, quòd ista maxima tenet in his,quæ sunt eiusdẽ ordinis,putà in vno genere causalitatis,non autẽ diuersorũ(verbi gratia) rectè dicitur,sanitas quæritur propter vitam,ergo vita magis quæritur,quia vtrunque quæritur vt finis,sed non rectè videtur.Sanitas quæritur propter medicinã,ergo medicina magis quæritur,quia sanitas vt finis,medicina vt agẽs quæritur. In primo vero Sententiarum dicit, quòd ista maxima tenet,quando illud quod conuenit alicui propter aliud est diuersum in vtroq;,& causa est essentialiter ordinata, id est ,causa totius speciei,vt calor inuenitur in igne & in misto. In quæstionibus autem de veritate dicit, quòd hæc maxima non tenet in causis non suscipientibus illud nomen, quod effectui dant. Sicut non valet,sortes est albus propter albedinem , ergo albedo est magis alba quia albedo non est alba. Possumus autẽ,vt hæc propositio formaliter teneat, has omnes & cæteras

Propter quod vnũquodq: tale & illud magis.

2. huius cir. t. 2. c. 2. dub. vl. in 3. ex to. c. 7. dub. 1. circa med. circa t. c. 8. cap. 7. dub. 2. c. 19. circa t. com. 38. c. 13. circa t. com. 31.

glosas ad vnam breuem & verissimam in omni genere causæ reducere, dicendo, quòd tantùm tenet quando nomen totius accepti effectus reflectitur cũ diuersitate supra verè causam. Notanter autem dico (totius effectus accepti) quia propter defectum huius cõditionis non valet. Socrates est homo propter Platonem, ergo Plato est magis homo: totus enim effectus hic non est ly homo, sed totum hoc quod dico est homo: quod non reflectitur supra causam. Illud enim antecedẽs est falsum, Socrates est homo, quia Plato est homo: & si esset verũ, valeret consequẽtia, ergo Plato est magis homo. Quod verò addidi (reflectitur super causam) insinuat quòd nomen illud totius effectus, reducatur per aduerbium causale in id, supra quod cadit ly propter (verbi gratia.) Luna est lucida propter Solem, ergo Sol est magis lucidus: reflexio fiat sic, Luna est lucida, quia Sol est lucidus: ergo Sol est magis lucidus. Et ista reflexio est valde notanda, propter defectum siquidem eius non valet: color videtur propter speciem, ergo species magis videtur: non enim potest fieri reflexio debita, vt dicatur color videtur, quia species videtur: hæc enim causalis est falsa. Quod autem subditur, scilicet (cum diuersitate) nedum diuersitatem causæ & effectus, & eius in quo effectus est aut fit, denotat, sed etiam diuersitatem rei significatæ nomine effectus, ita scilicet, quòd oportet rem illam diuersam esse in causa & in effectu, propter cuius defectum non valet: homo est risibilis propter animal rationale, id est, quia animal rationale est risibile, ergo animal rationale est magis risibile: non est siquidem diuersa risibilitas hominis & animalis rationalis: nec etiam est diuersitas inter hominem & animal rationale, quæ etiam requiritur. Notanter quoque dixi (verè causam) quia reflexio ista causalis non est intelligenda logicè tantùm & secundum quid, id est, secundum nominis prædicationem, sed etiam physicè & simpliciter, id est, ita quòd res nominis effectus reducatur in id, quod accipitur vt causa, & prædicetur de illo secundum illud nomen, & propriè causetur ab illo. Si enim illud propriè causa, quæ absque sufficientia non est, talis effectus non esset, iam non esset verè causa eius, & consequenter reflexio si fieret verè & propriè causalis non esset, sed logicè tantùm, & secundũ quid: propter quod non valet. tempus est quantum propter motum, id est, quia motus est quantus, vt dicitur in 5. Metaphys. ergo motus est magis

Tx.18.

magis quantus. Motus enim nec quanti secundum rem prædicatione suscipit, sed extrinseca denominatione, nec propriè quantitatē in tēpore causat. Quòd autē sic intellecta maxima hæc teneat in omni genere causæ inductiuè patet, & de causa quidē finali & efficiete exēpla posita sunt, & in textu habētur: ad finalē enim pertinet cū dicit, magister amatur ꝓpter puerū, ergo puer magis amatur: fit enim hęc reflexio sic, magister amatur, quia puer amatur, ergo, &c. Ad efficientē autē pertinet cū dicitur (Cōclusio cognoscitur propter præmissas) ergo præmissæ magis cognoscūtur. Reflectitur nanq; & ista dicendo, conclusio cognoscitur: quia præmissæ cognoscuntur, ergo præmissæ magis cognoscūtur. Quo ad causam verò formalē vtitur ea Arist. in 7. Metaphy. cū secundū deductionē S. Tho. ait textu commēti septimi. Materia est ens propter formam, ergo forma est magis ens: potest enim fieri reflexio dicendo: Materia est ens, quia forma est ens, ergo forma est magis ens. In causis quoque materialibus idem apparet dicendo. Quantitas est subiectum sequentium accidentium propter compositum. ergo compositum est magis subiectum: potest siquidem & hic reflectendo dici, quantitas est subiectū, quia compositum est subiectum, ergo compositum est magis subiectum. Et hæc est glosa, quam occultè tetigit S.Tho. in hoc loco, cùm absq; distinctione dixit, quòd si causa & effectus conueniūt in nomine, causa est magis talis, quia causa est potior effectu. Sciebat siquidem ipse, quòd nisi esset conuenientia in nomine (modo declarato) ꝙ hæc maxima vniuersaliter non teneret etiam in causis conuenientibus in nomine cum effectu, seu vniuocis: vnde & in q. de veritate confirmauit hoc idē, vt ex supradictis patet. Applicando ergo ad verba sua dictam glosam, dicimus, quod formaliter nō tenet ista maxima, nisi quando est conuenientia inter verè causam & effectum in nomine totius effectus cum causali reflexione eiusdem supra causam, præsupposita semper necessaria alietate.

T. c. 7.

Vbi suprà

Aegidi⁹.

Num intelligens sit melius dispositus, quàm sciens.

CIrca illam particulam. Neque melius dispositus, quàm sciens, &c. aduertendum est quosdam non capere Alberti magni, ac Sancti Thomæ expositionem, & propterea in errorē labi. Exponunt siquidem concorditer duo prædicti, melius dispositum sciente esset intelligentē, id est, habentē habitū principiorū, qui intellectus vocatur. Instāt autē posteriores

contra hoc,quia cùm sciens habeat vtrunque habitum,scilicet principiorum & conclusionis,intelligens autem non oportet, quòd habeat vtrunque, sequitur quòd intelligens non est melius dispositus quam sciens, imò quod sciens sit melius dispositus quàm intelligens. Sequitur præterea, quod idem sit sciēs, & melius dispositus quàm sciens. Et sic superflue Aristoteles addidit, neq; melius dispositus quam sciens: sat enim erat dicere sciens, quia (vt dictum est) oportet sciētem habere vtrunque habitum. Et confirmatur hoc ratione, quia habitu principiorum cognoscuntur conclusiones in potentia, habitu vero scientifico cognoscuntur in actu: actus autem nobilior dispositio est quàm potentia: intelligens ergo non est melius dispositus quàm sciens. Ad hęc dicitur, quòd sciens & intelligens possunt comparari dupliciter: vno modo per modum totius & partis, vt scilicet sciens est intelligens & sciens, quia agnoscit conclusiones per principia, & intelligens est intelligens tantùm, & sic non est sani capitis dubitare quis eorum sit melius dispositus: clarum est enim, quòd sciens est nobilior, sicut totum sua parte. Alio modo possunt comparari per modum duarum rerum, quarum neutra est pars alterius: sumendo intelligentem formaliter & præcise, vt, scilicet nouit principia, & scientem formaliter & præcise, vt, scilicet nouit conclusiones. Et hoc est comparare habitum scientiæ habitui principiorum. Et sic secundum Aristotelem, Albertum S.Tho. & omnes illustres doctores, quos vidisse memini, nobilior est intelligens sciente. Primo, quia quod est per se, est nobilius, eo quod est per aliud ex 8. Physicorum: textu commenti 39. sed notitia principiorum est euidens, & certa ex se: conclusionum autem per principia: ergo. Secundo, quia notitia quanto certior & euidentior tanto nobilior, notitia autem principiorum est certior, & euidentior non solùm quo ad nos, sed etiam (secundum naturam) quàm sit notitia conclusionum, vt in textu huius capituli habetur: Ergo. Tertio, quia quanto per se causa proxima & sufficiens euidentię, & assensus in aliqua propositione est nobilior, tanto ipsa notitia est nobilior. (Nobilitatur enim notitia ex certitudinis causa, vt dicitur in procemio de anima:) sed causa proxima euidentiæ & assensus in primis principiis est nobilior quacunque causa proxima euidentiæ conclusionum, ergo, &c. patet minor, quia principiorum causa est intellectus agens, vt Commentator dicit in primo

T.t. 39.

T.c.

Cō.primo.

primo de anima commento primo, qui est nobilior cuiusque medij termini lumine quo certificatur conclusio. & quia Albertus magnus & S.Tho. sic comparauerunt scientem intelligenti, quoniam doctores maximo pollentes ingenio fuerunt, quorum est loqui sermone formali, ideo optime dixerunt quod intelligens est melius dispositus quam sciens. Est enim dispositus formaliter ad cognoscendum habitu principiorum, qui est nobilior habitu scientifico, quo formaliter dispo nitur sciens (vt sic) ad conclusiones intuendas. Vnde ad primam obiectionem patet responsio, quia nos loquimur de sciente & intelligente formaliter & præcise, argumentum autem loquitur de eis vt vnus includit alterum. Secunda quoque ex eodem fundamento soluitur. licet enim idem sit suppositaliter sciens & intelligens, tamen propter distinctionem realem, quæ est inter scientiam & intellectum non inconuenit, quod idem secundum diuersa sit sciens & melius quam sciens. Et similiter licet sciens vt includit intelligentem non exigeret additionem intelligentis, tamen sciens formaliter exigit quod sibi addatur intelligens. & quia Aristoteles formaliter de illis loquebatur: ideo dixit neque sciens, neque melius dispositus quam sciens, id est neque intelligens. Ad confirmationem dicitur quod quia comparatio aliquorum simpliciter non fit penes ea, quæ continentur in eis in potentia, sed penes ea, quæ sibi actualiter & per se insunt. ideo habitus principiorum non est comparandus habitui scientifico secundum notitiam conclusionum, quæ virtualiter continetur in eo, actualiter autem in habitu scientifico, sed exercenda est comparatio secundum notitias actualiter in eis contentas. Vnde licet habitus scientificus sit nobilior habitu principiorum quo ad hoc quod est cognoscere conclusiones, quia ille actu iste in potentia cognoscit eas, habitus tamen principiorum simpliciter est scientifico nobilior. quia notitia actualiter elicita ex illo, est nobilior simpliciter notitia actualiter elicita ex isto. Nec obstat, quòd habens habitum principiorum sit in potentia ad scientiam, quia hoc non inest ex ipso habitu principiorum, aliter stante habitu nunquam sciretur, sed ex natura ipsius intellectus, qui eget continuo & tempore & exercitio ad discurrendum ex noto ad ignotum.

Duo eliduntur errores: alter eorum, qui omnino demonstrationem tollunt, alter verò illorum omnium qui demonstrationem esse ponunt. CAP. III.

Propo. *QVibusdam quidem igitur propter id quod oportet prima scire, non videtur esse scientia simpliciter: Quibusdam autem esse, omnium tamen demõstrationem esse: quorum neutrum neque verum, neque necessarium est. Supponentes enim non esse omnino scire hi in infinitum existimant reduci, tanquam non scientes posteriora per priora, quorum non sunt prima, rectè dicentes: impossibile enim est infinita transire: & si stant & sint principia hæc ignorata esse, cum demonstratio non sit ipsorum: quod verò dicunt esse scire solùm. Si verò non est prima scire, neque quæ sunt ex his est scire simpliciter, neque propriè, sed ex conditione si illa sint. Quidam autem quòd ipsum scire sit confitentur per demonstrationem esse solùm, sed omnium esse demonstrationem nihil prohibet secundum eos: contingit enim circulariter fieri demonstrationem & ex his quæ sunt adinuicem. Nos autem dicimus*

Conclusio principalis. *neque omnem scientiam demonstratiuam esse sed eorum, quæ immediatorum, indemonstrabilem. Et hoc quòd necessarium sit manifestum est: si enim necesse quidem scire priora, & ex quibus est demonstratio: stãt autem aliquando immediata, hæc quidem priora indemõstrabilia esse necesse est. Hæc igitur sic dicimus & non solùm scientiam: sed & principium scientiæ esse dicimus: ipsa enim cognoscimus inquantum terminos cognoscimus. Circulo quoque quòd impossibile sit demõstrare simpliciter manifestum est: si vere ex prioribus & notioribus oportet esse demonstrationem, impossibile enim est eadem sibiipsis simul priora & posteriora esse, nisi altero modo: vt hæc quidem ad nos, illa verò simpliciter: quo certe modo inductiue facit notum: si autem sic est, non vtiq; erit simpliciter scire bene determinatum: sed dupliciter aut non simpliciter altera demonstratio fit ex nobis notioribus. Accidit autem dicentibus circulo demonstrationem esse non solùm quod nunc dictum est, sed nihil aliud dicere quàm si est hoc, est hoc, sic autem facile est demonstrare omnia. Manifestum autem est, quòd hoc accidit tribus terminis positis: per multos enim aut per paucos reflectere dicere nihil differt per paucos autem, aut per duos. Quando enim A existente ex necessitate sit B, hoc autem ipsum C: cùm igitur A sit ex necessitate erit C: si igitur cùm sit A necesse est B esse: hoc autem cùm sit A, erit: hoc enim inerat circulo. Ponatur A in quo est C: B autem cùm sit, A esse dicere, est ipsum C: dicere, hoc autem est quoniam cùm sit A, est C, sed C cum A idẽ est: quare accidit dicere circulo demonstrationem esse nihil aliud, nisi cùm sit A est A: sic autem monstrare*

strare

strare omnia leue est. At verò nec hoc possibile est, nisi in his quæcunque se inuicē consequuntur: sicut sunt propria: vno quidem posito ostensum est, quòd nequaquam est necessariū esse alterum: dico autem vno, quòd neque termino vno, neque propositione vna posita: ex duabus autem propositionibus primis & minimis contingit. siquidem est syllogizare: siquidem igitur & A ipsi B, & C inerant, & hæc adinuicem ipsi A quidem contingit ex alterutris monstrare omnia quæsita in prima figura, sicut ostensum est in his quæ de syllogismo sunt. Ostensum est autem, quòd in alijs figuris, aut non fit syllogismus, aut non de acceptis. Non autem æqualiter prædicantia nequaquam est monstrare circulo: quare quoniam pauca in huiusmodi demonstrationibus sunt: manifestum est autem quoniam vanum est & impossibile sic dicere ex his quæ sunt ad inuicem esse demonstrationem, & propter hoc omnium contingit demonstrationem esse.

Summa huius capituli hæc est.

DVo ex eo quòd oportet prima scire orti sunt errores extremi. Primus est. Nullius est scientia. Secūdus est. Omnium scientia est per demonstrationem. Primi ratio est, quia in principiis alicuius conclusionis aut est processus in infinitum, & sic nihil scitur, quia infinita non est transire: aut est status, & sic remanent ignota, quia non possunt sciri, ex quo carent prioribus. Secundi ratio est, quia contingit circulariter demonstrationem fieri. *Propo.*

Nos autem dicimus, non omnium scientiam demonstratiuam esse, sed immediatorum esse indemonstrabilem: probatur à priori. Quia principia, in quibus est status, sunt immediata. Cognoscūtur autem inquantū terminos cognoscimus. *Conclusio principaliter.*

Demonstratio simpliciter non potest esse circularis: probatur tripliciter. Primo à priori, quia circulus non potest esse à prioribus simpliciter, quia impossibile est eadem esse seipsis priora & posteriora simpliciter, licet hoc sit possibile altero & altero modo. Secundo etiam à priori: quia circulus est ab eodem ad idem, vt patet sumptis tribus terminis & loco tertij posito primo. Tertio etiam à priori: quia circulus completus constat ex terminis conuertibilibus in primo modo primæ figuræ tantùm: non omnis autem demonstratio simpliciter constat ex talibus terminis, etiā in illo primo modo: ergo. *Secunda conclusio.*

Series autem satis clara hæc est.

Quia dictum est, quòd oportet principia demonstrationis esse scita: & hinc errores duo orti sunt, quorum primus erat

Heracliti sequacium. Secundus autem Empedoclis (vt testatur Albertus.) Ideo intendens eos destruere, duo facit. Primo eos proponit cum suis rationibus. Secundo quia vtriusque commune propositum erat: quòd scire est per demonstrationem tantùm intelligere, ideo principali conclusione determinat contra vtrunque, & similiter soluit primi rationem, & secunda conclusione secundum elidit errorem.

Quid nam sit propositio per se nota, & quot eius genera sint.

Circa illud dictum, principia cognoscimus inquantum terminos cognoscimus. Quia principium immediatum ex propriis terminis cognitum nihil aliud est quàm propositio per se nota (quoniam resolutio conclusionis, quæ est per aliud nota fit ad eam.) Et de ipsa non parua est inter doctores disputatio: ideo hic videndum est, quæ propositio sit per se nota, & quæ non. Et circa hoc tria faciam. Primo determinabo veritatem ex S. Tho. prima parte quæst. 2. articulo primo. Et primo contra Gentiles cap. vndecimo, & primo sententiarum distinct. tertia, artic. secundo, & quæst. de ver. q. decima, artic. 12. sumpta. Secundo obiicietur in oppositum. Tertio respondebitur obiectionibus. Meritò quoque hucusque dilata est quęstio hęc, quia vt in processu quęstionis apparebit, tota difficultas est: an cũ dicitur principia cognoscimus, &c. per ly terminos: accipere debeamus ipsos terminos cum suis diffinitionibus, vel rationibus, an ipsos terminos cũ suis diffinitionibus vel rationibus, an ipsos terminos tãtùm, & nõ eorũ rationes. Sciendum est ergo, quòd propositio per se nota multipliciter inuenitur: quædam enim est per se nota secundum se tantùm, quædam quo ad nos tantùm, quædam secundum se & quo ad nos. Et hoc dupliciter, vel quo ad nos omnes, vel sapientes. Describatur autem ad faciliorem perceptionẽ diuisio ista sic.

Prima q. 2. ar. primo.

Propositio per se nota.

Secundũ se tãtùm. Secũdũ se, & quo ad nos. Quo ad nos tãtùm.

Omnes

Omnes. Sapientes.

CVm enim propoſirio per ſe nota dicatur, ex eo, quòd eſt non per alium rerminum nota, ſed ex propriis, & quot modis dicitur vnum oppoſirorũ tot dicatur & reliquum: conſequēs eſt, vt quoties dicitur propoſitio nota per medium, toties dicatur propoſitio nota per ſe, ſeu non per medium, quod idem eſt. Cùm autem medium propoſitionis ſit triplex: quoddam quo ad nos rantum (vt patet quando procedimus ab effectu ad cauſam) & quoddam ſecundum ſe & quo ad nos (vt patet quando procedimus à cauſa ad effectum.) Et quoddam ſecundum ſe tãtum (vt patet in propoſitionibus, in quibus prædicantur proprietates ſpecificæ, intelligentiarum de ipſis.) Tales enim habent medium ſecundum ſe, ſed nõ quo ad nos: triplicem quoque oportet eſſe propoſitionem per medium notam. Et conſequenter triplex erit propoſitio nota per ſe, ſeu non per alium terminum medium, ſicut & triplex eſt negatio medij, reſpondens triplici affirmationi medij ſuprapoſitæ. Quędam ergo propoſitio eſt nota non per aliud medium ſimpliciter, licet ſit nota per medium quo ad nos, vt iſta. Deus eſt. Quædam verò eſt nota non per aliud medium, quo ad nos, licet ex natura ſua habeat medium ſimpliciter, vt nix eſt alba. Dubitans enim de ea eget ſenſu, non medio: vt dicitur ſecundo Topicorum. Quædam verò eſt nota nõ per aliud medium ſimpliciter, nec quo ad nos, vt de quolibet dicitur eſſe vel non eſſe, & hoc quo ad omnes homines, quo ad ſapientes verò: quia, ſcilicet ipſis eſt nota nõ per medium, vt incorporalia non eſſe in loco, vt Boëthus in lib. de hebdomadibus ait. Et ſic ratio diuiſionis & membra eiuſdē facile patere poſſunt mutando vocabula. idē enim eſt dictũ propoſirio non per medium nota, & per ſe nota. Vnde propoſirio per ſe nota ſecundum ſe tantum, eſt, quæ ſecundũ ſe caret medio: hæc autē propoſitio, quam ex natura ſua immediatam diximus, eſt, quæ fit quoties prædicatũ cadit in ratione ſubiecti: & cũ paſsio prima prædicatur de ſuo primo ſubiecto, vt infrà patebit, & cũ vnũ generaliſsimũ negatur ab alio, &c. Propoſitio autē per ſe nota quo ad nos tantũ, eſt illa, quæ certa nobis eſt abſq; medio, licet

Primo Topic.

Boëthus in lib. de hebdomadibus. c. 1.

infra cap. 19. circa tex. cõ. 38.

infra cap. 13. t. circa cap. 31.

cet illud secundũ se habeat. Propositio verò per se nota secundum se,& quo ad nos,est quæ vtroq; caret medio. Et si hoc sit respectu omnium nostrûm,vocatur dignitas,quam necesse est quemlibet docendum habere.Si autem quo ad aliquos sapientes,eorum communis animi cõceptio dicitur. Diligenter autem attẽdendum est,quòd cùm dicimus: propositio per se nota secundum se,ly secũdum se, determinat tam ly per se nota, quàm ly propositio:ita quòd sensus est, propositio secundum seipsam sumpta nota non per medium,quod ex natura sua sit medium,sed ex propriis tantummodo terminis: loqui autem de propositione secundum se,est loqui de ipsa secundum suorum terminorũ significata secundũ se sumpta, & non vt stant sub hoc vel illo conceptu,vt in præcedenti declarauimus cap. Vnde loquendo de propositione secundũ se nulla est differentia inter istam, homo est albus, & istam, animal rationale est disgregatiuum visus: quia nulla est inter significata secũdum se sumpta diuersitas,licet quo ad nos differant, quia differunt sicut diffinitio & diffinitum, quorũ nos distinctionẽ facimus: propterea & diximus,quòd omnis propositio, cuius prædicatum est de ratione subiecti,est per se nota secundũ se, & similiter ea cuius prædicatum est prima & primo passio. Tales siquidem propositiones habent suorũ terminorum significata talia,ꝙ secundũ se sumpta nullũ penitus medium simpliciter compatiuntur,vt de se patet. Ex quibus sequitur,quòd quãdo de propositione per se nota secũdũ se tractatur,idẽ terminus sunt diffinitio & diffinitũ,quia significatũ secũdũ se sumptum idẽ est,licet quo ad nos distinguãtur secũdũ cõfusionem,& distinctionẽ,quia vt dicitur 1.Physic.tex.com.5. nomen diffiniti significat naturam confusæ, diffinitio verò distinctẽ. Et quia hoc est nostrę positionis fundamentũ,ideo probo illud dupliciter:primò sic. Diffinitio & diffinitũ differunt tantum secundum confusè & distinctè cõcipi: ergo nullã differentiã secũdũ se habent. Antecedẽs est ex se euidens. Non enim facile esset fingere aliquam differentiã,quæ illã præueniret,aut maior illa esset. Cõsequentia probatur,vt sic. Cõcipi nihil reale ponit supra rem cõceptã: ergo differẽtia secundũ cõcipi nõ est differentia quidditatis significatę secũdũ se:ergo distinctè vel confusè cõcipi nõ ponit distinctionẽ in re concepta secundum se. Quæcũq; ergo differũt tantũ secũdũ confuse & distinctè concipi,nullã habent secũdũ se differentiã, quod erat probãdum.

T. com.5.

Secun

Secundò sic. In processu, quo probatur aliquod prædicatū inesse subiecto, quia inest eius diffinitioni ex parte rei siue secundum se, cōmittitur fallacia petitionis principij: ergo diffinitio & diffinitū secundū se sunt idē terminus: cōsequentia tenet, & antecedens probatur: primo autoritate S. Tho. in fallaciis, cap. de fallacia petitionis principij. Et Alberti Magni in 1. Elenchorū, cap. eodem. Vbi expresse dicunt, quòd procedere à diffinitione ad diffinitū, est petitio principij: quia si negatur, quod homo currat, nō minus negatur, q̃ animal rationale currat: secundò autoritate Arist. dicentis in 1. Elenchorum, quòd fallacia petitionis principij, fit totidē modis quoties cōtingit quod erat in principio petere. Vbi Albertus Magnus ait quòd Arist. remittit sed ad 8. Topicorum, vbi determinatū est: quot modis contingit petere quod est in principio: patet autem in 8. Topicorum, cap. 11. quòd quinque modorum ibi positorum primus est, quando diffinitū petitur in sua diffinitione, vt Albertus Magnus glossat vtrobiq;. Nec hoc videatur alicui mirabile: quoniam (vt inquit S. Tho. vbi suprà) processus à diffinitione ad diffinitū consideratur dupliciter: vno modo secundum se, & sic accidit in eo peccatum prædictum, quia idē accipitur vt diuersum: alio modo ratione nostri, apud quos differt diffinitio à diffinito, & diffinitio est notior, quia explicat id quod implicitè dicit diffinitū, & sic nullum vitium accidit in tali processu, imò vnus locorum Topicorū est, & quod plus est demonstratiuus processus illo vtitur applicato ad materiam necessariam. Contra hanc autē determinationē multi diuersimodè arguunt. Et quidem contra primum membrum diuisionis, quòd scilicet aliqua sit propositio per se nota secundum se tātum, & suam declarationem qua dicitur, quòd ea est per se nota secundū se, quæ ex rationibus seu diffinitionibus terminorum suorum est euidens. Scotus in 1. senten. dist. 2. q. 2. arguit quadrupliciter intēdens probare, q̃ quo ad propositionem per se notā, alius terminus est diffinitū, & alius diffinitio. Et consequenter si propositio aliqua est euidens nō nisi ex diffinitionibus suorum terminorum, nō est per se nota: quia non ex suis, sed aliis terminis euidentiam habet. Esset enim euidens ex diffinitionibus suorū terminorū qui sunt alij termini à terminis quorum sunt diffinitiones. Arguit ergo primo sic. Quod quid est alterius termini est medium in demōstratione: ex secundo poste. ergo altera præmissarum non differt à

Cap. 26. *Cap. 3.* *Cap. 11.* *In fallacijs, c. 26.* *Sco. primo di. 2. q. 2. in declaratione per se nota.*

conc

conclusione nisi sicut diffinitio à diffinito. Tunc vltra præmis-
T.c.8. sa talis demonstrationis est propositio per se nota, conclusio autem est demonstrata: ergo quo ad propositionem per se notam, alius terminus est diffinitio: & alius diffinitũ. Cuius oppositum pro fundamento tu assumis. Et confirmatur hoc dupliciter. Primò quia si in proposito diffinitio & diffinitum essent idem terminus in demonstratione potissima esset petitio principij. Secundò, quia essent ibi tantum duo termini: quod falsum est. Secundò arguit sic. Impossibile est eundem conceptum esse priorem & posteriorem & haberi: & non haberi de eadem re: sed idem potest cõcipi prius secundũ nomen, quàm secundum diffinitionem: ergo conceptus per nomen diffiniti
T.c. 5. & diffinitionem non est idem. Minor patet ex 1. Physicorũ, vbi dicitur, quòd nomina sustinent ad diffinitiones, hoc quod totum ad partes, id est, quòd nomen confusè importans id quod diffinitio distinctè: est prius notum diffinitione: ergo, &c. Tertiò sic: ad idem: quia aliter sequeretur, quòd omnis propositio in primo modo dicẽdi per se esset per se nota, quod est falsum. Et quòd quælibet propositio esset per se nota in scientiis specialibus: quam Metaphysicus posset habere per se notam ex diffinitionibus terminorum: quod non est verum. Quartò sic. Bene stat demonstratio alicuius prædicati de diffinito: cum hoc, quòd illud prædicatum sit per se notum de diffinitione: sicut habere tres est demonstrabile de triangulo, cùm tamen notũ sit per se de eius diffinitione, dicendo omnis figura plana, &c. ergo alius terminus est diffinitio: & alius diffinitũ quo ad propositionem per se notam. Et consequenter malè dictum est quòd propositio quæ ex rationibus seu diffinitionibus terminorũ est euidens: est per se nota secũdũ se. Ex quibus infert
In fi. huius declarationis. Scotus, ꝙ quia propositio per se nota est nata habere euidentiam ex propriis terminis in quocunque intellectu positis: licet actu nõ cõcipiantur, nulla est distinctio inter propositionẽ per se notam secundum se & quo ad nos. Et similiter nulla est distinctio inter propositionẽ per se notã sapientibus vel insipientibus: quia hoc pertinet ad cognitionem terminorũ: qui præsupponuntur ad intellectum propositionis per se notæ.

Aure. primo di. 2. q. 1. in quinto art. 4. Num omnis propositio secundum se nota, sit etiam per se nobis nota.

Contra eandem diuisionem, & primum eius membrum arguit Petrus Aureoli ordinis minorum, intendens probare, quòd omnis propositio per se nota secũdum se sit per se nota

nota nobis sic. Omnis propositio ex propriis conceptibus nota cuilibet habenti illos, est per se nota: sed omnis propositio per se nota secundum se, est ex propriis conceptibus nota: ergo omnis propositio per se nota secundum se cuilibet habenti eius proprios cõceptus est per se nota, sed quilibet formans eã habet eius proprios conceptus: ergo cuilibet formanti eam est per se nota: sed nos formamus eam, aliter nec à posteriori illa esset nobis nota: ergo nobis est per se nota: pro homo ꝙ quilibet formans eam habeat eius proprios conceptus, quia nisi habeat eius proprios cõceptus iam nõ format eã, sed aliã, quia identitas propositionis ex identitate conceptuũ, non vocum sumenda est. Confirmatur hoc sic. Sortes formans propositionem quam vocas per se notã secundũ se tãtum, puta Deus est, aut fert intuitũ suũ super illos conceptus, ex quibus cõsurgit per se notitia illius propositionis, aut super alios: si super illos, ergo illos habet & est sibi per se nota: si super alios, ergo non fert intuitum suum super illa propositione, sed super alia, quia illa propositio ita integratur ex propriis conceptibus, ꝙ non ex aliis. Alietas siquidem partiũ, alietatem totius inducit. Constat autem conceptus incomplexos, partes esse conceptus complexi, qui est propositio. Omnis ergo propositio per se nota secundũ se, omni formanti eam est per se nota, & consequenter nobis, qui formamus eam, aliter nec à posteriori esset nobis nota, vt dictũ est. Ad soluendas has obiectiones non oportet alia iacere fundamenta: sed ex pręmissis respondetur, vt eo pulchrior & efficacior ostendatur doctrina, quo ex ea omnes difficultates accidentes soluuntur. Talis enim est natura rectæ diffinitionis (vt dicitur in 4. Physicorum.) Argumenta ergo Scoti soluuntur ex suprapostita distinctione, quod de propositione & diffinitione & diffinito contingit loqui dupliciter: vno modo secundum se, alio modo ratione nostri, si secundum se loquamur, sic nulla est inter diffinitionem & diffinitũ differentia. Et sic conclusio demonstrata ratione nostri est secũdũ se per se nota, quia nihil aliud est, quàm ea quã nos alterã præmiss. rũ facimus. & similiter secundũ se incidit ibi petitio principij, licet non ratione nostri. Et similiter sunt in tali processu secundum se duo tantùm termini, licet ratione nostri sint tres. Similiter ad secundũ gratis cõceditur ꝙ alius est conceptus diffinitionis à conceptu diffiniti, sed non secundum se, sed ratione nostri. Tertij quoq; tam prima cõsequentia

T.c.31.

tia, quàm eius consequens conceditur. Secunda autem consequentia nihil valet, & eius consequens implicat in adiecto. Implicat enim ꝙ propositio, cuius termini quidditatiui cognoscũtur à Metaphysico, & tantũ ex quidditatibus terminorũ est per se nota secundũ se, sit per se nota in sciẽtia spirituali: sufficit enim ꝙ sit per se nota Metaphysico. Ad quartũ dicitur sicut ad primũ. s. ꝙ illud assumptũ (stat ꝙ aliquod prędicatũ sit per se notũ à diffinitione alicuius, & de diffinito demõstretur) est verũ ratione nostri, sed non secundũ se: iã enim dictũ est, quòd secundũ se incidit ibi petitio principij. Vnde ad clariorẽ horũ intelligentiã aduerte quòd demõstratio etiam potissima instrumẽtũ intellectus humani cõiuncti est, & non rerũ ꝓprietas: res enim ipsę indifferẽtes sunt, vt discursiuè, aut absq; discursu cognoscãtur, ab intellectu siquidẽ separato, simplici intellectu intelliguntur, à nobis autem syllogistico discursu attinguntur, vnde in 5. Meta. dicitur quòd scibile nõ refertur ad scientiã, quia eius expers est. Quia autẽ demõstratio intellectus nostri est instrumentũ, ad discursiuè concludendũ in materia necessaria, & instrumentũ oportet esse conforme vtenti illo, & proportionatũ materiæ, circa quã versatur, oportet demonstrationẽ cõformẽ esse intellectui nostro, & conclusioni scibili vt sic. Sed quoniã instrumẽti vtilitas nulla est nisi in vsu agentis, ideo in ipsa instrumẽti confectione præmittẽdæ sunt aliquæ cõditiones eius, requisitę ex parte materię, quę impedirent vsum agentis, & attendẽdum est, vt sit proportionatũ vtenti. Ineptè enim imbecilli artifici daretur instrumentum non facile mobile, propterea, quia materia exigeret instrumentum adeò graue: melius enim proportionatum sibi instrumentum traderetur, vt posse secundum vires operari. Demonstratio ergo etsi secundum se, seu ratione materiæ, quod idem est, exigat, quòd conclusio eius non sit ex rationibus terminorum nota, attamen ex imbecillitate intellectus, quæ communiter inuenitur in hominibus: qua fit vt aliquid ignoret de diffinito quod nouit de diffinitione, oritur quòd demonstratio cõformis nostro vsui sit illa, in qua medium est quidditas alterius terminis, & consequenter quòd in ea prætermittãtur id quod ex se exigeret: propterea Arist. & cæteri confecturi demonstrationem, talem nobis edidere, qualem vtilem esse cognoscebant, nec tamen siluerunt, quòd aliæ essent eius conditiones, si nostra non obstaret infirmitas.

Te. 20.

Ad

Ad ea autem, quæ addit Scotus contra diuisiones illas, dicitur, quòd illa diuisio S.Tho.artificiose facta est per differentias propositionis per se notæ, quia enim propositio per se nota idem sonat, quod propositio non per aliam propositionem nota: hoc autem quod dico non per aliud notum: rectè diuidatur in secundũ se, & in quo ad nos, vt patet per Arist. diuidentẽ eius oppositũ, scilicet per aliud notũ: in hac eadẽ membra, scilicet in per aliud notũ secundũ se, & per aliud notum quo ad nos: per hoc enim distinguit demõstratio quia à propter quid, cõsequens est quod prima diuisio necessaria, & nõ solũ recta fuit. Et similiter secunda diuisio per easdẽ differentias magis cõtractas facta est, vt patet in ipsa diuisione. Quòd autem terminorum cognitionis in huiusmodi diuisione meminerimus, ad insinuandam seu circumloquendam verã (quam diximus) differẽtiam factum est, vt philosophorum mos est.

Ad argumenta verò dicitur, quòd cùm identitas propositionis secundũ se attendatur penes identitatem sui significati complexi, & totalis significati, quod potest concipi cõfusè, & distinctè: eadẽ secundũ se propositio est, quę constat ex diffinitis, cum illis, quæ constat ex rationibus eorum: & non differt nisi sicut distinctè & confusè cognita, quod ex differre quo ad nos. Vnde ad argumentũ dicitur, quòd maior est sic modificanda, omnis propositio ex propriis cõceptibus nota cuilibet habẽti illos distinctè est per se nota: aliter non est enim vera vniuersaliter: habẽti enim illos confuse, licet quãdoq; sit per se nota, nõ tamen semper, quia quãdoq; ad euidentiã cõplexi significati sufficiunt cõceptus cõfusi terminorũ, vt in ista. Omne totũ est maius sua parte, quãdoq; nõ, vt in ista Deus est. Est etiam distinguenda illa propositio, quod quilibet formans eam, habeat eius proprios conceptus, distinctè vel confusè. Et per hoc patet responsio ad confirmationem: quia sortem formantem istam propositionem, Deus est, ferre intuitum suum super illos conceptus, ex quibus consurgit per se notitia illius propositionis potest intelligi dupliciter: vno modo distinctè, & sic est falsum: esset enim sibi per se nota: alio modo confusè, & sic est verum. Et hoc sufficit. Identitas enim propositionis secundum se variatur ex alietate cõceptuum obiectalium secundum se, & non ex varietate conceptuum formalium, & ideò non variatur ex distinctè vel confusè concipi, vt dictum est, quia prius nõ oportet quod varietur ex varietate posterioris.

Aureo. argumẽta soluuntur

Notato.

Ad confirmationem.

Circa secundã conclusionẽ dubitari posset an demõstratio circularis sit aliquo modo possibilis.s. à priori vel posteriori. Sed quoniam de hoc inferius in cap. 13. habebitur sermo, & multa oportet præcognoscere ante hãc quæstionem, ideò illucusq; quæstio hæc differatur. Illud tamen aduerte, quòd nec prima nec tertia ratio improbat demonstrationem circularem esse impossibilem, extendendo demonstrationẽ ad quia & propter quid: secunda autem ratio quantum militet contra demonstrationem circularem, cuius altera sit propter quid, & altera quia, tunc dicetur. Sufficit enim nunc, quòd contra demonstrationem circularem simpliciter acceptetur.

circa t. c. 30. dub. 1.

De omni & per se. CAP. IIII.

Cóclus. 1. *Quoniam autem impossibile est aliter se habere cuius est scientia simpliciter, necessarium vtique erit id esse scibile, quod est secundum demonstratiuam scientiam. Demonstratiua autem est, quam habemus in habendo demonstrationem. Ex necessarijs itaq; syllogismus demonstratiuus est. Accipiendum est igitur ex quibus & qualibus demonstrationes sunt. Primùm autem determinabimus quid sit de omni, & quid per se, & quid vniuersale. De omni quidem igitur hoc dico, quod vtique est non in quodam quidem sic, in quodam autem non: nec aliquando quidem sic, aliquando verò non: vt de omni homine animal, si verum est dicere hominem verum est dicere animal: & si tunc alterum & alterum, & si in omni linea pũctum similiter est. Signum autem est, quoniam instantias sic proferimus, sicut de omni interrogati, aut si in quodam non, aut aliquãdo non. Per se autem sunt quæcunque sunt in eo quod quid est, vt triangulo inest linea & punctum lineæ. substantia enim ipsorum ex his est, & quæcunque insunt ratione dicente quid est. Et quibuscunq; eorum, quæ insunt ipsis, ipsa quidem sunt in ratione quid est demonstranti: vt rectum inest lineæ & circulare: & par & impar numero, & primum & compositum, & isosceles, quod est æquilaterũ, & scalenon, id est, altera parte longius, quæ omnibus his insunt in ratione dicenti quid est: hinc quidem linea, inde verò numerus: similiter & in alijs huiusmodi vnicuiq; per se esse duo, quæcunque verò neutraliter insunt accidentia sunt, vt musicum, aut album animali. Amplius quod nõ dicitur de subiecto alio quodam, vt ambulans & albũ, cùm quoddã alterũ ambulans sit & album. Substantia autem & quæcunque hoc aliquid significant, non alterũ aliquod sunt, quod verè sunt. Quæ quidẽ igitur nõ de subiecto sunt per se dico, quæ verò de subiecto accidentia sunt. Item alio modo, quod quidẽ propter ipsum inest vnicuique per se, quod verò non propter*

Cor. T. c. 8.

Primus modus per se. T. c. 8.

Tertius.

Quartus.

propter ipsum accidens est: vt si ambulante Corisco coruscat accidẽs est: non enim propter id quod ambulat coruscat, sed quòd accidẽs dicimus hoc esse. Si verò propter ipsum per se, vt si aliquod interfectum interijt secundum interfectionem, quoniam propter id quod interfectum est interijt. Sed non quod accidit interfectum interire. Quæ igitur dicuntur in simpliciter scibilibus per se sic sunt, sicut inesse prædicantibus, aut inesse propter ipsa, quæ sunt ex necessitate. Non enim contingunt non inesse, aut simpliciter aut opposita, vt lineæ aut rectum aut obliquum, & numero par aut impar. Est enim contrarium aut priuatio aut contradictio in eodem genere, vt par & impar in numeris secundum quod sequitur. Quare si necesse est aut affirmare, aut negare, necesse est & quæ per se sunt inesse: de omni igitur & per se determinatum sit hoc modo. *T.c.10.*

Summa huius capituli hæc est.

Syllogismus demonstratiuus est ex necessariis: probatur à priori, quia quod scitur per eum est necessarium, quia impossibile est aliter se habere. *Prima conclusio.*

Accipiendum est ergo ex quibus & qualibus demonstrationes fiunt. *Cor.*

De omni dico, quod est non in quodã quidẽ sic, & in quodã non, neq; aliquãdo sic, & aliquãdo non. Probatur à signo, quia altero istorũ modorũ proferuntur instantiæ contra de omni. *Diffinitio.*

Primo modo per se insunt quæcunq; insunt in ratione dicente quid est, vt linea inest triangulo, & punctum lineæ. *Diffinitio*

Secundo modo per se insunt quæcunque insunt aliis, quæ in ratione eorum insunt quid est demonstranti.

Quæcunque neutraliter insunt, accidentia sunt. *Cor.*

Tertio modo per se sunt, quę non de subiecto dicuntur aliquo quodam. Quæ verò de subiecto accidentia sunt.

Quarto modo per se inest quod propter ipsum inest. Quod verò non propter ipsum accidens est, vt si ambulante aliquo coruscauit.

Quæ ergo dicimus in simpliciter scibilibus, per se sic sunt, sicut in esse prædicantibus, aut inesse propter ipsa. *Secunda conclusio.*

Et hæc insunt necessariò, vel simpliciter, vel sub disiunctione. Probatur hoc vltimum à priori, quia talia disiuncta aut opponuntur contrariè immediatè, aut priuatiuè, aut contradictoriè in eodẽ genere, quæ necesse est affirmare vel negare. *Tertia conclusio.*

Series autem hæc est.

Diffinita demonstratione, intendens ostendere in sequen-

tibus, ex quibus & qualibus necessariis est demonstratio: In hoc cap. tria facit. Primò rationem talis processus prima conclusione assignat. Secundò præmittendorum trium, scilicet de omni, per se, & vniuersali quid sint. Duo prima diffinit sigillatim. Tertiò quomodo demonstrator vtatur (per se) insinuat secunda conclusione, & addit, quòd talia sunt necessaria, in tertia conclusione.

Quenam subiectorũ & temporum vniuersalitas ad de omni requiratur.

Circa diffinitionem de omni, aduerte quòd vniuersalitas subiectorũ & temporũ diffiniens de omni, non oportet, ꝙ sit vniuersalitas positiua & actualis: ista enim Deus est actus purus, est de omni, cùm sit per se, & non singularis, & tamen nec actu nec aptitudine eius subiectũ habet partes subiectiuas, & similiter eius significatũ nec mensuratur, nec est mẽsurabile temporũ differentiis. Sed sufficit ꝙ sit vniuersalitas vtraq; negatiua & virtualis, negatiua inquã, ita quòd nulla pars subiectiua sit, cui tale prædicatum non conueniat, & similiter nulla sit differentia tẽporis in qua non cõueniat. Virtualis verò, quia si subiectũ haberet sub se partes subiectiuas & mensuraretur tẽpore, cuilibet, & semper adesset tale prædicatum: vnde notanter (vt Alber. dicit) Arist. diffiniens de omni, vtrãq; vniuersalitatẽ negatiuè posuit, dicẽs non in quodã sic, & in quodam non, neq; aliquãdo sic, & aliquãdo non. Aduerte secundò, quòd vniuersalitas tẽporis siue positiuè siue negatiuè intelligatur, non oportet quòd intelligatur pro omni tẽpore simpliciter, sed pro omni tẽpore, quo tale prędicatum natum est inesse tali subiecto: non enim illud tantùm dicitur esse semper quod nunquam abest, sed illud quoq; sempiternum dicimus, quod infallibiliter suo tempore inuenitur, vt ortus & occasus solis, & coniunctiones planetarũ, & similia, quæ perpetuò perseuerãt. Hæc enim omnia in demonstrationibus, vt conclusiones necessariæ cadũt, vt patet in astrologia, & cõsequenter de omni sunt. Quod autẽ ista expositio sit secundum mentẽ Arist. probatur sic. De omni posterioristicũ exigit vniuersalitatẽ suppositorum, propter formam syllogismi, vniuersalitatem tẽporis autem (vt Alber. ait) propter materiam necessariam, circa quam versatur demonstrator: necessarium enim immutabile & perpetuũ est. Talis ergo exigitur temporis vniuersalitas, qualẽ necessaria materia requirit. Constat autem quòd prædicata omnia necessaria sunt, aliter de eis non esset scientia, & tamen perpetua non sunt, nisi modo dicto:

cto: quia scilicet infallibiliter quando nata sunt inesse, insunt: ergo talis temporis vniuersalitas sufficit ad de omni.

Et confirmatur, quia in 1. huius Arist. expresse dicit, talē perpetuitatē cōclusioni demōstrabili sat esse. Si dicatur q̄ de cōiunctionibus & aspectibus planetarū, & similibus in actu non est sciētia, sed in aptitudine tantū, & cōsequēter q̄ huiusmodi non sunt nec perpetua, nec necessaria, sed aptitudines ad ipsa. Cōtrà: primò quia hoc videtur cōtra intentionē explicitā loquentiū de huiusmodi; non enim dicūt q̄ Luna est eclipsabilis, nec q̄ Mars est Saturno cōiungibilis, sed quòd Lunæ inest eclipsis, & Marti coniunctio, licet nō dicāt hoc esse nunc. Secundò, quia secundū hoc ita erit sciētia de cōiunctionibus & aspectibus & retrogradationibus, & stationibus, & huiusmodi, quæ inueniuntur in cælestibus corporibus, sicut est sciētia de istis: homo est albus, homo currit, homo nauigat, homo disputat, & his similib⁹: hæc enim omnia demōstrabilia sunt in potētia. Asserere autē hoc, alienū ab humano sensu est: omnes enim dicimus de istis non haberi scientiā, & de illis haberi: loquētes proculdubiò de vtrisq; in actu, in vniuersali tamen, nō in particulari. Aduerte tertiò nō esse extra latitudinē propositionū de omni posterioristico, propositiones naturales, in quibus prædicatū inest necessario subiecto, vt in pluribus, tā suppositis, q̄ temporū differentiis, quando natū est ei inesse, licet in aliquo, vel aliquando fallat per accidens. Tales siquidē propositiones sunt, & præmissæ & conclusiones sæpe in demonstrationibus naturalibus, cùm scibiles sint, & consequenter sunt per se & necessariæ, quia (vt infrà ostendetur) neq; de his, quæ sunt per accidens, neq; de possibilibus aliter se habere, demonstrationes fiunt, per se autem & necessarium de omni supponunt: sunt igitur & istæ de omni, & habent vniuersalitatem temporum & suppositorum, non simpliciter neque quando natum est esse, sed vt in pluribus necessariam. Vnde de omni posterioristicum analogum quoddam est diuidendum per hos tres modos, scilicet simpliciter, & quando natum est inesse, & vt in pluribus necessariò, quando natum est inesse. Et constituit tres supradictos ordines propositionum, scilicet earum in quibus est vniuersalitas subiectorum & temporum simpliciter, & earum, in quibus est vniuersalitas vtraque non continua, sed regularis, & earum, in quibus vniuersalitas vtraque est necessaria quidem, sed cùm per acci-

Infrà primo huius.
T.c.43.
T.c.18.
T.c.15.

dés defectu. Nec oportet vt si quælibet cuiusque istorum ordinum est de omni, quòd diffinitio assignata de omni ab Aristotele conueniat simpliciter cuilibet. Sed sufficit quòd in primo tota simpliciter saluetur, & in alijs secundum quandam proportionalem imitationem: aliter vniuoce, non analogice ly de omni diceretur de omnibus supradictis. Ad euidentiam modorum dicendi per se notandum est, quòd per se potest accipi dupliciter. vno modo positiue, alio modo negatiue. Si sumatur positiue, vel est conditio incomplexorum, & sic distinguitur contra hoc quod dico, in alio, & constituit, tertium modum secundum quem substantia & quæcunq; significant hoc aliquid, entia per se sunt. albũ vero & ambulans, entia in alio. Vel est conditio complexorum, & sic distinguitur contra per accidens, vt idem sonat quod accidentaliter seu contingenter & constituit reliquos tres modos perseitatis. Primum quidem si sic conditio complexi substantialis. Secundum vero si sit accidentalis, id est extra rei essentiam. Quartum si sit conditio causalitatis in subiecto, respectu prædicati, vt patet in textu. Si autem sumatur per se, negatiue potest accipi etiam dupliciter, scilicet vt conditio incomplexi, & sic distinguitur contra hoc quod dico cum alio, & nihil aliud nisi solitudinem denotat, & sic dicimus quòd quantitas per se neque circularis neq; recta, & animal per se, neq; rationale neq; irrationale, nihil aliud intendentes, nisi quòd quantitati & animali solitarie sumptis nihil eorum inest, & hoc modo per se non constituit aliquem perseitatis modum. Si autẽ per se negatiue sumptum sit conditio complexi, sic distinguitur contra per accidens, vt idem sonat quòd per aliud, & sic dicimus quod ista, homo est albus, est per se: quia homo est albus, nõ quia aliquid aliud sit album. sed quia ipsum informat albedo, ista vero, albũm est homo, est per accidens, quia albo non inest homo, nisi quia id quod substernitur albedini, est homo, & hoc quoq; modo, per se nullum perseitatis modum constituit.

Num definitio, & quæ in definitione ponuntur, per se de definito prædicentur.

Circa primum modum dicendi per se, dubitatur, quia non videtur verum, quod quæcunque ponuntur in diffinitione prædicentur per se de diffinito. Subiectum enim ponitur in diffinitione sui proprij accidentis, & tamen nõ prædicatur per se de eo, sed per accidẽs: vt infra in hoc primo dicitur cap. 18.

T. c. 35. & 36.

nec

nec potest dici quod hoc intelligitur de partibus diffinitionis in recto, & non in obliquo. expresse nanque in textu dantur exempla de partibus diffinitionis in obliquo, vt patet de linea respectu trianguli, & puncto respectu lineæ, & Albertus & S. Tho. hic dicunt quod ad hunc modum pertinent non solum ea, quæ in recto, sed etiam in obliquo diffiniunt aliquid. Ad hoc dubiũ dicitur ꝙ quælibet pars diffinitionis eo modo, quo ponitur in diffinitione, prędicatur in primo modo dicẽdi per se de diffinito, ita ꝙ si diffinitur in recto, prædicatur per se in recto, & si in obliquo, in obliquo. Et quia accidens dupliciter diffinitur, scilicet in cõcreto & in abstracto, & quando diffinitur in concreto, subiectũ ponitur ibi in recto, vt patet dicẽdo, simum est nasus curuus: & quando diffinitur in abstracto, subiectum ponitur in obliquo, vt patet cũ dicitur, simitas est curuitas nasi: ideo subiectum prædicatur in primo modo dicẽdi per se in obliquo de proprio accidente in abstracto, in recto vero de eodẽ in concreto. Ad authoritatẽ autem Arist. dicentis quod subiectũ prædicatur de suo proprio accidente per accidens, dicitur ꝙ sicut per se sumitur dupliciter, vno modo vt distinguitur cõtra per aliud, alio modo vt distinguitur cõtra accidẽtaliter: ita per accidẽs sumitꝰ dupliciter: vno modo vt idẽ sonat ꝙ per aliud, alio modo vt idẽ est quod accidẽtaliter: & ꝙ Arist. diuersimode vsus est per se & per accidens: hic & inferius: hic siquidẽ accepit per se & per accidẽs, id est accidentaliter, ibi vero per se & per accidẽs, id est per aliud. Vnde ista propositio, simum est nasus, est per se in primo modo. & non accidentalis, & est per accidẽs, id est per aliud, quia nasus non inest simo, sed eius substracto copulato per ipsum, vt infra dicetur: quare nulla est contrarietas inter responsionẽ, & Arist. dicta. Hæc responsio licet subtilis sit, à proprietate tamen recedere videtur: quia propositiones, quæ propriæ sunt per se, de quibus hic loquimur, sunt illæ, quibus vtitur demonstrator vel in præmissis vel in conclusione. propositiones autem, in quibus subiectum prædicatur de accidente proprio non sunt illæ, quibus vtitur demonstrator. igitur propositiones tales non sunt per se eo modo, quo hic est sermo de per se.

Prima responsio.

T. c. 36.

Reprobatur.

Maior huius rationis est euidẽs, & infra euidẽtior apparebit: minor autẽ est Arist. inferius loco allegato: vbi ait, quod prædicatio subiecti de accidente non vocatur prædicatio, & si vo-

catur, debet vocari cum additione diminuente, prædicatio secundum accidens, quia tali non vtũtur demonstratores. Oportet ergo aliter respondere. præmittendo quòd sicut res potest dupliciter considerari. vno modo secundũ suam naturã absolute, alio modo vt sic vel sic significata, ita natura diffinibilis potest dupliciter diffiniri. vno modo secundum exigentiam suæ naturæ simpliciter: alio modo secundum quod significatur in concreto, vel in abstracto. Differunt aut plurimum isti duo modi diffiniendi: quia quãdo res primo modo diffinitur, nihil ponitur in eius diffinitione in recto nisi genus & differentia; licet in obliquo ponatur quandoque aliquid vt additum, quod est extra rei essentiam, vt patet in diffinitionibus formarum tam substantialium quam accidentalium. Quando vero res diffinitur vt sic significata, contingit quod in eius diffinitione ponatur in recto id, quod est extra rei essentiam, quod vt additum ponendũ esset, si secundum naturæ exigentiam diffiniretur, vt patet cum diffinitur accidens in concreto. dicimus enim quod simum est nasus curuus, ponentes nasum in recto vt genus, & tamen nasum extra simitatis essentiam esse constat, & quod ponendum in obliquo in eius diffinitione, si natura diffinita solum respiceretur. His prælibatis dicitur ad dubium, quod ista regula Aristotelis. Quæcũq; insunt in ratione dicente quid est, per se insunt primo modo, intelligenda est cũ duplici glosa. Vna supra ly ratione dicente quid est, vt intelligatur ratione dicente quid est res, secundum rei exigentiam, & non secundum quod sic significatur. Altera supra ly per se insunt: vt intelligatur, per se insunt diffinito eo modo, quo in ipsa diffinitione cadũt, ita quòd si intrinsece, aut in recto ad diffiniendum sumũtur, intrinsece etiam & in recto de diffinito dicũtur, si autẽ vt additum, & oblique, simili quoque modo diffinito inerunt. Et per hæc facile patet responsio ad obiecta. Dicendũ est enim quòd subiectũ in recto proprie non prædicatur per se de proprio accidente. sed in obliquo, quia subiectum est extra essentiam proprij accidentis, & consequenter non ponitur intrinsece & in recto in diffinitione secundum suæ naturæ exigentiam data. licet ponatur in recto in diffinitione eius data secundũ exigentiã eius vt significatur in cõcreto, quia tũc ex modo significãdi diffiniendũ est more substantiarũ cõpositarũ, vt in fine expositionis libelli de ente & essentia diffusè declarauimus. Vnde proprie de prædicatione lo

Secunda responsio vera.

Nota.

Cap. 7.

ne loquẽdo secundũ doctrinã in hoc capitulo traditã, subiectũ in obliquo per se in primo modo prædicatur de proprio accidente, & secundũ doctrinam inferius suscipiendã, subiectũ in recto per accidens prædicatur de suo proprio accidente. Et merito, quia prędicatio in recto denotat subiectũ inesse passioni, quod non nisi per accidens verũ est: prædicatio vero in obliquo denotat dependentiã passionis à subiecto quę est ad suum principium per se &c. Et aduerte quòd tã accidentiũ, quã formarum substantialium diffinitio secundũ eorum exigentiam in abstracto perspicienda est, substantiarum vero compositarum in concreto. cuius causam require si vis, vbi supra.

T.c.35.

Ad claritatem huius primi modi dicendi per se aduerte quod in hoc modo tripliciter propositiones reponuntur: Quædam proprie & principaliter, & hæ sunt tam illæ, in quibus diffinitio data de re secundum exigentiam prædicatur de diffinito, vt animal est substantia animata sensibilis, quã illę, in quibus differentia essentialiter conuertibilis de eo cuius est prædicatur, vt animal est sensibile. Quædam autem proprie & secundario: & hę sunt, in quibus reliquę talis diffinitionis partes de diffinito prædicantur: siue in recto, vt animal est substantia: siue in obliquo, vt linea est ex punctis. Quædam vero improprie: & hæ sunt, in quibus diffinitio data de re non secundum rei exigentiam, sed secundum exigentiam modi significandi prædicatur de diffinito, vt simum est nasus curuus, & in quibus talis diffinitionis pars de diffinito prædicatur. pars autem non quælibet, sed illa, quæ extra essentiam est diffiniti secundum veritatem, & ratione modi diffiniendi vt intranea sita est: reliqua siquidem pars proprie & secundario per se prædicatur, vt patet dicendo, simum est curuum. Nec solum attendas latitudinem dari in primo modo perseitatis propter istos tres ordines propositionum, sed in quolibet horum ordinum latitudo est, & semper quæ prior est, dignior est vt in hoc modo reponatur. Causa autem huius latitudinis & distinctionis satis aperta est ex rebus ordinatis, & adeo clara vt explanandam amplius non iudicem. Illud autem superficietenus pertranseundum non censeo, quod Aristoteles describens hunc primum perseitatis modum duo exempla adduxit: in quorum neutro, id quod ponitur in diffinitione prædicatur de diffinito in recto, vt suaderet ea etiam quæ in obliquo cadunt in ratione, iuxta hunc modum

In de ente & essentia cap.7. circa medium.

per se inesse, eo tamen modo quo in ratione sunt scilicet in obliquo proprie loquendo (vt dictum est) in primo quoque exemplo id quod in obliquo cadit in diffinitione (terminus est alterius prædicamenti à definito. Linea enim est in prędicamento quantitatis & triangulus in quarta specie qualitatis. in secundo autem exemplo, id quod in obliquo cadit eiusdem generis est (per reductionem tamen) vt patet: vt insinuaret quod siue res sit eiusdem, siue alterius prædicamenti, dummodo ponatur in diffinitione rei, in primo modo prædicatur de diffinito, suo tamen modo. Est quoq; in eisdem exemplis aduertere quod in neutro dedit exemplum de tota diffinitione aut parte, quæ sit genus vel differentia rei diffinitę, vt patet in vtroque: in primo quidem, quia differentia debet esse eiusdem generis cum diffinito, in secundo autem, quia differentia diuidit genus, punctum, quantitatis diuisiua differentia non est. docuit autem ex hoc, quod non sit nobis curæ ad intuendum ad id, quod in diffinitione ponitur, num sit genus vel differentia diffiniti, ad hoc quod insit per se: quodcunque enim in ratione quid est ponitur, siue genus vel differentia sit, siue non, sed aliquod eius principium sit, per se in primo modo inest.

Num propositiones, in quibus subiectum cadit in definitione prædicati, sint per se in secundo modo.

Circa secundũ modũ dicendi per se dubitatur, quia in propositionibus, in quibus species prędicatur de genere, subiectum ponitur in diffinitione prædicati, & tamẽ nõ est prędicatio per se. ista enim animal est homo, est per accidẽs, cũ non sit de omni. Et similiter in propositionibus, in quibus differentia prædicatur de genere, subiectum ponitur in ratione prædicati, vt additum, quia est eius propria materia: & tamẽ nec ibi est prędicatio per se, quia nõ est de omni. ista enim animal est rationale, est per accidẽs, vt de se patet. Ad hęc facilè respõdent ad pauca respicientes: & dicunt, quod quia prædicatio per se pręsupponit prędicationem esse directã, & istæ prædicationes nõ sunt directę, ideo nõ sunt ad propositũ. cũ enim dixit Arist. quod per se secũdo modo sunt, quęcũq; insunt alijs &c. intelligitur salua prędicatiõe directa. Hęc respõsio & si quo ad primã obiectionem repellenda non videatur, in se tamen non plene vera videtur: quia vt patebit, propositio, in qua diffinitio accidentis in concreto prædicatur de eo est per se in primo modo, licet

Prima responsio. Aegidij.

licet impropriè, & tamen ibi interuenit prædicatio indirecta: non ergo prędicatio indirecta perseitatē omnino destruit. Sed dato, quod sic esset obiectioni secundæ nō satisfit, quia prædicatio differentiæ de genere nō est minus directa, quàm prædicatio simi de naso, & crispitudinis de capillo, & paris de numero, & similes, sicut enim in istis subiectū cadit in ratione prædicati & cōmunis est prædicato, & prædicatū cōparatur ad subiectū, vt forma ad materiā, ita in illis sit in quibus differētia prædicatur de genere: genus enim vt dictū est, quia propriè est differentiæ materia, in eius ratione, vt additum cadit, & cōmunius est ipsa, & differētia se habet ad ipsum vt forma ad materiā. Non est ergo indirecta prædicatio differentiæ de genere, aut omnes istæ sunt indirectę, quod est voluntarium. Oportet igitur aliter respōdere & dicere cum Aristotele in hoc cap. quòd prædicatum recipiens in sua ratione subiectum, quoddam est, quod simpliciter illi inest necessario, vt risibile homini & habere tres triangulo. quoddam vero, quòd non simpliciter, sed sub disiunctione neçessario inest subiecto, vt par vel impar respectu numeri. Et secundum hoc dicitur, quòd huiusmodi adductæ propositiones, eo modo quo sunt necessariæ sunt per se, & quia non sunt necessariæ nisi prædicato sub disiunctione sui oppositi sumpto, ideo non sunt per se nisi illo modo: vnde ista, animal est rationale, non est per se, sed ista, animal est rationale vel irrationale: sicut ista numerus est par, non est per se, sed ista, numerus est par vel impar, vnde Auerrois hic ait, quòd quia genus diuiditur per opposita diuisione essentiali, non euadit ab vno eorum, & proportio eius ad vtrunq; membrū sub disiunctione est sicut proportio hominis ad risibile. Arist. quoque in textu ait, quòd in secundo modo per se insunt triangulo Isopleuros, & scalenon, & altera parte longius, intelligens per hæc, differētias trianguli diuisiuas, potius quàm species. Quando ergo dicitur in textu, quòd per se secūdo modo insunt quæcunque, &c. intelligitur sic, quæcunque insunt aliis, quæ in eorum ratione sunt, per se insunt, simpliciter, vel sub disiunctione sui proprij oppositi. Et per hoc patet responsio ad alias instantias similes, scilicet nasus est simus, capillus est crispus, &c. hę enim omnes sub disiunctione sunt per se secundo modo, quia subiectum ponitur in ratione prædicati.

Secunda responsio.

Considerandum est rursus, quòd quia ad propositionem per se in secundo modo sufficit in subiecto includi id quod

ponitur in diffinitione prædicati, & nõ oportet semper ipsum subiectũ poni in diffinitione prædicati, vt patet quãdo pasſio superioris de inferiori prædicatur, ideo cùm in textu diffinitur secũdus modus dicẽdi per se, & dicitur, ꝙ ipsa subiecta insunt in diffinitione prædicati, glossetur ipsa secundũ se vel aliquid sibi intrinsecũ. Ad maiorẽ claritatẽ huius secundi modi dicendi per se aduerte, quòd etiã in hoc modo tripliciter propositiones reponuntur: nam quædã propriè & principaliter: & hæ sunt tam illæ, in quibus propriũ de suo primo subiecto vel eius diffinitione enũciatur: vt homo est risibilis, & animal rationale mortale est risibile, quàm illæ, in qbus diffinitio proprij de primo subiecto vel diffinitione sui primi subiecti dicitur, vt homo est naturaliter potens ridere, &c. & animal rationale mortale est naturaliter potens ridere, &c. vel aliquid huiusmodi: & hoc tam in propriis simpliciter, quàm in disiunctis, siue disiunctæ sint differentiæ diuisiuæ, vt animal est rationale vel irrationale: siue sint propria, quæ vocantur pasſiones disiunctæ, vt numerus est par vel impar. Quædam autem propriè & secundario: & hæ sunt illæ, in quibus pasſio superioris prædicatur de inferiori, vt Isoscheles habet tres angulos: & illæ, in quibus pasſio inferioris prædicatur de superiori particulariter sumpto, vt quædã figura habet tres: & illæ, in quibus pasſio alicuius subiecti prædicatur per se de subiecto illius subiecti: vt mistum est visibile, si color misto per se inest, & illæ, in quibus pasſiones Mathematicales prædicantur de sensibilibus, de quibus sunt demonstrabiles vel per medium naturale à priori, vt terra est rotunda, vel per medium Mathematicum, vt radij reflexi habent tres angulos æquales, &c. Quædam verò impropriè: & sunt tam illæ, in quibus diffinitũ prædicatur de diffinitione data nõ secundum exigentiam rei, sed modi significãdi, vt nasus curuus est simus, quàm illæ, in quibus diffinitum prædicatur de sua diffinitione data secundum rei exigentiam, vt curuitas nasi est simitas, & animal rationale mortale est homo. In his siquidem, quia subiectum est ipsa ratio prædicati, & prædicatum non denominatur subiectum, ideo in secundo modo impropriè reponi oportere duximus. Sunt etiàm hic locandæ & illæ, in quibus directè inferiora sub disiunctione de superioribus prædicantur, vt quantitas discreta est numerus vel oratio. Est quoque & hic attendenda latitudo secundi modi dicendi per se non solum secundum

istos

istos tres propositionum ordines, sed in quolibet ordine illa digniorem locum videtur tenere quæ prius numerata est. Causas autem horum satis ex rerum ordinatarum conditionibus elucescere credimus.

Num omnia, quæ non primo, vel secundo modo insunt, per accidens insint.

Circa propositionem illam correlariam quam post duos primos perseitatis modos addidit, scilicet (Quæcunque verò neutraliter insunt accidētia sunt) dubitatur. Si enim hoc verū est, sequitur quod illa, quæ insunt per se iuxta quartū modum per se accidentaliter insunt, quod est manifestè falsum: quia propositiones quarti modi ingrediūtur demonstrationē, vt in textu dicitur. Ad hoc est dicendū, quòd cùm quartus modus vt distinctus formaliter ab aliis vtatur per se vt cōditione causalitatis, & effectus, & vt sic nō habeat vt prędicetur de causa, quęlibet propositio quarti modi inquātū includit perseitatē prædicationis, ingreditur primum vel secundū modum, inquantum includit perseitatem causalitatis ingreditur quartū modum, & propterea omnis propositio per se ratione prędicationis, oportet, quòd sit in primo vel in secundo modo. Vnde ista (decollatus interiit) ratione causalitatis est in quarto modo, ratione verò prædicationis est in secūdo: quia interitus est vt passio decollationis, licet nō adæquata sibi, sed subiecto superiori communi decollationi, suspensioni, & cæteris huiusmodi. Subtiliter ergo ac optime dixit Arist. quæcunque nec in primo, nec in secundo modo insunt accidentaliter insunt: quia omnis inhæsio expers vtriusque perseitatis, est etiam expers quarti modi respectu illius subiecti. Vnde notāter dixit neutraliter insunt, insinuās per ly insunt, quòd de perseitate prædicationis loqueretur, inesse siquidem prædicationem fundat. Signum quoque huius non paruum est, quòd Arist. cōtra quodlibet per se ponens suum accidens contra per se quarti modi nō opposuit accidentalem prædicationem, sed causalitatem, dicens, quòd verò non propter ipsum, accidens est, vt si ambulante coruscauit. Quòd autē omnis propositio extra primum & secundum modum sit purè per accidens, declaratur sic: termini propositionis possunt dupliciter sumi, scilicet quidditatiuè, vel secūdū esse quod habent in hoc & in illo realiter, vel secundū rationem. Manifestum est autē quod perseitas propositionis confectæ ex eis non sequitur habitudinem eorum secun

secundum esse quod habent hic vel ibi, quia tale esse particulare cõtingẽs & corruptibile est, cum omni eo quod sequitur ad ipsum: propositio autẽ per se est necessaria & perpetuæ veritatis: vnde fit, vt propositio per se nõ fiat ex terminis, nisi secũdũ habitudinẽ, quã quidditatiue sumpti inter se habẽt. Talis autẽ habitudo in proposito nihil aliud est, quàm ꝙ ex diffinitione sua cõiunctio eorũ necessaria sit, & quia propositio ex duobus resultat terminis, subiecto, scilicet & prædicato, oportet, quòd quadrupliciter se habere possint ꝓpositionis extrema ad perseitatẽ. Aut enim subiectũ quidditatiuè determinat sibi prædicatũ, aut ecõuerso prædicatũ quidditatiuè determinat sibi subiectũ, aut vtrũque reliquũ, aut neutrũ alterũ. Si primo modo, fit propositio per se in primo modo perseitatis, in quo prędicatũ est ipsa quidditas subiecti, vel de subiecti quidditate. Si secũdo modo, fit propositio per se in secũdo perseitatis modo, in quo prędicatum determinat sibi ex sua diffinitione tale subiectum. Si tertio modo, hoc est impossibile nisi in correlatiuis, quia daretur circulus diffinitionũ. Correlatiuorum autem diffinitio alterius nõ facit alterius prædicatũ extra primum modum, quia vnum correlatiuorum non diffinitur ad reliquum nisi in obliquo. Si autem quarto modo tunc propositio est pure per accidens, vnde nanq; perseitas coniunctionis terminorũ erit, si neutrũ ex sua diffinitione, alterum sibi necessario vendicat? Iam enim dictũ est, quòd sola secundum diffinitionem habitudo perseitatem prædicationis constituit. Quæcunque igitur neutraliter insunt, accidentia sunt.

Tertius mod' substãtijs cõuenit.

Circa tertiũ modũ perseitatis aduerte ex supradictis quod cùm in textu dicitur (quòd per se sunt, quæ nõ de subiecto dicuntur alio quodã) sufficit, ꝙ intelligatur de subiecto inhęsionis, quo substantia caret, & hoc insinuasse videtur Arist. per illa verba, alio quodã: subiectũ enim inhæsionis est vere aliud ab eo quod de eo dicitur. & secũdũ hoc tã prima, quàm secunda substãtia per se est iuxta hũc tertiũ modũ, vt etiã textus manifeste proponit. Vnde cùm S. Tho. declarando tertiũ modum dicit, quòd per se vt significat aliquid solitariũ, cõstituit tertiũ modum perseitatis, nõ intelligitur de qualibet solitudine, sed ea tãtũ quæ diuiditur cõtrà in alio: hæc enim solitudo est quæ tertiũ cõstituit modũ: nec ista solitudo secũdũ sẽ intelligenda est negatiuè, quia modus importatus (in ly per se) vt constituit substantiam, positiuus est, licet negatiuè significetur.

Circa

Circa quartum modum perseitatis diligenter aduerte subtilissimam S. Tho. expositionem, secundū quam iste quartus modus distinguitur à secundo formaliter (vt dictum est) quia perseitas secundi est perseitas prædicationis, quarti vero causalitatis. Et quia contingit quandoq; quòd idem sit per se causa alicuius, & per se subiectum eiusdem, vt patet de subiecto respectu propriæ passionis, ideo quandoque secundus modus & quartus coincidunt in vnam propositionem secundum diuersas eius cōditiones. Apparet autem hoc manifestius, quàm suprà in hac propositione, animal rationale mortale est risibile, in qua subiectum, & ponitur in ratione prædicati, & causa illius propria est. Vnde non intelligunt S. Tho. qui eius expositionem impugnant, & ex rudi ingenio prouenit impugnare hoc: quia quartus modus requirit causam, quæ ita sit causa quòd non subiectum, & quòd dici debet, interfectus interiit secundum interemptionem: hoc enim falsum est, vt Albertus Magnus in hoc loco dicit, & ex Aristot. verbis habetur: ait enim. Item alio modo quod propter ipsum inest vnicuiq; per se. In quibus verbis sufficienter quartum modum per se diffinientibus, reduplicationis, aut causæ, de qua non prædicetur effectus, nullo modo meminit, quin potius prædicationem effectus de causa in hoc modo concurrere affirmat per ly quod inest: inesse enim prædicationem fundat.

Quartus modus ad causalitatem, licet adæquatè respiciat.

Aegidius hic.

Circa secundam conclusionem sciendum est, quòd aliud est loqui de his modis perseitatis in ordine ad totam demonstrationē simpliciter, & aliud in ordine ad eius conclusionē tantum. Similiter aliud est loqui de illis in ordine ad demonstrationem cōcludentem talem conclusionem, & aliud in ordine ad demōstrationem simpliciter & in cōmuni. Si enim loquamur de tota demonstratione, simpliciter & in communi, sic omnes modi ingredi possunt demonstrationem: maior enim & minor & conclusio fieri possunt, & in primo & in secundo & quarto modo, vt patet discurrendo per demonstrationes, quando demōstratur vna diffinitio per aliā, vel passio prima per diffinitionē subiecti, vel secunda passio per primam, &c. Tertius autē modus ratione subiecti, etiā à demonstratione vniuersaliter nō excluditur. Si autem loquamur de demōstratione simpliciter cōcludente talem cōclusionē, scilicet verè & simpliciter secundū naturā suā scibilē, & quo ad eius cōclusionem tantum, sic dicitur, ꝙ secūdus & quartus modus tantum demon-

Qui modi per se ingrediātur demōstrationem.

demonstrationem ingrediuntur. Taceo de tertio, quia incomplexus est. Et hoc modo intelligendus est S.Tho. in hoc loco, qui simpliciter scibilia, conclusiones secundũ naturam suã simpliciter scibiles interpretatus est. Themistiùs autem Auerrois & Albertus primo modo intelligendi sunt, cùm dicunt primum modum in simpliciter scibilibus admitti.

Cap.11. Com.10.

Passio sub disiunctione quomodo comparetur ad subiectũ.

Circa tertiam conclusionem sciendum est, quòd passio sub disiunctione necessaria, cuius textus meminit, nõ est vt quidã putant, passio vna simplex circumlocuta per tale disiunctum, sed sunt (forte) duæ passiones inadæquatæ sigillatim tali subiecto superiori, adæquatæ autẽ eius inferioribus, & ideò cum disiunctione, necessariò insunt superiori, & illud in earũ diffinitione vt additũ recipiunt: sicut & duæ differentiæ ex opposito euacuantes generis potestatem generi necessario insunt sub disiunctione, & in vtriusque ratione genus vt additum cadit. Sed quia metaphysici negotij hoc est sufficiat dixisse, quia sic est, ibi autem (si studiosam vitam concesserit nobis Deus) propter quid dicetur.

Num omnis propositio per se conuertatur in propositionem per se.

DVbitatur an propositio per se conuertatur in propositionem per se. Pro parte siquidem affirmatiua est, quia omnis propositio, in qua subiectum ponitur in ratione prædicati est per se secundo modo, & in qua prædicatum ponitur in diffinitione subiecti est per se primo modo: constat autem quòd propositio per se in secundo modo conuertitur in eam, in qua prædicatum ponitur in ratione subiecti. ergo conuertitur in propositionem per se primo modo, vt ista numerus est par vel impar conuertitur in istam, par vel impar est numerus. Pro parte verò negatiua est, quia in subiecto cuiuscunque propositionis per se clauditur intrinsecè ratio formalis inhærentiæ prædicati, sed hoc nõ potest saluari in conuertente propositionem per se: quia impossibile est quòd subiectum & prædicatum alicuius propositionis itá se habeant quòd vnum dependeat ab altero econuersò in eodem genere causæ: ergo, &c.

Scotistæ.

In hac dubitatione quidam scotistæ tenent simpliciter partem negatiuam, & mouentur ex ratione secundo loco adducta, & ex eo quòd credunt subiectum prædicari non posse de passione in primo modo, quia ponitur in diffinitione eius vt additum, quod nihil aliud est, quàm esse extraneum à ratione formali illius. Confirmántque opinionem suam ex dictis

Auer

Auerrois in 2.de anima.com.66.&67.vbi dicitur,quòd color est visibilis per se,quia subiectum est causa prædicati.Sed hæc opinio peripateticis non consonat. Tum quia iam ostensum est omnem propositionem necessariam esse per se, ac per hoc cùm ista sit necessaria,rationale est homo,erit per se. Tū quia illæ propositiones sunt per se, quibus conueniunt modi perseitatum secundū diffinitiones datas ab Arist.Constat autem quòd istis(rationale est homo)& his similibus, conuenit diffinitio secundi modi per se, & istis (par vel impar est numerus):conuenit diffinitio primi modi, quia in illis subiectū ponitur in ratione prædicati, & in his prædicatū ponitur in ratione subiecti,ergo,&c.Nec est audiendū dictum eorum,scilicet,quòd id,quod ponitur vt additum,nō prædicatur in primo modo, quia est extra rationem formalem diffiniti. Contrariatur enim primò Arist.qui in hoc loco notāter exempla dedit de his,quæ cadunt in diffinitione vt addita. Contrariatur secundò veritati, quia cùm ratio formalis rei & diffinitio sint idem in habentibus diffinitionem:& apud Arist.7.Metaphys.per longum processum passiones & accidentia aut non habent diffinitionem,aut habent per additum, nulla est diffinitio quidditatiua accidentis, in qua non claudatur intrinsecè subiectum. Sed quod decepit eos est:quia aliud est subiectum esse extra essentiam passionis & accidentis,&aliud est subiectum esse extra rationem quidditatiuā eius:& cùm primum sit verum, crediderunt secundū quoq; verificari: quod tamen apud peripateticos est error.Est ergo via media approbanda,quod nec vniuersalis affirmatiua, scilicet omnis propositio per se cōuertitur simpliciter in propositionē per se, est vera:quia nō cōuertitur ista,homo est animal,nec vniuersalis negatiua,scilicet nulla propositio per se conuertitur simpliciter in propositionem per se,est vera:quia ista,homo est animal rationale,conuertitur in istā,animal rationale est homo secūdo modo(vt etiam in tract.de demōstratione S.Tho. nomine insignito dicitur)&ex hoc patet sufficienter,q subiectū positum in ratione prædicati,imo quod plus est,est ipsa ratio prædicati,& eius causa. Sed quædā propositiones per se conuertuntur in per se:& hæ sunt omnes, quarū conuertētes simpliciter sunt necessariæ ex terminis. Nec obstat his qđ Arist. inferius dicet,quòd ista est per accidens,risibile est homo: ibi enim non accipitur accidens, vt opponitur ad per se, de quo

Com. 66. & 67.
Reprobatur.
Responsi. Scoti.
Replica.
T.c.41.
T.c.15.16 & 17.
Ratio erroris.
Nota.
T.c.35.

modo loquimur, vt in cap. 18. patebit diffusè ex textu. Confirmat autem sic esse (vt diximus) frequēs philosophorum exercitium in demonstrando, dum conuertendo præmissam demonstrationes faciunt, vt patet dum vtuntur in demonstrationibus vtraq; harum: omne intellectiuum est liberum, & è conuerso, omne liberum est intellectiuum: & similiter omne necessarium est æternum, & è conuerso, omne liberum est intellectiuum: & similiter omne necessarium est æternum, & è conuerso, omne æternum est necessarium, & similiter omne generabile est corruptibile, & è conuerso, omne corruptibile est generabile, & infinitis huiusmodi propositionibus philosophi vtuntur in diuersis demonstrationibus: constat autem quod demonstrationes non nisi propositiones per se assumūr. Vnde vel fateamur omnes errare, quod temerarium est, vel concedamus multas propositiones per se cōuerti simpliciter in per se. Ad rationē autē in oppositum dicitur primò, quòd loquendo de subiecto, vt distinguitur contra prædicatū, maior illa nec est ꝓbata, nec apparet vera vniuersaliter: in ista enim homo est animal rationale, prędicatū magis exprimit causam inhærere in subiecto, quàm è cōuerso: tamen non est dubium quin sit per se in primo modo. Dicitur secūdò, quòd dato quòd ista admitteretur, scilicet, quòd in omni propositione per se subiectū claudit in se causam, quare prædicatum insit sibi, sophismatum cōsequentis est ex hoc inferre, ergo claudit in se causam formalē, quoniā diuersis generib⁹ causarū cōtingere hoc potest: & propterea stat ex eisdē terminis fieri duas propositiones per se, & in vtraq; claudere subiectum causam in se inhærentiæ prędicati in subiecto, diuersimode tamen, in altera scilicet materialem & effectiuā, in altera formalē, &c. Non est opus tamen hanc descriptionē propositionis per se admittere, sed standum est in illis, quas dedit Arist. ex quibus hæc non habentur: sat enim esse propositioni per se dixit, si prædicatum ponitur in ratione subiecti, & è conuerso, nisi quis diminutè eum diffinisse fingat. Autoritas verò Auerrois ex 2. de anima, non cōfirmat aduersarios, sed magis deiicit: quoniam ibi Auerrois expresè dicit, quòd in hoc differt secundus modus per se à primo, quòd in secundo subiectum est causa prædicati, in primo verò è conuerso prædicatum est causa subiecti. Vnde si ex hac autoritate arguendum est manifestè concluditur, quòd non in omni propositione per se subiectum claudit

Com. 66.

claudit

claudit cauſam inhærentiæ prædicati in ſubiecto, cuius oppoſitum aduerſarij inde concludere volebant.

De vniuerſali. CAP. V.

Definitio Correlatiuum.

VNiuerſale autem dico, quòd vtiq; de omni ſit, & per ſe, ſecundum quod ipſum. Manifeſtum igitur eſt quæcũque ſunt vniuerſalia ex neceſſitate inſunt rebus. Per ſe autẽ & ſecundũ quòd eſt ipſum, idẽ eſt: vt per ſe ineſt lineæ punctum, & rectũ: etenim ſecũdum quòd linea, & triangulo ſecundũ quòd triangulus, duo recti: etenim per ſe triangulus duobus rectis æqualis eſt. Vniuerſale autem eſt tunc cum in quolibet & primò demonſtretur: vt duos rectos habere, neq; figuræ cuilibet ineſt vniuerſale, quãuis eſt demonſtrare de figura, quòd duos rectos habet, ſed non de qualibet figura, nec vtitur qualibet figura demonſtrans. Quadrangulus enim figura quædã eſt, nõ habet autem duobus rectis æquales. ſed iſoſcheles quidẽ duobus rectis æquales habet, ſed non primũ ſed triangulus prius. Quòd igitur quodlibet primum monſtratur duos rectos habere, aut quodcunque aliud huic primo ineſt, vniuerſale eſt, & per ſe demonſtratio huius vniuerſaliter eſt, aliorum autẽ quodammodo non per ſe, neque de equicrure eſt vniuerſaliter ſed frequentius, id eſt per aliud. Oportet autẽ non latere, quòd multoties contigit peccare, & non eſſe quod demonſtratur primũ vniuerſale. ſecundum quod videtur vniuerſale demonſtrari primũ. Decipimur deceptione hac, cùm aut nihil ſit accipere à ſuperiori extra ſingulare, quàm ſingularia. Aut ſit quidem, ſed innominatũ eſt in differentibus ſpecie rebus. Aut ſi contingat eſſe ſicut in parte totũ in quo monſtratur, eis autẽ, quæ ſunt in parte quidem ineſt demonſtratio, & erit de omni. ſed tamen non eſt huius primi demonſtratio vniuerſaliter: dico autẽ huius primi ſecundũ quod eſt demonſtratio, cùm ſit primi vniuerſalis. Si igitur aliquis demonſtrabit quod rectæ quidẽ non coinciduut, videbitur vtique eſſe demonſtratio propter id quod omnibus rectis ineſt, non autem eſt. ſiquidem non quoniam ſic æquales ſint fiat hoc. ſed ſecundum quod quomodocunque æquales. Et ſi triangulus non eſſet aliud, quàm iſoſcheles, videbitur vtique eſſe demonſtratio. Et proportionale quidem commutabiliter eſt ſecundũ quod numeri ſunt, & ſecundum quod lineæ, & ſecundum quod firma, & ſecundũ quod tempora ſunt: quemadmodum demonſtrabatur aliquando ſeorſum, ſic contingens eſt de omnibus vna demonſtratione demonſtrari: ſed ſunt propter id, quod innominatum quiddam omnia hæc vnum, vt longitudines, firma, tempora, & ſpecie differunt à ſe inuicem, ſeorſum accipiebatur: Nunc autem vniuerſaliter monſtratur: non enim ſecundum quod lineæ ſunt, aut ſecundum quod numeri inerant, ſed

Propoſitio prima.

Propoſitio ſecunda.

Modi errandi circa prædicatũ vniuerſale.

Secũdus.

Tertius.

ſecundum quod hoc, quod vniuerſale ponunt eſſe. Propter hoc neque ſi aliquis monſtrauerit vnumquemque triangulũ demonſtratione, aut vna, aut altera, quod duos rectos habet vnumquemque iſoſcelẽ ſeorſum & ſcalenon, id eſt, gradatum: nõdum cognouit triangulum quod duos rectos habet, niſi ſophiſtico modo: neq; vniuerſaliter triangulum, neque ſi nullus eſt præter hæc triangulus alter, neque ſecundum quod triangulus eſt cognouit, neq; omnem triangulum, ſed aut ſecundum numerum, ſecundum ſpeciem non autem omnem, etſi nullus eſt quem non nouit. Quando igitur non nouit vniuerſaliter, & quando nouit ſimpliciter. Manifeſtum eſt quòd ſi idem eſſet triangulo eſſe & iſoſcheli, aut vnicuique, aut omnibus: ſi verò non idem, ſed alterum, ineſt autem ſecundum quod triangulus, non nouit. Vtrum autem ſecũdum quod eſt triangulus, aut ſecundum quod eſt iſoſcheles, & quando ſecundũ hoc ineſt primo, & vniuerſaliter cuius eſt demonſtratio? Manifeſtum eſt, quòd quando ablatis inerit primo, vt iſoſcheles æneo remoto triangulo inſunt duo recti: ſed æneum eſſe remoto & iſoſchele, ſed non figura aut termino, ſed non primis duo ergo primo: ſiquidẽ triangulo ſecundũ hoc ineſt aliis, & huius vniuerſaliter eſt demõſtratio.

Correlarium ſecundum.

Correlarium tertium.

Regula cognoſcendi vniuerſale.

Summa huius capituli hæc eſt.

Diffinitio.

VNiuerſale dico quod cùm de omni ſit & per ſe, eſt ſecundum quod ipſum.

Correlarium.

Quæcunque ſunt vniuerſalia ex neceſsitate inſunt rebus.

Per ſe & ſecundum quod ipſum eſt idem: vniuerſale autem tunc eſt cum in quolibet, & primo demonſtratur, declarantur vtraque exemplariter.

Propoſitio prima.

Demonſtratio per ſe huius vniuerſalis eſt, aliorum autem quodammodo non per ſe.

Propoſitio ſecunda.

Erramus autem circa vniuerſalis acceptionem tripliciter: vel cùm nihil ſit accipere à ſuperiori extra ſingulare: vt ſi triangulus non eſſet aliud, quàm iſoſcheles. Vel cùm innominatum eſt ſubiectum proprium: ſicut in differentibus ſpecie rebus, vt commutata proportio inuenitur in numeris, lineis, firmis, & temporibus. Vel ſi contingat eſſe ſicut in parte totum in quo monſtratur: vt ſi de rectis lineis non concurrere monſtretur.

Modi errandi.

Correlarium.

Si quis monſtraret vnumquemq; triangulum quòd duos rectos habet, triangulum non cognouit, quoniam duos rectos habet, niſi ſophiſtico modo, nec vniuerſale trianguli, nec omnem triangulum ſecundum ſpeciem, ſed ſecundum numerum, etiam ſi nullus eſt quem non nouit.

Si

Si triangulo & isoscheli aut vnicuique, aut omnibus idem erat esse cognoscens, hæc simpliciter nouit: si verò non idem, sed alterum, non nouit vniuersaliter. *Correlarium.*

Id cui primò inest aliquid, seu cuius aliquid est vniuersale, non est id, quo remoto illud remanet: neque omne illud, quo remoto illud non remanet, sed illud cui inest, & per ipsum aliquod quibusque inest. *Regula.*

Series autem hæc est.

Intendens tertium præmittendum, scilicet vniuersaliter in hoc cap. explanare quatuor facit. Diffinit nanque primò ipsum vniuersale, & declarat eius diffinitionem ex conueniētia inter per se, & secundū quod ipsum prima propositione: secundò ostendit quomodo demonstrator vtatur vniuersali secunda propositione. Tres modos errandi circa vniuersale tertiò declarat, duobus adiunctis correlariis, quorū primum sequitur ex secundi erroris destructione: secundū verò ex radicali ratione, qua omnes eliduntur errores, distinctione scilicet, vel indistinctiòne formali, quam errantes non aduertunt. Regulam vltimò valde notabilem subdit, ad sumendum vniuersale, accommodatis exemplis isoschelis figuræ, & trianguli respectu ipsius habere tres, &c.

Num definitio Prædicati vniuersalis sit competens.

Circa diffinitionem vniuersalis dubitatur dupliciter: primò, quia videtur in ea committi nugatio. Cùm enim secundum quòd ipsum sit idem quod per se (vt in textu dicitur) superfluè vtrunque in diffinitione ponitur: sufficiebat enim ponere secundum quod ipsum. Insuper cùm per se sit de omni, non oportebat ibi ponere de omni.

Secundò dubitatur, quia non videtur diffinitio illa explanare totam diffiniti naturā, sed diminutā: ista siquidē propositio, isosceles habet tres, seu homo habet sensum tactus de omni & per se, secundū quod ipsum est, tamē prædicatū nō est vniuersale talis subiecti, vt de se patet: quia habere tres est vniuersale trianguli, & esse sensitiuū secundū tactū est vniuersale animalis. Assumptū declaratur quo ad tertiā particulam, quia quo ad primas duas euidens est: probatur ergo sic, illud conuenit alicui secundū quod ipsum, quod cōuenit sibi cum reduplicatione sui, quia secundū quod ipsum & inquantū tale

idem ſunt: ſed in qualibet iſtarum hoc inuenitur: iſta enim eſt ſimpliciter vera, homo inquantum homo habet ſenſum tactus, & ſimiliter iſta, iſoſcheles inquantū iſoſcheles habet tres: ergo, &c. Et confirmatur, quia illud ineſt alicui cum reduplicatione: & ſecundū quod ipſum, quod ineſt ratione ſuæ diffinitionis quidditatiuæ: ſed ſupradicta ſunt huiuſmodi: ergo, &c. patet minor: quia diffinitio ſubiecti aſſumeretur pro medio ſecundū viā communē ad demonſtrandum talem concluſionem. Mediū autē eſt ratio quare maior extremitas inſit minori. Ad primā dubitationem dicitur, quod quia in diffinitione oportet explicite ponere ſuperiora omnia vſq; ad vltimam differentiā, & tamen poſteriorem implicite quodammodo claudere priorē (vt patet: cùm dicitur, animal eſt ſubſtātia animata ſenſibilis) ideo in diffinitione vniuerſalis explicauit de omni, & per ſe. Nec ob hoc ſequitur nugatio, quia ad nugationē nō ſufficit qualiſcunq; incluſio vnius in altero, ſed exigitur, quòd vnum includatur formaliter, & intrinſece in conceptu formali alterius. Vnde dicere animal rationale non eſt nugatio, quia animal vt additum in cōceptu rationalis cadit, & ſimiliter dicere naſus ſimus & ſimilia. Et quoniam per ſe non includit formaliter de omni, nec (ſecūdum quod ipſum) includit formaliter per ſe, licet illa inferant, ſicut etiam rationale infert animal, ideo nulla nugatio in propoſito accidit. Quod autem per ſe non includat formaliter, & intrinſece de omni, patet ex diffinitionibus per ſe in cap. præcedenti. Quod verò (ſecundū quod ipſum) non includat formaliter & intrinſece vtrunque patet ex hoc capitulo, vbi Ariſtoteles in prima propoſitione, exponens ſecundum quod ipſum, ait, quod idem ſonat quod primo: clarū autem eſt ex dicendis: quod in ratione (primi) formaliter & intrinſece nō clauditur aliquod horū. Nec te decipiat quod dici cōſueuit ꝙ iſta ſe habent ſicut ſuperius & inferius, eo enim ſenſu dictū eſt, quo dicimus, quòd rationale & animal ſe habēt vt inferius & ſuperius, quia omne rationale eſt animal, & non ecōtra, vnde ex hoc nō habetur, ꝙ poſterius inter iſta includat formaliter, & intrinſece ſuū prius.

Ad ſecundam dubitationem dicitur, quòd quia ſecundum quod ipſum duo ſonat, ſcilicet ly (ſecundū quod) quod denotat cauſalitatē, & ly (ipſum) quod importat ipſam cauſam vel rationem eſſendi: ideo cum duplici diſtinctione intelligi poteſt. prima eſt quòd ly ipſum poteſt dupliciter ſumi. Vno modo

pro

pro omni eo quod actualiter & formaliter res est, alio modo pro eo tantũ quo formaliter à cæteris res differt. Secũda distinctio est q ly secũdũ quod potest dupliciter sumi. Vno modo vt notat reduplicatũ esse rationẽ quod predicatũ insit huic. Alio modo vt notat reduplicatũ esse rationẽ adæquatam quod prædicatum insit simpliciter. Si primo modo vtriusq; distinctionis accipiatur secundũ quod ipsum, sic reduplicat rem ratione cuiusq; quod formaliter & intrinsece sibi inest, denotans illud esse rationem, quare ipsum sit tale, & sic per se & secundum quod ipsum sunt termini conuertibiles. Sic enim omnis propositio per se, est secundum quod ipsum & ecõuerso, quia tam in primo quam in secundo modo prædicatum conuenit subiecto ratione eius, quod actualiter & formaliter in subiecto clauditur. Et de primo quidem manifestum est, de secundo autem declaratur: quia passio inest subiecto ratione alicuius intrinsecæ partis suæ diffinitionis, partes autem diffinitionis tales constat claudi actualiter & formaliter in diffinito: vnde, cum non omnis propositio per se sit secundũ quod ipsum, vt hic de eo loquimur, non accipitur in proposito, secundũ quod ipsum primo modo. Si vero intelligatur secundo modo, vtriusque distinctionis, sic (secundũ quod ipsum) reduplicat rem ratione proprij sibi soli conceptus, quo formaliter est talis, & denotat illud esse adæquatam rationem talis prædicati, & sic per se est superius ad secundum quod ipsum: sic enim non omnis propositio per se est secundum quod ipsum, quoniam quandocunq; genus dicitur de specie est per se in primo modo & non est secundum quod ipsum, eo quod specifica differentia non est ratio adæquata quare genus insit, cum genus inueniatur extra illam, & multa cõueniũt inferiori per se ratione superiorũ, quæ non cõueniunt ei ratione eius quo differt ab illis, vt patet de omnibus passionibus superiorũ, & sic sumitur in proposito. Vnde ad obiectiones dicitur quod procedunt vtendo ly secundum quod ipsum, primo modo & non secundo: homo enim habet sensum tactus secundũ id quidem quod formaliter est, quia secundũ quod est animal, sed non secundũ id quo differt ab animali, & cæteris speciebus. Et similiter iuxta primũ sensum reduplicatiua admitti potest. Ad confirmationem dicitur quod inesse alicui ratione suæ diffinitionis quidditatiuæ, potest intelligi dupliciter. Primo modo accipiendo diffinitionem à suis partibus, & hoc modo indubie verũ est, quod quic-

quid vendicat sibi aliquid ratione suæ diffinitionis, conuenit ei secundum quod ipsum, quia diffinitio soli diffinito conuenit, & ipsum à cæteris distinguit. & hoc modo falsa est minor. Alio modo potest intelligi inesse alicui ratione suæ diffinitionis, accipiendo diffinitionẽ ratione suarũ partiũ, & sic falsum est in proposito quod assumitur in maiori, & quia probatio minoris procedit hoc modo, quoniã diffinitio hominis nõ assumitur vt medium ad concludendũ ipsum habere tactũ nisi ratione suæ partis, quæ est animal. sufficeret, enim animal assumere pro medio, & similiter est de isoschéle & habere tres, ideo non cõcludit minorem in eo sensu, in quo probãda erat.

Num per se & secundum quod ipsum sint idem.

Circa primam partem primæ propositionis, scilicet per se, & (secundum quod ipsum) est idẽ. Aduerte aliquos S. Tho. expositionẽ non penetrare, credũt enim ꝙ secundũ S. Thõ. per se & secundũ quod ipsum idẽ sint cõuertibiliter. occasionẽ autem sic opinãdi sumũt ex duobus. Primo ex eo ꝙ introducẽdo præfata Arist. verba S. Tho. ait, ꝙ ne aliquis crederet aliud esse quod in diffinitione vniuersalis dixerat per se & secundum quod ipsum est, subdit per se & secundũ quod ipsum est, idem est. secũdo ex eo ꝙ paulo ante diuidẽdo textũ ait, Circa primũ duo facit: primo ostẽdit ꝙ vniuersale continet in se & dici de omni & per se. secũdo ostẽdit quid addit supra ea, ibi vniuersale autẽ. Hi autem ideo ad S. Tho. mentẽ non perueniũt, quia S. Tho. expresse in secũdo cõtra Gentiles cap. 15. multũ interesse sentit inter per se, & secundum quod ipsum: potest enim vt clarè patet idem conuenire pluribus per se, sed non potest idẽ conuenire duobus secũdũ quod ipsum, quia quod conuenit alicui secundum quod ipsum, ipsum nõ excedit, sicut habere tres non excedit triangulum. Quod si forte dixerint quòd per se & secũdũ quod ipsum, simpliciter apud S. Tho. differunt, sed non differũt secundũ ipsum in hoc textu, refrænent linguam propter tria. Primo quia superfluitatem secundum hoc imposuit Arist. si enim synonyma, aut idem formaliter, & conuertibiliter sunt, alterũ superfluit. Secundo quia diminutus esset S. Thõ. non declarando quod æquiuocè accipitur hic secundũ quod ipsum & in communi vsu philosophorum, & præsertim quia & omnes, & ipse ex hoc capitulo vti cõsueuerũt proprietate vocabulorũ, seruãdo secundũ quod ipsum, vt differt à per se,

Secundo cõtra gẽt. cap. 15.

Vbi supra contra gẽtilem.

se, & sonat idem quod primo vt in allegato capitulo euidēter apparet. Nec superficierenus consideres hoc præsertim: plurimum siquidem apud me valet. Tertio quia S. Tho. hoc expresse dicit, quod principium huius capituli, in quo dicitur (vniuersale autem dico quod cum de omni sit, & per se est secundum quod ipsum est) est diffinitio ipsius vniuersalis: quod si diffinitio est, totam diffiniti naturam explicat. & cōsequenter ly secundum quod ipsum non sumptum est vt conuertitur cum ly per se, vnde ideo Arist. dixit quod secūdum quod ipsum, & per se idem sunt: quia idem essentialiter sunt sicut inferius & superius, propter quod subiūxit quid addit supra per se, quod scilicet, addit ly primo. Quādo ergo dixit S. Tho. quod ne aliquis crederet aliud esse &c. intellexit aliud essentialiter. Quod vero præmiserat diuidendo textum intelligendū est explanatiue, seu declaratiue. Arist. enim primo ostendit, id est explanat, quòd vniuersale includit de omni & per se, & secundo ostendit, id est, explanat quid addit supra ea, & hæc indubie vera sunt. sed cum his stat, quòd etiā primo ponat integram diffinitionē ipsius vniuersalis, in qua non ita clarè planum sit quid addat vniuersale supra ea, sicut quòd includat illa, propter obscuritatē illi⁹ vocabuli, secundū quod ipsum declarati post, per ly primo. Et hæc videtur mihi sentētia Arist. Si quis tamē per se, & secundū quod ipsum idē cōuertibiliter esse cōtenderit si simpliciter hoc teneat, contra veritatem, Theophrastum Albertum, S. Tho. & viam communem tenet. Si autem hoc in loco tantùm idem intelligat, quia Themistij Auerrois, & S. Tho. verba hoc sibi fauent, ly secundum quod ipsum non secundo, sed primo modo exponat, vel ly per se, exaltet, & secundum eius summum eo vtatur: & onus respondendi assumat.

Respōdet argumentis.

Them. primo posteriorū cap. 12.

Auer. c. 11.

Circa secundā partem propositionis primæ, scilicet vniuersale autē est. cum primo demōstratur. Notādum est, quòd cùm superlatiuū dupliciter exponatur, scilicet negatiue & positiue, hic ly primo, vtroque modo expositū veritatem habere oportet: quia quod conuenit alicui vt vniuersale eius (vt modo loquimur de vniuersali) nulli alteri inest prius, & sibi inest prius omnibus aliis, alias ei non cōueniret primo, vt in textu habetur: cùm autem audis vniuersale oportere inesse ita ei cuius est vniuersale, quòd nulli alteri prius, esto cautus, & scito, quòd quo ad hoc id tantū censetur alterum quod formaliter differt à subiecto sumpto secūdū quod ipsum modo exposito,

Vniuersale est quod inest primo quomodo intelligatur.

id est sumpto secundũ id quo formaliter differt à cæteris, propter quod tam genus ipsius subiecti, quàm quodlibet inferius ipso, alterũ in proposito est à subiecto: ita quòd si aliquid inest subiecto ratione sui generis, vel cuiusuis superioris, vel inferioris nõ inest illi primo. Differẽtia verò propria subiecti constitutiua cũ ipso cõuertibilis alterũ à subiecto nõ est in proposito, sicut nec tota diffinitio subiecti alterũ ab ipso hic censetur, neq; enim differentia talis formaliter differt à subiecto sumpto secundum quod ipsum est, neq; diffinitio tota vt de se patet: idẽ namq; est formalis cõceptus omniũ trium: differens secundũ diuersos modos concipiendi, seu significandi illũ: vnde ex hoc quòd hominis diffinitioni, seu conuertibili differẽtiæ prius inesse dicimus risibile quàm homini, non sequitur: ergo non conuenit homini primo: quia vt dictũ est, alteri cõuenire non dicitur nisi alterũ habeat conceptum formalem à subiecto secundum quod ipsum. Nec prætereundum est, quòd siue tale prædicatum immediate fluat à differentia conuertibili, siue mediate hoc non obstat. Tam enim primam passionem, quàm secundã & quã tertiã inesse primo subiecto à quo originantur dicimus, eo quòd omnes à subiecto sumpto secundum quod ipsum effluãt, licet quædã prius natura alia. Nec in hoc ergo fallaris, vt quia passio tertia per secundam de subiecto demonstratur à priori, & similiter secunda per primam, quòd propterea neges ipsam inesse primo subiecto. Ad demonstrationem enim sufficit medium esse causam proximã prædicati, & non oportet esse id à quo primo fluit prædicatum.

Obiectio. Et si arguatur, prius secũda passio inest primæ, quàm subiecto: quia prima passio vere mediũ est tunc, & prima passio differt formaliter à subiecto: ergo non primo inest subiecto. Dicitur primo quòd maior est falsa: quoniam licet insit secunda primę proximius quàm subiecto, non tamen prius. Dicitur secundo quòd maior vniuersaliter loquẽdo est impropria, quoniam passio secunda non vniuersaliter inest primæ, sed fluit ab illa, à subiecto autẽ & fluit & est in illo: dicitur tertio quòd prima passio vt manet in ea vis quidditatis subiecti non censetur alterum à subiecto. Dicitur quarto ad euellendas omnes huiusmodi ambiguitates, quòd cùm dicitur vniuersale alicuius est quod inest illi primo, &c. intelligitur vt subiecto, ita quòd id cuius a, est vniuersale secundum quòd ipsum, debet subiici ipsi a, ita quòd à nullo formaliter distincto mendicet

Responde tur. primo. secundo. tertio. quarto. Nota.

subiici

subiici illi, licet alteri communicet vt medio: & sic causat illud, quod à nullo sibi mendicat hoc: licet alteri communicet vt causæ mediæ, & sic omnes obiectiones cessant.

Circa declarationem secundæ partis primæ propositionis aduerte, quod ex eis quæ ibi dicuntur: sumitur illa regula generalis, quòd quādo aliquid conuenit alicui subiecto primo, per illud subiectum potest de quolibet alio cui conuenit (tam superiori quàm inferiori) & quàm coniuncto realiter eidem demonstrari à priori. Hæc tamen regula qualiter intelligenda sit (propter quædam prædeclaranda dicetur in 7.cap.)

Vniuersale prædicatum conuenire subiecto oportet ita quod per ipsum formaliter, vel participatiuè inuentum reperiatur in aliis.

Circa regulā cognoscendi vniuersale. Dubitatur an illud, quod conuenit alicui primo, posit inueniri in aliquo, in quo eius primo subiectum nō inuenitur secundum se. Et quia hæc quæstio est inconsueta & valde necessaria, ideo exemplariter declaro titulum. Videmus ꝙ habere tres angulos æquales, &c primo conuenit triangulo, & secundario conuenit superioribus & inferioribus eo, puta figuræ & Isocheli, & subiecto & accidentibus eius, puta æri & albedini, triangularibus. In omnibus autem his nunquam inuenitur actualiter habere tres, &c. nisi præinueniatur in eis ipsius triāguli natura secundum seipsam, vt patet. Nunquā enim figura habet tres æquales, &c. nisi sit triangularis & similiter nunquam æs, aut albedo habet tres, &c. nisi triangularitatem sapiat. Quia igitur hic videmus in huiusmodi, dubitamus, an vniuersaliter verū sit, quòd id, quod cōuenit alicui primo, ita vendicet sibi illud primo subiectum, quòd inueniri nō posit in aliquo, in quo non inueniatur illud primo subiectum secundum se. Dico autē secundū se, id est formaliter, vt distinguitur contra virtualiter, ita quòd oporteat ad hoc quòd vniuersale alicuius inueniatur in alio, quòd eius primo subiectū formaliter sit coniunctū illi alij, vel vt superius inferiori, aut ecōuersò, vel vt actus potentiæ, aut econuersò, vel vt pars toti, aut econuersò, & huiusmodi, & nunquam sufficiat coniunctū esse illi virtualiter. Oritur autem quæstio hæc hoc in loco propter examen vltimæ particulæ, quę regulam complet, scilicet per ipsum in aliis quibusque inest, oportet nanq; discurrere sub ly: aliis, quæ referri intelliguntur, & quæ non. Prima autē facie intuentibus textū, & expoſi

Sup. t. cō. 18. in solutione primi dubij, circa finē.

positores illustres apparet, quòd impossibile sit inueniri vniuersale alicuius absq; eius primo subiecto formaliter. Ex textu quidem, quia in tota eius serie non nisi de his sit sermo, quibus subiectum formaliter communicatur, vt in omnibus exemplis adductis, ibi etiam in singulis erroribus manifestè liquet. Ex expositoribus verò quia dicunt, quòd vniuersale, de quo loquimur, consistit in adæquatione subiecti ad prædicatum, & econuerso, quòd si mutuo adęquantur, ergo vnum non inuenitur vbi alterum non est. Subtilius autem si perscrutati fuerimus, inueniemus, quòd id, quod conuenit alicui primo, inuenitur vbi eius primo subiectum, non formaliter, sed participatiuè tantum reperitur. Quod sic manifestatur, quemadmodum in textu habetur, idem sonant hæc tria. a. inest alicui per se, secundum quod ipsum est. & a. inest alicui primo, & a. inest alicui, & per illud inest cæteris, ac per hoc necesse est, vt vbicunq; verificatur aliquod horũ triũ, ibi verificetur quodlibet illorum. Et quia multa sunt, quę alicui insunt & per illud cæteris quæ illud participãt, ita quòd nõ sunt illi subiecto realiter coniuncta, nõ multa sunt, quæ conueniunt alicui primo, & extra illud formaliter, licet non extra illud participatiuè inueniuntur. Sunt autem huiusmodi perfectiones communes Deo & aliis, vt in Metaphysica ostenditur, perfectiones siquidem tales Deo formaliter insunt, & per ipsius participationem formaliter insunt aliis, in quibus naturam ipsam diuinam formaliter non inueniri manifestum est, vnde ex hoc potest sic formari ratio ad propositum ostendendum. Quicquid inest alicui & per ipsum cęteris, inest ei primo, siue secundum quod ipsum perfectio communis Deo, & aliis inest Deo, & per ipsum cæteris: ergo inest Deo primo, siue secundum quòd ipsum. Tunc vltra. Sed in illis cæteris non inest natura diuina formaliter, sed participatiuè tantum: ergo aliquid, quod conuenit alicui primo, potest inueniri extra eius primo subiectum formaliter, licet nõ participatiuè, quod erat intentum. Maior est ipsa Aristot. regula, minor autem ex Metaphysicæ suppositis. Et quia multis fortè videbitur hoc nouum, & quærent quomodo poterunt glossare regulam Arist. ideo confirmo supradicta autoritate S. Tho. in secundo contra Gentiles, cap. 15. volentis, quòd esse conuenit Deo secundũ quod ipsum, & cæteris ipsius participatione. Fundatur autem doctrina hęc supra ipsis rerum naturis, quibus oportet nostros conceptus confor

Secundo cõtra Gentiles. c. 15.

conformes esse:ita,vt secūdum diuersitatem rerum de quibus loquimur diuersimodè oporteat applicare vniuersales regulas ad ipsas:vnde fit,vt quia res habens aliquod propriū,communicatur aliis secundū seipsam tantum modis supradictis, & etiam proprium eius communicetur eisdem,ratione illius formaliter tantum inuenti in eis, vt de triangulo & eius proprietate patet. Quia verò res aliqua non est communicabilis secundum seipsam,sed participabilis,oportet quòd eius proprium in aliis inuentum participatione quadam illius primi subiecti eis insit,vt sic cōmunicatio proprietatis, cōmunicationem quandā naturæ sequatur, vt sic propriū non fateamur exire suum primo subiectum. Sunt enim (vt proposita exēpla sequamur)omnia alia à Deo, quædam diuinæ naturæ participationes,quasi deitates participatæ,& ideo si id, quod primo diuinæ conuenit naturæ eis conuenit, non exit suum primo subiectum, imò comitatur illud. Saluatur igitur mutua adæquatio subiecti,& suis vniuersalis,non solum quando ipsum vniuersale inuenitur tantum in eis, in quibus subiectum eius formaliter inuenitur, sed etiam quādo inuenitur extra suum primo subiectum formaliter, quia non inuenitur extra suum primo subiectū participatiuè,& hoc sufficit:& maximè quando tale vniuersale etiam participatiuè, inuenitur extra suum primo subiectum,licet formaliter vt in similibus est.Regula ergo Aristot.dicens, quòd id est primo alicuius subiectum, cui illud inest,& secundum ipsum aliis inest, non est restringenda quo ad illam particulam, & secundum ipsum aliis, vt intelligatur secundum ipsum formaliter inuentum in aliis, sed in sua amplitudine suscipienda, vt qualitercunq; hoc fiat, dummodo saluentur istæ duæ conditiones,scilicet,quòd illud tale prædicatum insit formaliter subiecto, & quòd nō nisi per illud,vel secundum illud,vel ratione illius cæteris insit.

Quod demonstratio est ex iis quæ sunt per se,& ex necessariis.

CAP. VI.

SI igitur est demonstratiua scientia ex necessarijs principijs: quod enim scitur non potest aliter se habere: quæ autem per se sunt necessario insunt rebus: hæc enim sunt in eo quod quid est quibusdam: alia insunt in eo quod quid est prædicantibus de ipsis,quorum alterum oppositorum necesse est inesse: manifestum est quod ex huiusmodi quibusdam vtique fit demonstratiuus syllogismus. Omne enim aut sic est,aut secundum accidens: accidentia autem non necessaria sunt.

Aut

Aut igitur sic dicendum, aut principium ponendum quod demonstratio necessaria est: & si demonstratum est, illud aliter se habere non potest, ex necessarijs igitur oportet esse syllogismum: ex veris quidē enim est & non demonstrantem syllogizasse: ex necessarijs autem non est, nisi demonstrantem: hoc autem proprium demonstrationis est. Signum autem, quòd demōstratio ex necessarijs, quoniam & instantias ferimus sic ad opinantes demonstrare, quòd non necesse: si opinemur aut omnino contingere aliter, aut sermonis causa. Manifestum autem ex his quod stulti sunt qui se existimant rectè accipere principia, si probabilis sit propositio, & vera, vt Sophistæ, quòd scire, scientiam est habere. Non enim quod probabile est, aut verum, principiū est, sed primum in genere, circa quod demonstratur, & verum non omne proprium. Quòd autem ex necessarijs oportet esse syllogismum manifestum ex his est. Si enim qui non est habens rationem propter quid existente demonstratione nō est sciens. Esse autem posset vt a, de c, ex necessitate esset: b, autem medium, per quod demonstratum est, non ex necessitate: non sciuit propter quid. Non enim est hoc propter medium: hoc enim contingit non esse, conclusio autem necessaria. Amplius si aliquis nesciuit rem nunc, habens rationem, & saluatus est salua re, nec oblitus, neque prius sciuerat: corrumpi autem posset medium si non est necessarium: quare habebit quidem rationem saluam, re salua, nescit autem: neque ergo prius sciuerat. Si verò non corruptum est, contingit autem corrumpi, quod accidit, vtique esset possibile & contingens: sed est impossibile sic se habentem scire. Conclusio prima. *Cùm igitur conclusio ex necessitate quidem sit, nihil prohibet medium non necessarium esse per quod demonstratum est: est enim ex non necessarijs necessarium syllogizare, sicut & verum ex non veris.* Conclusio secunda. *Cùm autem medium ex necessitate est, & conclusio ex necessitate: sicut ex veris verum semper. Sit enim a, de b, ex necessitate: & hoc de c, necesse est ergo & a, c, inesse.* Conclusio tertia. *Sed cùm non necessaria est conclusio, neque medium esse necessarium possibile est: sit enim a, in c, non ex necessitate, b autem b. ex necessitate: hoc in c, ex necessitate, & a, ergo in c, ex necessitate inerit, sed non concessum est. Quoniam igitur quod scitur demonstratiuè, oportet ex necessitate inesse, manifestum, quòd & per medium necessarium oportet habere demonstrationem, aut non sciet neque propter quid, neque quòd necesse est illud esse: sed aut opinabitur nesciens, si accipiatur tanquam necessarium non necessariū, aut neque opinabitur, similiter & si quod sciat per mediata, siue propter quid, & per immediata.*

Summa

Summa huius capituli haec est.

DEmonstratiua scientia est ex necessariis. Probatur quadrupliciter: primò à priori, quia quod scitur est necessarium: secundò probatur à posteriori sic, quod est ex his, quæ sunt per se, est ex necessariis, vt patet inductiuè in primo & secundo modo perseitatis. Demonstratio est ex his, quæ sunt per se, quia omne aut sic inest, aut secundũ accidens quod necessarium non est: ergo, &c. tertiò probatur à priori, quia conclusio per eam scita est necessaria: tenet consequentia: primò ex differentia inter syllogismum & demonstrationem orta ex fine proprio demonstrationis, qui est scire: quartò probatur à signo, quia contra opinantes demonstrare instamus, quòd assumptum non sit necessarium.

Stulti sunt opinati accipere bene principia, si probabilis sit propositio & vera, vt Sophistæ, quoniam principium demonstrationis nõ est probabile vel improbabile, aut omne verum sed primum & proprium vnicuique. *Correlarium.*

Secundò probatur illa consequentia à priori, quia scire est cognoscere propter quid res est, necessarij autẽ propter quid necessarium esse oportet, aliter conclusionem oportet esse & præmissas non, vt patet in terminis generalibus.

Tertiò probatur à posteriori, quia si quis nunc nescit, habens rationem saluatus, salua re non oblitus, neque prius sciuit. Talis est cognoscens conclusionem necessariam per medium non necessarium: quia contingit illud corrumpi, si corruptum non est: ergo, &c.

Conclusio necessaria non infert medium non necessarium: sicut nec conclusio vera infert præmissas veras. *Conclusio.*

Medium necessarium infert conclusionem necessariã esse: sicut ex veris non nisi verum: patet in terminis generalibus. *Conclusio.*

Conclusio non necessaria infert medium non necessarium esse, patet in terminis generalibus. *Conclusio*

Medium non necessarium non infert conclusionem non necessariam esse. Reliquum erat hoc. *Conclusio addita.*

Cognoscens necessariã cõclusionẽ per mediũ non necessarium, aut opinetur se per mediũ necessariũ scire aut nõ nescit tã quia & per mediata, quàm propter quid & per immediata. *Correlariũ secundum.*

Series autem hæc est.

TRactaturus promissa, scilicet ex qualibus sit demõstratio, intendénsq; in hoc cap. declarare, ꝙ demõstratio est *Aegidius hæc.*

ex

ex necessariis, duo facit: primò ponit conclusionem principalem & quadrupliciter eam probat, adiuncto post quartā probationem correlario, sequentibus deinde aliis duabus tertiæ rationis propositionibus: secundò declarat habitudinem inter medium & conclusionem in syllogismo, penes hoc quod est esse necessarium tribus conclusionibus quartam residuam ostendentibus, correlario opposito.

Intentum philosophi in hoc capitulo quod sit.

Circa principalem conclusionem scito quosdam, quibus non sat est ostendere ingeniū suum in adinuentione nouæ expositionis, nisi mordeant alienā; quæ à veritate non recedit, hoc in loco S. Tho. expositionē impugnarē. Aiunt enim quòd non recta est expositio, dicens quòd in prima huius cap. propositione Arist. probat demonstratiuam scientiam esse ex necessariis, quia qđ scitur impossibile est aliter se habere propterea, quia in textu sit sermo conditionalis sic. (Si igitur est demonstratiua scientia, ex necessariis principiis, quod enim scitur non potest aliter se habere.) Ex hoc arguitur sic. Nota conditionis, scilicet ly si non, cōsueuit poni supra cōsequēs, sed antecedens. ergo non probatur in ista consequentia demonstratiuam scientiā esse ex necessariis, sed assumitur. Pudet respondere. Manifestatur siquidem eorū cæcitas, dum sibiipsis non intēdentes aliena fœdare volunt, non enim illud totum est antecedens apud nos, quod sit ab ipsis, neq; totus sermo adductus vnam integrat conditionalem, sed antecedens est. Si demonstratiua scientia est, consequens verò ex necessariis principiis, supple oportet eam esse, residuū vero est probatio consequentiæ, vt clarè habes in expositione S. Thom. Illorum autem expositio an recta vel non recta sit, mihi curæ non est, quoniam circa textus expositionem, cuilibet licentiam nō nego dicendi, vt libet, dummodo textum non destruat.

Num omne per se sit necessarium.

Circa secundam propositionem principalis conclusionis occurrit dubium non dissimulandum ex eo quod assumitur ibi, quòd omne per se est necessarium. Hoc enim nō videtur verū, quia ista, Sortes est homo, est per se in primo modo dicendi per se, cùm prædicatū ponatur in diffinitione subiecti, si diffiniretur. vt habetur in 5. Metaphy. cap. de per se, & tamen ista non est necessaria, quia tēporalis est & corruptibilis: necessarium autē æternū esse constat, quia impossibile est

T. c. 23.

aliter

aliter se habere, patet autem ꝙ eius veritas temporalis & cōtingens sit ex corruptione alterius extremi, sortis. S. neq; enim fieri potest vt coniunctio significata per affirmatiuam propositionem remaneat inter aliqua altero eorum corrupto. Ad euidentiam huius dubitationis sciendum est, ꝙ quia enuntiatio affirmatiua de tertio adiacente non significat subiectum, aut prædicatum esse, sed coniunctionem prædicati cum subiecto, ideo ad videndum perpetuitatem & necessitatem veritatis significatæ per talem enunciationem, non oportet attendere an subiectum, vel prædicatum sit, vel non sit, & cōsequenter nec an sit corruptibile, vel incorruptibile, sed oportet diligenter inspicere, an cōiunctio prędicati cum subiecto sit temporalis & corruptibilis seu contingens, an perpetua & incorruptibilis, seu necessaria, omne enim necessariū est incorruptibile, & econuerso, & similiter omne contingens est corruptibile & econuerso. Ad videndum autem an coniunctio prædicati cum subiecto sit incorruptibilis, nō oportet attendere, an prædicatum non possit esse, aut intelligi sine tali subiecto, sed econuerso an subiectum nō possit esse, nec intelligi (prima vel secunda operatione intellectus) sine tali prædicato. Tunc enim euidenter apparet coniunctio prædicati & subiecti incorruptibilis, quando subiectum intelligi non potest absq; cōiunctione ad prædicatum. Quo modo enim corrūpitur cōiunctio, quæ nec secundū esse, nec secundū intellecti desinere potest, cum autē in prædicatione quidditatiua prædicatum ita claudatur in subiecto, ꝙ subiectū nec esse, nec intelligi sine illo possit, cōsequens & quod veritas per talē propositionem importata sit incessabilis & necessaria. Quia verò omnis propositio, in qua species prędicatur de proprio indiuiduo, est prędicatio quidditatiua (vt patet ex speciei diffinitione) oportet ꝙ quęlibet talis sit necessaria & perpetua, & sic ista propositio. sortes est homo, est perpetuæ & incorruptilis veritatis propter necessariam connexionem subiecti cum prædicato. Ad id verò quod obiiciebatur dicitur, ꝙ nihil obest perpetuitati veritatis significatæ per propositionē corruptio extremorum. Siue enim homo sit, siue nō semper est verum dicere, homo est animal, nec minus siue sortes sit siue non, semper est verum dicere sortes est homo, si vniuoce vtamur sortis nomine. Si nāq; sortis nomine, modo intelligas indiuiduū humanū, & postea indiuiduū cadaueris, iam non vniuoce accipis

fortem. Simile enim est ac si fortis nomine canem, aut piscem intelligeres. Vnde vniuocatione terminorum seruata simpliciter & absolute necessaria est ista, fortes est homo, sicut & ista, homo est animal. Et ad maiorem claritatem suadeo hoc

T.c.8. ex verbis Arist. in 4. cap. Declarans siquidem ipse in diffinitione de omni, quid sit semper dici de aliquo, ait, quod est si nunc est homo, nunc est animal, id est quandocunque de aliquo verificatur subiectum de eodem verificetur prædicatum, ex quo habetur, quòd illud prædicatum semper est in subiecto, quod semper sequitur ad suum subiectum, & si necessario sequitur propositio illa non solùm est perpetua, sed simpliciter est necessaria. Cùm autem ad fortem necessario sequatur homo, oportet quòd propositio dicens, fortes est homo, non solùm semper sit vera, sed necessaria. Decipiuntur

Ratio erroris aliorum. verò in hac materia dicentes oppositum, quia ea æquiuoce fortis nomine vtuntur, & non aduertunt, quòd non minus est necessaria ista, fortes est homo, quàm ista fortes est fortes, quia necessario prima ad istam sequitur. Non minus enim sequitur, fortes est fortes, ergo fortes est homo, quàm sequatur A est fortes, ergo A est homo, illam autem, scilicet fortes est fortes, esse perpetuę incorruptibilis, scilicet & necessariæ veritatis simpliciter, est adeo per se notum, vt indisciplinati & indispositi ad philosophandum sit quærere eius probationem. Amplius propter proteruos & debilioris ingenij viros. Omnis enunciatio cuius res significata non potest aliter

In prædicamento substãtia circa fi. dicta vltima. se habere, quàm sicut per illam enunciationem significatur, est enunciatio necessaria, patet ista ex Arist. in prædicamentis. Sicut enim ab eo quòd res significata est vel non est oratio dicitur vera vel falsa, ita ex eo quòd res significata nõ potest aliter esse, vel potest, oratio dicitur necessaria vel contingens: sed enunciatio quælibet, in qua species de indiuiduo proprio prædicatur est huiusmodi, quòd scilicet res significata per eam non potest aliter se habere, quàm sicut significatur per illam. ergo &c. Patet minor, quia res significata per huiusmodi propositiones nil aliud est, quàm coniunctio subiecti cum prædicato vt patet. Talem autem coniunctionem (vt probatum est) impossibile est aliter se habere. Est igitur ista, fortes est homo, perpetuæ & simpliciter necessariæ veritatis, licet vtrũque extremum possit non esse, hoc enim nihil obest, vt declaratum est.

Quæcunq

Quæcunque sunt per se eo modo quo eorum naturalis dispositio exigit necessaria sunt.

Circa eandem secundam probationem principalis cõclusionis. Dubitatur quomodo illudmet assumptum.s.Quęcunq; sunt per se sunt necessaria verificetur. Cùm enim omnis cõclusio demonstrationis sit per se,& propositiones,in quibus cõiunctiones, aspectus & eclipses luminarium prædicantur demonstratiue cõcludantur,eas per se oportet esse, & tamen necessariæ nõ sunt,quia possunt aliter se habere eorũ significata. Clarum est enim ꝙ corpora cælestia aliter & aliter se habent secundum huiusmodi accidẽtia, quoniam nõ semper eis insunt. Ad hoc multipliciter respõdetur. Primo negatur, ꝙ istæ propositiones sint per se: quia nõ demonstrantur in actu, sed in aptitudine, sed hoc est superius in quarto capitulo improbatum. Secũdo dicitur,ꝙ istæ sunt necessariæ in ordine ad causas suas,ita ꝙ eclipsis relata ad lunam non inest sibi necessario, relata autẽ ad causam suã,puta interpositionem terræ, inest sibi necessario, qa posita interpositione necessario inest. Sed nec responsio hæc sic intellecta satisfacit,quia hoc ad necessitatem cõclusionis non sufficit. Primo,quia remaneret in rei veritate cõclusio nõ necessaria,quoniã in ea causa nõ ponitur,sed subiectũ,puta luna & eclipsis. Secũdo, quia iterũ redit quæstio eadẽ de necessitate alterius præmissæ,in qua subiecto causa cõiungitur,puta interpositio terrę ipsi lunę,nõ enim est magis necessaria interpositio terræ quàm eclipsis,& si hoc iterum dicatur pręcise necessarium in ordine ad causam,iterum de illa causa quæretur,& si assignabitur situs luminarium in talibus locis,iterum de necessitate talis situs quæretur, cum & ipse nõ sit necessarius magis,aut procedetur:ergo in infinitum in huiusmodi necessariis in ordine ad causas,aut ad aliquod necessarium in ordine ad subiectũ & causam simul venietur. Et cõfirmatur hoc, quia oportet nõ solùm maiorẽ extremitatem inesse medio necessario,sed etiã mediũ necessario inesse minori,& maiorẽ minori necessario cõiungi,aliter demonstratio nõ est. Secundum autẽ hanc rationẽ tantummodo colligatio maioris extremitatis cũ medio est necessaria,vnde nõ magis necessaria est ista,luna eclipsatur,quàm ista, homo est disgregatiuus visus,vtriusq; siquidem prædicatum necessarium est in ordine ad causam suam : disgregatiuum namq; visus necessarium est in ordine ad albedinẽ,quę est eius causa.

Primo in notãdo circa finem.

Aegidij opinio.

infra tex. com.29.

Et cùm clarũ ſit ꝙ neceſsitas iſtius nõ ſufficit ad demonſtrationis cõcluſionem, dicatur ꝙ neceſsitas in ordine ad cauſam præciſe ad demonſtrationis concluſionẽ non ſufficit. Amplius neceſſariũ preciſe in ordine ad cauſam eſt neceſſarium nõ niſi ex ſuppoſitione. ſ. ſi cauſa ſit, ſed ad neceſsitatem concluſionis demonſtrabilis nõ ſufficit ꝙ reducatur ad neceſsitatem ſuppoſitionis, quia ſic omnis concluſio eſſet neceſſaria: cũ ex fine primi perihermenias habeatur: ꝙ quęlibet propoſitio neceſſaria eſt ex ſuppoſitione. Ex ſupradictis ergo in quarto capitulo ſumenda eſt reſponſio: & dicẽdum eſt, ꝙ iſtę ſunt per ſe & neceſſariæ: eo modo quo perpetuæ ſunt, ſempiternæ autẽ veritatis ſunt, nõ ſecundum omne tẽpus ſimpliciter, ſed ſecundũ omne tẽpus, quo prędicata nata ſunt ineſſe ſubiectis, nunquã ſiquidẽ fallit, quãdo nata eſt eſſe cõiũctio, vel oppoſitio luminarium. Vnde ad id quod aſſumitur, ꝙ poſſunt eorum ſignificata aliter ſe habere, eodẽ modo dicitur quòd impoſsibile eſt eorum ſignificata aliter ſe habere tempore quo nata ſunt eſſe, licet aliquo tẽpore non ſint, & hoc ſufficit: imo (vt in philoſophia naturali experientia oſtendit) ad neceſsitatem concluſionis demonſtrabilis ſufficit, quod vt in pluribus nõ poſsit aliter ſe habere. Neceſsitas enim propoſitionũ, de qua poſterioriſticus loquitur, ex materia ſumenda eſt: & ſicut analogice, & non vniuoce inuenitur in diuerſis rebus, ita analogice in premiſsis & cõcluſionibus demonſtrationum diuerſarum requirenda eſt, fatuum eſt ſiquidem quærere propoſitiones omnes neceſſarias vniuoce neceſſarias, ſi res ipſæ ſignificatæ nõ ſunt vniuoce neceſſariæ. Vnde (ſicut ſuperius diſtinctum eſt) de omni, in tres ordines; ita neceſſarium diſtinguendum eſt. In ſeparatis ſiquidem à materia eſt neceſſarium ſimpliciter: in mobilibus autẽ, ſed incorruptibilibus, eſt neceſſarium regulariter: in mobilibus autẽ & corruptibilibus eſt neceſſarium vt in pluribus. Quouis ergo horum trium modorum propoſitio neceſſaria ſit: demonſtrationem ingredi non prohibetur.

Circa fi, In primo notando. *Hoc clare habẽs ĩfra tex. c. 43.* *Cap. 23. primo notando.* *Cap. 4. circa diuiſionem de omni.*

Omnem propoſitionẽ neceſſariã eſſe per ſe & econuerſo, alias omnes per accidens eſſe & non neceſſarias oſtendit.

Circa id quod aſſumitur in probatione eadem. ſ. omne aut ſic ineſt, aut ſecundũ accidens. (Accidẽtia enim nõ neceſſaria ſunt.) Aduertẽdum ꝙ ex proceſſu Ariſtotelis euidenter apparet: quòd propoſitio per ſe in primo vel ſecundo modo, & propoſitio neceſſaria cõuertuntur: & propoſitio per accidẽs & propoſit

propositio nõ necessaria, similiter cõuertũtur. Si enim omnis propositio est aut sic.i.per se in primo vel secundo modo, aut secũdũ accidẽs:& quęlibet taliter per se est necessaria:& secũdũ omnis accidẽs est nõ necessaria : nulla remanet propositio necessaria, quæ nõ sit per se modo dicto, & nulla remanet propositio necessaria, quę nõ sit per accidens. Aliter diuisio sufficiens nõ fuisset, qua dictũ est, omne aut sic inest, aut secundum accidẽs. Cùm igitur oporteat hanc cõuertibilitatẽ acceptare, & verã esse, sciro propositiones per se in primo & secũdo modo vocari hic omnes, quas supra diximus esse per se tã propriè quàm improprie, & eas vocari per accidẽs, quę nec ꝓprie nec improprie primum vel secũdum modũ perseitatis ingrediuntur. Tu autẽ qui scrutator es operis hinc aduertas quàm recta & cõsona Aristoteli fuerint supra à nobis explanata doctrina (in capitulo de per se) & quàm optimè dictũ sit, ꝙ omnis propositio per se, oportet ꝙ sit in primo vel secundo modo. Reliquas enim Aristoteles expresse hic ponit esse non necessarias. Et quoniam prauę dispositionis ignorantia multos occupasse ac detinere videtur in hac cæcitate (vt iam velut cõmunis animi conceprio à multis proferatur) ꝙ propositio necessaria cõmunior est propositione per se. Vltra ea quę diximus cõfutandos eos esse duximus autoritatibus aperrisvt vel sic resipiscãt, aut erubescant. Themistius in capi.14. huius expresse dicit, quòd sola ea, quæ dicuntur per se sunt necessaria. & dicit Aristotelem hoc demonstrasse: cõstat autem ab exclusiua ad vniuersalem terminis transpositis tenere argumentum, ergo omnia necessaria sunt per se. Auerrois quoq; in commen.15. huius expresse dicit: quòd sicut dixit Aristoteles demonstratio non euadit quin sit aut ex propositionibus per se. aut accidentalibus:& accipit accidentale vt infert cõuertibiliter non necessariũ (vt probabitur,) ergo apud ipsum & Arist. propositio per se, & propositio accidentalis, id est nõ necessaria diuidunt sufficienter propositionem, cum ergo constet propositionem necessariam non claudi sub nõ necessaria, ergo clauditur sub altero mẽbro.s. propositione quæ est per se, nulla ergo restat foris propositio necessaria: sed omnes clauduntur sub per se. Quòd autẽ Auerrois accipiat (ly accidentale) vt distinguitur contra necessarium, patet ibidem: quia immediate post diuisionem factam subdit has consequentias: ꝙ si est ex accidentibus non est ex necessariis: quia accidentalia non sunt necessa-

C.4.de per se.

The.c.14.

Consi.15.

Infra.te.c. 18.t.c. 19. ria:& si est ex necessariis non est ex accidentalibus. Arist.& hic (vt diximus)& in capitulo sequenti: vt ibi dicitur:& in capitulo de per se, vbi post diffinitos modos per se dixit quæcunque neutraliter insunt, accidentia sunt, hoc idem sentit.

Num scientia corrumpatur corrupta re scita.

Circa vnam illarum quatuor conditionum quibus amitti scientia dicitur in tertia probatione illius quæstionis, scilicet salua re, Dubitatur an scientia corrumpatur corrupta re scita. Experientia enim ostendere videtur, quòd non oporteat corrumpi scientiam re scita corrupta. Philosophi nanq; habentes scientiam de rosis: non perdunt eam hyemali tempore: quo rosę corruptę sunt:& similis est ratio in aliis. Ad hoc breuiter dicitur quòd cum ab eo, quòd res est vel nō est, oratio & vniuersaliter scientia, quæ conclusionum est habitus, sit vera vel falsa, vt in prędicamentis dicitur,& scientiam falsam fieri sit ipsam non esse, impossibile est scientiam remanere re scita corrupta. & ideo notanter Aristoteles addidit in textu illam particulā, salua re. Sed aduertere oportet, quòd res scita proprie loquendo non est subiectum vel prædicatum: sed coniunctio prædicati cum subiecto: quam quia necessariam esse oportet & per se incorruptibilem esse constat: si tamen corrumperetur: scientia ipsa necessario corrumperetur. Vnde ad id quod in oppositum adducitur dicitur: quòd licet tempore hyemali corruptæ sint omnes rosæ: res tamen scita corrupta non est. Tum quia res scita nō est rosa(sed rosam esse.a.)quod est impossibile aliter se habere: quoniam necessarium est,& incorruptibile. Tum quia rosa suo modo scita, id est, vt de quo est scientia: vt sic incorruptibilis est. rosa enim vniuersalis, de qua est scientia, corruptibilis non est, vt infra dicetur, sed hæc rosa & illa corrumpuntur: de quibus non est scientia. Et si arguatur: rosa est corrupta tempore hyemali. Rosa est res scita: saltem vt subiectum. ergo res scita est corrupta. Sophisma fit secundum fallaciam accidentis. sed de his infra. Ex hac autem tam facili fundata & breui responsione apparet quantū vagentur illi qui scientiā remanere corrupta re ideo saluāt: quia remanēt semper res in causis suis. hoc enim est per accidēs: nihil enim minus remaneret sciētia mea de triāguli passionibus & rosa &c. si omnia annihilarētur me solo remanēte: quā si remaneret prima causa: aut corpus cæleste &c. extranea enim hæ sunt à sciētia iā habita: nulla enim mutatio ex his sequit in ea.

Substātiæ circa finem. *cap. 9.* *Arguitur.*

Quòd

Quòd demonſtratio eſt ex his quæ ſunt per ſe, & non ex his, quæ ſunt per accidens. CAP. VII.

ACcidentium autem non per ſe, quomodo determinatum eſt per ſe, non eſt ſcientia demonſtratiua. Non enim eſt ex neceſsitate demonſtrare concluſionem: Accidens enim contingit non ineſſe. de tali enim dico accidente. Atqui dubitare fortaſſe aliquis poſſet, cuius cauſa hæc oportet interrogare de his, ſi non neceſſe eſt concluſionem eſſe. Nihil enim differt, ſi aliquis interrogatus quæcunq;, & poſtea dicat concluſionem. Oportet autem interrogare non tanquam neceſſarium ſit propter interrogata, ſed quod dicere neceſſe eſt illa dicenti & vere dicere ſi vere erunt quæ ſunt. Quoniam autem ex neceſsitate inſunt circa vnumquodq; genus quæcunq; per ſe & ſecundum quod vnumquodq; eſt, manifeſtum eſt: quòd de his quæ per ſe ſunt, demonſtratiuæ ſcientiæ ex talibus ſunt: accidentia enim non neceſſaria ſunt. Quare non neceſſarium eſt concluſionem ſcire propter quid ſit, neq; ſi ſemper ſit, non per ſe autē. vt ſunt per ſigna ſyllogiſmi. quod enim per ſe ſciet, neq; propter quid. Propter quid autem ſcire eſt per cauſam ſcire: propter ipſum ergo oportet & medium tertio, & primum medio ineſſe.

Prima cõcluſio. — *Reſpõſio.* — *Tertia cõcluſio.* — *Correlarium.*

Summa huius capituli hæc eſt.

SCientia demonſtratiua non eſt accidẽtium non per ſe. probatur à priori, quia ex neceſsitate demonſtrat concluſionem, accidens autem contingit non eſſe. *Prima cõcluſio.*

Quare de accidentibus non per ſe fiunt interrogationes, ſi ex eis non poteſt fieri concluſio neceſſaria. *Oppoſitio.*

Oportet interrogare de his, non vt ex eis fiat concluſio neceſſaria, neceſsitate conſequentis, ſed neceſsitate conſequentiæ & vera ſi vere ſunt præmiſſæ. *Reſpõſio.*

Demonſtratiuæ ſcientiæ ſunt de his, quæ ſunt per ſe, & ſecũdum quòd vnumquodq; eſt. Probatur à priori: quia eſt, de & ex neceſſariis circa vnumquodq; genus. Accidentia enim quæ reliqua ſunt, non ſunt neceſſaria. *Secunda concluſio.*

Non eſt neceſſarium concluſionem ſcire propter quid ſit ſi medium ſemper eſt, & non per ſe eſt. Probatur à priori: quia ſcire propter quid, eſt ſcire per cauſam, tunc autem concluſio per ſe non per ſe ſcitur. *Tertia cõcluſio.*

Propter ipſum ergo oportet medium tertio, & primum medio ineſſe. *Correlarium.*

Series autem hæc eſt.

DECLARATVRVS in hoc capitulo demõſtrationis propoſitiones eſſe per ſe, prima cõcluſione determinat concluſio-

nes demonstrationis non esse per accidens, subiungens circa hoc dubitationem quandã & soluens. In secunda deinde conclusione, demonstrationis cõclusiones per se, & præmissas per se, & secũdum quod vnumquodq; est fore determinat. Et quia præmissas, quæ faciũt scire simpliciter, oportet esse per se prę-missas, ideo deducit tertiã cõclusionẽ, & eius correlariũ ex ea.

Num demonstrationis conclusio poßit esse per accidens.

Dubium. Circa primam conclusionem dubitatur, quia v. detur quòd demonstrationis conclusio poßit esse per accidẽs. omnis enim cõclusio, in qua propria paßio inferioris prædicatur de superiori est per accidens, cum etiam ipsum inferius superiori accidat. multæ autẽ tales demonstratiue concluduntur. igitur multæ demonstrationis cõclusiones sunt per accidens. minor habetur ab Aristotele superius in capitulo quinto vbi dixit, quòd licet vniuersale trianguli non demonstretur primo nisi de triangulo, per ipsum tamen triangulũ contingit monstrare de figura, quòd habet duos rectos. Ad hoc dicitur, quòd aliud est cõcludere paßionem inferioris de superiori, & aliud est concludere eandem paßionem de eodem superiori particulariter sumpto. paßio siquidem inferioris, quamuis accidat superiori, non accidit tamen ei particulariter sumpto. Vnde ista est per accidens. figura habet tres angulos ęquales duobus rectis, ista autem est per se (licet reductiue) aliqua figura habet tres angulos æquales duobus rectis. Et quòd prima sit per accidens probatum sufficienter est. Quòd autem secunda sit per se & necessaria probatur sic. Omnis conclusio ex veris necessariis & per se rectè syllogizata, est necessaria & per se, vt habetur ex præcedenti capitulo, vbi dictum est ex necessariis necessarium tantum sequi, & quòd propositio per se & necessaria conuertuntur: sed conclusio, in qua paßio inferioris prædicatur de superiori particulariter sumpto rectè syllogizatur ex veris necessariis, & per se: ergo talis conclusio est necessaria & per se. Minor exemplariter ostenditur, faciendo talem demonstrationem in primo tertiæ. omnis triangulus habet tres angulos æquales duobus rectis. omnis triangulus est figura. ergo quædam figura habet tres angulos æquales duobus rectis. Quia ergo aliud est concludere de superiori, & aliud de superiori particulariter sumpto, dicitur ad dubium, quòd nulla conclusio, in qua paßio inferioris prædicatur de superiori est demonstrabilis, licet sit demonstrabilis de eo particul

Marginalia: *T. c. 11.* — *Respondetur.* — *Cap. 6. t. c. 17.* — *Nota.*

particulariter sumpto. Et ad id quod adducitur ex textu Aristotelis, dicitur quòd Aristoteles intendit eo modo quo nunc declaratum est. Vnde cum dixisset, & tamen est de figura monstrare, quòd habet duos rectos, subiunxit. Sed non cuiuslibet figuræ est, nec vtitur qualibet figura demonstrans habere tres. Vbi clare insinuat quòd non de figura, sed de quadam figura demonstratur habere tres. Quòd si obieceris ex eo, quòd indefinita particulari æquiualet, quòd sicut particularis in tertia figura conclusa est, ita indefinita concluditur, & cõsequenter ita est necessaria ista, figura habet tres, sicut ista, quædam figura habet tres. Memento quòd posterioristica doctrina traditur hic, secundum quam, quia ad materiam descendit subiectum simpliciter & absque signo, vniuersalis magis vim obtinet quàm particularis, & propterea incompacte loco particularis subiectum simpliciter absque signo poneretur. Sed quoniam in verbis vis facienda non est, vbi de rebus constat, ideo dicitur quòd dummodo demonstrans passionem inferioris de superiori vtatur ipso superiori non vt superius est, seu non vniuersaliter, siue hoc faciat particularizatione, siue indefinitione, non est curæ: quouis nanq; modo loquaris oportet si demonstrare vis, quòd superiori particulariter secundum rem vtaris. Vnde & Aristoteli (vbi supra) non sat fuit dicere, non cuiuslibet figuræ est, sed addidit nec vtitur qualibet figura demonstrans habere tres, sophisticas importunitates per hoc excludens. Ex his habes qualiter intelligenda sit regula illa ex quinto capitulo sumpta scilicet. Quando aliquid conuenit alicui primo, per illud subiectum potest de quolibet alio, cui inest à priori demonstrari, intelligenda est enim quando coniunctio illius alterius cum primo subiecto illius proprij est necessaria & per se, aliter altera præmissarum esset per accidens: quod demonstratio non patitur, vt hic patet. Hác glosam diligenter memoriæ commendato.

vbi supra t.cõ.11.

Arguitur.

Responsio.

ex.t.com. 11.in fine.

Num quæ per se insunt necessario insint.

Circa probationem eiusdem primæ conclusionis aduerte quòd ibi expresse Aristoteles ait accidens non per se non ex necessitate inesse: & declarat se loqui de per se eo modo, quo superius determinatum est de per se. & consequenter omnino vult quòd omne accidens, quod necessario inest per se inest, & omne accidens, quod non per se inest, non necessario inest, ita quòd accidens necessario inesse & per se inesse

conuertibiliter se sequi asserit. Et quoniam sententia hæc profunda est, subtilissima eam Sanctus Tho. expositione declarauit, & quia sua quoque expositio difficultate & dubitatione non caret, eam declarare volo & enucleare secundum vires. Intendens igitur declarare S. Tho. prædictam Aristo. sententiam, qua dicitur, quòd si accidens per se non inest, necessario non inest. Cum accidens triplex sit scilicet separabile, inseparabile, & propria passio: primo reiecto, quia non necessario inest ad duo residua se conuertit, & supponens quòd vtrunq; eorum necessario insit, declarat quòd vtrunque eorum per se inest ei cui necessario inest tali processu, omne accidens, quod necessario inest alicui subiecto, oportet quòd habeat in illo subiecto causam, ex qua ita fluat, quòd non possit non sequi, aliter non esset assignare causam huius necessariæ connexionis. Sed vtrunque horum, id est, tam propria passio, quàm accidens inseparabile necessario inest. ergo vtrunq; horum habet in illo subiecto, cui necessario inest, causam, ex qua ita fluit quòd non potest non sequi. Tunc vltra. omne accidens habens taliter causam in subiecto, aut causatur à principiis speciei, aut ex principiis indiuidui. si taliter causatur ex principiis speciei est propria passio, & consequenter eius subiectum, cui necessario inest, est species. Si vero taliter causatur ex principiis indiuidui est accidens inseparabile, & consequẽter eius subiectum cui necessario inest est indiuiduum. Tunc vltra. omne accidens, quod causatur ex principiis subiecti, recipit in sua diffinitione illud subiectum, ex cuius principiis causatur, quia vnumquodq; diffinitur ex propriis principiis. sed accidens inseparabile causatur ex principiis indiuidui. ergo in diffinitione accidentis inseparabilis ponitur indiuiduũ. Tunc vltra. ergo accidens inseparabile per se prædicatur de indiuiduo in secundo modo dicendi per se. ergo de primo ad vltimum omne accidens, quod necessario inest alicui, inest illi per se, quod erat declarandum.

Dubium primum.

Circa hunc processum quadrupliciter dubitatur. Primo circa id quod supponitur, scilicet quòd accidens inseparabile necessario insit. primo quia hoc est contra Porphyrium dicentem, quòd accidens vt comprehendit sub se separabile & inseparabile est, quòd contingit eidem inesse & non inesse, & quod adest & abest subiecto præter subiecti corruptionem. Si enim accidens inseparabile abesse potest, non inest necessario: quia

cap. de accidente.

quod

quod necessario inest, impossibile est non inesse (vt dicitur in secundo perihermenias.) Secundo quia quod necessario inest semper inest, accidens autem inseparabile non semper inest, quoniam pulli coruorum albi nasci dicuntur, & postmodum increscunt. Tertio quoniam Albertus in prædicabilibus suis dicit quod corui possunt fieri albi. impossibile est autem fieri oppositum eius quod necessarium est esse. ergo, &c.

Secundo perihermenias.

Cap. de accidente.

SECVNDO dubitatur circa processũ ipsum. videtur enim quod cõmittatur æquiuocatio illius termini, s. (inesse necessario) quia nunc vt sumitur pro inesse secũdum rem, nunc verò prout sumitur pro inesse secundum intellectũ componentẽ & diuidentẽ: cum enim supponitur accidens inseparabile inesse necessario intelligitur secũdum rem tantũ (vt Porphy. dixit) quia potest coruus intelligi albus. Cùm autẽ Arist. ait, ꝙ omne accidens, quod necessario inest, per se inest, intelligitur de illo accidente quod necessario inest secũdum intellectũ componentem & diuidentẽ, id est ꝙ ita inesse intelligitur ꝙ propositio negatiua remouẽs tale accidẽs ab illo subiecto, sit non solum falsa, sed impossibilis, & implicans contradictionẽ &c. accidens enim quod sic necessario inest, per se inest, quia absq; subiecto diffiniri nõ potest, non autẽ omne quod secundũ rem à subiecto remoueri nõ potest, vt de nigredine corui patet &c.

Dubium secũdum.

TERTIO dubitatur circa id quod in fine assumitur, scilicet quod in diffinitione accidentis inseparabilis ponitur indiuiduum. Hoc enim videtur omnino impossibile, quia inter accidens & subiectum proprium, per quod diffinitur, est talis adæquatio quod soli illi conuenit primo, etsi alteri conuenit, ratione illius conuenire necesse est. Inter accidens autem inseparabile, & indiuiduum, talis adæquatio non videtur. intuemur enim nigredinem, quæ accidens inseparabile est corui, extra speciem coruorum inueniri, & non propter indiuidualem complexionem coruorum, vt patet, &c. & similiter de albedine respectu cigni, &c.

Dubium tertium.

QVARTO dubitatur circa conclusionẽ principaliter intentam ex hoc processu, scilicet ꝙ accidens inseparabile sit accidens per se. Est enim regula generalis ex 5. cap. huius sumpta, ꝙ omne accidens cõueniens pluribus per se & vni non ratione alterius, cõuenit eis ratione alicuius cõmunis per se inuenti in illis, quoniam oportet cuiusq; accidentis per se inueniri subiectũ cui conuenit secũdum quod ipsum. Accidens autem

T. com. 12 & 13

tem inſeparabile, puta nigredo conuenit coruis pluribus, & non ratione alicuius communis per ſe illis cõuenientis. ergo non cõuenit indiuidius corui per ſe, &c. ꝙ non conueniat eis ratione alicuius cõmunis, ex eo patet, quia principia indiuidui ſunt cauſa accidẽtis inſeparabilis, vt dictũ eſt. principia enim indiuidui cõmunia nõ ſunt pluribus, ſed indiuiduo cuius ſunt principia propria ſunt. Quòd autem illud cõmune (ſi fingeretur) non inſit per ſe indiuiduis, ex eo patet quod omne prædicatum per ſe, aut eſt genus, aut eſt ſpecies, aut differentia, aut proprium. Tale autem cõmune nihil horum eſt, vt clarũ eſt.

Præterea, iſtud commune aut eſt ſubſtantia, aut accidens: ſi ſubſtantia, ergo datur gradus ſubſtantialis medius inter ſpeciem & indiuidua, quod eſt alienũ à philoſophia. Si accidens iterũ redit quæſtio, quomodo per ſe inſit illis pluribus indiuiduis, cũ non inſit eis per ſe in primo modo perſeitatis, & oportebit inuenire vnum cõmune aliquod cõmune per ſe eiſdem, ratione cuius tale accidens illis cõueniat, & tunc iterum quæratur de illo, aut eſt ſubſtantia, aut accidens, & procedendo vt prius, dabitur proceſſus in infinitum, quod eſt abſurdum, &c.

Poſtremo dicere, quòd accidens inſeparabile ſit accidens per ſe eſt contra communem cõceptum philoſophorum vnanimiter differentiam ponentium inter accidens proprium & inſeparabile, ex eo quod illud eſt accidens per ſe, hoc autem eſt accidens per accidens, inſeparabile tamen.

Solutio primi dubij.

AD PRIMVM dubium dicitur, ꝙ de accidente inſeparabili cõtingit dupliciter loqui. Vno modo in ordine ad ſpeciẽ. Alio modo in ordine ad indiuiduum. ſi primo modo ſumatur, tunc eſt prædicatũ accidentale, & accidens quintum prædicabile, & vocatur accidẽs inſeparabile, & ſic accipit ipſum Porphyrius ponens illas deſcriptiones &c. Si autẽ ſumitur ſecundo modo tũc cadit ſub quarto prædicabili proprio, ſ. Nec conueniunt diffinitiones accidentis aſsignatæ à Porphyrio, quoniam (vt oſtenſum eſt) prędicatur per ſe de indiuiduo, & vocãdum eſt propriũ, quoniam reſpectu eius (vt dictũ eſt) accidens non eſt, ſed proprium. Et quoniã S. Tho. hoc ſecundo modo loquebatur de accidente inſeparabili (vt verba eius oſtendunt) ideo recte ſuppoſuit ipſum neceſſario ineſſe. Ad reliqua duo obiecta ſimiliter dicitur, ꝙ quia oportet difformiter applicare regulas poſterioribus rebus, & non vniformiter vti illis in omnibus, inde eſt quod nihil obſtant doctrinæ huic ea, quæ

Cap. de accidente.

obiic

obiiciendo adducũtur.ficut enim iam diximus, fempiternitas non eodem modo reperitur in phyficis & aliis & fimiliter necefsitas: propter quę ficut ftat aliquam probationẽ in materia phyficali effe de omni, & tamẽ carere vniuerfalitate fuppofitorum & temporũ fimpliciter, vt patet de illa, omnis canis habet vifum, & fimilibus, ita ftat eam effe neceffariam, & tamen non fempiternã fimpliciter, fed phyfice. Conftat autem quod accidentia, de quibus loquimur, phyfica funt, & ideo fat eft in eis inueniri necefsitatem fempiternitatẽ vniuerfalitatem & perfeitatẽ phyfico more, fcilicet vt frequenter feu femper deductis impedimentis, quando natum eft effe. quod ergo corui nafcantur albi fempiternitati fimpliciter obftat non phyficæ, ficut carnem carere vifu ante nonũ diem. Quòd autem corui pofsint fieri albi, nec necefsitati fimpliciter, non phyficæ obftat, ficut & hominem nafci vel fieri cæcum aut mutum. Clarum eft enim quod huiufmodi propofitiones (homo habet vifum) homo habet auditum, & huiufmodi funt neceffariæ & per fe, & demonftrabiles (nifi ad fenfum effent notæ) & tamen impedimenta aliqua facilius inueniuntur priuantia hominẽ talibus quàm coruum nigredine. Caufa autem quare impediri poteft accidens infeparabile videtur effe, non quia illud à quo primo fluit, feparabile fit ab hoc coruo, quoniam illud (vt infra dicetur) in primo modo perfeitas conuenit huic coruo, fed quia impediri poteft fluxus nigredinis ab illo principio in tali particulari. ficut & vifus impeditur in homine cæco non per fubtractionem principij, ex quo originatur oculus tam quo ad potentiam vifiuam, quàm quo ad organum, fed per admiftionem alicuius impedientis, ne à tali caufa veniat nunc talis effectus, & in propofito plus eft. non enim puto coruum ita à nigredine poffe abduci quin fufcus remaneat & fic faluatur necefsitas phyfica, &c.

Solutio quarti dubij.

Ad secundum dubiũ dicitur ꝙ nulla eft in hoc proceffu æquiuocatio, quoniã loquimur de accidente infeparabili in ordine ad proprium eius fubiectũ quod eft indiuiduum, modo declarato. Indiuiduo autẽ ineft accidens infeparabile neceffario, non folum fecũdum rem, fed etiam fecũdum intellectum componentẽ & diuidentẽ, phyfice tamen, cum in eius diffinitione cadat fecũdum aliquid fui, quia propriũ illius eft. Vnde propofitio negãs accidens infeparabile ab indiuiduo illius fpeciei cuius eft accidẽs infeparabile non folum eft falfa,

Solutio fecundi dubij.

fed

ſed impoſsibilis. ſicut negans, quodcunq; aliud prædicatũ neceſſarium phyſice. Quando ergo dicitur à Porphyrio, ꝙ accidens inſeparabile non ſecũdum intellectũ, ſed rem eſt inſeparabile, eſt intelligendũ in ordine ad ſpeciẽ, reſpectu cuius denominatur illud prædicatũ accidens inſeparabile, & non reſpectu indiuidui, reſpectu cuius denominatur proprium. & ſic ſermo eius formaliter verificatur & noſtræ non obſtat ſententiæ, quia (vt diximus) hic loquimur de accidente inſeparabili in ordine ad indiuiduũ. Nulla igitur æquiuocatio eſt, ſed ſemper de neceſſario ineſſe ſecũdum intellectum componentem, & diuidentẽ eſt ſermo. Antequàm autem tertio ſatisfiat dubio, quartum ſoluendum cenſeo, vt facilior ſit diſciplina.

Solutio quarti dubij. AD QVARTVM ergo dubium dicitur, ꝙ accidens inſeparabile ineſt indiuiduis ratione alicuius cõmunis per ſe inuenti in illis. & commune illud ipſa indiuidui principia ſunt. Et ad huius improbationem dicitur ꝙ cum principia rei ſint duplicia, formalia, ſ. & materialia. & principia formalia ſint ſpecifica, principia indiuidui materialia principia eſſe oportet. Principia autem materialia dupliciter ſumi poſſunt. Vno modo vt cõſtitutiua ſunt huius, & ſic propria ſunt huic, & cõmunia neq; eſſe neq; intelligi poſſunt. Alio modo abſolute ſecundum ſe & vniuerſaliter, quoniã cum quadam latitudine, plura vel omnia in liuidua illius ſpeciei vel generis ambiũt. & materialem ſimilitudinẽ vel diſsimilitudinẽ inter illa faciunt, & ſic cõmunia ſunt pluribus non ſolum indiuiduis, ſed ſpeciebus & generibus: quia forma, quã primo reſpiciunt, eſt forma valde generalis, vt alibi dictũ eſt. ver. gratia. principia materialia animaliũ, ex quibus oritur maſculineitas, & ea, ex quibus oritur fœmineitas, cum latitudinẽ habeant, ſecũdum quã hæc ſunt omnibus fœmellis cõia, & illa omnibus maſculis, dupliciter poſſunt accipi, ſ. vt conſtituunt hunc maſculum vel illam fœminã, & vt ſunt cõmunia omnibus vel maſculis vel fœminis, omnes enim maſculi cũ aſsimilẽtur in maſculineitate, in principiis quoq; talis ſexus neceſſario aſsimilãtur, & ſimiliter eſt de fœminis inter ſe, hic quoq; maſcul᷒, ſicut ita eſt hic maſculus ꝙ non ille, ita hæc habet ſui ſexus principia propria, ꝙ non illa. & ſic de aliis, &c. Ad primã verò probationẽ, ꝙ tale cõmune non inſit indiuiduis per ſe. dicitur quod tale cõmune ineſt indiuiduis per ſe, non vt genus, aut ſpecies, aut differentia, aut propriũ, ſed vt principium materiale eorũ,

quod

quod in cuiusq; eorũ diffinitione si diffinirentur apponeretur, vnde cõuenit eis per se in primo modo dicẽdi per se, sicut pũctum inest lineæ,& tamen neq; genus,neq; species, neq; differentia, neq; propriũ eius est. Ad secundam probationẽ eiusdem dicitur,ꝙ tale cõmune est substãtia:quia est principium materiale indiuidui substãtiæ.Nec sequitur ergo ꝙ datur gradus medius inter speciẽ & indiuidua , quia tale cõmune pars indiuidui materialis est.Sola autẽ forma gradum in prædicamento cõstituit.Vnde non oportet quærere amplius per quod tale cõmune insit pluribus indiuiduis, quia (vt dictum est) in primo modo inest eis,sicut nec per aliquid animal per se inest boui,leoni & homini,&c. Ad id quod vltimo additur dicitur, quod secundũ philosophos illa differentia intelligenda est de proprio & accidente inseparabili in ordine ad speciem & non in ordine ad indiuidua. Et merito, quia aliter nõ esset locutio formalis:res enim quæ est accidens inseparabile (vt dictũ est) denominatur accidens inseparabile in ordine ad speciem , in ordine nanque ad indiuidua proprium denominatur.

Solutio tertij dubij.

AD TERTIVM nunc dubium dicitur, ꝙ quia accidens inseparabile nõ fluit à principiis formalibus speciei,quia eius propria passio esset , nec à principiis materialibus indiuidui vt constituunt hoc:quia sic extra hoc non inueniretur, sed à principiis materialibus,quæ extra illam speciẽ indiuidui absolute inueniuntur:ideo nec hic coruus,nec aliquis coruus in diffinitione nigredinis,ꝙ accidens corui est inseparabile,recipitur, sed principia illa materialia, ex quibus necessario oritur nigredo,seu cõmune illud principium materiale,cui cõuenit nigredo,puta coruus terminatũ minimũ lucis sapiens in diffinitione nigredinis ponere debet,si quis eam diffinire vellet. Et quia tale cõmune (vt diximus) per se in primo modo conuenit indiuiduis corui & carbonis (& si qua sunt huiusmodi) vt principium tamẽ materiale,consequens est, ꝙ nigredo per se in secundo modo insit talibus indiuiduis. Continent enim per se in se ipsis subiectũ proprium , per quod diffinienda est nigredo.sicut Sor.& Plato continent in seipsis subiectum proprium risibilitatis. Vnde ex malo intellectu eorũ,quę dixit S. Tho.procedit obiectio.nõ enim volumus quod ipsum indiuiduum, de quo accidens inseparabile prædicatur per se in eius diffinitione ponatur, quia hoc non oportet, sed quod per se in seipso cõtineat causam,ex qua necessario fluit, & cõsequenter

subiect

subiectum, per quod diffiniri debet &c. Et sic patet quam vniuersaliter verificatū sit Aristotelis dictum quod, scilicet omne accidens, quod non inest per se, non inest necessario, &c. Ostendimus enim ꝙ etiam accidens inseparabile, illi, cui necessario inest, per se inest nulla æquiuocatione interueniente.

Circa eandem probationem eiusdem conclusionis, aduerte, ꝙ S. Tho. mouet dubium ex eo quod Aristoteles circularem demonstrationē fecisse videtur, dum superius demonstrationem necessariorū esse ostendit, quia est de per se, & nūc ostendit ipsam esse eorū quæ sunt per se, quia est de necessariis &c. Et in responsione quatuor dicit dubitationē inducentia.

Primum est, quod ostendere demonstrationem esse necessariorum (quia quod scitur est necessarium) est vera demonstratio. Secundum est, quòd ostendere demōstrationem esse necessariorum (quia est eorum quæ sunt per se) non est vera demonstratio, sed ad hominē ostensio. Tertium, quòd tamen non expresse confirmat, sed necesse est subintelligi, est quòd ostēdere demonstrationem esse eorum, quæ sunt per se, quia est necessariorum, est vera demonstratio, qua in hoc capitulo vtitur Aristoteles. Ex his autem conficitur quartum, quòd est responsio sua ad dubium motum, quòd licet Aristoteles secundo & tertio processu qui circulares sunt, vsus fuerit, secundo tamen non vsus est vt demonstratione simpliciter, sed ad hominem, & ideo circulum demonstrationum non facit, propter quod primum processum qui simpliciter demonstratiuus est & circulo caret ad demonstrandam conclusionem secundi processus apposuit. Inducūt autem horum singula dubitationes singulas, sigillatim prosequenda.

Solutio.1. *T. c.15.* Circa primum enim videtur, ꝙ falso dictum sit, ꝙ ille processus factus pręcedēti capitulo. s. demonstratio est necessariorū, quia quod scitur est necessariū sit vere demonstratio. Nullus siquidem processus ab effectu ad causam est vere (vt modo loquimur) demonstratio, scire autē effectū esse demonstrationis ipsum demonstrationis nomen superius ostendit, quādo dictū est demonstratio est syllogismus faciēs scire, igitur procedere à conditionibus ipsius scire ad conditiones demonstrationis nō est vere demonstrare. Ad hoc faciliter dicitur, ꝙ quia causæ sunt sibiinuicem causæ (vt dicitur in quinto *T.c.2.* metaphysicę) nō inconuenit scire effectū & causam demōstrationis esse. Vnde potest dupliciter accipi, vno modo vt effectus est

est demonstrationis in genere causæ efficientis, & sic illo non vsi sumus in proposito processu. Alio modo vt finis est demonstrationis, quę nihil aliud est, quàm instrumētū intellectus ordinatū ad scire, & sic est causa demonstrationis in genere causæ finalis, & sic sumpsimus scire in proposito, & quoniā causa finalis est prima omniū causarū & causa causarū, ideo processus Arist. assumens pro medio ipsum scire, vt causam finalem demonstrationis, vere à priori demonstratiuus fuit, dū ex diffinitione scire, demōstrationē esse necessariorū cōclusit dicēs. Scitum est necessariū, ergo demonstratio est necessariorum.

2. physicorum.
T.c.31.

Circa secundū verò maior occurrit difficultas, manifeste siquidē apparet falsum illud secundo dictum .s. ꝙ processus in pręcedēti quoq; capitulo factus .s. demonstratio est necessariorū, quia est de his quæ sunt per se, nō vere demonstratiuus sit, sed ostensio ad hominē: processus enim à priori (cæteris saluis cōditionibus) vere demonstratiuus est. ille autē à priori est, qa per se prius est necessario, ideo enim propositio est necessaria, quia per se, cęterarum autē cōditionum nullus apparet defectus, ergo demōstratiuus vere videtur. Ad hoc dupliciter, primo ꝙ necessariū est prius simpliciter per se, & ꝙ ideo est propositio per se, quia est necessaria, & nō econtra, cum enim necessarium pertineat ad rationē causę, vt S. Tho. ait quinto metaphysicæ. cap. de necessario, quia causa est, ad quā de necessitate sequitur effectus, & per se vel modus causandi, vel modus prædicandi, ponitur in quinto metaphysicæ: prius autem sit causæ ratio quàm causandi, & pręcdicādi modus, cōsequens est, quod necessarium simpliciter sit prius per se. Et confirmatur hoc ex maiori ambitu ipsius necessarij, necessitas enim inuenitur in rerum natura inter illa, quæ si fierēt extrema propositionis, non facerent propositionē per se, vt patet in omnibus propositionibus de secūdo adiacēte in substātiis incorruptibilibus aliis à Deo. Vnde ideo ista est per se, homo est risibilis, quia homo necessario causat in se risibilitatē, & sic de aliis &c. Secūdo dicitur ꝙ quicquid sit de ordine necessitatis & perseitatis. clarū est, ꝙ necessarium prius inest scito, vt sit, quàm per se, eo ꝙ necessarium in diffinitione ipsius scire ponitur, per se autē non, nihil autē est magis intimū alicui, quàm sua diffinitio &c. Clarum quoque est, ꝙ scire ponitur in diffinitione demonstrationis ex fine sumpta, & cōsequenter de primo ad vltimum necessarium cadit in diffinitione demonstrationis, &

Solutio 2.
T.c.15.
Super t. c.6.
Super t. cap.23.

cõuenit ei in primo modo dicẽdi per se, & ideo dato, ꝙ per se prius simpliciter sit necessario, nõ tamẽ prius inest demõstrationi, sicut esse corpus est prius simpliciter quàm esse disgregatiuũ visus, intimius tamẽ albo inest esse disgregatiuũ visus quàm esse corpus &c. Vnde quia cõclusio in hoc processu est, demonstratio est necessariorum, & medium erat, quia est de per se, satis subtiliter intuendo terminos cõclusionis formaliter, quia maior extremitas inerat subiecto intimius & prius quàm mediũ, ostẽsio ad hominẽ dicta est, & nõ vere demõstratio, & respõsio videtur mihi secũdũ mentẽ S. Tho. tenẽda. Hoc enim videtur eius verba sonare cum ait, sed est ostẽsio ad hominem, apud quẽ notum est ꝙ demonstratio sit eorũ, quę sunt per se: quasi diceret, ꝙ secũdum naturã notius est ꝙ demõstratio sit necessariorum, secundum hominẽ vero ꝙ sit per se &c. Et quoniam oppositorum eadem est scientia, vt dicitur nono metaphysicæ, ideo patet ex his ratio tertij dicta S. Tho.

Conclusio metaphsica. t.c.32. Quarto metaphysicæ. T.cõm.4. solutio 4.

CIRCA quartum verò potest dubitari, quia ex responsione ista non videtur inconueniens dari circulum difformẽ, ita quòd primus processus sit vere demonstratio, & secundus demonstratio à posteriori. Vtrum autem talis circulatio possit secundum veritatẽ fieri, sed quia vt præmisimus, oportet ante hoc multa discutere. in cap. 13. vbi ex intentione de hoc tractabitur, quæstio hæc disputabitur, sufficit pro nunc Aristotelem circulum à se improbatum non fecisse.

super t.c. 30. in dubio circa secũdã cõclusionẽ.

CIRCA probationem secundæ cõclusionis dubitatiuncula quædã est, quomodo probatio sit efficax, non enim videtur sequi, demonstratio est ex necessariis circa vnumquodq; genus, ergo est ex per se, & secũdum ꝙ ipsum &c. Quia demonstratio à posteriori est ex necessariis in illo genere, quia nec ipsa egreditur subiectũ genus, & tamẽ nõ est ex his, quæ sunt secũdũ ꝙ ipsum, cum nõ sit ex causis: secundum quas insunt passiones &c. Ad hoc facilè dicitur, ꝙ quia iã presupponimus ex declaratis demonstrationẽ esse ex prioribus simpliciter, & scire de quo loquimur, esse rem per causam cognoscere, non oportet amplius solicitũ esse de necessariis à posteriori. Quia quærimus ergo ex qualibus prioribus est demonstratio, sufficienter probatum est, quòd est ex per se, & secundum quod ipsum, quia ex necessariis, circa vnumquodque genus est &c. Posset quoq; non inconuenienter dici, quòd ly, circa quandam necessariorum prioritatem insinuare videtur.

Num

Num si præmissæ essent necessariæ & non per se sciretur conclusio propter quid.

CIrca tertiã conclusionẽ dubitatur, quia ibi secundum expositionem S.Tho. dicitur, ꝙ si pręmissæ essent semper & necessariæ, & non per se, nesciretur conclusio propter quid vt sunt per signa syllogismi. Ex hoc enim videtur ꝙ necessarium & per se in propositionibus non conuertibiliter se sequantur, cuius oppositũ superius dixit Aristoteles. Si enim aliqua præmissa est necessaria, quę nõ est per se (vt hic dicitur) clarum est quòd non cõuertibiliter se comitatur. Sequi quoq; videtur ex hoc aliud incõueniens, ꝙ.s. in demonstrationibus à posteriori præmissæ non sunt per se, & consequenter nec necessariæ, secundum doctrinam traditam. Et tamen in fine sexti capituli, dictum est, quòd nec quia, nec propter quid sciri potest, nisi ex necessariis &c. Ad hęc simul dicitur, ꝙ pręmissa & est pręmissa, & est enunciatio, inquantum enunciatio est ad hoc ꝙ sit per se, sufficit ꝙ prędicatum sit in diffinitione subiecti, vel econuerso. Inquãtũ autẽ est præmissa (quia respectu cõclusionis est præmissa) nõ solùm exigit quod dictũ est, sed etiã ꝙ sit per se præmissa illius conclusionis: & quia hoc habet ex medio, ideo exigitur, ꝙ medium sit per se medium illius cõclusionis, medium autẽ nullum est per se mediũ, nisi sit per se causa illius cõclusionis. & ideo oportet de primo ad vltimum, ꝙ si pręmissa debet esse per se, ꝙ sit per se causa conclusionis. Quia ergo aliud est propositionẽ esse per se (inquantum enuntiatio est) & aliud inquantum præmissa est, quia ad illud sufficit perseitas prędicationis, & ad hoc exigitur perseitas causalitatis in medio respectu cõclusionis. Et multæ sunt enunciationes per se, quę nõ sunt præmissæ per se, & similiter quia ad necessitatem pręmissarum (vt sic) sufficit quòd contineat mediũ, quod necessario inferat talẽ conclusionẽ, & ad perseitatem earũ vt sic exigitur quòd medium sit causa per se cõclusionis, & multæ sunt præmissæ necessariæ, quæ non sunt per se, vt patet, quando ex tertia passione concluditur secunda, & ex secunda prima &c. Ideo cõuertibilitas per se & necessarij in propositionibus posita, intelligenda est de eis secundum ꝙ enunciationes sunt, & nõ secundũ quòd pręmissę sunt. Et quia Aristoteles & S.Tho. hoc in loco de præmissis vt præmissæ sunt, loquebantur, ideo dixerunt quòd in syllogismis à posteriori præmissæ, & si sint necessariæ, non tamen sunt per se. Quòd autẽ hæc sit eorum

T.c.18.

T.c.18.

mēs, patet ex verbis subiūctis, quādo ait, hoc enim per se non per se scitur: quasi diceret, tunc enim conclusio per se nō scietur per pręmissas, quæ sint per se præmissæ eius, sed per accidens, accidit enim eis ex nostro intellectu, vt scire faciāt illam conclusionem, quia non in essendo, sed in cognoscendo causæ sunt, vnde hoc magis explicans subdit neq; propter quid.

Quòd demonstratio non est ex extraneis CAP. VIII.

Non igitur est ex alio genere transcendentē monstrare, vt geometricum arithmetica. Tria enim sunt, quæ sunt in demonstrationibus, vnum quidem, quæ demonstratur, ipsa conclusio, hoc autem est, quod inest generi alicui per se, vnum autem, dignitates, dignitates autem sunt ea, ex quibus, tertium genus ipsum subiectum, cuius passiones & per se accidentia declarat demonstratio. Ex quibus quidem igitur demonstratio contingit eadem esse, quorum autem genus alterum, quemadmodum Arithmeticæ & Geometriæ, non est arithmeticam demonstrationem coaptare ad accidentia magnitudinibus, nisi magnitudines numeri sint. Hoc autem vt contingit in quibusdam, posterius dicetur. Arithmetica verò demonstratio semper habet genus, circa quod demonstratio, & aliæ consimiliter, quare aut simpliciter necesse est idem esse genus, aut aliquo modo, si debet demonstratio transcēdere, aliter vero, quòd impossibile, manifestū: ex eodem enim genere necesse est extrema & media esse, nanque si non per se, accidentia erunt. Propter hoc Geometriæ nō licet monstrare, quòd cōtrariorū vna est scientia, sed neque quòd duo cubi cubus, neque alij scientiæ, quod alterius, nisi quæcunque ita se habent inter se, vt sit alterum sub altero, vt Perspectiua ad Geometriā, & Harmonica ad Arithmeticen. Neque si quid inest lineis, non secundum quòd lineæ, & secundum quòd ex principijs proprijs, vt si recta pulcherrima linearum, aut si in contrarium se habet ipsi circunferentia, non enim secundum quòd proprium genus ipsorum est, sed secundum quòd commune aliquod.

Summa huius capituli hæc est.

Conclusio principalis.

Non est ex alio genere demonstrare descendentē. Declaratur sic. Tria sunt in demonstrationibus, s. quod demonstratur, & hoc est passio cōclusa: ex quibus demōstratur, & hæ sunt dignitates: & de quo demonstratur, & hoc genus subiectū, cuius passiones demōstrātur. Et in his quorū genus est alterum, dignitates easdē esse cōtingit, per se autē accidētia non contingit esse eadē, vt patet in accidētibus numeri & magnitudinis, in arithmetica & geometria. Sed & subiectum non contingit

contingit esse idem. Arithmetica enim habet propriũ genus, circa quod fit demonstratio,& aliæ scientiæ similiter &c.

Necesse est simpliciter idem genus esse, aut sic, si debet demonstratio descendere, probatur à priori, quia necesse est ex eodem genere media & extrema esse: aliter non per se insunt, sed accidentia sunt. *Secũda cõclusio.*

Alterius scientiæ non est demonstrare quod alterius est, vt patet in geometria quæ non demonstrat, quia contrariorum eadẽ est disciplina, nec quòd duo cubi sunt vnus cubus: nisi quæcunque sic se habent quòd alterum sit sub altero, vt perspectiua ad geometriam. *Cor. primum.*

Nullius scientiæ est demonstrare id quod inest subiecto suo & non ex propriis principiis eius vt sic, vt patet in geometria, quę non demonstrat quòd linea recta est pulcherrima linearum, nec quòd sit contraria circulari. *Secũdum cor.*

Series autem hæc est.

INTENDENS in hoc capitulo declarare demonstrationem non esse ex extraneis duo facit. Primo ex fine pręcedẽtis capituli cõcludendo proponit principalem conclusionem, & enumerãdo requisita ad scientiam declarat eam inductione. secundo ex dictis cõcludendo, repetit eandẽ quam tamen secundam fecimus conclusionem, vt eius sensum sub aliis verbis aperiat & probet, correlaria duo addẽdo. Dixi autẽ eãdem esse primam & secundã conclusionem, quia cum in secũda dicatur, quòd oportet esse idem genus simpliciter, vel (sic) in demonstrationibus, & in prima dicatur, ꝙ non potest esse aliud & aliud genus, nihil aliud in secunda fit: nisi quod declaratur, quòd ly aliud, in prima positum intelligatur aliud omnino.

Num & quomodo medium & extrema eiusdem generis esse oporteat.

CIrca primã cõclusionẽ dubitatur, quomodo Arist. generis nomine vtatur. Si enim genus accipit vt est vnum quinq; vniuersaliũ, falsum esse videtur, ꝙ media & extrema oportet esse eiusdem generis: contingit enim medium esse in genere substantiæ, & alterũ extremorũ in genere qualitatis. Si autem genus aliter accipit, quomodo verificabitur quod à S. Tho. in expositione secundæ conclusionis dicitur, ꝙ tunc simpliciter idem est genus cum ad inferius propria differẽtia superioris constitutum descenditur, & tunc est idem, sic, quando ad inferius constitutum per extraneam differentiam venitur.

In capitulo de genere.

Ad hoc dicitur, ꝙ genus(vt à Porphyrio dicitur) poteſt accipi tripliciter.& ſecundum quanlibet ſignificationē eius verificatur,ꝙ non licet deſcendere de genere in genus.Si enim(ly genere)denominet ſubiectũ ſcientiæ, tunc genus ſumitur tertio modo,vt eſt vnũ de quinq; vniuerſalibus,extenſo tamen generis nomine,& ad analogũ & ſpeciem ſpecialiſsimá.Et ſic cum dicitur ꝙ mediũ & extrema oportet eſſe vnius generis, nõ eſt intelligendũ in recto,ſed in obliquo: ſeu non formaliter , ſed cauſaliter,id eſt oportet media & extrema eiuſdē generis eſſe, ita ꝙ alterũ extremum eſt ipſum genus , alterũ eſt eius per ſe accidens,& ſic eſt eiuſdē generis cauſaliter,& in obliquo.Medium vero eſt alterius illorum,vt ſic per ſe principiũ,& conſequẽter eſt in obliquo eiuſdē generis, & ſecũdũ hunc intellectũ clare patet, ꝙ non licet demonſtrando deſcẽdere de vno genere in aliud omnino genus,quia alia omnino ſunt principia,& aliæ paſsiones eorum &c. Nec reputo hãc expoſitionē eſſe cõtra Albertũ hic dicẽtem,ꝙ hic non accipitur genus, vt eſt vnũ prædicabile,quoniã extendimus non generis nomen ad id,ad quod genus primũ prædicabiliũ non ſe extẽdit &c. Si autē ly genere,denominet principia ſubiecti,vel ſubiectũ ratione ſuorum propriorũ, principiorũ tunc genus ſumitur ſecundo modo,vt ſignificat principiũ generationis,& eſt ſenſus,ꝙ nõ licet deſcendere de principio vnius generationis in aliud omnino principiũ alterius generationis. & hoc verũ eſt. quia cum idē ſit proprium principiũ ſubiecti,& ſuarũ paſsionũ & ſciẽtiæ de eis,vbi eſt aliud omnino principiũ,eſt aliud ſubiectum & aliæ paſsiones : & cõſequẽter primæ demonſtrationes non poſſunt deſcẽdere ad iſtas,& ſecundũ hoc media & extrema ſunt eiuſdem generis ſecundum originē:vt patet,& illud cẽſetur aliud omnino genus,quod nec per differentiã extremã,prius ante ſe principiũ contrahit,nec per differentiã propriã &c. Si autem (ly genere)denominet omnia,quæ ſub vnica cadũt ſcientia(vt ſic)ſubiectum,ſcilicet partes & paſsiones,tunc genus ſumitur primo modo vt idē ſignificat , quod collectionē multorũ ad ſe inuicem,& ad vnum principiũ quodãmodo ſe habentiũ : & eſt ſenſus,ꝙ non licet deſcẽdere de genere in genus,id eſt, de vna cognatione,vel colligatione per ſe rerũ fluẽtium ordine quodam ab vno in omnino aliam cognationē &c.Et hoc verũ eſſe cõprobatur ex dictis , quia tales colligationes omnino diuerſæ,omnino diuerſa neceſſe eſt habere principia propria,& ea,

quæ

quæ à principiis oriuntur,& cõsequenter ex vna alia sciri non potest &c. & secũdum hoc media & extrema esse eiusdem generis:nihil aliud est quàm esse eiusdē cognationis &c.& vnum genus esse omnino aliud ab alio est vnam colligationem non includere aliam: quod accidit quãdo principium vtriusq; generis omnino aliud est, modo supra exposito &c. Et licet hæc tertia expositio clarius quodammodo insinuet veritatem, secundáq; Alberto consona sit: prima tamen secundam participans iudicio meo directe textum comprehendit:eo quòd Aristo.expresse subiectũ ipsum genus denominat tam hic, quàm inferius dicturus scientiam vnam esse vnius generis subiecti partes & passiones considerantem &c.& puto quòd Arist.subiectum genus nominet non solùm ea ratione,quia vt in pluribus est prędicabile de pluribus differentibus specie:sed etiam & potius quia est vniuersale id, vnde generantur eius passiones per se accidentia: & partes subiectiuæ: sicut & in physicis aliqua esse eiusdem generis & dicũtur:quia sunt eiusdem subiecti:quod est eorum generationis principium, in quo immediate recipiuntur &c. Et secundum hoc addendo primæ expositioni: quòd subiectum ipsum denominatur genus vtroque modo: clarius est quomodo media & extrema sunt eiusdē generis:quia oportet ad eãdem generationem omnia in demonstratione posita per se pertinere &c. Licet diuersimode hoc vt principium:illud vt effectus &c. *T.c.43.*

CIRCA Declarationem primæ conclusionis, dubitatiuncula oriri potest:cur Aristoteles numerans ea, quæ in demonstratione sunt: medij non meminerit. Ad hoc facile dicitur: quod numerans extrema subiectum scilicet & passionem sufficienter per ea insinuauit medium, quod subiungendo declarauit esse eiusdem generis cum extremis.

Quòd demonstratio est sempiternorum. CAP. IX.

MAnifestum autem, & si fuerint propositiones vniuersaliter, ex quibus est syllogismus, quòd necesse & conclusionem perpetuam esse huiuscemodi demonstrationis, & vt simpliciter dicam demonstrationis. Non est igitur demonstratio corruptibilium, neq; scientia simpliciter, sed ita, sicut secundum accidens: quoniam non vniuersalis ipsius est, sed aliquando, & quodammodo. Quando autem fit, necesse est alteram non vniuersalem esse propositionem, & corruptibilem. corruptibilem quidem, quoniam & conclusio, existente: non vniuersalem autem, quoniam hoc quidē erit, illud vero non erit, in quibus. qua-

re non est syllogizare vniuersaliter, sed quòd nunc. Consimiliter autem se habet & circa diffinitiones. quoniam definitio est, aut principium demonstrationis, aut demonstratio positione differens, aut conclusio quædam demonstrationis. Eorum vero, quæ sæpe fiunt, demonstrationes, & scientiæ, vt lunæ defectus, manifestum, quòd secundum quòd quidem tales sunt, semper sunt: secundum quòd vero non semper, secundum partem sunt. quemadmodum autem defectus, consimiliter alijs.

Summa huius capituli hæc est.

Conclusio prima. NEcesse est conclusionem demonstrationis simpliciter perpetuam esse.

Secunda. Non est ergo demonstratio, nec scientia simpliciter corruptibilium. probatur vtraq; conclusio à priori: quia demõstratio simpliciter est ex vniuersalibus. tenet consequentia, quia temporalitas conclusionis includit non vniuersalitatem eius: non vniuersalitas autem eius infert non vniuersalitatem præmissæ: & econuerso, non vniuersalitas præmissæ infert non vniuersalitatem conclusionis &c.

Propositio Scientia est corruptibilium secundum accidens.

tertia. Diffinitio quoque est perpetuorum, & non corruptibilium. probatur à posteriori: quia aut est principium, aut conclusio demonstrationis: aut demonstratio positione differens.

quarta. Eorum autem, quæ sæpe fiunt: demonstrationes, & scientiæ sunt. declaratur à priori: quoniã secundum ꝙ huiusmodi semper sunt, inquantum autem non semper secundum partẽ sunt.

Series autem hæc est.

CVm declarasset demõstrationem perseitatem habere, deduxerítque inde non esse ex extraneis, in hoc capitulo intendit ex eo quòd demonstratio est de omni, sempiternitatem eorum: quorum est demonstratio ostẽdere. & tria facit. Primo ponit primas duas propositum cõtinentes conclusiones, quarum secunda oritur ex prima posita per modum consequẽtis, vnius conditionalis, cuius antecedens fecimus medium, & sequelam manifestauimus est. Subdidítque quasi aduersatiuam propositionem ad priorum declarationẽ perfectam. Tertiam secundo conclusionem: quia diffinitio est de numero eorum, quæ ingrediuntur demonstrationem satis commode inseruit. tertio quomodo non sempiternorum simpliciter, quæ tamen sæpe fiunt scientia sit: quarta conclusione declarat, quia hoc contra dicere determinationi videbatur.

ADVERTE circa literam duo. primum est ꝙ textus glo-

satus

fatus à S.Tho.affirmatiue legitur, ibi(Quòd autẽ vniuersaliter non ipsius est.) Dico autem hoc, quia aliorũ textus habet. (Quòd autẽ vniuersaliter &c.)secundũ est, ꝙ cum multa antiqua commentaria S. Tho. viderim in nullo inueni glosata ab eo verba textus immediate sequentia(ly quare & conclusionẽ, vsq; ad ly, similiter se habet &c.) Miror autem de hoc, quia in antiquis textus exemplaribus verba illa inueniuntur. & sunt hęc, cum sit, non vniuersalẽ autem, ꝙ hoc quidem erit, hoc autem non erit, ex quibus est: quare nõ est syllogizare vniuersaliter, sed quoniam nunc est. Quę saluo meliori iudicio possunt sic continuari cum expositione S Tho. quare & conclusionem necesse est esse sempiternam, cum sit pręmissa vniuersalis. non vniuersalem autem præmissam dico, ꝙ hoc quidem erit. hoc autem non erit, id est, quando in hoc vel nunc continget. & in hoc alio vel tunc non continget coniungi terminos ex quibus est, & propterea cum tali præmissa non est syllogyzare, id est, concludere vniuersaliter, sed quoniam nunc est.

Num non vniuersalitas conclusionis inferat non vniuersalitatem alterius præmissæ.

Circa probationẽ primę & secundæ cõclusionis dubitatur, quia non videtur verũ quod ibi assumitur & exponitur à S.Tho.s.ꝙ nõ vniuersalitas cõclusionis inferat nõ vniuersalitatẽ alterius pręmissæ. hoc enim falsum esse apparet. in primo tertio nõ solũ syllogizãdo sed demõstrãdo: vt patet dicẽdo omnis homo est risibilis. oĩs hõ est animal. ergo quoddã aĩal est risibile. vbi euidẽter apparet cõclusionẽ nõ vniuersalẽ esse. & tamẽ ꝓmissæ sunt vniuersales prioristicę: & posterioristicę &c. *Dub.*

Ad hoc dicitur dupliciter & bene. primo, ꝙ dictum Arist. & S.Tho. intelligendum est de pręmisis assumentibus vere medium: ꝙ in prima tamen figura contingit sumere: in qua medium primo subiicitur, & tertio præest: nanq; siquidẽ fallit ꝙ si conclusio non est vniuersalis: & vere mediũ assumit: ꝙ oportet alterã præmissarũ esse non vniuersalẽ. & quia instantia adducta assumpsit mediũ, quod & primo & tertio subest, ideo nõ est contra intentionẽ textus. Secundo dicitur ꝙ illud dictũ est verum vniuersaliter in omni figura: stãdo tamẽ infra limites demonstrationis. non enim nunc loquimur de forma syllogistica simpliciter, sed ad demonstratiuã materiã applicata &c. Et dicitur ꝙ illa cõclusio scilicet quoddã animal est risibile, & sibi similes, sunt per se & de omni, vt ex dictis patet. & vniuer- *Rñsio.*

T.c.17. Cap.6. ſaliter omnis cõcluſio ex neceſſariis cõcluſa tam in illo, quàm quocũq; alio modo eſt neceſſaria, quia ex neceſſariis nõ ſequitur niſi neceſſariũ, vt docuit Ariſt. omnẽ autẽ propoſitionẽ neceſſariam eſſe per ſe, & conſequẽter de omni, ſupra declaratũ & probatũ eſt &c. Vnde licet iſta. animal eſt riſibile. ſit per accidens, & iſta, quoddã animal eſt riſibile, ſit particularis prioriſtice propter ſingularũ particulare, reductiue tamẽ apud poſterioriſticum eſt de omni, quoniã nihil eſt ſumere, ſub quodã animali, quid non ſit riſibile, & nullũ tempus eſt ſumere in quo nõ ſit riſibile omne cõtẽtũ ſub quodã animali &c. (vt de ſe patet &c.) Sed cõtra: quoniã de omni poſterioriſticũ præſupponit de omni prioriſticũ: ergo reſpõſio nulla. Ad hoc dicitur, ꝙ illa propoſitio virtualiter eſt de omni prioriſtice: quoniam omne quoddã animal eſt riſibile &c. & hoc ſufficit. Dixi vtramq; reſpõſionẽ eſſe bonã: quoniã prima reſpõſio cõnexionẽ prædicati cũ ſubiecto abſolute cõſiderãs: ꝙ poſterioriſtici negotij primaria intẽtione eſt: veritatẽ dicit. ſecunda totã propoſitionem amplectẽs: ꝙ à poſterioriſtico alienum non eſt: veritatẽ quoq; declarat. vtraq; ergo bona eſt: ſed prima Ariſtotelis mentem demonſtrationi potiſsimæ intẽtam penetrare magis videtur.

Scientia quomodo ſit corruptibilium. primo metaphyſicæ t.cõ.4.& 5. Circa propoſitionem illam. Sciẽtia eſt corruptibilium. ſecundum accidens notãda ſunt duo. Primo cauſa à S. Thõ poſita, qua motus eſt Ariſtoteles ad eius appoſitionem. Secundo ſenſus multiplex eiuſdem. Cauſa propter quam adiecit hic hanc propoſitionem, fuit diuerſitas opinionis ſuæ ab opinione Platonis. Cum enim eſſet communis animi cõceptio, ꝙ ſcientia eſt impoſsibilium aliter ſe habere, & ſempiternorum. Plato ſecutus in hoc Cratilum & Heraclitum, dixit, quòd entium corruptibilium, quæ apud nos ſunt ſcientia non eſt: & adinuenit ideas horum entium, ſeparatas ab eis, ſecũdum eſſe, incorruptibiles & perpetuas, de quibus dixit dari diffinitiones & demonſtrationes: & ad hoc ſequebatur, quòd ſciendo huiuſmodi ideas, neſciebamus entia corruptibilia quæ apud nos ſunt, (vt Septimo Metaphyſicæ deducitur) & maximè ſingularia &c. *T.cõ.53.* Ariſt. autem ſenſibilia ſequens & nihil intelligens eſſe, ad quod ſenſibilia non manuducunt: tales ideas figmenta putauit: & ſcientiam eſſe corruptibilium, & ſempiternorum ſaluauit: & vltra hoc poſuit ſcientiam eſſe corruptibilium, ſecundum accidens. Intuitus ſiquidem eſt in re corruptibili, puta Socrate, naturam ſeu eſſentiam, ſcilicet humanitatem: &

conditio

conditiones eius indiuiduales, s.has carnes,hæc ossa,hunc locum,&c.Considerandamq; censuit naturam non consideratis indiuiduantibus conditionibus (sicut & vnius pomi videtur color viso odore.) & quoniam natura cuiusq; rei absq; conditionibus indiuiduantibus considerata, secũdum rem quidem est coniuncta singulari, secũdum abstractionem verò intellectus,seu secundum se,non includit aliquod singulariũ,& corruptio omnis & motus ad singularia per se terminatur: ideo naturas rerũ secundum se sumptas incorruptibiles & perpetuas dixit,& de eis dari diffinitiones & demonstrationes,& de corruptibilibus(incorruptibiliter sumptis)scientiam esse ponens,ipsa corruptibilia secundũ accidens sciri posuit,cum dixisset.ergo,incorruptibiliũ& sempiternorũ esse diffinitiones, & demonstrationes: ne forte crederes talia sempiterna ideas esse:aut quæcunq; separata secũdum res à corruptibilibus,addit,ꝙ etiam ipsorũ corruptibilium secundũ accidens,scientia est,vt Platonis opinionẽ simul & causam elideret, &c. opinio quidẽ deiicitur in expositione istius propositionis(vt patebit.) Causa autem quia declarat, ꝙ radix illa opinionis platonicæ, scilicet corruptibiliũ non potest esse scientia, intelligi debet, per se,& nõ per accidens. Et consequenter ꝙ deceptus est,non distinguẽs inter per se,& per accidens:nec mirum,quia etiam sapientes(vt primo Elenchorũ dicitur)per accidens falli contingit. Ad euidentiam autem sensus prædictæ propositionis aduerte, ꝙ ly secundum accidens, potest determinare ly corruptibilium: & potest determinare ly est.Si primo modo sumatur , tunc ly corruptibilium stat pro vniuersalibus. Et est sensus,ꝙ scientia est eorum vniuersaliũ quæ sunt corruptibilia per accidens:& absq; dubio hoc verũ est: quia scientia est non de vniuersalibus separatis secũdum rem à singularibus, quę corrumpuntur(vt Plato posuit)sed vniuersalibus habentibus esse in particularibus generalibus & corruptibilibus:& consequenter est de his,quæ corruptibilia sunt secũdum accidens,id est aliud(particulare,s.) vel secundum accidens,id est secũdum particularia quæ accidunt eis vt sic,&c. Si autem secũdo modo sumatur sic ly corruptibilium stat pro particularibus:& est sensus ꝙ scientia per accidens terminatur ad corruptibilia,id est particularia quæ per se corruptibilia sunt.Et ideo absolute corruptibilia vocãtur. & hic sensus est non minus verus:& magis(vt arbitror)secundum mentẽ Aristotelis.

1.Elench. Cap. 4

Verus

Verus quidem dupliciter. Primo quia cum ſcientia per ſe & primo terminetur ad vniuerſalia, quę incorruptibilia ſunt, non ſeparata ſecũdum eſſe à corruptibilibus (vt Plato poſuit) ſed in quibus continentur ſingularia corruptibilia: oportet quod ſcientia per accidens terminetur ad ſingularia. Dictum eſt enim quod ſcire rem prout eſt in alio, eſt ſcire rem illã ſecundum accidens. Tali ſiquidem modo. Sciens omnẽ dualitatem eſſe parem, ſcit hanc dualitatem eſſe parem, &c. & ſciens hominis naturam ſcit omnia hominis ſingularia &c. ſecundo quia ex eo quod ſcientia per ſe & primo terminatur ad vniuerſalia, extendere ſe poteſt adminiculo inferiorũ virium ad ſingularia corruptibilia, quorũ naturæ ſunt illa vniuerſalia. Poteſt enim ſciens vti vniuerſali cognito dupliciter. Vno modo vt obiecto: & hoc facit cum intellectuales limites nõ egreditur, diffiniendo demonſtrando paſsiones, &c. Alio modo vt medio reſpectu ſingularium, & hoc miniſterio inferiorũ virium applicatus facit: quoties concluſio eſt propoſitio ſingularis: oportet ſi quidem tunc alteram præmiſſarũ ſaltem eſſe vniuerſalem. Quia ergo ſcientia noſtra eſt de vniuerſalibus ſempiternis, non talibus, quæ ſingularium naturę non ſunt, vt Plato poſuit, ſed talibus, vt eorum applicatione ad corruptibilia, quorum ſunt naturę, ipſorum corruptibilium notitiam habeamus, corruptibilium dicit ſcientiam eſſe per accidens: tum quia terminari ad indiuidua corruptibilia non conuenit ſcientiæ in intellectu conſiſtenti & directe, ſed dum egreditur quodammodo & reflectitur adminiculo ſenſuum ſupra corruptibilia in quibus ſaluatur vniuerſale illud, &c. Dixit autem hunc ſenſum eſſe magis intentum ab Ariſtotele primo. Quia iuxta hunc tantũ ſenſum actualiter ſcimus, & vniuerſalia incorruptibilia & ſingularia eorum corruptibilia, licet diuerſimode. Secũdum enim priores ſenſus vniuerſale actualiter ſciri tantummodo dicebatur (vt patet.) Et conſequenter funditus oppoſita opinio deſtruitur, dum ad omnia ſcientiam extendimus. ſecundo quia ſecundum hunc ſenſum dicta peripateticorum profundius intelliguntur: dum dicitur ab eis: quod diffinitiones & demonſtrationes rerum extra animam exiſtentium & particularium ſunt. vt habetur à Commentatore primo de anima, commento octauo, &c.

Com. 8.

Vniuerſalia ſunt perpetua.

Ad ſupra dictorũ maiorem euidentiam aduerte quod cum dicitur naturas rerum corruptibilium ſecundum ſe ſumptas, de quib

de quibus dantur demonstrationes & diffinitiones. esse incorruptibiles & perpetuas potest intelligi dupliciter. Vno modo positiue: & sic est sensus quod nunquã desinunt esse in rerum natura: quia semper aliquod indiuiduũ eorum saluatur: licet hoc & illud corrumpatur. & hoc licet de multarũ rerum naturis secundum ponentes æternitatẽ mundi verificari posset, non tamen posset secundum eos, de omnibus, quorũ est scientia, verificari. Clarum est enim (vt inferiora omittamus) quæ in aliis terræ quartis perpetuari forte dicentur: quòd coniunctiones, & situs & aspectus cælestium corporum in rerum natura semper non sunt, &c. propterea hoc modo intelligendum nõ est: vniuersalia incorruptibilia & perpetua esse. Alio ergo modo intelligitur, s. negatiue: & tunc est sensus: ꝙ abstrahunt à corruptione & temporũ differentiis, id est non habent in se vnde corruptioni, aut tempori subdantur, licet hoc habeãt secundum quod in particularibus sunt: quorũ per se primo tam generatio quã corruptio est. & hic sensus est verus in omnib. quoniã siue in rerũ natura res sint, siue non vniuersaliter conceptæ, variabilitatẽ aliquam non incurrũt. nihil enim minus habitudines & connexiones rosæ ad ea, quæ per se illi insunt, saluantur (particularibus rosis corruptis: quã existentibus) vt patet inductiue in his, quæ per se insunt secũdum omnes modos perseitatis, vt nunc probabitur. Constat autem quod neq; in diffinitione, nec in scientia cadũt nisi ea quæ per se insunt.

Num positiones in quibus prædicantur prædicata quidditatiua, vel essentialia, sint perpetuæ veritatis.

Circa supradictas conclusiones simul occurrit dubium, an propositiones, in quibus prædicãtur prædicata quidditatiua, vel essentialia sint perpetuę veritatis. Videtur enim quod non, ex duobus. Primo ex eo quod dicitur in secũdo perihermenias. quod non sequitur, est homo mortuus: ergo est homo: quia mortuũ opponitur homini. Ex hoc arguitur sic. non magis opponitur homini mors: quàm nõ esse: sed mortuo homine propositio quidditatiua: puta Sor. est homo, redditur falsa. ergo vniuersaliter quacunq; re non existente falsa est prædicatio quidditatiua de illa: & sic in hyeme ista erit falsa, Rosa est substantia. Secundo ex eo quod in prædicamentis dicitur, ab eo quod res est vel non est oratio dicitur vera vel falsa. Ex hoc enim clare habetur si res non est perpetuo tempore: quod nec etiam veritas orationis perpetua perseuerat. Mutabitur enim

Cap. 2

In substã tia circa finem.

enim oratio de vera in falsam re nõ existente. In oppositum autem est textus dicens: ꝙ tam diffinitio quàm demonstratio sempiternorum est. Ad hoc dicitur: quod omnes propositiones quidditatiuæ & essentiales sunt æternæ veritatis. & causa huius est: quia non significant rem habere quodcunq; esse: siue in intellectu diuino, aut creato, sed abstrahũt ab omni esse (vt in metaphysica Deo fauente declarabitur.) Pro nunc autem suppositis his, quæ in sexto capitulo diximus de necessitate propositionum, in quibus species de singulari prædicatur, probatur dupliciter intentum rationibus logicalibus. Primo sic, omnis propositio categorica, ad cuius subiectum necessario sequitur prędicatum, est necessaria & perpetua: omnes propositiones quidditatiuæ & essentiales sunt huiusmodi. ergo minor est clara. Maior autẽ habetur ab Aristotele in cap. 4. vbi declarauit sempiternitatẽ propositionis attendi penes sequelam prædicati ad subiectum. dixit enim ideo istam esse sempiternam, homo est animal, quia semper tenet consequentia, A est homo. ergo est animal. & probatur nihilominus ex regulis logicalibus dicentibus: quod omnis conditionalis simpliciter vera: est simpliciter necessaria & perpetua. & ꝙ consequentia bona & formalis æquiualet conditionali: & quod vtraq; æquiualet quo ad necessitatem & perpetuitatem: categoricæ illas sustentanti. æqualis siquidem necessitatis & perpetuitatis sunt, si sortes est homo, est animal. & sortes est homo. ergo est animal. & homo est animal. cuius virtute illæ tenent. Si igitur consequentia & conditionalis necessitatem & sempiternitatem habent: oportet quod etiam categorica huiusmodi perpetua sit. secundo sic, duorum contradictoriorum necesse est alterum esse verum. sed hæc sunt duo contradictoria, homo est animal, homo nõ est animal, etiam homine non existente (vt patet ex postprædicamentis) capitulo de oppositis. ergo necesse est alterum esse verum. Quæritur ergo quod eorum sit verum. Si affirmatiuũ, habetur intentum. Si negatiuum, tunc sic, homo non est animal, ergo homo non est animal rationale. à superiori ad inferius destructiue. homo non est animal rationale. ergo homo non est homo à diffinitione ad diffinitum. hoc est manifeste impossibile. ergo, &c.

Cap. 6. primo dubio in fine.

T. com. 8

Respondetur ad rationes.

Ad primum in oppositum dicitur: quod aliud est loqui de ista consequentia. Sor. est homo mortuus, ergo est homo, & aliud de veritate istius, Sor. est homo, posito casu, quod Sortes

sit mor

sit mortuus. Differunt enim hæc adinuicē multum: quoniam in illa consequentia, mortuum ponitur pars significati per accidens, in ista autem propositione non significatur, sed supponitur tantum: vt denotans Sortem non existere (vt enim superius dictum fuit) necessitas in propositionibus & consequentiis attenditur penes connexionem significatorum per terminos, & non penes existentiam eorūdem. Vnde quia quando dicitur, Sortes est homo mortuus. ly mortuus destruit significatum per ly, homo: quia nihil aliud significatur nisi quod Sor. est cadauer humanum, & ideo non sequitur, ergo Sortes est homo: quia humanū cadauer non est homo. Cùm autem absolute dicitur. Sor. est homo: (si non æquiuoce sortes nomine vtaris) quantumcunq; supponas ipsum non esse, seu mortuum esse: non variatur veritas propositionis: licet ex hac hypothesi varietur res incomplexa: quoniā res, quam vocamus Sortes, non est: sed in cadauer est mutata. & propter hoc (vt diximus) decipiuntur multi in hac re: quoniam illi cadaueri Sortis imponit vulgus: de quo patet: nec hominem nec animal dici. Et hinc patet error dicentium: quod mortuum additum homini cum dicitur. Sor. est homo mortuus, nō opponitur viuo, quod quidditatiue clauditur in homine, sed actuali viuere: iā enim nosti, quid significat ly homo mortuus: & quod sicut humanū cadauer quidditatiue opponitur viuo: sic homo mortuus. Clarius autem elucescit quod dicimus: si æquiualentem consequentiam scrutatus fueris dicentem. Sor. est homo pictus. ergo est homo. Quando ergo dicitur. non magis opponitur mors homini quàm non esse, id est non existere. dicitur quod hoc est simpliciter falsum: quoniam mortuū additum homini destruit eius significatū. non existens verò illud non destruit. vt de se patet. Dicitur præterea ad minorē, quod falsum est: quod Sorte mortuo: falsa reddatur ista. sortes est homo. licet falsa sit ista. & tunc semper. Sortes mortuus est homo. Ad secundum dicitur, quod illa autoritas Aristotelis malè exponitur arguendo: quoniam intelligitur nō deesse, vel non esse rei incomplexæ: sed de esse & non esse significati complexi ipsius orationis: ita quod sensus est: ab eo quod res significata per orationem (non per eius terminos) est vel non est, oratio dicitur vera vel falsa. Hic autem sensus nihil obstat dictis: quoniam significatum per enunciationes quidditatiuas, & essentiales ita se habet vt significatū sit licet termini non sint, &c.

Cap. 6. du bio primo.

Vbi supra cap. 6

Anteq

Quomodo scientia sit vniuersalium.

ANtequã vltra procedatur: quia hinc sumitur quod scientia est vniuersalium: ideo declarandũ est, quot modis intelligitur propositio illa. Sciendum est ergo ꝙ cum vniuersale dicat hæc duo, s. rem vniuersalem: quadrupliciter sumi potest. primo pro re, secundo pro vniuersalitate, tertio pro toto coniuncto ex re & vniuersalitate, quasi ex duabus partibus. quarto pro toto coniuncto: sed non quasi ex partibus, sed sicut ex re & rei conditione, sine qua non, &c. Primo modo sensus est. Scientia est rerum. secundo modo scientia est vniuersalitatum. tertio autem scientia est totius compositi, scilicet rerum vniuersalium. quarto demum modo sensus est, Scientia est rerum, quæ habent vniuersalitatem tanquàm conditionẽ, sine qua non sciuntur, &c. Quis autem horum sensuum verus & intentus à peripateticis sit manifestari facile potest, præsupponendo significatum similium propositionũ: in quacunq; materia fiant &c. scilicet ꝙ cum dicitur. Scientia est, hominis, bouis, cęli, Dei &c. nihil significatur nisi ꝙ scientia ipsa ad hominem, bouem &c. terminatur tanquam ad obiectum cognitum &c. hoc siquidem sensu dicimus, mathematicam esse numerorum & magnitudinum: & physicam rerum naturalium: & medicinam corporis humani sciẽtiam &c. Hoc enim stante dicitur ꝙ primus sensus non est intentus à philosophis per illam propositionẽ sed sit verus: aliquo modo &c. Non est intentus quidem: quia si solum hoc voluissent dicere, sat fuisset dicere, ꝙ scientia est rerum, & non oportuisset vniuersalis vocabulo vti. Veritas vero est: quia scientia nostra ad res ipsas terminatur aliquo autem modo: quia scientia non terminatur ad res quomodolibet sumptas: aut qualitercũq; se habẽtes &c. Quia non ad singulares singulariter &c. Secundus quoq; sensus extra intentionem philosophorum est, licet verus particulariter sit. Logica enim est scientia de vniuersalitatibus, non autem aliæ scientiæ, proferentes autem dictam propositionem de scientia in communi loquuntur. Tertius verò sensus omnino falsus est: quoniam scientia nulla est circa tale compositum nisi forte per accidens &c. Scientiæ enim reales sunt de rebus, quæ sunt in rerum natura, tale autẽ cõpositum nihil est in rerum natura (vt dicitur in primo de anima.) Scientiæ quoque rationales de intentionibus sunt, & non de compositis ex intentionibus & rebus &c. Nunquam siquidem in aliqua diffinitione dicitur, A. vniuersale est. B. &c. Sed A. est &c. & simil

Primus non intenditur à philosophis.

Verus tamen est.

Secũd⁹ nõ intẽditur à philosophis.

Ver⁹ particulariter in logica.

Terti⁹ falsus est.

T. cõ. 8. vide cõ. c. 8.

& similiter in syllogismis non assumitur omne. A. vniuersale est quod &c. Et simpliciter omne A est. B. Quartus igitur sensus est verus & intentus: verus quidé, quia scientiæ obiectum est res ipsa: quoniá ad ipsam sciendi actus terminatur, aliter scientiæ reales non essent de rebus. Et quia res nó potest intellectui obiici & sciendi actũ terminare, nisi repræsentetur absq; conditionibus indiuidualibus, quod est repræsentari vniuersaliter, & rem habere vniuersalitatis cõditionem, ideo habentium vniuersalitatem vt conditioné sine qua non, scientia est. Intentus auté à peripateticis est, quia volunt dicere per hanc propositioné quod scientia est de rebus, non singulariter sumptis, quia sic variabilitati subsunt, sed vniuersaliter sumptis: ita ꝙ vniuersalitas, seu vniuersaliter concipi non est res scita, nec ratio ꝙ res sciatur, nec pars rei scitæ, nec terminat actum sciendi sed est conditio sine qua res non scitur ab intellectu nostro directe. Sicut approximatio ignis ad cõbustibile, nec est ignis, nec pars eius, nec ratio quòd comburat, nec principium comburédi, sed conditio sine qua nó potest comburere. Diligenter auté notato hæc quę diximus, quoniá ex his habes quomodo res obiectum scientiæ sit, & quomodo vniuersalia sint extra animam, & quomodo de eis probétur passiones & assignentur diffinitiones, & quomodo prædicétur in propositionibus, & genera sint & species, & in prædicamétis reponantur, & similia, semper enim intelligitur de vniuersalibus secundũ quartũ sensum. i. de rebus vniuersalitate fultis tãquam cõditione sine qua non: taliter siquidem rebus hęc omnia conueniunt, pręter quam esse in rerum natura, ꝙ ipsis vniuersalibus cõuenit absq; vniuersalitatis conditione, licet non demonstretur de eis absq; illa &c. Et si cõtra hoc arguatur ꝙ secundum hũc sensum sciétia & diffinitiones &c. non sint de rebus extra animá, sic, scientia est de vniuersalibus. i. rebus habentibus vniuersalitatis conditioné: res habentes talé conditioné, vt sic, nó sunt extra animá: ergo sciétia nó est de rebus existentibus extra animam. Respõdetur ꝙ in tali processu qualitercunq; formetur accidétis fallacia, vel figurę dictionis, vel à secundum quid ad simpliciter inuenitur, quia proceditur à modo rei seu à rę cũ tali conditione, quod idé est, ad ré ipsam &c. Vt patet, quia in præmissis sumitur res scita vel diffinita vel prędicabilis &c. Fulta tali cõditione vniuersalitatis, in conclusione auté, res ipsa, quæ actum sciendi terminat absq; con-

Quartus est ver' et intentus verus.

Intentus.

A

ditione, sine qua non diffinitur, nec scitur, nec prædicatur &c. Concluditur nō esse extra animam, quod sophisticum est, deberet enim sic cōcludi, ergo scientia non est de rebus existentibus extra animā, absq; vniuersalitatis conditione, quę extra animam non inuenitur, & hoc est verissimum.

Quæ propositiones sint sempiternæ veritatis, & demonstrationem ingrediantur.

Circa quartam conclusionem, & ea, quæ à S. Tho. in eius expositione dicuntur, notandæ sunt in primis duæ distinctiones, ac deinde ad declarationem procedendum est. Prima distinctio est ista. Sempiternitas est duplex, quædam simpliciter, & quædam talis. Sempiternum simpliciter est, quod nunquam esse desinit, vt hominem esse, animal, & triangulum habere tres. Sempiternum autem tale est, quod nunquam tali tempore deficit, vel simpliciter, vt solē oriri, & eclipsim esse, & similia, vel vt in pluribus, vt sub cane esse siccitatem, & frigus sub capricorno, & similia &c. Secunda distinctio est, quòd ea, quæ sæpe in rerum natura fiunt, possunt considerari dupliciter. Primo in ordine ad subiecta sua absolute, vt eclipsis ad lunam, & siccitas ad dies caniculares. Secundo in ordine ad subiecta eadē sic disposita, vt eclipsis ad lunam in tali situ &c. Et siccitas ad aërem canicularē, extraneis accidentibus sublatis. Et ex his prelibatis sciendum est, quòd ea, quæ sunt sæpe, vtrãq; sempiternitatem habent diuersimode sumpta, si enim considerētur in ordine ad subiecta sua absolute sic sempiternitatem talem habent (vt patet) quoniã semper insunt quando nata sunt inesse, vel simpliciter, vt in cælestibus: vel vt in pluribus, vt in inferioribus &c. Si autem cōsiderētur in ordine ad subiecta sic disposita, vel situata &c. Sic sunt sempiterna simpliciter, quoniã est impossibile subiectis sic acceptis abesse talia, non potest siquidem fieri, vt Lunæ in tali situ respectu solis & terræ &c. Eclipsis nō insit &c. Et quoniã propositiones sunt signa rerū; vtroq; modo propositiones formatæ, sempiternæ veritatis sunt, & demōstrationes ingrediuntur, propter quod inter propositiones de omni & necessarias, non solùm necessarias simpliciter numerauimus, sed etiam necessarias necessitate physica distincta in duos ordines, proportionaliter ad ea quæ nunc dicimus &c. Ne autem videamur hoc voluntarie dicere, ostēditur propositum ratione: ꝙ enim propositiones, in quibus ea, quę sæpe fiunt, de suis subiectis absolute enūciãtur,

Supra cap. 4

sempit

sempiternę veritatis,(modo dicto) sint.clarū est ex eo ꝙ signa sunt rerum taliter sempiternarū. Quòd vero talis sempiternitas sufficiat ad demonstrationem,probatur dupliciter. Primo,quia,cum sempiternitas necessitatem sequatur, & ad hoc quod de rebus naturalibus habeatur sciētia sufficiat quòd habeāt talem necessitatē,tam in se,quàm in propositionibus de eis formatis,quia necessitas in propositionibus ex rerum necessitate oritur & illius est signū.cōsequēs est quod talis sempiternitas ad demonstrationes sufficiat. Et confirmatur hoc autoritate Alberti dicētis quod sempiternitas in propositionibus demonstrationis,est propter necessitatem materiæ, circa quā versatur,ac per hoc nō est maior sempiternitas in propositionibus,quàm in rebus necessitas exigenda. Secundo, quia qualis est proportio demonstrationis simpliciter ad necessarium & sempiternum simpliciter,talis est proportio demonstrationis physicæ ad necessarium physicum (vt patet)huiusmodi autem sempiterna, de quibus loquimur, naturalem necessitatem & sempiternitatem habere constat: demonstrationem ergo non simpliciter,sed physicam ingredi non prohibentur. Quia verò hoc in loco circa demonstrationem simpliciter,expositorum intentio versatur,ideo conati sunt reducere ea quę sæpe fiunt ad sempiternitatem simpliciter,ita vt de eis formari possent propositiones simpliciter sempiternæ, & dixerunt sumenda esse talia quę sæpe fiunt in ordine ad sua subiecta sic disposita &c. Et sic ex præmissis taliter ordinatis, demonstrationem simpliciter fieri docuerūt. Et quia hoc obscuris verbis dixerunt,ideo breuiter declaranda censeo. Dicunt quòd ista,quæ sæpe fiunt,sunt sempiterna in ordine ad causas vel simpliciter sumptas,vt in cælestibus: vel non impeditas, vt in inferioribus &c. Quæ verba possunt dupliciter intelligi,vno modo vt huiusmodi sint sempiterna in ordine ad causas præcise,& secundū hunc sensum falsitatem continent, vt efficaciter probauimus in cap.6.quia tā altera præmissarum quàm conclusio,esset non sempiterna. Alio modo possunt intelligi huiusmodi esse sempiterna in ordine ad causas,sed non præcise, sed propter causas etiam in ordine ad subiecta sempiterna,ita ꝙ licet in ordine ad ipsa subiecta absolute sumpta sempiternitatem simpliciter non habeant, in ordine tamē ad subiecta sumpta secūdum eam dispositionem, qua causis per se connexa sunt sempiternitatē simpliciter propter ipsas cau-

Contra Aegidiū.

ſas habent &c. Et hic eſt ſenſus intentus ab eis. Vnde Albertus dicit, ꝙ licet eclipſis non inſit Lunæ ſemper, ineſt tamen ſemper Lunæ ſumptæ ſub cauſa eclipſis, puta Lunæ in tali ſitu &c. Et S. Tho. in fine huius capituli loquens de his ait. In vtriſq; autē ordinādæ ſic ſunt demōſtratoines, vt ex vniuerſalibus inferatur cōcluſio vniuerſalis, remouēdo illa, in quibus poteſt eſſe defectus vel ex parte tēporis, vel ex parte cauſę, vbi aperte vult, quod ſublatis defectibus termini ſumendi ſunt, quod nihil aliud eſt q̄ ſumere eos, vt ſunt ſub talibus diſpoſitionibus, quibus defectus tam tēporis, quàm impedimenti excluduntur. Ad maiorem autē claritatē dictorum ſcire debes, ꝙ inter iſtos tres rerū ordines de quibus habetur ſciētia, magna differētia eſt quo ad applicationem vniuerſaliū ad ſingularia &c. In his enim, quę ſemper ſunt ſimpliciter, ſufficit ſingulare ſubiectum, ſub vniuerſali ſubſumere, vt omnis dualitas eſt par, hęc eſt dualitas, ergo &c. In his autem, quę ſemper ſunt regulariter, vt in cæleſtibus, oportet ſubſumere tempus ſingularizatum, quoniā non omni tempore ſimpliciter inueniuntur, & dicere, ſed nūc terra interponitur inter ſolem &c. In his verò quę ſemper ſunt deductis impedimentis, oportet vltra hęc ſubſumere & ſingularizare cauſas, per excluſionem, impedimentorum, & dicere, ſed hoc nūc ex talibus principiis non deficientibus nec impeditis generatur. ergo &c.

Quòd demonſtratio eſt ex propriis & non ex communibus.
CAP. X.

Voniam autē manifeſtum, quòd vnumquodque demonſtrare nō eſt, niſi ex vniuſcuiuſque principiis, ſi quod mōſtratur inſit ſecundum quòd illud, non eſt ſcire hoc. Et ſi ex veris, & indemonſtrabilibus monſtratum ſit, & immediatis. Eſt enim ſic monſtrare, queādmodum Briſſo quadraturam, ſecundū cōmune enim monſtrant tales rationes, quod & alteri inerit, quocirca & in aliis coaptabuntur rationes non cognatis, igitur non ſecundum quòd illud ſcit, ſecundum accidens, neque enim coaptari poſſet demonſtratio & in aliud genus. Vnumquodque autem ſcimus non ſecundum accidens, quando ſecundum illud cognoſcamus, ſecundum quòd ineſt ex principiis illius, ſecundum quòd illud, vt duobus rectis æquales habere, cui ineſt per ſe, quod dictum eſt, ex principiis huius, Quare ſi per ſe & illud ineſt, cui ineſt, neceſſe eſt medium in eadem cognatione eſſe, ſi vero non, ſed quemadmodum Harmonica per Arithmeticam. Talia autem monſtrantur quidem ſimiliter, differunt vero, ipſum enim, quòd, alterius ſcientiæ,

ſcientiæ,ſubiectum nanque genus alterum,ipſum vero, propter quid, ſuperioris, cuius per ſe paßiones ſunt. Quare & ex his manifeſtum, quòd non eſt demonſtrare vnumquodque ſimpliciter, niſi ex vniuſcuiuſque principiis. Sed horum principia habent commune. Si verò manifeſtum eſt hoc,manifeſtum & quòd non eſt vniuſcuiuſque propria principia demonſtrare,erunt enim illa omnium principia, & ſcientia illorum domina omnium,& nanque magis ſcit, qui ex ſuperioribus cauſis ſcit, ex prioribus enim ſcuit, cùm ex non cauſatis ſciat cauſis:quare ſi magis ſciuit,& maximè,& ſi ſcientia illa eſſet, & magis.& maximè. Demonſtratio autem non coaptatur in aliud genus, niſi vt dictum eſt, geometricæ in perſpectiuas, aut mechanicas, & arithmeticæ in harmonicas.

Summa huius capituli hæc eſt.

Demonſtratio procedit ex principiis vniuſcuiuſq; ſecundum quod illud eſt &c. Probatur dupliciter à priori. Primo quia ad ſcire non ſufficit diſcurrere ex veris, indemonſtrabilibus & immediatis, quod probatur dupliciter. Primo exẽplo Briſſonis: ſecundo quia tales rationes procedunt ex communibus illi & aliis, quia in aliis non proximis eædem rationes locum habent. Secundo probatur, quia ſcire non ex principiis illius inquantũ eſt illud, eſt ſcire illud non ſecũdũ quòd eſt illud, quia demonſtratiue ſcire nõ conuenit in aliud genus: ſed taliter ſcire eſt ſcire illud ſecũdũ accidẽs, quia vnũquodq; ſecundũ accidens ſcitur quãdo non (ſecundũ quod tale) ſcitur &c. *Prima cõclusio & principalis.*

Si per ſe illud, id eſt paſsio vel medium ineſt cui ineſt, neceſſe eſt medium in eadem proximitate eſſe &c. *Corr.*

Si verò non, paſsio vel medium per ſe ineſt ſubiecto &c. Sed ſicut harmonica per arithmeticam, ſimiliter demonſtratur. Tunc (quia eſt) talium concluſionum, eſt alterius, id eſt inferioris, quia genus ſubiectũ eſt alterum: propter quid vero ſuperioris, cuius ſunt paſsiones per ſe. *Secũda cõclusio.*

Quare nõ eſt vniuſcuiuſq; principia prima demonſtrare, ſequela probatur dupliciter à priori. Primo quia ſunt principia omniũ. ſecũdo quia ſciẽtia illorum propria omnibus. i. eſt ex omnibus tãquã ex propriis &c. Quod probatur, quia intelligẽs ex ſuperioribus cauſis magis ſcit, quia ex prioribus &c. *Tertia cõclusio.*

Scientia illa eſt magis, & maximè ſcientia &c. *Corr.*

Series autem hæc eſt.

Intendens in hoc capitulo oſtẽdere quòd demonſtratio eſt ex propriis, & nõ ex communibus, quod perinde eſt ac

ostendere ꝙ est ex his quæ sunt, secundum ꝙ ipsum, tria facit. primo ostẽdit hoc vniuersaliter. prima cõclusione, & eius correlario. secũdo quomodo hoc saluetur in subalternis scientiis, secunda conclusione ostẽdit. tertio quomodo in cõmunissima sciẽtia metaphysica, scilicet inueniatur insinuat in probatione secunda tertiæ conclusionis ex duabus prioribus sequentibus.

Num si Passio, vel medium non per se insit subiecto, ex tali processu fiat demonstratio.

CIrca secundam cõclusionem dubitatur, quomodo est possibile, ꝙ passio vel medium nõ per se insit subiecto, & tamen fiat demonstratio. hæc enim sibiinuicem aduersantur, & destruunt se mutuo. Si enim passio non inest per se subiecto, conclusio erit per accidẽs & non necessaria, & si medium non inest per se subiecto altera præmissarũ, in qua medium subiecto coniungitur, per accidens & non necessaria erit, & consequenter demonstratiuus syllogismus de his, aut ex his non fit. ex opposito, si demonstratio fit, oportet, & præmissas omnes, & cõclusionem necessariam & per se esse. (vt ex dictis patet &c.) Quomodo ergo verificatur quod Aristoteles dicit in secunda conclusione. si vero non, similiter demonstrantur. Ad euidentiam huius difficultatis sciendum est, quòd passio pyramidis vel trianguli seu numeri, vel numeralis proportionis, & vniuersaliter cuiusq; pertinentis ad scientiam subalternantem, quam scientia subalternata nouit suo inesse subiecto, aliquo modo inest per se subiecto subalternatæ, & aliquo modo non per se, sed per accidens. Subiectum enim scientiæ subalternatæ, cum includat in se id quod est superioris scientiæ, & addat extraneam differẽtiam vt supra dixit S. Tho. & infra declarabitur, inquãtum includit id quod est superioris, eius passiones per se sibi vendicat, inquantum vero addit differẽtiam extraneam, illas non per se sibi coniungit. quia id, ratione cuius aliquid per se inest, eiusdẽ generis esse oportet cum eo quod per se inest (vt pluries dictum est.) Rursus, quia mediũ proprium, cui talis passio primo inest, est de genere superioris sciẽtiæ, & subiectum subalternatæ alterum est à subiecto subalternantis per differentiam non illius generis, sed extraneam. oportet ipsum quoq; mediũ aliquo modo per se, & aliquo modo non per se in subiecto subalternatæ inueniri, eo modo quo de passione dictum est, eo quòd medium & passio eiusdem simpliciter generis ponũtur esse. Subiectũ autem aliquo modo eiusdem, &

Circa.t. com. 30. Cap. 13.

dem, & aliquo modo extranei &c. Rursus, quia subiectũ scientiæ subalternatæ est proprium eius subiectum, ratione extraneæ differentiæ (quoniã per illam distinguitur à subalternantis subiecto) cum loquimur de his, quæ insunt subiecto subalternatæ, vt distinctæ à subalternante magis debemus inspicere quam habitudinem habeat ad differẽtiam illam extraneã, quàm quæ sit eorum habitudo ad illius differentiæ substratum, quod de propriis superioris scientiæ est &c. His prælibatis facile est respunsionem deducere: quia in præsenti textu est sermo non de quibuscũq; non per se, sed de his quæ per se non insunt, sicut passiones subalternãtis subiecti subalternato insunt &c. Vnde Aristoteles non dixit, Si vero non similiter demõstrãtur, sed dixit (si vero nõ, sed sicut harmonica per arithmeticam, huius similiter demonstrãtur) quasi diceret, si passio vel mediũ non inest subiecto simpliciter per se, sed taliter per se, sicut subalternans per se inest subalternatis, fiunt nihilominus demonstrationes, per illud tamen medium quod superioris est: cuius illa passio est simpliciter per se &c. Dicitur ergo ad dubium. quòd quia nec mediũ, nec passio superioris scientiæ seu subalternantis, per se inest subiecto subalternatæ ratione differẽtiæ extraneæ, quam addit: ideo Aristoteles subalternatum taliter intuẽs, ea non per se dixit. quia vero & passio & medium huiusmodi insunt per se (eidem subiecto) ratione substrati, ideò in ea demonstratione assumi dixit &c. & medium esse scientiæ superioris, & subiectum inferioris docuit. Non repugnant igitur quæ dixit, sed subtiliter intellecta, modum demonstrandi in his quæ non omnino per se insunt, nec propria sunt insinuant &c. Nec obstat dictis si in huiusmodi demõstrationibus subiectum videamur ponere aggregatum per accidens, scilicet coniunctũ ex substrato, & differentia extranea, puta lineam visualem, & de toto coniuncto præmissas facere per se; quia tam medium quàm passio per se inest illi ratione substrati &c. hoc inquam non obstat præsenti intẽtioni, quoniam siue subiectum subalternatæ sit aggregatum per accidens, siue non (neutrum enim nunc diximus) propositiones supradictæ per se sunt: docuit siquidẽ S. Tho. in tertio sen. dist. x. q. 1. ar. 2. quòd ad perseitatem propositionis licet exigatur, quicquid est in prædicato per se conuenire subiecto, & propterea ista non est per se. Sor est homo albus. cum contingat ipsam esse falsam, non tamẽ exigitur, cuilibet quod est in sub-

T. cõ. 20. supra ca. 7.

3. di. x. q. 1. ar. 2.

iecto per se inesse ipsum prædicatum, & propterea ista est per se. Sor. albus est homo &c. cum sit necessaria & sempiternę veritatis &c. nihil ergo officit perseitati dictarũ propositionum si subiectum earum posuimus coniunctũ de quo (ratione substrati) medium & passionem, per se prædicauimus. Verum autem inter substratum, & illam differentiam accidẽtalem, qua in subalternata scientia subiectum fit, sit per se connexio. Et vtrum coniunctum totum sit per accidens: in cap. 13. vbi de subalternatione scientiarum agetur, aliquid dicetur &c.

Circa t. com. 30.

Num Metaphysica sit vere scientia.

Circa vltimum correlarium occurrit dubitatio, an metaphysica ipsa sit vere scientia. Ingerunt enim duo dubitationem hanc. Primum est, quia vere scientia procedit ex veris causis in essendo. Metaphysica autem non videtur posse procedere ex veris causis in essendo, quia passiones entis idem sunt realiter cũ ente, & consequenter non habẽt causam per quam insint &c. Secundum est quia metaphysica sapientia est, vt dicitur in primo metaphysicæ. sapientia autem cõtra scientiam distinguitur in sexto ethicorum. Hoc dubiũ, quia partim logicale, partim autem metaphysicale est, ideo nunc succincte tractabimus in metaphysica, si Deus nobis cõcesserit vitam, quæ hic inchoamus terminaturi. Dicendum ergo quòd metaphysica vere est scientia, vt Arist. loquitur in hoc libro de scientia demonstratiua &c. Tum quia non solùm passiones entis habẽt causam, sed etiã ipsum ens, vt in principio sexti metaphysicæ dicit Arist. Tum quia passiones partiũ entis habẽt causas &c. Tum quia ad rationẽ scientiæ humano intellectui conformis sufficit scire ex causis in essendo virtualiter, & non exigitur scire ex causis formaliter. vt ex supradictis patet in capitulo secundo. & per hoc patet solutio primæ obiectionis, quia illud non obstat. Alia enim quæ diximus pactum reformauit. Ad secundã autem obiectionẽ dicitur dupliciter. Primo quòd scientia dupliciter sumitur. vno modo vt sic, id est, vt habitus per demõstrationem acquisitus. Alio modo, vt virtus, id est, vt bonum reddit habentẽ & eius opus. & similiter sapientia dupliciter cõsideratur, scilicet vt virtus, & vt per demõstrationẽ acquiritur &c. Si loquimur de sapientia & sciẽtia (vt in genere virtutis sunt) sic vna non est alia, sed contra aliam distinguitur, quoniam alio modo perficitur intellectus iudicãdo de rerum naturis, per causas altissimas, & alio modo per causas inferiores

Proœmio.

Cap. 4.

T. c. 1.

Cap. 2.

feriores &c. vnde & circa agibilia, alia virtus est per quam iudicamus per causas inferiores, scilicet synesis. & alia, secũdum quam iudicamus per causas altiores, scilicet gnome, vt patet sexto ethicorum. Si autẽ loquimur de sapientia & scientia, vt per demonstrationẽ acquiruntur, sic sapientia scientia est &c. Et quia Arist. in sexto ethi. loquebatur de eis, vt virtutes sunt vt expresse dicit S. Tho. super Boetiũ de trini q. 5. articulo primo, ideo sapientiam contra scientiam distinxit, ponens quinq; virtutes intellectuales. Secũdo dicitur quod sapientia non distinguitur cõtra scientiam, sicut vna species contra aliam, sed sicut propriũ contra cõmune, sicut perfectissimũ animal cõtra animal cõmuniter dictum, & perfectissimũ entium cõtra ens &c. Scientia enim nihil aliud nominat nisi habitũ per demonstrationem acquisitũ, quod cõmune est omnibus scientiis. Sapiẽtia vero notat talem habitum ex primis causis rerũ procedentem, quod est vltimũ in quod potest scientia & propriũ vnitatum &c. Et quia virtus rei attẽditur, secundũ vltimũ sui posse, vt dicitur in primo cæli, ideo sapiẽtia non solùm est sciẽtia, sed est maximè scientia, & virtus omniũ scientiarum &c. vt in sexto ethicorũ habetur, vtraq; respõsio S. Tho. cõsona est licet sola secunda formaliter habeatur ab ipso in q. supradictis &c.

Cap. 9. *Boe. tri. q. 5. ar. 1.* *T. c. 10. ibi.* *Cap. 8.*

De principiis communibus & propriis demonstrationis.

C A P. I I.

Difficile autem est cognoscere, si scivit, aut non. difficile est enim cognoscere, si ex vniuscuiusque principiis scimus, aut non, quod est scire. existimamus autem, si habeamus ex veris quibusdam syllogismum, & primis scire. hoc autem non est, sed oportet primis cognata esse. Dico autem principia in vnoquoque genere hæc, quæ quòd sunt, non contingit monstrare. Quid igitur significant & prima, & quæ ex his, accipitur. quòd autem sunt, principia quidem necesse est accipere, alia vero monstrare, vt quid vnitas, aut quid rectum, aut triangulum. esse autem vnitatem accipere, & magnitudinem, altera vero monstrare. Sunt autem, quibus vtuntur in demonstratiuis scientiis, alia quidem propria vniuscuiusq; scientiæ, alia vero communia. communia autem secundum proportionem, quoniam vtile vtiq; quantum in eo, quod sub scientiam est, genere. propria quidem, quemadmodum lineam esse talem, & rectum. communia vero, vt si ab æqualibus æqualia auferantur, quòd æqualia sunt reliqua. sufficiens autem est vnumquodque horum, quantum est in genere. idem enim faciet, & si non de omnibus acceperit, sed in magnitudinibus solum: Arithmetico autem

in numeris. Sunt autem propria quidem, & quæ accipiuntur esse, circa quæ scientia speculatur in existentia per se; veluti vnitates Arithmetica, Geometria vero puncta, & lineas: hæc enim accipiunt esse, & hoc esse: horum autem passiones per se, quid quidem significat vnaquæque accipiunt: veluti Arithmetica quidem, quid impar aut par, aut quadrangulum, aut cubus: Geometria vero, quid irrationale, aut refrangi, aut concurrere. quòd autem sunt, monstrant & per communia, & ex demonstratis. & Astrologia consimiliter. Omnis enim demonstratiua scientia circa tria est, & quæcunque esse ponuntur: hæc autem sunt, genus, cuius per se passionum est speculatiua: & communia, quæ dicimus dignitates, ex quibus primo demõstrant: & tertium, passiones, quarum quid significat vnaquæque accipit. Nonnullas tamen scientias nihil prohibet quædam horum despicere, vt genus non supponere esse, si sit manifestum, quod est. non enim similiter planum, quòd numerus est, & quòd frigidum & calidum. & passiones non accipere, quid significant, si sint planæ: quemadmodum neque communia non accipit, quid significant, hoc, quod est, æqualia ab æqualibus demere, quoniam notum. sed nihil minus natura tria hæc sunt, circa quod monstrat, & quæ monstrat, & ex quibus. Non est autem suppositio, neque petitio, quod necesse est esse propter ipsum, & videri necesse. non enim ad extrinsecam rationem demonstratio, sed ad eam, quæ in anima, quoniam neque syllogismus. semper enim est instare ad extrinsecam rationem, sed ad intrinsecam rationem non semper. Quæcunque igitur monstrabilia existentia accipit ipse non monstrans, hæc quidem, si apparentia discenti accipiat, supponit, & sunt non simpliciter suppositio, sed ad illum solum. si vero, aut nulla inexistente opinione, aut & contraria inexistente, accipiat idem, petit. Et hoc differunt suppositio & petitio. est enim petitio, quod subcontrarium est addiscentis opinioni, aut quod aliquis demonstrabile existens accipiat, & vtatur non monstrans. Termini quidem igitur non sunt suppositiones, neque enim esse aut non esse dicunt, sed in propositionibus suppositiones. terminos autem solum intelligere oportet. hoc autem non est suppositio, nisi & ipsum audire suppositionem aliquis esse dicat: sed quibuscunque existentibus, eo quòd illa sunt, fit conclusio. Neque Geometra falsa supponit, quemadmodum quidam asseruere dicentes, quòd non oportet falsò vti, Geometram vero mentiri, dicentem pedalem non pedalem, aut rectam descriptam, non rectam existentem. Geometra vero nihil cõcludit, eo quòd hæc est linea, quam ipse locutus est, sed quæ per hæc ostenduntur. Præterea petitio & suppositio omnis, aut vt totum, aut vt in parte: definitiones vero neutrum horum. Formas quidem

dem igitur esse, aut vnum aliquid præter multa, nec necesse, si demonstratio erit. esse quidem igitur vnum de multis verum dicere, necesse est. non enim erit vniuersale, nisi hoc sit. si autem vniuersale non sit, medium non erit, quare neq; demonstratio. oportet igitur aliquid vnum & idem in pluribus esse, non æquiuoce.

Summa huius capituli hæc est.

Conclusio. Difficile est cognoscere si est sciens aut non. probatur à priori, quia dificile est discernere an ex propriis cuiusq; sciamus, quod est vere scire, an non. quod probatur à signo, quia opinamur quandoque scire, si ex veris & primis habeamus syllogismum, quod secundum veritatem non est scire, sed oportet proxima esse primis.

Diffinitio. Principia in vnoquoq; genere sunt illa, quæ cum sint vera non contingit demonstrare.

Conueniencia. Quid significant prima, & quæ ex his sunt differentia accipiendum. vt quid vnitas & quid rectum.

Differentia. Quòd sint principia, necesse est accipere, vt vnitatem esse: quod verò sint alia, necesse est monstrare.

Diuisio. Principiorum, quibus vtuntur demonstratiuæ scientiæ aliqua sunt communia, vt si ab æqualibus æqualia demas: aliqua propria, vt lineam esse huiusmodi & rectum.

Diffinitio. Principia communia sunt quæ secundum analogiam quantum vtile est in eo quod est sub scientia genera accipiuntur.

Conclusio. Sufficiens est acceptio cõmunium principiorum applicatorum ad genus propriũ. declaratur à signo, quia idem faciet geometra, si nõ de omnibus accipiat, sed in magnitudinibus.

Diffinitio. Propria principia sunt, quæ accipifitur esse, & hoc esse, circa quæ scientia speculat quæ sunt per se, id est passiones quarum quid significant accipitur, & quod sint demonstratur per communia, & ex his quæ demonstrantur, declaratur quia.

Declaratio. Omnis demonstratiua scientia circa tria est, s. quæ supponuntur esse: genus. scilicet subiectum, cuius per se passionum speculatiua est: & dignitates, ex quibus demonstrat primis: & passiones, quarum quid significant vnaquæq; scientia accipit.

Exclusio. Et si quasdam scientias nihil prohibeat quædam horũ despicere, quia non similiter manifesta sunt in omnibus scientiis, genus subiectum & passio, sicut & cõmunia despici contingit, quia valde nota sunt: tria tamen supradicta in omni sunt scientia, s. circa quod, & quod, & ex quibus demõstratur.

Diffinit. Quod propter seipsum esse necesse est & videri necesse est, non

non est petitio neq; suppositio, sed dignitas. probatur à priori, quia non est ad exterius rationem, sed eam, quæ est in anima instare.: quod probatur dupliciter à posteriori. & quia neque syllogismus est eius, & quia ad exterius rationem semper est instare, ad interius non semper.

Diffinitio. Omne demonstrabile, quod accipitur esse absque demonstratione, si (probabile est discenti) suppositio est: si neutrale petitio, si contrarium quæstio.

Conclusio. Termini suppositiones nō sunt. Sed in propositionibus suppositiones sunt. probatꝰ prima pars à priori dupliciter. primo quia nec esse, nec non esse dicunt. secundo quia intelligere eos oportet, quod supponere nō est, nisi audire supponere dicatur.

Exclusio. Geometra dicens lineam descriptam rectam aut pedalem, quæ non est recta aut pedalis falsum non supponit (vt quidam dicunt) quia geometra nihil concludit de hac, quam posuit lineam, sed de vniuersali, quæ per hanc intelligitur.

Probatio tertia præcedētis conclusionis. Amplius omnis petitio, aut suppositio, aut sicut totum est, aut sicut in parte: termini autem neutrum horum. ergo.

Conclusio conditionalis. Si demonstratio erit species, aut vnum aliquid extra multa esse non est necesse, esse tamen vnum de multis verum dicere necesse est. probatur secunda sequela à destructione consequentis ad destructionem antecedentis, quia aliter non erit vniuersale, & consequenter non erit medium, & consequenter non erit demonstratio. probatur similiter vtraq; consequentia vltimo illata, quia in demonstratione oportet vnū & idem non æquiuoce de pluribus esse.

Series autem hæc est.

CVM docuisset non ex cōmunibus, sed propriis principiis oportere procedere intendit in hoc capitulo tractare de principiis cōmunibus & propriis diffinitiue & diuisiue. & quinq; facit. primo necessitatem tractandi insinuat vnica conclusionē. secundo de ipsis principiis determinat diffiniendo principia cuiusque generis, & consequentiam & differentiam inter principia & principiata ponendo, & diuidendo diffiniendoq; membra, vt clare liquet, excludens vltimo instantiam sumptā ex eo, quod non quælibet scientia in principio sui omnium horum meminit. tertio descendit ad diffiniendum & discernendum species principiorum, diffiniendo quid sit dignitas, quid suppositio, quid positio, & quid quæstio. quarto quoniam inter principia demonstrationis in capitulo secundo (diffinitione)

tione) posuerat, & eius adhuc non meminerat hic,ideo vnica conclusione ab omnibus nunc supradictis eam separat tribus rationibus hoc probans. Sed inter secũdam & tertiam excludit instantiam ortam hic,ex eo quod propositiones verum vel falsum dicere asserat tam in prima quàm in secunda ratione, per hoc separãs ab eis diffinitiones. quinto quoniam de principio demonstrationis,quod est diffinitio agebat, & diffinitio significat ipsas naturas rerum,quas Plato separatas ponebat, ideo eas à principiis demonstrationis excludit conditionali conclusione in calce posita.

Num aliis scientiis à metaphysica conueniat primorum, circa quæ sunt, quid est accipere.

Circa conuenientiam primorum cum his quęex his sunt, in hoc,quod vtrorunq; necesse est accipere quid. aduerte S.Tho.in expositione vult hoc intelligi in scientiis aliis à metaphysica,quia considerare de quæstione quid est proprie metaphysici est cuius est cõsiderare de substantia, cæteræ autem scientiæ à metaphysica accipiũt ipsum quid. hæc verba valde profunda sunt,& multas habent dubitationes.Quomodo,scilicet metaphysica non accipiat quid subiecti sui,cum vniuersaliter dictũ sit superius quod semper de subiecto præsupponitur quid, & quomodo aliæ scientiæ accipiant quid subiecti & passionis à metaphysico, & an metaphysici sit considerare de quidditatibus subiectorum & passionũ aliarum scientiarum, & an metaphysica sola consideret quæstionem quid est, & quantum valeat illa redditio causæ,quia metaphysicæ proprie est considerare quid est, ideo aliæ accipiunt quid & quia, metaphysica est de substantia.ideo eius est proprie considerare de quod quid est: quia cum aliæ scientiæ sint de substantia, & quidem partes non sint hęc,quoniam metaphysicalia sunt, & horum Aristoteles hic non meminit, sanctusq; Tho. incidenter hoc dixit. & in sexto metaphysicæ de hoc tractatur, ideo illucusque differentur omnia: primo excepto,quod præsentis intentionis est,& facile soluitur.non enim dicimus metaphysicalem doctrinam, aut discursum non præcognoscere & præsupponere quid & quia subiecti,&c. & alias scietias hic præsupponere, sed dicimus alias scientias hæc accipere. Metaphysicam autem hæc non accipere: quoniam caput est omnium,& à nulla accipit superiori.& quia multum interest inter hoc,& illud(vt de se patet)ideo accipere hęc aliis scientiis

circa t.c.1

à met

à metaphysica conuenire dictum est. Amplius, quoniam tota scientia inferior, id est aggregatum ex principio scientiæ, & scientia ipsa accipit quid à metaphysico, tota autẽ metaphysica nihil accipit, aut præsupponit quomodolibet, quia nihil ante se habet, conuenienter dictum est, aliis hoc scientiis conuenire non metaphysicæ. quod si ad metaphysicam hæc extendere vis, & accipere pro præsupponere, glosare vis, & per metaphysicam discursum metaphysicalem intelligere, sententiam teneas, sed linguam cohibeas.

Vide commentatorem.

Sexto metaphy.

Num Passio inter principia annumeretur, vel principiata.

Circa diuisionem principiorum scientiæ dubitatur, quia Arist. videtur sibimet contrarius. In hac siquidem diuisione numerat inter principia scientię, quid passionis, vt patet in exemplo. secundo quid dat de principiis propriis, cum ait propria principia vt lineam esse huiusmodi & rectum, recti enim nomine passio intelligitur, sicut nomine lineæ subiectum. Vnde & S. Tho. exponendo ait tam diffinitionẽ subiecti quàm passionis inter principia propria scientiæ esse. In principio autem huius capituli assignãdo conuenientiam & differentiam inter principia, & ea quæ ex principiis sunt, passionem non inter principia, sed inter ea quę ex principiis sunt, id est principiata numerauit, dans exemplũ de vnitate & magnitudine tanquã principiis, & de recto & triangulo tanquã principiatis. passiones ergo & nõ principia, & principia esse dixit, quod est impossibile. Ad hoc facile respõdetur dicendo, quod cum principium relatiuũ sit, non inconuenit passiones respectu diuersorum non esse principia & esse principia. Si enim passiones considerentur in ordine ad omnia, quæ continentur in aliquo genere subiecto de quo est scientia, sic passio est inter principiata, quoniam ex genere subiecto oritur, & vnũ est illorum principiatorũ, quę in illo genere continentur: si verò considerentur in ordine ad scientiã, quę acquiritur de illo genere subiecto, sic passio quoad suũ quid inter principia numerata est, licet quo ad suum, quia inter principiata sit. Et quia Arist. in prin. cap. principia in vnoquoq; genere (omnium, quę in illo genere sunt) assignabat, ideo passionẽ inter ea quæ ex principiis sunt numerauit. Quia verò postmodum principia scientiæ determinauit, ideo inter principia passionẽ, quo ad suum quid numerauit: horũ autem signũ est, quòd tunc absolutè dixit quid significãt prima, & quæ ex his, &c. postmodum cum

cum additione dixit principia,quibus vtuntur in demonstratiuis scientiis sunt,&c. & sic ex ipsorum vocabulorũ additione discretionẽ sensuum percipere possumus. Posset & secundo non inconuenienter dici,quòd primo passionem inter ea quæ ex principiis sunt numerauit,non quid passionis: deinde non ipsam passionẽ, sed eius quid inter principia computauit, & sic nulla cõtradictio est inter dicta eius, quia distinctio rationis inter diffinitionem & diffinitũ inuenta sufficit ad diuersitatem subiectorum in propositione faciendam, & sic etsi sit affirmatio & negatio eiusdem non erit de eodem.

De propriorum principiorũ cognitione.

CIRCA descriptionem principiorũ propriorum aduertenda sunt duo. primũ est quod Arist.dicens ꝙ de linea, id est de subiecto accipitur esse, & hoc esse: insinuauit de subiecto oportere accipi quid rei:ly enim hoc esse,quid nominis nõ sonat,sed quid rei,nisi vocabula peruertere velimus. secundum est quod Arist. quid passionis inter propria principia vel non enumerat vel latenter ponit. si non enumerare credimus:quia inter principia minimũ est, præterisse credimus principalius intentũ. Si latenter insinuasse accipimus ex illius verbis quid significant (vnãquanq; recipiunt) ex eadem causa factũ accipimus. nec immerito, quia cũ principiũ analogicè dicatur de ipso subiecto, sat fuit explanare primũ analogatorũ. & secundũ vel sic insinuare, vel ex dictis insinuasse absq; repetitione.

Quæ suppositiones vocentur.

CIRCA descriptionẽ dignitatis, Aduerte quod supponere dupliciter sumi potest. vno modo improprie & large,& sic distinguitur cõtra quærere & demonstrare, & hoc modo dicere consueuimus ꝙ ante demonstrationẽ præsupponimus tria, s. quid & quia subiecti : quia dignitatis & quid passionis, eo ꝙ ista non demonstrantur,sed præcognoscere oportet, & sic nõ sumitur in proposito. secũdo modo sumitur supponere proprie, & sic distinguitur cõtra euidenter præponi,& hoc modo dicimus dignitates non esse suppositiones , eo ꝙ non ideo præponuntur,quia supponamus ita esse. sed ex euidentia propria sibi vendicant,ꝙ principia sint consequentium & dicendorum. & illas tantum suppositiones proprie vocamus , quæ quia ita supponimus esse vel non esse , principiorum & fundamenti actum habent, & hoc modo accepit hic Arist.suppositiones.

Quid dignitas.

CIRCA eandem descriptionem dignitatis aduerte , quod cum ratio multis modis sumatur , in proposito sumitur pro causa proxima euidentiæ propositionum. quæ quia quandoq;

interius, in anima, ſcilicet quandoq; exterius, ideo rationē diuiſit Ariſt. per interius & exterius. Intendens per (rationē interius) lumen intellectus agentis, & per rationē exterius, medium terminum. Ad cuius manifeſtationē ſciendum eſt, quod propoſitiones dupliciter euidentes redduntur intellectui noſtro. Vno modo per ſolum lumē intellectus agentis. ſolum dicimus, non excludendo terminos eius, ſed extrinſeca, & iſtis cauſa proxima tam euidentiæ quā aſſenſus noſtri, eſt id quod intus eſt. Interius ratio vocata ab Ariſt. eo quia ratio eſt quod videantur illæ propoſitiones, & aſſentiamus eis, & animę ipſæ intraneum eſt, vt pote connaturalem. Iſtæ autem ſunt primæ, propoſitiones, quas dignitates vocamus, iuxta illud Commētatoris primo de anima, comm. 1. Intellectus agens eſt cauſa primarum propoſitione quo ad euidentiā ſcilicet & aſſenſum.

Quædam vero propoſitiones ſunt, quibus, vt fiant euidētes intellectui non ſufficit interius lumen. ſed requiritur medius terminus applicatus &c. & in iſtis cauſa proxima euidentię & aſſenſus noſtri eſt ipſum mediū exterius, ratio vocata ab Ariſt. Ratio quidem quia ratio eſt, ꝙ videantur propoſitiones illę & aſſentiamus eis. Exterius vero, quia non ab ipſa natura animę medij termini lumē emanat. ſed à ſenſibilibus, quæ extra animam ſunt acquiſitum eſt huiuſmodi autem propoſitiones ſunt verę quidem, ſed non primæ, ſed demōſtrabiles, quæ ſuppoſitiones, vel petitiones, vel quæſtiones denominantur &c. Contra primas, quia interius, id eſt, ex natura quæ communis omnibus eſt ratio nō poteſt inſtari intrinſecus, licet extrinſecus, ſecundū vocem poſſit contradici. Contra ſecundas. Quia ex ſenſibilibus extra ratio venit rationibus apparentibus inſtari adeo poteſt, vt decipi etiam poſſimus, vt patet.

Quomodo diffinitiones nō ſuppoſitiones. CIRCA illam concluſionē, qua dicitur terminos ſuppoſitiones nō eſſe, nota in ſecunda ratione (ly intelligere) cum ait terminos intelligere oportet. poteſt nanq; (ly intelligere) ſumi dupliciter. Vno modo vt diſtinguitur cōtra ſentire, prout ab intelligere animā humanam intellectiuā vocamus, & ſic cōprehendit ſub ſe omnes operationes intellectus cuiuſq;, & ſic non ſumitur hic dū dicitur, ꝙ terminos oportet intelligere &c. Alio modo ſumitur vt diſtinguitur contra ratiocinari, prout ab intelligere ſubſtantias ſeparatas intelligentias dicimus, & animā humanam rationalē potius quàm intellectualem appellamus, & quoniā apprehendere abſq; diſcurſu proprium

prium est substãtiarum separatarum, & animæ humanæ non nisi per quandam participationem cõuenit, eò ꝙ supremum infimi attingit infimum supremi: vt Dionys. ait, ideo duobus modis inuenitur in nobis intelligere sic sumptũ, scilicet respectu primorũ complexorum, quę nunc diximus, solo lumine intellectus clarere, & à tali intelligere habitũ principiorũ intellectũ vocamus, & respectu incomplexorũ, quæ (vt sic) nec vera nec falsa sunt, nec cõpositione, nec diuisione percipiũtur, sed solo intellectuali aspectu: & tale intelligere propter sui excellentiã propriũ nomen sortitũ est, & absolutè intelligere vocatur, communicato cum superiorum spirituũ operatione vocabulo: & sic in proposito sumitur, cùm dicitur, terminos intelligere oportet, quoniam diffinitiones, neq; discurrendo, neq; componendo, & diuidendo cognoscimus (nisi fortè per accidens) sed simplici apprehensione. Suppositiones autẽ, quæ esse vel non esse dicunt componendo & diuidendo intuemur. Appellauit autem diffinitiones terminos ab ipso terminandi actu, quoniam sicut terminus rei rem ita cõplet, vt nihil desit, aliter terminata non est, & nihil illius extra terminum est, aliter non concluderet totam rem quam terminaret, & nihil intra terminum est, quod illius rei aliquid non sit, aliter proprius terminus eius non esset, sed excederet terminus terminatum: ita diffinitio rem à prima potentia vsq; ad vltimum actum explicans, per omnia facit (vt de se patet.)

Intellect' quomodo habit' primorũ principiorum.

Circa tertiam rationem, qua terminos non esse suppositiones probat: dubitatur, quia sibiipsi cõtrarius videtur Arist. suprà nanq; in cap. 9. diffinitionem esse vniuersalium docuit, & non singularium, quæ corruptibilia sunt: nunc vero ait, ꝙ diffinitio neq; est vniuersalis, neq; particularis. Ad hoc facile dicitur, quòd aliud est diffinitionẽ esse vniuersalis, id est rei conditionem vniuersalitatis habentis, & aliud est diffinitio nem non includere signũ vniuersale aut particulare: primum enim significat rem, quę diffinitur ad hoc vt diffiniatur oportere abstractam esse à materialibus cõditionibus: secundũ autem denotat in diffinitione ipsa signum nullum assumi: hæc autem duo non solùm sibiinuicem non contradicunt, sed necessariò conueniunt cuilibet diffinitioni: & primùm quidem superius declarauerat Arist. cũ diffinitiones sempiternorum esse docuit: secundum verò modo dicit, sed causam non assignat, quia valde euidẽs est, quia cùm in diffinitione nihil po

Definitio quomodo sit vniuersalium, & non est vniuersalis, neque particularis.

T. cõ. 22.

T. cõ. 22.

nendum sit nisi quod significat ipsum diffinitũ, vel eius principia, &c. & signa non significant, sed consignificant, quoniam vniuersaliter vel particulariter affirmatur vel negatur, vt dicitur in 1. & 2. Perihermenias, consequens est, quòd nullum signum in diffinitione ponatur: & ideò non est sicut in toto, nec sicut in parte, nõ enim dicimus quoddã animal rationale, aut animal quoddã rationale, terminũ hominis assignantes, sed simpliciter animal rationale. Ne credas Arist. oblitum indefinitorũ, cùm dixit, omnis petitio sicut in toto aut in parte, sed sub particularibus cõprehẽdisse eas, scito quia æquiualẽt.

Primo ca. 2.c. 1. post medium.

De vsu principiorum communium, & propriorum in scientiis demonstratiuis. CAP. XII.

Non contingere autem simul asserere & negare, nulla accipit demonstratio, nisi oporteat monstrare & conclusionẽ sic. Monstratur autem accipientibus primùm de medio, quòd verũ, negare autem non verum. Medium autem nihil differt esse, & non esse accipere: consimiliter autem & tertium: si enim datum est, de quo hominẽ verum dicere, si & non hominẽ verum, sed si solum hominẽ animal esse, totum, non animal autem non: erit enim verum dicere Calliam, si & non Calliã, tamen animal, non animal autem non. Causa autem, quoniam primũ non solùm de medio dicitur, sed & de alio, eò quòd est in pluribus: quare neq; mediũ & idem est, & non idẽ, ad conclusionem nihil differt. Omne autem asserere, aut negare demonstratio ad impossibile accipit: & hæc neq; semper vniuersaliter, sed quantũ sufficiẽs est: sufficiens autem est in genere: dico autem in genere, vt circa quod genus demonstrationes fert, quemadmodum dictum est & prius. Communicant autem omnes scientiæ sibiinuicem secundum cõmunia: communia autem dico, quibus vtuntur, tanquã ex his demonstrantes, sed non de quibus monstrant, neq; quod monstrant. Et Dialectica omnibus, & si aliqua vniuersaliter tentet monstrare communia: vt quòd omne asserere, aut negare: aut quòd æqualia ab æqualibus: aut taliũ nonnulla. Dialectica verò non est ita determinatorũ quorundã, neq; generis alicuius vnius: non enim interrogaret: demonstrantẽ enim non est interrogare, eò quòd oppositis existentibus non monstrauit idem: monstratum est autem hoc in iis quæ de syllogismo. Si verò idem est interrogatio syllogistica, & propositio cõtradictionis: propositiones autem secundũ vnamquanq; scientiã, ex quibus syllogismus secundum vnamquanque scientiam: erit vtique aliqua interrogatio scientialis, ex quibus, qui secundũ vnamquanque, proprius fit syllogismus. Planum igitur, quòd non omnis interrogatio geometrica fuerit, neq; medicin

dicinalis: similiter autem & in alijs : sed ex quibus, aut monstratur aliquid, de quibus Geometria est : aut ex eisdem monstratur Geometriæ, quemadmodum Perspectiua: consimiliter autem & in alijs: & de his quidem & rationē subijciendū ex Geometricis principijs, & cōclusionibus. De principijs verò rationem non subijciendam Geometræ, inquantum Geometra: consimiliter autem & in alijs scientijs. Neque igitur omnē interrogationem vnusquisque scientificus interrogare debet: neque omne interrogatū respondere de vnoquoque: sed quæ secundum scientiam determinata sunt. Si autē disputabit cum Geometra, inquantum Geometra, sic, manifestum quòd bene, & si ex his aliquid monstret: si autem non, non bene. Planum autem, quod neque redarguit Geometram, nisi secundum accidēs: quare non erit in non Geometricis de Geometria disputandum: latebit enim praue disputans: consimiliter autem & in alijs scientijs se habet. Quoniam autem sunt Geometricæ interrogationes, súntne igitur & non Geometricæ? & iuxta vnam quanque scientiam, quæ secundum ignorantiam qualémnam Geometricæ sunt? Et vtrum secundum ignorantiam syllogismus, qui ex oppositis syllogismus, aut paralogismus? Secundum Geometriam verò, aut ex alia arte : vt Musica est interrogatio non Geometrica de Geometria : coalternas verò coincidere existimare, Geometrica quodam modo, & non Geometrica alio modo: Duplex enim hoc, quemadmodum irrhythmicum: & alterū quidem non Geometricum, eò quod non habet, quemadmodū irrhythmicum: alterū verò, eò quòd male habet: & ignorantia hæc, & quæ ex talibus principijs cōtraria. In Mathematicis verò nō est similiter paralogismus, quoniā mediū est semper, quod duplex: de hoc enim omni, & hoc rursus de alio dicitur omni, quod autem prædicatur non dicitur omne: hæc autem sunt, ac si intellectione viderētur. In rationibus verò latet: nunquid omnis circulus figura? si verò descripserit, planum: quid autem, carmina circulus? manifestum, quod non sunt. Non oportet autem instantiam in ipsum ferre, si sit propositio inductiua. quēadmodum enim neque propositio est, quæ non est in pluribus, nō enim erit in omnibus: ex vniuersalibus autem syllogismus: planum quòd neque instantia, eædē enim propositiones & instantiæ: quam enim fert instantiam, hæc fieri potest propositio, aut demonstratiua, aut dialectica. Contingit autem quosdam non syllogisticè dicere, eò quòd ex vtrisque consequentia accipiunt: quemadmodum & Cæneus facit, quòd ignis in multiplicata proportione: etenim ignis celeriter gignitur, vt ait: & hæc est proportio: sic autem non est syllogismus, nisi celerrimam proportio sequatur multiplex: & ignem celerrima in motu proportio. Aliquando quidem

igitur non contingit syllogizare ex acceptis: nonnunquam verò contingit, sed non videtur. Si autem impossibile esset ex falso verum monstrare, facile vtique esset resoluere: conuerteretur enim ex necessitate. Sit enim A ens: hoc autem existente, hæc sunt, quæ noui, quòd sunt, vt B: ex his itaq; monstrabo, quòd illud est. Conuertuntur autē magis quæ sunt in Mathematicis: quoniā nullū accidēs accipiūt (sed & hoc differūt ab ijs, quæ sunt in disputationibus) sed definitiones. Augētur autē non per media, sed eò quòd assumunt. Vt A de B: hoc autem de C. rursus hoc de D: & hoc in infinitum. Et in latus: vt A, & de C, & de E. vt est numerus quantus, vel & infinitus, hoc, in quo A: impar numerus quātus in quo B: numerus impar in quo C: est igitur A de C. & est par quātus numerus, in quo D: par verò numerus in quo E: est igit̄ A de E.

Summa huius capituli hæc est.

Prima conclusio. NVlla demonstratio vtitur hoc principio contingere simul affirmare & negare est impossibile, sed non conuenit simul affirmare & negare: probatur à priori, quia si vteretur ex parte maioris extremitatis superfluè fieret, quia idē significat dicendo homo est animal: & dicendo homo est animal, & non est nō animal: si ex parte medij aut minoris extremitatis nihil differt quo ad illationē conclusionis, & necessitatem præmissarū: non minus enim præmissæ sunt veræ, & sequitur cōclusio vera, si de medio affirmato tantū verificetur maior extremitas, q̄ si de eo affirmato & negato verificetur: & similiter est de minori extremitate, tā respectu medij, quàm maioris extremitatis: probatur, quia primum non solùm de medio dicit̄, sed de alio, quoniā de pluribus dicitur, q̄ mediū.

2. cōclus. Demonstratio ducens ad impossibile vtitur hoc principio: omne affirmare aut negare verum est, & non semper vniuersaliter sed cōtracto ad genus, circa qd' demōstrationes sunt.

3 conclus. Communicant omnes scientiæ secundum communia, vt ex quibus, non vt de quibus, nec vt quæ demonstrant.

4. cōclus. Dialectica & si aliqua vniuersaliter tentet demonstrare, communia omnibus vtitur.

5. cōclusio. Sed dialectica non est sic determinatorum quorundā, neq; generis alicuius vnius: probatur à posteriori, quia si esset, non interrogaret: probatur, quia demōstrator non interrogat: probatur, quia idē oppositorū esse nō potest demonstrari.

6. conclus. In qualibet scientia sunt propriæ interrogationes scientiales: probatur à priori, quia propositio & interrogatio syllogistica idem sunt.

Propr

Propriæ interrogationes in Geometria sunt, ex quibus aut demonstratur aliquid de Geometricis, aut aliquid demonstratur Geometricę, sicut in speculatiua, & similiter est in aliis scientiis. *7. cõclus.*

De propriis interrogationibus Geometrię ponenda est ratio ex principiis & conclusionibus Geometricis, principiorum verò ratio non est danda à Geometra secundum quòd Geometra est, & similiter est in aliis. *8. conclus.*

In qualibet scientia sunt propriæ respõsiones, quæ scilicet sunt secundũ illã determinatã scientiã: declaratur ex propriis interrogationibus, quia nõ est vnũ quem ꝑ scienté quodlibet interrogare, nec secundum omne interrogatum respondere. *9. conclus.*

In qualibet sciẽtia sunt propriæ disputationes, quæ scilicet sunt vt inter Geometras, secundum ꝙ Geometræ: probatur à priori, quia aliter non arguit Geometra nisi secũdũ accidẽs. *10. cõclus.*

Quare non erit in non Geometricis de Geometria disputandum: probatur, quia latebit prauè disputantem, & similiter est in aliis scientiis. *Corr.*

Vtrum sint aliquæ interrogationes non Geometricæ, & similiter in aliis scientiis. *Quæstio prima.*

Vtrum interrogationes, quæ sunt secundum ignorantiam Geometriæ sint Geometricæ: & similiter in aliis scientiis. *Secunda.*

Vtrum syllogismus ignorantiæ in vnaquaque scientia sit ex oppositis syllogismus, an paralogismus. *Tertia.*

Interrogatio ex alia arte, putà Musica nõ Geometrica est. *Ad primã.*

Secũdum ignorantiam Geometrica quodammodo est, & quodammodo non Geometrica: dicitur enim non Geometricum dupliciter, scilicet in non habendo & praue habendo: sicut irrhithmicum dupliciter, scilicet nõ sonãs, & prauè sonãs. *Secundã.*

In doctrinis non similiter est paralogismus: probatur à priori: primò quia medium in eis semper est dupliciter, scilicet de ipso omni, & ipsum de alio omni, & quod prædicatur non dicitur de omni: probatio maioris, quia sunt videre intellectu. Declaratio huius probationis, licet in orationibus lateat, quòd omnis circulus sit figura, si tamen scribatur, manifestum est, quòd non sunt carmina circulus. *Tertiam.*

Non oportet ferre instantiam in ipsum syllogismum scilicet demonstratoris, si sit propositio inductiua, id est particularis: probatur à priori, quia instantia in demonstratione est propositio demonstratiua, quia quam ferunt instantiã propo- *Propositio*

ſitionem faciunt, propoſitio autem demonſtratiua vniuerſalis eſt,quia de omni.

2. Aliquando non contingit ſyllogizare ex acceptis, cum accipiunt vtriſque inhærentia vt Ceneus facit: aliquando contingit,ſed non videtur.

3. Si eſſet impoſsibile ex falſo verum demonſtrare,facile eſſet reſoluere: probatur à priori,quia conuerteretur ex neceſsitate veritas concluſionis & præmiſſarum: vt patet in terminis A antecedente verò,& B conſequente.

4. Conuertuntur magis quæ ſunt in mathematicis: probatur à priori, quoniam nullum accidens recipiunt: quod declaratur,quia in hoc differunt ab his, quæ ſunt in diſputationibus, ſed aſſumunt diffinitiones.

5. Augentur demonſtrationes non per media,ſed in poſt aſſumendo:vt A de B: B de C:C de D,& hoc in infinitum.Et iterum in latus,vt A primo modo,de C tertio modo:& E tertio modo per B medium:vt in infinitum,aut infinitum de numero pari, & impari per numerum quantum.

Series autem hæc eſt.

Intendẽs in hoc capitulo declarare quomodo ſcientiæ vtantur communibus, & propriis, tria facit: & primo,quomodo vtantur cõmunibus declarare intendens,primis duabus concluſionibus inſinuat, quomodo vtantur principiis cõmuniſsimis addẽs in tertia concluſione, quomodo vtantur principiis communibus vniuerſaliter loquendo:apponítque in quarta & quinta differentiam, quo ad vſum communium inter ſpeciales & communes ſcientias, & cõmunes inter ſe:ſecundo quomodo vtantur propriis inſinuare intendens, qualiter interrogando,reſpondẽdo & diſputando eis vtantur,quinque ſequentibus cõcluſionibus ordinate enucleat:tertio adhuc circa propriorum vſum inſiſtens,& qualiter cùm decipiuntur propriis vtantur declarare volens tres quæſtiones circa proprias interrogationes,& ſyllogiſmos deceptorios proprios mouet & ordinate ſoluit vt poſuimus.Sed circa tertiæ quæſtionis ſolutionem,quia difficultatem patitur,ſic procedit: quoniam in ipſo principio reſpõſionis in demõſtratiuis non eſſe paralogiſmos in dictione, declarat ex eo quod intellectu videntur adducens exẽplum in fallacia æquiuocationis, & de ſimilibus idẽ ſumẽdum relinquens iudicium:deinde in prima propoſitione quales ſint propriæ inſtantiæ in demonſtratiuis interponẽdo ſubdit:

dit: subdit quidem quia hic determinandū erat quomodo demōstrationes propriis instando vterētur: interserit verò, quia hoc ad declarandam secundā responsionis partem, quòd, scilicet non sunt paralogismi extra dictionem in demonstratiuis præparat: vnde prosequēdo respōsionem intendens, ꝙ nec paralogismi extra dictionē fiunt in demonstratiuis: vel & in idē redit, intendens declarare, quod demonstrationes habent hoc peculiare, quòd vtuntur propriis absque ea forma syllogistica, cuius neglıgētia fit sophisma consequentis in aliis, & per hoc habetur, quòd in demonstratiuis non est parologismus extra dictionem, ex quo non est ille, de quo maxime est dubiū, quia inquā hoc intendit & sophisma consequentis à positione consequētis fieri, & ex puris affirmatiuis in secūda figura, æquiualet: eo quòd syllogismus in secūda figura ex affirmatiuis vtitur medio vt consequente & antecedente: primum sicut arguens à positione consequentis vtitur vno & eodem vt consequente & antecedente, ideo in secunda propositione declarat quandoq; licere ex affirmato bis prædicato syllogizare, & quādoq; non: & ex tertia propositione cōditionali, subintellecta vera categorica, s. ꝙ demonstratio non potest esse ex falsis, quæ ponit particulariter antecedēs illius cōditionalis intētū habetur quod diximus, & cōfirmat quarta propositione idē alia ratione specialiter in mathematicis: quintā verò, quæ vltima est propositionem, vel respondens tacite obiectioni, quæ ex quarta propositione oriri potest adiecit, velut ratione ad idē, vt in S. Tho. habes, vel quia determinatis propriis interrogationibus, responsionibus, disputationibus, deceptionibus, tam dictione quàm extra dictionem, & instantiis supererat de propriis augmentationibus demonstrationem determinare.

Num prima principia ingrediantur formaliter demonstrationem ostensiuam.

Circa primam conclusionem occurrit dubium. An prima principia ingrediātur formaliter demonstrationē ostensiuam: videtur enim ꝙ sic: primo quia experimur hunc processum esse demonstratiuū (saltem materialiter loquendo) idē simul esse & non esse est impossibile: materiā primam esse sine forma est idem simul esse & non esse: ergo materiam primam esse absq; forma est impossibile: & tamē maior huius demonstrationis est principium primum in sua communitate sumptū: ergo prima principia formaliter demonstrationē ingre-

Ita arg. cō. 2. physicorū cō. 12.

diuntur. Secundo, quia Aristoteles in hac prima conclusione ponit expresse primum principium assumi in demõstratione ex parte maioris extremitatis, & experientia conuincitur hoc posse fieri, vt patet in exẽplo ex textu sumpto, s. homo est animal, & non est non animal: Callias est homo: ergo Callias est animal, & non est non animal: ergo idem quod prius. Tertio quia nisi prima principia formaliter ingrederentur aliquam ostẽsiuam demõstrationem sequeretur alterum horum, scilicet vel quòd inter conclusionem demonstrabilem & prima principia esset infinita distantia, vel quod demõstratio ad impossibile esset prior demõstratione ostensiua: quorum vtrunque est incõueniens consequẽtia deducitur sic: sit A conclusio, quæ demõstretur per B principium: & B per C: & C per D: & sic deinceps ascendendo: aut deuenietur ad id quod immediatè concludetur ostensiue ex primis principiis, & habetur intentum, aut non: & si non, deuenietur ad aliquid, quod immediatè concluditur ex primis principiis demonstratione ducente ad impossibile, & habetur secundũ inconueniẽs: aut nunquã deuenietur ad aliquid immediate cõclusum ex primis principiis, & sic est distantia infinita inter cõclusionem illam, & prima principia. Si enim finita esset pertransiretur tandẽ, ascendendo ex conclusione ad ipsa principia. Ad euidentiã huius dubitationis sciendum est quòd principia ingredi demõstrationem, dupliciter intelligi potest, scilicet virtualiter & formaliter. Virtualiter ingredi demonstrationẽ est virtutẽ suã ad demonstrationẽ cooperari. & in proposito fit quãdo id, in quo saluatur principiorum virtus, illorum virtute conclusionẽ infert: & hoc modo non est dubium prima principia omnes demonstrationes ingredi, quoniam in omnibus præmissis, quæ demonstrationem integrant, saluatur primorum principiorum vis, qua conclusionem inferunt, roborant & confirmant, sicut in omnibus causis secundis vis primæ causæ operatur, Vnde Aristoteles ad scientiam requisita numerans loco præmissarum dignitates enumerauit causam principalem tãgens à qua omnes præmissæ deriuantur, & in hoc capitulo ait, quòd omnes scientiæ communicant secũdum communia, vt ex quibus demonstrant, id est vt dignitatibus seu principiis virtualiter (Modum autem declarare quo prima principia cooperantur omnibus præmissis altioris negotij est, nec pigeret si logicus intellectus tantæ rei capax esset.) Formaliter autem

Infra T.c.20. T.c.27

ingre

ingredi demonstrationem est secundum seipsum in demonstratione assumi. Quod quia multipliciter in proposito fieri potest, duplici distinctione ad hoc elucidandū est opus. Prima est: principia prima dupliciter sumuntur, scilicet in terminis communissimis, vt non cōtingit simul esse & nō esse, & ad terminos speciales cōtracta, vt nō cōtingit simul habere tres angulos & non habere, moueri & nō moueri, & huiusmodi. Secunda distinctio est, principia prima sumūtur dupliciter, scilicet in actu signato, vt nō cōtingit simul esse, & nō esse, moueri & nō moueri, & similia: & in actu exercito, vt A est ens, & non est nō ens: & B mouetur & nō mouetur, & huiusmodi. Cū enim primū principiū sit: affirmationem & negationē eiusdē de eodem, &c. non se cōpati: hoc quod dico, non cōtingit simul esse & nō esse, vel affirmare & negare, vel moueri & non moueri, significant illud, sed non exercēt affirmationē contingentem, & negationem non, vel econuerso. Illud verò quod dico A est ens & non est nō ens, & similia ipsius affirmationis cōiunctionem & negationis separationē exercent. Secant autē se mutuo prædictæ distinctiones, quia & principia tā cōmuniter quàm contracte sumpta in actū signatū & exercitum diuiduntur: & econuerso, principia tam in actu signato quàm in exercito in communiter sumpta & contracta secantur. Tangit verò vtraque distinctio principia formaliter sumpta: quia cùm mēbra vtriusque coincidant, & membra primæ distinctionis principia sint formaliter sumpta, in omnibus membris principia formaliter sumenda erunt. Quòd autem primæ distinctionis membra principia sint formaliter sumpta, licet ex se euidens sit, tamen ex eo suaderi potest, quod superius formaliter sumitur non solùm quando secundum se sumitur, sed etiam quando applicatum ad suum inferius accipitur, eo quòd inferius actu & intellectu includit in se superius: sicut in mathematicalibus non solùm formaliter sumitur hoc principiū, si ab æqualibus, &c. quando dicitur si ab æqualibus æqualia demas, &c. sed etiam quando dicitur, si ab æqualibus magnitudinibus æquales magnitudines, & si ab æqualibus lineis, &c. Potest ergo, ad propositum descendendo, principia prima ingredi formaliter demonstrationem ostensiuam, intelligit quadrupliciter. Primo, loquendo de principiis primis in sua communitate sumptis in actu signato, puta quod hoc quod dico, non contingit esse & non esse, assumitur vt præmissa alicuius

demonſtrationis: & hoc modo non inuenit prima principia demonſtrationem oſtenſiuam formaliter ingredi, vt primum argumentum, & ſimilia oſtẽdunt & demonſtrationes, in quibus principium ipſum cõcluditur de inferiori: quod fit, quando concluſio eſt principium contractum, verbi gratia: idem ſimul eſſe & non eſſe non cõtingit: moueri & non moueri ſunt eſſe & non eſſe: ergo idem ſimul moueri, & non moueri non contingit. Secundo, loquendo de principiis primis contractis tamẽ, & in actu ſignato: puta A nõ poteſt ſimul moueri & non moueri, & hoc modo etiam demonſtrationem ingrediuntur, vt patet in exemplo adducto de materia prima, dicendo, idem eſſe in actu & non in actu non cõtingit: materiam eſſe ſine forma eſt materiã eſſe in actu & non in actu: ergo materiã eſſe ſine forma non cõtingit, & ſic de aliis. Tertio, poteſt intelligi de principiis primis in ſua cõmunitate in actu exercito: puta A eſt ens & non eſt nõ ens. Et ſimiliter quarto & vltimo modo, poteſt intelligi de principiis primis contractis in actu exercito: puta A eſt mobile & non eſt non mobile. Et neutro horum modorũ principia prima demonſtrationẽ ingrediuntur oſtenſiuam, quia ſuperfluitatẽ demonſtratio abhorret, vanũ autem eſt, poſtquã affirmauimus aliquid de aliquo addere negationẽ contradictorij ab eodem, ſufficit enim affirmaſſe. Si enim intendimus demonſtrare mundum non eſſe infinitum, ſed finitum, non oportet aſſumere, omne corpus eſt finitum & non eſt infinitum, ſed ſufficit dicere, omne corpus eſt finitum: mũdus eſt corpus: ergo, &c. nihil enim minus vel magis efficax redditur demonſtratio illius ſubtractione vel additione. Et nota ꝙ quia Ariſtoteles de vſu primorum principiorum agebat nũc, vſus autem rei attendatur penes exercitium eius, ideo indiſtincte docens, quomodo demonſtrationes accipiunt prima principia dixit, neque vnam demonſtrationem oſtenſiuam illa accipere, intendens de illis in actu exercito (vt patet in exemplo ſubdito) homo eſt animal, & non eſt non animal, &c.

Ad primum ergo aliter reſpondere non oportet, quia primum membrum oſtendit. Ad ſecundum dicitur, quòd textus Ariſtotelis non vniformiter videtur haberi apud omnes, & ſancti Tho. textus: ſiquidem qui hodie communiter inuenitur, ille non eſt quem S. Thomas gloſſauit, vt diligenter intuenti clarè liquet, & longè melior eſt litera S. Thomæ litera communi in hoc paſſu, vt patebit. Secundum enim communem

munem literam Arist.affirmat(conditionaliter tamen)principium primũ assumi in demonstratione.Secundũ verò literam S.Tho.probat oppositũ vt summariè deduximus,& licet com muni literæ applicare verbales gl.S.Tho. sit difficile(nisi fortè extorquẽdo)a sensu tamen sua expositio nõ longè est, quoniam dicimus, quòd propter formam syllogisticam illud affirmauit:& quòd cõditionalis nihil ponit,sed vera est tam antecedente,quàm consequente existente impossibili, & ꝙ breuitate vtens dicens principium primũ contingere exerceri in maiori extremitate,subintelligi voluit hoc esse superfluũ, vt litera S.Tho.habet,vel ipse exponendo adiecit,quoniam euidens ex se est,licet alij antiqui sibi in hac expositione nõ consentiant. Sed contra hanc responsionem vt magis elucescat instatur dupliciter. Primò quia si volo concludere aliud inesse alicui,& eius oppositum non inesse,necessarium & non superfluum est conditionare maiorem extremitatem, affirmatione eius & negatione oppositi. Verbi gratia,si cõcludendum est mundum esse & finitum & non infinitũ, oportet assumere. Omne corpus est finitum,& nõ infinitum:mundus est corpus:ergo mundus est finitus & non infinitus. Secundò quia illa additio non est superflua, quæ posito eo,cui additur, cadit sub dubio: sed posita affirmatione alicuius prædicati de aliquo adhuc cadit sub dubio remotio oppositæ negationis ab illo:ergo,&c.minor exẽplariter declaratur, quia scito ꝙ corpus sit animal adhuc nescitur & nõ est nõ animal,quia ista additio falsa est,cùm eius contradictoriũ sit verum, scilicet corpus est nõ animal,vt patet. Ad primũ horũ dicitur,quòd aliud est loqui de requisitis ad syllogismũ, & aliud de requisitis ad demonstrationem:licet enim ad formam syllogisticam integrè seruandam stante illa hypothesi oporteret conditionare maiorem extremitatem affirmatione & negatione,&c.quantum tamen ad vim demonstrandi non minus efficaciter concluderetur conclusio illa,si assumeretur,omne corpus est finitum,quàm si cũ negatione oppositi assumitur:nihil enim importat plus veritas istius, mũdus est finitus & nõ est infinitus, quàm istius,mundus est finitus(vt de se patet) & fortè antiqui ratione & formę syllogisticæ sic intellexerũt Arist.nõ ratione vis demonstratiuæ, quia hoc valde clarum est cuique disciplinato. Secundò dicitur, quòd conditionalis illa,si concludendum est mundum esse finitum, & non infinitum,&c. est vera:

sed

ſed tam antecedens,quàm cõſequens eſt falſum, quoniam demonſtratio nõ minus vitat ſuperfluitatẽ in cõcluſione, quàm in præmiſsis:& ideo nulla demonſtratio illam concluſionem concludit formaliter,ſed virtualiter, dum concludit affirmatiuã ſed mundus eſt finitus:& hoc ſufficit, ad hoc quòd ſit ſcibilis,& merito, quia negatio per affirmationem cognoſcitur & priuatio per habitum. Ad ſecundum vero horum dicitur, quod argumentum illud ex inaduertentia ſuppoſitionũ procedit:corpus enim poteſt ſumi dupliciter. Vno modo pro corpore in communi, cum abſtractione ab inferioribus, & ſic, ſi quæratur,aut eſt animal,aut eſt non animal,vere reſpondetur neutrum, quia illæ contradictoriæ non ſunt, ſed affirmatiuæ de prædicato finito & infinito,inter quas cum reduplicatione & præciſione,&c.datur medium:ſi verò quæratur, aut eſt animal,aut non eſt animal, negatiua conceditur: quoniam vera eſt denominatiuè tamen,& ſic corpus habet ſimplicem ſuppoſitionem. Alio modo ſumitur corpus vt ſupponit perſonaliter indefinitè tamen & ſic duæ,quæ cõtradictoriæ videntur ſimul verificãtur,vt corpus eſt animal, & corpus nõ eſt animal, quia ſecundũ diuerſa ſuppoſita(licet vage) vtriq; parti ſubſternitur (vt patet) ſi fiant particulares, de quibus eſt idẽ iudiciũ dicendo aliquod corpus eſt animal, & aliquod corpus non eſt animal. Sciendum eſt ſecundò,quòd cùm dicitur affirmationi ſuperfluè addi negationẽ oppoſiti, intelligimus reſpectu eiuſdẽ ad idem,& ſimiliter, & quæcunque cõtra Sophiſticas importunitates,qualia hęc etiã dicere conſueuimus:aliàs de vſu primi principij ſermo nõ eſſet, & in æquiuoco laboraretur: & ideo cùm dico,corpus eſt animal, & nõ eſt nõ animal,corpus debet ꝑ eodẽ, vel eiſdẽ præciſè accipi,vt ſtat ſub affirmatione animalis, & vt ſtat ſub negatione nõ animalis,aliter ſubiectũ nõ eſſet idẽ. Cõſtat autẽ adeò vt euidẽtius apparere nõ patiatur natura humana,quòd vniformiter accepto ſubiecto, ſi affirmatio eſt vera,negatio eſt falſa,& econuerſò:& quòd mente nõ contingit dubitare de negatione,poſita affirmatione, licet ore inſtari poſsit,vt dicitur 4. Metaphyſi. His prælibatis iam patet quòd falſa eſt minor argumenti, & quòd eius probatio corpus non vniformiter accipit,quoniam in prima cùm dicitur corpus eſt animal, corpus ibi ſumitur pro ſenſitiuis corporibus,licet confuſè,in ſecunda autem cùm dicitur,quòd hæc eſt falſa,corpus nõ eſt nõ animal,ſumitur corpus pro non ſenſi

T.c.9.

sensitiuis, pro quibus sua contradictoria est vera: scilicet corpus est nō animal. Nos autem corpus vniformiter sumimus: & ideo concludimus superfluè assumi in maiore extremitate affirmationem eius & negationem oppositi, & nihilominus dicemus hanc, scilicet corpus est animal: & nō est nō animal, esse veram, & eius oppositam subcontrarie, scilicet corpus nō est animal, & est nō animal, esse similiter verá, quoniam sunt in materia cōtingenti, & pro diuersis suppositis sumuntur (vt de se patet.) Ad tertium principale dicitur, quod loquendo de principiis in actu exercito, manifeste patet argumentum non concludere: quoniam supponitur ipsa sic sumpta esse & alia, quòd eis nō repugnet assumi, & præmissæ, cuius oppositum ex superfluitate incidente iam liquet. Nec videtur cōcludere etiā loquēdo de principiis primis in actu signato: dicā enim quòd nunquam deuenietur ad id quod immediate concluditur ex primis principiis, quia forte nulla est eorū immediata cōclusio, quæ sit vere conclusio, sed venietur in Geometria ad principia per se nota, & similiter in Philosophia, & similiter in Metaphysica, quæ sunt primæ præmissæ suarum demonstrationum & illę præmissæ reducentur in prima principia nō eo modo quo cōclusiones reducuntur in præmissas, sed quo principia secundaria reducūtur ad priora, sicut in naturalibus aliqua reducuntur ad primas causas, vt effectus ad causas, vt ista inferiora ad superiora, & aliqua, vt causæ secundæ ad priores, vt inferiores sphæræ ad superiores, vel intelligentias.

De vsu primorum principiorū ex parte minoris extremi.

Circa declarationem eiusdem conclusionis dubitatur, eo quòd Arist. æquiuocare videtur de vsu primi principij in maiore extremitate & minore & medio: ex parte siquidē maioris extremitatis ait, est animal, & non est nō animal: ex parte autem medij & tertij, ait homo, & non homo, Callias & non Callias: vbi clare patet ꝙ nō vniformiter vtitur affirmatione & negatione, & cōsequenter in æquiuocationē lapsus appareret. Augetúrq; dubitatio, quia vti medio vel tertio taliter affirmato & negato, nō est vti primo principio: nō enim significat primum principiū, ꝙ de A, & non A, prædicetur B, aut non prædicetur, sed potius quòd de A, & non A, verificatur B: ergo, &c.

Ad euidentiam huius dubitationis, notandæ sunt duæ distinctiones. Prima est quòd vti affirmatione & negatione simul, contingit dupliciter. Vno modo vti affirmatione alicuius, & negatione oppositi contradictoriè, vt animal & nō non animal.

animal. Alio modo vti affirmatione alicuius & negatione eiusdem, vt animal, & non animal. Secunda est propositionum demonstrationis ostensiuæ: aliæ sunt ex terminis cõuertibilibus, vt homo est risibilis. Aliæ ex prædicato maiori, vt homo est animal: patet ista ex eo, quòd oportet demonstrationis ostensiuæ propositiones esse nõ solum veras sed de omni, & per se, quod nõ contingit nisi æqua de æquis vel maiora de minoribus prædicemus. His notatis dicitur ꝙ cum tota vis rationis Arist. ad declarandũ vsum primi principij in demonstrationibus ostensiuis stet in hoc, ꝙ aut demõstrator eget affirmatione & negatione simul ex parte prædicati: aut ex parte subiecti: nec sic, nec sic: ergo, &c. & egere vsu affirmationis & negationis duobus modis contingat supradictis: videns prædicatum semper maius, aut æquum subiecto esse, vidit ex parte prædicati non posse vti affirmatione & negatione eiusdem: quoniam falsa fuisset propositio: dicendo, homo est animal, & non animal, aut est rationalis & non rationalis, ac per hoc illum alium modum quo vti posit seruata veritate expresit, scilicet vtendo affirmatione vnius, & negatione oppositi contradictoriè: & dicere, est animal, & nõ est nõ animal: nec opus erat aliter dicere. Ex parte autem subiecti, licet videret vtroque modo posse vti veritate salua affirmatione & negatione, quia vti affirmatione subiecti & negatione oppositi nũquam veritatem destruit, vt si dicatur, homo & non non homo est animal: aut risibilis, & vti affirmatione subiecti & negatione eiusdem: quia quando maius de minori prædicatur, nihil adimit veritatis: vt si dicatur, homo & non homo est animal, in terminis enim conuertibilibus hoc non liceret: licet inquam vtrunque viderit: quia tamen vti affirmatione & negatione oppositi, eadem ratione vanum esse apparet, quod pro manifesto relictum est circa prædicatum: ideo hoc sub silentio præteriuit & ad reliquũ se transtulit: declarans, quòd nihil refert quo ad inferendam conclusionem, & veritatem præmissarum an de subiecto & eius negatione posit verificari prędicatum, quando prædicatum maius potest esse subiecto, & consequẽter neutro modo affirmatione & negatione simul vtitur demonstratio ostensiua. Et per hoc patet responsio ad primum: non enim vitio æquiuocationis defecit, sed industria breuitatis, modos omnes circunspiciens à demonstratione separauit.

Ad secundum dicitur, quòd cùm primum principiũ (cuius memi

meminit hîc) dicat affirmationem & negationem nõ contingere simul ad excludendas cauillationes, quod à plenitudine doctrinæ alienum non est, nedum affirmationem & negationem oppositi, quod primi principij veritas est, separauit: sed etiam affirmationem & negationem eiusdem, quando veritatem compatitur, id est ex parte subiecti, quando prædicatũ est maius, vbi quædã similitudo cõtradictionis est, extra demonstrationem ponere voluit. Et nota, quòd cùm idem iudicium de tertio & medio protulerit, medium ex parte subiecti accepit, & non ex parte prædicati, aliter nec esset eadem de vtroq; ratio, nec nihil differret, sed falsa esset minor, quoniã oportet æqua de æquis, aut maiora de minoribus, dici, vt de primo declarauimus: nec opus erat medij specialiter meminisse ex parte prædicati, quoniã eadẽ de ipso ex parte prædicati & primo ratio est. Nec fallaris hoc in loco, putãs, quãdoq; oportere in demõstratione assumi subiectũ aut mediũ affirmatũ & negatum, ad cõcludẽdũ de subiecto affirmato & negato: verbi gratia ad concludendum Callias & nõ Callias est homo oportere dicere, homo, vel homo & non homo est animal, Callias & non Callias est homo, vel Callias & non Callias est homo: & non homo: ergo Callias & non Callias est animal, has chimeras procul abiice abs te: quoniã demõstratio vnũ de vno cõcludit, sicut & propositiones eius enunciant, vt suprà dixit Arist.

Quo nam primo principio vtatur demonstratio ducens ad impossibile, & quomodo.

Circa secundam conclusionem dubitatur, an sit intelligenda de omnibus primis principiis, an de hoc tantũ, omne affirmare, aut negare verum est: & est quærere, an demonstratio ad impossibile vtatur etiam illo alio principio, scilicet non contingit simul esse & non esse. Videtur enim quòd indistinctè de primis principiis accipiendum sit quod dicitur, quia non minus demonstratio ducit ad impossibile oppositum isti primo principio, de quolibet est affirmare vel negare quàm ad impossibile oppositum illi non contingit simul esse, & non esse (vt de se patet) & exemplum clarè habetur ex fine primi perihermenias: vbi probatur ista propositio: vnumquodque dum est, necesse est esse, ducendo ad impossibile hoc: quia, scilicet aliter contingeret idem simul esse & non esse, vt clarè habes ibi à sancto Thoma. Et confirmatur quia Auerrois in isto loco, com. scilicet vigesimosexto, indistinctè loqui

Cap.6.

Cap.26.

loquitur de istis duobus principiis, dicens demonstrationem non egere enuntiatione communi, nisi in duobus locis, quorum secundus est, quando demonstramus ad impossibile.

Ad euidentiam huius oportet præsupponere eas, quas suprà diximus, distinctiones de primis principiis, habere locũ etiam in hoc principio, omne affirmare aut negare verũ est: quod exemplo facile est declarare. Accipitur siquidem cõmuniter in actu signato, quando dicitur, omne aut affirmare aut negare, &c. contractè verò in actu signato, vt hominẽ currere, aut non currere est verum: cõmuniter verò & cõtractè in actu exercito: vt A est B: ergo non est dicendum A, non est B, &c.

Hoc stante quatuor dicimus. Primò & ambo hæc principio in actu signato siue communiter siue cõtractè sumpta ingrediuntur formaliter tàm demõstrationem ostensiuã quàm ducentem ad impossibile: & de primo quidem exempla sunt data: de secundo autem facile est cuiq; exercitato adducere, & habetur ibidem in primo perihermenias. Secundo dicimus, quod illud principium, non contingit simul esse &c. in actu exercito, neq; ingreditur demonstrationem ostensiuam (vt probatum est) neque ducentem ad impossibile eadem ratione quia superfluitatem terminorum omnis demonstratio abhorret. Tertio dicimus, quod hoc principio, omne affirmare aut negare &c. in actu exercito demonstratio ostensiua vti non potest, patet istud ex terminis, quia demõstrare ostensiue est ostendere sic esse vel sic non esse ex veritate assumptarum præmissarum: vsus autem huius principij consistit in ostendẽdo sic esse, quia eius oppositum est falsum &c. Quarto dicimus, quòd hoc principio demonstratio ducens ad impossibile vtique cogitur, quoniam demonstratio ad impossibile à destructione vnius oppositi ad constructionem alterius directè procedit, quod est propriè & verè exercere hoc principiũ (vt patet ex dictis.) Signum autem quòd hæc sint secundum mentem Arist. dicta inde sumitur, quia loquens de illo principio, non contingit simul affirmare, dixit, neque vna demonstratio accipit: loquens autẽ de hoc principio dixit, omne autem affirmare, aut negare, quæ est ad impossibile demonstratio accipit ex ipso sermonis stylo insinuans quòd aliquid conuenit huic principio, scilicet assumi in demonstratione ducente ab impossibile, quod illi nõ cõuenit. Nec arguas me (quæso) si in præcedente conclusione loquens de vsu illius semper locutus

Caput 16.

fuer

fuerim de demonstratione ostensiua, quoniam propter claritatem doctrinæ id factum est, & absque falsitate, nec diutius permissum est stare animum suspensum.

Ad argumentum ergo iam patet responsio, quia de principio illo procedit vt signato, vt non exercito. Ad confirmationem (ob antiquorum reuerentiã) dicitur, ꝙ indefinite, & non vniuersaliter intelligendũ est enuntiationem vniuersalẽ ingredi demonstrationem, &c. Ita vt de illo principio, scilicet non contingit simul esse, verificetur primus locus, scilicet si concludenda est affirmatio alicuius & negatio oppositi: putà mundus est finitus, & non est infinitus, verificetur dico propter formam syllogisticã vt declarauimus, & de isto, scilicet omne affirmare aut negare, verificetur secundus locus. Sed quãdo demonstratio est ducens ad impossibile, nec aliena est glosa ista à verbis Auer. (vt patet diligenter intuenti.) Si quis verò contendat de eius aut alterius mente, mihi curę non est: quoniam non quid hic vel ille senserit inquirimus, sed quid veritas rei habeat.

Dialectica & Metaph. quomodo omnibus vtantur.

Circa quartam conclusionem nota, quòd Arist. dicens dialecticam & metaphysicam omnibus vti, intendit per (ly omnibus) omnibus modis dictis, scilicet ex quibus, de quibus, & quæ, & hoc idem declarare intendit & gloriosè declarat S. Tho. tam in dialectica, quàm in metaphysica inueniri, licet non vniformiter, vt diligens lector percipere facile potest, distinguendo tam dialecticam, quàm demonstratiuam in docentem & vtentem, & assignando earum inter se differentiam, & à metaphysica, & in quo conueniant.

Cuilibet scientiæ sunt propriæ interrogationes

Circa sextam conclusionẽ, in qua dicitur, omnes scientias gaudere propriis interrogationibus, dubitatiuncula occurrit vnica, quia Arist. statim sibi aduersari videtur: in quinta siquidẽ conclusione dixit, demonstratorẽ nõ interrogare, nunc autẽ in demonstratiuis proprias interrogationes ponit. Ad hoc dicitur, quòd interrogare non vniformiter accipitur hic & ibi, vt ab omnibus expositoribus conceditur: ibi siquidem interrogare, est vtranque quæstionis partem proponere, & vtramuis concludere: hic verò alteram tantùm, & illam determinare, quoniam duo opposita demonstrari non possunt (sicut nec esse vera) propter quod Arist. cùm dixit demonstratorẽ non interrogare, hãc rationẽ assignauit. Quę sint autem interrogationes demonstratiuæ in principio secũdi dicetur. *Cap. 1.*

Nõ est inconueniẽs scientias omnes analogis vti.

Circa responsionem datam ad tertiam quæstionẽ diligenter aduerte ex hoc loco haberi nullum inconueniens esse, & nullã deceptionẽ sequi, ex eò ꝙ in sciẽtiis vtimur nominibus analogis, quæ æquiuoca in prædicabilibus & in prædicamentis vocantur, pro eo ꝙ non habent rationẽ simpliciter, Scientiæ enim (inquit Arist.) videntur intellectu qua significatione vtantur, sicut sensu videmus circulum descriptum. Ex ignorantia ergo posterioristicæ artis prouenit ponere vniuocationem nominum metaphysicorum, scilicet entis, actus, & potentiæ, &c. vt æquiuocationis vitetur fallacia.

Scot.

Nũ in demonstratione sit afferre instantiam per propositionẽ singularem.
T. com. 8.
T. cõ. 22.

Circa primam propositionem post supradictam rationem positam, dubitatur. Quia contrarium videtur esse hoc quod hîc dicitur ei: quod dictum est in 4. cap. Nunc siquidem dicitur, ꝙ in syllogismum demõstratiuum non oportet ferre instantiam ex propositione inductiua, id est particulari: ibi verò dictum est, quòd contra propositionem de omni, quæ procul dubiò demonstratiua est, fertur instantia, ex propositione singulari, quomodo ergo hæc stant simul. Ad hoc facilè dicitur, ꝙ quia aliud est ferre instãtiam, & aliud est ferre instantiam propriam demonstratori: ideò diuersa dicta sunt, quæ tamen sibi non contrariantur. Cùm enim demonstratio, vt sic, sit vniuersalium (vt suprà dictum est.) Quia incorruptibilium oportet eam esse, & ad singularia non nisi per accidens se extendat, & id quod est per accidens extra propria rei numeretur: consequens est, quòd instantia singularis inter instantias proprias demonstratori non computetur. Et quia Arist. hîc de propriis demonstrationis tractabat, ideò instantias singulares exclusit, assignans prò causa, quia demonstratio est vniuersalium. In 4. autem cap. vbi adhuc de propriis non agebatur, instãtias singulares opus non erat excludere. Quoniam ergo veræ instantiæ sunt, ideò ibi numeratæ, quoniam autem non propriæ demonstratori, ideò hîc exclusæ.

Vbi suprà t.c.8.

Num si ex falsis non posset monstrari verum, validum fieret argumentum à positione consequentis ad antecedentis positionem.

Circa tertiam propositionẽ, illam scilicet conditionalem, si esset impossibile ex falso monstrare verum, &c. Dubitatur dupliciter. Primò quia non videtur verum, quòd si esset impossibile ex falso concludere verum, ꝙ liceret à positione consequẽtis arguere: non enim magis tunc sequeretur verum ex

ex vero, quàm nunc hoc verum sequitur ex hoc alio vero. Sed nunc videmus, quòd postquã verum ex vero deduximus, non licet redire à consequente ad antecedẽs: non enim cum diximus sortes est homo, ergo est animal: dicimus sortes est animal: ergo est homo: ergo nec tunc hoc liceret. Secundò, quia dato ꝙ esset vera illa conditionalis, & consequẽter ꝙ non fieret paralogismus consequẽtis à positione consequẽtis, adhuc tamen non habetur: ꝙ non posset fieri idem paralogismus in secunda figura ex puris affirmatiuis: hic enim paralogismus non peccat (eò ꝙ ex falsis inferat.) sed quia medium maius est vtroq; extremo: vt patet dicẽdo: omnis homo est animal, leo est animal: ergo leo est homo. Ad hoc dicitur, ꝙ causa quare à positione consequentis non licet vniuersaliter arguere: est quia ex falso sequitur verum (vt superius dictum est) potest enim consequente existente vero: antecedens esse falsum (vt patet) propter quod in terminis conuertibilibus à positione consequentis arguere licet: fieri enim non potest, vt conuertibilia sint: & vnum sit: & reliquum non: quia inquã hæc est causa, si impossibile esset ex falso verum syllogistice cõcludere: oporteret consequẽte existente vero, antecedẽs esse verũ: sicut è conuerso: & conuertibilitas esset inter veritatẽ cõsequentis cuiusq; rectæ cõsequẽtiæ, & sui antecedẽtis: ita ꝙ sicut modo dicimus, quòd cuiusq; rectæ consequẽtię vel recti syllogismi: quod idem est: antecedens verum infert conclusionem veram: eò ꝙ ex veris nihil nisi verum: & propterea vniuersaliter concludere licet à positione antecedẽtis ad positionẽ consequentis: ita tunc: quia verum ex veris tantùm sequeretur in quocunq; recto discursu: verum consequẽs verum antecedens inferret: & à positione consequentis, ad positionem antecedentis vniuersaliter arguere liceret. Et quoniam ex puris affirmatiuis in secunda figura vitium propterea est: quia medio termino consequente primum vt antecedente vtimur: quod modo non licet: propter dictam causam: quia scilicet potest consequens esse absque antecedente, ideò si impossibile esset ex falso syllogisticè monstrare verum, paralogismus ex puris affirmatiuis non inueniretur: sicut nec à positione consequentis, vnde radices syllogistici discursus subtiliter Aristoteles intuitus ex vnica conditione vtrunque modum paralogizandi exclusit à demonstratiuis: propterea quia ex falso non potest monstrari verum: & consequenter ita se habet de-

T.c.17.

monstratio vt sic ad hos paralogismos: sicut se haberet syllogismus simpliciter ad eosdem: si nō posset ex falso syllogizari verum. Ad primum autem in oppositum negatur assumptum; quoniam ex falsitate propositionis de inesse non sequitur falsitas modalis. Aliud est enim dicere, si verum ex falso non syllogizatur: licet arguere à positione consequentis; & aliud est dicere, si verum ex falso non potest syllogizari: licet arguere à positione consequentis, primum est falsum secundum formam syllogisticā: licet ex gratia materiæ, vel ex hypothesi sequatur: vt de exemplo adducto obiiciendo S. Tho. hic ait. Tum quia est in materia necessaria, quo ad subiectum concludens vtrunq; prædicatum in primo modo per se: tum quia supponitur id quod est animal esse hominem: secūdum verò est verissimum: vnde stante illa conditionali, verum magis inferretur ex vero: quàm hoc verū nunc ab hoc: quia tunc ita appropriaret sibi inferri ex vero quod impossibile esset inferri ex falso: nunc autē hoc verum licet inferatur ex vero: potest tamen inferri ex falso, & esse verū antecedente existente falso. Ad secundum dicitur: quòd ex hac conditionali sufficienter vterq; modus paralogizandi destructus est (vt ex dictis patet.) Ad probationem autē oppositi dicitur, quòd licet paralogismus ex puris affirmatiuis nō ideò fit; quia fit ex falsis, est tamen ideò, quia mediū, quod assumitur vt consequens extrema in vtraque præmissa concludit in vi antecedentis, respectu maioris extremitatis (vt exēplariter patet.) Cùm enim dico, homo est animal, leo est animal, ergo leo est homo: ideò hominē de leone infero, quia est animal, ac si de animal sequeretur homo. Vnde quia in terminis cōuertibilibus quodlibet antecedit, & sequitur ad quodlibet, talis forma seruāda non prohibetur, & per eandem causam in terminis non conuertibilibus abiicitur, non est ergo radix istius paralogismi id, quod in argumento adducitur, sed quod nos diximus, arguere scilicet à positione cōsequentis, quod cōmune est huic & supradicto, huic quidem virtualiter, illi verò formaliter, propter quod vterque paralogismus consequentis vocatur.

Ex puris affirmatiuis in conuertibilibus valet argumentum.

Aduerte hic, quòd deceptiones, quæ accidūt in demonstratiuis ex paralogismis sunt quidem deceptiones & aggenerantes ignorantiam prauæ dispositionis in illa scientia, sed sunt deceptiones communes scientiis & non scientiis, & illi scientiæ & alteri: deceptiones autem prouenientes ex falsis

oppos

oppoſitis propriis principiis, vel præmiſsis demonſtrationum in illa ſcientia ſunt deceptiones propriæ, & ideò paralogiſmi, & nõ ex oppoſitis ſyllogiſmi excluſi ſunt à demonſtratiuis. Et hinc euenit, vt paralogiſmos in demonſtratiuis inducere ridiculum ſit, & philoſophorum non eſſe ſophiſticas rationes ſoluere, vt dicitur primo Phyſicorum. *T.c.10.*

Circa vltimam propoſitionem, quæ de augmentatione demonſtrationum eſt, aduertenda ſunt duo. Primum eſt, quod cùm augere demonſtrationes in longum multipliciter contingat via compoſitiua, ſcilicet deſcendendo tantùm ex parte ſubiecti in aliud, & de illo in aliud, &c. & deſcẽdẽdo ex parte paſsionis tantùm ex prima in ſecũdam, & ex ſecunda in tertiam, &c. & deſcendendo ex parte vtriuſq; ſimul, vt à triangulo & eius paſsionibus ad iſoſchelẽ & ſuas proprias paſsiones: & ex parte medij via reſolutiua ex medio ad anteius mediũ aſcendendo in eodem vel diuerſo genere cauſarum, &c. omnia conclusit Ariſt. ſub vno verbo dicens, demõſtrationes augeri in poſt aſſumendo, & complexus eſt S. Tho. exponentes poſt aſſumere eſſe medium ſub medio ſumere: ſaluatur enim hoc in omnibus ſupradictis, vt facile patere poteſt exercitatis, &c. Secundum eſt, quod Ariſt. dicens poſt aſſumptionem procedere in infinitum, non intendit aſſerere demonſtrationis augmentum aliquo modo in infinitũ eſſe, ſed intelligendus eſt vel conditionaliter, ſcilicet ſi infinita poſt aſſumenda eſſent: & hoc, vel quia nondum declarauerat, quod inferius determinabit, ſcilicet finitatem demonſtrationum vndique. Vel quia ſpecies numerorum & figurarum, & conſequenter quæſtiones eorum infinitæ ſunt in potentia. Aut (& melius) intelligendus eſt per ly in infinitum intendiſſe in incertum, eò quòd non eſt determinatus numerus poſt aſſumendorum, ſed quandoque ſunt tria, quandoque decem, quandoque octo, &c. ac ſi dixiſſet, augentur demonſtrationes in poſt aſſumendo, vt A, de B, & B, de C, & C, de D: & ſic in infinitum, id eſt, & ſic quouſque ſint aſſumenda, quotcunq; fuerint, &c.

De augmento demõſtrationis in aſſumendo vel poſt aſſumendo.

Cap.18. circa t.cõ. 35. & 36.

De demonſtratione quia. CAP. XIII.

QVod vero differt, & propter quid ſcire, primum quidem in eadem ſcientia. & in hac dupliciter Vno quidem modo, ſi non per immediata efficiatur ſyllogiſmus, non enim accipitur prima cauſa, ſcientia vero ipſius propter quid ſecundum primum cauſam. Alio

*autem, si per immediata quidem, sed non per causam, sed per notius eo-
rum, quae conuertuntur: nihil enim prohibet eorum, quae conuersim prae-
dicantur, notius aliquando esse, quod est non causa, quare erit per hoc
demonstratio, vt quòd planetae prope, per id, quòd non scintillant. Sit in
quo C, planetae: in quo B, non scintillare: in quo A, prope esse: verũ itaq;
B de C dicere: planetae enim non scintillant: sed & A de B: quod enim
non scintillat prope est: hoc autem acceptum sit per inductionem, aut
per sensum, necesse igitur A inesse ipsi C, quare demonstratum fuit,
quod planetae prope sunt. Hic igitur syllogismus non ipsius propter quid
sed ipsius quòd, est: non enim propter non scintillare, prope sunt, sed pro-
pterea quia prope sunt, non scintillant. Euenit autem & per alterum
monstrari alterum: & erit ipsius propter quid demonstratio. Vt sic C,
planetae: in quo B, prope esse: A, non scintillare, inest itaque & B ipsi
C: quare & ipsi C, A: & A ipsi B, non scintillare: & est syllogismus
ipsius propter quid: accepta enim ex prima causa. Rursus quemadmo-
dum lunam monstrant, quòd sphaerica, per augmenta: si enim quod
ita augetur est sphaericum, augetur autem luna: planum, quòd sphaeri-
ca: sic igitur ipsius quòd factus fuit syllogismus. E conuersò autem po-
sito medio ipsius propter quid: non enim propter augmenta est sphaerica:
sed quia est sphaerica, accipit augmenta talia. Luna, in quo C: sphaerica,
in quo B: augmentum, in quo A. In quibus autem media non conuer
tuntur, & est notius, quod non est causa, ipsum quidem quòd monstra
tur, ipsum autẽ propter quid non. Amplius in quibus medium extra
ponitur: etenim in his ipsius quòd, & non ipsius propter quid est, de-
monstratio: non enim dicitur causa. Vt propter quid non respirat pa-
ries: quoniam non animal: si enim hoc respirandi causa est, oporteret
animal esse causam respirandi: vt si negatio causa est ipsius non esse,
affirmatio causa est ipsius esse: quemadmodũ si hoc, quod est incommen
surabilia esse calida & frigida, eius, quod est non sanum esse, hoc, quod
est commensurabilia esse, eius, quod est sanũ esse, consimiliter autem &
si affirmatio ipsius esse, negatio ipsius non esse. In ijs autem, quae sic
assignata sunt, non contingit, quod dictum est: non enim omne respirat
animal. Syllogismus autem fit talis causae in media figura: vt sit A,
animal: in quo B, respirare: in quo C, paries. A igitur inest omni B,
omne enim respirans est animal: ipsi autẽ C nulli: quare neq; B C nulli:
non itaque respirat paries. Assimilantur autem tales causae ijs, quae se
cundum excessum dicuntur: hoc autem est plus distans dicere medium:
vt illud Anacharsid[illegible]s, quòd in Scythis non sunt tibicines: neque enim
vites. Secundum quidem igitur eandem scientiam, & secundum me-
diorum positionẽ istae differentiae sunt eius, qui est ipsius, quod, ad eum,*

qui

qui est ipsius propter quid, syllogismum. Alio autem modo differt ipsum propter quid ab ipso quòd, eo quòd per aliam scientiam vtrunque speculatur: talia autem sunt, quæcunque sic se habent inuicem, vt sit alterum sub altero, vt perspectiua ad Geometriam, & mechanica ad Stereometriam, & harmonica ad Arithmeticam, & apparentia ad Astrologicam. Fere autem vniuocæ sunt nonnullæ istarum scientiarum, vt Astrologia, & quæ Mathematica, & quæ Nautica, atque Harmonica, & quæ mathematica, & quæ secundum auditum. Hic enim ipsum quidem quod, sensitiuorum est scire, ipsum verò propter quid, Mathematicorum: hi namque habent causarum demonstrationes, & plerunque non sciunt ipsum quòd: quemadmodum qui vniuersale speculantur, multotiens nonnulla singularium nesciunt, quia non aduertunt. Sunt autem hæc, quæcunque cum alteram quid sint secundum substantiam, vtuntur formis, disciplinæ nanque circa formas sunt: non enim de subiecto aliquo geometrica sunt: si enim de subiecto aliquo geometrica sunt, sed non inquātum geometrica, de subiecto. Se habet autem & ad Perspectiuam, vt hæc ad Geometriam, alia ad hanc: vt quòd est de iride: ipsum enim quòd, Naturalis est scire, ipsum verò propter quid. Perspectiui, aut simpliciter, aut secundum mathema. Multæ autem & non sub se inuicem scientiarum, ita se habent, vt medicina ad Geometriam: quòd enim vlcera circularia tardius sanantur, Medici est scire: propter quid verò, Geometræ.

Summa huius capituli hæc est.

Scire quia, & scire propter quid, in eadem scientia dupliciter differunt. Vno modo quando fit syllogismus per remotam causam. Alio modo quando fit per effectum conuertibilem quidē sed notiorem: probatur vtrunque à priori, quia scire propter quid: est scire per causam primā, id est proximā, & declaratur secūdū exēplariter: planetæ sunt prope, quia stellæ nō scintillātes sunt: & in terminis A primo, C tertio B medio. *Prima conclusio.*

Contingit quando, scilicet causa per effectum conuertibilem demonstratur alterum per alterū, econuerso demonstrare, & erit propter quid demonstratio (vt patet in exemplo dato) mutando maiorem extremitatem in medium, & cum luna circularis monstratur, quia incrementa luminis cornicular iter accipit, in terminis A primo, C tertio, & B medio. 2

Quando autem medium non conuertitur & est notius, & non causa (quia) demonstratur, sed propter quid non. 3

Quando medium est extra sic demonstratio quia, & non 4

propter quid: probatur à priori, quia non assumitur id quod est causa, scilicet proxima, vt paries non respirat, quia non est animal, negatio siquidem animalitatis non est propria causa negationis respirationis, quia affirmatio animalitatis non est propria causa affirmationis respirationis.

Regula. Oportet siquidem si affirmatio est causa affirmationis, quod negatio sit causa negationis, & econuerso: si negatio est causa negationis quod affirmatio sit causa affirmationis, vt cum mensura calida & frigida sanandi causa, sine mensura vero non sanandi.

5 Syllogismus huiusmodi demonstrationis quia, in media fit figura: probatur à priori, quia conclusio est vniuersalis, & oportet maiorem esse affirmatiuam, vt patet in terminis, B primo, C tertio, A medio.

6 Comparantur huiusmodi causæ assumptæ dictis secūdum excellentiam: probatur à priori, quia tale medium est plurimum distans, sicut illud Anacarsidis, in Scythis non sunt sibilatores, quia non sunt vites.

7 Alio autem modo differunt propter quid syllogismus ab ipso quia, quoniam ad diuersas scientias pertinent.

8 Huiusmodi sciētiæ diuersæ, sunt quacūq; sic habēt adinuicē, quod alterū sub altero est, vt speculatiua ad geometriā, &c.

9 Fere autem vniuocæ sunt harum quædam scientiarum, vt astrologia, mathematica & quæ naualis est, & harmonica, mathematica, & quæ est secundum auditum.

Declaratio septimæ & octauæ. Hoc enim ipsum (quia) sensibilium est scire, sed propter quid mathematicorū: probatur à priori, quia hi habent causarum demonstrationes, & multoties nesciunt ipsum quia, quoniam non applicant ad, &c. Sicut vniuersale cōsiderantes multoties quædā singulariū nesciūt propter id quod non intēdunt.

10 Sunt autem hæc, quæcunque alterum sunt secūdum subiectum, & vtuntur speciebus: probatur hoc secundum à priori, quia mathematicæ circa species sunt: probatur, quia geometria nō est de subiecto aliquo: probatur, quia non secundum ꝙ de subiecto sunt, geometricalia sunt, licet de subiecto sint.

11 Habet autem se alia ad perspectiuam, vt perspectiua ad geometriam, vt id quod est de iride ipsum quia physici est scire, sed propter quid perspectiui.

12 Habent se & sic multæ, & non subinuicem scientiarum, vt medicina ad geometriam, ꝙ enim vulnera circularia tardius

sanen

sanentur medicinæ est scire quia, geometriæ autē ꝓpter quid.
Series autem hæc est.

INTENDENS in hoc capitulo demonstrationē quia declinare, differentias inter ipsam, & demonstrationem propter quid assignare vult, pro eo quod in reliquis ei æquatur, & duo principaliter facit, quoniā primo differentias quia, & propter quid in eadem scientia ponit in sex primis conclusionibus, in quarū prima duas differentias ponit, & in secunda differētiæ secundæ conditionem prosequitur, & in tertia eiusdem differentiæ alterum membrum declarat. In quarta vero, quinta & sexta claro ordine primam differentiam declarat, & ordinat in forma syllogistica: secundo principaliter inter quia: & propter quid: differentiam in diuersis scientiis insinuat sex aliis conclusionibus. In septima siquidē illā proponit. In octaua & nona, quæ & quales sint tales scientiæ insinuat declarationem ipsius intentæ differentiæ subdens. In decima autem quale sit illud, propter quid alterius scientiæ insinuat: & in vndecima & duodecima extendit intentam differentiam, declarans inueniri inter alterius ordinis à prædictis scientias.

Quomodo demonstratio quia sit per effectum conuertibilem.

CIrca primam conclusionem aduertendum est, ꝙ effectum esse conuertibilem cum causa contingit dupliciter. Vno modo secundum prædicationem. Alio modo secundū causalitatem, & licet vtroq; modo oporteat esse effectum conuertibilem cum causa in proposito, conuertibilitas tamen secundum causalitatem est principaliter intenta, quia de causa & effectu, vt sic sermo est: consistit autem huiusmodi conuertibilitas secundum causalitatē in hoc, quod talis effectus necessario præexigat talem causam, & talem causam necessario sequatur talis effectus. Tunc enim ab effectu (quia) concludimus de causa, & à causa (propter quid) de effectu quando cōnexio est necessaria ex vtraq; parte. Conuertibilitas autem secūdum prædicationem dupliciter intelligi potest, inter causam & effectum. Vno modo vt in quocunq; sit causa, sit effectus, & econuerso, sicut se habent humanitas & risibilitas, & hoc modo nō potest vniuersaliter intelligi cōuertibilitas prædicationis inter causam & effectum conuertibilem, quoniam multi sunt effectus, qui non sunt in suppositis, in quibus sunt rationes causandi illos (vt patet) cum ex generatione & corruptione in inferioribus demonstramus contrarios motus in cælo, &

econuerſo. Alio modo poteſt intelligi, vt de quocunque ſuppoſito prædicatur cauſa, de eodẽ prædicetur denominatio cauſalis ab effectu ſumpta, & econuerſo, & hoc modo vniuerſaliter verum eſt effectum & cauſam neceſsitate mutua cõnexionem habentes conuerti ſecundum prædicationem: oportet ſiquidem omne naturaliter cauſans generationẽ, & corruptionem habere contrarios motus ſic, &c. & omne ſic habens contrarios motus cauſare generationem & corruptionẽ. Demonſtratio ergo quia, eſt per effectum conuertibilem conuertibilitate cauſalitatis, & prædicationis modo declarato.

Num ſit poſsibilis & conueniens demonſtratio circularis.

Circa ſecundam cõcluſionem dubitatur an à cauſa demonſtrata, quia eſt: per effectum poſsit effectus demonſtrari propter quid: & vniuerſaliter an ſit poſsibilis demonſtratio circularis, videtur enim quòd ſic. Primo quia expreſſe Ariſtoteles hic dicit, quòd demonſtrata cauſa per effectum conuertibilem ipſum demonſtrare poteſt à priori.

Secundo, quia expreſſe Albertus dicit in hoc primo libro tractatu ſecundo cap. 15. quòd demonſtrare vnam cauſam per aliam, & econuerſo non conuenit, eo quòd cauſæ ſunt ſibi inuicem cauſæ & in eſſendo, & in demonſtrando.

Tertio quia ſi demõſtratio circularis eſſet ſecundũ ſe prohibita nunquam aliquis poſſet ea abſque reprehenſione vti. *T.c. 15.* Videmus autem, quòd Ariſtoteles pluries vſus eſt ea in diuerſis locis, & præſertim in ſecundo cæli, vbi primo oſtẽdit dextrum cæli eſſe partem orientalem, quia inde incipit motus cæleſtis, deinde oſtendit inde incipere motum cæli, quia ibi eſt dextrum. In eodem quoque libro oſtendit ſtellas eſſe immobiles ſecundum ſe, quia ſunt ſphericæ, deinde oſtendit eas eſſe ſphericas, quia ſunt immobiles ſecundum ſe, &c.

In oppoſitum eſt ratio ſecundo loco facta ab Ariſt. in cap. *T.c.48.* tertio ad probandũ, quòd demõſtratio ſimpliciter non poteſt *T.c.59.* eſſe circularis, concludit ſiquidẽ illa ratio, ſi bona eſt de omni *T.com.6.* demonſtratione, quoniam ex forma circularis proceſſus emanat & non variatur ad quod ſuus terminus applicetur. Arguit enim ſic, demonſtrare circulariter, eſt procedere ab eodem ad idem, ſiue per vnũ, ſiue per multa media ſiat hoc: diſcurſus autem ab eodẽ ad idẽ perficitur, cõcludẽdo idẽ ex ſeipſo, vt patet arguendo à primo ad vltimum, ſi A, eſt, B eſt, ſi B, eſt, C eſt, ergo ſi C, eſt, B, eſt, & ſi B, eſt, A, eſt, ergo de primo ad vltimum, ſi A, eſt A,

est A, est. Taliter autem demonstrare ridiculum est: ergo, &c.

Ad euidentiã huius dubitationis diligẽter inspicere oportet vnde habet processus circularis, quod ab arte alienus censeatur: hoc enim viso facile erit ostendere quando possit exerceri, & quando nõ. Ad habendum autem hoc cùm demonstratio circularis duo dicat ex cõditionibus demonstrationis, & circuli, quantum ad propositum spectat procedendũ est, & vt perfectior sit doctrina à demonstratione in communi ad speciales demonstrationes est descendendum. In demonstratione igitur communiter sumpta duo exiguntur: alterum ex parte rerum, circa quas est demonstratio: alterum ex parte demonstratiui discursus. Ex parte quidem rerũ in omni demonstratione exigitur necessario connexio terminorum, vt expressè habitũ est capitulo 6. Sed vltra hoc demonstratio simpliciter, seu (propter quid) exigit, quòd procedat semper à causa ad effectum, & consequenter à notioribus secundũ naturã ad minus nota. Demonstratio verò (quia) exigit oppositas conditiones. Ex parte autẽ discursus, exigit demonstratio omnis, quod procedat ex notioribus nobis, siue cũ hoc illa ex quibus procedit, fuerint etiam secundum se notiora, siue non, vt patet ex dictis in capitulis secundo & tertio: & ex ipsa disciplinæ generatione, quæ semper ex notioribus & credibilioribus nobis procedit & facile probari posset vtendo illa maxima. propter quod vnumquodque, &c. Circulus autem in proposito nil aliud exigit nisi quòd præmissa fiat conclusio, & conclusio fiat præmissa, seu & in idem redeat, quòd A, inferatur per B, & B, per A, hæ sunt conditiones demonstrationis circularis, quas examinando discutere oportet, an sint compassibiles, an destruant seinuicẽ. Si enim compatiuntur se, demonstratio circularis refutanda non est, sin autem, abiicienda merito est. A prima igitur demonstrationis cõditione inchoantes dicimus, quòd circuli cõditioni nõ aduersatur vniuersaliter, sed quandoque. Si connexio nanque necessaria est inter terminos demonstrationis, ex omni parte vndecunq; incipias circulus admittitur, propterea quia quantumcunque procedatur ab A, in B, & regressus fiat à B, in A, semper saluatur necessaria connexio, si verò connexio claudicat ex parte maioris extremitatis circulatio impeditur, quoniã regrediendo nõ procederetur ex necessariis. Cõditiones quoq; requisitæ ad demonstrationem propter quid quãdoq; circulo cõtrariãtur, quãdoq; nõ. Tripliciter

T.c.15.

T.c.5.& 6.

citer

T.c.31. citer enim talis processus fieri potest. Primò à causa ad effectum, qui tamen est causa suæ causæ in altero genere causæ, cùm causæ sint sibi inuicem causæ, vt dicitur in 2. Phytic. & in tali processu cùm mutuũ inueniatur propter quid, circuli ratio non impeditur; procedendo enim ab A, in B, propter quid demonstratio fiet regrediendo quoque A, B, in A, demonstratio propter quid est, licet in alio generę causę, & similiter semper procedetur à notioribus secundũ naturam, tot nanq; modis dicitur notius natura, quot dicitur causa, cùm ab eodem dependeant esse & cognoscibilitas rei. Secundò fit à causa ad effectum, qui tamen est causa suæ causæ in eodem genere causæ, non ita quòd idem numero sit effectus & causa eiusdẽ, sed idem specie (vt patet in his, quæ generationem circularẽ habent) vt vapor & pluuia, &c. de quibus erit sermo in secundo huius cap. 9. in huiusmodi enim, sicut in naturali generatione inuenitur circulatio, ita in intellectuali discursu, quoniã ars imitari debet naturã, sed vera ratio circularis demonstrationis in istis nõ est, quoniam nõ est ab eodem ad idem numero, sed specie, propter quod propriè loquendo in tali processu circulus (de quo loquimur) inueniri nõ potest, quoniã impossibile est idem numero esse causam suæ causæ in eodem genere causæ. Tertiò fit à causa ad effectum, qui nullo modo est causa suæ causæ, & in tali processu manifestè patet, quòd circulus à priori non admittitur, eo quòd regrediendo, dato quod seruaretur necessaria connexio, nõ tamen fieret demonstratio propter quid, sed quia. Admitti tamen nõ prohibetur in tali processu circulus difformis, si effectus sit conuertibilis, ita quod vnus processus erit propter quid, & alter quia. Ex parte ergo rerum nil inuenitur repugnans vniuersaliter demonstrationi circulari. Conditio autem requisita ad demonstrationem omnem, ex parte discursus, scilicet, quòd sit ex notioribus nobis circulari processui obstat, quoniam circularis discursus, licet inchoet à notioribus nobis, regreditur tamen à non notioribus nobis, quia ex conclusione ad eius principium, ex quo cognita est redit. Est igitur circularis demonstratio vitanda ex eo quòd nõ procedit ex notioribus nobis. & cõsequenter cùm nil nobis de nouo manifestetur nisi ex notioribus nobis, circularis discursus nihil manifestat: vnde, cùm dicitur demonstratio circularis, ly circularis est conditio diminuens rationem demonstrationis, de cuius ratione est, quòd sit ex notioribus

Circa t. cõ. 12. & 13.

ribus

ribus nobis,& cõsequenter demonstratio,vere circularis non est demonstratio,absolutè loquendo:cùm autem hoc inuariabiliter inueniatur in omni circulari processu, vt sic, oportet dicere,quod nõ licet circulariter demonstrare, neque simpliciter,& à priori,neque mutando posterius in prius, quoniam semper saluatur hoc, ꝙ non regredimur à notioribus nobis. Quamuis autẽ ita se veritas habeat(vt diximus.) Duabus tamen causis contingit circulari discursu absque reprehensione vti.Primò,quãdo circulari discursui ante regressum admiscetur aliquis alius discursus vel quodcunq; aliud adminiculum quo augetur cognitio conclusionis à,regrediendum est.Tunc enim à notioribus nobis fit regressus, & manifestantur tunc nobis duo,scilicet illa propositio,quæ fuerat præmissa nõ simpliciter(quia nota erat)sed alio modo, & conuertibilitas conclusionum,& sic circulo vsus fuit Arist.secundum Alex.& sanctum Tho,in secundo cæli:quando ostendit stellas esse sphæricas,quia immobiles,&c. Secundò quando circularis discursus non ad hoc fit vt ad principium manifestandum regrediatur, sed ad hoc vt reducatur id à quo incepimus ad illud ad quod peruenimus vt effectus in suam causam:vt si ostenderem primo Sortem esse viuum,quia ex se mouetur, & deinde habitudinem terminorum in se intuendo regrederer dicendo, quòd moueri ex se non est causa quòd Sortes viuat, sed potius econuersò,quia viuit:ideo mouetur ex se,& sic secundũ S,Tho. in 2.cæli,lect.7. Arist.vsus fuit circulo,quando ex dextero cæli motum incipere dixit,&c. Ad argumenta ergo in oppositum dicitur,quòd sermo noster est formalis,& ideo non loquimur nisi de demonstratione circulari pura, quam constat non procedere ex notioribus nobis,& consequenter non esse verã demonstrationem. Autoritates verò in oppositum, & vsus Arist. & cætera huiusmodi,quæ ab illustribus viris dicta cõtrarium sonare videntur, intelligenda sunt de demonstratione circulari admista & fulta aliquo alio adminiculo ante regressum, vel reducente effectum in causam,vt diximus. Dicitur secundò,quòd doctores illustres ideo dixerunt, quòd circulus difformis est concessus, siue ibi sit difformitas secundũ differentiam,quia,& propter quid,siue secundum diuersa genera causarum & cognitionum,siue quouis alio modo, circulum vniformem negauerunt,quia quantum est ex parte rerum de demonstratione loquebatur: patet autẽ ex dictis, quòd ex parte

Super t. com.59.

Super t. cõ.34.

rerum

rerum non prohibentur huiusmodi circuli difformes, sed vniformes, sed prohibentur ex parte nostri, qui ex notioribus nobis procedere debemus necessario, vnde (sicut iam dictum est) si aliunde nobis prima conclusio notior fieret, quod multis modis euenire potest, regressum & circulo difformem committere non erit vitiosum.

Medium quot modis contingit esse non conuertibile, & quæ ex tali medio demonstrationes fiant.

Adnotationes. Circa tertiam conclusionẽ quatuor notanda sunt. Primum est, quòd non conuertibilitas medij, de qua est hic sermo, cùm comprehendat in se vtrunq; extremorum, inter quæ mediat conuertibilitas, nõ est intelligenda quocunq; modo, sed ad diuersa relata diuersimode sumẽda est: quoniã nãq; cõuertibilitas in quadã æqualitate cõsistit, & æquale mediũ est inter maius & minus, medium nõ cõuertibile esse cõtingit dupliciter, vel quia est maius, vel quia est minus: & quia mediũ inter maiorem & minorẽ extremitatem mediũ est, quatuor modi nõ conuertibilitatis ipsius medij fiunt, quòd, scilicet est vel maius maiore extremitate, vel minus, aut quia est maius minore extremitate, vel minus: quos S. Tho. in expositione pulcherrimè tangit, & siquidẽ mediũ, de quo loquimur, effectus, scilicet est ita nõ cõuertibile, ꝙ sit maius primo, nõ fit demonstratio: inquit S. Tho. (& bene) loquẽdo de demõstratione affirmatiua, quoniã negatiua fieri potest in secũda figura, vt patet demonstrando lapidẽ nõ esse animal, quia nõ habet operationes vitales, sic, omne animal habet operationes vitales, lapis nõ habet operationes vitales, ergo lapis nõ est animal. Affirmatiuã verò fieri nõ posse clarũ est, qa maior erit falsa prædicans minus de maiori. Si verò medium ideo non conuertatur, quia minus primo est, optime fit demõstratio, vt patet demonstrando de simia, quòd sit animal, quia respirat, sic, omne respirans est animal, simia respirat: ergo. Negatiua autẽ fieri non potest, quia oportet in maiori cõiungi effectum causæ, ac per hoc esse vniuersalem affirmatiuã, quod nec in prima, nec in tertia figura fieri potest, & in secunda falsitas accidere (licet tertia figura in hoc casu sub silentio pertransiri debeat, quoniam conclusiones de omni ibi nõ sunt.) Si autẽ medium ideo non conuertibile, quia maius est tertio demonstratio affirmatiua fit (vt patet in exemplo nunc dato) & negatiua, si dici potest maius aliquo quod negatiuè illi & aliis inest (vt patet) dicendo:

cendo: omne habens tactum est animal, paries non habet tactum: ergo non est animal. Si vero medium ideo nō est cōuertibile, quia minus tertio, nec affirmatiua, nec negatiua demonstratio fit (vt de se patet.) Vnde cùm dicitur: in quibus autem non cōuertuntur media, &c. intelligendū est, dummodo effectus maioris extremitatis, qui pro medio sumitur, sit ideo nō conuertibilis, quia exceditur à maiore, vel quia excedit minorem quo ad affirmatiuas, licet quo ad negatiuas medio excedente maiorē fieri possit demonstratio. Secundum notandum in hac conclusione est: quòd illa verba Arist. quæ in prædicato conclusionis sunt (scilicet, sed nō propter quid) duo insinuant: primum est, quòd demonstratio procedens ex medio nō conuertibili, & non causa, concludit quia est, sed nō propter quid est. Secundum est, quòd demonstratio talis demonstrat (quia est) sed non conuertitur in propter quid, mutando maiorem extremitatē in medium, sicut conuertitur demonstratio procedens ex effectu conuertibili, quoniam tunc contingeret medium esse maius primo, quod non contingit. Tertium notandum est, quòd Aristoteles tertium membrum demonstrationis (quia) ex hac cōclusione ostendit, vt demonstratio, quia diuidatur in demonstrationē per causam remotam siue communem & per effectum, & hæc per conuertibilem aut non conuertibilem. Quartum notandum est, quòd oportet talem effectum, nō conuertibilem assumendum in medium esse effectum necessarium requirentē talem causam, ad quam concludendam assumitur, licet causa non necessario causet talem effectum, vt patet de respirare & esse animal. Si enim talis necessitas non esset non posset fieri demonstratio (quia) dictum siquidem est superius, quòd non contingit scire, neque quia, neque propter quid, neque per mediata, neque per immediata si permissæ non sunt necessariæ. *T.c.18.*

Scire rem per communia cuiusmodi scire sit.

Circa quartam conclusionem aduerte tu Thomista, quòd scire rem per communia, & non peruenire ad propria est cognoscere quia, & non propter quid, & consequenter nec quid, quia vt in secundo dicetur idem est quid, & propter quid, &c. Ex hoc comprehenditur, quàm peripatetica sit doctrina S. Tho. qua dicimus quòd de substantiis immaterialibus, quas per effectus & communia tantum cognoscimus, &c. & nunquam peruenire possumus ad vltimas differentias, nec *T.c.primo*

prop

proprias passiones quia cognoscimus, & non quid. Aduerte & tu, qui non desinis latrare, quòd peripateticæ & doctrinæ & loquelæ expers es: & videns Aristotelem hoc expressè sonare, quiesce & venerare quæ dicimus.

Quonam medio extra posito fiat demonstratio quia, non autem propter quid.

CIrca eandem quartam conclusionem animaduertendum est, quòd per medium extrà, siue per causam remotã, duo possumus intelligere, scilicet omnem causam non immediatè proximam effectui, & hic sensus non est ad mentem Arist. quoniam illud vocat hic mediũ extra, vel causam remotam, à cuius affirmatione non causatur necessariò affirmatio effectus, vel negatione, negatio, vt patet in textu. Multæ autem sunt causæ non immediatæ proximæ effectibus, quarum affirmationes effectus affirmat & negationes negant, &c. ergo multæ causæ non immediatæ proximæ effectibus non sunt hoc in loco numerandæ intermedie extra, seu causas remotas, &c. Minor patet vniuersaliter de subiecto respectu secundæ vel tertiæ passionis propriæ, cuius immediate proxima causa est passio immediate præcedens, & non subiectum: verbi gratia esse naturæ immaterialis & subsistentis est causa appetitus intellectui, qui vocatur voluntas, sed non immediate proxima, quoniam mediat habere intellectum, ideo enim habet voluntatem, quia intellectum, & nõ econuerso. Sicut ideo habetur intellectus quia est naturæ immaterialis subsistentis, & non econuerso, &c. & tamen affirmatio immaterialis subsistentiæ, causat habere voluntatem, & negatio immaterialis subsistentisq; naturæ non habere voluntatẽ, vt de se patet, &c. Non est igitur intelligendum per medium extra omnis causa nõ immediatè proxima effectui, &c. Secundus autẽ sensus est quòd (per mediũ extra) intelligamus causam cõmunẽ communitate tali, quòd nõ sit conuertibilis cũ suo effectu conuertibilitate causalitatis. Talis siquidem causa quoniã nõ habet mutuam connexionẽ necessario cum suo effectu, est cuius negatio & si infert, vt causa cõmunis, necessario negationẽ, nõ tñ affirmatio affirmationẽ, vt patet in exẽplo Aris. de respirare & aĩalitate, Vbi nota, ꝙ vnius effectus (etsi multipliciter cõtingat esse plures causas) in proposito dupliciter cõtingit. Vno modo ita, ꝙ vna tantũ sit conuertibilis, & altera excellens, vt respi

respirare causatur ad habere pulmonẽ,& ad habere animam sensitiuam,&in talibus demonstratio per causam immediatè proximam est propter quid. Demonstratio vero per causam distantem (eo modo, quo fieri potest) est demonstratio quia. Alio modo ita,ꝙ non tantùm vna,sed plures ordine quodam sint eius causæ conuertibiles conuertibilitate causali, &c. vt patet in secunda passione propria eiusdẽ subiecti,& tunc demonstratio à quacunq; illarũ causarũ procedat, est demõstratio propter quid,licet nõ potissima,&c. datur siquidem latitudo inter demonstrationes propter quid.Docuit autem hoc Arist.cùm (medium extra)interpretatus est causam cuius negatio, etsi negationem inferret,non tamen affirmatio affirmationẽ causaret,vt suprà deduximus, & nunc alia via deducimus, ex eò ꝙ oppositorũ eadem est disciplina. Si enim medium extra faciens demonstrationẽ quia,est causa talis,cuius negatio,etsi negationem inferat,vt causa communis, non tamen affirmatio affirmationẽ causaret; mediũ intra faciẽs demonstrationẽ propter quid est causa talis,cuius & affirmatio affirmationẽ,& negatio negationem causat, iuxta illã regulam,sicut propositũ in proposito,ita oppositum in opposito,& cũ illa causa sit cõmunis & non cõuertibilis, ista verò conuertibilis,licet non immediatè proxima semper sit, consequens est quòd per medium extra,non omnis causa non immediatè proxima,sed illa, quæ non conuertibilis est intelligatur, &c.

Quomodo si affirmatio causa est affirmationis, negatio sit causa negationis.

Circa illã regulã,si affirmatio est causa affirmationis,&c, Aduerte quòd ex insufficienti ruminatione verborum Arist.accidunt circa hanc regulam impertinentes dubitationes, quas attendentes textui nulla radice fultas perspiciunt. Aliud siquidem est dicere, si affirmatio est causa affirmationis,negatio est causa negationis,& è conuerso:& aliud est dicere,si affirmatio infert affirmationẽ,negatio infert negationẽ,& è conuerso, Tantáq; differẽtia inter hæc duo est, quanta est inter causare & inferre,&c.Secundũ Arist.non dixit, quoniam falsum est & destructiuũ logicæ; fundat enim paralogismos consequentis à destructione antecedentis,& à positione consequentis;obseruãdo nanq; talem regulã,quia licet dicere currit,ergo mouetur, dicemus non currit,ergo nõ mouetur: primùm verò Arist.dixit,quia verũ est, & constructiuũ poste-

gioristicæ artis, dum ex hoc discernere nouimus causas à non causis & consequēter demōstrationes propter quid, à demonstrationibus, quare, &c. Et tenet regula ista (vt cōmuniter dicitur) in causis propriis in quocunq; genere causę. Tales siquidem si veræ causæ sunt, tanta necessitate cōnexæ sunt effectibus propriis, quòd positæ ponunt, & peremptæ perimunt, nec aliqua, aut alia limitatione egere apparet maxima hæc. Insinuauit autem Arist. in textu distinctionē adductā, cùm dixit, negationē animalis non esse causam non respirationis, & dixit negationē animalis, inferre non respirationē. Et si diligenter inspiciamus, non solùm distinctionē dictā docuit, sed glosam à posterioribus expressam inseruit in eisdē verbis: dicēs enim nō animal nō esse causam nō respirādi, de causa propria loquebatur, quoniam causam communem & remotam esse, ipse proposuit, & clarum est ex se; non respirare enim à priori concluditur ex non esse animal. Cùm autem audis negationem esse propriam causam negationis, intellige proportionaliter, eo scilicet modo, quo negationi conuenit esse propriā causam, aut effectū, quia vna. s. est propria ratio alterius, &c.

Quomodo demonstratio per causam remotam fiat solùm in secunda figura.

Circa quintam cōclusionem nota, quòd non otiosè Arist. adiecit, quòd per causam remotā fit demonstratio in secunda figura. Insinuauit siquidem ex hoc ꝙ in nulla alia figura talis demonstratio fieri potest, quod nisi ipse docuisset, non aduertissemus. Causa autē quare in nulla alia figura fieri potest demonstratio per causam remotam est: quia mediū & maiorem extremitatem oportet cōiungi affirmatiuè in maiori propositione, cùm medium sit causa, & maior extremitas effectus. Et oportet medium nō particularizatū esse, Si enim particularizaretur, nō cōpararetur maiori extremitati secundum eminentiā, quod est contra hypothesim. Ex primo horum sequitur in nullo modo primæ aut tertiæ figuræ habenę maiorem vniuersalem negatiuā, aut vniuersalem affirmatiuam fieri potest, quia esset falsa maior. Ex secūdo verò sequitur, ꝙ in cæteris modis tertiæ figuræ fieri non potest: in sola ergo secunda figura, non tamen in omnibus eius modis, sed tantùm secundo vniuersaliter, & quartò particulariter fieri potest talis demōstratio: quoniā minor eorū subiicit affirmatiuè & vniuersaliter, maiorē extremitatem medio termino

comm

communiori. Vnde colligere potes, quod per causam remotam non potest fieri demonstratio affirmatiua, & ex hoc roborare quę suprà diximus, quòd per medium extra non omnis causa non immediatè proxima intelligēda est: solam enim causam remotā eá vocare se Arist. declarauit nunc, ex qua demonstratio negatiua fieri potest, affirmatiua autem non. Constat autem ex supradictis, quòd ex multis causis non immediatè proximis possunt demonstrationes affirmatiuæ & vniuersales fieri, vt patet in exemplis adductis, quare, &c.

Quomodo in diuersis scientiis quia & propter quid ab inuicem distinguantur, & num per causam remotam demonstretur tantùm in secunda figura.

Circa particularia verba S. Tho. in calce huius cap. posita, multiplex est dubiū, Verba siquidē eius sunt ista. Sciendum autē est, quòd illa differentia quia, & propter quid, quæ est secundū diuersas scientias cōtinetur sub altero dictorum modorum, scilicet, quando fit demōstratio per causam remotam. Dubitatur enim primò quid intendat per hæc verba, aut intendit quòd quia, & propter quid ad diuersas scientias pertinentia, differant per hoc quòd ipsum quia, dicat causam remotam, & propter quid dicat causam proximam, aut per hoc, quòd ipsum propter quid dicat causam remotam, & ipsum quia, dicat nullam causam, sed tantùm sensu, vel experientia habeatur, &c. Tertium sensum ex verbis eius elici posse omnino non video. Si primum sensum intendat; falsum est quod dicitur, tum ex parte ipsius (quia) quoniam scientia inferior, non oportet quòd per causas remotas sciat quia, eorū quorum nescit propter quid, sed vel sensu ipsum percipit, quia (vt patet in perspectiua cognoscēte quòd res à remotis minor videtur mendicando propter quid à Geometra, quia scilicet, angulo minori subtenditur linea minor: vel experiētia, vt chirurgicus experitur vulnera circularia tardius sanari, cuius propter quid, Geometra nouit, vt in litera dicitur, &c. Tum ex parte ipsius propter quid, quoniā medium alterius generis non est medium proximum: oportet enim, vt dictum est, mediū esse eiusdem generis cum extremis, Constat autē quòd tale propter quid, scilicet ad alteram scientiam pertinens est alterius generis, vt patet de medicina & geometria, &c. non est igitur tale propter quid causa proxima, & consequēter primus sensus vndique ruit, &c. Si secundum sensum intendat falsius ap-

Adnotationes.

T.c.20.

paret quod dicitur. Primò quoniam est cõtra duo dicta Arist. in hoc cap. Dixit enim quòd scire per causam remotam, est scire quia,& non propter quid, ergo propter quid in proposito non sonat causam remotam. Deinde dixit, quòd per causam remotam demonstratio fit tantùm in secunda figura, Clarum est autem, quòd per tale propter quid, scilicet pertinens ad alteram scientiã, potest demonstrari vniuersalis affirmatiua, & consequenter in primo primæ: concluditur enim ex eo quòd circuli partes non appropinquant sibi, quia est figura sine angulo, quòd omne vulnus circulare tardius sanatur,& similiter concluditur, quòd omne visum à remotis videtur minus, quia,&c, non sonat igitur propter quid in proposito causam remotam. Secundò, quoniã est contra ipsa S. Tho. verba, ait enim quòd ista differentia inter (quia) & (propter quid) secundum diuersas scientias continetur sub altero dictorum modorum, inter modos autem dictos nullus est vbi propter quid sit causa remota, sed est totum oppositũ: quoniã causa remota distinguitur cõtra propter quid,& dictum est, quòd facit scire quia. Tertiò, quoniã hoc est contra rationem. Si enim quando propter quid habetur ab vna scientia, & ipsum qui ab altera; ipsum propter quid est causa remota conclusionis illius, cùm illa conclusio sit demõstrabilis, & habeat causam proximam necessariam,&c, Cuius erit dicere illud propter quid proximum non alterius ab illa, quæ nouit, quia secundũ te dicentem, quòd propter quid ad alterã scientiam pertinẽs, differt à quia, quoniã propter quid dicit causam remotam: ergo dicere proximũ propter quid est scientiæ cognoscentis quia, & consequẽter sciet quia,& ꝓpter quid, quod est cõtra hypothesim.

Secundò dubitatur qualitercũq; intelligãtur ista, quomodo stat istã differentiã inter quia,& propter quid secundũ diuersas sciẽtias cõtineri sub altero istorũ dictorũ modorũ, secundũ S. Tho. verba,& cõtineri sub alio modo secundũ Arist. textũ, dicẽtẽ: alio autẽ modo differt ꝓpter qd syllogismus ab ipso quia, secundũ quòd est per aliã sciẽtiã vtrũq; speculari.

Ad primũ dubiũ dicitur ꝙ primus sensus nõ est intentus à S. Tho, vt rationes adductę concludunt, & ipsa S. Tho. verba ostendũt: paulò enim antè supradicta verba expons exẽplum Arist. de vulnere circulari ait, ꝙ vulnera circularia tardius sanantur, medici est scire (quia) qui hoc experitur, vbi expressè insinuat ꝙ scire (quia) inferioris scientiæ in proposito nõ est

scire

ſcire per cauſam remotam,ſed cognoſcere ſic eſſe,ſiue experimentis &inductione,ſiue ſenſu, ſiue à poſteriori,&c. Primus ergo ſenſus ab eius mēte alienus eſt: ſecundū igitur ſenſum, ſecundū mentē eius oportet eſſe, & ita eſt:ita ꝙ intēdit,quòd quando quia, & propter quid pertinent ad diuerſas ſcientias. propter quid eſt cauſa remota ipſius quia,& hoc probatur tripliciter. Primò ratione adducta cōtra primū ſenſum ex parte ꝑpter quid,quoniā.ſ.eſt mediū alterius generis, nec eſt opus repetere. Secundò probatur ratione Ariſt. hic,ſic,id cuius affirmatio nō eſt vniuerſaliter cauſa affirmationis nō eſt cauſa proxima illius:ſed propter quid alterius ſcientiæ eſt id,cuius affirmatio non eſt cauſa vniuerſaliter affirmationis maioris extremitatis: ergo tale propter quid non eſt cauſa proxima: minor exemplariter patet,quia ad eſſe circulare non ſequitur vniuerſaliter tardius ſanari,quia non omne circulare tardius ſanatur,vt patet in circulis cæleſtibus,qui nec citius nec tardius ſanantur.Sicut & Ariſt.dixit, quòd ad eſſe animal nō ſequitur reſpirare,quia non omne animal reſpirat. Tertio cauſa proxima demonſtrat in prima figura affirmatiuè, propter quid alterius ſcientiæ non demonſtrat in prima figura affirmatiuè,ergo,&c.minor exemplariter patet, quia falſa eſt iſta maior,omne circulare tardius ſanatur. Ad euidentiā autē ſolutionum,& huius materiæ notandæ ſunt duæ diſtinctiones. Prima eſt cauſa remota, id eſt non conuertibilis (de qua loquimur) eſt duplex, ſcilicet ex cuius quod quid eſt non oritur talis effectus, niſi per diuiſiuas eius differentias contrahatur ad hoc vel illud. Quædam verò ex cuius quod quid eſt oritur quidem talis effectus, ſed non niſi poſito in tali materia. Exemplum primi: eſſe animal eſt cauſa remota reſpirationis, non ita quòd ex natura animalis fluat reſpirare, ſed quia ex natura animalis ſpecificata ad tale genus animalium, putà habentium pulmonem emanat reſpirare. Exemplum ſecundi, eſſe circulare eſt cauſa remota tardæ ſanationis, ita quòd ex natura circularis figuræ non alicuius ſui inferioris (poſitæ tamen in vulnere) fluit tardè ſanari. Vnde haberi poteſt triplex differentia inter iſtas cauſas remotas. Prima eſt, quòd effectus cauſæ remotæ, primo modo verè emanat ab illius cauſæ inferiori, & non ab illa cauſa remota, niſi eo modo,quo paſsiones ſpecierum oriūtur à generibus radicaliter, effectus autē cauſæ remotæ ſecundo modo verè fluit ab ipſa

(licet nõ niſi poſita in tali materia) propter quod remota cauſa eſt. Secũda differẽtia eſt, quòd in cauſam remotã primo modo non oportet fieri reſolutionẽ talis effectus: ſiſtit ſiquidẽ intellectus quærẽs cauſam reſpirationis, cum ad habere pulmonem, vel aliquid huiuſmodi venitur: in cauſam autẽ remotam ſecundo modo oportet reſoluere talem effectũ: non enim ſiſtitur quærendo quare vulnus circulare tardius ſanatur donec in circuli naturã veniatur, quia, ſcilicet habet partes diſtãtes, &c. Ex hac ſequitur tertia differentia, quòd cauſa remota primo modo in demonſtratione non aſſumitur affirmatiua, & in negatiua facit ſcire (quia) vt docuit Ariſtoteles: cauſa autẽ remota ſecundo modo in demõſtratione vniuerſali affirmatiua aſſumitur, & facit ſcire propter quid. Vbi vt clarius pateat vtrũque horũ, ſcilicet & quòd in demonſtratione affirmatiua aſſumatur, & quòd faciat ſcire propter quid. Nota ſecundã & tertiam diſtinctiones. Secũda eſt, cauſa remota ſecundo modo id eſt, ex cuius quod quid eſt fluit effectus modo dicto poteſt dupliciter ſumi. Vno modo abſtracta: alio modo cõtracte ad materiam. Exemplum primi, figura circularis. Exemplũ ſecundi, figura circularis in vulnere, &c. Tertia eſt, ſcire propter quid contingit dupliciter. Vno modo ſolitarie, id eſt abſque applicatione ad effectum. Alio modo applicate, id eſt cum applicatione ad effectũ. Exemplum primi, cognoſcẽs lunam recedere quotidie à quatuor punctis cæli, & accedere ad illa, & neſciens, vel non aduertẽs ad eius effectum, &c. nouit propter quid fluxus & refluxus aquarum fiat (ſolitarie) eo quòd nõ applicat ad effectũ cauſam, quã nouit. Exemplũ ſecundi, quando & nouit talem acceſſum & receſſum, & quòd talis varietas eſt cauſa fluxus & refluxus. Quibus ſtantibus, dicimus primo ꝙ cauſa remota, ex cuius quod quid eſt fluit effectus in tali tantum materia poſito abſtracte ſumpta nõ aſſumitur in demonſtratione vniuerſali affirmatiua, quoniã maior eſſet falſa, medio excedẽte maiorem extremitatẽ, vt patet in exemplo Ariſtotelis dicendo, omne, cuius partes ſibi non appropinquant, tardius ſanatur: hæc enim eſt falſa, ſicut & iſta, omne circulare tardius ſanatur. Secundo dicimus, ꝙ eadem cauſa eodẽ modo ſumpta facit ſcire propter quid ſolitarie & nõ applicate: patet hoc quoniã geometra, vt ſic, cognoſcit circulare, & quòd partes eius ſibi non appropinquãt, &c. quod eſt cauſa quare vulnera circularia tardius ſanantur, & tamen non applicat cauſam

In hoc c.

iſtam

istam ad talem effectũ,scilicet tardam sanationem, quoniam hoc geometriæ limites exit,&c. Tertio dicimus,quòd eadem causa contracte sumpta,assumitur in demonstratione vniversali affirmatiua,& facit scire (propter quid) applicate, vt patet in eodem exemplo dicendo,omne vulnus habens partes non sibi appropinquantes tardius sanatur: vulnus circulare est huiusmodi, ergo. Quarto & vltimo dicimus,quòd eadem causa remota,etiã abstracte assumpta,ingreditur demonstrationem vniuersalẽ affirmatiuã nõ formaliter,sed virtualiter & resolutiue,quoniã vis totius demõstrationis(cũ demõstratur tardius sanari de vulnere circulari)robur habet ex ipsa circuli (in eo, ꝙ circulus)natura,&in illã oportet tandẽ resolutionẽ fieri.Ad primã autẽ eorũ,quæ in oppositum obiiciuntur, dicitur, quod hoc neutri eorũ,quæ dixit Arist. repugnat,quoniã quando dixit,ꝙ scire per causam remotã,est scire quia,intellexit de causa remota primo modo,vt patet exẽplo subdito,& ex eo quod addidit, ꝙ, s. syllogismus huiusmodi fit in secunda figura,vel dicatur quòd Aristoteles loquitur quando conclusio, & causa remota eiusdem sunt scientiæ, secus verò est quando sunt diuersarum scientiarum. Quoniam namque diuersarum scientiarũ diuersa sunt genera subiecta statim,vt dicitur,quod quia pertinet ad vnam & scientiam,& propter quid ad alteram causam remotã (per ly,propter quid) intelligere cogeris,eo quod tale propter quid dicitur quale diuersa scientia habet: diuersam autem scientiam medium extranei habere necesse est generis,& consequenter causam remotam: infert ergo (propter quid)in altera scientia,causam remotam,in eadem autẽ scientia vnum destruit reliquum. Si enim est propter quid, non est causa remota, & ecõuerso, si est causa remota non est propter quid, quoniam in eadem sciẽtia propter quid non natum est dici nisi sit proximum: vnde si in eadem scientia accideret conclusionem & mediũ ita se habere,sicut se habent vulnus circulare & tardius sanari & figura circularis,ex illo medio abstracte non posset demonstratio propter quid fieri, sed oporteret contrahere ipsum, & ideo non diceretur propter quid in eadem scientia causa remota: in diuersis autẽ scientiis, quoniam contractionẽ medij abstracte cointelligitur oportere fieri, eo ipso ꝙ diuersa sciẽtia est, nihil obstat dicere, ꝙ causa tali modo remota sit propter quid ad diuersam scientiam pertinens.

Illud verò,ꝙ secundo adducitur ex Aristotele,scilicet quòd

causa remota non demonstrat nisi in secũda figura, intelligitur similiter, vel de causa remota primo modo, vel in eadem sciẽtia: quoniam verũ est vniuersaliter de omni causa remota, id est non cõuertibili abstracte sumpta, quòd non potest ex ea demonstrari nisi negatiue, & in secũda figura, & si ad eandem scientiam pertinere dicitur talis causa, & conclusio, cum illa sciẽtia non cogatur vti illa causa contracte. Clarũ est, quòd ex ea sic sumpta demõstrare affirmatiue non possit, sed in secunda figura, &c. Secus autẽ est in diuersis scientiis loquẽdo, quoniam statim (vt dicitur) quòd mediũ est alterius sciẽtiæ cõtrahendum vel proximandum, dicitur ad hoc quòd assumatur ab vna siquidem scientia ad aliam, non nisi contractione, vel approximatione venitur. Vnde quando dicitur, quòd talis cõclusio propter quid est alterius scientiæ, & est causa remota, non oportet intelligere hoc, ac si illa causa sic abstracte assumatur in demonstratione sicut intelligitur, cùm loquimur in eadem sciẽtia, sed quòd illud propter quid, & talem causam abstracte consideratam à superiori contrahendo, vel ad cognitioné ducendo assumere oportet, & consequenter non est opus demonstrare in huiusmodi in secũda figura, sed in primo primæ, &c.

Ad secundum quod ex verbis S.Tho. sumitur, dicitur quòd modi supradicti ab Aristotele sunt quatuor (vt patet diligenter intuentibus) scilicet demonstrare per causam conuertibilem, & per causam remotam, id est non conuertibilem, & per effectum conuertibilem, & per effectum non conuertibilem, nec est posibile quintum modum ostensiue demonstrationis inuenire. Modus verò secundus subdiuisus est ab Aristotele quidem, sed non nisi à S.Tho. subdiuisio patefacta est, s. per causam remotam, ex cuius quod quid est, &c. vt diximus, vel per causam remotam in eadem scientia, & in diuersa. Si in eadem fit demõstratio, quia, si in altera fit demõstratio propter quid, quoniam, &c. cõtinetur ergo differentia inter quia, & propter quid, & quando ad diuersas pertinent sub altero dictorũ modorum. quando, s. fit demonstratio per causam remotam, non ideo quòd suprapositus sit aliquis modus, quo demonstratio propter quid fit per causam remotam. Sed ideo, quoniã supradictus est vnus modus, quo demõstratio fit per causam remotam & declaratus est, tunc quidem secundum vnum sui membrum, modo verò secundum reliquum, &c. Ad tertium dicitur, quòd illa conclusio, cuius propter quid alterius est scientiæ

tiæ, puta vulnera circularia tardius sanantur, habet medium proximum, quod nihil aliud est quàm causa remota cõtracta ad talem materiam:& cùm quæritur cuius erit illud medium proximum cognoscere, dicitur quòd neque geometræ simpliciter, neq; medici simpliciter, quoniam vtriusq; limites exit cognoscere illud cũ applicatione, sed medici, vt accipit à geometra: quoniam omne robur talis demonstrationis ex principiis geometricis est(vt dictum fuit)& ideo non sequitur, ergo medicus scit quia, & propter quid, contra hypothesim, medicus enim in eo quòd medicus, tantũ quia nouit, sicut geometra, vt sic tantum propter quid. Ad secundum dubium breuiter dicitur, quòd vere hic modus inter dictos cõtinetur, & vere alio modo differt quia à propter quid secundum diuersas scientias. Primo quoniam secundus modus continet istum(vt dictum est) eo quòd est eius membrum, & ab omnibus modis declaratis, scilicet primo: secundo secundum vnum sui membrum, & tertio & quarto hic alius est. Secũdo, quoniam quia, & propter quid in eadem scientia differunt, ex modo cognoscendi, seu secundum media, quoniam propter quid scire, est scire per causam proximam, quia verò per effectum, vel causam remotam. In diuersis vero scientiis differunt secundum obiecta, eo quòd ipsum propter quid, alterius generis subiecti est, ab ipso quia:& tamen ipsum propter quid in alia scientia conuenit in modo cognoscẽdi cum scire, quia, in eadẽ scientia per causam remotam: quoniam vtrunq; causam remotã tantum habet (vt ex dictis patet.) Vnde propter differentiam ex parte obiecti Aristoteles dixit, alio autem modo. Propter conuenientiam autem in modo cognoscendi supradictã S. Tho. cõtineri dixit sub altero dictorũ modorum. Tertio, quoniam Aristoteles aliter formauit supradictam distinctionem: distinxit enim sic: quia, & propter quid aut sunt in eadem scientia, aut diuersis: deinde subdiuisit in eadem scientia (ipsum quia) ideo quando dixit, alio autẽ modo retulit diuersitatem ad illud membrũ in eadem scientia, euacuauit enim sic primam à se factam distinctionẽ S.Tho. verò quoniã distinctionem eorundem membrorum aliter formauit, modo scilicet supra declarato, ideo sub altero dictorum modorum contineri dixit; & vt intelligeres quòd aliter formauit distinctionẽ, addidit, (f. quando fit demonstratio per causam remotam) insinuãs per hoc tria reliqua mẽbra supradicta: non sibi ergo contrariãtur

Aristoteles & S.Tho. sed ad diuersa alietatem retulerunt.

Num demonstratio diuidatur sufficienter in demonstrationem quia, & propter quid.

Proœmio primi phy sicorũ secũdo physi.c. 22.

Circa diuisionem demõstrationis in quia, & propter quid, dubium ingerunt verba Auerrois in prologo physicorum, & in secundo commento 22. & alibi ponentis tria genera demonstrationis, scilicet quia, & propter quid, & simpliciter: aut enim ipse superfluus, aut Arist. diminutus apparet.

Secundo cæli.cõ.35 Octauo phy.cõ.53.

Ad hoc breuiter dicitur, quòd (vt patet ex secundo cæli cõmento 35.) diuisio, quam fecit Auerrois est subdiuisio vnius membri Aristotelis hoc modo. Demonstratio primo diuiditur in quia, & propter quid. Deinde demõstratio propter quid diuiditur in demonstrationem propter quid tãtum, & simpliciter. Apparet enim ibidem, quòd demonstratio quia, seu signi vocatur illa, quæ à posteriori procedit, quam tũc oportet fieri cum effectus est notior causa: vt si demonstremus terrã interponi inter solem & lunam, quia videmus lunam eclipsari. Demõstratio verò propter quid vocatur illa, quę à priori quidem procedit, sed non ad concludendum effectũ esse, sed ad ostendendũ propter quid talis effectus est: vt si demonstremus eclipsim de luna propter interpositionem terræ inter solem & lunam. Hoc enim non quæritur vt sciamus lunã eclipsari, quoniam sensu hoc apparet, sed vt sciamus quæ est causa quòd luna eclipsetur. Vnde in illo modo demonstrandi prædicatum esse & inesse subiecto absolute, est prius & magis notũ quàm causa, prædicatũ tamen sub ratione certi effectus, seu in relatione ad causam propriam est ignotius, & per demonstrationem inuestigatur. Non quæritur enim an eclipsis sit, aut inſit, lunæ, sed quare est: quod nihil aliud quærere est, quàm cuius causæ effectus sit. Et his duobus generibus demonstrationum quasi semper vtitur philosophia naturalis.

Demõstratio verò simpliciter vocatur illa, quæ à priori sic procedit, quòd simul ostendit & prædicatum inesse subiecto, & quare inest: & ideo vocatur etiam demonstratio causæ & esse: vt quamuis audierim, nesciam tamen triangulum habere tres, &c. & demonstretur quia figura rectilinea habens angulum extrinsecum, &c. simul acquirã scientiam quòd triangulus habet tres, & causam eius. Et tali modo demonstrandi maxime vtuntur mathematici, propter quod sunt in primo gradu certitudinis. Neuter ergo superfluus aut diminutus est, sed

est,sed Auerrois explicauit,quod Aristoteles implicite dixit.

De scientiarum subalternatione.

Hic antequam vltra procedatur de subalternatione scientiarum agendum est,quid sit, scilicet vnam scientiã subalternari alteri. Ad cuius euidentiã sciendũ est. Albertus hoc in loco recitat tres conditiones requiri ad subalternationem scientiæ,& dicit,quod est positio cõmunis, & satis subtilis & bona. Prima conditio est, quòd subiectũ subalternatæ concipiat in se subiectũ subalternantis cum additione differentiæ contrahentis ipsum ad naturã,vel materiã determinatã, vt linea visibilis contrahit lineam. Secunda est,quòd illud additum à subalternata oportet esse alterius generis ab eo,cui additur, & propterea scientia de speciebus & differentiis diuisiuis superioris,nõ subalternatur scientiæ de illo superiori. Tertia est,quod illud additum à subalternata nõ fluat à natura & subiecto illius,cui additur: aliter scientia de passionibus subalternaretur sciẽtiæ de subiecto,quod est falsum quia eiusdẽ scientiæ est passionẽ & subiectũ cõsiderare. A S. Tho. autẽ secũdam conditionem habemus,quin de prima & tertia nulli dubium esse debet,& quartã,scilicet,quod sciẽtia subalternans dicat propter quid de principiis scientiæ subalternatæ, quorũ ipsa subalternata accipit quia, & hanc velut magis necessariã pluries reperit in doctrina sua,& semper præ oculis(cùm de hac te loquitur)visus est habere. Verum quoniã magna dubitatio est, quomodo subiectũ subalternatæ scientiæ sit illud quod est superioris scientiæ per differentiam accidentalẽ contractũ,ideo vt hoc elucescat aliorũ intellectũ recitandũ censui &c. Quidam intelligunt, quod differentia illa addita sit ita accidentalis, quòd cum eo cui additur facit vnũ per accidẽs: & sic subiectũ perspectiuæ ponunt aggregatum per accidens, puta lineã visualem, & hi ex obseruatione conditionum suprapositarum moti sunt. Si enim illud additum est res alterius generis, & non passio purum accidens esse videtur. Quidam verò intelligunt illam differentiam ita accidentalẽ,quòd tamen ponunt eam esse passionem eius cui additur, conuenientem tamen ei non in sua abstractione,sed sic cõtracto,& hi mouentur ex secunda cõditione,propter quam cogimur ponere illud additũ esse accidẽtale aliquo modo, vt patet in subiectis Perspectiuæ & Musicæ,quoniã Perspectiua est de linea visuali, Geometria autẽ de linea simpliciter. Ex secundo autẽ de anima habetur ab

Opinio Alberti.

Quomodo differẽtia accidentalis additur subiecto superioris sciẽtiæ.

Prima opinio.

Secunda opinio.

ab Arist. quòd visibilitas est passio quantitatis, quoniam dicit quòd sensibilia cõmunia sunt sensibilia per se, & similiter est de numero souoro. Primi in hoc iudicio meo errant, quòd ponunt subiectum scientiæ esse aggregatũ per accidens. Omnes enim demõstrationes vnius scientiæ cùm sint inter se ordinatæ, oportet, quòd habeant passiones colligatas adinuicẽ, & ad subiectũ, à quo ordinatè emanant, ab aggregato autẽ per accidẽs passiones, quo ordine, aut qua aggregatione & colligatione orietur? Præterea quomodo subiectũ illud habebit v: á diffinitionẽ, cùm entis per accidẽs nulla sit diffinitio, vt dicitur 7. Metaphy. Præterea qua ratione de hoc aggregato, linea visuali est scientia, pari ratione de linea tangibili, & dulci, & calida erit scientia, & sic infinitæ erunt scientiæ subalternatæ Geometriæ. Secundi verò propriam vocem ignorare videntur, dum dicunt illud additum esse passionẽ eius, cui additur, & addunt, quòd nõ conuenit in sua abstractione. Si enim passio eius est per se, & de omni est, & sic cõuenit ei in quodã quidem sic, in quodam verò nõ passio eius nõ est. Si dicatur quòd illi intelligunt nõ quòd illud additũ sit passio eius, cui additur absolutè, sed quòd eius cui additur cõtractè sumpti passio sit. Si sic inquã intelligunt, ad propositũ nõ loquuntur, quia quæritur quomodo illa differentia sit accidentalis illi superiori, cui addita subiectũ facit subalternatæ: constat enim, quòd illa differẽtia additur in superiori absolutè, & cõtrahit ipsum, & nõ præsupponit contractum: visualitas enim cõtrahit lineã & nõ præsupponit lineam esse cõtractã ad materiã visualem, aliter subiectum. Perspectiuæ esset nõ linea visualis, sed linea s, visualis, quod falsum est, & nõ cõcederetur ab eis. Falsum quoque assumũt, quòd, scilicet visibilitas sit passio quãtitatis: primò, quia nõ cõuenit ei per se (vt patet) quia nõ quantitati Mathematici sumptæ. Secundò, quia omnis passio fluit ex principiis quidditatiuis subiecti sui. Clarum est autẽ, ꝙ ex quãtitate in eo quòd quantitas non emanat visibilitas, alioquin Mathematicum quid esset visibilitas, sicut & cæteræ omnes quantitatis passiones (nec ex secundo de anima) hoc habẽt, sed quòd color sit per se visibilis in secũdo modo dicẽdi per se. Ex hoc autẽ quòd sensibilia cõmunia dicuntur sensibilia per se, nõ sequitur, ergo visibilia per se. Quomodo autẽ nec sequatur, ergo sensibilitas est passio quãti, nõ est præsentis intẽtionis. Incidunt etiã & isti in eandẽ foueã, in quã & priores: quia ponũt subie

Reprobatio primæ opinionis.

T. cõ. 12. & 13.

Reprobatio secundæ opinionis.

T. c. 66.

subiectum scientiæ aggregatũ ex subiecto & passione, quod diffinitionem habere nõ potest. Sicut enim hominis albi non est diffinitio, ita nec naris simi, quoniam diffinitio vnam naturã significat, vt dicitur 7. Metaphy. &c. Mihi videtur quòd inter illam differentiam additam, & id, cui additur sic connexio per se primo modo dicendi per se, non sicut inter diffinitum & eius genus, vel differentiam, nec sicut inter passionem & subiectum, sed sicut inter diffinitum & eius principiũ, sicut inter lineam & punctum. In diffinitione siquidem illius differentiæ accidentalis oportet ponere illud, cui additur, licet nõ econuersò. In ratione enim visualis cadit linea, & in ratione sonori, numerus. Quantitatem autem dico cadere in ratione visualis, &c. non solum materialiter sumptam, quomodo ponitur in ratione cuiusque Physici, eo quòd Physica nõ abstrahunt à quantitate, sed etiam formaliter sumptam, quomodo non cadit in ratione Physicorũ, eo quòd diffinitiones Mathematicæ & naturales sunt impermistę: impossibile est siquidem intelligere visibilia, vt considerantur à perspectiua, id est inquantũ sunt proportionalia secundum lineas, & similiter sonos, vt proportionales secundum numeros non intellectis linea vt linea, & numero vt numero: & simile est de medicina, & agricultura, & alachiuia respectu naturalis Philosophiæ: hæc omnia addunt ea, de quorũ ratione subalternantia sunt: sanabile siquidẽ ab arte absq; natura intelligi non potest, &c. Est igitur inter differẽtiam illã accidentalẽ, & id, cui additur per se vnio in primo modo perseitatis) & tamen differẽtia accidẽtalis) dicitur, quia genus subiectum scientiæ subalternantis nõ per se diuidit aut contrahit, vt differentiæ diuisiuæ cuiusque generis faciunt, quæ per se differentiæ illius dicuntur, & sunt. Quomodo autem hæc duo ad cõstitutionem subiecti subalternatæ scientiæ cõcurrant percipi facilius potest, si supposuerimus vniuscuiusque scientiæ, siue subalternata sit, siue non, subiectum vnicum oportere esse, vnicum autem nõ qualicunque vnitate, sed vnitate rationis formalis, quoniã ab illa vnitate sumitur scientia ipsa, & per illã ab aliis distinguitur: hoc enim stante statim habemus, quòd nil obstat res quãtumcunq; distantes vni subiici sciẽtię, si vnica ratione formali eas considerat, & quòd oportet cõiunctũ illud, quod ponitur subiectum subalternatæ sub vnica ratione formali subiectum esse. Quod qualiter sit, sic accipiendum est. Coniunctum ex rebus diuer

Opinio propria.
T.c.13.
T.c.15.

diuersorum generum, multipliciter potest intelligi esse subiectum in sciẽtia, seu cadere sub vna scientia, vt subiectũ. Primo ita, quòd totũ aggregatũ sub vtriusq; ratione subiectum sit, & hoc est impossibile, quia nõ esset vna ratio formalis obiectiua in vna scientia, & propterea diximus, quòd nec aggregatũ ex subiecto & accidente, nec ex subiecto & proprio subiectum esse potest. Secundo ita, quòd totũ aggregatũ, vt partes eius adunantur in tertio, subiectum sit, & hoc destruit seipsum: si enim vt adunantur in tertio, subiectum sunt, neque ipsum aggregatum, neque partes eius subiectũ sunt, sed illud tertium, siue illud tertiũ sit magis vniuersale, siue subiectum commune vtrique, siue accidens cõmune, siue causa communis, &c. nisi forte quis dicat, quòd quia illud tertiũ innominatum est, illud coniunctũ subiectũ dicitur circũloquendo tertium innominatũ: sed hoc in proposito dicere, fingere, & fugere potius videtur, quàm veritatẽ sectari. Tertio ita, quòd totũ aggregatum subiiciatur, sed vna pars vt stat sub ratione alterius, ita q ratio vnius partis per se attingatur, alterius verò nõ nisi per accidens, sicut homo albus videtur, eo quòd albũ per se videtur, cui vt sic accidit esse hominẽ, & hoc etiã destruit seipsum propriè loquendo, eo quòd hoc modo subiectũ non est totũ aggregatũ, sed illa tantũ eius pars, quæ est ratio obiectiua. Est etiã cõtra communẽ assignationẽ obiectorũ potentiis & habitibus: nõ enim dicimus, q substantia colorata sit obiectum visus: nec quòd substãtia quãta sit subiectũ Mathematicæ, sed coloratũ obiectũ visui, & quantũ Mathematicæ subiectum damus. Quarto ita, quòd totũ aggregatũ subiiciatur, & vtraque pars per se attingatur, vt vna tamen rationẽ alterius ingreditur, vel ab alia per se dependet: & hoc nõ potest inueniri in omni coniuncto ex rebus diuersorũ generũ, quoniã ad hoc exigitur quòd inter partes illius coniuncti sit per se connexio ex parte alterius extremi non solum in esse naturæ, sed vt attingitur à tali habitu, aliter per se nõ attingeretur vtrunque, & cõsequenter, quòd vnũ alterum in sui ratione suscipiat, vel ab illo per se dependeat. Et hoc modo videtur mihi, quòd subiectũ subalternatæ aggreget res diuersorum generum, & habeat vnicam rationem formalem (quod vt clarius fiat) exemplariter declaratur. Subiectum Musicæ est hoc cõiunctum numerus sonorus: constat autem quòd Musicus nõ considerat sonum in eo, quòd sonum, quoniam hoc Physici est, neq; numerum

merum in eo quò l numerū, eo quòd Arithmetici est, sed considerat numerū in sonis, id est vt facit sonorū differentias, vel magis propriè loquendo sonū vt proportionalē secundū numerū. Considerare autē sonum vt proportionalem clarè patet, quod est attingere, & sonum & numerū per se, & sonū vt depēdet à numeralibus proportionibus, & quòd est vnica ratio formalis. Attingi vero dixi vtrunq; per se, eo quòd numerales proportiones sunt media musicalia, & sonora sunt conclusiones, ad quas illa media applicātur, & quia (numeralis proportio) est ratio sono quòd attingatur à Musico, & sonus est ratio numerali proportioni, quòd ab eodē accipiatur, licet diuersimodè, quia primū vt formale, secundū vt materiale hoc facit, & simile est in Perspectiua respectu Geometriæ, Vnicam verò rationē formalē dixi nō alterius partis, nec vtriusq;, nec alterius tertij, sed vt vna pars ab altera per se dependet, seu vt partes sunt sibi inuicē coaptatę, propter hoc quod vna alterius rationē penetrat, & illius differentias facit, &c, Et licet ita sit, quod scilicet subiectū subalternatæ vnicā habet rationē formalem obiectiuā, quia tamen res diuersorū generū continet, ideo diximus superius in capit. 10. quòd ea, quæ sunt superioris non contractè sumpta, non per se insunt subalternatis ratione differentiæ accidentalis additæ. Stant siquidē hæc duo simul, eo quòd differētia illa, cùm extranei generis sit, non habet ex suo genere, quò l illa, quæ subalternātis per se sibi conueniant, sed hoc habet ex eo, quòd superiori cōiuncta est. Ex dictis ergo patet, quòd ad subalternationem scientiarū post tres cōditiones ab antiquis positas oportet addere quartā, quæ est fundamentum eius, quam addidit S. Thom. & non differt ab ea, nisi sicut fundamentum à fundato: dicemus igitur, quòd oportet primo subiectū contineri sub subiecto, &c. secundo, quòd differentia contrahens sit extra naturam contracti: tertio, quòd non sit ejus passio: quarto, quòd per se depēdeat ab illo, &c. Ex hoc enim sequitur, quò l principia istius accipiantur ab illo, & quòd ille nouit eorum propter quid, quoniam nouit id, à quo dependens, quod à S. Tho. erat additum: & ad claritatē quinto loco ponatur, quòd, scilicet subalternans dicat propter quid principiorum subalternatæ, quorum ipsa accipit, quia, & sic manifestū est quæ sit connexio inter subalternans & subalternatū, & quomodo subalternatę subiectū sit vnū, & quid sit vnā scientiā subalternari alteri. Et nota, quòd de subalternatione

Cap. 10. circa medium, circa tex. 23.

Quæ requiruntur ad subalternatam.

propt

propriè loquimur, vt Arist. locutus est, & non extenso vocabulo ad omnem modum, quo vna scientia ab altera mendicat. quomodo dicitur à quibusdam, quòd chirurgia subalternatur geometriæ quo ad illam conclusionem, vulnera circularia, &c. & distinguitur ab eis subalternatio quo ad modum sciendi, vel quo ad subiectum vel principia.

De syllogistica forma demonstrationis. CAP. XIIII.

Figurarum autem maximè scientialis est prima. Mathematicæ nanque scientiæ per hanc demonstrationes ferunt, vt Arithmetica, & Geometria, & Perspectiua, & ferè vt dixerim, quæcunque ipsius propter quid considerationem faciunt: aut enim omnino, aut vt plurimum, & in plurimis per hanc figurã ipsius propter quid fit syllogismus: quare & propter hoc erit vtique maximè scientialis: maximè nãque proprium ipsius scire est propter quid speculari. Postea & ipsius quid est scientiam per solam hanc venari possibile: in media enim figura non fit prædicatiuus syllogismus, ipsius verò quid, est scientia affirmationis: in vltima autem fit quidem, sed non vniuersaliter: ipsum autem quid est, vniuersalium est: non enim homo aliquo modo est animal bipes. Amplius hæc quidem illarum nihil indiget, illæ verò per hanc condensantur, & augentur, quousque ad immediata venerint. Manifestum itaque, quòd ad sciendum maxime proprie est prima figura. Quemadmodum verò contingebat A *inesse* B *indiuidue, ita & non inesse accidit: dico autem indiuidue inesse aut non inesse, eo quòd non est ipsorum medium: sic enim non erit secundum aliud inesse aut non inesse. Quando igitur aut* A *aut* B *in toto aliquo sit, aut & ambo, non contingit* A *ipsi* B *primo non inesse: sit enim* A *in toto* C*: si igitur* B *non est in toto* C *(contingit enim ipsum quidem* A *esse in aliquo toto: ipsum verò* B *non esse in hoc) syllogismus erit, quòd* A *ipsi* B *non insit: si enim* C, A *quidem omni: ipsi verò* B *nulli:* A *nulli eorum, quæ* B. *Consimiliter autem & si* B *in toto aliquo est, vt in* D, *ipsum nanque* D *omni* B *inest: ipsi autem* A *nulli ipsum* B*: quare ipsum* A *nulli eorum, quæ* B, *inerit per Syllogismum, eodẽ pacto monstrabitur & si ambo in toto aliquo sint. Quòd autẽ contingit ipsum* B *non esse in quo toto est* A, *aut rursus* A, *in quo est* B, *manifestũ ex coordinationibus, quæcunque non commutantur ad se inuicem, Si enim nullũ eorum, quæ sunt in* A, C, D, *coordinatione, de nullo prædicatur eorũ, quæ sunt in* B, E, F*: ipsum verò* A *in toto est* H *coordinato existenti: planum, quòd* B *non erit in* H, *commutarentur enim coordinationes: consimiliter autem & si* B *in toto aliquo est. Si verò neutrum sit in toto nullo: non insit autem* A *ipsi* B*: necesse est indiuidue non inesse. Si enim erit aliquod medium,*

necesse

necesse alterum ipsorum in toto aliquo esse, aut enim in prima figura, aut in media erit syllogismus. siquidem igitur in prima, B erit in toto aliquo: affirmatiuam namque oportet, quæ ad hoc, propositionem fieri, sint autem in media vtrum; contigerit, ad vtraque enim accepto priuatiuo, efficitur syllogismus, ambabus vero negatiuis existentibus, non erit. Planum itaque, quod contingit aliud alij non inesse indiuisibile: & quando contingit, & quomodo diximus,

Summa huius capituli hæc est,

Figurarum magis faciens scire, maximè prima est, probatur à posteriori, quia aut omnino, aut sicut frequentius, & in pluribus per hãc figuram fit propter quid syllogismus, declaratur hoc inductiue, quia mathematicę. s. arithmetica, geometria, perspectiua & fere &c. Secundo quia ipsius quod quid est sciẽtia per solam primã venari possibile est, declaratur ly solã, quoniã scientia quod quid est affirmationis est, in secũda autem fit syllogismus affirmatiuus, & quoniã quod quid est, est vniuersalium, in tertia autem non concluditur vniuersalitas. Tertio quia prima aliis non indiget, illæ autem per hanc densantur & augmentantur quousq; in immediata veniant, *Prima cõclusio.*

Sicut datur vniuersalis affirmatiua immediata, ita & negatiua &c. *Propositio*

Quando prædicatum aut subiectum in quodam toto est, aut ambo non fit propositio negatiua immediata, probatur à priori, quia tunc semper est medium, per quod vnum negatur ab alio, declaratur hoc in omnibus dictis modis, in terminis, semper ponendo illud totũ pro medio &c. In terminis autem A prædicato: B subiecto: C toto respectu prædicati & medio D, toto respectu subiecti & medio. *2. Conclusio.*

Contingit subiectum non esse in quo toto est prædicatum, & econuerso, declaratur à posteriori, quia coordinationes non commutantur adinuicem, ita q̃ nihil vnius prędicatur de aliquo alterius, patet in terminis A C D E: & B C, scilicet coordinationibus duabus: & F, capite primæ coordinationis. *Conclusio supposita.*

Sed negatiuæ veræ, nec subiectum, nec prædicatum est in toto nullo, necesse est vniuersalẽ negatiuã esse immediatam, probatur à destructione, seu opposito consequentis ad oppositum antecedẽtis: quia. s. si medium habet aut subiectũ, aut prędicatum in quodam toto erit, hęc sequela probatur, quoniam aut in prima aut in secũda figura syllogizari vniuersalem negatiuam oportet, & in prima subiectum in quodam toto esse *3. Conclusio.*

E

oportet:quoniã minor ibi ſemper affirmatiua eſt,& in ſecũda indifferenter ſubiectum,vel prædicatum in quodam toto eſſe oportet:quia vtriuſq; negatione ſyllogiſmus fit ibi,& vtráque ſimul negatiuam eſſe eſt impoſsibile.Declaratur in terminis A prædicato, B ſubiecto &c.medio.

Series autem hæc eſt.

INTENDENS de forma ſyllogiſtica maximè congrua demonſtrationi tractare,quoniã ſyllogiſmus quidam demonſtratio eſt,duo facit. Primo vnica concluſione tribus rationibus primam figuram maximè vtilem demonſtrationi aſſerit. Secundo,quoniã in prima figura ex negatiuis proceditur , & oportet demonſtrationẽ ex immediatis fieri,intendens,quòd negatiuæ ſint immediatæ,declarare proponit hoc,& quia oppoſitorum eadem eſt diſciplina,tres modos negatiuæ mediatæ in ſecunda concluſione declarat &c. Addens quendam concluſionem,quam ſupponit.Et ſic tãdem quæ ſit negatiua immediata,tertia concluſione explanat.

Num altero extremorum exiſtente in quodam toto fiat negatiua mediata.

Circa t. cõ.5.&6. CIrca ſecundã concluſionẽ dubitatur,quomodo ſit verum quòd altero extremorũ exiſtente in quodã toto reddatur propoſitio negatiua media: hoc enim videtur cõtra ſuperius determinata in capitulo ſecundo & tertio arguendo ſic,nulla propoſitio,cuius rationibus terminorum pro terminis poſitis redditur immediata eſt mediata : propoſitio negatiua , cuius alterum vel vtrunq; extremorũ eſt in toto , poſitis rationibus extremorũ pro terminis,multoties redditur immediata,ergo huiuſmodi propoſitiones non ſunt mediatæ , ſed immediatæ. Maior ex ſupradictis habetur.Minor declaratur exẽplariter, in iſta linea nõ eſt qualitas,ponẽdo loco lineę quantitas.A B C: conſtat enim ꝙ cum illa ſit immediata,ſ.quãtitas nõ eſt qualitas,vt Ariſt.docet in hoc capitulo , iſtam etiã oportet eſſe immediatam, quantitas A B C, non eſt qualitas.Ad hoc dubium, quod ideo motũ eſt vt attenti & conformes ſuperioribus reddamur,dicitur quod ratio adducta verũ concludit & cogit loquendũ de propoſitione immediata ſecundũ ſe, non autem de immediata ſecũdũ rationem,ſeu ratione noſtri , regulã ſiquidem illã,quę in maiori aſſumitur,vniuerſaliter verã eſſe probauimus(ſuperius in locis allegatis)vbi & terminos , quibus vtimur declarauimus. Sic ergo,quoniã Ariſtoteles de mediatis &

tis & immediatis sec[illegible] rationē loquebatur, ideo illas etiam mediatas dixit, quę secūdū se immediatę sunt: quare autem de mediatis & immediatis secūdū rationē loquatur nō secūdū se superius diximus, q.a.s. cōforme nobis instrumētū fabricabat.

Num res vnius prædicamenti prædicari possit de re alterius prædicamenti.

CIrca illius cōclusionis suppositæ declarationem, dubium primo accideret, an capita coordinationū prędicamentaliū habeant aliquid superius. Sed quia hoc metaphysicale est, illucusq; differatur. Dubium secundo esset an secundū veritatem prædicamēta sint impermista, ita quod nihil quod in vno est in altero sit, sed quoniā hoc quoq; metaphysicæ perscrutationis est dimittatur. Dubitatiuncula quoq; oritur quomodo sit *T.c.9.* verum quod nihil vnius prędicamēti prædicatur de aliquo alterius, cū non solùm per accidēs, sed per se, nedū in secundo modo perseitatis, sed etiā in primo, vt supra dixit Arist. in cap. 4. res vnius prædicamenti prędicetur de re alterius. Ad hoc breuiter dicitur, quod intelligitur de prædicatione per se in primo modo intrinsece: licet enim linea prędicetur de triangulo in primo modo, nō tamen intrinsece, sed vt extra essentiam eius. Dicitur secundo, quod intelligitur de prædicatione quacunq; in recto, tū & vera & formali, quod addo propter eos, qui tenent prædicamenta esse idem realiter. Et intelligitur de his quæ propriè sunt in prędicamentis non denominationibus ab illis sumptis: nec albedo nanq; nec risibilitas prędicatur de homine: sed album & risibile, & similiter linea non prædicatur de triangulo, sed rectilineum & huiusmodi. Et hoc magis sonāt ipsa Aristotelis verba, vtrunq; tamen verum est.

Quot modis contingat vnam negatiuam propositionem esse immediatam.

CIrca tertiam conclusionem aduerte, quòd propositionem negatiuam esse immediatam dupliciter cōtingit. s. cum extra in nullo toto vniuersali sunt, vt substantia non est quantitas, & quādo immediate sunt sub aliquo, vt rationale nō est irrationale. Et si diligentius perscrutati fuerimus textū Aristotelis non primum tantum modum, sed etiam secundum insinuauit intelligendo per ly esse in toto, nón absolute, sed ratione cuius negatur ab illo, vel illud negatur ab eo. & similiter per ly non esse in toto, ratione cuius negetur ab illo, vel id ab eo, hoc autem, quia contigit dupliciter. s. vel quando non in

toto non sunt, vel quando in toto qu. m sunt, sed non tali ratione cuius negatio insit alterius, ideo negatiua immediata contingit dupliciter. Est autem hic sensus absq; dubio verus, & Aristoteli idcirco attributus, quoniam in calce capituli epilogans ait se dixisse, quando & quomodo sit negatiua immediata innuens se sufficienter tradidisse, quādo hoc contingat, sufficientem autem doctrinam non video, nisi supradicta sententia eius sit, & forte insinuauit hūc sensum, per ly quędam, & ly nullo, cum dixit toto quodam, & toto nullo, vt addendo (ly quodam) ostendat se accipere esse in toto non simpliciter, sed tali ratione, cuius negetur, & apponendo ly nullo, ostēdat se loqui de nō esse toto, quod negationis ratio sit. Et secūdum hoc per coordinationes, quæ non commutantur adinuicem non arctamur ad intelligendum prædicamenta tantum, sed quascunq; etiā in eodem prædicamento, quæ ad inuicem non commutantur, propter quod Aristoteles categorias in speciali non nominat, sed communi vocabulo coordinationes.

Quomodo vere medium oporteat esse distinctum ab vtroque extremo.

Circa eandē conclusionem aduertendum est quod ex hoc loco firmatur quod superius tradidimus. s. q vere mediū demonstrationis debet esse formaliter distinctum ab vtroque extremorū. Deducitur autē hoc ex hoc loco sic, propositio negatiua vera habens neutrum extremorū in toto est immediata, & cum talis habet medium indistinctū formaliter ab altero extremorum: ergo tale medium nō est vere medium quod reddat propositionem mediatam consequentia est euidens ex terminis, antecedēs quo ad primam partem est Aristotelis in litera, quo ad secundā vero exemplariter ostenditur in vtroq; genere immediatarū. Primo, quādo extrema non sunt simpliciter in toto, vt nulla substantia est quantitas, ratio enim substātiæ seu eius cōceptus formalis distinctus mediū esse potest, constat nanq; substantiā concipi posse conceptu proprio, confuse & distincte (vt alibi hoc declarauimus) & similiter constat conceptum formalem distinctum alicuius non distingui formaliter ab illo, vocato ergo concepto illo A syllogizabitur sic, nullum A est quantitas: omnis substantia est A: ergo nulla substantia est quātitas, est ergo ibi mediū indistinctum formaliter. Secundo quādo extrema nō sunt in toto per quod alterum negetur, vt nulla albedo est nigredo: ratio enim albedinis

In de ente et essentia i proœmio. q. prima.

dinis

dinis seu eius propria & constitutiua differentia, medium esse potest indistinctum tamen formaliter, vt diximus. Nec obstat proposito si quis dicat omnẽ differentiam esse totum vniuersale speciei, quia differentia prædicatur de pluribus &c. Tum quia clarum est quòd differentia nõ est totum vniuersale diffiniti. Tum quia fatuum est dicere, quòd differentia propria speciei atomæ, prædicatur de pluribus differentibus specie: penuriá enim differẽtiarum propriarũ verificat fortè omnem differentiam esse in pluribus. Dicitur ergo propositio immediata secundum Aristotelem, quę caret priori medio formaliter distincto ab extremis, licet aliquo modo medium habeat secundum rationẽ, nõ tamen hoc cõstituit propositionẽ immediatá secundũ se aut quo ad nos vniuersaliter, sed latitudinem mediatarum quo ad nos ostendit, & diuersam rationem mediationis & immediationis, dum aliquæ propter medium distinctè cognitum tátum, quando.s. medium est sola diffinitio, & aliquæ etiam propter medium formaliter distinctum, clausum tamen in extremo, quando scilicet medium est aliquod superius mediatę nobis fiunt: & sic quæ hac ratione immediatæ nobis sunt, mediatæ illa alia ratione remaneant.

De ignorantia demonstratiua. CAP. XV.

IGnorantia verò, quæ non secundum negationem, sed secũdum dispositionem dicitur, est quidem deceptio, quæ per syllogismum fit. Hæc autem in primo quidẽ inexistentibus aut non inexistentibus contingit dupliciter, aut enim quando simpliciter existimet inesse, aut non inesse: aut quando per syllogismum accipiat suspicionem. Simplicis quidem igitur suspicionis simplex est deceptio, eius vero, quæ est per syllogismum, plures. Non insit enim A *nulli eorũ quæ* B *induidue, si igitur syllogizet* A *inesse ipsi* B, *medium accipiens* C, *deceptus erit per syllogismum. Contingit quidẽ igitur vtrasque propositiones esse falsas, contingit autem alterã solum. Si enim neque* A *nulli eorum quæ* C *insit: neque* C *nulli eorũ quæ* B: *assumpta vero fuerit vtraque è cõuerso, ambæ falsæ erũt. Euenit autem ita se habere* C *ad* A *& B, vt neque sub* A *sit, neque vniuersaliter in* B. *impossibile nanque* B *esse in toto aliquo, dicebatur enim* A *primo ipsi non inesse:* A *verò non necesse omnibus entibus inesse vniuersaliter: quare ambæ falsæ. Sed & alteram contingit veram accipere, non tamen vtram volueris, sed* A C. C B *nanq; propositio semper falsa erit: eo quòd ipsum* B *in nullo sit:* A C *vero euenit, quemadmodum si* A *& ipsi* C, *& ipsi* B *insit induidue, quando enim idem primo prædicetur de pluribus, neutrum in neutro erit:*

Differt autem nihil, neq; si non indiuidue insit. Deceptio quidem igitur inexistendi & per hæc, & ita fit solum: non enim erat in alia figura inexistendi syllogismus. Quæ vero est non existendi & in prima fit, & in media figura. Primum itaq; dicamus quot modis in prima fit, & quomodo se habentibus propositionibus. Contingit quidem igitur vtrisque falsis existentibus. quemadmodum si A *&* *ipsi* C, *&* *ipsi* B *insit indiuidue. Si enim acceptum fuerit* A *quidem nulli* C: C *vero omni* B: *falsæ erunt propositiones. Contingit autem & altera falsa existente, & hac vtrauis. Euenit enim* A C *quidem veram esse,* C B *vero falsam.* A C *quidem veram: quoniam non omnibus entibus inest* A. C B *vero falsam: quoniam impossibile est* C *inesse ipsi* B, *cui nulli inest* A. *non enim amplius vera erit* A C *propositio. simul autem si & ambæ sunt veræ, & conclusio erit vera. Sed &* C B *contingit veram esse, altera existente falsa. quemadmodum si* B *& in* C, *& in* A *est. necesse enim alterum sub altero esse. quare si acceperit* A *nulli eorum, quæ* C *inesse, falsa erit propositio. Planum igitur, quòd altera falsa existente, & vtrisque, erit falsus syllogismus. In media autem figura, totas quidem esse propositiones ambas falsas, non contingit, quando enim* A *omni* B *insit, nihil erit accipere, quod alteri quidem omni, alteri vero nulli inerit. Oportet autē sic accipere propositiones, vt huic quidem insit, illi vero non insit: siquidem erit syllogismus. si igitur sic acceptæ falsæ, planum, quòd è contrario è conuerso se habebunt, hoc autem impossibile. In aliquo vero vtranq; nihil prohibet falsam esse. quemadmodum si* C *&* A, *&* B *alicui insit. Si enim* A *quidem omni acceptum fuerit inesse:* B *vero nulli: falsæ quidem ambæ propositiones, non tamen totæ, sed in aliquo. Et è conuerso quoq; posito priuatiuo, consimiliter. Alteram vero falsam esse, & vtrauis, contingit. quod enim inest* A *omni, &* B *inest. Si igitur acceptum fuerit ipsum* C *inesse quidem toti* A, *toti vero* B *non inesse:* C A *quidem vera erit,* B C *autē falsa. Rursus, quod* B *quidem nulli inest, neque* A *omni inerit. si enim ipsi* A, *& ipsi* B: *sed non inerat. Si igitur acceptum fuerit* C A *quidem toti inesse,* B *vero nulli:* B C *quidem propositio vera altera autem falsa. Consimiliter vero & transposito priuatiuo. quod enim nulli inest* A, *neque* B *nulli inerit. Si igitur acceptum fuerit* C A *quidem toti non inesse:* A C *quidem propositio vera erit, altera autem falsa. Et rursus quod omni* B *inest, accipere inesse nulli* A *falsum. necesse enim, si* B *omni &* A *alicui inesse. Si igitur acceptum fuerit,* C *inesse quidem omni* B, *nulli vero* A: C B *quidem vera erit,* C A *autem falsa. Planum igitur, quòd & ambabus existentibus falsis, & altera solum, erit syllogismus deceptorius in indiuiduis. In his vero, quæ insunt non indiuidue, aut non insunt, quando quidem*

per

per proprium medium efficiatur falsi syllogismus, non possunt ambae falsae esse propositiones, sed ea solum, quae est ad maius extremum. Dico autem proprium medium, per quod fit cõtradictionis syllogismus. Insit enim A ipsi B per medium C: quoniam igitur necesse est C B affirmatiuam accipi, cum sit syllogismus: planum, quòd semper haec erit vera, non enim conuertitur: A C vero falsa, hac enim conuersa contrarius fit syllogismus. Consimiliter autem & si ex alia coordinatione acceptum fuerit medium, vt D lucet in toto A sit, & de B omni praedicetur: necesse enim D B quidem propositionem manere, alteram vero conuerti. quare haec quidem semper vera, illa autem semper falsa. & quasi talis deceptio eadem est ei, quae est per proprium medium. Si vero non per proprium medium efficiatur syllogismus: quando sub A quidem sit medium: ipsi vero B nulli insit: necesse est falsas esse ambas. accipiendae nanq; sunt è cõtrario, quàm se habent propositiones, si debet syllogismus fieri. sic autem acceptis, ambae efficiuntur falsae. quemadmodum si A quidem toti D inest: D vero nulli eorum, quae B: his enim conuersis, syllogismus erit, & propositiones ambae falsae. Quando vero medium non sit sub A, vt D, A D quidem vera erit, D B autem falsa, nam A D quidem vera, quoniam non erat in A ipsum D: D B autem falsa, quoniam si esset vera, & conclusio vera esset. sed erat falsa. Sed cum per mediam figuram efficitur deceptio, ambas quidem non contingit falsas esse propositiones totas. Cum enim sit B sub A, nihil contingit, huic quidem omni, illi vero nulli inesse, quemadmodum dictum est & prius. Alteram autem euenit, & vtramlibet. Si enim C, & A & B insit: si acceptum fuerit, ipsi quidem A inesse, ipsi vero B non inesse: A C quidẽ vera erit, altera autem falsa. Rursus, si acceptum fuerit C ipsi quidem B inesse, A vero nulli: B C quidem vera erit, altera autem falsa. Si igitur priuatiuus sit deceptionis syllogismus, dictum est, quando, & per quae erit deceptio. Sin autem affirmatiuus, quando quidem per proprium medium, impossibile ambas esse falsas. necesse est enim, C B manere, si quidem erit syllogismus, quemadmodũ dictum est & prius. quare C A semper erit falsa: haec enim est, quae conuertitur. Consimiliter autem & si ex alia coordinatione accipiatur medium, quemadmodum dictum est & in priuatiua deceptione. necesse enim D B quidem manere, A D autem conuerti, & deceptio eadem est ei quae prius. Quando autem non per proprium: si D quidem sit sub A, haec quidem erit vera, altera autem falsa: euenit enim A pluribus inesse, quae non sunt sub se inuicem. si vero non sit D sub A, planum quidem, quòd haec semper erit falsa, affirmatiua nanq; accipitur, D B vero contingit & veram esse & falsam: nihil enim prohibet, A quidẽ nulli D inesse, D vero ipsi B omni: vt animal

ſcientiæ, ſcientiam autem muſicæ. Neq; rurſus ſi neq; A nulli eorum, quæ D, neq; D nulli eorum, quæ B. Manifeſtum igitur, quòd non exiſtente medio ſub A, & ambas euenit falſas eſſe, & vtram volueris. Quot igitur modis, & per quæ euenit fieri deceptiones, quæ ſecundum ſyllogiſmum, & in immediatis, & in ijs quæ per demõſtrationem, manifeſtum. Planum autem eſt, & quòd ſi quis ſenſus defecerit, neceſſe & ſcientiam aliquam deficere, quam impoſſibile eſt accipere: ſiquidem addiſcimus, aut inductione, aut demonſtratione. Eſt autem demonſtratio ex vniuerſalibus, inductio vero ex ijs, quæ ſecundum partem: impoſſibile autem vniuerſalia ſpeculari niſi per inductionem, quoniam & quæ ex abſtractione dicuntur, erunt per inductionem nota, ſi quis voluerit nota facere, quòd inſunt vnicuiq; generi nonnulla. & ſi non ſeparabilia ſunt, ſecũdum quòd tale hoc vnumquodq;: inducere autem non habentes ſenſum, impoſſibile. ſingulariũ namq; ſenſus eſt, non enim contingit accipere ipſorum ſcientiam: neque enim ex vniuerſalibus ſine inductione, neque per inductionem ſine ſenſu.

Summa huius capituli hæc eſt.

Prima propoſitio. IGnorantia non ſecundum negationem, ſed ſecũdum diſpoſitionem dicta per ſyllogiſmum eſt facta deceptio.

Secunda. Ignorantia ſecũdum diſpoſitionem in his, quæ ſunt primo, aut non ſunt contingit dupliciter, ſcilicet cum ſimpliciter: & cum per ſyllogiſmum accipitur opinio falſa.

Tertia. Simplicis opinionis eſt ſimplex deceptio, eius autem, quæ eſt per ſyllogiſmum plures ſunt. *1. concluſio.* Propoſitione vniuerſali vera negatiua & immediata exiſtente affirmatiuã vniuerſalem oppoſitam ſyllogizans per aliquod medium deceptus eſt per ſyllogiſmum. patet in terminis generalibus A primo: B tertio & C medio &c. *Declaratio.* Contingit in huiuſmodi ſyllogiſmis vtraſq; propoſitiones eſſe falſas, contingit & alterã tantum. primum declaratur dupliciter contingere, ſcilicet quando A primum nulli contento ſub medio conuenit, & ſimiliter medium nulli contento ſub tertio: vtraq; enim tunc accepta e contrario ſunt. Et quando medium non eſt ſub primo, & eſt non cõtinens totum tertium. minor enim tunc neceſſario eſt falſa, quoniam tertium in nullo toto eſt, ſecundum veritatem, quoniam iam dictum eſt primum immediate negari A tertio, ſecundum veritatem. Maior quoq; eſt falſa, quia nõ eſt neceſſe primũ ineſſe omnibus &c. patent hæc in terminis generalibus A primo B tertio: & C medio &c. ſecundum autem, ſcilicet contingit alteram tantũ eſſe falſam, verificatur non indifferenter, ſed quo ad minor

ad minorem tantum. Maior enim potest esse vera, Minor autē est necessario falsa. probatur hoc. quia tertiū in nullo toto est. ꝑbatur illud, primo immediate existēte in medio & tertio.

Cum primū prędicetur idem de pluribus neutrū in neutro erit. patent hæc in terminis generalibus A primo : B tertio: C medio &c. Differt autē nihil neq; si nō indiuidualiter insit &c. *Regula generalis.*

Negatiue vniuersalis oppositæ affirmatiue vniuersali veræ & immediatæ deceptio fit in prima & media figura. in prima quidem tripliciter. primo ex vtraq; falsa declaratur hoc, primo immediate existente in medio & in tertio &c. secundo ex maiore vera. & minore falsa. Declaratur. maior vera esse potest, quoniam primum nō inest omnibus quæ sunt. Minor autem falsa necessario, maiore existente vera est. Tum quoniam imposibile est in tertio esse mediū in quo nullo est primum. Maior enim esset falsa, si minor esset vera. Tum quoniam si vtraq; esset vera, conclusio non erit falsa. tertio contingit ex minore vera & maiore falsa. Declaratur hoc tertio subiecto primo, & medio existente ordine quodam, ita quod tertium sub primo & primum sub medio sit. patent hæc omnia in terminis generalibus A primo: B tertio & C medio. *2. conclusio.*

In media autem figura, totas esse propositiones vtrasq; falsas non contingit. probatur, quoniam inter terminos vniuersalis affirmatiuæ veræ & immediate, cuius negatiua contraria concludenda est nullum medium potest inueniri quod toti insit primo, & nulli insit tertio, vel ecōuerso. Si autem in media figura fiat syllogismus, oportet sic assumere medium, consequenter si ambæ erunt totaliter falsæ, earum contrariæ erunt veræ, & consequenter, cum illa vniuersalis affirmatiua supponatur vera, dabitur mediū inter eius terminos: quod vere nulli primo inest & omni tertio, vel econuerso, quod est imposibile &c. Contingit tamen in huiusmodi vtranq; esse falsam in quodam. declaratur, medio existente in primo & tertio particulariter &c. Contingit & in huiusmodi alteram esse falsam, & quamlibet indifferenter. primo declaratur in secundo, scilicet camestres, quòd maior sit vera & minor falsa, medio in toto primo in existēte. probatur, quoniā quod omni inest primo, omni tertio inesse supponitur quod vere econuerso. Minor vera, & maior falsa, patet medio in nullo tertio existente. probatur. Si enim in illo est tertio neq; in primo toto erit, quoniam quod in primo omni est, in tertio est: quod est oppositum ante- *3. conclusio.* *4. conclusio.* *5. conclusio.*

cedentis &c. Declaratur deinde & in primo eiuſdẽ, ſcilicet ceſare, ꝙ maior vera, & minor falſa, medio in nullo primo exiſtente. probatur, quoniam quod in nullo eſt primo, in nullo eſſe tertio ſupponitur. Quòd vero minor vera & maior falſa, medio in toto tertio exiſtente. probatur, quoniam quod omni tertio ineſt, falſum eſt in nullo primo eſſe. oportet enim ſaltẽ in quodam primo ineſſe.

Epilogus. Et vtriſq; ergo falſis & altera tantum fit ſyllogiſmus deceptiuus in indiuiduis &c.

6. concluſio. In his autẽ, quæ non indiuidua ſunt, negatiuam cõtrariam affirmatiue vere & mediate per medium proprium in prima figura eſt impoſsibile concludere ex vtriſque falſis. ſed maiore tantum falſa. probatur: quia in ſyllogiſmo falſitatis minor affirmatiua remanet, maior vero conuertitur in oppoſitam qualitatem reſpectu ſyllogiſmi veritatis &c.

7. concluſio. Per medium ex alia coordinatione in quo tamen toto eſt primum & de tertio toto dicitur, ſimili modo fit deceptionis ſyllogiſmus. Declaratur eadem ratione &c.

8. concluſio. Per medium non proprium ſeu extraneum vtranq; neceſſe eſt quandoq; eſſe falſam, quando ſcilicet mediũ eſt ſub primo, & in nullo tertio probatur, quoniam contrariæ ſeu cõuerſæ in oppoſitã qualitatem aſſumendæ ſunt in ſyllogiſmo falſitatis, quandoq; vero maiorẽ contingit eſſe verã & minorẽ falſam, quando ſcilicet mediũ extraneũ nõ eſt ſub primo. probatur, ꝗa niſi minor eſſet falſa, concluſio eſſet vera contra hypotheſim.

9. concluſio. In media autẽ figura ſyllogiſmus deceptionis negatiuę huiuſmodi cõtrariæ, ſcilicet affirmatiuæ mediatæ, nõ poteſt eſſe ex vtriſq; totaliter falſis. probatur; quia impobiſsile eſt mediũ inuenire, quod totaliter inſit primo & nulli tertio, vel ecõuerſo, vt dictum eſt ſupra. ex altera vero totaliter falſa & quacũq; eſſe poteſt. Declaratur: medio exiſtente in primo toto, & tertio toto. & hoc patet in ſecundo & in primo ſecundæ &c.

10. cõcluſio. Affirmatiuã contrariã vniuerſali negatiuæ verę & mediate ſyllogiſmus deceptionis per ꝓpriũ mediũ ex vtraq; falſa cõcludere nõ poteſt. probatur: quia minor manet eadẽ, q̃ erat in ſyllogiſmo veritatis cõtrariæ: maiorem autem cõuerſam eſſe oportet in oppoſitam qualitatẽ, vt dictũ eſt prius, ſicut & concluſionem. in primo enim primę hoc tantum fieri poſſe patet.

Per mediũ ex alia coordinatione, ſimile tamẽ proprio, ſcilicet in quo nullo eſt primum, & quod toti ineſt tertio, ſimiliter fit dece

fit deceptio vt & supra dictum est, in negatiuis eadem ratione, quia, scilicet minor manet, & maior conuertitur, &c.

Per medium non proprium seu extraneum quãdoq; minorem necesse est esse falsam: quãdo, scilicet medium sub primo continetur. potest enim à in pluribus esse: quæ nõ sunt sub inuicem, quãdoq; autem maiorem oportet esse falsam, quando scilicet medium non est sub primo, quoniã affirmatiua assumitur. Minorem verò tunc contingit veram esse & falsam: veram quidẽ medio non existente sub primo, & inexistente tertio, vt scientia respectu animalis vt primi, & musicæ vt tertij, falsam verò medio neque sub primo, neq; in tertio existente. patent hæc omnia in terminis generalibus A primo: B tertio: & C medio, &c. Quot modis, & per quæ syllogismus deceptionis in immediatis & mediatis per demonstrationem fiat manifestum est ex dictis. *11. conclusio.* *Epilogus.*

Si quis sensus defecerit, necesse est & aliquã scientiam deficere, quam impossibile est acquirere, si vere addiscimus, &c. probatur à priori, quoniam deficiet inductio, & consequenter demonstratio. probatur: quoniam vniuersalia, ex quibus demonstratio, impossibile est absq; inductione speculari. probatur: quoniam & quæ per abstractionem dicuntur, inductione nota fiunt. probatur: quoniam in vnoquoq; genere sunt non separabilia quædam secundum quod vnũquodq; illorum habet esse. Inducere autem non habentes sensum, est impossibile. probatur: quoniam singularium proprie sensus est, &c. *12. conclusio.*

Series autem hæc est.

QVONIAM oppositorum eadem est disciplina: determinare intendit in hoc capit. de ignorantia opposita demonstrationi scientifice, & quatuor facit. Primo nanq; primis tribus propositionibus ignorantiã multiplicẽ & multis modis contingere declarat. secunda quomodo fit ignorantia deceptionis per syllogismum quo ad immediatas propositiones quatuor principalibus conclusionibus immediate sequentibus docet tali ordine. Prima cõclusione declarat quomodo affirmatiua falsa opposita negatiuę veræ & immediatæ syllogizetur, inferens ibi regulam diuisionis generalẽ. Secunda quomodo negatiua falsa opposita affirmatiuæ veræ & immediatę syllogizetur in prima figura. tertia verò, quarta, & quinta, in secũda, &c. tertio quomodo deceptio per syllogismũ fit quo ad mediatas propositiones septem sequentibus cõclusionibus insinuat tali

tali ordine:quoniam primo ostendit quomodo negatiua falsa opposita affirmatiuæ veræ & mediatæ syllogizetur in prima figura,tribus sequentibus cõclusionibus,scilicet sexta per medium proprium illi affirmatiuę veræ.septima per medium simile proprio.octaua per medium extraneum,& quomodo in secunda figura,nona conclusione.deinde,quomodo affirmatiua falsa contraria negatiue vere & mediate syllogizetur, tribus aliis sequentibus conclusionibus. decima per proprium modum ipsius negatiuæ.vndecima per simile proprio.duodecima per extraneum.quarto & vltimo quomodo accidat ignorantia negationis vltima conclusione determinat,&c.

Num ignorantia secundum dispositionem sit per syllogismum facta deceptio.

CIrca principium huius capituli dubitatur,quoniam Aristoteles diffiniens ignorantiam prauæ dispositionis ait, quod est per syllogismum facta deceptio : & deinde diuidens eam,distinguit in eam, quæ fit simpliciter, & eam quæ fit per syllogismum: expresse siquidem alterum membrũ diuisionis repugnat diffinitioni & econuerso,vt patet. Ad hoc dicitur tripliciter sustinendo ꝙ ibi diffiniatur ignorantia secundum prauam dispositionem, quod secundum S. Tho.expositionem sustinere non oportet. Primo,quia ignorantia secundũ dispositionem vt plurimũ ex syllogismo fit, ideo per syllogismum tanquã causam diffinita est more naturalium scientiarũ considerantiũ quod in pluribus inuenitur: & quoniã etiam quandoq; causatur absq; syllogismo,&c.ideo diuisa est in eam,quę per syllogismũ,&c. Secundo dicitur(& est responsio Alberti) quod diffinitio illa non est data de ignorantia secundũ dispositionem vniuersaliter,sed ea,de qua intendimus loqui.intendimus autem de illa,quæ per rationem fit, & non de illa,quæ propter proteruiam vel ineptitudinẽ complexionis accidit. Et secundum hæc non ea idem omnino diffinitũ & diuisum, sed ratio diffinitioni subdita est vt segregaret aliud membrũ ab intento à nobis. Posset tertio forte dici, quod quia nullus operatur secundum quamcunq; potentiam aspiciens ad malum secundum Arist. & Dionysium, ideo omnis ignorantia secundum dispositionẽ ex aliqua ratione procedit. Tam proteruus enim quàm quicunque ineptus nonnulla ratione dicitur ad assentiendum magis huic parti quã alteri. Sed quoniam hoc contingit multipliciter,quia quandoque ratio causans

sans falsam opinionẽ, non est ratio concludens illam conclusionem, sed concludens aliud extraneũ, ad quod tamen sequitur assensus istius ad falsum. puta cũ proteruus ne superatus videatur, etiam sibiipsi efficaciam rationũ verarum auertens, vel peruertens false assentire sua libertate vult, vt vere tamẽ. Quãdoq; ratio illa nil aliud quàm quoddam virtuale seu habituale est medium, sicut videns stellas, & nulla ratione motus loquens de quantitate earũ dicit eas esse paruiores stella magna depicta quasi ex quantitate istius concludat quantitatem illarum, cuius simile pati videntur ineruditi & inepti, de quibus dicitur in quarto metaphysice quod non persuasi falso assentiunt, quia inquam tot modis ratione falso assentire cõtingit, & solum primus modus vere & proprie syllogismo vtitur, vt patet, ideo Aristoteles ad vtrunq; insinuandum, duo fecit: quoniam ad insinuandum, quod omnis error ex aliqua ratione aliquo modo oritur, diffiniuit ignorantiam secũdum dispositionem: quæ nihil aliud est quàm error per syllogismum. Ad insinuandum autẽ quod aliquis error directe fit per syllogismum, aliquis verò directe fit per proteruiam vel ineruditionem, quod est fieri non directe per syllogismũ, diuisionem fecit supradictam. & secundum hoc idem omnino est diffinitũ & diuisum, sed non eodem modo accipitur fieri per syllogismum in diffinitione & diuisione, & eodem modo glosanda sunt similia verba antiquorum doctorum, &c.

Quomodo & quando per medium extraneum contingat syllogizari minorem falsam.

Circa duodecimam conclusionẽ dubitatur quid intelligat Arist. per ly A, cum ad probandum hanc conclusionem quando syllogizatur affirmatiua falsa contraria negatiue veræ & mediatæ per medium extraneum existens sub primo, minor necessario est falsa, assumunt quod A potest in pluribus esse, quę non sunt sub inuicem. Si enim per ly A intelligit maiorem extremitatem, vel non est ad propositum, vel malè adducitur: quoniam quando dicitur A, id est primum potest esse in pluribus, quæ non sunt sub inuicem, aut ly pluribus, supponit pro his, quibus non est opus ad confectionem talis syllogismi, & sic dicit verum, sed non ad propositum: ad syllogizandum siquidem istam, linea est numerus, per medium extraneum existens sub primo nil refert, an numerus posit inesse pluribus quæ non sunt sub inuicẽ, aut non. Si enim numerus

merus in dualitate tantum esset, nil minus diceretur, omnis dualitas est numerus: omnis linea est dualitas: ergo omnis linea est numerus. Aut ly pluribus, supponit pro his, quibus opus est ad illum syllogismum, scilicet medio & tertio, & hoc quidem est ad propositum: quoniam si primũ inest pluribus, quæ nõ sunt sub inuicem, & vnum illorum assumatur vt medium, & alterũ vt tertium necesse est maiorem esse veram, & minorem falsam, vt patet dicẽdo: omnis leo est animal, omnis homo est leo: ergo &c. Sed tunc nõ habetur intentũ quoniam conclusio est necessario vera, quoniam primum enunciabitur de sua parte subiectiua, quod est cõtra hypothesim. Si autem per ly A intelligit aliquod aliud à maiori extremitate, tunc Arist. æquiuocationem cõmisit, cum A loco primi in eadem ratione expresse vtatur: & si æquiuocatio cõcedatur que erit via ad certitudinem sumendam de verbis Arist. quoniam in terminis generalibus loquitur. Et præterea hoc est contra expositores illustres expresse exponentes A maiorẽ extremitatem. Ad hoc breuiter dicitur, quòd per A intellexit maiorem extremitatem, & per ly plura, intẽdit mediũ & tertium, non quo ad falsitatẽ conclusionis, sed quo ad veritatẽ maioris & falsitatem minoris. Non enim Arist. adduxit directe illa verba ad probandum directe nisi hoc tantum, ꝙ scilicet contingit medium extraneum sumere existens sub primo, & sic fieri maiorem veram, & minorem falsam: & hoc sufficienter declaratur per illa verba, & si hoc cõtingit cõclusione existente vera affirmatiua, à fortiori continget conclusione existente affirmatiua falsa, & consequenter indirecte declarauit intentum. Roboratur autem responsio ista ex suo simili, quod in hoc capitulo supra fecit Aristoteles, vt S. Tho. glosauit, & habetur ex Alberti verbis diligenter enucleatis.

Num contingat aliqua cognoscere absque inductione ex sensibilibus accepta.

Vide c. 36 per totũ Itẽ 12. m^e t. c. 38 contra Auerr. & optime vide in li-

Circa finem capituli aduerte, ꝙ secunda opinio, quam deducit S. Thom. in expositione sua esse contra doctrinam Aristotelis hic traditam, est opinio, quam finxit Auerrois in tertio de anima circa felicitatem nostram in contemplatione substantiarum separatarũ: posuit enim, ꝙ in postremo cognoscemus substantias separatas nõ per scientias speculatiuas & sensibilia, sed per coniunctionem cum intellectu agente &c. & sic posuit aliquid cognosci à nobis absq; inductione ex sensibil

sibilibus manuducente. Nec sufficit dicere, quòd præsupponitur, tūc cognita fuisse sensibilia. quoniam eodē modo dicerem cōtra Aristotelem. ꝙ ad acquirēdam metaphysicā non requiritur sensus & inductio metaphysicalium, sed sufficit ꝙ mathematicaliū vel physicaliū habita sit. Quomodo autē de substantiis in materialibus, & vniuersaliter nō sensibilibus scientia sit, in tertio de anima tractandū est, ideo hęc nūc sufficiant.

bro de ente & essentia, c. 6. q. 14. circa tit. c. 9, 15 16,

De quæstionibus circa infinitatem demonstrationis. Cap. XVI.

Est autem omnis syllogismus per tres terminos, & qui quidem monstrare potest, quòd A inest ipsi C, eo quòd inest ipsi B, & hoc ipsi C: priuatiuus autem alteram quidem propositionem habens, quòd aliud quid alij inest, alteram verò, quòd nō inest. Manifestum igitur quòd principia, & quæ dicuntur suppositiones hæ sunt: accipientem enim hæc ita necesse est monstrare, vt quòd A inest ipsi C per B. Rursus verò quòd A ipsi B per aliud medium, & quòd B ipsi C consimiliter. Secundum opinionem igitur syllogizantibus & solum dialecticè, planum quòd hoc solum considerandum, si ex quibus contingit probabilissimis fiat syllogismus, quare & si est aliquid in veritate eorū, quæ sunt A B, mediū: videtur autē non esse, qui per hoc syllogizauit, syllogizatus est dialecticè. Ad veritatē autē ex iis, quæ sunt, oportet considerare. se habet autē sic. Quoniam est quòd ipsum quidem de alio prædicatur non secundū accidens, dico autem secundū accidens. vt album aliquādo illud dicimus esse hominem. non similiter dicētes & hominē albū, hic quidem enim non alterum aliquid existens album est, albū verò, quoniam accidit homini esse albo, sunt itaq; nōnulla talia, vt per se prædicētur. Sit igitur C tale, quod ipsum quidem nō amplius insit alij, huic autē B primo, & non sit aliud intermediū, & rursus E ipsi ipsum F consimiliter, & hoc ipsi B: an igitur hoc necesse est stare, aut contingit in infinitū ire? Et rursus si de A quidem nihil prædicatur per se, A verò ipsi H inest primo, intermedio autē nulli priori, & H ipsi G, & hoc ipsi B: an & hoc stare necesse est, aut & hoc contingit in infinitū ire? differt autem hoc à priori tantū, quoniā hoc quidē est, an contingit incipienti à tali, quod nulli inest alteri: sed aliud illi: sursum in infinitū ire, alterū verò incipientē à tali, quod ipsum quidē de alio, de illo autem nihil prædicatur, deorsum considerare, si cōtingit in infinitum ire. Amplius media an contingit infinita esse determinatis extremis: dico autē veluti, si A ipsi C inest, mediū verò ipsorum B, ipsius verò B & A altera: horum autē altera, an & hæc in infinitum contingit ire, aut impossibile? est autem hoc considerare idem, & si

dem: onst

demonstrationes in infinitum vadunt; & si est demonstratio cuiusque, aut ad se inuicem terminantur. Consimiliter autem di. o & in priuatiuis syllogismis ac propositionibus, vt A inest B nulli, aut primo: aut erit aliquid medium, cui priori non inest, veluti si ipsi C quid B inest omni: & rursus alij adhuc priori hoc, vt si ipsi A, quod C omni inest: in his etenim aut infinita, quibus non inest prioribus, aut stant. In ijs verò, quæ conuertuntur, non similiter se habet: non est enim in ijs, quæ retrouersum prædicantur, de quo primo prædicatur, aut vltimo: omnia enim ad omnia sic consimiliter se habent, siue sunt infinita, quæ de ipso prædicantur, siue vtraque sunt quæ dubitantur infinita, præterquàm quòd si non similiter contingit conuerti: sed hoc quidem, vt accidens, illud verò vt prædicamentum.

Summa huius capituli hæc est.

Prima propositio. Omnis syllogismus est per tres terminos, ex quibus affirmatiua cum affirmatiuis,& negatiua cum affirmatiua& negatiua, ex quibus monstrantur constant, patet in terminis generalibus, A primo: C tertio:& B medio.

Secunda Principia & dictę suppositiones hæc sunt.

Tertia. Accipientes hæc sic, necesse est monstrare, quòd scilicet primum insit tertio per medium: & iterum quod primum insit medio per aliud medium.& similiter, quòd medium insit tertio. patet in terminis generalibus. A primo: C tertio, B medio.

Quarta. Syllogismus dialecticus ad hoc vt ex verisimilibus fit intendit,& ideo propositionem vere mediatam, sed non secundum apparẽtiam, vlterius non probat. Syllogismum autem ad veritatem, ex his quæ sunt, oportet intendere vt fit.

Quinta. Sunt quædam, quæ secundũ se prædicantur, non secundum accidens, dico autem secundum accidens, vt album dicentes hominem, non similiter hominem dicentes album.

Prima q. Nunquid tertio existente infimo cõtingat in infinitum ire, accipiendo eius primo prædicatum,& prædicatum prædicati,& sic deinceps, aut necesse est alicubi stare.

Secunda. Nunquid primo existente summo, contingat in infinitum ire sumendo eius primo subiectum, & subiectum subiecti,& sic deinceps, aut necesse est hic stare.

Differentia. Differt secunda quęstio à prima, quoniam prima incipit ab infimo particulari & sursum infinitatem quærit, secũda econtra incipit à summo vniuersali & deorsum infinitatẽ quærit.

Tertia. Nunquid cõtingit infinita esse media determinatis terminis &c. Ita ꝙ inter primum & tertium & acceptum medium iterum

iterum sit aliud medium,& post iterum,& sic deinceps, patet hæc in terminis A primo:c tertio:& B medio &c.

Quærere hæc, est quærere, an demonstrationes in infinitum veniant, & an sit omnis rei demonstratio, & an adinuicem includantur. *Declaratio.*

Similiter in priuatiuis syllogismis & propositionibus quęritur,an procedatur in infinitum,an stetur, quia enim vnum negatur ab alio quæritur,an prius negetur ab alio, & iterum an prius ab alio,& sic deinceps, patet hoc in terminis propositionis negatiuæ, A prædicato, & B subiecto,& i. priori,& t. adhuc priori &c. *Extensio.*

In conuertibilibus non similiter mouentur quæstiones istæ &c. Probatur à priori, quoniam ibi non est de quo prædicatur primo,aut vltimo &c. & omnia ad omnia similiter se habent,& si sunt infinita prædicata, vndique sunt infinita &c. licet non similiter contingat conuerti,quia vnum sicut accidens,aliud vero vt prædicatum inest &c. *Conclusio.*

Series autem hæc est.

INTENDENS determinare in demonstrationibus finitum esse processum, inchoat in hoc capitulo disputationem circa hoc,& tria facit. Primo nanq; proponit quinq; propositiones,ex quibus rationabilitatem,& necessitatem huius tractatus & numerum quæstionum accipere debemus, quatuor siquidem primæ numerum & necessitatem insinuant, quinta autem cũ prima parte quartæ rationabiliter in demonstratiuis moueri has quæstiones docet,dum nec in dialecticis, nec in prædicatis secundũ accidens locum habere has quæstiones videmus &c. Secundo mouet tres quæstiones circa principale intentum in affirmatiuis:& declarat has includere tres alias, ac extendit eas ad negatiuas demonstrationes &c. Tertio vnica conclusione excludit à prædictis quæstionibus demonstrationes per terminos conuertibiles &c.

De reductione omnium quæstionum notarum ad duas primas.

CAP. XVII.

QVod igitur intermedia nõ contingit infinita esse, si deorsum & sursum stent prædicamenta,manifestum,dico autem sursum quod in magis vniuersale,deorsum vero quod in id,quod secundũ partem,si enim A *prædicante de* F,*infinita sunt intermedia,in quibus est* B:*planũ quòd contingere posset,vt & ab* A *in deorsum,alterũ,de altero prædicaretur in infinitum: antequã enim in* F *deueniatur,infinita*

ſunt intermedia: & ab F ſurſum infinita, antequã ad A deueniatur: quare ſi hæc impoßibilia, & ipſius A & F impoßibile infinita eſſe media. Neque enim ſi quis diceret, quòd alia quidẽ ſunt ipſorũ A B C inuicem, vt nõ ſit mediũ, alia vero nõ eſt accipere, nihil differt: quodcũq; enim accepero eorũ, quæ B, erit ad A, aut ad F, aut infinita media, aut nõ: quo autẽ ſint, primum infinita, ſiue ſtatim, ſiue nõ ſtatim nihil differt: quæ enim ſunt poſt hæc, infinita ſunt. Planũ autẽ et in priuatiua demõſtratione, quòd ſtabitur, ſiquidẽ in prædicatiua ſtatur ad vtraq;. ſit enim non contingens, neque ſurſum ab vltimo in infinitũ ire, (dico autem vltimũ, quod ipſum quidẽ alij nulli ineſt, illi vero aliud, vt F:) neque à primo in vltimum, (dico autẽ primum, quod ipſum quidem de alio, de illo vero nihil aliud) ſi vtique hæc ſunt, & in negatione ſtabitur. Tripliciter nãque monſtratur non inexiſtẽs, aut enim cui quidem ipſum C, B ineſt omni, cui vero ipſum B, ipſum A nulli. Ipſius itaque B C, & ſemper alterius diſtãtiæ, neceſſe eſt progredi ad immediata, prædicatiua nãque hæc diſtantia: alterũ vero manifeſtũ, quòd ſi alij non ineſt priori, vt ipſi D, hoc oportebit ipſi B omni ineſſe: & ſi rurſus alij priori ipſo D nõ ineſt, illud oportebit ipſi D omni ineſſe: quare quoniam, quæ ſurſum eſt, via ſtat, & quæ deorſum ſtabit, et erit aliquid primo cui nõ ineſt. Rurſus ſi B quidẽ omni A: ipſi vero C nulli ipſum A eorũ, quæ C, nulli ineſt. Rurſus hoc ſi oportet mõſtrare, planum quòd aut per ſuperiorẽ modũ mõſtrabitur, aut per hũc, aut tertiũ. Primus igitur dictus fuit: ſecũdus vero mõſtrabitur. Sic autẽ vtiq; mõſtraret, vt quòd D ipſi quidẽ B omni ineſt, ſi vero C nulli, ſi neceſſe eſt ineſſe aliquid ipſi B. Et rurſus, ſi hoc ipſi C nõ inerit, aliud ipſi D ineſt, quod ipſi C nõ ineſt: igitur quoniã ineſſe ſemper ſuperiori ſtat, ſtabit et nõ ineſſe. Tertius vero modus fuerat, ſi A quidem B omni ineſt, ipſum vero C nõ ineſt, non omni ineſt C, cui A. Rurſus verò hoc, aut per ſuperius dicta, aut ſimiliter mõſtrabitur. Illo quidẽ itaq; modo ſtatur, ſin autẽ ſic, iterum accipietur B ineſſe ipſi E, cui ipſum C, nõ omni ineſt, & hoc rurſus conſimiliter. Quoniã autẽ ſuppoſitũ eſt ſtari et deorſum, planum quòd ſtabit, & C non inexiſtens. Manifeſtum autẽ quòd, & ſi non vna via monſtretur, ſed omnibus, aliquando quidem ex prima figura, aliquando autẽ ex ſecũda, aut tertia, quòd & ſic ſtabitur: finitæ enim ſunt viæ: finita autẽ finities, neceſſe eſt, finita eſſe omnia. Quòd igitur in priuatione ſiquidem & in eo quod eſt ineſſe, ſtatur, manifeſtum.

Summa huius capituli hæc eſt.

1. Concluſio. NOn contingit infinita eſſe media, ſi in ſurſum .i. magis vniuerſale: & deorſum, .i. particulare ſtẽt prædicata, probatur à deſtructione cõſequentis &c. quoniam inter prædicatum &

tum & subiectum infinitis existentibus mediis,cōtingit à prædicato in infinitū descendere prędicationes,quoniā antequam in subiectū eueniatur,infinita sunt media,& similiter continget à subiecto in infinitum ascendere prędicationes:quoniam antequā veniatur ad prędicatū, infinita ponūtur media,patet in terminis A primo: F tertio,& B infinitis mediis &c.

Neq; si quis dicat.ꝙ primū medium & tertium habita esse adinuicē supponimus:& ideo finita est necesse esse media &c. nihil enim differt, quoniam quodcunque mediorum acceptum,siue statim siue non statim, iunctum alteri extremo,siue per infinita media distet à prædicato & subiecto, siue non, oportet quòd per infinita media ab altero extremorū distet, & consequenter quòd infinitæ intercipiantur prædicationes, vt prius deducebatur &c. *Exclusio.* *2.Conclusio.*

In priuatiua demonstratione statur,si & in prædicatiua statur in vtrisq; , id est sursum in vniuersalissimū,& deorsum in particularissimum &c.probatur in singulis figuris: & primo in prima,quoniā inter medium & tertium sunt finita media, quia ibi est distantia affirmatiua, quæ finita supponitur: inter primum autem & medium,si infinita sunt media,ita quod primum prius remoueatur ab altero quàm à medio, & iterum prius ab altero,quàm ab illo,& sic deinceps in infinitū, oportet infinitas esse prædicationes affirmatiuas, quod est oppositum antecedentis &c. probatur consequentia, quoniam oportet quodlibet acceptum mediū affirmari vniuersaliter de eo, quod prius sumptum erat &c. patet in terminis A primo,C tertio,B medio,& D medij medio in negatiua &c. *In prima figura est status.*

In secunda quoque figura idem accidit:quoniam præmissa negatiua mediata, si infinita habet media, oportet cum medij multiplicatione,multiplicari semper affirmatiuam prædicationem medij de anteriore medio supra sumendo, & sic sursum in infinitum ibitur,patet in terminis A primo; C tertio:B medio,& D medij medio &c. *In secūda figura est status.*

In tertia quoq; figura idē accidit,quoniā si negatiua pręmissa mediata infinita habeat media,oportet & ibi affirmatiuam multiplicare semper prædicationē medij anterioris de medio post sumpto subsumēdo,& sic deorsum in infinitū ibitur, patet ī terminis C primo:A tertio:B medio:& C medij medio. *In tertia figura est status.*

Si non vna via demonstratur negatiua,sed omnibus, modo per primam,& modo per secūdam,& modo per tertiam figu- *3.Conclusio.*

In negatiua est statu in omni figura.

ram, adhuc oportet esse statum in negatiuis, si est status in affirmatiuis, probatur, à priori, quoniã omnes tales viæ sunt finitæ, finita autem finities sumpta finiri necesse est &c.

Series autem hæc est.

MOTAS quęstiones intendens soluere, reducit in hoc capitulo omnes ad duas: vnde duo facit. Primo reduci quæstionem de infinitate mediorũ ad primas, vnica cõclusione, & excludendo obiectionẽ quandam, secundo reducit vna alia conclusione quæstiones de infinitate negatiuarũ ad illasmet manifestans hoc in prima secunda & tertia figura sigillatim: & tandem in omnibus simul, tertia conclusione.

Quomodo in negando Aristoteles processum in infinitum in secunda figura in negatiuis quin infinitentur affirmatiue, processerit ex secundo modo tantum eiusdem & non ex primo.

CIrca declarationem adductam in textu, ad insinuandum quòd in secũda figura nõ potest procedi in infinitũ in negatiuis, quin infinitentur affirmatiuæ prædicationes in sursum &c. Dubitatur, quare Aristoteles declarauit hoc in secundo modo secũdæ tãtum, & non in primo modo, & ideo quæritur, quia non est eadem ratio de primo & secundo. In secundo siquidem modo semper mediũ oportet affirmatiue prædicari de anterioris demonstrationis medio, quoniam semper medium anterioris efficitur maior extremitas, posterioris habentis maiorem affirmatiuam, vt patet &c. & ideo ratio Aristotelis stando infra secundũ modum optimè concludit, quia semper ascenditur, sed in primo modo hoc non habet locum, quoniã medium in eo fit maior extremitas in prosyllogismo habente maiorem negatiuam, vt facilè exemplo patet: diminutus igitur videtur Aristoteles in secunda figura. Ad hoc facilè & breuiter dicitur, quod magna arte vsus Aristoteles omisit illum modum formaliter, & secundum aggressus est: quoniam secundus modus regularis est in omnibus prosyllogismis in infinitũ, quo ad hoc, ꝙ medium sequitur semper alterum extremum determinate, primum. s. In primo autem medium neutrum extremorũ determinate sequitur. Sed in syllogismo tertium, & in primo prosillogismo primum, & in secundo tertium, & in tertio primum, & sic alternatim in infinitum proceditur, Quia igitur secundus modus semper regularis procedit, & per illum facilius infinitationem in sursum comprehẽdimus, & in tertia figura, vbi etiã regulariter inter

medium

medium sub priore medio assumere oportet, declaraturus facillime erat, quòd sequebatur infinitatio in deorsum primum modum secundæ rationabiliter omisit à facilioribus tradens disciplinam. Nec tamẽ ita omisit, quin ex dictis sciatur etiam ibi sequi idem inconueniens: quoniã, si infinitabitur primus, oportet infinitare affirmationes tam sequentes minorem extremitatem quàm maiorẽ semper in sursum, quoniã alternatim oportet assumere medium sequẽs vtrãq; (vt facilè patere potest in terminis.) Nihil ergo necessariorũ omissum est, sed facilior assumpta est via ad eundem perducens terminum, scilicet infinitatem affirmationis in sursum.

Cur secundũ tertiæ figuræ modum syllogismum cõstituere voluerit Aristot. quintũ ve prosyllogismum.

CIRCA declarationem, quam in tertia figura adducit, aduertendum est, ꝙ Aristoteles secundum tertiæ, vt syllogismum proponit, & quintũ eiusdem prosyllogismum facit, motus forte ea ratione, vt ostendat ꝙ nihil differt quo ad propositum, siue vniuersalem siue particularẽ contingat esse maiorem, quæ negatiua probanda est. Oportet enim semper ibi minorem esse affirmatiuã, & consequenter medium posterioris syllogismi semper subiici medio anterioris: quoniam minor extremitas posterioris fit, vt patet, & sic deorsum infinitatur affirmationis processus.

De solutione quæstionum motarum logice, & analytice.
CAP. XVIII.

QVod autẽ in illis logice quidem speculantibus ita manifestum: In iis quidẽ igitur quæ in eo, quòd quid est prædicantur, planum: si enim est definire, aut cognoscibile ipsum quòd quid erat esse, infinita vero nõ est pertransire, necesse est terminata esse, quæ in eo, quòd quid est prædicantur. Vniuersaliter autem sic dicimus: est enim dicere vere, albũ ambulare, & magnum illud lignum esse, & rursus lignum magnum esse, & hominem ambulare: sed alterum est ita dicere, & illo modo, quãdo enim album esse dixero lignũ, tunc dico, quòd cui accidit vt sit album, lignum est. sed non tanquam subiectum ligno album est: neque etenim albũ existens, neque quod est albũ aliquid, factũ fuit lignum: quare nõ est nisi secũdum accidẽs: quando autẽ lignum album esse dixero, non quòd alterum quid est albũ, illi vero contigit lignũ esse, veluti quando musicum albũ esse dixero: tunc enim quòd homo albus est, cui contigit esse musicũ, dico: sed lignum est subiectum, quod quidem & erat non alterum quid existẽs, quàm quod lignum, aut lignum quoddam, si itaque oportet nomina ponere, siquidem ita dicere prædicare illo vero modo, aut nequaquam prædicare, aut prædicare quidem

non ſimpliciter. ſecundum accidens autem prædicare: eſt autem vt quidem album, quod prædicatur, vt vero lignum illud, de quo prædicatur. ſupponatur itaq; prædicatũ prædicari ſemper de quo prædicatur ſimpliciter. ſed non ſecundum accidens: ſic enim demonſtrationes demonſtrant. quare aut in eo quod quid eſt, aut quid quale, aut quantũ, aut ad aliquid, aut faciens, aut patiens, aut vbi, aut quando, cum vnum de vno prædicatum fuerit. Amplius ſubſtantiam quidem ſignificantia, quod illud, aut quod illud aliquid ſignificant, de quo prædicantur. quæcunq; vero non ſubſtantiam ſignificant, ſed de alio ſubiecto dicuntur, quod non eſt, neq; quod illud aliquid accidentia. quemadmodum de homine album. non enim eſt homo, neq; quod album, neq; quod albũ quid, ſed animal fortaſſe, quod quidem enim animal eſt, homo eſt. Quæcunq; vero non ſubſtantiam ſignificant, oportet de aliquo ſubiecto prædicari, & non eſſe aliquid album, quod non alterum quid exiſtens albũ eſt. Species enim valeant, nanq; & teretiſmata ſunt, & ſi ſunt, nihil ad ſermonem ſunt, demõſtrationes enim de talibus ſunt. Amplius ſi non eſt hoc huius qualitas, & illud huius, neq; qualitatis qualitas, impoſſibile eſt mutuo prædicari ſic, ſed verum quidem dicere contingit: mutuo autem prædicari vere non contingit. Aut enim vt ſubſtantia prædicabitur, veluti ſi genus exiſtens, aut differentia prædicati. Hæc autem monſtrata ſunt, quòd non erunt infinita, neq; deorſum, neq; ſurſum, vt homo bipes, hoc animal, hoc autem alterum, neq; animal de homine, hoc autem de Callia in eo quòd eſt quid, ſubſtantiam enim omnem eſt definire talem, infinita vero non eſt pertranſire intelligentem, quare neq; ſurſum, neq; deorſum infinita. illam nanq; non eſt definire, de qua infinita prædicantur. ſic itaq; genera inter ſe non retrouerſum prædicabuntur, erit enim ipſum quod ipſum aliquid eſt. Neq; vtiq; qualis, aut aliorum nullum, ſi non ſecũdum accidẽs prædicatũ fuerit? omnia enim hæc accidunt, & de ſubſtantijs prædicantur: ſed certe neq; ſurſum infinita erunt: de vnoquoq; nanq; prædicatur, quod vtiq; ſignificat, aut quale quid, aut quantum quid, aut de talibus, aut quæ in ſubſtantia: hæc autem determinata ſunt, & genera prædicamentorum determinata ſunt: aut enim quale, aut quantũ, aut ad aliquid, aut faciens, aut patiens, aut vbi, aut quando. Suppoſitum autẽ fuit vnum de vno prædicari. ipſa vero de ipſis, quæcũq; non quid, ſunt, non prædicari, accidentia nanq; ſunt omnia: ſed hæc quidem per ſe, illa autem ſecũdum alterum modũ: hæc autem omnia de ſubiecto aliquo prædicari dicimus, accidens autem nõ eſſe ſubiectum aliquid, nihil enim taliũ ponimus eſſe, quod non alterum quid exiſtens dicitur, ſed ipſum alijs, & alia quædam de alio. Neq; ſurſum itaq; vnum de vno, neq; deorſum ineſſe dicetur de

tur. de quibus enim dicuntur accidentia, quaecunque insunt in substantia vniuscuiusque, haec infinita non sunt, sursum autem & ipsa quoque accidentia vtraque non infinita sunt. Necesse est igitur esse aliquid, de quo primum aliquid praedicatur, & de hoc aliud & hoc stare, & esse aliquid, quod non amplius neque de alio priori, neque de illo aliud prius praedicatur. Vnus igitur modus dicitur demonstrationis hic. Amplius autem alius est, si de quibus priora aliqua praedicantur, est horum demonstratio, quorum autem est demonstratio, neque melius euenit se habere ad ipsa, quàm scire, neque scire sine demonstratione: si autem hoc per haec notum, haec autem non nouimus, neque melius nos habemus ad ipsa quàm scire, neque quod per haec notum sciemus. Si igitur est aliquid scire per demonstrationem simpliciter, & non ex quibusdam, neque ex suppositione, necesse est stare praedicationes intermedias: si enim non stant, sed est semper acceptio ad superius, omnium erit demonstratio: quare, si infinita non euenit pertransire, quorum est demonstratio, haec non sciemus per demonstrationem. si igitur neque melius nos habemus ad ipsa, quàm scire, non erit aliquid scire per demonstrationem simpliciter, sed ex suppositione. Logice igitur ex his quidem aliquis credere de eo, quod dictum est: resolutorie vero per haec manifestum breuius, quòd neque sursum, neque deorsum infinita praedicata contingit esse in demonstratiuis scientiis, de quibus consideratio est. demonstratio namque eorum est, quaecunque per se insunt rebus. per se vero dupliciter sunt. quaecunque etenim in illis insunt in eo, quod quid est, & quibus ipsa in eo, quod quid est inexistentibus ipsis. vt in numero impar, quod inest quidem numero, inest autem ipsi numerus in ratione ipsius: & rursus multitudo, aut indiuisibile in ratione numeri inest: horum autem neutra contingit infinita esse, neque vt impar numeri: iterum enim in impari aliud esset, cui inerat existenti, hoc autem si sit primum numerus inerit inexistentibus ipsi. Si igitur non contingit infinita talia esse in vno, neque sursum erunt infinita: sed necesse vtique omnia inesse ipsi primo, vt numero, & illis numerum: quare conuertentia erunt, sed non supertendentia. Neque etiam, quaecunque in eo, quod quid est insunt, neque haec infinita sunt: neque enim esset vtique definire. Quare si praedicata quidem per se omnia dicuntur: haec autem non infinita, starent vtique quae sursum: quare & deorsum. si autem sic, & quae in medio duobus terminis semper inerũt finita: si vero hoc, planum iam, quòd necesse est demonstrationum principia esse, & non omnium esse demonstrationem: quod dicebamus quosdam dicere à principio. si enim sunt principia, neque omnia demonstrabilia, neque in infinitum iri potest: esse enim vtrumuis horum, nihil aliud est, quàm esse nullam distantiam imme-

diatam, & indiuisibilem, sed omnes diuisibiles. intro nanque proijciendo terminum, sed non assumendo demonstratur, quod demonstratur: quare si hoc in infinitum contingit ire, contingeret vtique duorum terminorum infinita in intermedio esse media: sed hoc impossibile, si stant prædicamenta sursum & deorsum. Quòd autem stant, monstratum fuit logice quidem prius, resolutorie vero nunc.

Summa huius capituli hæc est.

1. conclusio. IN his, quæ prædicantur in quod quid est, non proceditur in infinitum. probatur dupliciter. Primò à priori, quia contingit diffiniri. secundo à posteriori notum est quòd aliquid erat esse, tenet consequētia vtraq;, quoniā infinita non est transire.

Diuisio. Prædicatio affirmatiua & vera multipliciter fit, scilicet vt album ambulat, & magnū est lignum, & lignum est magnū.

Differentia prima. Differt tertius modus à secundo: quoniam id, quod subiicitur in secundo, non est ipsum prædicatum nisi, secundum accidens. Declaratur, quoniam ratione alterius, cui accidit esse album, & non sui subiectum est. probatur autem à priori, quoniam neq; album, neq; quod videtur albū aliquod est, factum est lignum. Sicut etiā in primo modo accidit. id autem, quod in tertio subiicitur, est illud simpliciter. Declaratur & probatur per eadem principia opposito modo sumpta.

Differentia secunda. Si oportet nomina ponere, tertius modus prædicari vocetur, cæteri non, vel secundum accidens: & consequenter prædicatum vocetur, quod est vt album, & subiectum, quod vt lignum, sicque subiiciatur nobis, quoniam sic demonstrationes demonstrant.

Subdiuisio. Prædicatum est, aut in eo quod quid est, aut quale, aut quantum, aut ad aliquid, aut faciens, aut patiens &c. cum vnum de vno prædicatur.

Inferior. Subdiuisio. Prædicata significantia substantiam quod vere illud est, aut quod vere illud aliquid est, significant de quo prædicatur, vt animal de homine. Prædicata non substantiam significantia, sed de alio subiecto dicta, neq; quod vere, id est neq; quòd vere illud aliquid est, accidentia sunt, vt de homine album.

Quæcunque non substantiam significant, oportet de subiecto quodam prædicari, ita quod subiectum non quoniā aliud tale est, tale sit.

Species gaudeant: monstra enim sunt, & si sint nihil ad rationem sunt, quoniam demonstrationes sunt ex his.

Hoc non est huiusmodi qualitas, & illud huiusmodi: & vniuersaliter

uersaliter qualitatis non est qualitas.

Imposibile est omnia æque prædicari adinuicē, licet contingat vere dicere.probatur à priori, quoniam aut sicut substantia prædicabitur,vt genus & differētia. & hæc ostēsa sunt, quòd non infinitantur: quoniam contingit diffiniri omnem substantiam inter supremum & infimū. Et si genera adinuicem æqualiter prædicantur, erit ipsum quod vere ipsum aliquid est,aut sicut quale,& hoc etiam non,quoniam de qualitate nullum aliorum prædicabitur,nisi secūdum accidens, quoniam omnia hæc accidunt & de subiecto prædicantur.

Neq; in sursum, neq; in deorsum cōtingit infinita esse prædicata.probatur resumendo & applicando præmissa. *3. conclusio.*

Prædicatum aut significat quale aliquid, aut quantum &c. aut quæ sunt in substantia. *Primum suppositū.*

Hæc & genera prædicamentorum infinita sunt. *Secundū.*

Vnum de vno prædicari concessum est. *Tertium.*

De quibuscunq; non aliquid existentibus nihil prædicatur: quoniam accidentia sunt,& de subiecto dicuntur,& secūdum accidens, non est subiectum aliquod:quoniam nihil talium ponitur subiectum,nisi ratione alterius. *Quartū.*

Substantiæ,secundum seipsas substātiæ sunt.Tunc sic,quod deorsum non infinitentur, quoniam de quibus dicuntur accidentia,sunt quæcunq; in substantia vniuscuiusq; sunt.Hæc autem non sunt infinita.quod sursum non infinitentur,quoniam ipsa substantialia,& accidentia infinita non sunt. *Quintū.*

Eorum, de quibus priora prædicantur, est demonstratio. Quorum demonstratio est non potius possunt se habere ad ipsa,quàm scire:scire non est sine demonstratione.

Si hoc per hæc notū est.Hæc autē nescimus,neq; melius habemus ad ipsa quàm scire:neq; per hoc notum scimus tūc sic. *Suppositiones.*

Si est aliquid scire per demonstrationem simpliciter,& non ex aliquibus,neque ex suppositione, necesse est stare prædicamenta media. Probatur consequentia à destructione consequentis:quoniam,si non steterint omnium erit demonstratio, ex prima suppositione: & quoniam infinita non est transire, hæc non sciemus per demonstrationem,& quoniam neq; melius habemus ad ipsa quàm scire.ex secūda suppositione,oportet ex vltima suppositione, quòd nihil erit scire per demonstrationem simpliciter quod est oppositum antecedentis. Logice quidem igitur &c. *4. conclusio.* *Circa t. com.30.*

5. conclusio. Neq; in sursum neq; in deorsum, cõtingit infinita esse prædicantia in demonstratiuis scientiis. Probatur analytice sic, quoniam demonstrationem non nisi ea quæ per se insunt ingrediuntur. Hæc autem dupliciter sunt, aut primo modo, aut secundo. Iuxta secundũ modum non proceditur in infinitum, quoniam non infinitautur quę ita se habent, vt numerus diffiniat in par & impar, aliud, & sic deinceps. Et sic statur in sursum. Et præterea iuxta hunc modum, omnia conuertibilia & non excedentia sunt: quoniã omnia in subiecto primo insunt, & in illis subiectum. Iuxta primum quoq; modum non proceditur in infinitum, quoniam periret diffinitio, stabitur ergo sursum, & consequenter deorsum, & consequenter in mediis.

6. conclusio. Si statur in mediis necessarium est, demonstrationum esse principia, & non omnium esse demonstrationem. Probatur ex conuertibilitate horum trium, quæ ex oppositorum conuertibilitate, scilicet omnia esse demonstrabilia in infinitum ire, & omnia esse mediata. Manifestatur, quoniam immittendo terminum, non assumendo demonstratur. & sic &c.

Series autem hæc est.

Reductis omnibus quæstionibus ad duas, de infinitate affirmatiua in sursum, scilicet & in deorsum, intendit in hoc capitulo soluere eas, & duo principaliter facit. Quoniam primo soluit eas logice tali ordine. In prima cõclusione ostendit in affirmatione prædicatorum quidditatiuorum non procedi in infinitum. Deinde vniuersaliter ostenditur, quòd in nullius prædicati affirmatione infinitatur processus siue per modum circuli, & hoc in secunda conclusione, siue per modum lineæ rectę, tam sursum quàm deorsum, & hoc in tertia conclusione. Sed ante vtranq; earum præmittit distinctionem prædicati affirmatiue, & subdiuisionem, & membrorum differentiam & declarationem, vt inde, quid tam prædicati quàm subiecti nomine intelligatur, & quot vere prædicatorum modi, & de quibus prædicentur insinuans viam ad intelligenda, quæ in his solutionibus dicuntur paret. Momorditq; inter hæc Platonem, ex adinuento per se subiecto. Deinde alio modo principale intentum ostendit in quarta conclusione præmittens quatuor suppositiones, quarum seruitium manifeste patet. secundo principaliter ostendit principale intentum analytice. In quinta conclusione & in sexta applicat veritatem declaratam ad illas alias quæstiones, quas cum istis coincidere di-

ctum

ctum est, dum mouerentur quæstiones in capitul. 16.

Num subiectum per se an per accidens prædicetur de sua passione: & num quoduis accidens prædicetur de accidente per accidens.

CIrca distinctionem prædicationis affirmatiuæ, quæ in litera fit, occurrunt multæ dubitationes, propter sui connexionem simul mouendæ. Primo enim dubitatur, an in id quod dicitur, scilicet quòd prædicatio subiecti de accidente, est per accidens, habeat locum, quando subiectum dicitur de sua passione. Secundo an id quod dicitur, scilicet quòd prædicatio accidentis de accidente est per accidẽs, sit ita vniuersaliter verũ, quòd quoties res prædicamenti accidentium de re eiusdem vel alterius generis accidentis dicitur, sit prædicatio per accidens. Tertio iuxta hanc secundam descendẽdo specialiter dubitatur, an hoc dictum habeat locũ, quando passio vnius subiecti de altera eiusdem passione prædicatur.

Ratio primæ dubitationis est, quoniam subiectũ dicitur de passione in primo modo perseitatis, vt superius declaratum fuit, & cõsequenter non dicitur per accidens de eo. Ex opposito autẽ ratio qua Arist. probat hic, prædicationem subiecti de accidẽte esse per accidens nõ minus habet locũ inter subiectũ & passionem quàm inter subiectũ & accidens. Ratio secundæ est, quoniã geometria & arithmetica perirent, si illud esset vniuersaliter verũ: vtraq; enim de quantitate, quę accidens est demõstrat. Ex opposito autem est textus subdẽs quòd vniuersaliter qualitatis non est qualitas. & quòd substãtia secũdum se substãtiæ sunt, & huiusmodi. Ratio tertiæ est, quoniã tam secũda passio per primam à priori, quã prima per secũdam à posteriori mõstratur de subiecto, & cõsequẽter vna alij subiicitur in demõstratione, & per se dicitur de alia, & non per accidens. Ex opposito ratio est Aristotelis, quæ militat non minus aduersus hoc, quàm aduersus duo accidentia separabilia.

ca. 4. dubio primo, circa modos per se.

Ad horũ euidentiam: primo declaranda est distinctio facta ab Aristotele. Secundo examinanda est eius ratio & tertio respondendum est. Distinctio, licet trimembris formaliter ponatur, tamen secundũ veritatẽ, & textum diligẽter inspectum bimembris est, & nihil aliud intenditur, nisi quòd prædicatũ aut inest subiecto secundum se, aut secundum accidens: primi exemplum ponitur, quando accidens de subiecto prædicatur: secundi duo exempla ponuntur, subdiuisionem insinuantia, quando subiectũ de accidente, & quãdo accidens de accidente

dicit

dicitur. Cum autem dicitur hoc in loco prædicari per se, & per accidens seu secundũ se, & secundum accidens, meminisse oportet eorũ, quæ in 4. cap. cũ de perseitatibus tractaretur diximus. Non enim sumuntur hic per se & per accidens eo modo quo sumuntur ibi, quoniam ibi per se sumptum est positiue, vt distinguitur cõtra accidentaliter, hic autẽ per se sumitur (vt ibi etiam tetigimus) negatiue, vt distinguitur contra per aliud, & idem sonat quod non per aliud, aut ratione alterius, vt patet in textu dicente quòd ista, lignum est album, est per se, eo quòd lignum ipsum est albũ, & non dicitur album, quia aliquid aliud sit album, & propterea multæ prædicationes nũc censentur per se, quæ superius iudicatæ sunt per accidens, propter connexionẽ contingentẽ subiecti cũ prædicato.

circa. t. 9.

CIRCA rationem autẽ Aristotelis, ex qua omnis turbatio oritur. Sciendũ, quòd dupliciter potest intelligi. Ratio siquidem eius cõsistit in hoc, vere subiectũ prædicati non intrinseci, oportet ꝙ fiat prædicatũ, id est, subiectũ sit factionis prædicati, aliter non potest dici proprie esse illud, & potest formari sic. Omne quod proprie est tale, fit, vel actum est tale: accidens autem non fit alterum accidens, quia accidentis non est accidens: & similiter accidens non fit suum subiectũ: ergo &c. Primus ergo sensus huius rationis est, vt maior, in qua stat tota vis, intelligatur quando illud non est semper tale seu non per se coniunctum illi tali. Et hic sensus ex duobus confirmatur.

Primo ex eo quod Aristoteles ait: album non fit lignum: sed id, cui accidit esse album, insinuans quod tunc habet locũ hæc ratio, quando id, quod improprie vt subiectũ sumitur, per accidens est coniunctum ei, quod est vere subiectũ talis prædicati. Hoc autẽ non verificatur quando inter id quod subiicitur & prædicatũ est connexio per se, puta risibile est homo, quoniam non accidit ei quod est homo, quòd sit risibile. Secundo cõfirmatur: quia fieri non habet locum in necessariis, quæ semper sunt, nõ enim oportet si triangulus habet tres angulos æquales, & quòd triangulus fiat, id est, subiiciatur factioni talis formæ, quæ prædicatur extrinsece de eo, sed sufficit ꝙ ex natura sua sibi illã vendicet coæquam. Iste sensus difficultates subterfugit, eo quòd secundũ ipsum iam solutæ sunt omnes quæstiones, ex eo quòd hic non est sermo nisi de contingentibus: Sed diligẽter intuenti videbitur, iudicio meo quòd sensus ille voluntarius sit magis quàm rationalis: fundamẽta enim, quæ sumit,

Responsio secundum primam expositionem. Refutatio.

sumit,& alia,quæ sumere potest, scilicet ꝙ Arist.semper dedit hic exempla de accidentibus contingentibus, & quòd hic logice procedit &c.friuola sunt vt infrà ostēdetur. Erit igitur secūdus sensus,quòd vniuersaliter oportet id quod vere est tale,fieri tale,& accipimus tale,vt dicitur à forma extra quidditatem rei,vt risibile respectu hominis,& albū & magnum.

Secundus sensus & secunda responsio.

Ad cuius euidētiam sciendum est, quòd quia prædicata tenent formaliter & subiecta materialiter, ideo Arist.ex conditionibus physici subiecti,& formæ,naturā subiecti, & prædicati in propositionibus declarat.In physicis autē hæc quatuor inueniūtur,scilicet quòd idem substernitur factioni alicuius formæ,& illi formę:vt patet quādo aqua calefit:ipsa siquidem aqua est quæ non solum fit calida , seu mouetur ad calorem, sed etiam recipit calorem. Secūdo ꝙ forma neq; substernitur subiecto neq; factioni eius. Tertio quòd forma nō substernitur factioni alterius formæ:nisi forte vna mediante alia suscipiatur:vt color recipitur in substantia media quātitate.Quarto quod quādo subiectū habēs aliquam formam,mouetur ad vnā aliam nō oppositā,illa etiā forma dicitur moueri:per accidens ad illam aliā formā,quia,scilicet est cōiuncta ei,quod mouetur ad illam : sicut enim ex parte causæ efficientis dicimus per accidens musicus ædificat , ita ex parte causæ materialis dicimus quòd albū fit dulce. Hæc igitur quatuor Arist. ad propositionū affirmatiuarū nō quidditatiuarū subiecta & prædicata transtulit,volēs quòd id proprie seu per se subiectū propositionis huiusmodi cēseatur,quod substernitur ipsi prædicato,& consequenter factioni eius si fieret.Et consequenter quādo vnum accidens non substernitur alteri ꝙ non sit subiectum in propositione respectu illius nisi secundum accidens, idest ratione veri subiecti cui coniunctū est.Prædicatum autē id tantū esse voluit,quod in subiecto recipitur:& propterea nec subiectū de accidēte,nec accidēs prædicari docuit:& ideo edidit illam vniuersalem.Omne quod proprie est tale , fit tale,hic est sensus rationis huius. Ex his autem diligenter perspectis manifeste patet, quòd hæc ratio habet locum non solum in contingentibus,& abinuicem separabilibus,sed etiam in necessariis, quoniam non magis risibile homini substernitur, quàm album eidem : sicut enim album est homo : quia hoc cui cōiuncta est albedo est homo, ita & risibile est homo, quia hoc cui coniuncta est risibilitas est homo. Et probatur

hoc ratione Aristotelis. id quod non fit nec factum est prædicatum proprie subiectum illius non est. risibile respectu hominis est huiusmodi. ergo &c. Nec obstat soluta iam obiectio supra tacta, s. quod nec homo fieri potest risibilis, nec risibile homo: quia coæua sunt. Dicimus enim ab ipso Aristotele in secũdo de cælo, quòd ad cognoscendum principium tam efficiens, quàm materiale, & quodcũque aliud non debemus intueri, an incœperit illud causare, an non, sed habitudinem vnius ad aliud. sufficit enim quòd si inciperet illud, hoc esset materia illius, siue efficiens &c. Vnde, quoniã si risibile homo fieret risibile sibi non nisi per accidẽs substerneretur, ecõuerso autem si homo fieret risibilis. homo secundũ se ei subiiceretur. ideo nihil minus illa. s. risibile est homo, est per accidẽs in proposito (quamuis necessaria) quàm illa. album est homo. Prima autẽ instãtia contra hoc ad confirmationẽ prioris sensus adducta ex dictis etiã reconditur, quoniã ex textu conuincimur terminos hic assumptos physice esse intelligẽdos, quoniam ratio ipsa physica est. Secundũ autem physica documẽta, non refert, quo ad fieri ex aliquo per accidens, siue illud sit necessario coniunctũ ei ex quo fit per se, siue cõtingenter. Vnde in primo physicorũ ex priuatione fieri per accidens res dicitur, si ly ex, denotet causam materialem, & tamen constat eam esse necessario cõiunctam materiæ, ex qua res fit per se. Quãdo ergo dicitur ab Aristotele hic quòd albũ fit, vel est ligni per accidens, quia hoc, cui accidit esse album, fit vel est lignũ, physico more (ly accidit) sumẽdum est. Quod ne limites egrediar, sic declarasse sufficiat. Ad primũ ergo dubiũ dicitur, quòd, quando subiectum prędicatur in recto de pasione, est prædicatio per accidẽs, & ꝙ sicut multæ propositiones hoc in loco censentur per se, quæ superius iudicatæ sunt per accidens, vt homo est albus, ita multæ superius iudicatæ sunt per se, licet impropriè, quæ hic censentur per accidens, vt simum est nasus. Ad secundum respondetur negatiuè. multæ enim sunt res de genere accidentium, quæ propriè prædicantur de rebus aliis de genere accidentium, vt patet de pasionibus numeri & lineæ, & coloribus & huiusmodi. Nec Aristoteles dixit oppositum, quoniam per substantiam, subiectum, & similia intelligit prædicata substãtialia, tam rei existentis in prædicamento substãtiæ, quàm accidentis. Et per ly accidens, seu quod dicitur de subiecto & similia, intelligit prædicata denomi

T. c. 13.

T. c. 66. 75. 79.

Ad secundũ dubium.

nominatiua vt sic, ipsius rei. prædicata nanque intrinseca sunt illa, quæ substernuntur extrinsecis, & denominantur ab eis. Vnde Arist. in probationem tertiæ conclusionis expresse dicit, ꝙ ea, de quibus dicuntur accidentia, in substantia vniuscuiusque sunt(quasi suimet interpres) per subiecta substãtialia rei. per prædicata vero denominatiua eiusdem intelligenda diceret. Notanter autẽ dixi(denominatiua vt sic)quoniam denominatiua tripliciter sumi possunt, id est, denominatiuè, subiectiuè,& quidditatiuè. Verbi gratia, coloratum potest sumi inquantum denominatiuum est, & substratum respicit vt eius qualitas.& consequenter vt sic nulli substernitur. & hoc modo qualitatis non est qualitas,& accidẽtis non est accidẽs. Si verò sumatur subiectiuè, vt cũ dicimus, Coloratũ est quantum, tunc substernitur alicui. sed quoniam hoc accidit sibi, ideo dicimus quòd huiusmodi sunt per accidens. Si autem sumatur quidditatiuè, vt dicimus coloratũ est visibile. sic etiam aliquid prædicatur de eo, sed quomodo tunc non substernitur coloratum, inquantum denominat prius subiectum, sed inquantum quidditas quædam est. ideo vniuersaliter verificatur, quòd denominatiuo, vt sic, propriè prædicata sunt, & non subiecta. Non ergo docemur hoc loco accidens de accidente non prædicari, sed sicut didicimus in superiori dubitatione, subiectum vel subiecta, id est, quidditatiuum non dici de suo denominatiuo, ita nunc discimus denominatiuum de altero eiusdem denominatiuo non dici nisi secundum accidens. hoc enim modo statum quærendo inuenit inferius & superius.

Ad tertium dubium. Ad tertium dubiũ dupliciter dicitur, primo sequẽdo dicta, ꝙ ratio Aristotelis habet locũ, quando passio de passione prædicatur. sicut & quãdo subiectum de passione dicitur.& consequẽter, ꝙ omnes huiusmodi prædicationes sunt per accidẽs, i. impropriæ. Et sicut stat subiectũ dici de passione per se in primo modo perseitatis,& per accidẽs, vt modo loquimur de per accidens, ita pariformiter stat passionem de passione per se, iuxta superius dicta,& per accidens secundũ nunc prædicari.

Secũdò dicitur, præmittẽdo duas differentias. Quarum prima est inter prædicationem subiecti de passione & passionis posterioris de passione priori, scilicet, subiectum nõ oritur à passione, passio autẽ posterior nascitur ex priore. Secũda est, inter passiones inter se, s. ꝙ aliqua passio nascitur ex alia, sed non recipitur in illa, vt appetitiuum ex cognoscitiuo. Aliquã

verò

verò nascitur ex alia, & recipitur in illa, vt visibilitas ex colore, & color ex corpore terminato. Dicitur ergo ꝙ sicut ratio Aristotelis cum quadā latitudine suscipienda est in cōtingentibus & necessariis, vt magis, scilicet cēseatur per accidēs illa, Albū est homo, quā illa, Risibile est homo, ita & in necessariis ipsis, magis per accidens fit illa, Risibile est homo, quàm illa, Intellectiuum est appetitiuū: illa verò, in qua passio de anteriore passione, in qua recipitur, prædicatur per se simpliciter cēseatur, licet aliquo modo per accidēs participare videatur: quia est potius mediū, quo sequēs passio recipitur in subiecto, quàm sit recipiens illā. Prima responsio logica est, vt pote res vt stant sub intētionibus quidditatiui & denominatiui, subiecti & prædicati, considerans. Secunda autem res ipsas potius considerat. & licet prima textui magis consona videatur, eo ꝙ logice se loqui Aristoteles asserit in hoc capitulo, secunda tamen eiicienda non est: quoniam descendendo ad hanc partem logicæ, demonstratiuam, scilicet opus est ad materiam necessariam, & res ipsas conuertere mentis aciem. præsertim, quia vsus huius artis rebus magis attendit, quàm logicalibus proprietatibus. Vnde & Aristoteles hic analytice loquēs in probatione quintæ cōclusionis, vtitur imparis passione, vt eius prędicato, vt in secundo modo dicendi per se, & iterum passione illius passionis, & sic deinceps: ex hoc insinuans, ꝙ considerantibus rerum naturas, per se, quandoq; est, quod logicis per accidens fit. Sed contra vtranq; responsionem instatur: quoniam Aristoteles hic in textu dicit, quòd prædicationes per accidēs, demonstrationes abiiciunt, & vtuntur prædicationibus per se. & propterea has tantum prædicationes vocari absolute vult.

T.c.10. Superius autem pluries habitum est, ꝙ prædicationes, quibus vtitur demonstrator, sunt in primo vel in secundo modo perseitatis. Ex quibus arguitur sic. Omnis prędicatio ingrediens demonstrationem est per se, eo modo, quo nunc loquimur, vt patet ex prima autoritate. Omnis prędicatio primi vel secūdi modi perseitatis ingreditur demonstrationem, vt patet ex secunda autoritate: ergo omnis prædicatio per se illo modo, est per se hoc modo. Cuius oppositum vtraq; responsio, & omnia hic dicta sustinent. Ad hoc dicitur, quia propriè loquendo prædicatio per se positiue, de qua in perseitatibus locuti sumus, prædicationem per se negatiue, de qua modo sermo habetur, supponit, sicut proprium commune, & demonstratio

tio syllogismum: ideo omnis prædicatio per se illo modo est per se, hoc modo. Sed ex hoc nō sequitur, ꝙ omnis cōnexio aliquorū per se in primo vel secūdo vel quarto modo, sit prędicatio per se, quoniā proprietatē vocabulorum seruando, quā hic Arist. seruandam censet, multæ sunt coniunctiones per se, quæ non faciunt prędicationē per se aliquo modo, nisi improprie: propter hanc enim causam ibi reprehēdimus dicentes subiectum, prędicari de passione per se, licet cōiunctio sit per se, & inter eas quę improprie per se sunt annumerauimus. Ad argumentum ergo dicitur concedēdo totum, proprietatē prędicationis per se seruando, nec oppositum aliquando sustinuimus, sed cōiunctiones per se multorū prędicationes per se fundare non posse diximus. Vbi sciendū est, ꝙ quādo demonstratur secunda passio per primā, tunc maior, si proprietas prædicationis seruabitur, non assumit primam passionem vt subiectum secundæ, sed vt causam proximā secundæ, & fiet demonstratio hoc modo, habens intellectū est appetitiuum: homo est habēs intellectum: ergo homo est appetitiuus, & sic de aliis. Verum quia vsus huius artis, vt diximus, materiam magis quàm formam considerat, ideo philosophi frequenter in necessaria materia hanc proprietatem prędicationis despiciunt in vsu, non tamen in speculatione, & traditione artis, propter quod mirandum non est, si aliter docemus & aliter facimus (loquimur enim vt multi, intelligentes vt pauci.)

Num prædicatio accidentis realis de subiecto sit prædicatio secundum se, seu per se.

Circa eandem materiam occurrit quædam dubitatiuncula, quia non videtur verum quòd prędicatio accidentis realis de subiecto vniuersali sit secundū se, puta albedinis de homine, dicēdo homo est albus: quoniā huiusmodi nō insunt vniuersalibus: nisi ratione singularium, quæ alterū quid sunt ab vniuersalibus, nō enim homo est albus, nisi quia Sortes est albus &c. Ad hoc dicitur ꝙ omnes huiusmodi prædicationes sunt per se, eo quòd prædicatum non inest subiecto ratione alterius. alterū enim hic non dicimus proprium indiuiduum, sed alterius vniuersalis indiuiduum, vel alterum vniuersale, & ratio est, quia proprium indiuiduum idem secundum essentiam est quod suum vniuersale. Vnde Aristoteles in textu dicens hanc esse per se, lignum est album, dicit hoc ideo esse, quoniam nō ideo dicitur lignum albū, quia aliquod alterum

sit album quàm quod vere est lignum, vel lignum aliquod expresse per disiunctum membrum appositum, insinuás quòd aliquod lignum à ligno altero non censetur.

De accidente cap. 7. diuisione 3. circa medium. De genere & specie cap. 3. circa principiū quæsi. sup. t. c. ij.

CIRCA id quod in textu dicitur, scilicet qualitatis non esse qualitatem, dubium occurrit, an vnum accidens possit esse subiectiue in alio. Sed quia hoc metaphysici est, & in commentariis super libellum de ente & essentia memini declaratum esse, vbi & discussimus quomodo genus sit aliquid speciei, & huiusmodi multa huius capituli explanationi proficua, ideo hæc nunc omittenda censui.

Num quæ in secundo per se modo prædicantur, sint conuertibilia.

CIrca quintā cōclusionē dubitatiuncula quedā est, quia ibi Aristoteles dicit, ꝙ omnia quę insunt iuxta secundū modum perseitatis, sunt cōuertibilia. Hoc enim superius dictis repugnat. Didicimus siquidem nō solùm hanc esse in secundo modo, triangulus habet tres, sed hāc isocheles habet tres, vbi termini cōuertibiles nō sunt. Ad hoc breuiter dicitur, ꝙ quia perseitas secundi modi latitudinē habet, & propositiones illę, quę primum tenent locum, sunt, in quibus passio de suo proprio subiecto dicitur, vbi conuertibilitas saluatur: & ratione ipsarum, cęteræ secundi modi perseitatem ingrediuntur, merito Aristoteles ea, quę principaliter per se sunt, intuitus, dixit omnia esse conuertibilia: nō ea ratione, quia de quibuscunque per se dicuntur, dicuntur conuertibiliter, vt obiectio acceperit, sed quoniā eis conuertibiliter insunt, cum quibus primo constituunt secundi modi perseitatē. & quoniā ad huiusmodi conuertibilia, cætera in hoc comprehensa modo reducantur, ista non est in secundo modo, isocheles habet tres, nisi quia ista est in secundo modo, triangulus habet tres, vt patet.

De reductione mediatorum ad prima immediata.

CAP. XIX.

MOnstratis autem his, manifestum, quòd si aliquid idem duobus insit, vt A, & ipsi C et ipsi D: cū nō prædicetur alterū de altero, aut nullo modo, aut non de omni, quòd non semper secundum commune aliquid inerit; vt æquicruri & gradato hoc, quod est duobus rectis æquales habere secundum cōmune aliquod inest. secundum quòd enim figura quædam inest, & nō secundum quòd alterum, hoc autem non semper ita se habet: sit enim B secundum quod A ipsi C D inest, planum igitur erit, quòd & B ipsi C & D, secundum aliud commune. & illud

secundum

secundũ alterũ: quare inter duos terminos infiniti vtiq; inciderẽt termini: sed impoßibile. secundũ igitur cõmune aliquid inesse nõ necessariũ est semper idem pluribus, si quidem erunt mediata interualla. In eodem tamen genere & ex eisdem indiuiduis necesse est terminos esse: si quidem ipsum cõmune erit ex iis, quæ per se insunt. Non enim erat ex alio genere in aliud trãscendere, quæ mõstrantur. Manifestũ autem, & quòd quãdo A *insit* B: *siquidẽ est aliquid medium, est monstrare quòd* A *inest* B, *& elementa huius sunt hæc, & tot, quot media sunt: immediatæ nãque propositiones elemẽta sunt, aut omnes, aut vniuersales: si autẽ non est aliquod mediũ, non amplius est demonstratio: sed in principio via est hæc. Cõsimiliter autẽ & si* A *ipsi* B *nõ inest, siquidem est aut mediũ, aut prius, cui nõ inest, est demonstratio: si autẽ non, non est: sed principia & elemẽta tot sunt, quot termini. Horum nãque propositiones principia demonstrationis sunt: & quemadmodum non nulla principia sunt indemonstrabilia, quòd est istud hoc, & inest istud huic, ita & quòd non est istuc hoc, neque inest istud huic: quare hæc quidem esse aliquid, illa autem non esse aliquid, erũt principia. Quando autem opus sit monstrare, accipiendum est, quod de* B *prædicatur primo, sit* C, *& de hoc cõsimiliter* A, *& ita semper procedenti nũquam extra ipsum propositio, neque existens accipitur in demonstrando, sed semper medium condensatur: quousque indiuisibilia fiant & vnum: est autem vnum, quando immediatum factum fuerit, & vna propositio simpliciter, quæ immediata. Et quemadmodum in aliis principium simplex, hoc autem non idem vbique: sed in pondere quidem mina, in cantu vero diesis, illud autem in alio: consimiliter in syllogismis ipsum vnum est propositio immediata: in demonstratione vero ac scientia intellectus. In monstratiuis igitur syllogismis ipsius inexistentis, nihil extra cadit: in priuatiuis vero, vbi quidem quod oportet inesse, nihil extra hoc cadit: vt, si* A *ipsi* B *per* C *non inest, si enim omni quidem* B. C *inest,* A *vero ipsum* C *nulli, rursus si opus fuerit, quòd* A C *nulli inest, medium accipiendum est ipsius* A *&* C. *& ita semper progredietur. Si autem oportuerit monstrare, quòd* D *ipsi* E *non inest, eò quòd* C D *quidem omni inest,* E *vero nulli, aut non omni, nunquam cadet extra* E: *hoc autem est, cui non oportet inesse. In tertio autem modo, neque à quo oportet, neque quod oportet priuare, nunquam extra ibit.*

Summa huius capituli hæc est.

SI aliquid ineſt pluribus, quæ non prædicantur de inuicem, vel nullo modo, vel nõn de omni, non ſemper ſecũdũ commune aliquod ineſt. Probatur ducẽdo ad impoſsibile: quoniã

1. Conclusio.

inter duos terminos essent infinita media, patet in terminis A prædicato: C D subiectis: B communi illo.

Secunda. Secundum tamen cõmune aliquid esse non necesse est semper idem in pluribus, probatur ducendo ad impossibile, quoniam perirent immediata spatia.

Tertia. In eodem tamen genere, & ex eisdem atomis, necesse est terminos esse. Probatur à posteriori: quoniam cõmune illud erit de his, quæ sunt per se, quoniam non demonstratur de genere in genus.

Quarta. Propositio affirmatiua vera, si habet medium est demonstrabilis, & elementa huiusmodi sunt hæc, & tot, quot sunt media: probatur secunda pars copulatiue, quoniam immediatæ propositiones sunt elementa, aut omnes, aut vniuersales. Si non habet medium non erit demonstrabilis, sed in principia via hæc est.

Quinta. Propositio negatiua vera si habet mediũ, aut prius cui prædicatum non inest, erit demonstrabilis, si autem non, non erit demonstrabilis, sed principia & elementa tot sunt, quot sunt termini, & horum propositiones principia demonstrationis.

Sexta. Sicut quædam principia demonstrabilia sunt, quòd hoc sit illud, & quòd hoc sit in illo, sic & quòd non sit hoc illud, & quòd non sit hoc in illo.

Septima. In affirmatiuis demonstrationibus, medium nequaquã extra primũ & tertium accipiatur, sed semper mediũ densetur de quo primum, & quod de tertia quousq; indiuisibilia fiant, & vnum, patet in terminis A primo: B tertio: & C medio.

Octaua. Vnum est cum immediatum fiat, & vna propositio simpliciter, cum immediata est.

Nona. Quemadmodum in aliis est principium simplex, non tamen idem vbique, sed in graui, vnica, in melodiis tonus, sic est syllogismo propositio immediata, in demonstratione autem & scientia intellectus.

Decima. In priuatiuis demonstrationibus in prima figura medium non est extra affirmatiue minoris terminos assumere, sed semper intra proceditur, patet in terminis, A primo: B tertio: C medio.

Vndecima. In secundæ autem figuræ secundo & quarto modis, D primo: E tertio: C medio. medium nunquam extra E cadit, hoc autem est cui non oportet inesse.

In tertia autem, neque à quo oportet priuari, neque quod oportet

oportet priuari nequaquam extra ibi. Et consequenter in ea non potest condensari.

Series autem hæc est.

QVONIAM declarauit superius non dari processum in infinitum in demonstrationibus, sed esse statum, intendit in hoc capitulo principaliter declarare, quo modo posteriora mediata resoluuntur demonstratiue in priora immediata, in quibus est status. Et duo facit, quoniá primo ex dictis correlarie manifestat dari primum vniuersaliter. s. & quando vnum pluribus per se inest, tribus primis conclusionibus, quarum primum modũ secundum per se cõcernit, & secũda primum, tertia auté tacitæ quæstioni respondet, vt habes in S. Tho. vel homogeneitatem illius primi aperit. & quãdo vnum vni inest, vel non inest, tribus aliis conclusionibus, quarum prima in affirmatiuis, secunda in negatiuis declarat, inferendo hæc prima elementa esse demonstrationis &c. Tertia autem ex his duabus, prima principia complexa, affirmatiua & negatiua in scientiis explicat. secundo ad principale perueniens reducit mediatas omnes per demonstrationem ad immediatas, quas primas posuit: docet sex residuis conclusionibus, quarum prima affirmatiuas, quarta autem quinta & sexta negatiuas, secundum singulas figuras perlustrarit. In secunda vero & tertia vnitatem & simplicitatem illius primi declarat, ex hoc à priori insinuans quòd oportet ad ipsum fieri reductionem omnium, quæ sunt illius generis.

Quid sit elementum demonstrationis, & quomodo immediatæ propositiones elementa sint demonstrationum.

CIrca quartam & quintam conclusiones primo quæritur sine argumentis quomodo Arist. elemẽti nomine hic vtatur. Secũdo dubitatur circa id quod dicitur. s. ꝙ elementa demonstrationis sunt propositiones immediatæ, eo quia quinto metaphy. cap. de elemento, Arist. expresse ponit elementa demonstrationum primas demonstrationes, & duo opposita hic simul asserit, dum dicit elemẽta demonstrationis tot esse quot sunt media vel termini, & addidit, quòd propositiones immediatæ sunt huiusmodi elementa. Si enim elementa primis mediis æquantur, cum vnico medio fiant duæ propositiões immediatæ elementa ipsa non erunt propositiones immediatæ. Et si elementa sunt propositiones immediatæ, cum numerus eorum excedat numerum primorum mediorum,

t. c. 4. f.

non erunt tot elementa quot sunt media, sed plura mediis.

Responsio. Ad hoc dicitur, quòd cum elementi nomine, vt scribitur quin-

T. c. 4. to meta. dupliciter vtamur, scilicet proprie & transumptiue hic sumitur proprie, vt expresse ex ipso textu allegato percipitur. Declarat siquidem ibi Arist. propriam significationem elementi, ex demonstrationis elementis (vt patet ibi.) Proprie autem sumptum elementum significat id ex quo fit aliquid primo inexistente in diuisibili specie in aliam speciem, vt ibi dicitur. & sic ad hoc quòd aliquid sit proprie elementum alicuius, quattuor cõditiones requiruntur. Primo ꝙ sit id ex quo fit, id est sit materia illius, ad differentiam aliarum causalitatum. Secundo quòd sit id ex quo primo fiat via compositionis ad differentiam materiarum proximarum. Tertio quòd sit inexistens, id est, immanens in illo, ad differentiã materię transeuntis. Quarto ꝙ sit indiuisibile, secundum speciem in aliam speciem, id est, habeat talem speciẽ quæ non sit resolubilis in aliam speciem priorem, ad differentiam materiæ primæ, quæ speciem nullam habet. Quę omnia in propositionibus immediatis respectu demonstrationum, quarum elementa ponuntur, saluantur, quoniã propositiones immediatæ materia sunt demonstrationis, vt patet secũdo physicorum, & quinto meta. & ex eis primo fiunt demonstrationes, vt infra exponetur. &

T. c. 31. manent ipsæ in demonstratione, & habent naturam propositi-

T. c. 3. tionum, ex quibus fiunt demõstrationes irresolubile in aliam priorem speciem, quoniã immediatæ sunt (& superius dictum est) quòd immediata est, qua non est altera prior. & sic patet ad

Supra. primum. Ad secundum dicitur, ꝙ licet Arist. diuersimode lo-

Cap. 2. cutus videatur hic, & in quinto metaphy. quoniã hic ponitur

T. c. 5. propositiones immediatas esse elementa demonstrationum,

T. c. 4. ibi vero primas demonstrationes elementa demõstrationum esse dixit. Secundum tamen veritatem ꝙ ibi dixit ab eo, quod hic dicitur non dissentit, sed doctrinæ hic traditæ declaratio est. (Consentaneum quidem his est) quoniã nihil aliud est demonstrationes primas esse elementa posteriorũ quàm propositiones conficientes primas demonstrationes esse elemẽta, in quæ resoluuntur posteriorum demonstrationum propositiones. non enim aliter resoluitur demõstratio, quàm resoluendo conclusionem & præmissas in anteriores, quæ integrant priorem demonstrationẽ, & illæ in alias priores demonstrationes. & sic deinceps vsq; ad primæ demonstrationis propositiones,

quæ

quæ amplius non resoluũtur, quia immediatæ sunt. Declaratiuum autem horum illud est, quoniá ex eo percipimus, quomodo, secundum numerum primorum mediorum est numerus elementorum. oportet enim prima media primis demonstrationibus æqualia esse, secundum numerũ: & consequenter, si tot sunt elementa quot primæ demonstrationes, ambæ præmissæ cuiusq; demonstrationis, vnum elementum sunt, & non duo. Ac per hoc tot sunt elementa, quot sunt media, ad quæ fit vltimo resolutio. & quot sunt termini resolutionis, quod idem est. demõstrationes ergo primæ materialiter sumptæ, quæ nihil aliud sunt quàm suæ propositiones immediatæ, elementa sunt demõstrationum, & ideo tot sunt, quot sunt media prima, ex quibus fiunt primæ demonstrationes. Quod autem ista sit mens Arist. percipi primo potest ex eo, ꝙ nulla hoc modo fit extẽsio sensuum, nec facile arbitror inueniri à quo quàm posse alium modum, quo hæc dicta concordet. præsertim, ꝙ hic tradita, oportet, quia locus proprius huius rei, est diligenter considerare. Secundo quia expresse S. Tho. in quinto metaphysicæ idem dicit, ideo primam demonstrationem esse elementum posteriorum, quia primæ demonstrationis conclusio, quę præmissas in se continet, quia habet in se primum & tertium terminum explicite, & medium implicite, fit præmissa sequẽtis demonstrationis, ac per hoc secunda demonstratio omnes terminos prioris demonstrationis includit, & addit vnum terminum minorẽ, scilicet extremitatẽ. & sic est ex quatuor terminis, tribus formaliter & vno resolubiliter. & similiter tertia demonstratio addet vnum terminum alium & erit ex 5. & sic deinceps. Ex qua declaratione apparet demonstrationem primam, & eius propositiones esse elementa demonstrationis, idem esse, & tot esse elementa quot prima media. Quod subtiliter vero declaratio hæc S. Tho. mentẽ Arist. penetret, scrutanti textum (si lippus non est) facile liquet.

Circa. t.c. 4.

Quomodo negatiua mediata in secunda figura reducitur ad immediata.

Circa modum condensandi negatiuam in secunda figura, in vndecima conclusione positum, aduertenda sunt verba illa, scilicet nũquam medium extra .e. cadet: quoniam per ly .e. possumus duo intelligere, vel minorẽ extremitatem, vel negatiuá præmissam. Si per ly .e. intelligatur minor propositio est sensus, quòd ad reducendam mediatam negatiuam ad imme-

diatam in secunda figura, oportet assumere semper medium, quod non est extra terminos illius negatiuæ præmissæ: quia in secunda figura non potest nisi negatiua præmissa probari, quę probatur per superiora subiecto, vel superiora pdicato ipsius negatiuæ (vt superius dictum est) & consequenter nunquã mediũ exit terminos illius negatiuę. Et si obiiciatur contra hanc expositionem, ꝙ secũdum hoc Aristoteles æquiuoce vtitur in vnamet ratione ly. e. dum expresse ponit. e. minorem extremitatem: & postmodum subdens, nunquam extra. e. cadet. demonstrat, secundum hanc expositionem per ly. e. negatiuã præmissam. Respondetur ꝙ non est proprie æquiuocatio, sed per Synechdochen posuit partem pro toto. quia (ly. e.) fuerat terminus in subiecto positus negatiuę præmissæ, vt patet in textu. Et si instet, quia Aristoteles cum dixisset nunquam extra. e. cadet, subdidit. hoc autẽ est cui non oportet inesse, insinuans per hoc minorem extremitatem. Respondetur, ꝙ per illa verba subdita nõ prohibemur sequi expositionem dictam, quoniam dicemus ꝙ ipsa præmissa negatiua est cui non oportet inesse, quia est significãs cui non oportet inesse. Si autem per ly. e. intelligimus ipsam minorem extremitatem, tũc ly extra. e. non tenebitur, vt terminus ad quem vt prima expositio accepit, sed construetur in habitudine termini à quo, & erit sensus, ꝙ nunquam medius terminus cadet ab extra. e. quia semper medius terminus, qui assumetur manebit extra. e. id est, minorẽ extremitatẽ, eo ꝙ semper oportet medium assumere, quod sit de genere maioris extremitatis (vt ex superius dictis patet) quia semper maior propositio in secundo & quarto modo secundæ figuræ est affirmatiua. & subiicit primũ medio & consequenter si in infinitũ assumatur infra illos modos, oportet medium esse extra minorem extremitatẽ, & intra maiorẽ, vt superius declarauimus. Est autem sensus iste primo melior quo ad hoc, ꝙ æquiuocationẽ aliquam non incurrit: primus autẽ melior isto, quo ad hoc, ꝙ ly cadet extra, magis secundũ consuetũ intellectum accipit. Et si obiiciatur contra istam secundã expositionem, ꝙ secundũ eam Aristoteles non tradidit vniuersaliter regulam accipiendi mediũ ad cõdensandum in secunda figura, sed tantum stando infra limites quarti & secundi modi, & secundũ primam expositionẽ regula est vniuersalis, respondetur, ꝙ eadem ratione motus Aristoteles hic secundi & quarti modi secundæ figuræ meminit, & non aliorum, qua superius eorund

Cap. 17. dub. vl. circa t. c. 34.

eorundem tantum meminit cum de infinitatione demonstrationũ ageretur.& sicut ibi rationabiliter hoc fecit, vt ibidem declarauimus. ita & hic vtriusq; generis expositionis sensum sequere,& textui quam vis attribue.

Circa sextam cõclusionẽ aduerte, ꝙ in hoc loco expresse habetur.a. S. Tho. ꝙ propositio immediata seu per se nota, secundum se,& si sit illa,in qua prædicatũ est de ratione subiecti(vt superius dixit)non tamẽ est sola illa, quoniã quãdo passio de suo primo subiecto enũciatur,immediata,& per se nota propositio sit,vt hic dicitur. Et cõsequenter hinc habetur,ꝙ cũ S.Tho.in secũdo capitulo(& alibi dicit)ꝙ propositio ꝑ se nota, est in qua prædicatũ ponitur in ratione subiecti.nõ diffinit ꝓpositionem,per se notã,licet principalẽ eius materiã declaret.

1. q. 2. ar. in primo cõtra gẽ. c.11.

De comparatione demonstrationum vniuersalis & particularis.

CAP. XX.

Cum vero si demonstratio hæc quidem vniuersaliter, illa vero secundum partem,& hæc quidem prædicatiua, illa vero priuatiua, dubitatur vtra melior sit: consimiliter autem & de ea, quæ demonstrare dicitur,& de ducente ad impossibile demonstratione. Primum igitur considerabimus de vniuersali, & particulari: hoc autem cum declarauerimus,& de ea,quæ monstrare dicitur,& ea,quæ ad impossibile,dicemus. Videretur igitur fortasse aliquibus ita considerantibus, tam secundum partem esse meliorẽ: si enim secundum quam magis scimus demonstrationem,melior est demonstratio(hæc enim est virtus demonstrationis:)magis autẽ scimus vnũquodq;, cùm ipsum sciamus secundũ se, quàm quãdo secundũ aliud,vt musicũ Coriscũ,quando quòd Coriscus musicus est, quã quãdo quòd homo musicus est:similiter autẽ & in aliis. Vniuersalis autẽ, quòd aliud non, quòd ipsum contingit, mõstrat. vt quòd æquicrus, non quòd æquicrus,sed quòd triangulus, quæ vero secundũ partẽ,quòd ipsum,monstrat. si igitur melior quidẽ, quæ secundum ipsum,talis autem quæ secũdum partẽ: vniuersali magis,& melior vtiq;,quæ secundũ partem est,demonstratio erit. Amplius,si vniuersale quidem non est aliquid præter singularia, demonstratio vero opinionem facit esse aliquid hoc,secundũ quod demonstrat, & quandam naturam esse in entibus talem.vt trianguli præter quosdam,& figuræ præter quasdam,& numeri præter quosdam numeros: melior autem.quæ est de ente,quàm quæ de non ente, & propter quam non decipitur, quàm propter quam decipitur: vniuersalis autem est talis.(procedentes enim monstrant, quemadmodum de proportionato, vt quòd vtiq; sit aliquid tale aris proportionatum, quod neque linea,

neque numerus, neq; solidum, neq; planum, sed præter hæc aliquid. Si igitur vniuersalis quidem magis hæc, de ente autem minus, quàm particularis, & facit opinionem falsam: peior vtiq; esset vniuersalis, quàm particularis. Et primum quidem nihil magis in vniuersali, quàm in particulari altera ratio est: si enim quod duobus rectis inest, nõ inquantum æquicrus, sed inquantum triangulus, noscens, quòd æquicrus, minus nouit inquantum ipsum, quàm qui nouit, quòd triãgulus: & omnino si non quidem secundum quòd sit triangulus postea mõstrat, non erit vtiq; demonstratio. sin autem nouit vnumquodque, inquantum vnumquodq; inest, magis nouit: si itaque triangulus in plus est, & eadem ratio, & non secundum æquiuocationẽ triangulus, & inest omni triangulo hoc, quod est duos, non triangulus inquantum æquicrus, sed æquicrus inquantum triangulus habet tales angulos: quare qui vniuersaliter scit, magis nouit secundum quòd inest, quàm qui secundum partem: melior itaque vniuersalis, quàm particularis. Amplius si quidem esset aliqua ratio, & nõ æquiuocatio, vniuersale vtique nihil minus esset quibusdam particularibus: sed & magis, quanto incorruptibilia in illis [illegible]: quæ vero particularia corruptibilia magis. Præterea nulla necessit[illegible] est suspicari aliquid esse hoc præter hæc, quòd vnum significat nihil magis, quàm in aliis, quæcunque non aliquid significant: sed au[illegible] [illegible]uale, aut ad aliquid, aut facere: si igitur est, non demonstratio causa, sed qui audit. Amplius si demonstratio quidem est syllogismus mon[illegible]ratiuus causæ, & ipsius propter quid, vniuersale autem magis est causa: cui enim per se inest aliquid, hoc idem ipsi causa est; vniuersale autem primum, causa igitur vniuersale est. quare & demonstratio melior, magis enim causæ & ipsius propter quid, est. Præterea vsq; ad hoc quærimus propter quid, & tunc opinamur scire, quando non sit a[illegible]quid aliud quàm hoc aut factum, aut existens: finis enim & terminus ipsum extremum iam sic est. Vt cuius gratia venit? vt accipiat argentum: hoc autem? vt reddat, cui debet: hoc autem? ne iniustitiam committat. & ita procedentes, quando non amplius est propter aliud neque alterius causa, propter hoc, sicut finem dicimus venisse, & esse, & fieri, & tunc cognoscere maximè propter quid venit. si autem similiter se habet in omnibus causis, & iis, quæ sunt propter quid, in iis vero, quæcunque sunt causa sic, sicut cuius causa, sic nouimus maximè & in aliis igitur tunc maximè scimus, quando non Amplius insit hoc, quoniam est aliud. quando igitur cognoscimus, quòd quatuor exteriores sunt æquales, quoniam æquicrus, adhuc deficit, propter quid æquicrus? quoniam triangulus: & hoc quoniam figura rectilinea; si autem hoc non amplius propter aliud erit, tunc maximè scimus, & vniuersale est tunc, vniuersalis igitur melior est.

Amplius quæcunq; magis particularia sunt, in infinita incidũt, vniuersalia vero in simplex & terminum: sunt autem inquantum infinita quidem non scibilia: inquantũ autẽ finiũtur scibilia: inquãtum igitur vniuersalia magis scibilia, quàm inquantũ particularia. demõstrabilia igitur magis, quæ vniuersalia sunt. demõstrabiliũ vero magis, magis est demonstratio, simul enim magis quæ ad aliquid existũt: melior itaq; est vniuersalis, quoniã & magis est demonstratio. Amplius si eligibilior sit illa, secundum quam hoc & aliud, quàm illa, secundũ quam hoc solũ nouit: qui vero vniuersalẽ habet, nouit & quod secundum partem, hic autẽ vniuersale non nouit: quare & sic vtique eligibilior erit. Amplius autẽ sic: vniuersale enim magis scire est eo, quòd mõstratur per medium quod est proximius principio; valde autem proximũ est immediatum, hoc vero principium. Si igitur quæ ex principio est ea, quæ non ex principio, aut quæ magis ex principio est ea, quæ minus certior est demonstratio, est autem talis, quæ vniuersalior, melior vtique esset vniuersalis: veluti si oporteret demonstrare A *de* D *per media, in quibus* B C: *superius itaq;* B *est. quare quæ per hoc vniuersalior est. Sed ex iis, quæ dicta sunt, nonnulla logica sunt: maxime autem manifestũ, quòd vniuersalis est potior: quoniam propositionum priorem quidem habentes nouimus quodammodo & posteriorem & habemus potentia, vt si quis nouit, quòd omnis triangulus habet tres duobus rectis æquales; nouit quodammodo & æquicrurem, quòd duobus rectis est potentia: & si non nouit æquicrurem, quòd triangulus sit: qui vero hanc habet propositionem, vniuersale nullo modo nouit, neque potentia, neque actu. Et vniuersalis quidem intelligibilis est, sed particularis in sensum desinit. Quòd igitur vniuersalis melior ea, quæ secundum partem, tot nobis dicta sint.*

Summa huius capituli hæc est.

QVoniam demonstrationum, alia vniuersalis, alia particularis, alia categorica, alia priuatiua, alia ostensiua, alia ducens ad impossibile. Dubitatur secundum quamlibet combinationum, quæ sit potior, & primo de prima.

Diuisio propositiua.

Demonstratio particularis est prior vniuersali. probatur dupliciter. primo sic. Demonstratio, secundum quam maxime scimus, est potior. probatur, quoniam hæc est virtus demonstrationis, sed secundum particulare magis scimus. ergo. probatur minor: quia magis scimus, cum aliquid cognoscimus secundũ ipsum quàm secundum aliud. Declaratur exemplo. Magis scimus Coriscum esse musicum scientes ipsum esse musicum, quàm scientes hominem esse musicum: sed se-

Conclusio falsa. prima ratio.

cundum

cundum particularem scimus secundum ipsum,& secundum vniuersalem scimus secundum aliud. Declaratur exemplo. secundum enim vniuersalem scimus, quòd æquilaterus habet tres, non secundum quòd æquilaterus, sed inquantum triangulus. secundum verò particularem, quoniam ipse æquilaterus est habens tres. Secundo sic.

Secunda. *Tertia.* Demonstratio potior est quæ est de esse, quàm quæ de non esse,& propter quam nõ errabitur, quàm propter quam errabitur. sed vniuersalis est de eo quod est minus,& facit opinionem falsam. ergo &c. probatur minor quo ad primã partem, quia vniuersale non est aliquid præter singularia. quo ad secũdum verò, quia demõstratio vniuersalis facit opinari esse aliquid hoc, & quandam naturam hanc in rerum natura, præter particularia, quoniam demonstrat de eo, quod est analogum, quod neque hoc, neque illud est.

Responsio ad primã. Primum quidem nihil magis in vniuersali quàm in particulari ratio est. Probatur, quoniã siue passio sit propria triangulo,& de inferiori monstretur, siue non sit propria triangulo & de eo monstretur, non fit cognitio secundũ quod ipsum, neque demonstratio vera. sed magis semper cognouit, cognoscens vnumquodque est. Si igitur triangulus in plus est, & vnam rationem habet, & omni triangulo inest habere tres &c. non inquantum æquilaterus, sed inquantum triangulus habet tres, ac per hoc sciens vniuersaliter, magis cognouit secũdum quod ipsum quàm sciens particulariter. potior itaque vniuersalis est particulari.

Ad secundam. Amplius si sit quædam ratio vna,& non æquiuocatio, vniuersale erit nihil minus quibusdam secundum partem, sed magis. Probatur, quoniam vniuersalia incorruptibilia in illis sunt; particularia corruptibilia magis.

Ad tertiam. Neque vna necessitas est opinari, esse hoc præter hæc, quoniam vnũ ostendunt. Probatur, quoniam nihil magis cogit in substantiis quàm in aliis, quæ non aliquid significãt, sed quale, aut ad aliquid, vnde demonstratio non est deceptionis causa, sed male audiens.

Conclusio vera. Demonstratio vniuersalis potior est particulari. Probatur septẽ mediis à priori. primò, demonstratio dicens magis causam & propter quid est potior. Demonstratio vniuersalis dicit magis causam & propter quid quàm particularis. ergo probatio maioris, quia demonstratio est syllogismus demonstratiuus

tiuus causæ & propter quid. probatio minoris; quoniam vniuersale est magis causa, probatur quoniam cui per se passio inest, causa est. vniuersale autem est primum, cui passio per se inest: ergo vniuersale magis causa est.

Secundo, tunc maxime scimus, cum non est propter quid aliud. Vniuersale autem est tunc. ergo vniuersalis est potior. probatio maioris, quoniam vsque ad hoc quærimus propter quid, & tunc opinamur scire cum non sit aliquod aliud propter quid, aut quod fiat, aut quod sit quàm hoc. Declaratur exemplariter in causis finalibus, quibus quo ad hoc similes sunt causæ, reliquorum generum. Minor declaratur exemplariter in æqualitate angulorum, qui sunt extra.

Tertio, magis demonstrabilium magis est demonstratio; vniuersalia sunt magis demonstrabilia particularibus: ergo demonstratio vniuersalis est magis & dignior. Probatio maioris, quia quæ sunt ad aliquid, similiter magis sunt. Probatio minoris, quia sunt magis scibilia. probatur, quoniam vniuersalia vt sic finitant, particularia autẽ infinitant. probatur, quoniam vniuersale tendit in simplex & finem, secundum particularia vero in infinita proceditur.

Quarto, demonstratio, secundũ quam hoc & aliud cognoscimus præponenda est ei, secundum quam hoc solum nouimus, sed cognoscens vniuersale cognouit etiam particulare, & non econuerso. ergo &c.

Quinto, demonstratio ex medio propinquiori immediato principio est certior ea, quæ est per mediũ distans: sed demonstratio vniuersalis magis est huiusmodi. ergo probatio maioris. Demonstratio ex principio prior est ea, quæ non ex principio, & quæ magis ex principio ea, quæ minus. Declaratio minoris in terminis A primo: D tertio: B C mediis subordinatis, ita quòd B vniuersalius sit. Scire per B erit magis.

Sexto, quoniam habens propositionem vniuersalem, scit quodammodo posteriorem, & habet potentiam. habens autem particularem, vniuersalem nullo modo cognouit, neque potentia, neque actu.

Septimo, quoniam vniuersalis intelligibilis est, particularis autem in sensu perficitur.

Series autem hæc est.

INTENDENS de comparatione demonstrationũ tractatum facere, inchoãs in hoc capitulo illũ, quatuor facit. primo ponit

ponit triplicem demonstrationum combinationem, mouens tres quæstiones. secundò primam quæstionem prosequens tribus mediis, quorum duo in secunda ratione includuntur, ad partẽ falsam arguit. tertio soluit dictas rationes. quarto partem veram septem rationibus confirmat.

Quæ dicatur demonstratio vniuersalis, & qua ratione.

Circa terminos huius primæ quæstionis aduerte, quòd aliquid dicitur vniuersale vel particulare dupliciter. Vno modo vniuersale quidem, quia est vnum in multis & de multis. Particulare verò quia est vnum numero. & sic de vniuersali & particulari Porphyrius tractauit, & non est ad propositum nostrum: quoniam demonstratio non dicitur vniuersalis vel particularis, eo quòd sit de subiecto, quod est commune multis, vel de subiecto vno, secundum numerum. Demõstratio enim concludens Isochelem habere tres, particularis est, & tamen Isocheles de multis prædicatur.

T.c.11. Alio modo aliquid dicitur vniuersale, quia est adæquatum illius prædicatum &c. vt superius in cap. 5. de vniuersali locutus fuit Aristoteles. & hoc modo accipimus hic vniuersale, ex tali siquidem vniuersali demonstratur demonstratio vniuersalis, illa quæ demonstrat pãssionem de eius adæquato subiecto, vt habere tres de triangulo. & per oppositum illa dicitur particularis demonstratio, quæ demõstrat passionem de eius inadæquato subiecto, vt habere tres &c. de Isochele.

Penes quid attendenda sit dignitas demonstrationis vniuersalis super particulare.

Circa responsionẽ ad primam rationem aduerte primo, quòd illa prima ratio ex malo intellectu tituli quęstionis procedebat. conclusit siquidẽ vere, quòd demõstratio particularis, est potior vniuersali respectu subiecti particularis, & tamen concludere debebat, quòd demõstratio particularis esset simpliciter potior vniuersali. nõ enim quæritur hic, an respectu subiecti particularis vna sit potior alia. clarũ siquidẽ est, quòd perfectius scire facit subiectũ particulare esse tale, puta Isochelẽ habere tres, demonstratio particularis quàm vniuersalis faciat, quia illa facit illud scire in actu, hæc in potentia: sed quæritur simpliciter quæ sit potior. Aduerte secũdo, quòd quia ratio illa nũquàm assumpsit quòd demõstratio particularis faciat scire secundũ quòd ipsum, sed quòd facit scire quoniã ipsum, scilicet, particulare est tale: vniuersalis autẽ facit scire nõ quoniã ipsum est tale, sed

le, sed quoniã aliud. f. eius superius est tale: Aristoteles verò respondẽdo trãsit (ad secũdũ quod ipsum) & mutare videtur terminos argumẽti, propter hoc, inquã, posset forte alicui videri minus bene Aristotelẽ soluisse. Sed ob hoc neminẽ turbari decet: qa scire quoniã ipsum nõ particulare, sed absolute, & scire secundũ quod ipsum ex additiõe se habẽt. & posteri⁹ includit primũ: & addidit, & propterea declarãdo ꝙ demonstratio vniuersalis facit scire secũdũ ꝙ ipsum, particularis autẽ non, sufficiẽter insinuauit, ꝙ demõstratio vniuersalis facit scire, quoniã ipsum, licet nõ faciat actualiter scire, quoniã ipm particulare est tale. & ꝑ hoc argumẽto satisfactũ est, qa iã habetur, ꝙ nõ attẽditur dignitas demõstrationis penes scire: quoniã ipm particulare est tale, sed quoniã secũdũ quòd ipsum scire facit.

Num vniuersale magis sit quàm particulare, eo quòd incorruptibile sit.

Circa responsionẽ ad secundũ datam, vbi dicitur, ꝙ nihil minus vniuersale erit particulari, sed magis. Dubitatur, an verũ sit vniuersale magis esse q̃ particulare, & quãtũ valeat ratio huiusmodi adducta ab Arist. f. ꝙ vniuersalia incorruptibilia sunt. videtur enim ꝙ particulare magis sit, quoniã particulare habet esse simpliciter, vniuersale autẽ habet esse secundũ quid, f. intellectuale, seu obiectiuũ, secũdum doctrinã peripateticã non ponentem vniuersalia subsistere. Magis autẽ esse cõstat habens esse simpliciter q̃ habẽs esse obiectiuũ, ergo &c. Præterea in particulari includitur vniuersale actu, & non econuerso. & consequenter quicquid esse est in vniuersali, est in particulari & non econuerso. ergo vniuersale nõ est magis particulari, sed potius econuerso. Præterea quod aut nihil est, aut posterius particulari, non magis est ipso particulari: sed vniuersale aut nihil est, aut posterius est, vt dicitur in primo de anima, ergo &c. Similiter, videtur, quòd ratio illa Aristotelis nõ concludat, quia incorruptibilitas arguens magis esse, est incorruptibilitas positiua: vniuersalia autem, vt supra probatum est, non sunt incorruptibilia positiue, sed negatiue. Ad euidentiam autem huius dubitationis primo declarandi sunt termini & sensus responsionis Aristotelis. & deinde respondendum obiectis. Termini sunt, vniuersale, particulare, erit, seu est, & magis. Quia ergo terminos in responsionibus oportet esse conformes terminis in obiectionibus positis, vt euitetur æquiuocatio: vniuersale & particulare in

T. c. 8.

Cap. 9. circa medium circa t. c. 22.

in hac responsione sumuntur primo modo distinctionis supra positæ, vniuersale, scilicet, pro eo quod est vnum in multis, & particulare pro eo quod est vnum numero demõstratum. nec sumitur hic vniuersale pro aggregato ex re & vniuersalitate (quoniam de talibus nõ sunt demonstrationes) sed pro ipsa re fulta tamen conditione vniuersalitatis, vt conditione sine qua non, id est, pro ipsa quidditate formaliter sumpta: de talibus enim vniuersalibus sciẽtia est, vt supra diximus: Esse autem quod significatur per ly est, in proposito sumi potest dupliciter. Vno modo pro esse quidditatiuo. Alio modo ꝓ esse actualis existentiæ. Magis tale quoque sumi potest dupliciter. vno modo simpliciter, alio modo quo ad hoc, puta demonstrabilitatem, vel scibilitatem. Ad percipiendũ igitur sensum dictorum Aristotelis oportet aduertere, quę cõclusio sua est vna cõparatiua, & ꝙ comparatio non fit inter idem & seipsum, sed inter distincta. Et quia vniuersale & particulare non diuidunt rem diuersificando eam, quẽadmodũ differentiæ diuidunt naturam genericam multiplicando eam, sed vt modi vnius & eiusdem rei: eadem siquidem natura humana est, quæ modum vniuersalitatis & particularitatis habet: ideo comparatio vniuersalis ad particulare non est accipienda, vt inter duas res: sicut inter hominem & bouẽ, nec vt inter idem & seipsum, quia periret natura comparationis: nec vt inter includens & inclusum, tum quia vana esset comparatio, tum quia vnus modus non includit alium, sed vt inter rem sub vno modo & seipsam sub alio modo. Ad percipiendum autem sine errore comparationem inter A sub C modo, & seipsum A sub B modo, non oportet inspicere quid habeat A C ex A: sed quid habeat ex, vel sub C: nec quid habeat A D ex A: sed quid habeat ex vel sub D. Aliter comparatio non haberet fundamenta distincta, vt patet, quoniã A idẽ est in vtroq;. Et sic ad videndum, an vniuersale magis sit quàm particulare intuendum est vniuersale vt vniuersale, modo tamen declarato, & similiter particulare vt particulare. Intueri autem vniuersale, vt sic in proposito, nihil aliud est quàm loqui de ipsa natura, quæ vniuersalis denominatur formaliter, vt de homine in eo quod homo & non vt hic, hoc enim est conspicere ipsam non conspectis indiuiduantibus conditionibus. Intueri autem particulare (vt sic) est intueri naturam ipsam vt coniunctam cõditionibus indiuiduantibus. Vniuersale ergo magis esse quàm particulare,

Ca. 9. post mediũ circa t. c. 22.

re,id est,hominem magis esse quàm sortem, & bouem quàm hunc bouem,& c.si ly esse,intelligitur esse actualis existentię, & ly magis.dicat magis simpliciter,falsum est:quoniã existere particulariũ est primò & simpliciter,sicut & generari.Vniuersaliũ autẽ secundariò per particularia, scilicet sicut & generantur & corrũpuntur,genitis & corruptis particularibus. Vnde in prædicamentis loquẽs de esse actualis existẽtię Arist. dixit,Destructis primis substantiis imposibile est remanere secundas,quæ vniuersales substãtiæ sunt.Si autẽ ly magis,dicatur magis quo ad hoc,putà subtilitatẽ,loquẽdo etiã de esse actualis existẽtiæ, verificatur ꝙ vniuersale sit magis particulari ad hunc sensum,quia vniuersale magis est secundum extensionẽ,quàm singula particularia, & talis existẽtia vniuersalis magis confert demõstrationi & scientiæ,quàm existentia singulariũ:bos enim diuturnior est, quàm singuli boues, & magis prodest scientię existentia bouis,quàm singulorum. Hic sensus, licet sit verus, non tamen iudicio meo est intentus ab Arist.Si autem sumatur ly esse, pro esse quidditatiuo, qualitercunq; sumatur(ly magis)verũ est vniuersale esse magis particulari, & intentũ ab Arist. Verum quidẽ,quoniã rationem quidditatiuã ipsius vniuersalis particulare nõ habet, nisi quia vniuersale participat: imposibile est autẽ ꝙ participans habeat magis rationẽ formalem illius cuius formalis participatione est tale. Vnde, quia Sortes hominis rationem quidditatiuã non habet, nisi quia est homo, imposibile est, quòd magis habeat esse quidditatiuũ hominis, quàm homo, quoniã nõ quia est hic vel ille,sed quia est homo, esse quidditatiuum humanũ habet: nihil ergo minus vniuersale quàm particulare est secundũ esse quidditatiuũ,sed magis est,quãtò incorruptibilia in illis sunt. Quoniã enim esse quidditatiui conditiones sunt fixio,immobilitas,& certitudo, & particularitati coniunctũ, incertũ & variabile atq; corruptibile est, quia materialia sunt omnia particularia, quorum habemus scientiã:& vt fundat vniuersalitatẽ inuariabile & certum est, ideò non solũ nihil minus vniuersale est, q̃ particulare dixit, sed magis quantò incorruptibiliora sunt ipsa vniuersalia,insinuãs ex hoc esse quidditatiuũ ibi magis inueniri,vbi secundũ proprias eius cõditiones inuenitur,q̃ vbi extraneis cõiunctũ est.Quòd autẽ taliter inueniri quidditatiuè magis prosit sciẽtiæ,nõ est opus declarare.Intentũ autem ab Arist.hũc esse

Cap.de substãtia.

ſenſum patet, tũ quia hoc modo directè & vniuerſaliter vniuerſalia magis magnificantur, tum quia ex tali vniuerſalium dignitate peripateticæ demõſtrationes nobilitantur. Ad primum ergo non oportet aliter reſpõdere, quia procedit iuxta primum ſenſum. Ad ſecundũ quoq; iam dictũ eſt, ꝙ hîc nõ loquimur de vniuerſali & particulari, vt vnũ includit reliquũ, ſed de eis vt diſtinguuntur modo declarato: licet enim natura particularis includat totũ id, quod eſt natura eadẽ formaliter ſumpta, non tamen includit modũ illum, ſed oppoſitum ponit, nec eſt idem natura, vt particularis, & natura vt vniuerſalis fundamentaliter, id eſt, vt formaliter ſumpta. Ad tertiũ dicitur, ꝙ non militat aduerſus intentũ noſtrũ quoniã Ariſt. ibi loquitur de toto cõiuncto, ſcilicet re vniuerſali, hîc autẽ loquitur de ſubſtrato, vt ſic: cuius ſignũ eſt quòd ibi dixit, animal vniuerſale nihil eſt: hîc autem vniuerſalis tantũ nomine vſus eſt. Ad id verò, qđ contra rationẽ obiicitur, dicitur, quòd etiã incorruptibilitas negatiua arguit directè perfectiorẽ modũ ipſius eſſe quidditatiui, de quo loquebatᷣ Ariſt. vt ex dictis patet, & indirectè arguit diuturnius eſſe actualis exiſtentiæ: quoniã, ſi ex ſe nõ corrũpitur in aliis exiſtẽs, corrupto vno ſaluatur in alio, qđ particularibꝰ nõ cõuenit. Propter qđ Ariſt. in litera non dixit abſolutè quãtò incorruptibilia ſunt, ſed addidit in illis: quaſi diceret, quoniã vniuerſalia in particularibus poſita corruptibilibus incorruptibilitatẽ ſecundũ ſe ſeruant, & illis diuturniora ſunt, magis ſecundũ eſſe quidditatiuum ſunt, & quodammodo ſecundũ eſſe actualis exiſtẽtiæ.

Num habens particulare habeat ipſum vniuerſale.

CIrca quartam & ſextã rationes dubitatur. Quia falſum videtur eſſe, quòd habens particularẽ, non habeat vniuerſalẽ in actu, neq; in potẽtia. Quòd enim cognoſcens particulare, cognoſcat vniuerſale in actu, probatur ex eo, quòd vniuerſale actualiter clauditur in ſuo minus vniuerſali, quod particulare dicitur, tam in terminis, q̃ in propoſitionibus: in Iſoſchele enim clauditur triangulus, & in hac propoſitione, Iſoſcheles habet tres, clauditur iſta actu, triangulus habet tres, vt patet ponendo diffinitionẽ loco nominis, &c. Quòd autem ſciens particularem, ſciat vniuerſalẽ in potentia, probatur ex eo quòd vniuerſalioris notitia ex minus vniuerſalibus colligitur: ſicut vniuerſalis ex particularibus: impoſsibile autem eſſet ex inferiorũ conuenientia ſuperioris notitiã acquirere, niſi-

nisi in cognitione particularis esset in potentia cognitio vniuersalis. Ad hoc dicitur, quòd dictum Arist. est simpliciter verum, nec huiusmodi argumēta cogunt ad oppositū. Primum siquidē deficit, quoniā aliud est, id quod est vniuersale claudi actu in particulari, & aliud est vniuersale claudi in particulari. Ad primum enim sufficit rem significatā per nomen primæ impositionis illius vniuersalis includi particulari, vt res significata per ly animal, in homine clauditur. At secundum autem requiritur, quòd res illa vt habet actum vniuersalis, id est distributa claudatur in eo: vt quòd omne animal sit in homine: primum quidem est verum & non ad propositū: secundum est falsum, & eius contradictorium affirmatum est ab Arist. & est ad propositum, quoniam ad cognoscendam hanc, triangulus habet tres, vt vniuersalē, siue prioristicè, siue posterioristicè (quos demōstratio exigit) non sufficit cognoscere hanc, Isoscheles habet tres, vt patet. Secundum autem deficit ex ignorantia metaphysicæ dupliciter: primò, quia non aduertit de quali potentia loquatur Arist. secundò, quia meminit quid sit propriè esse in potentia, procedit siquidem argumentum, ac si Arist. loqueretur de potentia logica, aut de potentia physica quacunq;, cùm tamen Arist. loquatur de potentia physica actiua, volens particularem esse in actiua potētia vniuersalis, & non è conuerso: quoniam vniuersalis est secundum naturam, præmissa ipsius particularis includens in se medium, quo passio de particulari cōcluditur: constat autem ex secundo physicorum, quòd præmissæ in genere causæ efficientis conclusionem inferunt, & quòd nihil est efficiens suæ causæ effectiuè, similiter esse impotentia aliquid non propriè dicitur omne illud, quod quotcunque & quibuscunque auxiliis potest in illud duci, sed quòd vnico tantùm motore eget, vt deducatur in actum, vt dicitur 9. Metaph. & propterea quia sciens vniuersalem propositionem vnica tantùm mutatione potest particularem scire, agnoscendo scilicet, illud particulare contineri sub tali vniuersali. Sciens autem particularem propositionem non vnica, sed multis eget cognitionibus ad cognoscendum vniuersale, vt sic: tum quia inductione opus est: tum quia, vt dictum fuit in cap. 5. etiam si omnia particularia essent nota, adhuc non esset notū vniuersale secundum speciē, sed secundū numerū tantùm: ideò meritò sciens vniuersalem, dicitur scire particularē in potētia, & nō è cōuerso.

Circa t. com. 31. secundū S. Tho.

T. c. 2.

T. c. 13.

Circa septimam rationem dubitatur, quia Arist. videtur egredi limites propositi, tractat enim de demonstratione vniuersali & particulari, quarũ vtraq; intellectu cõspicitur, & ab eo fit & descendit ad particularia sensibilia, quod vitiosum esse videtur. Ad hoc dicitur, q̃ Arist. à proposito non recessit: sed vndiq; rationes adunans, sicut ex modo generationis particularium ex vniuersali, & processus ad vniuersale à particularibus tertiam rationem confecit, quia partitio ducit in infinita: collectio autẽ adunat & finit: ita nunc ex terminis vniuersalis processus vt sic, & particularis vt sic, vniuersalem magnificat, termini siquidem particularis processus, particularia sensibilia sunt. Ad quæ cùm peruentum fuerit non amplius particularizari potest demonstratio, termini autem vniuersalis processus, vt sic vniuersalia oportet esse, quæ intellectu consistunt, non est igitur extra propositi terminos vagatus.

De comparatione demonstrationum affirmatiuè & negatiuè & ducentis ad imposibile. CAP. XXI.

Quòd autem demonstratiua sit dignior priuatiua hinc manifestum: sit enim hæc demõstratio melior (alijs eisdem existẽtibus) quæ est ex paucioribus petitionibus, aut suppositionibus, aut propositionibus: si enim notæ similiter sunt, celerius cognoscere per has inerit: hoc autem eligibilibus est. Ratio autem propositionis, quòd melior, quæ ex minoribus, vniuersaliter hæc est, si enim consimiliter esset hoc, quod est, nota esse media, priora notiora essent. Sit demonstratio quidem per media B C D, *quòd* A *ipsi* B *insit: quæ verò per* F G, *quòd* A *ipsi* D. *Consimiliter itaque se habet, quòd* A *ipsi* D *inest, &* A *ipsi* E, *quòd* A *inest ipsi* D *prius & notius est, quàm quòd* A *ipsi* E, *per hoc enim illud demonstratur: credibilius autem est id, quod est per quod: igitur demonstratio, quæ per pauciora, est melior alijs eisdem existentibus, ambæ igitur & per terminos tres & propositiones duas monstrant: sed hæc quidem esse aliquid accipit, illa verò & esse & non esse aliquid, per plura igitur, quare & peior est. Præterea quoniam monstratum fuit, quòd impossibile est, vt vtrisque existentibus priuatiuis propositionibus fiat syllogismus, sed hanc quidem oportet talem esse, illam verò quòd inest. Amplius ad hoc oportet hoc accipere, prædicatiuas enim (aucta demonstratione) necessariũ est fieri plures, priuatiuas verò impossibile est plures esse vna in omni syllogismo. Sit enim nulli inexistens ipsum* A *in quod ipsum* B, C *verò omni inexistẽs ipsum* B, *si verò oporteat rursus augere vtrasq; propositiones, mediũ inijciendũ, ipsius quidẽ* A B *sit* D, *ipsius verò* B C, E: E *quidẽ igitur manifestum, quòd est prædicat*

dicatiuum, D verò de B quidem prædicatiuum, ad A verò vt priuatiuum ponitur: D enim de omni B, A autem nulli oportet eorũ, quæ D inesse: sit igitur vna priuatiua propositio, quæ est A D. Idem verò modus & in alijs syllogismis: semper enim medium prædicatiuorum terminorum, prædicatiuum in vtraq; priuatiui autem in altera priuatiuum necessarium est esse: quare hæc vna talis fit propositio, alie verò prædicatiuæ. Si igitur notius, per quod monstratur & credibilius: monstratur autem priuatiua quidem per prædicatiuam: hoc autẽ per illam non monstratur: prior igitur & notior existens & credibilior, melior vtique erit. Amplius, si principium syllogismi est vniuersalis propositio immediata: est autem in mõstratiua quidem affirmatiua, in priuatiua vero negatiua vniuersalis propositio, affirmatiua autem negatiua prior & notior, propter nanq; affirmationem negatio nota. Et prior affirmatio, quemadmodum & ipsum esse ipso non esse: quare melius principium mõstratiuæ quàm priuatiuæ, quæ verò melioribus principijs vtitur, melior est. Amplius principalior, sine enim monstrante non est priuatiua. Quoniam verò prædicatiua priuatiua melior est, planum quòd & ad impossibile ducente: oportet autem scire, quæ est differentia ipsarũ: sit itaq; A existens nulli B, ipsi verò C omni ipsum B: necesse vtiq; eorum, quæ C, nulli inesse ipsum A. Sic igitur acceptis, ostensiua vtiq; priuatiua esset demonstratio, quòd A ipsi C non inest: quæ verò ad impossibile ita se habet, si oporteat monstrare quòd A ipsi B non inest, accipiendũ est A inesse ipsi B, & B ipsi C: quare contingit A ipsi C inesse. Hoc autem sit notũ & confessum, quòd impossibile: non igitur potest A ipsi B inesse, si igitur B ipsi C confessum est inesse, A ipsi B impossibile est inesse: termini igitur consimiliter ordinantur. Differt autem vtra sit notior propositio priuatiua, vtrum quòd A ipsi B nõ inest, an quòd A ipsi C: cũ igitur conclusio est notior, quòd non est quæ ad impossibile fit demonstratio, cùm autẽ in syllogismo fit, demõstratiua est: natura autẽ prior est, quòd A ipsi B, quàm quòd A ipsi C inest: priora enim sunt conclusione, ex quibus est cõclusio, est autẽ A ipsi C non inesse, cõclusio, A verò ipsi B, ex quo est conclusio. Non enim si cõtingit ablatũ esse aliquid, hoc est cõclusio, illa verò ex quibus sunt, sed hoc quidem est, ex quo syllogismus est, qui vtiq; sic se habet, vt aut totius ad partẽ, aut partis ad totũ habeat rationẽ: sed A C, & A B propositiones non se habent ita inter se: si igitur quæ ex notioribus & prioribus melior: sunt autẽ ambæ ex eo quòd nõ sit aliquid, credibiles, sed hæc quidẽ ex priori, illa verò ex posteriori: melior simpliciter vtiq; erit priuatiua demõstratio ea, quæ est ad impossibile, quare & quæ hac melior prædicatiua, est manifestũ quòd & ea, quæ ad ĩpossibile est melior.

Summa capituli hæc est.

Prima conclusio. DEmonſtratio affirmatiua dignior eſt demõſtratione negatiua, probat quinq; rationibus. Primo ſic, demonſtratio ex minoribus quæſtionibus, aut ſuppoſitionibus, aut propoſitionibus (aliis eiſdẽ exiſtẽtibus) eſt dignior ea, quæ ex pluribus eſt. Demõſtratio affirmatiua eſt ex minoribus quã negatiua, ergo, maior probatur dupliciter: primo quia ſi ſunt vtrobiq; ſimiliter nota, velocius eſt cognoſcere per pauciora: hoc autẽ appetibilius eſt, &c. ſecũda probatur ſupponẽdo media, ſ. eiuſdem ordinis ſimiliter eſſe cognita, & priora eſſe notiora, quoniã demõſtratio ex paucioribus eſt ex prioribus, & cõſequenter ex magis cognoſcibilibus, quoniã credibilius eſt per quod demonſtratur. Quòd autẽ demõſtratio ex paucioribus ſit ex prioribus & notioribus declaratur in terminis duarum demõſtrationum primę: quarũ A eſt primũ: E tertiũ B C D tria media poſita ſub A & ſupra E, ita quod ſcala ſit A B C D E. Secũdum autẽ demõſtrationis per pauciora: A primũ, D tertium, B C duo media ſunt: ita quòd ſcala eſt A B C D. Manifeſtũ eſt autem quòd ſimiliter ſe habẽt cõcluſiones vtriuſq; demõſtrationis & quòd cõcluſio ſecũdæ eſt prior cõcluſione tertiæ cùm ſit illius principiũ (vel ſecundum aliam literam) ſecũda demonſtratio in aliis mediis formetur, ita quòd A ſit primũ: C tertiũ: Z H duo media, & ſubdatur. Manifeſtũ eſt quòd ſimiliter ſe habent cõcluſio ſecundæ: & penultima cõcluſio totius proceſſus primi, ſed hæc prior vltima concluſione, quia eſt eius principium: ergo cõcluſio ſecundæ, quæ eſt ex paucioribus, eſt prior ea, quę eſt ex pluribus. Minor autẽ principalis probatur, quia affirmatiua accipit aliquid eſſe, negatiua verò eſſe & nõ eſſe: licet vtraq; ſit per tres terminos, & duas ꝓpoſitiones. Secũdo quoniã ex puris negatiuis nõ poteſt fieri ſyllogiſmus, ſed altera affirmatiua opus eſt, &c. Tertio quoniã demõſtratio affirmatiua eſt prior & notior & credibilior negatiua: probatur, quoniã priuatiua per prædicatiuã, prædicatiua autẽ per illam non demonſtratur: probatur, quoniam augmentata negatiua demõſtratione neceſſe eſt fieri plures affirmatiuas propoſitiones, negatiuam verò vnam tantum in omni ſyllogiſmo: declaratur hoc in ſecundo primæ in terminis A primo: C tertio: B medio, D medio maioris, & E medio minoris: nulla ſiquidem negatiua fiet propoſitio, niſi maior proſyllogiſmi ad maiorem probandam, reliquæ omnęs affirmatiuæ ſunt.

Quarto

Quarto demonstratio vtens dignioribus principiis est dignior:sed affirmatiua est huiusmodi:ergo probatio minoris, quoniam affirmatiuæ principium est vniuersalis immediata affirmatiua, negatiuæ vero negatiua, & illa est prior notior: probatur,quoniã negatiua per affirmatiuam nota est,&prius est esse quàm non esse,&c. Quinto quoniam sine demonstratiua non est priuatiua,sed econuerso:ergo,&c.

Demõstratio negatiua ostensiua est,quæ primum de tertio negatiue concludit per medium, à quo negatur primum, & affirmatur de tertio:declaratur in terminis A primo:C tertio: B medio.

Demonstratio autem ducens ad imposibile est, quæ probat veram negatiuam, assumit affirmatiuam oppositam, & subsumit affirmatiuam veram, & infert cõclusionem, de qua notum & certũ est,quòd sit imposibilis,& sic certificata præmissa vera concludit assumptam affirmatiuam oppositam, probando esse imposibilem, & per hoc ibi oppositam negatiuam esse veram,&c.declaratur in terminis A primo: C tertio:B medio,ita quòd B non est,A sit negatiua probanda. *Quid.*

Termini quidem similiter ordinantur in vtráq;:sed differt quo & qualis sit notior priuatiua oppositio: quoniam quando cõclusio est notior, quoniam non est,fit demonstratio ad imposibile:cùm autem quæ verè negatiua præmissa est, notior fit,ostensiua demonstratio fit: declaratur in terminis eisdem ita,f.quòd nullũ B est,A sit vera & verè præmissa secundũ se,, & illa,nullũ C est,A sit vera secundum se, conclusio illius fuit siquidem illa maior negatiuè ostensiua,& ista conclusio eius, & destructio conclusionis imposibilis in demonstratione ad imposibile, vt clarè patet, & consequenter ibi assumpta vt præmissa ad illam negatiuam probandam.

Demonstratio negatiua potior simpliciter est ducente ad imposibile:probatur, demonstratio ex notioribus & credibilioribus dignior est: negatiua est huiusmodi:ergo probatur minor, quoniam cùm vtræque sint ex non esse credibiles, negatiua est ex priori,ad imposibile vero ex posteriori:probatur, quoniam negatiua est ex quibus est conclusio, ad imposibile vero est ex conclusione : declaratur in terminis eisdem.&propositionibus eisdem,scilicet nullum B est A:& nullum C est A : ex quarum prima procedit negatiua, & secunda robur trahit ad imposibile. *Secunda conclusio.*

Respondet tacitæ quæstioni. Non enim si ex destructione affirmationis verificari negatiuam contingit, negatiua ista est cõclusió, & ea, ex quibus infertur sunt ex quib⁹, sed illud est, ex quo fit syllogismus, quod se habet ad conclusionem vt totum ad partem, & illa ad ipsum vt pars ad totum: hoc autem non conuenit illi, nullum C est A respectu illius, nullum B est A sed econuerso.

tertia conclusio. Quare quoniam prædicatiua dignior est negatiua, & ea, quæ est ad impossibile potior erit.

Series autem hæc est.

DEFINITA prima quæstione, reliquas exequitur, & primo secundam vnica conclusione quinque rationibus firmata. secundo tertiã ostendens quid sit demonstratio negatiua, quid ad impossibile, in quo conueniant & differant & cõclusionem responsiuam subdens vnica ratione roboratam, excludendo quandam contra rationem obiectionem: & licet exclusio rationi inferatur ab Aristotele separauimus tamen eam, vt clarius videatur quod dicitur: vltimo tertiam conclusionem adiecit, affirmatiuam demonstrationem extollentem, &c.

Anno. Circa primam rationem prima conclusione aduerte, quòd ideo dupliciter formata est, quia difformiter habetur in diuersis translationibus: litera siquidẽ communis, quam secutus est etiã Albertus: primum sensum ostendit. Litera autem, quã exposuit S. Tho. secundum sensum habet, quẽ & habet trãslatio quædam, cui ex diuersis locis perpendi expositionẽ S. Thomæ verbaliter cõfirmiorem esse quàm cõmunẽ. Dico autem hoc, quoniã penes me habeo quandã translationem, quæ nisi scriptorum arbitrio quibusdã quibus annexa est cõmentariis sociata sit, Boëtiana est, quoniã eloquentia commentariorũ Boëtium sonat, cõpertum tamen hoc mihi non est, eo quòd in capitulo de vniuersali quædam recitat Albertus ex Boëtio, quæ in eo nullo modo sunt, licet ad hoc posset dici, quòd Boëtius duas æditiones super libros posteriorũ fecit, sicut super libros perihermenias & Porphyrij. Vel forte, quòd vitio scriptoris ab Alberto Boëtius nominatur, nec tamẽ translatio ista est illa, quam exposuit S. Tho. vt ex sequenti capitulo constat, nisi libros defectibus plenos habeamus, vel habuerit. Cuiuscunq; ergo sit translatio illa habet expresse, vt S. Thom. exponit. Et melior videtur ista trãslatio in hoc quàm cõmunis (si vt ratio hoc introducitur) secus autem sit vt declaratio: quoniã iuxta hanc Arist. facit eandem conclusionem primæ demõstrationis

& sec

& secundæ,& dicit similiter se habere illam conclusionem,vt infertur per secundam, & penultimam conclusionem primæ. quod indubie verum est,quia vtraq; per duo media processit: & per hoc,cùm penultima sit prior vltima &eius principium, sequitur quòd conclusio ex paucioribus sit prior. Secundum communem verò translationem Aristoteles non verè accipit duos processus,sed primo totum, deinde partem:primã siquidem demonstrationem facit coniungendo supremum infimo per tria media: secundam vero supremũ,coniungendo penultimo:& sic minuit vnum medium,& subdit, quòd similiter se habent conclusio primæ, & conclusio secundæ, & concludit, quòd conclusio secũdæ est prior:vbi non ita apparet, quomodo hoc sequatur,nec quomodo similiter se habeant. Declaratio tamen stat dicendo, quòd similiter se habent, non quo ad numerum mediorũ,sed quo ad cætera:puta quòd sunt ex prioribus & notioribus secũdum naturam, &c.& quòd non infertur ex similiter se habere conclusio: ergo conclusio secũdæ est prior,sed quòd per(ly similiter se habere)declaratur quòd cætera sunt paria, & postmodũ quia conclusio secundæ est principium conclusionis primæ declaratur,quòd est prior.

Quantum valeat processus Arist.probantis demonstrationem ex minoribus absolute procedentem digniorem esse ea,quæ ex minoribus qualitatiue procedit.

CIrca probationem minoris eiusdem rationis dubitatur, quoniam Aristoteles videtur incidere in vitiũ figuræ dictionis,quoniam assumit, & probat demonstrationem ex minoribus absolute esse digniorẽ, & postmodũ declinat ad minores qualitatiue,vbi expresse mutasse videtur terminos quãtitatis in qualitatem. Ad hoc dicitur dupliciter. Primo,quòd maior assumpta ab Aristotele conditionanda est, sicut probatio minoris cõditionatur,ita vt intelligatur sic processisse,demonstratio ex paucioribus qualitatiuæ est certior: Affirmatiua est huiusmodi : ergo & secundum hoc nulla deceptio accidit:processus tamen probans maiorem hunc sensum nec tangere videtur,sed simpliciter probat demonstrationem ex paucioribus esse potiorem. Secundo dicitur,quòd Aristoteles breuitati studens sub terminis quãtitatiuis qualitatiuos subsumpsit,non vt qualitatiuæ sunt, sed quoniam ex eis quantitas cognoscitur maior vel minor, &c.& consequenter nullum fuit in eius processu vitium,sed subtilis breuitas. Quòd autem ita

sit, quòd scilicet demonstratio ex pluribus in qualitate sit ex pluribus in quátitate, & ex paucioribus secúdum qualitatem sit ex paucioribus simpliciter, & cõsequéter quòd affirmatiua demonstratio, quæ cõstat ex affirmatiuis tantũ sit ex paucioribus; & negatiua, quæ constat ex affirmatiua & negatiua sit ex pluribus sic manifestatur. Ad probandum præmissas demonstrationes affirmatiuè non possunt assumi, nisi ea, quæ insunt per se in primo vel in secundo modo, antecedentia, scilicet, & consequentia: quoniam omnes præmissæ affirmatiuę sunt. Ad probãdum autem præmissas negatiuæ demonstrationis, quoniam vna præmissa est affirmatiua omnia supradicta contingit sumere, quoniam vero altera præmissa est negatiua, extraneum ab altero extremorum medium oportet sumere, & sic plura media sunt, si præmissæ plures secundum qualitatẽ sunt, vtraque responsio conueniens videtur, sed secunda Alberto placet, & ipsi magis textus consentire videtur.

De certitudine & vnitate, & diuersitate scientiarum & demonstrationum. CAP. XXII.

Scientia autem est certior & prior scientia, quæ ipsius quòd, & propter quid est eadem. sed non ea, quæ seorsum ipsius quòd ab ea, quæ propter quid: & quæ non de subiecto est ea, quæ de subiecto, vt Arithmetica Harmonica: & quæ ex paucioribus ea, quæ est ex appositione, vt Arithmetica Geometria: dico autem ex appositione, vt vnitas est substantia sine positione, punctus verò substantia cum positione, hoc autem ex appositione. Vna autem scientia est, quæ est vnius generis, quæcunque ex primis componuntur, & partes sunt, aut passiones horum per se. Altera verò scientia est ab altera, quarumcunque principia, neque ex iisdem, neque altera ex alteris sunt: huius autem signum, cum ad indemonstrabilia venerit: oportet enim ipsa in eodem genere esse cum his, quæ demonstrantur: signum autem & huius, cum ea, quæ monstrantur per ipsa, in eodem genere sint, & cognata. Plures autem demonstrationes esse eiusdem euenit, non solùm ex eadem coordinatione accipienti non continuum medium (vt eorum, quæ A B, C & D Z E) sed & ex altera, vt sit A transmutari, in quo autem D moueri, ipsum verò B lætari, & rursus E quiescere. Verum est igitur & D de B, & A de D prædicari: nam quod lætatur mouetur, & quod mouetur transmutatur: rursus A de E, & E de B verum prædicari: quare per altera media, & non ex eadem coordinatione syllogismus est, non tamẽ, vt neutrum de neutro dicatur mediorum: necesse est enim eidem alicui ambo inesse. Considerandum autem est, &

per

Per alias figuras, quot modis contingit eiusdem fieri syllogismum.

Summa huius capituli hæc est.

SCientia est certior & prior alia tripliciter, scilicet, quæ eadem est ipsius quia, & propter quid: sed non est ea, quæ est ipsius quia tantum, extra eam, quæ est propter quid, & quæ non est de subiecto illa, quæ est de subiecto, vt Arithmetica, Harmonica, & quæ ex minoribus ea, quæ est ex appositione, vt Arithmetica de vnitate, Geometria de puncto. *Prima cõclusio.*

Scientia est vna quæ est vnius generis, quæcunq; ex primis componuntur, & partes aut passiones horum sunt per se. *Secũda cõclusio.*

Altera scientia ab altera est quorumcunque principia neq; ex eisdem, neque ex alterutris sunt. Declaratur à signo, quoniam resoluendo venitur in demonstrabilia quæ oportet esse eiusdem generis, cum his, quæ demonstrantur. Declaratur & hoc à signo, quoniam demonstrabilia per seipsa in eodem genere sunt & proxima. *Tertia cõclusio.*

Plures demonstrationes esse eiusdem possibile est, non solum ex eodem ordine accipienti non continuum medium, sed ex altero. Declaratur primum in terminis A primo, B tertio, C, D, E, mediis ex eodem ordine subordinatis. Declaratur secundum in terminis A primo, B tertio, D, E in mediis diuersorum ordinum, & applicantur ad speciale exemplum, lætans tertium, transmutatũr primum, mouetur & quiescit media diuersa: probatur deinde de hoc secundũ, quoniam neutrum de neutro dici contingit mediorum, & necesse est eidem alicui vtraque inesse. *Quarta conclusio.*

Series autem hæc est.

COMPARATIS demonstrationibus, scientias earum effectus comparare intendit in hoc capitulo, & tria facit: quia primo in prima conclusione comparat eas secundum certitudinem: secundo secundum vnitatem & diuersitatem duabus conclusionibus: tertio quotupliciter contingat eiusdem esse diuersas demonstrationes ostendit sic, ex hoc insinuans tantam esse vim diuersitatis principiorũ ad scientias distinguendum, vt etiam circa eandem conclusionem diuersas pariant scientias.

Quæ nam ad scientiæ vnitatem & distinctionem spectent.

CIrca secundam & tertiam conclusiones, & ea quæ à sancto Tho. in earum expositione dicuntur, multa occurrunt notanda & dubitanda: antè cætera autem oportet declarare princ

principales terminos, quid scilicet importet sciētia vna, & genus vnum, & quid constituat genus vnū, & deinde ad singula descendere. Scientia ergo sicut & quælibet res potest tripliciter dici vna, scilicet numero, specie & genere, sicut per oppositum aliquæ scientiæ distinguuntur numero, vt Geometria in anima istius, & Geometria in anima illius: & aliquæ specie, vt Geometria & Arithmetica, & aliquæ genere, vt Geometria, & Metaphysica, & Physica. Quoniam autem vnitas & distinctio numeralis scientiarum ex vnitate & distinctione animarum, in quibus sunt subiectiuæ sumuntur, & inter ea, quæ per accidens sunt ordinātur, eo quòd in infinitū procedit talis distinctio, & nunc de formali tam distinctione, quàm vnitate scientiarum sermo sit: clarū est, quòd non de vnitate numerali intelligendū est, cùm dicitur scientia vna est quæ, &c. Quia verò vnitas generica nō est vnitas formalis simpliciter, quoniam iuxta genera latent multa, vt dicitur in 7. Phys. & vt dictū est, formalem vnitatem scientiæ inquirimus simpliciter, & secundum primariam intentionem loquendo, nec etiam de vnitate generica sermo est quando dicitur, vna autē sciētia est, &c. Vnde restat quòd de vnitate specifica seu formali simpliciter sermo sit, cùm dicitur scientia est vna, &c. Notanter autem dixi, quòd primaria intentione & simpliciter non est hic sermo de vnitate generica, quoniam ex consequenti (vt ex dicendis patebit) vnitas generica apparet ex verbis Arist. & non solum specifica. Similiter cùm dicitur generis vnius non est intelligendum de vnitate numerali, aut generica, sed specifica seu formali: ly nanque genus (vt in cap. declarauimus) & speciem atomam, & analogū in se comprehendit. Est ergo sensus conclusionis, quòd scientia vna formaliter est cuius obiectum est vnum formaliter. Vnde autem sumatur vnitas formalis generis subiecti ex verbis Arist. & S. Tho. sic accipere contingit. Cùm enim ab eodem res habeat esse & vnum esse, oportet idem esse principium formale constitutiuum generis subiecti in tali esse, & dans ei talem vnitatem. Constat autem quòd res plurimæ ab eadem scientia considerantur, vt in Geometria trianguli & quadranguli, &c. & quòd habent quòd subiiciantur tali scientiæ non vndecunque, sed ex aliqua ratione formali aliquo modo in eis inuenta, & cōsequenter ab eadem ratione formali necesse est habere vnitatem formalem subiectum talis scientiæ, ac per hoc quæ sit illa ratio formalis, aut vnde

Quid sciētia vna.

Vna tripliciter.

T. c. 31.

Quid consequēs vnum.

Cap. 8. circa 1. com. 20.

Vnde sumper ratio formalis vna. 4. Metaph. tex. c. 3.

vnde sumatur oportet videre ad intelligendum vnde scientiæ subiectum vnum formaliter sit. Sciendũ est ergo, quòd res diuersæ ad aliquam vnam scientiã pertinẽtes possunt dupliciter considerari. Vno modo secundum earum singulas naturas, vt triangulus inquantũ triangulus, & quadrangulus vt sic, & sic quot sunt res formaliter differentes, tot sunt rationes formales. Alio modo considerantur, vt adunantur in aliqua cõmuni ratione formali, vt triangulus & quadrangulus, &c. inquãtum conueniunt in ratione figuræ, vel quantitatis, &c. & sic quantumcunque res distent, omnium est vnica ratio formalis. Et quia experimur res diuersas secundũ se formaliter sub eadem scientiæ cõsideratione contineri, vt patet in Geometria, de tot speciebus figurarũ, & Arithmetica de speciebus numerorũ, & in Metaphysica de omnibus prędicamentis & substantiis immaterialibus: ideo oportet rationem formalem cõstitutiuam generis subiecti in aliqua scientia esse rationem communem omnibus in ea consideratis, aliter nõ esset subiectũ vnũ, sicut nec ratio formalis esset vna, sed tot subiecta quot naturæ formaliter differentes, & consequenter nõ caderent sub vna scientia, sed diuersis, quod est contra hypothesim. Et confirmatur, quia aliter subiectum scientiæ non solum contingere nõ habere per se partes subiectiuas, sed esset impossibile etiã tales partes habere, contra Arist. hîc: patet sequela, quoniã tam partes subiectiuæ inter se, quàm à toto vniuersali formaliter distinguũtur: & cõsequẽter si distincta formaliter secundũ proprias rationes distincta formalia subiecta sunt, & distinctas formaliter scientias faciũt, alterius speciei erit sciẽtia de triangulo, à scientia de Isochele, & vtraq; scientia de Scalenone & huiusmodi, quod ridiculum est. Constituitur ergo subiectum scientiæ in tali esse per aliquam rationem formalem vnã formaliter communẽ multis, quantũcunq; diuersis ad illã scientiam pertinentibus. Requirũtur ergo duo ad rationẽ formalẽ constitutiuã vnius subiecti in aliqua vna sciẽtia. Primo quòd sit cõmunis pluribus, quãtũcũq; secũdũ se formaliter diuersis in illa scientia cõsideratur, si talia in ea inueniãtur (quod dico propter cauillationes, quæ tamen proposito nostro nõ obstãt.) Secũdo, quòd sit vna formaliter, non secundũ quid, sed simpliciter sicut species atoma vna est, aliter tale subiectum vnũ subiectum simpliciter non esset, & consequenter nec eius scientia esset vna simpliciter. Cùm autem sit impossibile inuenire vniuersa

uersaliter in rationibus formalibus subiectorũ scientiarum has duas conditiones secundũ idẽ genus, necesse est rationem formalem cuiuscunque subiecti in duobus generibus reponi: in quorũ altero vnitatem formalem simpliciter obtineat, & in altero communitatẽ pluribus formaliter distinctis. Patent autem hæc quæ dicimus exemplariter in Mathematicis. Subiectum nanque Arithmeticæ numerus est, qui secundũ se diuisibilis formaliter est in plures numerorum species, quibus omnibus ratio numeri cõmunis est: & cõsequẽter est impossibile, quòd numerus infra limites sui generis stando sit indiuisibilis formaliter: esset enim species subalterna & specialissima in eodẽ genere, quod est impossibile: & ideo oportet numerum esse vnũ formaliter seu speciẽ specialissimã secũdum aliquod aliud genus, & simile est de continuo in Geometria, & ente in Metaphysica: omnia enim huiusmodi diuisibilia sunt formaliter secũdũ se, & indiuisibilia formaliter esse oportet: vt aliud ingrediuntur genus, ad hoc vt quodlibet eorũ sit subiectum vnum formaliter vnius scientiæ secũdũ speciẽ. Est autẽ tale genus hoc quod dico scibile: vt S. Tho. hîc expressè & alibi docet. Et propterea oportet distinguendo dicere, quòd ratio formalis subiecti potest dupliciter accipi. Vno modo (vt res est) id est secũdũ se, seu secũdũ genus propriorũ. Alio modo (vt obiectũ est) id est, vt scibilis est: quòd si cõsideretur vt res est nõ oportet eã simpliciter esse vnã formaliter, si verò consideretur vt hoc genus, scilicet scibile ingreditur, sic vna formaliter & simpliciter est: ita ꝙ, vt exẽplariter dicatur, si numerus cõsideretur in eo quòd numerus, sic (vt dictũ est) numerus non est vnus formaliter simpliciter, eo quòd diuisibilis est formaliter, & cõsequenter (vt sic) nõ dat vnitatẽ specificã Arithmeticæ: dictũ est enim, quòd genus subiectũ debet esse vnũ simpliciter, si scientia est vna simpliciter, aliter cum scientia secetur sicut & res subiecta, vt dicitur in tertio de anima, sciẽtia non esset vna simpliciter subiecto formaliter diuiso. Si verò consideretur numerus vt genus scibilis ingreditur, sic vnius speciei specialissimæ est, & consequenter vnũ formaliter, & cõsequenter vt sic vnitatẽ dat specificã Arithmeticæ. Sicut si diceremus, quòd animal potest accipi dupliciter: vno modo in genere proprio substantiæ, scilicet & sic nõ est vnum formaliter simpliciter, alio modo vt ingreditur genus potẽtiæ sensitiuæ, & sic supposito, quòd tactus sit species specialissima, animal esset

Ratio formalis.

T. c. 38.

eſſet vnum formaliter. Dicimus igitur ſecundum S. Tho. doctrinam, quòd ſcientiæ ſecantur quemadmodum & res, nõ vt res, ſed vt ſcibiles, & quòd ſecundũ vnitatẽ genericam rerum vt ſcibiles ſunt ſumitur vnitas generica ſcientiarũ, & ſecũdũ vnitatẽ ſpecificã ſumitur ſpecifica: & ſimiliter ſecundũ diuerſitatem ſpecificã vel genericã ſcibilium, diſtinctio generica ſcientiarum vel ſpecifica accipienda eſt. Ad quorum ampliorem euidentiam (quoniam ſecreta ſubtilis vera, atque peripatetica doctrina hęc eſt) ex ſenſibilibus declarandũ cenſui quomodo ſe habeant hæc duo genera inter ſe & ad ſcientiam. In ſenſibilibus ergo & ſenſibus inſpiciendũ eſt, quòd obiecta ſenſuum duplex genus ingrediuntur, ſcilicet ſenſibile & paſsibilem qualitatem, vt tales res ſunt, puta odor, ſapor, color, &c. ſub paſsibili qualitate eſſentialiter cõtinẽtur. Vt ſenſibiles verò denominãtur, ſic ſub ſenſibili cõtinentur: vtrunq; autẽ horum generũ in diuerſas ſpecies per proprias differẽtias diuiditur, ſed nõ eodem modo ſe habent ipſa inter ſe, & eorũ ſpecies inter ſe, quoniam genera ipſa inter ſe cõuertuntur: omne enim per ſe primo ſenſibile à ſenſu exteriori (de tali enim loquimur) eſt qualitas paſsibilis, & econuerſò, omnis paſsibilis qualitas eſt ſenſibilis, &c. Species autem eorum ſpecialiſsimæ non ita conuertibiliter ſe conuertunt, ſed in vna ſpecie ſenſibilis multæ ſpecies paſsibilis qualitatis clauduntur: vnde ſpecies ſenſibilis cum ſpeciebus ſubalternis paſsibilis qualitatis conuertuntur. Diuiditur enim ſenſibile in viſibile, audibile, odorabile, &c. tãquam in ſpecies ſpecialiſsimas, quorum nullum cum ſpecialiſsimis paſsibilis qualitatis: ſed ſubalternis conuertitur, odorabile cũ odore, audibile cum ſono, &c. Cernimus ergo in ſenſuum obiectis propriis vnitatẽ formalem, inquantũ ſenſibilia ſunt, & diuiſibilitatẽ formalẽ vt res ſunt: ſupponamus quoq; pro nunc (quod & verum eſt) quòd ſenſus proprij ſint ſpecies ſpecialiſsimæ, & quòd tam diſtinctionem quàm vnitatem formalem ſumant ex obiectis: & videbimus, quòd cùm ſenſus ſenſibile (vt ſic) per ſe reſpicit, & per proprias differentias ſenſibilis diſtinguent ſpecificè obiecta ipſorum ſenſuum. non inquantum res, ſed inquantũ obiecta, id eſt ſenſibilia ſunt, vnient, & diſtinguẽt eos: ita quòd odor inquantum eſt ſpecies aroma in genere ſenſibilis olfactum ſpecificè diſtinguit ab auditu, quẽ ſonus inquantũ alterã ſpeciẽ ſenſibilis ingreditur in ſpecie reponit, & ſic de aliis. Aſcẽdẽdo ergo ab iſtis

ad

ad intelligibilia, proportionaliter dicimus, quòd ſcientia inquantum ſcientia ſcibile pro ſubiecto habet, & ſecundū proprias differentias ſcibilis diſtinguitur, & quòd res obiectæ ſcientiæ, duplex quoq; genus ingrediuntur, ſcilicet ſcibile & genus propriū, ſecundū quòd tales res ſunt, & vocamus illud ens. Manifeſtū quoq; eſt, ꝙ & ens formaliter per modos & differentias diuerſificatur, & quòd ſcibile propriis differētiis diuiditur. Et de diuerſitate quidē entis nō oportet aliud dicere, quia clara eſt, & fit per prædicamenta, & eorū differentias, & per actum, & potentiam, &c. Diuiſionem autem ſcibilis (licet in 6. Metaphyſicæ facilius perſuaderemus) tamen tangamus & nunc, dicentes, quòd cùm ſcibile immateriale & immobile ſonet, eò quòd obiectum immateriale oportet eſſe, quia ſubſtantia in intellectu eſt, & impoſsibile aliter ſe habere, quia ſcire non contingit niſi huiuſmodi, quia ex immaterialitate, ergo propter potentiam intellectiuam, & ex immobilitate propter habitum ſcientificum conſtat ſcibile, vt ſic: & propriæ differentiæ alicuius ſunt, quæ illud genus, vt ſic non ſolùm diuidunt, ſed diuerſificant: ſcibile optime diuiditur per diuerſimode habere immaterialitatem, & immobilitatem in ſubalterna, & ſpecialiſsima, vt facit Ariſt. 6. metaphyſicæ: vt ſecetur ſcibile in vniuerſale abſtractum à materia & motu ſecundum eſſe, & rationem, & abſtractum ſecundum rationē, & non ſecundum eſſe: & abſtractū non ſecundum eſſe, nec ſecundum rationem tanquam in genera diſtinguentia tres partes philoſophiæ, ſcilicet metaphyſicam, & mathematicā, & naturalem. Et primū quidem membrū, licet diuidi poſſet in abſtractum ſecundum eſſe, & rationem totaliter, vt ſunt ſubſtantiæ ſeparatæ ſecundū propria ſibi, & abſtractū ſecundū eſſe rationem cum quadam Analogia ad materialia: & materialia, vt Metaphyſicalia, quia tamen ſecundū veritatē de propriis ſubſtātiarum ſeparatarum nō eſt poſsibilis ſcientia homini (vt etiam Auerrois probat) ideo primū membrum & genere, & ſpecie atoma differt à cæteris, ſicut & corpora cholerica inter ſe genere & ſpecie diſtinguuntur. Secundum autem & tertium membrum genera ſunt ſubalterna, & in diuerſas ſpecies diſtinguuntur, vt S. Tho. expreſsè hìc dicit. Diuiditur ſiquidem abſtractum à materia ſecundum rationem in abſtractum à continuo, quod materia quædam eſt, & non abſtractum ab eo, &c. & hæc ſunt ſpecialiſsima, & conſtituunt Arithmeticam,

5. Meta-phy. t. c. 15
Tc. 2.
Diuiſio ſcientiæ in cōmuni.
Diuiſio ſcibilis in ſpēs ſpecialiſſimas.
Saltē ante adeptionem intellectus agentis, vt patet 26. c. 3. de anima.

ticam, & geometram. Scibile autem abstractum nec secundum esse, nec secundum rationem diuiditur secundũ plus & minus, materialitatis, & motus infra mobilium latitudinem, quod in libris philosophiæ Arist. clarè relucet: diuisit quidẽ in mobile abstractũ ab omni specie motus, & materiæ, id est, in mobile simpliciter, & mobile ad vbi ad formã, &c. quæ specialissima sunt in genere scibilis physici. Videmus ergo clara luce, quòd licet scibile cõuertatur cum illo genere, putà ente, & genera subalterna scibilis cum quibusdã generibus entis, species tamen specialissimæ scibilis non condiuiduntur speciebus entis, sed in vna specie scibilis multæ species, multa quãdoq; genera entis cadũt, vt patet in metaphysica, & arithmetica, & sic manifestatũ subiectũ scientiæ & in metaphysica, & in geometria, & arithmetica, & physicis habere rationem formalem diuisibilẽ formaliter secundũ se, indiuisibilem autem in genere scibilis, & ꝙ ideò metaphysica, & mathematica, & naturalis distinguuntur genere, quia rationes formales subiectorum earum in genere scibilis genere differunt. Apparet quoq; ex his, ꝙ ens scibile potest dupliciter diuidi. Vno modo vt ens, alio modo vt scibile, quòd si diuidatur vt ens, sic per entis differẽtias rerum diuersificatiuas in latitudine entium absolute distinguetur in prædicamenta, & eorum species, & in actum, & potentiam, causam & causatum, necessarium, & possibile, & alia huiusmodi. Si autem distinguatur (vt scibile) sic per scibilis proprias differẽtias distinctiuas rerum, vt scibiles sunt, & constitutiuas earum in propriis gradibus latitudinis scibilium diuiditur in ens independens à materia secundum esse & rationem, & dependens secundum rationem tantùm, & dependens vtroque modo, &c. & consequenter, quòd diuersitas entium penes entis, vt sic differentias, materialis diuersitas est scibilium, vt sic, & quia distinctio scientiarum non attenditur penes materialem diuersitatem scibilium, vt sic, sicut nec distinctio sensuum sit secũdum materialem distinctionẽ sensibiliũ, ideò S. Tho. pluries clamat, ꝙ non quæcunq; diuersitas rerum, aut rationum formalium causat diuersitatẽ scientiarũ, sed tãtummodo diuersitas earundem, vt scibiles sunt: est igitur scientia vna simpliciter, quæ est vnius subiecti simpliciter, vt subiectum est, id est, vt scibile: hoc enim subiectum nomen sonat, & vna secundum genus, quæ est vnius subiecti secundum genus, vt scibile est,

1.q.1.in ar.3.virt. q.2.art.4. hec in cõ. 1.2.q.54. artic.2. Cap.1.sen. q.3.& 4. prologi.

Ex his autem, quæ diximus, intellectus facilè haberi potest eorum, quæ vel ab illustribus viris dicuntur in hac materia, vel eis attribuuntur, scilicet, q duplex est ratio formalis subiecti cuiusq; scientiæ, scilicet quæ & sub qua, vel sub aliis verbis rei, vt res est, & eius vt obiectum est, vel ex parte obiecti, & ex parte potentiæ, & quòd scientiæ distinguuntur ex ratione formali sub qua: passiones verò subiecti fluūt ex ratione formali, quæ, &c. Saluantur liquidè hæc & huiusmodi, quoniā in subiecto sciētiæ attendēda sunt duo, scilicet res ipsa, quæ subiicitur, de qua secundū propriā rationē formalē habetur scientia, vt in arithmetica est numerus in eo, q numerus, in geometria continuū vt sic, & talis rei ratio formalis appellatur (ratio formalis quæ) quoniā est illa, quæ primò attingitur ab illa scientia, & à qua fluūt passiones, & vocatur ratio formalis rei, quia ipsius rei subiectæ ratio quidditatiua est, & ex parte obiecti eadem ratione: secundū quod est in subiecto scientiæ est modus, quo tale subiectum cadit sub consideratione talis sciētiæ, vt in arithmetica est abstrahere à materia sensibili, & continuò, & in metaphysica abstrahere à materia secundum esse & rationem, &c. & talis modus appellatur (ratio formalis sub qua) quoniā huiusmodi modus est velut quoddā lumen sub quo manifestantur res ad talem scientiam pertinentes, & quia tales modi nihil aliud sunt, quàm differentiæ propriè scibilis, ideò dicitur, q secundū eorum distinctionē attēditur distinctio scientiarū, & propter eandem causam vocantur rationes formales rerum, vt obiecta scientiarum sunt, & rationes formales ex parte potētię seu habitus scientifici. Iā enim dictū est, q scibile, & immaterialitate ex intellectu, & immobilitate ex habitu scientifico constat, &c. Nec miretur quisquam q differentias scibiliū modos rerū scibiliū dixerimus, quoniā incōueniens nō est id quod est species vnius esse modum alterius, vt in sensibilibus clarè apparet, species immutationum spiritualiū esse modos, quibus res obiectæ immutant sensus. Nemo quoq; arbitretur nostræ intentionis esse, quòd scientiæ distinguantur per differētias proprias scibilis, & non per differentias entis (hoc enim neq; somnio concepimus) sed docemus scientias distingui per rationes formales ipsarum rerum, sed non quascunq; rationes formales, nec per quamcunq; rationum formaliū earundē distinctionē, sed eam tantùm distinctionem rationū formalium ipsarū rerū, quam comit

comitatur distinctio formalis scibilium: intendimus enim quod non quæcunq; entis sectio secat scientias, sed ea tantùm quæ fit per eos independens à materia secundum esse & rationem, &c. vt suprà, quoniam hanc distinctionem comitatur distinctio scibilis, &c. Comitatur autem simpliciter & absolutè, vt posterius comes est prioris, quoniam enim numerus, vt numerus talis quidditas est, ideo abstrahit à materia, & continuò secundum rationem, & non è conuerso, & similiter quia ens inquantum tale quid sonat, ideò abstrahit secundum esse & rationem, & sic de aliis, in ordine vero ad scientiam distinctio scibilis talem distinctionem entis, scilicet in ens quantum & mobile, &c. Comitatur vt prius (in genere causæ formalis) suum posterius, quoniam quia ista entis membra: scibilium genera & species intrant, ideò scientias diuersificant genere & specie, & non è conuerso, quoniam scientia, vt scientia, scibile vt scibile respicit sicut sensus sensibile, &c.

Quomodo quæ vnius sunt generis scibilis composita ex primis esse oporteat.

Circa illam particulam secundæ conclusionis, scilicet ex primis cōponuntur. Dubitatur quid intelligat Arist. per ly primis: est autem ratio dubitandi, quia S. Tho. exponit per prima, principia intrinseca, & propter defectum huius cōditionis vult de substantiis separatis non esse scientiam eo modo, quo de scientia loquitur Arist. & fouetur eius expositio ex illo verbo componuntur: compositio enim ex eis, quæ insunt, sic: si ergo per prima intelligit principia intrinseca, cùm principia intrinseca sint partes essentiales rei, vt quid, additur in textu: & partes horum sunt: & hoc præsertim militat contra S. Tho. cui magis placet nomine partium accipere partes essentiales, quàm partes subiectiuas. Ad hoc dicitur dupliciter. Primò tenendo, quòd idem secūdum rem intelligatur per ly prima, & ly partes, & sic dicitur dupliciter. Vno modo, quòd cùm docuisset ea, quę sub eodem genere scibili cadunt, oportere cōposita esse ex primis, subdidit qualia debeant esse prima, scilicet ꝙ debent esse partes per se illorū ad differentiam principiorum, quæ non sunt per se partes rei, & hoc in scientia priori secundū rei naturā. Alio modo dicitur, ꝙ quia principia intrinseca, & partes, & prima sunt diuersis rationibus, ideò non fuit superfluum, si primis partes addidit: insinuauit enim, quòd scientia vtitur principiis intrinsecis rerum, & vt

5. Metap. t.c.20.

primis à quibus incipit, & vt partibus ex quibus constituuntur res ipsæ. Secundò respondetur tenendo, quod non intelligitur idē conuertibiliter per prima & partes, & dicitur quòd per prima intellexit ea, ex quibus id de quo habetur scientia componitur, non qualitercunq;, sed vt ex his incipit tam res, quàm scientiæ processus, siue illa sint partes essentiæ rei, vt materia & forma, siue partes rationis, vt genus, & differentia, siue alio quocunq; modo intrinseca, vt pūctum respectu continui, vel intelligentię respectu entis, &c. per partes autem intellexit per se partes, vt suprà, & vltra hæc, partes etiam subiectiuas, vnde in expositione S. Tho. extenditur (ly primis) ad prima & quo ad nos, & prima ordine naturæ, & dicitur, quòd omne de quo est demonstratiua scientia est compositum secundum se ex primis, id est, ex prioribus secūdum naturam, aut est compositū in cognitione nostra ex primis quo ad nos, non ergo superfluus fuit Arist. iuxta S. Tho. expositionem.

Circa eiusdem particulæ expositionem esset dubium quomodo verificetur, ꝙ de essentiis substantiarū immaterialium non possit haberi scientia demonstratiua ex earum naturis, quicquid sit de facultate intellectus nostri, sed quoniam hoc in 9. Metaphys. determinandum est illucusque differatur.

Num quæuis scientia vna considerans vnum subiectum, de necessitate omnes eius subiectiuas partes contempletur.

Circa 1. com. 22. Circa illam particulam, partes per se sunt, secundo modo expositam, scilicet, pro partibus subiectiuis. Dubitatur, quia non videtur verum, quod eiusdem scientiæ sit cōsiderare aliquod vnum genus & eius per se partes subiectiuas. Metaphysica enim considerat de genere substantiæ; & tamen considerat omnes per se partes subiectiuas substātię: omnia enim genera & species substantiæ per se partes subiectiuæ substantiæ constituuntur, & tamen non omnes considerantur à metaphysico (quoniam vt dicitur 1. Metaph.) *In proœmio.* Sapientis est scire omnia, nō secundū proprias species, sed vt decet. Nec obstat si dicatur, ꝙ substantia non sit subiectū in metaphysica. Tū quia si esset eius subiectū nihil plus cōsideraret, q̄ modo. Tum quia amplior datur arguendi cāpus, quoniā omnes differētiæ sunt differētiæ entis. Similiter non obstat si dicat, ꝙ metaphysicus tacōsiderat omnes species substātiæ, vt substātię sunt, non vt quāles, putà homo, bos, leo, &c. hoc enim puerile est, quoniā quāco dicitur, ꝙ eiusdē sciētiæ est cōsiderare genus, & eius per se partes

partes subiectiuas,intelligitur,quod scientia terminetur ad partes in propriis naturis,& nō tantùm in suo genere: hoc enim non esset cōsiderare partes,nisi secundū accidēs, quod ab arte relinquitur. Ad hoc facilis est responsio:præsuppositis suprà determinatis,dicitur nāq; quod nō omnes partes subiectiuæ alicuius generis cadūt sub sciētia illius generis,sed illæ tantùm quæ ipsum genus extra illā scibilis differentiā(qua vnitatem formalē habet)non trahunt:verbi gratia,in metaphysica illæ entis & substātiæ differētiæ & partes subiectiuæ cōsiderātur, quæ ens, & substantiā extra abstractū à materia secundū rationē & esse non ducūt,vt actus & potētia,causa & causatum, vnū & multa.Illæ verò quæ genus subiectū extra propriā scibilis differentiā trahunt sub eadem scientia non cadunt : accidit autē hoc meritò,quoniā partes illæ, quæ extrahunt subiectū à proprio sciendi modo,licet eius absolutè partes per se sint,eius tamen vt scibilis partes per se nō sunt,sed extraneæ. Vnde propter maiorē amplitudinē subiecti secundū suā principia,& tales partes,quę vnitatē scibilis non egrediuntur vna scientia cōmunior altera dicitur,vt metaphysica,geometria, licet vtriusq; species atoma in genere scibilis subiectū sit,&c.

Sufficientes conditiones vnam scientiam constituentes.

CIrca totam secundam cōclusionem dubitatur,an omnes positæ & expositę cōditiones requirantur de necessitate ad vnitatē scientiæ.Vidétur siquidem quod non,& primò de illa particula(ex primis)quoniā subiectū metaphysicæ cū sit ens, caret prioribus. Secundò de illa particula(partes per se)quoniā & subiectū metaphysicæ caret partibus essentialibus,& in qualibet scientia vbi subiectū est accidēs,ibi non inueniuntur partes essentiales, quia accidētia non cōponuntur ex talibus partibus: & similiter in scientia de anima. Similiter quo ad partes subiectiuas,quoniā secundū hoc sequeretur,quòd nullius scientiæ subiectū esse posset aliqua species specialissima, quod nō bene sonat,cū magnus Alber.de homine librū fecerit,& nulla ratio cogens ad hoc appareat, quin potius à diuo Tho.& aliis theologis Deus ponitur subiectum theologiæ, quem cōstat indiuisibilē formaliter esse. Ad hoc dicitur (saluo meliori iudicio) quòd Arist. hoc in loco genus subiectum, principia per se partes & passiones enumerauit non requisita ad scientiam,vel scientię vnitatem, sed vt ostenderet hæc vbi inueniuntur scientiæ vnitatem non impedire , ex hoc docēs

cum vnitate formali generis subiecti & scientiæ, staré diuersitatem principiorum, & partium, & passionum, dummodo eius sint per se. Et secundũ hoc patet respõsio ad quæsitum, vt tamen singulis satisfiat vt præsentẽ intentionem decet, & non amplius dicitur; quòd metaphysicæ subiectũ sicut habet principia, vt in 4. & in 6. eiusdẽ dicitur, ita habet & prima, & simi-
T.c.1. liter dicitur de partibus intrinsecis, quomodo autẽ hoc sit ibi
T.c.1. Deo opitulãte notũ fiet. Subiecta vero scientiarũ de accidentibus & de anima, &c. huiusmodi habẽt partes rationum suarum, & hoc sufficit. Partes vero subiectiuæ subiecti formaliter distinct. ergo nõ video, quòd requirãtur in sciẽtia, quãuis aliquis forte diceret, ꝙ omnis sciẽtia est de aliquo genere, id est, aliquo diuisibili formaliter, & ꝙ Ari. de sciẽtiis lumine naturali nobis possibilib. locutus est: & quo ad hoc bene diceret.

Quid magis ostendat distinctionem scientiarum principiorum distinctio, an subiectorum.

CIrca tertiam conclusionem, & ea quæ à S. Tho. ibi dicuntur, aduerte, quòd quia distinctio propria scibiliũ consistit in diuersitate quorundã modorum cognoscibilitatis rei, quos supra diximus attendi penes elongationem à motu, & materia, & diuersitas modorũ, quibus res sunt cognoscibiles, sequitur distinctionem quorundã modorum, quibus res sunt diffinibiles: diuersitas autem modorũ diffiniẽdi sequatur diuersitatem quandam rationum formaliũ ipsarum rerum, distinctio vero rationum attendatur penes distinctionẽ principiorum intrinsecorum earundem, sequitur de primo ad vltimum (quòd distinctio rerũ, vt scibiles sunt) attendatur penes diuersitatem principiorũ propriorum subiecti scibilis, & cõsequenter, quòd sciẽtiæ distinguantur abinuicẽ ex distinctione principiorum generis subiecti, vt dicitur in litera. Et licet distinctio subiectorũ secundum suas rationes formales & distinctio propriorum principiorũ mutuo se cõsequantur, quoniã principia in qualibet scientia (si de incõplexis loquamur) sunt ipsa ratio formalis subiecti, &c. vel eius termini: si vero de cõplexis sit sermo ex ratione subiecti & eius partibus conficiuntur, &c. Aristoteles tamen distinctionem scientiarũ declarans, diuersitatis principiorũ meminit potius quàm subiectorum. Tum quia principia priora subiecti sunt, & dignum erat primã radicem tãgere. Tum quia distinctionẽ subiectorũ ex antecedente cõclusione vnitatem declarando docuerat.

Tum

Tam quia expressius relucet, quod distinctio principiorum facit distinctionem scientiarum, quàm ꝙ distinctio subiectorum illud faciat. Creditur nanq; ꝙ quia diuersæ scientiæ sunt de rebus eisdē subiecto, i. est, materialiter, & nūquam videmus diuersas scientias cōmunicare in propriis principiis. ꝙ scientiarū distinctio non sit ex subiectis, sed principiis, & licet hoc (vt dictū est) secundū veritatē non sit, quia impossibile est duas scientias esse de eisdem formaliter, vt tamen ex facilioribus & euidētioribus traderet disciplinam, ex principiis diuersificari scientias optime dixit. Notāter autē nunc diximus, quandam principiorum & rationum formalium distinctionem, & quosdā diffinitionis & cognoscibilitatis modos scibilia & scientias distinguere, quoniam vt ex supradictis percipi potest, non quælibet modorū cognoscendi diuersitas (vt puta scientiæ à priori & posteriori &c.) Nec quælibet diffinitionum disparitas, vt puta diffinire per additamentum & sine &c. Nec quælibet principiorum distinctio, vt puta per principium efficiens, finale, formale, & materiale &c. Nec quælibet rationum formalium distinctio (vt dicetur) fuit, scientias diuersificat, quoniam eiusdem scientiæ est cognoscere & quia, & propter quid, & subiectum & passiones, & diuersa genera causarum, & diuersorum rationes formales, vt patet in metaphysica & philosophia, non quæcunque ergo, sed illa tantum omnium istorum distinctio scientias distinguit, quæ conformis vel ꝓportionalis est proprie & per se distinctioni scibilis, ꝙ cū in materialitate & immobilitate cōstet, & differētię eius secundum immaterialitatis & immobilitatis diuersitatem sint sumēdæ secundū Arist. doctrinā (vt dictū est.) illa prę dictorū distinctio scientias distinguet, quæ secundū accessum & recessum à materia & motu fiet modo superius declarato.

Quam in principiis distinctionem exigant distinctæ scientiæ.

Circa eiusdē conclusionis illas particulas neq; ex eisdem, neq; ex alterutris sunt. Aduertēdum est quod proportionaliter sumēda est alteritas scientiarum cum non identitate principiorū. Si enim sciētiæ alteræ abinuicē sint secundū genus, habēt principia propria, neq; ex eiusdē generis principiis deriuata, neq; ita ꝙ principia propria vnius deriuātur ex principiis propriis alterius. Si autē sunt alterę secundum speciē & nō secundū genus, tunc oportet habere principia altera secundū speciē, quæ aliquo modo secundū gen⁹ cōnexa sunt. Potest

enim multipliciter cõtingere. Vno modo vt sint velut species disparatæ, & tũc principia propria vtriusq; sunt ex eisdem, vt patet in geometria & arithmetica: principia enim propria cõtinui & distincti ex principiis quãti sunt: propter quod dãtur cõmunes propositiones vtriq; scientiæ (vt omne totũ est maius sua parte, & si ab æqualibus æqualia demas.) Si autẽ se habeant secũdũ sub & supra, tunc principia earũ sunt ex alteru tris: principia nanq; inferioris sunt ex principiis superioris, vt patet in perspectiua & geometria. Possunt ergo verba Arist. dupliciter glossari. Vno modo, vt intelligãtur eius termini simpliciter, id est, quòd cum dicit, altera autẽ scientia intelligatur altera omnino, & similiter non ex eisdẽ neq; ex alteris omnino (citra prima principia tamen) & sic quia vidit Arist. huiusmodi principiorũ propriorum duplicem cõnexionem, quæ omnimodã alietatem sciẽtiarum impedit, & alteritas in scientiis non vniformiter, sed secundũ quandã proportionalitatem requirendã est, tetigit (more suo) primũ analogatorũ, insinuando in quo cõsistat diuersitas omnimoda scientiarum, volens ex hoc scientiarũ quæ penitus alteræ non sunt ex primarũ imitatione alietatẽ insinuatam iri: & propter hoc ad distinctionẽ scientiarũ duas conditiones exigi apposuit, s. quòd principia propria nõ sint ex eisdẽ (circa prima principia communia vtrisq;) & quòd non sint ex inuicẽ, hoc enim simpliciter intellectũ non saluatur nisi in scientiis penitus diuersis, vt physica & mathematica. Sed ex hoc scimus, quòd etiã ille sciẽtiæ sunt alteræ, quæ licet habeãt principia ex eisdẽ, non tamen illa ex quibus sunt eisdẽ generis proximi sunt cũ proprio genere subiecto alicuius earũ, vt patet in geometria & arithmetica, & similiter scimus ex hoc, quòd licet principia vnius sint ex alterius principiis, quia tamen aliquo modo extraneantur ab illis, ideo etiam aliquo modo sunt diuersæ scientiæ, vt patet in perspectiua & geometria. Secũda autẽ glosa dicit, quòd Arist. loquitur de alteritate specifica scientiarum quomodocunq; sit, & quòd per ly eisdem, intelligitur eiusdem generis subiecti, & per ly ex alteris, intelligitur alteris: in eodẽ tamen genere subiecto, & quòd primã particulam dixit propter diuersas rerum naturas, quarum principia ex eisdem principiis infra idem genus subiectum proprium descendunt, vt in geometria trianguli & quadranguli & pentagoni, &c. principia ex figuræ principiis sunt: secundam autẽ particulam apposuit

 propter

propter multa quæ sub eadem scientia cadunt, & vnius principia ex alterius principiis sunt, vt patet de principiis inferioris dependentiũ à principiis superioris, neutra enim diuersitatũ inter principia sciẽtias distinguit, quoniã infra idem genus subiectũ est, & propterea oportet si sciẽtiæ formaliter distingui debent, quòd principia propria consideratorũ in illis neque oriantur ex eisdem propriis, & primis in illo genere principiis alterius earum, neque oriantur ex inuicem infra latitudinẽ generis subiecti alteri⁹ earũ. Prima expositio. Alberto magno, cõsona est. Secũda est S. Tho. quę & mihi magis placet, quoniã sicut locutus vniuersaliter est de vnitate formali sciẽtię, ita nũc de diuersitate formali sciẽtię vniuersaliter suscipiendus videtur: vtraque tamen necessaria est, quoniam diuersas insinuant conditiones scientiarum, & multas dubitationes soluunt. Hoc in loco videbitur forte quibusdam modernorũ quòd de vnitate scientiæ & diuersitate disputans deberem discutere, an scientia vna sit vna simplex qualitas: an non, mihi autem qui decreui in vnaquaque scientia extranea abiicere quantumcunq; vera & necessaria alias forẽt, differenda quæstio hæc vsque ad locum proprium visa est: quare, &c.

Quomodo diuersæ scientiæ eandem conclusionem considerent, & non communicent in subiecto, neque in passionibus.

Circa quartam cõclusionẽ dubitatur, quoniã cùm de communibus & propriis scientiarũ tractaretur dictũ fuit, ꝙ ea, quæ cõmunia sunt pluribus scientiis, cõmunia sunt eis vt principia, non tamẽ propria, de quibus modo diximus, quòd distinguũt sciẽtias, & quòd scientiæ non cõmunicant secundũ subiectum, nec secũdum passiones. Modo autẽ dicitur, quòd diuersarum scientiarum potest esse vnica conclusio, vt etiam expresse videmus in philosophia naturali, & astrologia circa istam conclusionem, terra est rotũda: aduersantur siquidẽ inuicem hæc duo dicta. Si nanque vnica conclusio diuersarũ est scientiarũ, oportet diuersas scientias communicare & in subiecto & in passione, & si scientiæ non communicãt secundum subiecta, nec secundum passiones impossibile est vnicã conclusionem diuersarum esse scientiarum. Ad hoc dicitur, quòd hæc duo dicta sane intellecta simul stant, quoniam non communicatio scientiarum in subiecto, & passionibus intelligitur, quo ad idem subiectũ formaliter, & similiter quo ad passionẽ eandẽ formaliter, & non quo ad identitatẽ materialem

Supra t. com. 20.

eorum, communicatio autem scientiarum in vnica cõclusione, quę modo traditur, intelligitur quo ad eandẽ cõclusionem materialiter & nõ formaliter. Diximus (siquidẽ superius) ꝙ scientię non cõmunicant secundũ subiecta formaliter sumpta, nec secundum passiones formaliter sumptas, id est, quod impossibile est idẽ subiectum sub eadem ratione formali cadere sub diuersis scientiis, & similiter impossibile est eandẽ passionem sub eadem ratione formali demõstrari à diuersis sciẽtiis. Nunc autẽ dicimus quòd possibile est vnius subiecti (materialiter tamen) & similiter vnius passionis materialiter, id est sub diuersis rationibus diuersas esse sciẽtias. Cõstat autem hæc non opposita esse: ꝙ autẽ ita sit vt dicimus, declaratur in exẽplo adducto: hæc conclusio, terra est rotunda demõstratur à naturali & ab astrologo, sed à naturali terra in eo, ꝙ terra consideratur, & rotunditas vt terminus corporis physici, & propterea terrę passione, id est grauitate vt medio ad illã conclusionem vtitur. Ab astrologo verò terra non vt terra, sed vt corpus in tali situ luminaribus oppositũ cõsideratur & rotunditas vt corporis sic interpositi vel situati figura, vnde per vmbram luminariũ rotunditatẽ terræ demonstrat, &c. Vniuersaliter igitur dicimus, ꝙ quia non incõuenit scientias cõmunicare secundum passiones materialiter, & formaliter est impossibile, vt ex hoc capitulo conuinci potest etiam proteruus, & de rotũditate patet in naturalibus & mathematicis, & mediis sciẽtiis, & similiter secundum subiecta, vt de quãto patet: ideo quando dicitur, ꝙ eadẽ cõclusio demonstratur à diuersis scientiis, intelligendum est de eadẽ conclusione materialiter, cuius oppositum nunquam fuit superiùs dictum, & hoc modo multasq; conclusiones probare contingit in naturalibus, quæ probatur à metaphysico, vt substantias immateriales esse, &c.

Cap. 8.

Quomodo augeantur demonstrationes per media, & non per media, sed in post assumendo, & in latus.

c. 12. fi. T. c. 29.

Circa eandem conclusionem. Dubitatur iterum, quia superius dictum est, quòd augentur demõstrationes non per media, sed in post assumẽdo, & in latus, &c. Modo autem docemur augere demõstrationes per media, quoniam media ad scientias diuersas pertinentia neque post assumuntur, imò in textu contra illa, quæ post assumuntur distinguũtur, neque in latus augent, quoniam vt ibi ex textu patet, augmentum in latus ab eodem medio incipit, hic autem diuersa media sunt.

Ad

Ad hoc dicitur dupliciter. Primò, quòd quia augmentũ vnitatem rei aucta nō destruit, sed via est ad entitatis & vnitatis rei maiorem quãtitatẽ, augeri demonstrationes nō sunt dicẽdæ, quæ ex vi ipsius multiplicationis diuersitatẽ scientiarum sortiuntur, sed illæ tantum, quæ eandẽ augent scientiam, & secũdum hoc, quoniam Aristot. superius non de multiplicatione, sed de augmentatione demonstrationũ tractabat, ideo ea quæ dicit in eadem scientia intelligẽda sunt. Tunc enim vt dictum est, augmenti nomen cōsonat: ea verò quæ hic dicit in diuersis accipienda sunt scientiis. Secũdò dicitur quòd vniuersaliter impossibile est augeri demõstrationes per media siue in eadem siue in diuersis scientiis, loquendo de demõstrationibus propter quid, non qualibuscũq;, sed dicentibus causam propriam & immediatam. Quoniam vt ibi declaratum fuit, vnius effectus vnica est propria causa sufficiens, & quòd quando vnica conclusio demonstratur in eadem vel in diuersis scientiis per plura media, quæ non sunt subinuicem, impossibile est esse ambas demonstrationes per causam propriam eiusdem conclusionis, vt patet in exemplo adducto de rotunditate terræ. Prima responsio licet effugiat difficultatem motam, quando media diuersarum scientiarum sunt, nō tamen satisfacit simpliciter, quoniam contingit eiusdem conclusionis media, quæ non sunt subinuicem eiusdem esse scientiæ, vt Albertus hîc dicit, & in exemplo textus habetur, quoniam moueri & quiescere eiusdem sunt scientiæ. Secunda autem responsio, licet saluet, quòd demonstrationes simpliciter nũquam augeantur per media, non tamen dicit, quale augmentum est demõstrationum, quando eadem conclusio per plura media quæ non sunt subinuicem demonstratur, & ideo oportet ex vtraque responsione, vnam conficere sufficientem, dicendo, quòd eandem conclusionem per plura media non subinuicem demonstrari dupliciter contingit: vno modo per media diuersarum scientiarum, & tunc nec augmentum est, nec plura media potissima, &c. Alio modo per medium eiusdem generis subiecti, & tunc augmentum quidem demonstrationum est, sed non per media eius proxima. Patent hæc omnia ex dictis in responsionibus primis, præter penultimum, scilicet, quòd talis multiplicatio sit augmentum, quoniam difficile est videre, quale augmentum sit in latus an in longum. Hoc autem declaratur. Quòd enim sit talis multitudo augmentum patet ex

Vbi supra cap. 12. fi.

Tertia responsio.

ex ipsa augmenti ratione quæ consistit in eiusdem scientiæ quantitatiua extensione,quæ hîc manifestè fit,nec video quòd tale augmentum possit reduci nisi ad augmentum in post assumendo,quoniam cùm cõtingit vnius conclusionis esse plura media non subinuicẽ, nõ magis distant talia media, quàm duo opposita : singulum autẽ oppositorum esse causam ex qua à priore effectus monstrari possit non nisi ordine quodã contingere posse videtur, vt in exẽplo Arist. aliqualiter videmus motum & quietem transmutationem & delectationem inferre.Dicit enim Albertus hîc,quòd in dicto exemplo motus demonstrat in genere causæ formalis & quies in genere causæ finalis : constat autem quòd forma & finis ordine quodam se habent.Nec obstat huic responsioni,quòd coincidere videtur in primum membrum diuisionis factæ in litera, scilicet eiusdem conclusionis possunt esse plures demonstrationes dupliciter,scilicet per media eiusdem ordinis,& diuersorum ordinum, &c. quoniam non idem est dicere media eiusdem ordinis,& media ordinatè respicientia eandem cõclusionem: primum enim sonat media formaliter subordinata , vt subiecta & passiones ordinem adinuicem habent:secundum autẽ hoc non asserit,sed tantummodo ordinem quem respectu conclusionis talia media habent insinuat qui absque formali subordinatione mediorum inter se stat.

Circa illa verba,quæ in declaratione eiusdem conclusionis quartæ dicuntur , quæ in litera sancti Thomæ non habentur, scilicet neutrum de neutro contingit dici mediorum, necesse est enim eidem alicui inesse.

Dubitatur quia implicatio in adiecto videtur cõmitti,cùm dicitur , quòd media diuersorum ordinũ non dicuntur de inuicem,& quòd necesse est eidem vtraq; inesse. Si enim eidem vtraque insunt:ergo adinuicem connectuntur secundũ prædicationem iuxta illam regulam. Quæcunq; eidem sunt eadem inter se sunt eadem. Et si vnum non contingit de altero dici: ergo nec de eodẽ dicuntur. Ad hoc breuiter dicitur dupliciter:primò,ꝙ talia media,quia nõ dicũtur de inuicẽ formaliter,sed subiectiuè,ideo vtrũq; diuersimodè verificatur:secũdò dicitur & est declaratio prioris,ꝙ quia talia media , vt media secundũ se connexionẽ nõ habẽt necessariã,aliter diuersorum ordinum nõ essent,ideo neutrũ de neutro secundũ se cõtingit dici , quia verè in tertio vniuntur effectu aut subiecto , aliter

Primo Physic. t. c.9.

eandem conclusionẽ non inferrent, ideo eidem inesse oportet. Et ex his planiora sunt vltimo dicta in dubitatione pręcedẽti.

De fortuito & sensibili in ordine ad scientiam.

CAP. XXIII.

Eius verò, quod à fortuna, non est scientia per demonstrationem: neque enim vt necessarium, neque tanquã vtplurimum est, quod est à fortuna, sed quod prœter hœc fit. Demonstratio autem est alterius horum: omnis enim syllogismus, aut per necessarias, aut per eas, quæ vtplurimum propositiones conficitur; & si propositiones quidem sunt necessariæ, & conclusio erit necessaria, si verò vtplurimum, & conclusio talis. Quare si id, quod est à fortuna, neque vtplurimum est, neque necessarium, non esset vtique ipsius demonstratio. Neque per sensum est scire: si enim est sensus talis huius, & non huius alicuius, sed sentire necessarium est hoc aliquid & alicubi & nunc, vniuersale verò, quod est in omnibus, impossibile est sentire: non enim est hoc, neque nũc, neque enim esset vtique vniuersale: quod enim semper & vbique vniuersale esse dicimus. Quoniam igitur demonstrationes quidem vniuersales sunt, hæc autem non est sentire, manifestum est, quòd neque scire per sensum est. Sed planum quòd & si esset sentire triangulum, quòd duobus rectis æquales habet angulos, quæreremus vtique demonstrationem, & non quemadmodum dicunt nonnulli, sciremus: sentire quidem enim necesse est singulare, scientia verò est in cognoscendo vniuersale. Quare & si supra Lunam essemus, & videremus obiectam terram, non vtique sciremus causam defectus, sentiremus enim nunc quòd deficit, & non propter quid omnino, non enim erat sensus ipsius vniuersalis, sed ex eo, quòd speculamur hoc plerunque contingere, vniuersale vtique venati demonstrationem habemus: ex singularibus enim pluribus vniuersale manifestum est. Vniuersale autem honoratum est, quoniam significat causam: quare de talibus vniuersalis notitia honoratior est sensibus, & intellectione, quorumcunque altera est causa: sed de primis est alia ratio. Manifestum igitur est, quòd impossibile est sentiendo aliquid scire demonstratiuorum, nisi quispiam sentire hoc dicat scientiam habere per demonstrationem: sunt tamen nonnulla, quæ referuntur in sensus defectum in problematibus, quædam enim, si videremus, non vtique quæreremus, sed non tanquam scientes, eo quod videmus, sed vt habentes vniuersale ex eo, quòd videmus: quemadmodum si vitrum perforatum videremus, & lumen permeans, planum vtique esset, & propter quid comburit, & ex eo planè, quia videremus fieri seorsum in vnoquoque, intelligeremus simul, quòd in omnibus sic est.

Summa

Summa hu ius capituli hæc est.

Prima cõclusio. Fortuitorum non est scientia per demonstrationem: probatur à priori. Quoniam omne scibile est necessarium, aut sicut frequenter: fortuitum autem extra hæc fit: probatur maior, quia omnis syllogismus demõstratiuus, aut est per necessarias, aut eas, quæ sunt tanquam frequenter propositiones, & si præmissæ sunt necessariæ cõclusio est necessaria, & si præmissæ sunt vt frequenter conclusio vt frequenter, &c.

Secũda cõclusio. Cognoscere per sensum non est scire. Probatur à priori, quoniam demonstrationes vniuersalium sunt. Sentire autem vniuersalia nõ contingit, probatio huius secundi. Quoniam licet sensus talis huius & non huius alicuius sit sentire, tamen necesse est hoc aliquid & vbi, & nunc, vniuersale autem est vbique, &c.

Tertia cõclusio. Si contingeret sentire triangulum duobus rectis æquales habere angulos, quæreremus tamen demõstrationem, & non sciremus, sicut quidam fatentur, probatur à priori. Quoniam sentire necesse est singulariter, scientia autẽ est in cognoscendo vniuersale. Declaratur secunda à signo, quoniam si in Luna existentes videremus obiectã terram nõ vtiq; sciremus vniuersalem causam defectus: probatur, quia sentiremus, quòd nunc deficit, sed nõ propter quid omnino: probatur, quoniam sensus nõ erat vniuersalis, sed ex consideratione multorũ singularium vniuersale venantes, demonstrationẽ facimus, &c.

Quarta conclusio. Demonstratio honorabilior est sensibus & cognitionibus quorumcunq; causa est: probatur à priori. Quoniam vniuersale honorabile est, quia causam ostendit, &c.

Responsio. Sunt quædam reducta ad sensus defectum in propositis, ita si videremus non inquireremus, non tanquam scientes in videndo, sed tanquam habentes vniuersale in eo, quòd videmus. Primum patet. Si videremus lumen pertransiens vitrum perforatum, &c. Secundum verò patet, quia videntur seorsum ea quæ sunt in vtroque vitro. Scire autem est simul, quoniam in omnibus sic est, &c.

Series autem hæc est.

Obiecti ipsius scientiæ naturã plenè declaraturus fortuitum & sensibile ab eo excludere intendit & duo facit: primo nanq; vnica cõclusione fortuitum expellit: secunda in toto residuo sensibile excludit tali ordine: secunda conclusione directè illud à scibili separat: tertia autem Heracliti imitatores

res arguit eorum motiuum soluens: quarta sensui scientiam præfert, fortè quia altius sensu illi nihil nouerant, & vltimo alteri eorum obiectioni tacitæ satisfacit, &c.

Circa ea, quæ dicuntur in prima conclusione ab Arist. & addita à S. Tho. duo aduertēda censeo. Primum est, quòd doctrina tradita superius in capitulis, quarto sexto & nono: de propositionibus de omni & necessariis & sempiternis ex hoc textu autoritatis robur trahit, expresse siquidem distinguit Aristoteles hîc propositiones demonstrationis in necessarias simpliciter & necessarias vt frequenter. Secundum notandum est quòd S. Tho. in his (quæ vt frequenter fiunt) duplicem modum demonstrandi tradit. Vnum in quo seruatur necessitas simpliciter, & his à posteriori ordine generationis, priori autem ordine naturę forma & fine, scilicet incipit. Alium in quo non inuenitur necessarium simpliciter, sed vt frequenter & hic opposito modo se habet, quia incipit à prioribus via generationis, & hic est modus de quo intelligenda sunt quæ in supradictis capitulis dicta sunt.

Circa t. c. 8.
Circa t. c. 15.
Circa t. c. 22.
Cap. 4. 1. no. c. 6. fol. secūdi dubij, cap. 9. circa finē.

Quomodo sensus vniuersalis, sentire verò singularium sit.

Circa secundam conclusionem aduertendum est, quòd ex in expositione rationis adductæ ad illius probationem S. Tho. multū à cōmuni sensu, & fortè litera distat: in principio siquidem illius rationis textus noster dicit. Si enim est sensus talis huius & nō huius alicuius, tamen sentire necesse est hoc aliquid, & vbi, & nunc exponit S. Tho. quòd sensus cognoscit quale, & nō substantiā, & quia qualitates quæ sentiuntur afficiunt singulares substantias in determinato loco & tempore, ideo sentire necesse est hoc aliquid alicubi, & nunc, &c. Albertus autē & omnes (vt opinor) alij, licet fortè inter se in modo exponendi differāt, in hunc tamen sensum prorumpunt, scilicet, ꝙ licet sensus sit vniuersalis, sentire tamē est singularis. Et fortè tāta est diuersitas orta sensuū propter varietatē translationum, cuius signū est quod S. Tho. legit illud assertiuè: nos autē conditionaliter legimus vel aduersariuè. Videtur autem mihi, ꝙ intentioni Arist. in hoc loco magis seruiat prima expositio sanioribus verbis prolata, quàm prima. Quoniam ex vniuersalis & singularis cognitione procedit ad differētiam ostendendam inter scientiā & sensum, & non ex substantiæ & accidētis cognitione. Vtraque tamen expositio vera est, & possunt vniri ita quòd idē sonēt quo ad vim rationis. Si intelligamus

mus per substantiam, & quod quid est, ipsam cuiusq; rei naturam, siue sit substantiæ, siue accidentis natura, & per qualitates sensibiles intelligamus eas singularizatas & non quidditatiuè: & secundũ hoc nulla dissensio processuũ cõmissa est, sed magna diuersitas expositionum relinquitur S. Tho. exponẽte negatiuè, ꝙ sensus sit ipsius quod quid est, seu vniuersalis, & aliis exponẽtibus affirmatiuè, cõditionaliter tamen vel aduersatiuè. Et licet verba S. Tho. prima facie suprà expositũ sensum nõ ferant, diligenter tamen inspecta illũ nõ respuũt, vt patet ex eo ꝙ copulatiuè addidit quod quid est ad substantiã dicẽs. Non enim obiectũ per se sensus est substãtia, & quod quid est. Insinuasse enim ex hoc videtur, ꝙ de substãtia & vniuersaliter de quod quid est loquebatur. Hęc autem ideò dixerim vt ostenderẽ nõ alienũ ab expositione S. Tho. esse textum nostrũ, nec alienã à doctrina eius esse expositionẽ aliorũ. Verum enim est quod sensus & sentire, id est potẽtia sensitiua & eius hęc operatio, differũt in hoc, quòd sentire nõ terminatur nisi ad hoc certũ singulare. (Visus enim nunquam videt quin hoc certũ coloratũ videat) ipsa autẽ vis sensitiua non est determinata ad hoc vel illud definite sentiendũ, sed vniuersaliter potest hoc vel illud sentire. Oculus enim non est determinatus ad hoc magis quàm ad illud lucidum vidẽdum, sed potest quodcunque sibi lucidum offeratur videre, & propter hoc dicitur, quòd sensus est vniuersalis: sentire autem est singulare.

Sed hic euitationem errorum, & proprietatẽ sermonis est aduertendũ, quòd magni refert dicere sensus, puta oculus est coloris vniuersalis, & dicere, oculus est coloris vniuersaliter. Primum enim est falsum, quoniã sonat, quòd sensus obiectũ, ad quod terminari potest est color indutus vniuersalitatem, quod est impossibile, hoc nanq; est propriũ intellectus. Secundum autẽ est verũ, quoniã visus non est determinatus ad hũc, vel illum colorem videndum, sed potest quemcunque sibi oblatum colorem videre. Vnde hæc tria sentire, sensus & intelligere siue scire, ita differunt, ꝙ nullũ sentire in rerum natura inuenitur quin sit huius determinati singularis. Sensus autẽ inuenitur ad multa singularia indeterminatus, sed in vniuersale non potest: scire autem ad vniuersale terminatur. Et hoc intendit Aristoteles dicens, quòd si sensus sit talis huius: & non huius, sentire tamen necesse est singulare. Propter quod notanter non dixit & si sensus vt vniuersalis, sed & si

sensus

sensus sit talis huius & non huius, &c. Intendens (per ly talis) obiectum quod qualitas est, & per ly huius & non huius diuersa illius obiecti singularia, vt profundè scrutatus est Albertus, &c. ac si diceret: licet sensus sit obiecti non in vno tantùm, sed in pluribus singularibus, quod idem sonat cum eo, quod vnico vocabulo diximus, sed obiecti vniuersaliter, & secundum hunc sensum clarè tota intentio Aristotelis habetur, nec aliqua ambiguitas oritur, quomodo sensus sit vniuersalis, &c.

De diuersitate principiorum in demonstrationibus.

CAP. XXIIII.

EAdem verò principia omnium esse syllogismorum impossibile, primum quidē logicè considerantibus: hi quidem enim veri sunt syllogismorum, illi autem falsi: quanquam enim liceat verum ex falsis syllogizare, sed semel hoc fit: veluti si A *de* C *verum, medium autem* B *falsum, neq; enim* A *ipsi* B *inest, neq;* B *ipsi* C: *sed si harum media accepta fuerint propositionum, falsæ erunt propositiones, eò quod omnis conclusio falsa ex falsis est, vera autem ex veris, altera autem sunt falsa & vera. Postea neq; falsa ex eisdem sibiipsis: est enim falsa adinuicem & contraria & impossibilia simul esse, veluti iustitiam esse iniustitiā, aut timorem, & hominem equum, aut bouē, & æquale, aut maius, aut minus. Ex positis verò sic, neque enim verorum eadem principia omnium, altera enim multorum genere sunt principia, & neque conuenientia, quemadmodum vnitates punctis non cōueniunt; illæ enim non habent positionem, hæc autem habent. Necesse autem est, aut in media conuenire, aut sursum, aut deorsum, aut hos quidē intro habere, illos autem extra terminorum. Sed neque communium principiorum possunt esse aliqua, ex quibus omnia monstrabuntur: (dico autem communia, veluti omne affirmare, aut negare: genera enim entium altera sunt, & hæc quidem quantitatibus, illa verò qualitatibus insunt solis, cum quibus monstrantur per communia. Amplius principia non multò pauciora sunt conclusionibus: principia enim propositiones sunt, propositiones verò aut ipsius assumpti termini, aut iniecti sunt. Amplius conclusiones sunt infinitæ, termini verò finiti. Amplius principia hæc quidem ex necessitate, illa verò contingentia. Sic igitur considerantibus impossibile eadem esse, aut finita infinitis existentibus conclusionibus. Si verò aliter quodammodo dicat aliquis, vt quòd hæc quidem geometriæ, illa vero ratiociniorum, illa autem medicinæ: quid vtiq; esset, quod dicitur aliud, præterquam quòd sunt principia scientiarū? dicere autē eadē esse ridiculum*

est, quoniam hæc sibiipsis eadem essent: Sic enim omnia fiunt eadem. Sed neq; ex omnibus monstrari quodlibet idem est quærere omnium esse eadem principia, valde enim fatuum est neque enim in manifestis doctrinis hoc fit, neque in resolutione possibile est: immediatæ namque propositiones principia sunt, altera autem conclusio assumpta fit propositione immediata. Si verò quispiā diceret primas immediatas propositiones eadem esse principia, vna in vnoquoque genere est. Si verò neque ex omnibus, tanquā oporteat monstrari quodcunque, neque ita altero, tanquam sit vnaquæque scientia altera, derelinquitur, quod cognata sint principia omnium, sed ex his quidē hæc, ex illis autē illa. Manifestū autē & hoc est, quod non cōtingit, monstratū nāq; fuit, quod alia principia genere sunt differentiū genere. Principia enim duplicia sunt, ex quibus, & circa quod: quæ quidē igitur ex quibus cōmunia sunt, quæ autē circa quod, propria, vt numerus magnitudine.

Summa huius capituli hæc est.

Conclusio principalis. EAdē esse principia omniū syllogismorū est impossibile: probatur dupliciter: primò logice multiplici cōclusione.

Prima cō clusio particularis. Syllogismorum verorum & falsorum non sunt eadē principia, probatur à priori. Quia veræ ex veris, falsæ ex falsis conclusiones sunt, alteræ autem sunt propositiones veræ & falsæ.

Exclusio. Si contingit ex falsis verum syllogizare, hoc tantùm semel fit. Declaratur, quoniam in prosyllogismis media illorum propositionum assumentibus, pro omni falsæ erunt præmissæ: probatur, quia omnis conclusio falsa ex falsis est: declaratur in terminis A primo, C tertio verè adunatis, B medio vtrique extremorum falso coniuncto.

Secūda cō clusio particularis. Syllogismorum falsorum non sunt eadem principia: probatur à priori, quoniam contingit falsas conclusiones inter se contrarias, & incompossibiles esse, & ex positis sic sunt.

Tertia cō clusio particularis. Syllogismorū verorū non sunt eadem principia: probatur: primò, quia diuersorū genere altera sunt principia. nec conueniret, vt patet de vnitatibus ex punctis. Syllogismos autem ex eisdē principiis necesse est aut in media, aut in sursum, aut in deorsum conuenire: probatur, quoniā hi habent terminos medios interius, hi autem exterius, &c. secundò quoniā nec aliqua communia principia sunt, ex quibus solis omnia demōstrari possunt: probatur, quoniā genera entiū altera sunt, & principia quantitatis solùm, alia sunt à principiis qualitatis solùm, cum quibus per cōmunia fit demonstratio: tertiò, quoniā principia nō multò minora sunt cōclusionibus, quo-

niam principia propositiones sunt, quę termini aut assumpti aut immissi sunt: conclusiones autē infinitæ sunt, licet termini finiti sunt: quartò, quoniā quædam principia sunt necessaria, & quædam contingentia, &c. secundò probatur conclusio principalis multiplicē oppositi sensum destruendo: & primò, quoniam si tenendo eadem omniū principia concedatur alia esse principia geometriæ & medicinæ, cōceditur diuersa esse scientiarū principia, & consequenter ridiculū est dicere quòd eadem sint, quoniā cùm eadē eisdem sint eadē, omnia essent eadem: secūdò, quoniam si teneatur ex omnibus syllogizare quodcū; quod est omniū quærere principia eadem, multum insipiēs est: probatur, quoniā nec in manifestis doctrinis nec in resolutione hoc est possibile: ꝓbatur, quoniā altera fit cōclusio accepta altera propositione immediata: principia enim propositiones immediatæ sunt: tertiò, quia si aliquis dicat, primas immediatas ꝓpositiones esse principia, sciat vnū in vnoquoq; genere exigi, &c. quartò, quoniam si non ex omnibus quodlibet sequitur, ꝙ neq; erit ex alterius principiis hęc probare: sed erunt vniuscuiusq; altera: quintò, quoniā si id quod relinquitur. s. principia omniū esse proxima teneatur, & cum hoc ex his hęc, ex illis verò illa, manifestum est, quòd hoc non contingit, quoniā iam monstratum est, ꝙ differentiū genere altera sint principia genere: principia enim secundaria sunt ex quibus & circa quod, illa communia, ista propria sunt, &c.

Series autem hæc est.

QVONIAM scientias principiorum diuersitate distinxerat, intendit in hoc cap. ostendere, ꝙ impossibile sit omnium demonstrationum esse eadem principia, & duo facit, quia primò ostendit hoc logicè facta distinctione syllogismorum in veros & falsos, ex eorum inter se differentia triplici conclusione subseruiente, post quarum primam excludit obiectionem, quæ contra illam fieri poterat: secundò probat principalem conclusionem quinque oppositi sensus opiniones secludendo. Subdens postremò de quibus principiis loquatur.

Quomodo principia non multò pauciora sint ipsis conclusionibus.

CIrca rationes adductas aduertendū est, ꝙ licet absq; textus corruptione plurificari possint, quoniā facilè patet tā primā, q̄ tertiā in duas diuidi posse: visum tamen est mihi ob reuerentiā diui Tho. ad eū reducere numerū, & quāuis tertia

ratio minus consideratibus videatur malè adunata. subtiliter
tamen scrutantibus oppositum videbitur. Ait nanq; Alphara-
bius ꝙ per multò plus infinitus excessus apud philosophos si-
gnificatur,& similiter per non multò minus, defectus non in-
finitus denotatur. Et propterea in eadem ratione legi debet
vtrunq;, scilicet infinitas conclusionū, & non multò minora
principia, ac si apertè dixisset, ꝙ principia non sunt infinitè
excessa secundū numerū ab ipsis conclusionibus, sed conclu-
siones sunt infinitę: ergo & principia sunt infinita:& cōsequē-
ter nō sunt eadē omniū,& secūdū hæc id qđ subditur. s. termini
autē sunt finiti, aduersatiuè legendū est, vt S. Tho. exponit. Ad
euidentiā autē numeri principiorū, sciendū est, quòd quædā
propositiones sunt principia tantū, quædā cōclusiones tātùm,
quædam cōclusiones & principia. Primæ nanq; propositiones
principia sunt & non cōclusiones: aliter priores haberent: vl-
timæ autē cōclusiones & non principia: aliter posteriores ha-
berēt: mediæ autē & principia posteriorū & cōclusiones prio-
rum sunt. Et secundū hoc æqualis est numerus principiorū &
conclusionū in mediis,& tota inæqualitas consistit in excessu
extremorū. Et ideò non multò minora principia cōclusioni-
bus sunt. Si enim omnes mediæ propositiones cōclusiones es-
sent & non principia, principia remanerēt paucissima. Nunc
autē quia (vt dictū est) in mediis nō est inæqualitas, principia
ampliantur vsq; ad vltimas cōclusiones, quę quia plures sunt,
quàm primæ propositiones in quocūq; ordine, quæ principia
tantùm sunt, ideò pauciora quidē sunt principia conclusioni-
bus, sed non multò,& hoc S. Tho. dicit, licet libri incorrecti
oppositum ostendant,& hoc Arist. intendere videtur, ibi assu-
mēs, quòd principia propositiones sunt: propositiones autem
sunt termini aut immissi, aut assumpti: quasi diceret, ꝙ ideò
principia non sunt multò pauciora, quia principia nō solùm
sunt primæ propositiones, sed illæ, quæ sunt termini immissi
in prima figura, aut assumpti secūda & tertia, id est, sed etiam
inter principia annumerātur omnes præmissæ, quæ ex termi-
nis immissis, aut assumptis fiūt, est siquidem prædicatio cau-
salis terminorum de propositionibus & non identica, &c.

Eisdem eadem quomodo eadem inter se sint.

Circa primam rationem secundi processus, esset quæren-
dum quid veritatis habeat illa maxima, scilicet, eadem
eisdem sunt eadem: sed quoniam præsentis negotij limites
exit,

exit, sufficiat pro nunc quòd intelligitur eo modo identitatis inter se extrema adunari, quo in tertio vnum sunt, vt si in vno sint eadem genere inter se eadem genericè sunt, & sic de aliis, & hoc sufficit Aristot. intentioni in hoc loco, quoniam nihil aliud intendit nisi deducere ad hoc, quòd omnes conclusiones essent eædem genere, si principia eadem haberent, &c.

Omnium quomodo eadem esse principia dicantur.

CIrca totum secundum processum, qui analyticus à Sancto Tho. dicitur, ad demonstrationum principia descendit: illo nanque Arist. probat non eadem esse principia omnium demonstrationum, aduertendum est, quòd licet nouo modo introductus videatur à nobis textus in eius summa atque serie, non tamen falsò aut extortè aut incongruè distinctus apparet, imò quoniam mens mea multis diebus inquieta & solicita erat circa huius textus ordinem & sensum, adeò vt de eius claro intuitu desperarem, tandem mutuò acceptis commentariis Boëtij, quæ non nisi in principio, & hinc vidi, excitata est in me expositio supradicta, & nunc declaranda, non quòd ex Boëtio illam sumpserim, sed quòd ex quibusdam eius verbis commota sunt phantasmata sic, &c. Imaginandum ergo ex sex modis aliquos dicere posse omnium demonstrationum eadem esse principia: primò absolutè, & hunc sensum antequam hunc secũdum processum aggrediatur Arist. destruxit: secũdò sophisticè, vt dicatur esse alia principia medicinæ, & alia rhetoricæ, quia tamen tam hæc quàm illa sunt principia, ideò omnium eadem sunt principia: & hunc sensum in principio huius secundi processus elidit: tertiò, vt quia ex omnibus conclusionẽ quamlibet monstrari posse tenetur, ideò eadem omnium dicuntur eadem principia, & hunc sensum tertio loco excludit: quartò, vt quia ex primis dignitatibus omnia demonstrantur, ideò omnium principia eadem dicantur, & hunc sensum tertio locò remouet: quintò, vt quia ex quolibet omnia demonstrari teneantur, ideò omnium eadem principia dicantur, & hunc sensum quarto loco destruit: sextò, vt quia omnium principia proxima esse credatur, ideò omnium eadem principia dicantur, & hunc sensum quinto loco repellit. Si autem alicui hæc non placent, inueniat melius pro se & pro me.

De comparatione scientiæ ad alios habitus intellectus.

CAP. XXV.

Scibile autem & scientia differunt ab opinabili & opinione, quoniam scientia quidem vniuersalis & per necessaria: (necessarium verò non contingit aliter se habere) sunt autem nõ nulla vera quidem, quæ contingunt aliter se habere, planum igitur, quòd circa hæc quidem scientia non est, essent enim impossibilia aliter se habere, possibilia aliter se habere. Verùm enimuero neque intellectus (dico enim intellectum principium scientiæ) neque scientia indemonstrabilis: hoc autem est acceptio immediatæ propositionis. Verus autẽ est intellectus, & scientia, & opinio, & quod per hæc dicitur: quare derelinquitur opinionem esse circa verum quidem, vt falsum, contingens autem, & aliter se habere: hoc autem est acceptio immediatæ propositionis, & non necessariæ. Et confessum autem est sic apparentibus, nanque & opinio incertum est, & natura talis. Ad hæc autẽ nemo putat opinari, quãdo existimet impossibile aliter se habere, sed scire: sed quando esse quidem sic, sed tamen & aliter, nihil prohibet tunc opinari, tanquam quòd talis opinio sit. Necessarij vero scientia est, quomodo igitur est idem opinari & scire? & propter quid non erit opinio scientia, si quis ponet, omne, quod nouit, contingere opinari? consequetur enim hic quidem sciens, ille vero opinans per media, quousque ad immediata venerit: quare, si quidem ille nouit, & qui opinatur nouit, quemadmodũ enim & quòd opinari est, & propter quid, hoc autem ipsum medium. An siquidem ita suspicabitur non contingentia aliter se habere, quemadmodum se habent diffinitiones, per quas sunt demonstrationes, nõ opinabitur, sed sciet: si autẽ vera quidem esse, non tamen hæc vtique ipsis inesse secundum substantiam, & secundum formam, opinabitur, & non sciet: verè ipsum quòd, & ipsum propter quid, siquidem per immediata opinabitur, si autem non per immediata, ipsum quòd solum opinabitur. Eiusdem verò opinio, & scientia non omnino est, sed quemadmodum & falsa & vera eiusdem quodammodo sunt, ita & scientia & opinio eiusdem, etenim opinionem veram, & falsam (vt nonnulli quidem dicunt) eiusdem esse, absurda contingit eligi, & alia, & non opinari, quod opinatur falsò. Quoniam verò idem pluribus modis dicitur, est quidem vt contingit, est autem vt non: commensurabilem nanque esse diametrum vere opinari absurdum est, sed quòd diameter, circa quam opiniones, idem, ita eiusdem est: quod quid autem erat esse vtique secundum rationem non est idem, consimiliter autem & scientia & opinio est eiusdem, hæc quidem enim sic animalis, vt non contingat non esse animal, illa vero vt contingat, veluti si hæc

si hæc quidem quòd hominis est, illa verò hominis quidem, non autem quòd hominis: idem enim est, quoniam homo, hoc autem sic non idem. Manifestum autem est ex his, quòd neque opinari simul idem & scire contingit, simul enim habere posset suspicionem, quòd aliter se habere, & non aliter, idem esset, quod non contingit, in alio quidem enim vtrunque esse contingit eiusdem, vt dictum est, in eodem autem non sic possibile est: habebit enim suspicionem simul, vt quòd homo esset, secundum quòd animal; hoc enim esset non contingere esse non animal, & non secundum quòd animal, hoc enim esset sic contingere. Reliqua verò quomodo oporteat distribuere & in discursu, & intellectu, & scientia, & arte, & prudentia, & sapientia, illa quidem naturalis, hæc autem moralis speculationis magis sunt. Solertia verò est bona quædam coniectatio in non perspecto tempore medij, veluti si quispiam videns, quòd luna splendorem semper habet ad Solem, celeriter excogitauit propter quid hoc, quoniam propter id, quod splendescit à sole, aut disputantem cum diuite, nouit, quoniam fœneratur, aut propter quid amici sunt? quoniam inimici eiusdem. Omnes enim causas medias videns summas cognouit: splendidum esse ad solem sit in quo A, splendere à sole, in quo B, luna, C inest itaque, lunæ quidem ipsi C ipsum, B splendere à sole; ipsi autem B ipsum A ad hoc esse splẽdidum, à quo splendet: quare & ipsi C inest ipsum A per B.

Summa huius capituli hæc est.

Scibile & scientia differunt ab opinabili & opinione, &c. Probatur tripliciter. Primo à priori, quoniã intellectus, scientia, & opinio; & quòd per hæc dicitur vera sunt: sed nec scientia verorum contingentium est, quoniam vniuersaliter, & per necessaria est: & consequenter si esset contingentiũ impossibile se aliter habere esset possibile aliter se habere; nec intellectus principium scientiæ verorum contingentium est, quoniam scientia indemonstrabilis est: probatur, quoniã acceptio est immediatæ propositionis: opinio autem circa verũ & falsum est, contingens aliter se habere, &c. & ipsa est acceptio immediatæ propositionis & non necesse. Secundo quoniam consentaneum est apparentibus: opinio enim sonat incertum quid, & naturam huiusmodi. Tertio quoniam nullus arbitratur opinari cùm existimat impossibile aliter esse, sed potius scire, & per oppositum existimans posse aliter esse arbitratur se opinari, &c. tanquam scientia sit necessarij, & opinio contingentis, &c.

Conclusio principalis.

Qualiter est idem opinari & scire, &c.

Quæstio secunda. Qualiter non erunt idem opinio & scientia.
Si quis posuerit omne opinari, aut saltem nihil esse scitum, quod non contingit opinari.

Quæstio prima. Consequenter & sciens & opinans per media quousque immediata veniant, probatur: quoniam est opinari, & quia & propter quid. quod medium sonat, opinans ergo sciuit &c.

pro prima quæstione. Si arbitrabitur non contingentia aliter se habere sicut se habent diffinitiones, per quas fiunt demõstrationes, non opinabitur; sed sciet. si autem vera quidem, non tamen hæc eis inesse secundum substantiam, vel secundum speciem nõ sciet vere, sed opinabitur, quia & propter quid. Si enim per immediata, propter quid, & si per non immediata, quia &c.

pro secunda quæst.

solutio secundæ quæstionis.

solutio primæ quæstionis. Sicut opinio vera & falsa non eiusdem penitus, sed eiusdem quodammodo sunt, sic & scientia & opinio nõ eiusdem penitus, sed eiusdem quodãmodo sunt, declarantur singula. Et primo prima pars primi, quoniam eiusdem secũdum subiectum & rationem, opinionem veram & falsam esse, sicut dicunt quidam, multa inconuenientia inducit, & hoc, scilicet non opinari quod opinatur falso, secundo secunda pars primi. Quoniam idem multipliciter dicitur, & secũdũ vnum modum identitatis contingit; & secundum alium non, eiusdem enim secundum subiectum contingit veram & falsam esse, eiusdem autem secundum quod vnicuique causat esse secũdũ rationem non cõtingit. Sicut diametrum cõmensurabilem esse, nõ contingit vere opinari, sed de diametro circa quod opiniones sunt contingit vere opinari. tertio principale intentum. secundo propositũ, scilicet quod sciẽtia & opinio nõ sunt eiusdẽ omnino sed quodãmodo, sicut & c. quoniã sciẽtia est alicui⁹ quod sit tale ex necessitate, puta quod homo sit id quod vere hominis est, opinio verò, quod sit tale, sed nõ ex necessitate, sed contingat aliter se habere, puta ꝙ homo sit quod nõ vere hominis est, & sic sunt eiusdẽ sciẽtia & opinio, quia hominis, sed non omnino, quia non eadem ratione.

Corr. conclusio. Non contingit simul eiusdẽ idẽ scire & opinari probatur, quoniã simul idem haberet opinionẽ eiusdem, aliter habẽdi, & nõ aliter habendi, quod est impossibile, vt quòd homo esset quòd vere est animal, & contingat non esse animal, &c.

Corr. secũda cõclusio. In alio & alio contingit esse scientiam & opinionem eiusdem sicut dictum est, &c.

Exclusio. Quomodo oporteat distribuere in rationẽ & intellectum, & art

& artem & prudentiam & scientiam, & sapientiam, hæc quidem physicæ, illa vero ethicæ speculationis magis sunt &c.

Solertia est subtilitas quædam in non prospecto tempore medij &c. vt videns ꝙ luna semper cõuersa ad solẽ lumen habet, statim intellexit propter quid, quia, scilicet illustratur à sole. Et videns disputantẽ cum diuite cognouit, quia accommodatum est. Et videns inimicos, amicos cognouit, quia inimici eiusdem, declaratur diffinitio, quoniam solers omnes causas medias videns, cognouit & vltimas: ordinatur autem medium solertis iuxta primum exemplum in syllogismo in terminis A primo: B medio: & C tertio, in primo primæ &c.

Diffinitio.

Series autem hæc est.

INTENDENS distinguere scientiam ab aliis habitibus intellectus, tria facit. Primo distinguit ipsam & eius obiectũ ab opinione & suo obiecto. Secundo circa eorum distinctionem quæstiones duas mouet & soluit, vt ordinauimus, addẽs duas annexas cõclusiones considerantes scientiam & opinionem in ordine ad opinantes & scientes. Tertio præexcusando se ad declarationem distinctionis scientiæ ab aliis habitibus intellectus de solertia determinat diffinitiue exemplariter declarans in diuersis rerum ordinibus &c.

Vera scientiæ ab opinione distinctio.

CIrcá principium capituli, vbi assignatur differentia inter scientiam & opinionem ex necessitate & contingentia &c. Dubitatur dupliciter. Primo quia nõ apparet verum, ꝙ scientia & opinio differant propter hoc, quòd scientiæ obiectũ sit verum necessarium, opinionis autem verum cõtingens, vt in litera dicitur. Ex quærimur nanq; ꝙ multarũ opinionum obiecta sunt vera necessaria, vt patet in opinionibus oppositis. De corporũ cœlestium materia motibus &c. Cum enim oporteat contradictionis alterã partẽ esse veram, necesse est alteram veri necessarij esse, quoniam ibi nihil contingens est &c. Secũdo quia S. Tho. in prima secundæ q. 67. expresse determinat, ꝙ sciẽtia & opinio nõ differunt ex parte obiecti, nec ex parte medij, sed ex parte subiecti. Aristoteles autẽ hic ex parte obiecti differentiã inter eas ponit &c. Ad euidẽtiam huius dubitationis, quoniã facilis nõ est. Primo dicendum est absolute quid tenendũ sit de differẽtia inter scientiam & opinionẽ. Deinde quid intẽdat hic Arist. & quomodo S. Tho. non dissentit ab eo. Vt autẽ certa cognitione percipiatur quod in-

prima secundæ, q. 67. ar. 3. c.

tendimus à quid nominis est inchoandũ. Opinio vt in textu dicitur incertam cognitionẽ sonat. Incertam autẽ non, quòd ita ambigua sit, quòd ad neutrá partem cõtradictionis declinet, sed quia ita alteram partẽ cõtradictionis cognosci, vt de opposita veritate formidet, tales liquidẽ nos esse experimur opinantes. Scientia autem (Extenso vocabulo) ad cognitionem principiorũ immediatorum, certam vnius partis cõtradictionis cognitionẽ sonat, adeò vt de opposito possibilitate nulla etiam suspicio relinquatur. Certitudo autẽ in cognitione, non nisi ex cogniti euidẽtia est. Infra limites siquidem intellectus & eorũ quæ ipsum perficiunt discurrendo nulla alia causa certitudinis in cognitione inuenitur, nisi prędicta. Nec mihi aliquis obiiciat certitudinem fidei non esse ex euidẽtia obiecti. Quoniam talis certitudo non est intellectus vt sic, sed vt stat sub imperio voluntatis, propter quod fides inter virtutes intellectuales numerari non potest, &c. Ex euidentia igitur cogniti certitudo intellectualis est, & consequẽter ex ineuidentia incertitudo, & quoniam euidentia alicuius complexi dupliciter cõtingit, scilicet vel ex propriis terminis, vt patet in primis principiis, & ex alicuius necessaria connexione visa, ad prima principia, ideo omnis cognitio certa, vel est circa principia ex terminis nota, vel conclusiones, in illa resolubiles, & resolutas, &c. In euidentia autem alicuius complexi, quoniam per priuationem eorũ quæ euidentiam faciunt, sic multipliciter etiam contingit, vt patet de suspicione, & æstimatione, & opinione, vt S. Tho. in procemio huius libri dilucide docet. In opinione fit, ex eo quòd vel termini ipsi propositionis, vel connexio cõclusionis, ad propositiones alias, quæ certę sunt, prę se ferunt alterá contradictionis partẽ determinatam, alteram deiiciendo, sed non necessario, &c. Differunt ergo scientia & opinio, penes euidentiam & ineuidentiam obiecti, ita quòd euidentia scientiam facit, ineuidẽtia autem (talis) opinionem. Notanter autem dico (ineuidentia talis) propter duo, Primo quia non omnis ineuidentia opinionem facit, sed aliqua suspicionem, aliqua existimationem, vt dictum est. Secundo quia non intelligo ineuidentiam priuatiuæ facere opinionem, sed ineuidentiam contrariæ, cùm enim omne manifestatiuum luminis rationem habeat: propter quod & ipse medius terminus lumen conclusionis dicitur, imaginor quòd lumen quo clarent quæcũque cognoscuntur,

In procemio huius primi.

latitudinem non paruam habeat: & quòd secundũ eius diuersam participationẽ, diuersimodè res pateſiant intellectui. Ita quòd quædam sunt quæ tantũ in se luminis, seu manifestatiui habẽt, quòd euidẽtia intellectui sunt per se, vt principia. Quædam per reductionem ad alia vt eorũ cõclusiones, &c. quędam adeo parum habent luminis, vt ad euidentiã nõ sufficiat: sufficiat tamen ad determinationẽ intellectus ad vnã partẽ, quod est ipsum relinquere cum formidine alterius: & hęc sunt opinabilia. Quædam adhuc minus habent, ita vt nec ad vnã partem determinent: licet magis inclinent ad hanc quàm illam, vt suspicabilia. Quædam adhuc minus, &c. Talis ergo gradus luminis seu manifestatiui vel ineuidentiæ seu obscuritatis opinionem facit. Et quoniam talis ineuidentia oritur quandoq; ex natura ipsius rei cognitæ: quando, scilicet ipsum complexum cõtingens est: nullo enim modo incõplexo cõtingenti inuenitur aliquid: vnde suæ cõplexionis euidẽtia ostendi possit, quoniã nec termini eius tale manifestatiuum esse possunt, nec aliquod medium, quoniam contingens est. Quandoque autem oritur talis ineuidentia, ex modica participatione luminis intellectus dum vel propriis terminorum conceptibus vel mediis necessariis carere cõtingit, vel male ordinant media, vel acies intellectus nõ figitur, propter phantasmatis motum, &c. Ideo opinio potest esse de contingentibus, & de necessariis, licet diuersimodè: quia de cõtingentibus est propter ipsius obiecti naturam: quæ sciri non patitur. De necessariis autem propter ipsius intellectus defectum, ad Aristotelis vero intentum descẽdendo dicitur, quòd quia opinabile tali ineuidẽtia cõstat, & duplex est: quoddã ex sui natura, quod scilicet ex natura sua nõ potest esse euidẽs, vt cõplexũ cõtingẽs, & quoddã ex parte intellectus, quod, scilicet licet ex se euidens esse possit, huic tamen & illi ineuidens & incertum est, &c. vt complexum necessarium, &c. ita de opinione dupliciter loquĩ contingit. Vno modo in ordine ad ipsum opinabile secũdum se. Alio modo in ordine etiam ad opinabile quo ad nós, &c. Et si sustinere volumus Aristotelem locutum fuisse de opinione in ordine ad opinabile secundum se, necessarium & contingens nominaliter sumere oportet ex parte obiecti, & dicẽdũ est secundũ ipsum, quòd opinio differt à scientia: quia scientia est veri necessarij, opinio autẽ veri cõtingentis: & cõsequenter etiã falsi, quia verũ cõtingens mutabile est in falsum, &c.

& sim

& similiter cùm dixit, quòd opinio est acceptio propositionis immediatè, non necessariè, intelligenda est contingentis, &c. Si autē sustinere volumus, quòd sermo Aristotelis sit de opinione vtroque modo, tunc profundius dicta Arist. intelligere oportet: & diligenter aduertere, quòd Aristoteles ineuidentiā quam diximus circum loquitur per ly contingens aliter se habere, & euidētiam per ly necessarium, &c. intelligens per necessarium: necessarium in se, & in cognitione nostra (& per contingens verò) contingens in se, vel inappatentia, &c. ita quòd scientia differt ab opinione in hoc, quòd scientia est veri necessarij, vtroque modo, id est, quòd non solum sit necessarium, sed etiam sit visa sua necessitas. Opinio autem est contingentis: altero modo, id est vel propositionis contingentis, vel necesse contingenter, & merito, quia malum consurgit ex particularibus defectibus, bonum autem ex causa integra, & hic sensus est magis dignus Aristotele, quoniam enucleat opinionis naturam. Vnde Magnus Albertus dicit, quòd aduerbialiter accipiendum est ly: non necessariè, cùm in textu dicitur, quòd opinio est acceptio propositionis immediatè nō necessariè. Et S. Tho. dicit in expositione, quòd opinio de his est quæ accipiuntur, vt contingentia aliter se habere, siue sint talia, siue nō, &c. Nec prætermittendum est, quòd opinabile accipi, seu cognosci vt contingens potest dupliciter intelligi. Vno modo, vt (contingentia) concurrat, vt conditio cognita opinabilis, & hoc modo falsum est oportere opinabile apparere vt contingens, nec hoc intelleximus cùm diximus opinabile oportere esse contingens in apparentia saltem, quoniam secundum hunc sensum opinio vera de necessariis esset, non solum diminuta cognitio, sed falsa apprehensio, quoniam apprehenderet necessariū posse aliter se habere, &c. Alio modo potest intelligi vt cōtingētia cōcurrat vt modus cognitionis seu euidentiæ. Et hic sensus est verus & intentus. Verus quidem, quia opinans complexum sibi obiectum quantumcūque sit necessariū in se cognoscit cōtingēter, id est apprehendit tali claritate, qua videtur hoc sic esse, sed nō videtur quòd nō possit aliter esse, &c. ita quod sicut ipsum complexum diuiditur per necessariū & cōtingens, ita etiā cognitio seu claritas eius distinguitur in cognitionē per modum necessarij, & per modum cōtingentis, & illa vocatur claritas necessaria quæ ostendit sic esse & non posse aliter esse: illa autem contingens quæ

licet

licet ostendat sic esse, non tamen ita quin possit aliter esse. Intentus autem, quoniam per hoc vniuersaliter, & primò differunt scientia & opinio (vt dictum iam est) quia scientia necessario attingit obiectum suum: opinio verò contingenter, &c. Et secundū hoc patet quid respondendū sit primæ rationi dubitandi: dicendū est enim, quòd Arist. distinxit opinionem & scientiā nō ex cōtingentia, & necessitate obiecti absolutè, sed ex contingentia & necessitate eorum in cognitione seu apparentia. Posset quoque & fortè nō malè dici, quòd in principio cap. Arist. separauit opinabile secundū se, ab ipso secūdū se scibili, & opinionem à scientia, in ordine ad opinabile & scibile absolute, & postmodū in processu capituli insinuauit vniuersaliorem differentiā quam diximus, &c. Ad id verò quod dissensionem inter Arist. & S. Tho. inducit dicitur, quòd nulla est inter eorū dicta contradictio, quoniā S. Tho. de opinione vniuersaliter locutus est, siue ex parte obiecti, siue cognoscentis, siue aliunde contingat: & dixit, quòd nō distinguitur à sciētia ex parte obiecti secūdū se sumpti, quia scientia de necessariis est, & opinio de necessariis esse potest: nec ex parte medij secundum se sumpti, quia quandoq; idē mediū si clarè videatur cōnexū cōclusioni, facit sciētiā, & si nō ita, clarè facit opinionem, sed ex parte subiecti, quia scientia includit euidentiam absque formidine, opinio claritatē quandam cum formidine alterius partis: quod nihil aliud est dicere, quàm dicere, quòd differūt ex hoc, quòd obiectū scientiæ necessariū est nō solum in se: sed in sua apparentia, obiectū verò opinionis est contingens, vel in se, vel in sua apparentia, vt Arist. dixit, appellauit autem S. Tho. differentiā hanc ex parte subiecti, & non ex parte obiecti, nec medij, quia nec ex diuersitate obiecti, nec ex diuersitate medij: vniuersaliter prouenit, sed semper est ex diuersitate tali modi cognoscēdi, quæ ex parte subiecti se tenet, & quoniam formale in opinione est, quòd contingenter, seu cum formidine cognitio habeatur, &c.

Annot. Circa illam propositionem assumptā in textu, scilicet, quòd verus est intellectus & scientia, & opinio, & quod per hæc dicitur, plura notanda sunt. Primum est quòd quatuor illa vera quæ ponit, dissimiliter veritatem habent. Alia enim ratione verum est, quòd dicitur per scientiam & intellectū & opinionē, & aliter ipsa sciētia & opinio & intellectus, illud enim est verum, quia ipsum est tale: hæc verò quoniam illius sunt

cogn

cognoſcitiua,&c.Sed quoniam alterius negotij hoc eſt, alibi differendum reor.Secundum eſt quod notanter Ariſt.dixit,& quod per hæc dicitur, & non dixit, & ſubiectũ eorum vel aliquis huiuſmodi, quoniã res de quibus ſunt huiuſmodi habitus poſſunt conſiderari dupliciter. Vno modo in ſeipſis,& ſic cum complexione careant,eo quòd extra animam nulla complexio eſt,veritatem quoq; neceſſe eſt nõ habeant.Alio modo conſiderantur,vt ſtant ſub ſecũda operatione intellectus, & ſic complexionem quandã ſortiuntur, & veritatẽ aut falſitatem adipiſci neceſſe eſt,&c. Et ſimiliter prædicti habitus habent duos terminos,vnum ad quem proximè terminantur, & hic eſt complexũ quoddã,quod obiectũ eorũ dicitur, & alterum quem vltimo attingunt,id eſt mediante illo proximo, & illa eſt res incomplexa,ſcilicet eſſe ſubiecti,ſecũdum ſuas paſsiones,&c.Et propter hoc dicitur,quòd aliud eſt obiectũ,& aliud ſubiectũ ſcientiæ,&c.Quia ergo talis differẽtia in huiuſmodi negligenda nõ eſt:ideo Ariſt. notanter dixit quòd verũ eſt (& quod per hęc dicitur)quoniã hoc ſonat,cõplexũ quod obiectũ eſt,& nõ res ipſas abſolutè: nõ enim dicũtur res niſi ad cõplexionẽ reductę,niſi fortè in prima operatione intellectus,quod propoſitũ nõ impedit,&c. Tertium eſt,quòd cùm dicitur opinionem eſſe veri, vel ſuſpenſiuè ſuſcipiẽdũ eſt expectãdo ſubiectam determinationem,qualis veri ſit,quia contingentis:& ideo veri & falſi,&c.vel quia omnia appetũt bonũ; & bonum intellectus conſtat eſſe verũ,opinionem eſſe veri, intelligendum eſt per ſe,quoniam falſi eſt per accidens,&c.

Annot. Circa ſolutionem ſecundæ quæſtionis, aduertendum eſt, quòd ex ea clarè habetur differentia opinionis & ſcientiæ ex parte ſubiecti, quam ſuprà diximus, quoniam hinc habetur, quòd ſcientia & opinio differunt per arbitrari & nõ arbitrari:& fuit adeò intentus Ariſtot.hoc in loco,vt inſinuaret hanc differentiam, vt prætermiſiſſe videatur ſcientiam requirere neceſsitatem in obiecto,dum eam tacuit,quoniã clarum hoc erat,&(propter hoc)vt dictũ eſt,non differt primo ab opinione,ſed per euidentiam & ineuidentiam.

Circa id quod dicitur in ſolutione primæ quæſtionis, ſcilicet,quòd nõ de eodẽ penitus ſunt opinio vera & falſa,& illam cõſequẽtiã,quæ ibi fit,ſcilicet ſi omnino eiuſdẽ eſſet opinio vera & falſa,nõ opinaretur,qui falſo opinaretur. Dubitatur:quia non ſolũ de eadẽ re,ſed de eodem enuntiabili non inconuenit aliq

aliquem habere veram opinionem, & aliquem alterum falsam: de hoc enim enuntiabili epiciclos esse, cùm duæ sint opiniones contradictoriæ oppositæ, necesse est alterã esse veram & alteram falsam. Et confirmatur, quia nisi opinio vera & falsa essent circa omnino idem, sed solum circa idem subiecto, vt in litera dicitur opiniones oppositæ non essent incompossibiles, quia secundum diuersa respicerent vnum subiectum, &c. Ad hoc dicitur, quòd quia opinionem esse alicuius nihil aliud est, quàm illud esse opinatum vel opinabile: & opinionem veram esse alicuius, nihil aliud est, quàm illud opinatũ esse verum: opinionẽ falsam esse alicuius nihil aliud est, quàm illud opinatum esse falsum, cõsequens est, quòd opinionem veram & falsam esse omnino eiusdem, nihil aliud sonat, quàm quòd idem omnino opinabile sit simul verũ & falsum. Hoc autem cùm manifestè impossibile sit, relinquitur quòd impossibile sit omnino eiusdem obiecti esse opinionem veram & falsam, licet possit esse eiusdem subiecti, &c. Valet autem consequentia illa, quia si omnino eiusdẽ obiecti esset opinio vera & falsa, veritas opinionis nõ attenderetur secundũ adæquationem, vel conformitatem ad sic esse in re, vt opinio dicit, sed consisteret in apparẽtia, & tunc quodcũq; appareret esset verum, & quia quilibet opinatur secundum quòd sibi apparet, quælibet opinio esset vera: & consequenter nulla esset opinio falsa: & consequenter qui opinatur falso, nõ opinaretur, sicut si nullus homo esset albus, quicunque haberet albedinem, nõ esset homo, &c. Ad argumentum in oppositũ dicitur, quòd cùm idem sit iudicium de oppositione & veritate & falsitate opinionum & enunciationum, & enũtiabilium, vt ex fine secundi periherme nias habetur. Sicut impossibile est idem omnino enuntiabile esse sibiipsi oppositũ, ita impossibile est, quòd de eodem omnino sint oppositæ opiniones, &c. Sed sicut enuntiabili affirmatiuo vero, vt ibidẽ dicitur, opponitur negatiuum de eisdem terminis, & affirmatiuum de opposito, ita opinioni veræ de aliquo affirmatiuo, opponuntur opiniones non de eodem, sed de negatiuo eorundem terminorũ & de affirmatiuo contrarij, vnde non sunt opiniones oppositæ de hoc enuntiabili, epiciclos esse, sed vna opinio est cuius proprium obiectum est epiciclos esse, altera quæ dicit epiciclos non esse, &c. Constat autem, quòd aliud enuntiabile est epiciclos esse, & aliud

In fine 2. periherm.

[illegible] epic

epiciclos non esse. Falluntur autem in hac re minus considerantes, ex eo quòd non solùm eiusdem subiecti, sed etiã prædicati contingit esse diuersa enuntiabilia, &c. Et per hoc patet responsio ad confirmationẽ: quia opiniones oppositas non oportet esse circa idem omnino obiectum ad hoc, vt sint incompossibiles, sed sufficit quod sint circa idem subiectum & prædicatum contradictorie, complexa vel circa idem subiectum, & prædicata opposita, &c. Et nota, quòd cùm dicit opiniones oppositas seu veram & falsam, non esse eiusdem omnino, intelligitur, vt proprij obiecti: nihil enim prohibet opiniones oppositas esse eiusdẽ omnino cõsequẽtiæ: opinio nãq; arbitrans epiciclos nõ esse, cõsequẽter destruit epiciclos esse: & sic est per se primo negatiui & quodammodo eius oppositi &c. Aduertendũ quoq; est, ꝙ quia nihil refert in proposito, an circa idẽ subiectũ opinemur cõtraria prædicata, an idem prædicatũ, affirmatiuè & negatiuè, quoniã vtrobiq; est identitas subiecti, & non identitas omnimoda: ideo Aristoteles proposito insistens absque distinctione dixit, eiusdem omnino non esse opinionem &c. veram & falsam.

Num eiusdem obiecti scientia & opinio esse valeat.

CIrca ipsam solutionem primæ quæstionis, dubitatur, an verũ sit, ꝙ eiusdẽ omnino obiecti non possit esse scientia & opinio &c. Videtur enim ꝙ hoc nihil prohibeat, quoniam scientia & opinio nihil ponunt, aut positũ connotãt in obiecto, per quod differãt, vt ex dictis patet, quoniam ex modo cognoscẽdi differunt, & si sic est nihil apparet ex parte scientiæ, aut opinionis, quod vetet eas in vnũ cõuenire obiectũ. Et cõfirmatur: quoniã experientia docet ꝙ huius enuntiabilis Deũ esse vnũ, cõtingit vnã rationẽ aliqualẽ habere, & demonstrationẽ nõ penetrare, adeò ꝙ cum formidine alterius partis intellectus restet, alterũ autẽ penetrare, & tũc manifestè eiusdẽ omnino erit opinio, cuius est sciẽtia, &c. Ad hoc dicitur multipliciter, secũdũ ꝙ multis modis cõtingit loqui de opinione & sciẽtia, &c. Si enim sequẽdo primũ sensum suprapositũ, sermo sit de scibili & opinabili, secũdũ se, clara est respõsio, ꝙ, s. impossibile est idẽ omnino esse scibile, tã in eodẽ, q̃ in diuersis, siue suppositis, siue tẽporib⁹: quoniã scibile ex ꝓpria natura est enũciabile necessariũ, & opinabile ex se est cõtingẽs, & impossibile est trãsferre cõtingẽs in necessariũ: & ecõuerso, &c. possibile est tamẽ eiusdẽ quodammodo esse sciẽtiam & opinion

nionem simul, quoniã non incõuenit circa idẽ subiectũ simul diuersa cõsiderare, alterum opinando, alterũ sciendo &c. vt de se patet. Tenemus enim de multis subiectis aliqua demonstratiue scientes illis conuenire, aliqua vero opinantes ꝙ eis insint &c. Et secundũ hunc sensum saluatur similitudo in textu adducta inter identitatẽ veri & falsi opinabilis, & identitatem scibilis & opinabilis, quoniã sicut ibi nõ erat identitas omnimoda, sed secundum subiectum, ita hic nõ est identitas omnimoda, quia non est idẽ enuntiabile scibile & opinabile, sed secundũ subiectum, quia cõtingit cõmunicare in subiecto opinabile & scibile &c. Et huic sensui multum fauẽt omnia, quæ dicuntur in hoc capitulo &c. Si autẽ sit sermo de scibili & opinabili nõ secundum se & absolute, sed in ordine ad vnũ hominem & simul, sic dicitur, ꝙ impossibile est idẽ omnino esse scitum & opinatum, quoniã sequeretur ꝙ idẽ omnino enũtiabile esset huic simul euidens & ineuidens, certum & incertum necessario acceptũ, & incõtingenter, quod est impossibile &c. possibile tamen est eiusdẽ quodammodo esse scientiã & opinionem in eodẽ simul &c. quoniã non inconuenit de eodem subiecto, puta sole, aliqua opinione, puta ꝙ moueatur eccentrice, & aliqua scientia, puta ꝙ accessu & recessu causet generationẽ & corruptionem &c. teneamus, & secundũ hũc quoq; sensum saluatur similitudo supra dicta, quoniã non contingit idẽ enũtiabile, sed idẽ subiectum esse opinatũ & scitum simul ab eodẽ &c. & hic sensus à S. Tho. ex textu sumitur. Si autẽ sit sermo de opinabili & scibili nõ ex meritis obiecti, nec ex ordine ad eundẽ, sed simpliciter de opinabili & scibili, dupliciter respõderi potest quęstioni motę. Primo cõcedendo ꝙ non incõuenit eiusdẽ omnino esse opinionem & scientiã, quoniam idem enuntiabile potest ab vno opinatiue teneri, & vere, & ab altero vera sciẽtia haberi &c. Vt experimur quotidie, & licet negare hoc sit indisciplinati, attamen declaratur sequendo similitudinem Arist. Sciendum est nanq; ꝙ ideo opinio vera & falsa nõ possunt esse omnino eiusdẽ, quia veritas & falsitas in opinione ex esse rei oritur, quoniam ab eo ꝙ res est vel nõ est oratio dicitur vera vel falsa &c. Et sic sequeretur ꝙ idẽ omnino esset & non esset simul, si idem omnino esset vere & false simul opinatum &c. Certitudo autem scientiæ, & incertitudo opinionis nõ vniuersaliter oriuntur ex rerum, aut mediorum cõditionibus (vt superius declaratũ est,) & ideo si idẽ omnino

est scitum & opinatum, non sequitur ꝙ idem omnino habeat in se conditiones oppositas, sed solum ꝙ habeat oppositas conditiones, puta certitudinem & incertitudinem in anima, hoc autē non inconuenit in diuersis hominibus, licet in eodem (vt diximus) sit impossibile. Quod enim inconueniens sequitur, si vnum enuntiabile mihi certum, tibi dubium est. Et confirmatur, quia sicut nihil prohibet idē omnino enuntiabile esse notum tibi & mihi ignotum, ita nihil prohibet mihi esse certum & tibi incertum: certitudo etenim & incertitudo modi cognitionis sunt. Et licet hęc responsio sit verissima, nō tamen est hic intēta ab Aristotele, vt expresse patet in litera. Nec putet quisquā hoc esse contra Aristotelem, quoniam verum vero non est contrarium, vt dicitur in secundo Perihermenias. Et quod ipse dixit verum est, & quod nos &c. diuersimode, vt ex præcedentibus patet. Nec obstat ꝙ eius similitudinem in dissimilitudinem verterimus, quoniā similitudo est & nō identitas, imo & hoc ipsum confert discretioni eiusdem, vt sciatur in quo assimilatio fit, & in quo non &c. Posset forte aliter dici, loquendo etiā de opinabili & scibili vniuersaliter, & simpliciter, ꝙ opinio & scientia non sunt eiusdē omnino, sed quodammodo, quia licet sint eiusdem enuntiabilis, tamē illud enuntiabile non eodē modo se habet vt relatum est ad scientiam, & vt relatum ad opinionem, quoniā vt respicit opinionem, induit rationem contingentis, vt autem respicit scientiam, habet rationem necessarij. Sed hęc responsio licet sit vera, nō tamē videtur textui cōformis. Tum quia titulus dubitationis ab Aristotele motę est, an istę denominationes. s. sciri, & opinari, possint idem denominare, an non, & respōsio eius est, ꝙ non denominant idē omnino, sed idem secundū subiectum &c. Ista autem respōsio vltimo inducta dicit idē omnino enuntiabile denominari scitum & opinatum &c. Tum quia diuersitas illa, quā ponit dicta responsio, nō est diuersitas varians obiectum, sed tātum est distinctio modi attingendi idem obiectum &c. Distinctio enim eiusdē enuntiabilis, per hoc ꝙ induit ratione contingentis, vel habet rationē necessarij est distinctio secundum modos quos in anima habet qui obiectum non variant. Aristoteles autē expresse vult varietatē obiecti esse inter scitum & opinatū &c. Posset tamē hęc respōsio palliari dicendo, ꝙ licet nō sit hic distinctio obiectorū absolute, est tamē distinctio obiectorum in esse cognito, & ꝙ omnia quæ Aristoteles

In fine.

dici t

dicit de diuersitate obiecti,intelligenda sunt vniuersaliter loquendo in esse cognito.Volūtaria tamē videtur expositio magis quàm textus interpretatio,eo quòd similitudo adducta in textu nō habet locum,& verba Aristotelis ibi dicentis,ꝙ scientia & opinio sunt eiusdē,quia hominis,& non omnino eiusdē, quia scientia est veri hominis,opinio nō veri hominis,saluari non nisi extorte videntur,posset nanq; dici,ꝙ similitudo tenet quo ad nō omnimodam identitatem,sed non quo ad modum non identitatis,& ꝙ illa verba intelliguntur de eo, quod non est homo in esse cognito,seu secundū apparentiam,vt dictum est,ac si dixisset ꝙ scientia est necessarij,apparentis necessarij, & opinio apparētis contingentis &c. Quicquid igitur intenderit nō est inutile cognouisse,& hanc respōsionem, quoniam vera & principali intento proficua,multa expressit &c. Ad rationes ergo in oppositū nō oportet aliter respōdere,quoniam loquēdo de opinione & sciētia simpliciter,verū est,ꝙ eiusdem omnino obiecti esse possunt,sed non eodem modo, vt ex tertia & quarta responsione patet,nec hoc negauit Aristoteles,& si negasset,falsum dixisset, loquendo autem de opinione & scientia,& meritis obiecti,sic est impossibile esse eiusdem, vt prima responsio dicit,& similiter loquendo de eisdem in eodem simul,vt secunda responsio dixit &c. Quarum alteram, vel vtranque Aristoteles insinuare voluit &c.

Circa conclusiones illas correlarias,Aduertendum est primo, ꝙ quia Aristoteles in eis expresse ponit differentiam inter idē opinari & sciri ab eodem homine,& diuersas, in eodem tempore,& diuersis,primam respōsionem à se expellere videtur:quoniam si opinabile,non est idem omnino quod scibile,ideo quia opinabile est in se contingens,& scibile necessarium,& ideo est quodāmodo idem, quia idem est subiectum vtriusq;,sicut nec respectu vnius hominis,ita nec respectu plurium cōtingit,idem omnino esse opinatum & scitum:& sicut respectu plurium contingit idem secundū subiectum esse opinatum & scitum,ita respectu vnius,possum enim ego opinari aliquid de Deo scire aliquid de eodē, & similiter est respectu eiusdē temporis diuersi.Sicut enim impossibile est idē omnino esse simul necessarium & cōtingens,ita & successiue, quia non fit mutatio de contingenti in necessarium,nec econuerso, & similiter idem subiecto esse necessarium & contingens secundū diuersa simul,nulla repugnantia est &c. Et sic nullam

Anno.

differentiam facit ad idem esse opinatum & scitum, pluralitas suppositorum vel temporum, cuius oppositum Aristoteles hic dicit, propter quod sola secũda responsio textui cõformis videtur, quoniam vt ex ea patet, multum refert an ab vno, an pluribus, an simul, an distinctis temporibus idem omnino sit opinatum & scitum, licet nulla differentia sit, an ab vno vel pluribus simul vel successiue idem quodammodo sit opinatum & scitum &c. Propterea quando in textu dicitur ꝙ alio vnumquodq; esse contingit eiusdem, sicut dictum est, ly (sicut dictum est) non refert ly eiusdem, quoniã non est sensus, quòd in alio contingat idem quodãmodo esse opinatum & scitum, sed quòd in alio contingit idem omnino esse opinatum & scitum, sed refert totam cõclusionem quæ ex dictis sequitur &c. Si quis tamen pro reuerentia Aristotelis, cui etiam, quæ nunquam actualiter cogitauit, vera tamen à posterioribus attributa sunt, quantum congruere posset adaptare responsionem textui saluabitur, ista nunc dicta differentia, inter vnum & plures opinantes. Dixi autem pro reuerentia Aristotelis, quoniam minus dignum Aristotele videtur, quòd particulariter determinauerit quæstionem hanc, & iuxta quartam responsionem vniuersaliter sit decisio &c. Posset tamen aliter inducendo has conclusiones, perspicacitas Aristotelis saluari, tenendo primam responsionem in præcedenti dubio positam esse intentam ab eo, & dicẽdo, quòd primo soluit quæstionem intuendo opinabile & scibile secundum se, seu ex parte obiecti, & deinde in his conclusionibus locutus est de opinabili & scibili in ordine ad vnum vel plures simul vel successiue. Aduertendum est secũdo quòd licet prima conclusio correlaria, iuxta secundam responsionem sit conclusio principalis, & non fuisset separanda à superioribus, vt tamen via detur facilior ad supradicta, separauimus eam, & etiam quoniam hic explicite meminit Aristoteles vnitatis & pluralitatis, opinantium, simpliciter vel secundum tempus &c.

Num idem enuntiabile sciri & opinari simul ab eodem possit.

Circa hanc partem occurrit dubium. An verum sit vniuersaliter, ꝙ impossibile sit idem omnino enuntiabile opinari & sciri ab eodẽ simul &c. Videtur enim quòd non sit vniuersaliter verum. Primo quia nihil prohibet idem enuntiabile ab eodẽ simul teneri per mediũ contingens, & per medium neceſſar

necessarium, vt continue experimur in scientificis processibus, vbi probabilia necessariis annectuntur, opinio autem & scientia in hoc differunt, quia illa per medium contingēs, hæc necessarium est, ergo &c. Secundo quia contingit eidem enuntiabili necessario ab eodem assentiri simul per duo media, quorum vnum est vere necessarium, & alterum est contingens, existimatum tamen est necessarium: & tunc cum assensus per vere necessarium sit scientificus, per apparens autem necessarium sit opinatiuus, sequitur in eodem simul esse scientiam & opinionem eiusdem omnino &c. Casus est possibilis, & omnia assumpta manifeste sunt vera præter hoc quòd assensus per medium contingens apparēs necessarium sit opinatiuus & hoc probatur. Quia si talis assensus non est actus opinionis assignetur cuius habitus actus sit; & nisi quis fingat aliquem alium habitum ab his quos in intellectu posuit Aristoteles non inueniet nisi id quod dictum est, ergo &c.

Tertio, quia si aliquid impediret opinionem & scientiam eiusdem esse in eodem simul, hoc esset oppositio euidentis & ineuidentis, certi & dubij. Quæ est inter opinionem & scientiam. Sed hoc non impedit, quoniam medium necessarium & contingens possunt dupliciter inueniri. Vno modo seorsum causantia suos proprios effectus. Et sic circa idem causant assensus conditionum incompossibilium. Quia vnus est certus, & alius dubius. Et hoc modo clarum est quòd scientia & opinio eiusdem in eodem non sunt. Alio modo inueniuntur simul causantia vnicum assensum certum & nullo modo dubium. Qui ratione medij probabilis opinatiuus ratione medij necessarij scientificus est, & sic vnus assensus erit vtriusq; habitus simul, opinionis scilicet & scientiæ &c. Quòd autē hæc distinctio non sit fictitia declaratur exemplo, sol & candela accensa, si sumantur vt seorsum causantes lumina, sic causant lumina conditionum incompossibilium, quia ille causat lumen clarum, hæc obscurum. Impossibile est enim idem lumen esse clarum & obscurum. Si autem medium illuminatum illo lumine obscuro recipiat solem, tunc simul sol & candela causant vnum numero lumen, & duo agentia partialia. Clarum est enim quòd candela non desinit tunc illuminare. Similiter his se habent opinio & scientia. Quare simul possunt esse in eodem &c. Ad hæc dicitur, prēmittendo quòd non est præsentis intentionis discutere

an simul contingat actualiter opinari & scire idem, ita quòd nõ inquirimus an intellectus possit habere simul plures actus circa idem. Sed sufficit nostro proposito an simul possimus habere habitum opinionis & scientiæ circa idem omnino. Et ad hoc dicitur cum Aristotele quòd nõ, & ratio est, quia cum opinio & scientia circa idem opponantur primo secundum certitudinem & incertitudinem ex parte subiecti, non medij, neq; obiecti, & impossibile sit opposita secundum id in quo opponuntur adunari, non potest fieri vt opinio & scientia eiusdem omnino sint in eodem subiecto simul &c. Quòd enim opinio & scientia opponantur secundum certitudinem & incertitudinem ex textu patet: quòd autem talis certitudo & incertitudo vniuersaliter se teneāt ex parte subiecti, & non obiecti nec medij declaratur. Primo quòd nõ ex parte obiecti, quia de eodem omnino enuntiabili cõtingit esse opinionē & sciētiam in diuersis (vt diximus) & tūc est manifestum, quòd æqua est certitudo obiectalis vtriusque. Deinde quòd non ex parte medij. Tum quia non omnis opinio est per medium, sed contingit opinionem esse propositionis immediatæ, vt in textu dicitur, & consequenter ex parte medij non potest vniuersalis differentia assignari inter opinionem & scientiam. Propter quod Albertus dicit, quòd notanter Aristoteles dixit opinionem esse acceptionem immediatæ propositionis, vt sciamus à fortiori, quòd & mediata & immediata sub opinione cadūt. Tum quia contingit per idem medium in altero debilioris ingenij fieri opinionem, & in altero scientiam. Et tunc certitudo medij æqua est in vtroq;, quia idem est &c. Vltimo quòd sit ex parte subiecti. Tum propter sufficientem diuisionem. Tum ex quid nominis ipsius opinionis. Omnes enim tunc nos opinari arbitramur & dicimus, quando in intellectu nostro formido aliqua remanet alterius partis, vndecunque veniat formido illa, quæ nihil aliud est quàm non plena determinatio intellectus ad hanc partē, & tunc scire arbitramur & dicimus, cum absq; formidine alterius partis alteram certam intellectus (non voluntas) habet &c. Ad argumētum vero primum in oppositum dicitur, quòd licet contingat idem enuntiabile cognoscere simul per medium contingens & necessarium, non tamen contingit illud simul opinari & scire. Non enim distinctio ex parte medij sufficit ad distinctionem opinionis & sciētiæ, sed exigitur, vt dictum est, incertitudo ex parte subiecti. Et aduerte,

prout

prout dicit S. Tho. tertia parte, q. 9. articulo tertio, quòd sicut in generatione substantiæ formam antecedunt dispositiones, & in aduentu formæ corrumpũtur, & firmiores concomitantur, ita in processu scientifico opiniones per probabilia media præcedunt demonstrationem secundum quam introducitur scientia, & in aduentu scientiæ desinũt quidem opiniones, sed concomitantur firmiores existimationes per illam & media probabilia. Habentes enim media demonstratiua facilius & firmius probabilia coniectamus & possidemus. Et hoc notandum est non parum, quoniam liberat à laqueo venãtium &c. Ad secundum dicitur admittendo casum, sed negando quòd assentire per medium contingens existimatum necessarium sit actus opinionis. Et cum quæritur, cuius ergo habitus actus est? dicitur quòd est actus ignorantiæ prauæ dispositionis, & non oportet fingere nouum habitum. Ad tertiũ dicitur, quòd illud argumentum si aliquid concludit, concludit id quod diximus in responsione ad primum, quòd scilicet simul per medium probabile & necessarium assentire contingit. Et exemplum & declaratio adducta nihil aliud indicant, quoniam claritatem & obscuritatem medij concernunt. Sed ex hoc non sequitur: ergo opinio & scientia stant simul. Quoniam iam declarauimus, quòd obscuritas & claritas secundum quas differunt scientia & opinio ex parte subiecti se tenent. Argumentum autem procedit ac si se tenerent ex parte causæ. Quapropter dicta (à Durando) in illo argumẽto quo ad distinctionem illam & exemplum sint in declarationem & robur eorum quę diximus in responsione ad primum &c.

3. p. q. 9. arti. 3.

CIRCA vltimam partem capituli aduertendum est quòd Aristoteles solertiæ & opinionis & intellectus tantum meminit de scientia tractans, reliquorum habituũ differentias aliis relinquens. Fecit autem hoc quoniam intellectus principium est scientiæ quæ conclusionem respicit, opinio autem & principiorum & conclusionum est. Solertia autem medij coniectatrix est, à natura initium sumens & ab exercitio promptitudinem. Reliqui autẽ habitus extranei à scientiæ proposito sunt.

Annot.

Commentariorum Thomæ de Vio Caietani super librum Primum Posteriorum analyticorum,

FINIS.

ARISTOTELIS POSTERIORVM ANALYTICORVM LIBER SECVNDVS,

Cum Thoma de Vio Caietani clarissimis Commentarijs.

De quæstionibus, quot & cuius sunt. CAP. I.

QVæ queruntur sunt æqualia numero ijs, quæcunq; scimus. quærimus autem quatuor, quod, propter quid, si est, quid est. cum enim vtrum hoc, aut hoc insit, quærimus in numerum ponentes, velut vtrū deficit Sol, aut non, ipsum quod quærimus. Signum autem huius, cum enim inuenimus, quod deficit, cessauimus, & si à principio sciremus, quod deficit, non quæreremus vtrum. cum autem scimus ipsum quod, tunc ipsum propter quid quærimus, vt scientes, quòd deficit, & quòd mouetur terra, propter quid deficit, aut propter quid mouetur, quærimus hæc quidem sic. Nonnulla vero alio modo quærimus, vt si est, aut non est centaurus, aut Deus. Si autem est aut non, simpliciter dico, sed non, si albus est, aut non. Cū vero cognouerimus, quod est, quid est quærimus, vt quid igitur est Deus, aut quid est homo? Quæ quidem igitur quærimus, & quæ cum inuenimus scimus, hæc & tot sunt. Quærimus autem, cum quærimus quòd, aut si est simpliciter, an est medium ipsius aut non est? quando autē cognoscentes, aut quòd, aut si est, aut quod in parte, aut simpliciter, rursus ipsum propter quid quærimus, aut quid est & tunc quærimus quid est medium. Dico autē quòd, aut si est in parte, & simpliciter, in parte quidem, an deficit Luna, aut augetur? si enim est aliquid, aut non est aliquid in talibus quærimus, simpliciter vero si est, aut non est Luna, aut nox. Cōtingit itaq; in omnibus quæstionibus quærere, aut si est medium, aut quid est medium, causa enim est medium: in omnibus nanq; hoc quæritur, ánne deficit? ánne est aliqua causa, aut non? post hæc, cum cognouerimus, quòd est aliqua, quid igitur est hæc quærimus. Causa enim est quòd sit non hoc, aut illud, sed simpliciter substantia, aut non simpliciter. sed aliquid eorum, quæ per se, aut secundum accidens sunt, medium est. dico autem simpliciter quidem subiectum, vt Lunam, aut terrā, aut Solem, aut triangulū. ipsum vero quid defectum, æqualitatem, inæqualitatē, si in medio, aut non: in omnibus nanq; his manifestum est, quòd idem est quid est, & propter quid

quid est. Quid est defectus? priuatio luminis à Luna propter terræ obstructionem. propter quid est defectus? aut propter quid deficit Luna? eo quòd deficit lumen terra obstructa. Quid est consonantia? ratio numerorum in acuto & graui. propter quid cõsonat acutũ graui? eo quòd rationem habent numerorũ acutũ & graue, nunquid est cõsonare acutum & graue? nunquid est in numeris ratio ipsorum? cum autem acceperimus, quod est, quæ igitur est ratio, quærimus. Quòd autem est medij quæstio, significant, quorumcunq; medium est sensibile, quærimus enim cum non sensimus, veluti de eclipsi si est, aut non: si vero essemus supra Lunam, non vtiq; quæreremus, neq; si sit, neq; propter quid, sed simul vtiq; manifestum esset: ex eo enim quod sentitur, & vniuersale nobis factum vtiq; scire, sensus nanq; est, quòd nunc obstruitur, manifestum enim [illegible] quòd nuc deficit, ex hoc autem factum vtiq; fuit vniuersale. Quemadmodum igitur dicimus, quid est scire, idem est, & propter quid est, hoc vero simpliciter & non inexistẽtium alicui, aut inexistentium, vt quòd duo recti sunt, aut quòd maius, aut minus est. Quòd igitur omnia, quæ quæruntur, est medij quæstio, planum.

Summa huius capituli hæc est.

QVæstiones sunt çquales numero his quç vere scimus. Declaratur: quoniam quæsita sunt quatuor: Quia, propter quid, si est, quid est. Ipsum quia tunc quæritur, cum ponentes in numerum quærimus vtrum sit hoc, aut hoc, vt vtrũ sol deficiat, aut non. Declaratur ex duobus signis. primũ est, quoniam inuento quia deficit, pausamus: secundum est, quoniã si à principio notum fuisset, quia deficeret, non quæreremus vtrũ &c. *Prima cõclusio.*

Ipsum propter quid quæritur scito quia, vt scito quòd luna deficit, propter quid quærimus. Ipsum si est quæritur, cum quærimus, si est aut non est simpliciter, & non cum quærimus si est albus aut non, vt si est, aut non est cẽtaurus, aut Deus &c.

Ipsum quid est scito quoniã est quæritur, vt quid est Deus, quid est homo. Quæsita ergo & scita hæc & tot sunt. Contingit in omnibus quæstionibus quærere, aut si est medium, aut quid est medium. Declaratur hoc. Primo quoniam cum quæritur quia, aut si est simpliciter, quærimus vtrum sit medium ipsius aut non. Cum autem cognito quia est, aut si est, aut in parte, aut simpliciter, propter quid est, aut quid est quæritur, Quærimus quid sit medium &c. Probatur deinde hoc idem, quoniam in omnibus istis quæritur causa, causa autẽ medium est. Declaratur hoc primo in compositis quæstionibus, quoniam quærendo vtrum luna deficiat, an sit aliqua causa defe- *Secũda cõclusio.*

ctus quæritur:& hoc scito quid sit causa illa, propter quid inuestigatur quærendo &c. Deinde vniuersaliter quia causa tam essendi substantiã simpliciter quàm non simpliciter, sed essendi aliquid eorũ quæ sunt per se, aut secundũ accidens medium est. Cõfirmatur hoc idem, quoniã in omnibus his quid & propter quid idem est. Probatur, quoniã idem, id est, quid passionis respondetur vtriq;, vt patet de defectu lunæ & cõsonantia. Dicitur hæc secunda pars confirmationis in exemplis consonantiæ. Et aliter in textu nõ habetur. Et similiter quia, & si est idem sunt. Quærere nanq; , quia est quærere an sit, quid illius prædicati, vnde & hoc accepto quid est illud, quæritur.

Tertia cõclusio. Omnis quæstio est medij. Probatur signo, quoniam medio existente sensibili si non sentitur quærimus. Si autem sentitur non quęrimus si est, neq; propter quid, vt patet de eclipsi Lunę. Si enim essemus supra lunam neutrum quæreremus. Sed simul manifestum esset. Ex sensu quidem singulariter & intellectu accipiente ex singulari sensato vniuersale. Sicut ergo diximus, idem est scire quid est, & propter quid scire, hoc autem aut est simpliciter, aut eorum quæ insunt &c.

Series autem hæc est.

DEMONSTRATIONIS natura declarata, quoniã ipsam ex primorum principiorum & medij præexistenti cognitione procedere dictum fuit: intendens in hoc libro de his determinare à medio inchoans intendit in hoc capitulo omnia scibilia & dubitabilia ad medij scientiam & dubitationem reducere. Et ideo à quæstionibus merito exorsus est. & in prima conclusione tam earum quàm quæsitorum numerum ponit. In secundo vero ad duas medij quæstiones omnes reducit. In tertia autem ad medium absolute omnes tendere declarat.

Num tot sint quæstiones scibiles quot sunt scita.

CIrca primam conclusionem & dicta in ea multiplex dubium occurrit. Dubitatur enim primo circa ipsam conclusionẽ, quia maior numerus videtur quæstionũ numero vere scitorum seu scibilium (nihil enim distat in proposito inter vere scibile & vere scitum.) Quæstiones siquidẽ in textu dicitur, sunt quatuor, vere autẽ scita duo tãtum sunt, scilicet quia, & propter quid. Quod sic probatur, quoniam per ly (vere scitũ) aut intellligitur idem, quod per demonstrationem notum, aut intelligitur idem quod certitudinaliter cognitum. Non enim potest dici ꝙ sumitur hoc secundo modo, quia sic maior esset

numerus

numerus scitorum quàm quæsitorũ, quia principia prima hoc modo scita sunt, quia certissime cognita, & tamẽ ipsa nõ sunt dubitabilia. Relinquitur ergo vt sumatur primo modo, & tũc probatur intentũ, quoniá quod quid est nõ scitur per demonstrationẽ. Tum quia immediate inest diffinito. Tum quia ad primam operationem intellectus per se pertinet. Tum quia præsupponitur in demonstratione, vt in principio primi dictũ est. Quæstio quoque an est, per demonstrationem sciri non potest, quoniam præcognoscere & prædeterminatá esse ipsam oportet, vt demonstratio fiat. Omnis enim scientia, vt in principio primi dictum fuit, & Commentator infinities replicat, supponit suum subiectum esse.

T.c.2. *T.c.2.* *maxime primo phy sicorum, c. 83.*

Secundò dubitatur circa declarationẽ quæstionũ assignatam à S.Tho. Dicit enim ibi duo ambigua. primũ est, ꝙ quæstio quid est, est quæstio de enuntiatione secundi adiacentis; hoc autem falsum videtur, quia quæstio quid, aut quærit de complexo, aut de incomplexo. Si de complexo, cõstat ꝙ quęrit complexum in quo diffinitio prædicatur de diffinito. Talis autem complexio ad enuntiationes de tertio adiacente pertinet, vt de se patet. Si vero de incomplexo, neq; ad secundũ, neq; ad tertium adiacens. talis quæstio pertinet, quoniam incõplexum, nec esse, nec non esse dicit. Secundum est ꝙ cõclusiones ille, scilicet quia, & propter quid. ideo dicũtur ponẽtes in numero, quia quærũt de compositione duorum, scilicet subiecti & prædicati. hæc enim ratio si bona est, à pari quæstio an est ponit in numerum, quia quærit de compositione prædicati cum subiecto. Cum enim quærit, an centaurus sit, nihil aliud quæritur, nisi an existentia insit centauro.

2. phy. cõ. 26. *Quæstio quid est nũ terminetur ad secundum adiacens, vel tertium.*

Tertiò dubitatur circa quæstionẽ an est. Quod esse quęrat, quoniam esse, vt in quinto methaphysicæ dicitur est duplex. Quoddam quod est actus entis. id est, ipsa existentia rerum, & quoddã quod consistit in ipsa veritate propositionis. Et vt Cõmentator 5. methaphysicæ dicit. Expositores istius quæsiti propter hoc duplex esse diuersimodè exponunt. Si enim quæstio an est quærat de ipsa rei existentia, tũc sequitur ꝙ quærat de non necessario, quoniam secundũ veritatẽ metathysicalem ab antiquis prolatã & vere doctis posterioribus approbatam nullius quidditatis cũ sua existẽtia cõnexio est necessaria simpliciter, excepta ipsa primæ causæ essentia. potest enim intellectus absq; cõtradictione intelligere componẽdo quamcũq;

Quod nã esse quærat quæstio an est *T.c.14.* *C.14.*

poster

posteriorē naturam cum nō esse &c. Si autē quæratur de esse quod significat veritatē propositionis, id est, an iste ꝓpositiones sint veræ, cētaurus est, decima sphæra est &c. Tūc sequitur ꝙ sciētia nō sit de rebus, sed de ꝓpositionibus, & ꝙ præcognitio qa est, nō sit nisi de esse ꝓpositionis, cui⁹ oppositū in primo ostēdim⁹. Et frustratur omnis intētio quærētiū. Nō enim quærimus, vt ad ꝓpositionū notitiā veniamus, sed vt res ipsas esse cognoscamus, vt patet cū quæritur: an substātiæ separatæ sint.

ca. j. in solutione secūdi dubij circa tex. c. 2.

Quartò circa eandē quæstionē dubitatur, cuius esse quærat, an subiecti, an passionis, an vtriusq;. Si enim dicatur ꝙ quærit, an subiectū sit, statim obstat omnē sciētiam & cōsequenter demonstrationem quæ sine scientia nō est, supponere subiectū suum esse, quoniā de subiecto præsupponitur quid & qa. Si autē dicatur ꝙ quærit esse passionis, superflue ponitur quæstio quia est, quoniā ipsa quærit de esse passionis, quoniam esse passionis est inesse, quod illa inquirit. Si dicatur ꝙ quærit esse vtriusq;, & ꝙ differt à quæstione, quia est, quoniā quia est quærit de passione tantū, an est vero de vtroq; obiicitur, tum quia eiusdem quæsiti non debent esse plures quæstiones, Tum quia Aristoteles in textu loquens de quæstione an est, subiecti exēpla dedit, scilicet de Deo, de centauro, de terra, de luna.

Quæstio an est cui⁹ esse quærat, subiecti, an passionis, vel vtriusq;.

Quintò dubitatur cōmuniter circa quæstiones quid est, & quia est, an quærere de prædicatis quæ sunt partes diffinitionis, sit quæstionis quid, aut quia. videtur nanq; ꝙ quæstio quia est, quærat de singulis prædicatis quidditatiuis, quoniam quæstio de tertio adiacente, est quæstio quia (vt. S. Tho. expresse hic dicit.) Quærere autē an homo sit animal, vel an sit substantia, est quæstio de tertio adiacente, vt patet, ergo &c. Ex altera autē parte videtur ꝙ sit quæstionis quid, quoniā illud quod respondetur conueniēter ad interrogationem factam per quid, quæritur per quæstionem quid. Oportet enim responsiones quæstionibus, proportionales esse. Constat autem ex Aristotele & Porphyrio quòd genus prædicatur in quid de specie, & redditur quærenti quid de specie. igitur &c.

Quæstio quid est, & quia quæ nam prædicata quærat. primo top. cap. 4. in cap. de genere.

Sextò dubitatur circa quæstionem quid est, an quærat de complexo, vel incōplexo. hinc enim videtur quòd quærat de complexo, quoniam quærit de scibili. Scibile autē non est nisi verū quod in enuntiationis complexione cōsistit. Et cōfirmatur ex verbis S. Tho. dicentis hic, ꝙ quia sola enūtiatio est scibilis, consequenter sola ipsa est quæribilis &c. Inde autem apparet

Quæstio quid est nū terminetur ad incomplexum, vel cōplexū.

apparet ꝙ quærat de incõplexo,quoniã id quærit quo inuento cessat. Inuenta autem diffinitione clarum est,quòd nõ quærimus quid, diffinitio igitur quæritur.Diffinitio verò,vt in primo habitum est, non dicit esse vel non esse,ergo &c.

T.c.25. Cap.2.

Septimò circa omnes quæstiones absq; argumentis dubitatur quomodo inter se,& à præcognitionibus differant.

Quæstiones quæ à præcognitionibus distinguantur.

Octauò & vltimò.iterũ proponitur quæstio omissa in principio primi,an omnis sciẽtia supponat suũ subiectum esse ita ꝙ non probet illud esse.Videtur enim ꝙ subiectũ esse probari posfit in sciẽtia cuius est subiectũ. primo quia omnis scientia potest vti demonstratione quia,& propter quid.ergo potest demõstrare suum subiectũ esse à posteriori. Antecedẽs patet, qa sicut per causam probatur effectus propter qd, ita ecõuerso per effectũ demõstratur causa quia. Consequẽtia probatur, quoniam subiectũ est causa aliquorũ in illa scientia,& consequenter cum ex effectu possit à posteriori concludi causam esse,sequitur subiectum esse formaliter demonstrabile.

Nũ quæuis sciẽtia supponat suũ subiectum esse circa t.c. 2. Dubio.4.

Et confirmatur inductione,quoniã in lib.Elench.probatur syllogismum sophisticum esse per simile.& Priscianus in lib. construct.ostendit orationem constructam esse &c.

Ad primũ dubiũ dicitur dupliciter.primo,ꝙ Aristoteles accepit vere scitũ neutro illorũ modorũ , sed intellexit vere scitum idem quod inuestigatione certũ,vt per ly(certum)distinguatur ab opinato , & per ly (inuestigatione) distinguatur à principiis,à natura inditis.& sic claudit in se omnia dubitabilia quæ possunt per certitudinẽ cognosci, siue per demõstrationẽ,siue nõ.& consequenter notitia ipsius quod quid est &c. Ad id verò quod additur de quæstione an est, dicitur ꝙ nõ est verũ vniuersaliter,ꝙ omnis demõstratio supponat eius subiectũ esse,vt in primo dictũ fuit & infra declarabitur, & ꝓpterea stat ꝙ sit præcognitio respectu demõstrationis terminãtis quęstionẽ,quia est,vel propter quid.& sit cõclusio respectu anterioris demõstrationis terminantis quæstionẽ an est &c. Dicitur secũdo,ꝙ per vere scitũ accepit per demonstrationẽ non cognitũ.Sed cognitũ per demonstrationẽ non vniformiter sumendũ est,quoniã aliqd cognoscitur proprie ꝑ demõstrationẽ,vt cõclusio,& aliqd minus ꝓprie,vt mediũ quod est ipsum quod quid est,quod per demõstrationẽ quodãmodo cognoscitur,vt infra dicetur.Vnde Alber.dicit ꝙ vere scita hic dicũtur ea quæ per demõstrationẽ,vel in demõstratione cognoscim⁹.

Cap.1.

infra c. 7.1.

Ad

Ad secundū dubium. Ad secūdum dicitur, quod duplex ista distinctio harū quæstionū. s. in simplices & compositas nō ponentes in numerū, & ponentes in numerū nō est ita accipienda, vt eodē modo quælibet simplex sit simplex, nec eodem modo quælibet cōposita sit composita. Simplices enim quæstiones cum sint, an est, & quid est. si ex parte rei quæsitæ simplicitatē sumis dissimiliter simplices sunt: quæstio nāq; quid est ideo simplex est, quoniam purum & immistū quid est, quærit, quæstio vera an est, ideo simplex est: quoniam esse rei simpliciter, id est, absq; aliqua additione quærit. Quærendo enim an centaurus sit, non quæritur, an centaurus habeat esse tale vel tātum &c. sed absq; additione, an habeat esse. Si autem ex parte modi quærendi simplicitas sumatur, dissimiliter quoq; simplices inueniuntur: quoniam quæstio an est, per modū enuntiationis simplicis exercetur, & enuntiationē simplicem proponit. & patet cū quæritur, si centaurus est: quæstio verò quid per modum enūtiationis simplicis exercetur, sed eam nō proponit. Cū enim quæritur quid est homo, non proponitur discutienda simplex enuntiatio, sed incomplexum illud, puta homo. formatur tamē talis quæstio per modum simplicis enuntiationis (absque præterito, scilicet,) vt patet. Eodē modo est dicendū ex parte compositarum quæstionum, scilicet quia est, & propter quid est. Si enim ex parte rei compositio spectetur, quæstio quia est, ideo composita dicitur, quoniam ad duarum rerū compositionem quærendam inuenta fuisse videtur, & semper compositionem extremorū directe quærit, & realem compositionem eorum quærere permittitur. Quæstio verò propter quid non quæstio composita dicitur, quia cōpositionem directe quærit, sed quia compositionis causam postulat. Ex parte quoq; modi quærendi, quæstio (quia) duorū mediam inquirit cōpositionem, quoniam exercetur per modū enūtiationis de tertio adiacente. & illā proponit, vt patet, cū quæritur, vtrū homo sit perfectissimū animaliū. Quæstio verò (propter quid) quoniā causam talis cōpositæ enuntiationis quærēdo proponit. Altera quoq; distinctio in ponētes in numerū, & nō ponentes in numerum, eodē quoq; modo distribuitur. Simplices enim propter supradictas causas nō ponunt in numerū, & cōpositæ propter antedictas quoq; rationes in numerū ponūt, ponere enim in numerū in proposito nihil aliud est, quam quærere de duorū adunatione, vt S. Tho. exponit. vel quærere de esse subiecti nō simpliciter, sed tali,

tali,vt Alpharabius & Auicen.exponũt:vtrunq; autẽ horũ sim plicitati & cõpositioni supradictis proportionabiliter respõdet,vt facile deduci potest. Ad primã dubitationẽ ergo in oppositũ dicitur,ꝙ S.Tho.non dicit quæstionẽ qd quærere enuntiationẽ de secũdo adiacente,sed tantũ dicit,ꝙ simplices quæstiones referuntur ad primũ modũ enuntiationis. ista autẽ relatio quo ad quæstionẽ an est,clara est,quo ad quæstionẽ verò quid est,potest accipi & pro relatione similitudinis,quia quæstio qd ad modũ simplicis enũtiationis exercetur, vt dictũ est, & potest accipi pro relatione cõsequentis ad præcedens, quoniã sicut quęstio propter quid sequitur quęstionẽ,qa est,ac per hoc pertinet ad enũtiationẽ de tertio adiacẽte, ita quæstio qd sequitur quæstionẽ an est,ac per hoc respicit enũtiationem de secũdo adiacẽte.Potest quoq; accipi pro relatione proprię causæ ad proprium causatũ,quoniam sicut(quæstio propter quid) causam enũtiationis de tertio adiacẽte quærit,ita quæstio(qd) causam enũtiationis de secundo,licet hoc non faciat ex modo quęrẽdi,& his duabus relationibus attestatur Auerrois in hoc loco, ex malo ergo intellectus S. Tho. procedit obiectio prima. Ad secundam verò dicitur,quòd ratio illa est optima ex modo quærendi sumpta, nec habet locum in quæstione de secundo adiacente, quoniam secundum formam enuntiationis simplicis nulla media compositio inter duo ponitur, secundum verò tertium adiacens duorũ compositio quæritur, quoniam(ly est)compositionem importãs, inter duo mediat. Ad tertium dicitur,quòd quæstio an est, quærit de vtroq; esse diuersimode, quoniam ipsamexistentiam rei quærit, vt terminum vltimo formaliter quæsitum,veritatem autem propositionis quærit, vt terminũ secundum quid seu medium.Inquirentes nanq;, an centaurus sit, nunquam desistimus quousque cognoscamus centaurũ habere existentiam. Et quoniã ad hoc non peruenitur nisi media compositione intellectus,cuius veritas ex eo quòd res est, vel nõ est,resultat, ideo etiam sub eadem inquisitione cadit,an illa propositio sit vera,cẽtaurus est. Verũtamen siquidẽ huius intueri est cognoscere cẽtaurũ esse.

Cap.1. Primo pe- riher. cap. 3. Ad ter- tium du- bium.

A primo vero eorũ quæ obiiciuntur in oppositum dicitur, ꝙ essentias rerum existere potest accipi dupliciter. Vno modo absolute. Et sic secundũ veritatem sub demonstratione non cadunt categorica, quoniam res non necessario existunt, & causa existentiæ earum est liberatas primæ causæ,quæ necessitari

sitari simpliciter nõ potest &c. Alio modo præsupposito vniuerso,& sic necessarium est species omnes esse, & consequẽter demõstrari potest eas esse. Cuius signum est cũ demonstratur intelligẽtias esse,ex colligatione quam habẽt cũ orbibus &c. ostenditur,& similiter cum demõstratur, sphærã ignis esse,ex ipsa vniuersi perfectione & connexione ostenditur &c. Sub silentio autem hoc antiqui retinuerũt,quoniam vniuersum esse clare liquet,& radice necessitatis manifesta non fuerunt soliciti circa modũ necessitatis talis quæstionis. Ad id verò quod secundo obiicitur patet ex dictis &c. Sed contra datam responsionem obiici potest, quòd non sit conformis doctrinæ S.Tho.quam profitemur,quoniam S.Tho.in prima parte,q.3. arti.4.ad secundum ait:ꝙ terminata quæstione an est,de Deo non scimus existentiã eius,sed ꝙ illa propositio sit vera.Deus est.Non ergo secundũ ipsum quæstio,an est,quærit de existẽtia rei,sed esse quod significat propositionis veritatẽ. Ad hoc dicitur, ꝙ cum ratione conuincatur & ab ipso alibi habeatur expresse ꝙ quęstio an est,quærat de existentia rei,patet in quoli. secũdo ar.tertio,verba eius allegata oportet sano intellectu accipere,duo cõsiderando.Primum est ꝙ non dixit quæstionẽ an est,non quærere de existentia Dei, sed dixit ꝙ per demonstrationẽ,qua illa quæstio apud nos terminatur nescitur ipsa existentia Dei , sed propositio &c. Secundum est ꝙ non loquitur vniuersaliter,sed de Deo.Propter quod dico ꝙ non intẽdit per illa verba dicere , quòd quæstio an est,non quærat de ipsa existentia Dei,sed secundũ ꝙ quæsita tali existentia, cum inuenta fuerit non cognoscitur per demonstrationem simpliciter, sed solum vt fundatur esse verum propositionis respõsiuæ ad quęstionem an est. Et si instetur ꝙ si propter hoc dixit nos non cognoscere existẽtiam Dei,sequitur quòd vniuersali pari ratione dici potest de quolibet,ꝙ non cognoscitur existentia eius, cum terminatur quæstio an est,quia non scitur alio modo,nisi vt fundat veritatem propositionis , hoc autem constat esse voluntarium , ergo &c. Tenet consequentia , quoniam siue cõcludatur : ergo Deus est,siue,ergo decima sphæra est , siue aliquid aliud , nihil refert quo ad hoc quod est cognoscere existẽtiam vt fundat veritatem propositionis. Ad hoc dicitur quòd quia vnaquæque res tunc simpliciter cognosci affirmatur vel negatur,quando secundũ proprium sibi modũ cognoscitur,vel non cognoscitur,& inter existentiam Dei & aliorum

haec

1.q.3.art. 4.

Quol. 2. art. 3.cir. med.

hæc differentia est, ꝙ propria cognitio existētię aliorū fit per quęstionem an est, quoniā nulla aliarū quæstionum quærit de existētia rei, propria autē cognitio existentiæ Dei fit per quæstionem quid, quoniā ipsa existentia Dei est ipsius quod quid est. Ideo existētias aliorū terminata quæstione an est cognosci dicimus absolute, existētiam autem Dei terminata quæstione an est non cognosci dicitur, non quia omnino ignoretur, sed quia nō simpliciter. i. secūdum proprium modū suę cognoscibilitatis cognoscitur. & cognosci dicitur ꝓpositio vera. i. ipsa existētia vt fundamentū est veritatis & esse illius propositionis. s. Deus est. Cōformis est ergo respōsio data doctrinę S. Tho. & habes hinc defectū Scoti vel scotistarū in primo sententiarum dist. 5. q. 1. in principio. vbi adducuntur prædicta verba S Tho. Ad quartum dubiū dicitur, ꝙ quęstio an est, quęrit de subiecto & passione non vt passio est, sed vt res quædam in se est, quoniam dubitare contingit de rebus illis, quæ passiones sunt, an sint, & possunt res illæ accipi vt substātia aliarum passionum, & consequēter de eis tūc supponetur an est, vt patet de triangulo de quo quęstio an est, formatur: & tamen passio est vt dixit Aristoteles in principio primi. Ad primum autē obiectorum in oppositum dicitur, quòd licet vtraq; quæstio, scilicet an est. & quia est, inquirat quandoq; idem esse, nō tamen propterea eiusdem quæsiti formaliter sunt duæ quæstiones, quoniam aliud formaliter quæsitum est rem illam quæ est passio. esse quod quæstio an, inquirit, & aliud passionem vt sic esse, id est rem illam inesse tali subiecto quod quæstio quia est quærit, licet materialiter sit idem esse quo res illa sit & insit. Ad secundum verò dicitur dupliciter. primo secundum Albertū ꝙ Arist. dedit etiam exēplum de passione, cum dixit si nox est. Secundo ꝙ quia formaliter loquendo quęstio an est, non inquit de passione, quia non de passione (vt passio est) quoniam eius vt sic esse non est, sed inesse, ideo exemplum de passione non dedit, sed tantummodo de subiecto, cuius esse adeo inquirit, vt sicut iam dictum est, circa passionem non nisi, vt subiecti seu substātiæ rationem induit solicitetur.

Scot. 1. di. 5. q. 1. in principio.

Ad quartum dubium.

T. c. 2.

Ad quintum dubiū dicitur, ꝙ quia secūdum omnes illustres expositiones quęstio quia est, quęrit de tertio adiacēte. & nullam vnquā viderim exceptionē fieri de prædicatis primi modi aut secūdi, nulláq; ratio mihi occurrat cogēs, aut probabiliter ducēs ad talem exceptionē, inquirere de singulis prædi-

Ad quintum dubium.

catis quidditatiuis quæstionis (quia est) fore censeo. Tum quia hæc infra latitudinem tertij adiacētis sunt. Tum quoniam in textu distinguitur duplex esse, quod potest quæri de re. s. esse simpliciter & esse in parte, & primum attribuitur quæstioni, an est, secūdum vero quæstioni quia est, per esse autē simpliciter secūdum omnes intelligitur esse sine additione aliqua, per esse aūt in parte secūdū Alpharabiū Auic. & Albertū intelligitur esse particulatū contractū & determinatū per prædicatum substātiale vel accidētale. Cōstat autē ꝙ cum quæritur de aliquo prædicato quidditatiuo, puta vtrū cœlum sit corpus animatū absq; dubio, quæritur aliquod cœli esse, & cum nō quæratur esse pertinēs ad quæstionē an est, relinquitur ꝙ quæratur esse in parte, pertinēs ad qōnē quia est: quærēdo enim vtrū cœlum sit corpus animatū, manifeste patet ꝙ quærimus nō vtrū cœlum habeat esse, sed vtrū habeat esse tale, licet ly tale nō notet accidentalē differentiā, hoc autē est esse particulatū & cōtractum per prædicatū. Tum quoniā si istius quæstionis nō est quærere prædicata quidditatiua ad quæstionē quid reducentur, & hoc non cōuenienter dici potest, quoniā vnicæ quæstioni vel vnica respōsio danda est, vel si plures possunt dari, quælibet saltē debet esse sufficiens, aliter in termino inquisitionis non esset quiescendum, & sic quæstio esset terminata & non terminata, quod implicat cōtradictionem. Cōstat autem ꝙ quærēti quid de homine, vel boue nō satisfit assignādo singulas partes diffinitionis, sed oportet assignari diffinitionē, vnde & in primo libro dictū est, ꝙ cognoscere per cōmunia, nō est cognoscere propter quid, quod idē est quod quid, vt in hoc capitulo dicitur, sed est cognoscere quia. Ad rationē autē in propositū dicitur, ꝙ licet apud dialecticū omnia prædicata in quid reducantur ad quæstionē quid, quoniā ipsi nō est curæ, an per propria, an per cōmunia soluatur quæstio in posterioristicis, tamē vbi quæstiones scibiles traduntur & nō parui, refert scire per communia & propria &c. Ad quæstionē quid, nō nisi ipsum quod quid est pertinet. Negatur ergo assumptū illud. s. omne quod prædicatur in quid, pertinet ad quæstionem quid, loquendo de quid posterioristice &c. Nec mihi (ex his motus) imponas, aliam me fateri quæstionē circa partes diffinitionis & totam diffinitionē, & quia partes sunt priores toto me ponere quæstionem, quia est ante quæstionē quid est, & si qua sunt huiusmodi. (Nihil enim horum ex dictis sequitur) quoniā de partibus

T.c.30.

bus

bus diffinitionis, vt prędicata sunt alicui inexistētia sermo habitus intelligendus est. Nihil enim aliud quæsiuimus, nisi an quærere vtrum homo sit animal, vtrum albedo sit color, & huiusmodi pertineat ad quęstionē quia est, aut ad quæstionem quid est, de eis autē, vt partes diffinitionis sunt nihil dictū est. Sed nunc dicitur, quòd pertinēt (secūdaria intentione tamē) ad quæstionē quid: tum quoniam quærēs de ipso quod quid est, quærit necessario de eius partibus, tum quoniā eiusdē rationis est, dare primum genus, & vltimā differentiā vt adunātur in vna quidditate. Vnde vt cauillatorum importunitas excludatur, respondeatur cū diffinitione, quòd inquirere prædicata quidditatiua absolute secundum inexistētiam eorum, s. insint vel non, pertinet simpliciter ad quæstionē quia est, inquirere autem ea quo ad modum inexistētiæ, ex quo habent ꝙ partes sint diffinitionis pertinet principaliter ad quæstionem quid, quoniā eius est quod quid est, totum inuestigare, secūdaria tamen intentione, quia partes sunt, & pertinet ad quæstionem quia est, pro quanto absq; complexione tertij adiacentis talis inquisitio non est, ministerialiter tamen, quia hoc inquirit inquantum famulatur quæstioni quid &c. Ordo autē inter quæstiones non variatur ex his quæ cōtingunt per accidens. Licet enim ad scire quod quid est, præcedat scire, quia talia prędicata quę sunt partes diffinitionis insunt illi diffinibili, tamen est hoc per accidens pro quāto primæ operationi intellectus immiscetur secunda, vt alibi declarandum est &c.

Ad sextū dubium, dicitur ꝙ quęstio quid, quęrit formaliter de incomplexo, quoniā quęrere de cōplexo, iuxta secundū adiacens pertinet ad quæstionē an est, & iuxta tertiū ad quęstionem quia est, & propter quid. Tū qm̄ quæstio quęrens cōplexe de quod quid est, ad quęstionē qa est pertinet, vt ex S. Tho. verbis in hoc loco haberi potest, cum dicit ꝙ omnes quæstiones dialecticę reducuntur ad quæstionē, quia: cōstat siquidē ex primo Topicorum, quòd vna illarū quatuor quæstionum ibi enumeratarum est quęstio de diffinitione, tū propter rationem tactam obiiciendo, quoniam id est quęsitum quod respondetur. Respōdetur autem quæstioni quid, vt ex dictis patet, ipsa diffinitio, quæ incōplexū quid est, ergo &c. Ad rationē in oppositum dicitur dupliciter. primo quòd diffinitio licet formaliter nō sit vera vel falsa, virtualiter tamen est vera, vt in principio primi dixit S. Tho. & hoc sufficit. Secundo dicitur, quòd licet in medio

Ad sextū dubium.

Cap. 3.

circa t. c. 5.

quæstio quid, quęrat formaliter de incomplexo, quærit tamen id quod est ratio veritatis cõplexi, quoniã ipsum, quid est medium ad concludẽdum an est, & propterea scibile & verum & enuntiabile appellatur. Scibilia siquidem nõ eadem ratione omnia dicuntur, sed alia vt cõclusiones: & hęc propriè sunt an est, & quia est, aliæ vt causæ cõclusionum, & hæc sunt quid, & propter quid. Quæ quoniã in enuntiationibus posita veritatem formaliter sortiuntur, non immerito solam enuntiationem quæribilem & scibilem esse dictum est. Et per hæc patet duplex etiam responsio ad confirmationem &c.

Ad septimum dubium. Ad septimum dubiũ dicitur, ꝙ quãuis diuersi diuersimode has quęstiones ordinare videãtur, magis tamẽ in verbis quàm in re inter eos differentia videtur. Oportet enim omnes cõuenire in hoc, ꝙ quæstio an est, quærit an homo sit, quid est vero quærit quid est homo, qa est autẽ inquirit qualis est homo, seu an homo sit risibilis, propter quid, eãdem causam percunctatur, vt propter quid homo est risibilis. Hoc enim aperte traditur ex textu & expositoribus. Sed differentiam inter quosdam peperit diuersio à sermone formali dum alij conuenientiam tarum inspicientes, alij abstracta quæsitis magis quàm quęsitacõsiderantes, alij ad pauca respicientes in diuersas prorupe runt voces. Non enim propterea, quia omnes quęstiones conueniant in hoc ꝙ quærunt mediũ, nec ex hoc ꝙ ex ista res creditur distingui, aut nõ distingui à re, aut quia primo debetur singulari, nec ex aliis huiusmodi ordinãdę sunt quęstiones hę. Sed negotio logico intendendo fatendum simpliciter est quęstiones differre & conuenire. Differre quidẽ in hoc quòd simplices quęrunt esse simpliciter, cõpositæ vero esse tale. Et simplices inter se in hoc differre ꝙ altera quærit de re an sit, altera quid sit. Composite verò in hoc ꝙ altera quærit de re an habeat talem dispositionẽ, altera propter quid illam habeat, nec potest mẽs humana plures de re quacunq; quæstiones formare, vt patet. Nec est dispositi ad philosophiam dubitationibus mentẽ inuoluere quid sit quærere an centaurus sit, hoc enim quilibet mentis cõpos intelligens terminos nouit. Solos enim eos latet qui nesciunt discernere inter notum per se & notum per aliud. Conuenire verò in hoc ꝙ omnes quærunt medium indistinctè à priori vel à posteriori, quia (vt in textu dicitur) nihil aliud est quærere an cẽtaurus sit, quàm an sit aliqua causa ex qua habeatur cẽtaurum esse. Causam autem intellige in essendo

De quib' 2. phy. T.c. 6. & c. 6.

essendo vel in cognoscendo. (Aliter de Deo nō posset quæri an sit.) Et similiter est de quid est qa est. Et propter hoc inueniuntur illustres philosophi quandoq; dixisse quòd quæstio an est, quærit de re in ordine ad suam causam efficientem: hoc enim & similia intelligenda sunt eo modo quo intelligitur sermo Aristotelis ꝙ quæstio an est, quęrit de medio, & nō considerasse hoc, fuit causa temeritatis præferentium se. A præcognitionibus verò quęstiones differunt in duobus, & primo in hoc quòd sub præcognitione quid concluditur quid nominis, sub quæstione vero quid minime, eo ꝙ quid nominis non est pars scientiæ, sed variationi & placito humano subiacet, necessario tamē præsupponi oportet quia à vocibus doctrina & disciplina fit. Secundo in hoc ꝙ sub præcognitione qa concluditur veritas principiorum & esse simpliciter subiecti, quorum neutrum clauditur sub quæstione quia, sed veritas principiorum extra quęstiones omnino est, vtpote ex se euidens, & esse simpliciter subiecti clauditur sub quæstione an est.

Ad octauum dubium difficillimum. Ad octauum dubium dicitur distinguendo prius sensum quęstionis. Potest siquidē scientiæ nomine accipi ipse habitus sciētificus, puta metaphysica aut geometria &c. Vt sit sensus, vtrum omnis sciētia tam metaphysica q̄ geometria, supponat suum propriū subiectū esse, & nō posit probare illud esse. Et potest scientię nomine accipi demōstratio, vt sit sensus, vtrum oīs demonstratio supponat illius demōstrationis propriū subiectum esse &c. Si primo modo intelligatur, respondet (secundum Auerroim) quē Thomistæ in hoc imitari vidētur, ꝙ non potest probari neq; à priori neq; à posteriori. Tum qa expresse Ari. docuit de subiecto pręsupponi qa est. Tum quia (vt ibi dictum fuit,) sciētiæ quęrunt pasiones de subiecto vel ꝑ principia subiecti, vel per effectus, vtroq; autē modo oportet præsupponere subiectū esse, quoniā fatuum est quærere non entis pasiones. Pasio enim cum quęratur vt inhęrens alicui secundum imaginationē pręsuppoſito esse, necesse est vt inquiratur & concludatur inhęrens. Consentiūntq; his dicta Porphyrij & Alberti, & S. Tho. in principio primi. Et si obiiciař, ergo nulla sciētia probabit quæstionē an est, respōdetur dicendo quòd cōmittitur paralogysmus cōsequentis. Nam nō sequitur, nulla sciētia cōcludit quęstionē an est, de suo subiecto: ergo nulla sciētia probat eam vniuersaliter. Stat enim ꝙ terminat eā de partib' subiectiuis subiecti, vel aliquo alio, & nō de subiecto.

Expresse Auer. 2. phy. c. 26. in fi. Cap. 1.

circa t. c. 2

Vnde metaphysica non probat ens, quod est eius subiectũ esse. & tamen ad ipsum maximè pertinet quæstio an est, vt in sexto eiusdẽ dicitur. Si autẽ intelligatur secundo modo, tunc dupliciter respõdetur. Primo ꝙ omnis demõstratio supponit suum subiectum esse, quoniã Arist. indistinctè dixit in primo de subiecto præsupponi quia est. Et si instetur, ergo quæstio an est, nõ potest demõstrari: quoniã id cuius quæritur esse non p̃supponi tur esse. Respõdetur ꝙ quæstio an est, non cõcluditur in secũdo adiacẽte, sed in tertio. ita ꝙ id cuius (vt subiecti) quæritur esse in proponẽdo quæstionẽ in cõclusione sumitur vt p̃dicatũ, & cõcluditur de aliquo præsupposito. & sic demõstratur esse. verbi gratia: q̃ritur vtrũ Deus sit in secũdo adiacẽte. Sed cõcluditur. ergo aliquod ens est Deus, & sic de aliis. & sic semper supponitur subiectũ non quæstionis, sed demõstrationis & cõclusionis esse. Et si instetur. ergo nulla differẽtia est inter cõclusionem quæstionis an est, & cõclũsionẽ q̃stionis quia est: quoniam vtraq; est de tertio adiacẽte. & si cõclusiones q̃stiõ non dixerũt: ergo nec quæstiones differrẽt. q̃m ex scibilibus quæsitis distinguũtur. R̃ndetur ꝙ differũt in hoc ꝙ quæstio (quia) eget per se tertio adiacẽte, quoniã q̃rit de certo subiecto certũ prædicatũ vltra verbũ substãtiuũ. Non enim in incertũ q̃ritur vtrũ quodcunq; habeat tres angulos aut sit animal &c. sed determinate: subiectũ cõclusionis ꝓponitur, vtrũ homo sit animal. vtrũ isosceles habeat tres &c. Quæstio autẽ an est, non ꝓponit subiectum cõclusionis sed q̃stionis tñ, nec per se ex vi q̃stionis eget altero termino, sed accidit vt in r̃ndẽdo terminet coassumpto tertio non determinato sed vage. Cõcludit enim ergo aliquid est Deus. ergo aliquid est cẽtaurus &c. Hunc modũ dicẽdi omnino nõ repello. Fundamentũ tamẽ non habet vnde tantã pro-

T. c. 2. uinciã subire cogatur. quoniam Aristoteles in 1. lib. expresse loquebatur de demõstratione in qua passio de subiecto cõcluditur, vt ex textu & expositoribus patet. Sed ad hoc posset dici ꝙ tenetur hoc nõ autoritate illa pura, sed adiũcto hoc ꝙ omne quod demõstratur se habet vt passio, vt inferius habebitur. Alio autẽ modo respondetur, & iudicio meo nũc melius (licet

Cap. 2. ego priorẽ olim modũ excogitauerim) ꝙ nõ omnis demõstratio supponit subiectũ suũ esse, quoniã aliqua quærit & demonstrat illud. & hoc teneo vniuersaliter in omnibus demõstrationibus terminãtibus quæstionẽ an est. Moueor autẽ ad hoc primo quoniã nulla ratio me incitat ad oppositũ. Quod enim tactum

ctum est, ꝙ omne quod demonstratur se habet vt passio, intelligitur quo ad hoc quod est dici de altero, seu alteri inesse, quoniam omne quod demonstratur se habet vt prædicatū siue sit in secundo siue in tertio adiacente, & non intelligitur quo ad alias cōditiones, scilicet ꝙ se habeat ita ꝙ supponatur ei subiectum esse & prædicetur tertium adiacens &c. vsus quoq; artis demonstratiue in sciētiis qui posset ad hoc idē adduci, quoniá non videntur inueniri demonstrationes in secundo adiacente, etiam si terminēt quęstionē an est, vt patet 8. physicorū. vbi cōcluditur substātias separatas esse in tertio adiacente. Et in primo Euclidis, vbi cōcluditur triangulū esse &c. Hic inquā vsus non ostendit intentū: quoniá secundū veritatē non quærebatur in huiusmodi locis quęstio an est, sed quia est. vt patet ibidem, subiectum enim quæstionis in 8. physicorū est motor primus. & in primo Euclidis linea recta licet ex hoc eliciatur etiá cōclusio an est. Et quoniam si ita quandoq; inueniretur, facilitati vsui grate attribuendū esset potius quàm arti. Vt enim in primo libro diximus, contingit artē demonstratiuá aliter docere, & aliter exercere. Secundo quoniá omne verū necessarium habens causam est demonstrabile. Conclusiones quæstionis an est, etiam in secundo adiacente sunt huiusmodi. ergo &c. Et si dicatur ꝙ sunt demōstrabiles, sed non tali modo, scilicet in secundo adiacēte. Contra. ex tribus terminis quorū vnū est vera causa propter quá alter necessario inest alteri, sufficiēter fit demonstratio omnibus aliis terminis seclusis. Sed retēta cōclusione de secundo adiacēte inueniūtur huiusmodi tres termini, ergo &c. Inuenitur siquidē cū de ignis est quod quid est ignis vt vere causa & mediū quo esse de igni cōcluditur. Scotistę tamen sectantes Antoniū And. in quæstione prima super metaphysicam decepti sunt in hac quæstione: quoniá non distinxerunt inter scientiá & demonstrationem probare subiectū proprium esse, vt nos fecimus. Et propterea impugnás ille Auerroim tenet scientiá probare subiectū esse à posteriori praccipiendo quid nominis & declarando illud significatum esse, & non posse probare subiectū esse à priori. Quoniá ipsum subiectum est primo cognitū prioritate naturæ. Primum dictū declaratū est superius esse falsum de scientia. & verum de aliquo genere demōstrationū: secundū autē dictum ex eius causa assignata deprehenditur male intellectū, quoniá si indifferenter de cuiusq; demonstrationis & scientifici habitus intelligatur

T. c. 78.

Cap. 1. in solutione secūdi dubij.

Ad secundum.

Scotistæ.

An. an. primo me. q. 1. contra Auerro.

Contra An. an. arguitur.

subiecto. falsum est. quoniã ipsum quod quid est subiecti habentis alterã causam cuius esse quæritur. propriũ est, secundum naturam medium ad cognoscẽdã quæstionẽ an est, sicut quod quid est passionis mediũ est ad cõcludendũ ipsam esse. & consequenter ex eo potest secundum naturæ ordinẽ à priori concludi quæstio an est, quicquid sit de ordine quo ad nos. Si autẽ intelligatur de subiecto scientię tantũ, tunc nihil cõcluditur: quoniam quod quid est subiecti est prius notũ ordine naturæ & post ipsum esse, quoniã quæstio quid est, est prima quæstio, secundum se, sed non quo ad nos. & cõsequẽter ex hoc non sequitur ꝙ non possit à priori probari. Taceant ergo & audiant responsiones ad argumenta sua. Ad primũ negatur cõsequentia. & ad probationẽ dicitur ꝙ nõ semper ex effectu necessario potest probari causam esse, sed tunc tantũ quando causam esse est minus notũ nobis. Omnis enim demõstratio ex notioribus nobis (si à nobis fieri debet) procedere debet, quoniã propter quod vnũquodq; illud magis est. In scientia autẽ nihil magis notum est quàm subiectũ esse, propter quod in omni scientia vel per se notum est subiectũ esse vel à superiori scientia sumitur. vnde in primo physicorũ Aristoteles cõtra negantes subiectũ naturalis philosophiæ esse non à posteriori neq; à priori disputauit, sed ad metaphysicũ cõfugit. & hoc merito. quoniã negato vel ignorato subiectũ esse quomodo aliorũ dependentium ex eo esse stabilitũ assumi poterit, præsertim cum quælibet scientia à subiecto inchoet? Vnde non prouenit ex defectu medij ꝙ scientia non probet suum subiectũ esse, sed ex defectu huius conditionis: quia subiectum esse non ponitur vt minus notum sed vt notissimum. Ad confirmationẽ dupliciter dicitur. Primo ꝙ aliud est demõstrare ex propriis subiectũm esse, & aliud est aliquali declaratione patefacere. Neque enim hoc negatum est, sed illud vt ex secundo phy. ab Auerroi habetur, vbi tentantes demonstrare naturã esse, deridentur, & aliquam innuitionem dari posse non reprehenditur. Tales autem sunt declarationes à simili, quas arguens inducit. Secundo dicitur, quod sicut in primo dictum est. quoniã in eodem tẽpore traditur scientia cum principio scientiæ, quemadmodum principium scientiæ ponendo quod quid est subiecti inuestigatur, quod tamen præsupponitur in qualibet scientia à priori, ita subiectum esse in illo principio declaratur. Et sic scientia proprie dicta supponit subiectum suum esse.

Incipit T.c. 13.

Cap. 6. cap. 1. in solutiõe primi dubii.

Ad primum.

Quomo

Quomodo quæuis quæsito sit ipsius medij.

Circa conclusionē & tertiā simul dubitatum, an cum dicitur omnem quæstionē inquirere medium, intelligatur ꝙ inquirat medium suiipsius quæstionis siue quæsiti per ipsam, an alterius. Si enim sit sensus, ꝙ quælibet quæstio quærat medium quæsiti per ipsam, statim sequitur ꝙ diffinitio non immediate inest diffinito. q̃d est impossibile. patet sequela, quoniam quando quæritur quid est, quæritur mediū quæsiti. Quęsitū autē est ipsa diffinitio. Si autē sit sensus ꝙ quęlibet quæstio quærat mediū alterius quæsiti, statim sequitur, ꝙ non omnis quæstio quærat mediū, nisi quis infinitas dicat esse quæstiones, aut circulariter se inuicē quærentes, quorū vtrūq; est falsum, patet sequela, quia semper esset alterū dare quęsitū, cuius altera quæstio mediū q̃rit. Ad hoc dicitur ꝙ ambe ille vniuersales affirmatiuæ sunt falsæ. Neq; enim omnis quæstio quærit mediū suiipsius, neq; omnis quæstio inquirit mediū alterius, sed duæ earum, scilicet si est & quia est. inuestigāt suorū quæsitorū media, quoniā quærēdo an homo sit. quærimus an sit aliquod mediū ad probandū hominē esse, & similiter, quærēdo an triāgulus habeat tres &c. quærimus si est aliquod mediū ad concludendū triangulū habere tres &c. Non enim aliquid horum quærētibus satisfacit simplex respōsio affirmatiua, sed oportet mediū ostēdere quo hoc teneatur. Reliquæ autē duæ, s. quid, & propter quid. non suorū q̃sitorū sed præcedentiū media alio modo inquirūt. Interrogātes nāq; quid est homo nō medium quidditatis humane quęrimus, sed ipsam quidditatē, quæ mediū est in q̃stione an est, & similiter in propter qd respectu quæstionis quia. Et aduerte ꝙ cū dicitur omnis q̃stio est q̃stio medij non est sermo formalis. Tum quoniā sola quæstio propter quid inquirit mediū sub ratione medij. Cæteræ autē inquirūt id quod est mediū. Tū quoniā etiā id quod est mediū; quæstiones an est & quia est, non primo, sed secundario inquirūt, quoniam secundario iste quærunt de ipso quod est mediū, vt patet &c. Ad rationes dubitādo adductas non oportet aliter respondere, quia neutra pars sustinetur, sed medij processimus.

Disputatiue concludens idem non esse diffinibile & demonstrabile diffinitionem & demonstrationem.

CAP. II.

Quomodo autem quod quid est monstratur, & quis modus reductionis, & quid est definitio, & quorum, dicamus, cum dubita-

uerimus primo de ipsis. Principium vero sit futurorum, quod est conuenientissimum habitis sermonibus. Dubitare enim quispiam posset, an ne est idem & secundū idem definitione scire & demonstratione? An impossibile: definitio nāq; ipsius quid est esse videtur, quid est autē omne, vniuersale & prædicatiuum: syllogismi vero sunt, hi quidē priuatiui, illi autē non vniuersales: veluti qui quidem in secunda figura, priuatiui omnes, qui vero in tertia, nō vniuersales. Postea neq; prædicatiuorum omniū, qui sunt in prima figura, est definitio, vt quòd omnis triangulus duobus rectis æquales habet. Huius autē ratio, quoniam scire, est demōstratiue demonstrationē habere: quare, si in talibus est demōstratio, planum quòd non esset vtiq; ipsorum & definitio: scire enim posset aliquis & secundū definitionē non habens demōstrationem, nihil enim prohibet non simul habere. Sufficiens autem est fides & ex inductione, nihil enim vnquā definientes nouimus, neq; eorum, quæ per se insunt, neq; accidentium. Amplius si definitio, substātiæ quædā cognito est, talia manifestū quòd non sunt substantiæ. Quòd igitur non est definitio omnis, cuius & demonstratio, planum. Quid autē, cuius est definitio, ánne omnis est demonstratio, aut non? Vna quidē ratio, & de hoc eadem: vnius enim inquantum vnum, vna est scientia: quare si quidem scire demonstratiuum est demonstrationem habere, continget aliquid impossibile, definitionem nanq; habens sine demonstratione sciet. Amplius principia demōstrationum sunt definitiones, quorum non esse demonstrationes monstratum est prius, aut erunt principia demonstrabilia, & principiorum principia, & hoc in infinitum prodibit, aut primæ definitiones erunt indemonstrabiles. Sed ánne non omnis eiusdem, sed alicuius eiusdem est definitio & demonstratio, an impossibile sit? non enim est demonstratio cuius definitio. definitio nanque ipsius quid est & substantiæ, definitiones vero apparēt omnes supponentes & accipientes ipsum quid est, vt Mathematicæ, quid vnitas & impar, & aliæ consimiliter. Amplius omnis demōstratio aliquid de aliquo monstrat, vt quòd est, aut non est, in definitione vero nihil alterum de altero prædicatur, quemadmodum, neq; animal de bipede, neq; hoc de animali, neque vtiq; de plano figura, non enim est planum figura, neq; figura planum. Amplius alterum est quid est, & quòd est monstrare, definitio nanq; quid est significat, demōstratio autem, quòd aut est hoc de hoc, aut non est. Alterius vero altera demonstratio, nisi tanquam pars sit aliqua totius (hoc autem dico, quoniam monstratum est æquicrus duobus rectis æquales habere, si omnis triangulus monstratus fuit) pars enim hoc, illud vero totum est: hæc autem ad seinuicē non habent sic ipsum quod est, & quid est, non enim est alterius alterū pars. Manifestum igitur quod neque cuius definitio: huius omnis demon-

strratio: neque cuius demonstratio, huius omnis definitio. quare omnino eiusdem nullius contingit ambo habere. Manifestum igitur est, quòd neque definitio & demonstratio, neque idem esse possunt, neque alterum in altero, subiecta etenim consimiliter vtique se haberent. Hæc itaque hucusque dubitata sint.

Summa huius capituli hæc est.

Quomodo quod quid est demonstratur, & quis modus introductionis, & quid est diffinitio, & quorũ, dicemus opponentes primum de ipsis. Vtrum sit idem & secundum idem diffinitione scire & demonstratione scire. *Propositio.*

Non omne demonstrabile est diffinibile. probatur tripliciter à priori. Et primo quoniã diffinibile est ipsum quod quid est, quod prædicatiuũ & vniuersale est. Demonstrabile autem non est tale: quoniam in secũda figura omnes syllogismi sunt negatiui. & in tertia non vniuersales. secũda quoniã nec omne demonstrabile in prima figura est diffinibile. ver. gratia. omnis triangulus habet tres, &c. quoniam sequeretur ꝙ demonstrabile sciretur secũdum diffinitionẽ absq; demonstratione. Tenet sequela, qm̃ scire demonstratiue est demonstrationem habere, & nihil prohibet non simul habere diffinitionẽ & demonstrationẽ, falsitas consequentis ex inductione patet, quoniam nihil eorũ quæ per se, aut per accidẽs insunt diffinientia vnquã cognoscimus. tertio quia diffinibile substantia est, cum diffinitio cognitione substantiæ sit. Demonstrabilia autẽ non sunt substantiæ. *Quæstio. cõclusio responsiua.*

Nunquid omnis cuius est diffinitio sit demonstratio. Non omne diffinibile est demonstrabile. Probatur dupliciter à priori. primo ex radice secũdæ rationis suprapositæ, scilicet quoniam vnius inquantũ vnum est vna scientia. Sequeretur enim aliter hoc impossibile ꝙ demonstrabile sciretur per diffinitionem absq; demonstratione. secũdo quoniam diffinitiones sunt demonstrationũ principia. Quorum non esse demonstrationes ostensum est in primo libro, quoniã aut erunt principia principiorũ in infinitum. Aut primæ diffinitiones erũt indemonstrabiles. *Quæstio. cõclusio responsiua. T. c. 6 T. c. 44.*

Vtrum cuiusdam eiusdem sit diffinitio & demonstratio aut impossibile sit. Nullum idem est diffinibile & demonstrabile. Probatur tripliciter à priori. Et primo quoniã diffinitio ipsius quod quid est & substantiæ est. Demonstrationes autẽ omnes supponunt & accipiunt quod quid est, & non demonstrãt, vt patet in mathematicis quid vnitas & quid impar. secundo quoniam omnis demonst *quæstio. Conclusio responsiua.*

monst

monſtratio aliquid de aliquo demõſtrat affirmatiue vel negatiue. In diffinitione autem nihil alterũ de altero prædicatur, nec genus de differentia, nec econuerſo. tertio quoniam alterius altera demonſtratio eſt, niſi ſit tanquam pars illius vt ſe habent iſocheles & triangulus. Diffinitio autem & demonſtratio alterius & alterius ſunt, quorum neutrum eſt pars alterius, quoniam diffinitio oſtendit quid eſt, demonſtratio autem quia eſt quæ altera ſunt. & alterum non eſt pars alterius.

Cõcluſio. Diffinitio non eſt demonſtratio neq; pars ſubiectiua ipſius aut econuerſo. Probatur à priori. quoniam earum ſubiecta, id eſt diffinibile & demonſtrabile ſimiliter ſe haberent, quod concluſum eſt eſſe falſum.

Series autem hæc eſt.

INTENDENS tractare de ipſo demonſtrationis medio, quod omnis quæſtio quærit, quoniã ipſum eſt quod quid eſt, per diffinitionem ſignificatum, aggreditur tractatum de eiſdem proponens quatuor in exordio huius capituli, quod eſt principium huius tractatus. & vltimũ principaliter exequens in hæc eodem cap. tria facit. ſecundum tres quæſtiones, quas multiplicauit ad idem, diſputatiue eas determinando. Quarũm ordo ſatis clarus in ſumma habetur. Et tandem penultimum vltima concluſione negatiue tetigit.

Annot. CIRCA titulũ quæſtionis tractatæ in hoc cap. Aduertendum eſt, ꝙ aliquid ſcitur per demonſtrationẽ dupliciter. vno modo vt paſsio. alio modo vt cõcluſio. Vtrunq; enim horũ vocatur quod ſcitur, ſeu demonſtratur. Et quãuis in primo libro neglecta fuerit differentia inter hæc duo ſcita, ita vt vnũ eis locum dederimus, quoniam tũc non variabatur propoſitũ ex hoc, nunc tamen noſſe expedit ꝙ paſsio dicitur (quod demonſtratur) ea ratione, quia eſt quod de ſubiecto cõcluditur. Concluſio verò ipſa dicitur (quod demõſtratur) nõ propterea quia ipſa de aliquo cõcludatur, ſed quia eſt id quod directe ex præmiſsis ſcitur, & quod demonſtrationẽ terminat. Itẽ paſsio eſt quod ſcitur, vt incomplexũ, concluſio eſt quod ſcitur vt cõplexum. In propoſito igitur quãdo quæritur vtrũ idem ſit demonſtrabile & diffinibile poteſt accipi dupliciter. Vno modo loquendo de demonſtrabili per modũ paſsionis, & ſic eſt ſenſus. Vtrũ idem ſecũdum idem ſit ſcibile per diffinitionẽ, & ſcibile vt paſsio per demonſtrationẽ, id eſt an id quod de aliquo, puta de homine ſcitur per diffinitionẽ, puta quod ſit animal rational

Primo huius. T.c.20

tional

tionale,sit scibile per demonstrationẽ:ita quod animal rationale & sit id quod per diffinitionẽ de homine cognoscamus, & per demonstrationẽ. Et iste sensus non videtur intentus ab Aristotile hic, vt ex probatione alterius sensus patebit. Alio modo potest accipi loquẽdo de demonstrabili per modũ conclusionis,& sic est sensus. Vtrũ idem secũdum idem sit cognoscibile per diffinitionẽ & conclusio demonstrationis.ver.gratia, Vtrũ homo secundum id quod scitur de eo per diffinitionem posſit sciri,vt cõclusio demonstrationis,id est,an significatum per diffinitionẽ posſit esse significatũ per cõclusionem demonstrationis. & hic sensus est secũdum mentẽ Arist.vt ex quatuor patet.primo ex secũda ratione ad primã conclusionẽ. Assumit liquidẽ ibi ꝙ demonstrabile est totũ hoc, (Triangulus habet tres,&c.)& quia hoc non est diffinibile.secũdo ex secunda ratione ad tertiam conclusionẽ, vbi assumit ꝙ demonstratio prædicationẽ alicuius de aliquo scit. Diffinitio autem omni caret prædicatione, quia nec genus de differentia, nec differentia de genere in ea prædicatur.tertio quoniã quæstio mouẽda in sequẽti cap.inquiret,vt ibi patebit,an diffinitio sit demonstrabilis pasſio. quarto, quoniã præsens quæstio est de subiectis, seu de obiectis propriis diffinitionis & demonstrationis. constat autẽ ꝙ proprium obiectũ scientiæ per demonstrationẽ est ipsa conclusio,& per diffinitionẽ est ipsa substantia rei. Potest etiã aliter neutrũ sensum abigendo dici quod quæstio altior est,& quærit an sumpta quacunq; re,siue subiecto, siue pasſione id quod cognoscitur de illa processu diffinitiuo sit omnino idẽ quod illud quod cognoscitur de illa processu demonstratiuo. hoc enim est dicere, vtrum sit idem secundum idem diffinitione & demonstratione scire, siue illud attingatᷓ à demonstratione,vt cõclusio,siue vt pasſio,siue quocunq; alio modo. Et hic absq; dubio est vere intentus sensus, quoniã quæstio ista non determinatur vsq; ad cap.7. vbi dicetur quomodo idem secũdum idem potest attingi à diffinitione & demonstratione,& quomodo non.Et in princ.illius cap. expresse Arist.dicet se examinare velle quid bene & quid male dictũ sit ab hoc cap.illucusq;.vnde rationes adductę ad probationẽ illius particularis sensus efficaces non sunt cõtra hoc, quoniã Arist.disputatiue quærens veritatẽ sub quæstione vniuersali optimè procesſit arguendo ad sensus particulares veros, probãdo, s.quod significatũ diffinitionis non est ipsa conclusio,

T.c.3

circa t.c.8

clusio, nec est ipsa passio, vt cõclusa, id est vt inhærens (secundum enim inhærentiã per demonstrationẽ scitur) nec ipsum subiectũ secundũ aliquid sibi inhærẽs. hęc enim omnia ex adductis rationibus cõcludunt vt facile est deducere: quoniã hęc absq; cõplexione & prædicatione sciri non possunt. Res autẽ à diffinitione absq; prædicatione & cõplexione attingit. & tanguntur sic excellentiori modo propria obiecta demonstrationis & diffinitionis, scilicet natura & esse rei. In quo autẽ differat præsens quæstio à sequente, in capit. succedente dicetur.

Quomodo quod quid est sit vniuersale & prædicatiuum.

T.c.19 CIrca primã rationẽ pro prima cõclusione dubitatiuncula quædam occurrit ex eo quod hic dicitur, ꝙ quod quid est vniuersale est & prædicatiuũ. Superius autẽ in 1. lib. dictũ est, ꝙ termini. i. diffinitiones, neq; vniuersales, neq; particulares sunt, neq; affirmatio, neq; negatio in eis est. Ad hoc facile dicitur. primo ꝙ qa diffinitio formaliter nihil horũ habet, virtualiter aũt vtrũq; habet, ideo diuersimode oĩa verificant. secũdo ꝙ quia diffinitio secũdũ se nihil horũ habet, applicata aũt diffinitio vtrũq; habet, ideo diuersis rationibus oĩa verificant &c.

Annot. CIRCA primam rationẽ pro secunda conclusione aduertendum est, quòd illa propositio vnius, inquantum vnum est, vnica est scientia, est vera loquendo de scientia, quam res scibilis ex se exigit, seu genera: quoniam res sicut se habet ad esse, ita se habet ad cognosci quantum est ex se. Et propterea si res vna est vt sic, vnicũ exigit cognitionis suæ modum, ex parte autem nostri non inconuenit plurificare modos cognoscẽdi vnicam rem, & ideo loquendo de cognitionis modo ex parte nostri, propositio illa non est necessaria.

Disputatiue cõcludens quod quid est non esse demonstrabile. C. III.

IPsius verò quid est, est ne syllogismus & demonstratio, aut non est, quemadmodum nunc ratio supposuit? syllogismus enim aliquid de aliquo monstrat per medium, ipsum vero quid est, & propriũ est, & in eo quod quid est prædicatur: hæc autem necesse est conuerti. Si enim A *ipsi* C *proprium est, planum, quòd & ipsi* B, *& hoc ipsi* C, *quare omnia ad inuicẽ. verumenimuero & si* A, *in eo quod quid est, inest omni* B, *& vniuersaliter* B *de omni* C *in eo quod quid est dicitur, necesse &* A *in eo quod quid est de* C *dici. si verò non sic aliquis accipiet duplicãs, non necesse erit* A *de* C *prædicari in eo quod quid est: sed si* A *quidẽ de* B *in eo quod quid est, ipsum verò* B *nõ de quibuscunq; in eo quod quid est, ipsum autem quid est ambo eadem habebunt: erit igitur &* B *de* C

quod

quod quid eſt. ſi itaq; ipſum quid eſt, & ipſum quid erat eſſe ambo habent, in medio termino erit prius ipſum quid erat eſſe. Et omnino, ſi eſt monſtrare, quid eſt homo, ſic C *homo,* A *verò quid eſt, ſiue animal bipes, ſiue aliud quid: ſi itaq; ſyllogizabitur, neceſſe eſt* A *de* B *omni prædicari, huius autē erit alia ratio media, quare & hoc erit, quid eſt homo: accipit igitur quod oportet monſtrare, nanq; &* B *eſt quid eſt homo. Oportet autē in duabus propoſitionibus, & primis & immediatis conſiderare, maximè enim manifeſtū, quod dicitur. ſit: qui igitur monſtrant per id, quod conuertitur, quid eſt anima, aut quid eſt homo, aut aliud quodcunq; entium, quod ex principio eſt petunt. quemadmodū, ſi aliquis exiſtimat & animam eſſe idem ſibiipſi cauſam viuendi, hoc autem numerū ipſum ſeipſum mouentem, neceſſe eſt enim petere animam, quòd numerū eſſe ipſum ſeipſum mouentem ſic, vt idem exiſtere. Non enim ſi* A *ſequitur* B, *& hoc* C, *erit* A *quod quid erat eſſe ipſius* C, *ſed verum erat dicere, erit ſolum, neq; ſi eſt* A *quod quid eſt, & de* B *prædicatur omni, hoc enim, quod eſt animali eſſe, prædicatur de eo, quod eſt homini eſſe: verū enim eſt omne homini eſſe animali eſſe, quēadmodum & omnem hominē animal eſſe, ſed non ſic vt vnum ſit. Si igitur non ſic acceperit, nō ſyllogizabitur, quòd* A *eſt ipſi* C *quod quid erat eſſe, & ſubſtantia: ſi verò ita acceperit, prius erit acceptū* C *quod quid erat eſſe ipſius* B, *quare non demonſtratū fuit, hoc enim in principio accepit.* *Summa huius capituli hæc eſt.*

VTrum ipſius quod quid eſt ſit ſyllogiſmus aut demonſtratio, aut non. *Quæſtio. primū ſuppoſitum.*

Syllogiſmus aliquid de aliquo per medium monſtrat. *Secundū.*

Quod quid eſt proprium eſt, & in eo quod quid eſt prædicatur, & conſequenter conuertibiliter. *Tertium.* Syllogiſmum monſtrantem quod quid eſt ex omnibus terminis ſuis conuertibilibus conſtare neceſſe eſt & talibus, quòd primum inſit in eo quod quid eſt medio & medium inſit in eo quod quid eſt tertio. Probatur prima pars in terminis A primo, C tertio, B medio: quoniam primum proprium eſt tertij, ſecunda verò pars in eiſdem terminis, quoniam ſic duplicans quod quid eſt concludit, aliter autem non: quoniam licet primū ſit quod quid eſt medij, non ſequitur ipſum eſſe quod quid eſt tertij.

Quod quid eſt non eſt demonſtrabile. *Concluſio reſpōſiua.* probatur ex præmiſſis ſic. Si quod quid erat eſſe ambæ præmiſſæ habent, in medio eſt quod quid erat eſſe tertij priuſquā in concluſione, & ſic accidit aſſumere probādum. Patet ſequela in terminis generalibus eiſdē applicatis ad ſpeciales, ſcilicet hominē vt tertium &

quod

quod quid est eius vt primũ, quoniã erit quod quid est hominis etiam mediũ. probatur secũdo in duabus propositionibus & primis & terminis immediatis & cõuertibilibus. verbi gratia, Anima sit tertium: sibi ipsi causa viuendi, sit primũ: & numerus seipsum mouẽs medium: oportebit repetere animam esse quod vere est, petendo numerũ seipsum mouentẽ sic, sicut idem quoniã nec si primũ consequatur medium & mediũ tertium. sequitur ergo primũ est quod quid erat tertij, sed absolute: ergo primũ inest tertio. nec si primũ sit quod quid est. & vniuersaliter prædicatũ de medio, q̃n quod quid est animalis dicitur de hominis quod quid est, sicut animal de homine, nõ tamen sic, sicut quod vnũ est. Quia ergo sic oportet repetere, si hoc non fiat, non syllogizabitur primũ esse quod quid est tertij. Si autem fiat demonstratio non est, sed acceptio principij.

Series autem hæc est.

SECVNDVM propositorum exequi intendens longo tractatu tria in hoc capitulo facit &c.

Primo quæstionem mouet de vno speciali modo introductionis ipsius quod quid est. secundo tria præmittit necessaria ad respondẽdum. quorum primum & tertium prædicati quęstionis qualitatem declarant. secundum autem subiecti eiusdem. Vltimo negatiue respõdet quæstioni, dupliciter responsiuam conclusionem manifestans.

Annot. CIRCA quæstionis titulũ aduertendũ est, vt sciatur sensus quæstionis, & quomodo differat à præcedẽti, ꝙ ipsum significatum diffinitionis cuiusq; potest dupliciter accipi. Vno modo absolute seu, secundũ se. Alio modo vt est quod quid est huius: puta circuli vel hominis. Differt autẽ nõ parum altero modo ipsum accipere. Si enim absolute id quod importatur per diffinitionẽ inspiciatur, neq; veritas, neq; falsitas, neq; affirmatio, neque negatio inuenitur, sed sola prima operatio intellectus illuc aditũ habet. Si autẽ sumatur vt est huius, i. applicetur ad tale diffinibile, iã veritas vel falsitatis & affirmatio fit, & consequẽter. secunda & tertia operatio intellectus circa illud negotiari possunt. De quod quid est igitur, quod per diffinitionẽ constat significari, duplex est quęstio ab Arist. mota secũdum eius duplicẽ acceptionem, & quęstio quidẽ prima in capitulo præcedẽti tractata, de ipso absolute sumpto quæsiuit an posset attingi demonstratione, vt ex dictis ibi approbatis patet. Pręsens autem de ipso relato ad id cuius est inquirit an possit demon

demonstratione sciri ipsum esse huius quod quid est, i.an applicatio diffinitionis, vt sic ad diffinitũ, possit p demonstrationem sciri &c. Notãter autẽ dicit (vt sic) qm̃ præsens questio nõ est an id quod significat p diffinitionẽ possit processu demonstratiuo cõcludi ꝙ insit rei significatę p nomen diffiniti, puta an possit demonstrari ꝙ homo sit animal bipes, vt ex textu colligit̃ & ab omnibus expositoribus vnanimiter dicit̃: sed an id, quod significatur p diffinitionẽ possit ꝓcessu demonstratiuo cõcludi quod insit, vt quod quid est seu per modũ quo quod quid est inest ipsi rei significatæ nomine diffiniri. vnde quæstio ista est formaliter de modo inexistentię, an possit demonstrari & non de ipsa inexistentia simpliciter, & hoc sonant verba Ari. ꝑspicaci intellectu formaliter accepta, (dixit enim ipsius autẽ quod qd est, vtrũ syllogismus &c.) Sicut enim quod quid est alicuius nescire qs dicit, si sciat totã eius diffinitionem, & nesciet esse illius cõpletam diffinitionem, quoniã materialiter habet quod quid est, non formaliter. i. scit illud quod vere est quidditas illius, sed nõ scit quòd sit illius quidditas, ita non dicitur demonstrari quod quid est alicuius de illo nisi demonstretur quod sit illius quod quid est: hoc enim est demonstrare quod qd est inquãtum huiusmodi, seu formaliter &c. Et quia sermo Aristotelis formaliter intelligendus est, idcirco ex verbis ipsis sensum declaratum insinuauit &c. Et sic patet quid quæratur, & quæ sit inter quæstiones has differentia. Nec propterea dissentimus à S.Tho. qui non istam videtur assignare differentiam, quoniã ea quã ipse dedit, differentiam nostram non excludit, imo adiuuat dũ docet quòd prima quæstio quærens distinctionem diffinibilis à demonstrabili declarauit id quod sub diffinitione cadit esse quod quid est, secunda autem circa proprium modum tradendi illud solicitatur.

Dispositio demonstrationis concludentis quod quid est.

Circa tertium suppositum ab Arist. dubitatio nõ parua est, an intendat Aristoteles dicere ꝙ syllogismus debens concludere quod quid est, oportet ꝙ habeat terminos tales quòd primũ sit quod quid est medij, & mediũ sit quid quid est tertij, & hoc sufficiat: An intendat dicere ꝙ talis syllogismus debet habere terminos ordinatos tam in pmissis, q̃ in cõclusione, ita quòd primũ dicatur de medio cũ hac cõditione addita. s. in eo quod qd est, & similiter mediũ dicat̃ in minori de tertio cũ illa additione. s. in eo quod qd est, & sic concludatur primũ de

tertio,cum eadẽ conditione addita, verbi gratia,An syllogismus demonstratiuus quod qd est hoĩs,puta animal bipes esse quod quid est hoĩs debeat sic fieri.A.est animal bipes in eo quod quid est:Homo est A in eo quod quid est:Ergo homo est animal bipes in eo quid est. Vel sufficit ꝙ fiat absq; tali additione vtẽdo ipso A primo quod qd est medio hoc modo. A est animal bipes:Homo est A:Ergo homo est animal bipes. Est autem ratio dubitandi quoniã Themistius,Auerrois,Boëtius, & S Tho.nihil dicit de illa conditione apponenda. Albertus autem magnus,quẽ sequitur Aegidius,illam apponit.Textus verò vtriusq; expositionis capax videtur, quarũ tamen secũda prima nõ admittit. Ad euidentiam huius dubitationis in qua libentius ipsos disceptantes audirẽ,quàm me medium pono, tria videnda sunt. Primo quæ sit vis syllogismi cum illa conditione ab Alberto facti.secundo quæ sit vis syllogismi,quem faciunt alij supradicti & an sufficeret ad cõcludendum quod quid est.Tertio an vtraque expositio saluari simul possit &c. Vis syllogismi cum cõditione quod quid est adiecta est differentia inter ipsum & alium sine tali additione cognosci sic potest. Si enim sylligizetur simpliciter A de C per B, nihil aliud concluditur nisi ꝙ insint C vt patet ordinando in primo primæ B est A, C est B:ergo C est A. Si autem additur in qualibet præmissa,ly in eo quod quid,tũc nõ solùm concludetur, s.ꝙ A insit C : sed etiã ꝙ tali modo insit,quẽadmodum.s.quod quid est inest ei cuius est,seu diffinitio diffinito,talẽ siquidem modũ addit ly in eo quod quid,supra suã præiacentem. Vnde arguendo sic B est A in eo quod quid:C est B in eo quid:ergo C est A in eo quod quid,manifeste & explicite cõcluditur A esse quod quid est ipsius C. Est igitur vis talis syllogismi,explicite probare quod quid est de eo cuius est. Syllogismi aũt ab aliis facti vis secundũ qd manifesta,& secundũ qd latens est.Manifesta quidẽ est,quo ad hoc ꝙ concludit necessario id quod est, quod qd est de eo cuius est. Si enim primũ est quod est medij, & mediũ est quod quid est tertij,necessario sequitur primum esse quod quid est tertij,oppositũ namq; nõ est intelligibile.Latet autẽ hic,an ex vitalis processus ipsum quod quid est,quod concluditur concludatur,vt quod quid est illius, ita ꝙ ex hoc cognoscatur,hoc esse quod quid est illius.Est autẽ causa latitationis quoniã(vt dictũ est)syllogismus sine conditione simpliciter primũ inesse.tertio cõcludit & nõ modũ inexistendi,

ex

ex opposito autē intellectus cōuincitur assentire ꝙ primū sit quod quid tertij, si nouit primum esse quod quid est medij, & mediū tertij. Et hoc mihi rationabilius apparet, ita ꝙ syllogismum factū ex talibus terminis nō solùm cōcludere fateor, quod quid est materialiter, sed etiā formaliter. Quod sic suadeo, ex ꝓpositionibus per se sequitur cōclusio per se nō solùm materialiter, sed etiā formaliter .i. nō solùm quę sit per se, sed cognoscitur ex vi talis syllogismi ꝙ sit per se absq; eo ꝙ addatur ly per se in pręmisis, ergo ex ꝓpositionibus quod quid est (vt sic liceat loqui) sequit̄ conclusio quod quid est formaliter absq; vlla additione, antecedēs est notū quoniā nunquā generatur habitus sciētificus nisi cognoscat̄ prædicatū cōclusionis per se inesse subiecto ex pręmisis, & tñ nulla scientia assumit pręmissas cū illa cōditione per se. nō enim dicit geometra, oīs figura rectilinea, habet p se tres angulos æquales &c. Sed simpliciter, oīs figura habet tres, & similiter in aliis. Consequentiam aūt nescio quare posit aliquis inficiari, cū ly per se notet modū inexistendi nō minus q̄ ly in eo quod quid. Amplius (in primo dictū est) ꝙ ad scire nō sufficit cōclusionē esse necessariā, sed oportet scire ipsam esse necessariā. Et ex necessariis pręmisis syllogizādo absq; ly necessario insit subiecto necessario, ꝙ in præmisis ponatur ly necessario. patet antecedens pro prima parte ex primo libro, & pro secūda parte ex exercitio scientiarū, nulla enim sciētia assumit pręmissas cū ly necessario (nisi forte quādoq; gratia materię &c.) & tñ oēs demonstrationes earum scientiā generāt: tunc vltra, necessariū dicit modū quo pṙedicatū subiecto inest. Et ad hoc ꝙ pṙedicatū sciatur necessario inesse non exigit ly necessario, ergo quod quid est quātumcunq; importet modum inexistēdi nō exigit, ꝙ ex pręmisis cum tali cōditione cōcludatur, sed sufficit quòd in vtraq; pręmissa quod qd est assumatur, sicut ibi ꝙ vtraq; præmissa sit necessaria cōsequentia nō aliter ꝓbatur quàm superius. Et cōfirmatur, quia si syllogismus aliqs ex vi præmissarum infert secundū rē ipsum quod qd est, si ex eo nō cognoscatur illud esse quod qd est eius de quo concluditur, hoc nō prouenit ex defectu talis processus syllogistici, sed ex eo ꝙ præmissæ minus penetrātur quàm oporteat. Si enim cognoscerentur secundū ꝙ cognoscibiles in se sunt, sicut ex natura sua inferūt quod qd est illius, ita in cognitione nostra illud generarent. Patent manifeste hæc oīa in similibus, puta qn̄ conclusio

Cap. 18.

T. c. 6.

Vbi supra

necessaria infertur ex premissis necessariis, & nõ cognoscitur illius necessitas &c. Cõstat autẽ ex dictis ꝙ syllogismus cuius primum est quod quid est medij, & medium est quod quid est tertij, necessario cõcludit primum esse quod quid est tertij. Ex tali enim ordinatione terminorũ necessario hoc sequit̃ ergo quòd non cognoscatur ex hoc syllogismo, primum esse quod quid est tertij, hoc non est ex defectu syllogismi, sed quia non penetrãtur premissę. Syllogismus ergo talis ex ꝓpria vi quod quid est formaliter concludit. Signum autẽ huius est, ꝙ si quis formãs talem syllogismũ B est A: C est B: ergo C est A, intellectualiter videret esse quod quid est ipsius B & B quod quid est ipsius C non posset subterfugere qui videret A esse quod quid est ipsius C. Et forte propter hoc aliquid declinant ab hac via, quia. s. nõ aduertunt ꝙ demonstratio fit ex notis secundũ intellectum, & nõ ex vocibus, ita ꝙ oportet demonstratorẽ intellectualiter intueri, nõ solùm quod vocibus in premissis positis significatur absolute, sed cõditiones & modos significatæ rei, aliter demõstratio nõ fit, nõ enim oportet demõstrantẽ triangulum habere tres solũ intelligere significatũ præmissarum absolute, puta ꝙ habeat angulos extrinsecos æquiualẽtes &c. Sed etiã ꝙ hoc habeat necessario & ꝑ se, aliter nõ vere demonstraret, quas tamẽ cõditiones non oportet vocibus propriis in premissis notare, & sic patet vis syllogismi à S. Tho. & aliis facti, & quòd sufficiẽs est ad cõcludendum quod quid est formaliter &c. Nec obstat illud quod in oppositum adductum est, s. quòd syllogismus sine tali cõditione in hoc differt à syllogismo cum cõditione adiecta quod ille cõcludit inesse, hic vero inesse & modum. Hoc enim intelligẽdum est loquendo de syllogismo simpliciter & nõ contracto ad tales terminos, quales supra diximus. s. quod quid est &c. Quò ad tertium propositorum, quod minus libenter exequor, quoniã odiosa est cõparatio, videt̃ mihi quòd textui cõformior expositio sit Themistij & aliorũ doctorũ quàm altera, & ꝙ vix saluare simul possunt, principium horũ ostenditur duobus. Primo ex consueto modo loquendi Ari. nunquã enim cũ dicit aliqd prædicari in eo quod quid est, glosatur, id est cũ illa explicita conditione in eo quod quid, sed intelligitur ꝙ illud prædicatum sit tale ꝙ habeat se ad subiectum: vt quod quid est. etsi vbilibet sic intelligitur, & hic sic intelligendo falsitas nõ inuenitur, quare aliter hic exponẽdum est. Secundo ex eo ꝙ verbũ illud textus, quod forte

forte occasio fuit alterius expositionis.s.si vero aliqs nõ accipit sic duplicans &c.Conuenienter à S.Tho.& Boëtio exponitur.imo Ari.ipse sic exponendum ex his,quæ subdit insinuauit,subdit enim immediate, ꝙ si primum sit quod qd est medij,nõ propter hoc sequitur ipsum primũ esse quod qd est tertij, & ideo oportet vtranq; prçmissarũ assumere quod qd est. Et postmodum cõplens ceptã doctrinam expresius nostro fauens proposito subdit quòd si primum sit quod quid est in se & insit essentialiter medio,quod est quod quid est tertij,nõ tamen vt oĩno idẽ illi non sequitur primum esse quod quid est tertij &c. Et dat exẽplum de quod quid est animalis, & quod quid est hoĩs,& homine,& statim subdit. Siquidẽ igitur non sic accipiatur nõ syllogizatur primũ esse quod quid est tertij, si autẽ sic petitur,ex hoc suadetur ꝓpositum sic Si intendebat quòd ex vi reduplicationis fieret syllogismus quod quid est, & ꝙ oportet assumere semper cũ illa reduplicatione, vel conditione,in eo quod quid est,vt quid sollicitus fuit,primo quòd etiã medium oportet esse quod quid est tertij, & deinde quòd primũ debet esse quod qd est medij, sic sicut vnũ ipsa: nãq; reduplicatio hæc explicite ostẽdebat,aliàs falsitas fuisset in maiori & in minori &c.Et præsertim quòd penitus nõ meminit talis cõditionis in toto hoc capitulo,ꝙ sit sic apponenda,& tamen est principale quod erat dicẽdum.Quomodo autẽ hç duç expositiones simul saluari posint fateor me non videre,quoniam si concedatur syllogismũ à S.Tho.formatum sufficere, superfluum erit addere illã cõditionem.Si autẽ dicatur illam conditionẽ esse necessariã falsum esset syllogismum illũ sufficere. Possent tamen sic adunari vt neutra alterã eliderct, quòd ille syllogismus sufficiens acceptaretur,& ꝙ iste ad maiorem expresionem inuentus diceretur,& hoc Alberti verbis,in fine capituli consonum videtur in penultimo notato.

Num per terminum non conuertibilem syllogizari posit proprium de eo cuius est proprium.

CIrca probationem primç partis eiusdẽ suppositi dubitatiuncula quædã occurrit,vnde sequatur.primum est proprium vltimi,seu tertij:ergo etiã medium,& cõsequẽter:ergo oẽs termini talis syllogismi sunt conuertibiles, nunquid non potest syllogizari propriũ de eo cuius est proprium per terminum nõ cõuertibilem.Ad hoc breuiter dicitur quòd cõsequentia clara est (loquẽdo de cõclusione vniuersali) de qua est

sermo, quia aliter non concluderetur proprium de suo subiecto. patet autem claritas sequellę, ex eo ꝙ vniuersalis affirmatiua non nisi in primo primæ syllogizatur, in quo oportet medium sub primo & supra tertium esse, & ideo si extrema sunt conuertibilia, medium non potest excedi à primo, aliter non vniuersaliter prædicaretur de tertio, & simul non debet excedere tertium, alias non vniuersaliter subiiceretur primo, &c. optime ergo dixit, quòd quia primum est propriũ tertij, oportet syllogismum esse ex omnibus conuertibilibus.

Num processus, quo vna diffinitio per aliam probatur sit petitio principij.

Circa rationem quã adducit Aristoteles ad probãdũ, quòd quid est, non sit demonstrabile, dubitatur an syllogismus quem cõcludit peccare, secundũ petitionẽ principij sit ille qui demõstrat vnam diffinitionem de diffinito per aliam, an non? hinc enim & inde ratio est dubitandi, quoniã si talis processus petit principiũ, ruit non parua pars demonstrationũ, quoniam pluries vna diffinitio demõstratur per aliã. & si talis processus non petit principiũ quis est ille processus quẽ hic reprobat Aristoteles? In hac dubitatione quatuor (si Deus illuminare dignabitur) vidẽda sunt. Primo ꝙ processus formatus ab Aristotele, si peccatũ petendo non incurreret, esset demõstratiuus ipsius quod quid est formaliter. secũdo ꝙ talis processus assumit duas diffinitiones eiusdẽ. tertio quomodo in tali processu accidat petitio principij. quarto quid dicẽdũ sit ad quæsitũ &c. Primũ horũ ex quatuor apparet vltra ea, quæ supra diximus. primo ex eo, quod Arist. expresse dicit in textu, ꝙ si sic syllogizabit, concludetur vere primũ esse quod quid est tertij. Et subdit expresse, ꝙ si aliquid horũ dimittatur syllogizabitur quidẽ ꝙ primũ insit tertio, sed non in eo quod quid est. secundo patet ex eo ꝙ si prædictis processus peccaret in hoc, ꝙ non cõcluderet quod quid est formaliter, cum hoc tantũ ab Arist. inquiratur, nulla erat melior via impugnandi ipsum, quàm dicere, quòd non est efficax, quia non concludit primũ esse quod quid est tertij formaliter, quod tamen nunquam dixit, sed potius oppositum, vt clare patet in textu. tertio apparet ex verbis S. Tho. diuidendo textum dicentis. primo dicit qualẽ oportet esse syllogismum concludentem quod quid est, si hoc sit possibile: quasi diceret docere vult qualis deberet esse syllogismus, qui non potest inueniri. quare &c. quarto patet idem ex illa regula antepraedicament

camentali (quãdo alterum de altero prædicatur.) Si enim medium in eo quod quid est prædicatur de altero vltimo, & alterum, scilicet primũ prædicatur de medio in eo quod quid est, necesse est primum prædicari de vltimo in eo quod quid est, & est consequentia formalis & optima, aliter fundamenta syllogismorum aliunde sumat, qui scit. Est ergo processus impugnatus ab Arist. sufficiens ad concludendũ quod quid est cum petitione tamen principij vt dicetur, & sic patet primum. Secundum autẽ scilicet ꝙ talis processus assumat duas eiusdem diffinitiones. Ex tota textus serie clare habetur, quoniam nihil aliud intelligit per ly in eo quod quid est, nisi ꝙ sit diffinitio illius &c. quod quid est: nanq; & diffinitio conuertibilia sunt, &c. expresse quoq; dicitur in textu ponendo talem processum in terminis quod, quòd quid est hominis de homine mõstrandum sic est, puta animal bipes de homine, erit alia ratio media, cui prima vniuersaliter inest. Et postmodũ adducuntur in exemplum, animal & duæ eius diffinitiones, secundum viam platonicam. Nec potest obstari dicendo, & ꝙ Aristoteles ponit duas quidem diffinitiones assumi, sed non eiusdẽ, sed alteram alterius. Hoc enim puerile est, quoniam ratio media est necessaria diffinitio tertij cum prædicetur de ipso in minori. & ratio prima est etiã ratio tertij, cum concludatur esse quod quid est eius in conclusione &c. & sic patet secundũ. Tertium autem quomodo, scilicet in tali processu accidat petitio principij &c. tripliciter intelligi potest. Vno modo ꝙ petatur principium quãtum est ex natura rei, licet non quo ad nos, vt enim (in primo libro diximus.) Si res ipsas absq; distinctione quę ex intellectu nostro prouenit intuemur, vnius rei vnica tantũ est diffinitio, & non est ibi ex rei meritis aliquis discursus, sed ab eodẽ ad idem, secundũ rem tenditur, licet secundũ eos quos nos formamus cõceptus à notioribus nobis procedẽdo, nõ peccemus. & hoc modo est ibi petitio principij secũdũ se, sed non quo ad nos &c. Alio modo potest intelligi, vt sit ibi petitio principij non secũdũ ipsas propositiones, sed secũdũ id quod principaliter & formaliter quæritur. Cũ enim demõstratur A esse quod quid est ipsius C, quia est quod quid est ipsius B quod est ipsius C quod quid est, non petitur ipsa conclusio, scilicet A esse quod quid est ipsius C, quoniã nunquã hoc assumitur, sed assumitur aliud quod quid est ipsius C: & propter hoc dixi ꝙ non est petitio principij, secũdũ ipsas propositiones, quia tamẽ in tali pro-

Primo libro c. 3.

cessu assumitur quod qd est ipsius tertij & eius quod quid est principaliter quærit, ideo dixi ꝙ petitur id quod principaliter & formaliter quærit, petitur siquidẽ, secundũ veritatẽ in tali processu, quod quid est ipsius minoris extremi, nõ tamẽ illudmet quod cõcluditur, & quoniã nũc agitur de demõstratione quod quid est de eo cuius est simpliciter, & non de demõstratione huius vel illius quod quid est, ideo peti dicit quod principaliter & formaliter quærit &c. Tertio modo potest intelligi, vt quia secũdũ veritatẽ quod quid est, non est quod quid est, sicut nec diffinitionis est diffinitio, aliter procederet in infinitum. Si syllogismus ita ordinet, ꝙ primũ sit quod quid est medij, & mediũ vltimi, quod quid est, erit quod qd est, & quoniã hoc secũdũ veritatẽ non inuenit, sequit ꝙ inter illa duo quod quid est nõ erit nisi vocalis differẽtia: & sic erit manifesta petitio principij & c. dũ nõ solũ idem secundũ rem, sed etiã formaliter solis vocibus differẽs petet, & forte cõclusio insinuauit ꝑ illa verba, sic sicut idẽ. hæc de tertio. Quartũ autẽ quod principaliter quærit fateor me nõ plene videre. Vnde secũdũ ꝙ mihi nũc occurrit ꝓsequar, dicturus alias aliter si veritas aliter apparebit. Dico igitur ꝙ ꝓcessus ille, de quo nunc est sermo, non est discursus cõsuetus quo cõsueuimus diffinitionẽ vnã ꝑ aliã probare, vt in secũdo de anima fit, & in primo huius factũ est.

T. c. 24. 25. Talis siquidẽ ꝓcessus, vt expresse habetur à S. Tho. inferius in illo capitulo (iterũ autẽ speculãdum &c.) nõ sufficiẽter demõstrat, ꝙ id quod cõcludit sit quod quid est illius de quo cõcluditur, licet aliquod ipsius quod qd est syllogizet &c. processus autẽ formatus hic ab Arist. vt rõnibus & ex textu deductũ est, ipsum quod quid est demõstraret, nisi peccatũ petitionis accideret. Quare autẽ cõsuetus ꝓcessus ex vna diffinitione ad aliã non sufficienter demonstret, in supra dicto tangetur capitulo. *T. c. 5. T. c. 8.*

Cap. 7. Ad id autẽ quod obiiciendo quærebat, scilicet quis igit ille ꝓcessus est quẽ hic reprobat Arist. dicit ꝙ est ꝓcessus ille de quo directe loquitur tertia expositio supra data. ad declarandũ quo modo interueniat petitio principij, scilicet quãdo primũ assumit vt vere quod qd est medij. & mediũ tertij. Talis siquidem ꝓcessus impossibilis est secũdũ veritatẽ, quoniã nõ sunt ibi tres termini nisi secũdũ vocẽ, & ideo petitio principij. Horum omniũ quæ in hoc capitulo diximus, cõuictus ex rationibus adductis, & autoritate vltima S. Tho. nõ absq; dubitatione, vltimã determinationẽ teneo, & cętera illi cõformia, rogãs vt nullus temerarius iudex accedat, sed vt postquam vtriusq;

partis rationes aspexerit liber cẽsor adueniat, gratiásq; illi ex tũc ago &c. Relinquitur autem propterea adhuc in intellectu meo dubitatio, eo ꝙ nõ clare video Arist. illũ processum impugnare quẽ diximus. Albertus tamen magnus me plurimũ cõsolatus est nunc, cũ in ipso aduerti eum hoc idẽ sentire, & quá excogitaui & posui tertiá expositionẽ suá quoq; fuisse percepi. Dubito quoq; propterea quia nõ habeo adhuc rationẽ mihi satisfacientẽ quare ꝓcessus ex vno qđ quid est cõcludens aliud, non sit demõstratiuus ipsius quod quid est, vt S. Tho. expresse dicit, & ex Arist sumi potest, quoniá ipse demonstrationẽ inutilem ad concludendũ quod quid est determinabit, quo modo enim hoc potest stare cũ omnibus rationibus supradictis concludentibus, ꝙ ex duobus quodquid est necessario sequitur qđ quid est? in illo tamen vt dictũ est capitulo de hoc secundo aliquid dicetur. Siquis tamen quia Arist. disputatiue loquitur in hoc capitulo intelligere vult prædicta disputatiue prolata, & propterea forte ab antiquis expositoribus nõ discussa, & dicit quòd Aristoteles loquitur hic de processu cõsueto quo vna diffinitio demonstratur per aliá, debet talis tria facere. primũ est, declarare, quo modo in tali processu appareat petitio principij. & hoc facile facere poterit, sequẽdo secundá expositionem adductá vel primá. secũdũ est reddere causá, quare si talis processus, secundũ veritatẽ non est repellendus propter hũc defectũ, scilicet petitionis principij, sed propter aliũ, scilicet quia non sufficiẽter probat, ꝙ id quod cõcluditur sit quod quid est illius de quo cõcluditur, quare inquá ab Aristotele sit repulsus absq; alia ratione, nũquá enim in tota huius libri serie alia ratione reprehendisse inuenitur processu demõstratiuo cõcludi quod quid est, nisi qa petitio interuenit. & hoc non facile quisquam faciet, præsertim quia vt in primo de anima cõmento 5. dicitur, opinio ꝙ demõstratio cõcluderet quod quid est, est prima inter solẽnes opiniones, & quá tenuit Hippocrates. nec est consuetudinis Aristotelis repellere opinionẽ contrariá, absq; aliqua vera ratione. Tertiũ est ꝙ oportet talem respõdere & satisfacere rationibus inductis quibus probatũ est, quòd processus, cuius hic meminit Aristot. scilicet quando primum est quod quid est medij, & medium est quod quid est vltimi, necessario concludit & demonstrat, quod quid est de eo cuius est, cum petitione tamen principij &c. & hoc difficile adeo mihi videtur quod nullam ad hoc video viam &c.

Cap. 7.

Cap. 5.

Disputat, quòd per syllogismum diuisiuum non potest concludi quod quid est. CAP. IIII.

Verumenimuero neq; per diuisiones via syllogizat, quéadmodum in resolutione circa figuras dictum est: nusquam enim necessarium fit rem illam esse, cum hæc sint, sed quemadmodum neq; inducens demonstrat, non enim oportet cõclusionem interrogare, neq; in eo quod datur esse, sed necesse est esse illis existentibus: etenim si dixerit respondens, ánne homo animal, aut inanimatum? postea accipiat animal, non syllogizatum fuit, rursus omne animal, aut pedestre, aut aquaticum, accipiat pedestre, & hominem esse totum animal pedestre, non necesse est ex dictis: sed accipit & hoc: differt autem nihil in multis aut paucis ita facere, idem enim est. Non syllogisticus igitur vsus fit ita progredientibus & ad ea, quæ contingit syllogizari: quid enim prohibet hoc verum quidem esse omne de homine, non tamẽ quid est, neq; quòd quid erat esse significans? Amplius quid prohibet, aut addere aliquid aut auferre, aut supergredi substantias? hæc igitur præmittantur quidem. Contingit autem soluere, si quis accipiat ea, quæ sunt in ipso quid est, omnia, & consequens diuisione faciat petens primum, & nihil derelinquat: hoc autem necessarium est, si omne in diuisionem cadit, & nihil deficit, hoc autem necessarium, indiuiduum enim iam oportet esse. Sed syllogismus tamen non est, sed siquidem alio modo cognoscere facit, hoc quidem nihil absurdum fuit: neq; enim inducens forte demonstrat, sed tamen ostendit aliquid. Syllogismum vero non dicit ex diuisione dicens definitionem, quemadmodum enim in cõclusionibus, quæ sunt sine medijs: si quis dicat, quòd his existentibus necesse est hoc esse, contingit interrogare propter quid, ita & in diuisiuis definitionibus, quid est homo? animal mortale, habens pedes, bipes, sine pennis, propter quid iuxta vnamquanq; appositionem? dicet enim, & monstrabit diuisione, sicut opinatur, quòd omne, aut mortale aut immortale est. talis autem oratio tota non est definitio: quare & si demonstraretur diuisione, non tamen hæc definitio syllogismus efficitur.

Summa huius capituli hæc est.

Cõclusio. Quod quid est non est demõstrabile per syllogismũ diuisiuum, probatur tripliciter. Primo quoniá omnis cõclusio syllogizata est necessaria ex p̃missis, etiãsi respõdẽs nihil concedat, quoniá non oportet conclusionẽ interrogare neq; in cõcedendo esse. syllogismus autẽ diuisiuus non habet cõclusionẽ taliter necessariam sicut nec inductio. quoniá diuidens accipit alterũ membrũ diuisionis, & non probat ex dictis sic necesse esse &c. ergo processus diuisiuus non est syllogisticus &c. secũda quon

da quoniam dato quod syllogismus diuisiuus ostendat omne, puta animal gresibile de homine verificari. non tamē ostendet quod quid erat esse, &c. tertio quoniā nihil prohibet secūdum syllogismū diuisiuum apponere aliquid aut auferre, aut excellere substantiā. Contingit soluere supradicta, dicendo ꝙ omnia sumenda sunt in eo quod quid est, & ꝙ à prioribus cōsequenter diuisio fiat vsq; ad quęsitū & nihil relinquat, quoniam tale indiuiduū specie oportet esse, & necessario erit quod quid est. Prædictus processus non syllogismo sed alio modo cognoscere facit quod quid est, nec hoc inconuenit, quoniā & inductio aliquid ostendit & nō demonstrat. declaratur prima pars, s. quod dicens diffinitionē ex diuisione, syllogistice hoc non faciat, primo quoniam sicut in cōclusionibus sine mediis cōtingit quærere propter quid sequatur cōclusio, & ita etiam indiuisis terminis secūdum vnāquanq; appositionē contingit quærere propter quid probatur, quoniam diuidēs monstrabit diuisionem ex quo diffinitio non habetur saltem syllogismo.

Solutio.

Exclusio solutionis.

Series autem hæc est.

INTENDENS in hoc cap. excludere syllogismum diuisiuum à viis sufficientibus, ad quod quid est, tria facit. primo conclusionē vnicam directe contra hoc tribus rationibus ponit firmatam. secundo quandam solutionem, quæ posset dari recitat. tertio excludit illam, vt clare patet in summa, &c.

CIRCA similitudinē assignatam ab Arist. inter diuisionem & inductionē. Sciendum est ꝙ quia multis modis potest intelligi sicut multipliciter accipitur processus diuisiuus, ideo primo quotupliciter sumatur videndū est. secūdo penes quid attendatur similitudo. tertio quomodo saluet in eis talis similitudo. Diuisionis nomine tria possumus intelligere, s. purū syllogismū diuisiuū cuius meminit Arist. in primo priorū. ca. 28. qui sic fit, assumitur pro medio cōmune diuisum, & cōcluditur de aliquo illius diuisi inferiori, omnis diuisi differentia disiunctim hoc modo. omne animal est rationale aut irrationale. homo est animal. ergo est rationalis vel irrationalis, & siquidē diuisionis nomine hoc in loco syllogismus huiusmodi intelligatur, planū est quod diuisio est inutilis ad diffinitionē concludendam. & caret necessitate cōsequentiæ. & petit quod quæritur. & intentū non demonstrat, quoniā diffinitio non assumit vtranq; differentiā diuisi, sed alterā determinate, quam per talem syllogismū impossibile est concludere. quoniā medium

Primo.

Cap. 28

dium cõmunius est qualibet differentia sua, & consequenter nulla necessitate ex tali syllogismo sequitur intentũ, s. alterã differentia determinate, & cõsequenter si accipiatˆ post talem processũ, petitur, & intentũ non demonstratur. Potest quoq; *Secundo.* diuisio accipi pro toto supradicto discursu addito discursu illatiuo vnius partis ex destructione reliquæ vel reliquarũ. hoc modo. omne animal est rõnale vel irrationale. leo est animal. ergo est rõnalis vel irrationalis, sed nõ est rõnalis. ergo est irrationalis, &c. & sic deinde, omne irrationale est mugibile vel rudibile vel rugibile, &c. Leo est irrationalis. ergo est rudibilis vel mugibilis vel rugibilis, &c. sed non est mugibilis nec rudibilis, &c. ergo est rugibilis. & sic deinceps quousq; oẽs particulę diffinitionis adunatę fuerint &c. & si hic processus diuisionis nomine hic sumatˆ, clarũ est, ꝙ diffinitionẽ non demonstrat. qm̃ & si necessitatẽ cõsequentię habeat iuxta regulas logicales à disiũctiua ad alterã partẽ cum destructione alterius &c. vim tamẽ probatiuã non habet, qm̃ duplex petitio interuenit vna ineuitabiliter. qñ, s. ex destructione vnius oppositi reliquũ infertur. idẽ enim est sub animali destruere irrationale & cõstruere rationale, & æquè dubiũ aut ignotũ est post cõclusionẽ disiunctã. puta ergo leo est rationalis vel irrationalis, an sit rationalis, & an nõ sit irrationalis, vt de se patet. Alia petitio interuenit in maiori ꝓpositione qñ assumitur. omne animal est A vel B, &c. hæc enim tali processu nec probatur nec probari potest. & propterea sufficiẽs nõ est nisi adiuuetˆ. Contingit tñ hanc petitionẽ vitare si sufficientia diuisionis sit per se nota. Deficit quoq; in hoc ꝓcessu vis probatiua: qm̃ non infert alterã partẽ à priori, sed ex negatione oppositi, quæ est effect⁹ cõclusionis, nõ enim ideo leo est irrationalis, quia nõ est *Tertio.* rõnalis, sed ecõuerso. Possumus & diuisionis noĩe intelligere discursum quendã formaliter diuisiuũ qui sit hoc modo, aĩalium aliud volatile, aliud natatile, aliud gressibile, &c. Leo est aĩal, & non volatile, neq; natatile. ergo est aĩal gressibile, &c. Et si hũc processũ diuisio hic sonet, clarũ quoq; est, ꝙ diffinitio per eũ syllogistice cõcludi nõ potest, qm̃ necessitatẽ cõsequentiæ nõ habet nisi ex suppositione. nõ enim est necessariũ ex toto hoc discursu sequi, ergo leo est rugibilis, nisi superponatur ꝙ diuisio fuerit sufficiẽs, quod ex tali processu nõ habetˆ cum possit rñdens dicere, ꝙ datur aliud genus animaliũ. Accidit quoq; in hoc ꝓcessu petitio in destructione reliquarũ partiũ, & defect

& defectus medij à priori, sicut & in pcedenti. hæc de primo.

Dixit Arist.similem esse diuisionē inductioni in hoc ꝙ diuisio nō habet necessitatē consequentiæ, & inductio nō demonstrat, quæ assimilatio pōt tripliciter intelligi. Vno modo accipiendo ly demōstrat, large prout idē est quod syllogizat.& sic assimilatio cōsistit in hoc,ꝙ neutra habet necessitatē consequētiæ.Alio modo accipiēdo ly demōstrat proprie, & sic assimilatio proportionalis est & cōsistit in hoc. ꝙ sicut in inductione deficit vis demōstratiua,ita in diuisione deficit vis illatiua.Tertiò modo accipiendo ly demōstrat proprie:sed ꝙ non tātū vnicā sed duas similitudines insinuauerit singulas in singulis extremis tangēs, & sic assimilatio cōsistit in duobus. & in hoc ꝙ vtraq; caret necessitate cōsequentiæ. & in hoc quod vtraq; caret vi demonstratiua,&c. Ad vltimū autem intentū descēdendo dicitur, ꝙ cum expresse Arist. in textu dicat diuisionē carere necessitate cōsequentię primo modo,& tertio diuisionē accepisse videtur.in vtroq; enim modo(vt ex dictis patet)necessitas cōsequentię deficit.in secūdo autē nō necessitas cōsequentiæ non simpliciter deficit,sed deficit hoc modo,quia nō est ibi nisi cū petitione principij, inter primū ergo processum & inductionē similitudo in hoc est, quia vtrobiq; non sequitur intentū necessario ex præmissis & hoc verificat̄ de inductione in cōpleta.quæ,s.non assumit oīa,sed multa singulariū.inter secundū autē & inductionē est maior similitudo, qm̄ vtrobiq; nō est necessitas cōsequentiæ nisi cū petitione principij.& hoc verificatur de inductione cōpleta quā cōstat petere principiū,eo ꝙ accipit oēs singulares ad vniuersalē cōcludendam.Tertius autē processus simillimus est inductioni,quoniā vtrobiq; necessitas cōsequentiæ incerta est ex eadē causa, s.qa à diuisis partibus incipit vtraq; via. diuisio autē vt sic certitudinē non habet,qm̄ ab vno & ente declinādo in incertū pergitur. & cōsequenter nisi vtrobiq; supponat̄ oēs partes acceptas esse non sequitur necessario intentū. & hoc modo exposuit S. Tho.accipi diuisionē in hoc loco,& similitudinē inter diuisionem & inductionē,postremo inter oēs & quenlibet horū processuū & inductionē. hæc est similitudo ꝙ nunquā à priori pceditur,& semper petitur. Verū quia assignatā similitudinē à S.Tho.(discipulus eius)non penetrās labefactare conatus est, eius rationi nūc satisfaciendū est.ait enim ꝙ malè assignatur similitudo inter diuisionē & inductionē in hoc , ꝙ vtraq; supponat

Aegidius super t. c. 4. in hoc dubio.

ponat omnes partes acceptas esse. quoniã inductio quidẽ hoc facit per se, eo quod particularia infinita sunt & ignota. diuisio autẽ hoc nõ facit nisi forte per accidens, quoniã omnis diuisio per opposita debet fieri, & bimembris esse saltẽ reductiue. & ideo obseruato ritu diuisionis patet ꝙ assumunt omnia membra, quoniã duo tantũ sunt, & si nõ hoc ideo est quia non fit diuisio per opposita, & ideo hoc est per accidẽs. Ad hoc dicitur præmittẽdo, ꝙ licet Arist. in textu nõ expresse nominare videatur aliũ processum quã primũ, quoniã iste tantũ habetur in primo priorũ ad quem se remittit, & formaliter syllogisticus est, & tit. quæstionis formaliter deseruit, acceptatũ tamen à multis antiquorũ expositorũ est, vt & vis processus diuisiui, hic tãgatur & reprobet. relucet autẽ discursus diuisiuus, maximè in tertio processu, quoniã ille solus formaliter diuisiuus est. & ex diuisione robur trahit. cæteros autẽ magis disiunctiuos quã diuisiuos dixerim, qm̃ licet diuisionis mẽbra pertractent, tamẽ vel per disiunctionẽ adunãt, vt fit in primo, vel ex disiunctionis vi necessitatẽ cõsequentiæ habent vt fit in secũdo. propter quod secũdum suũ diuinũ S. Tho. ingeniũ diuisionis vocabulũ formaliter intuitus. tertiũ apposuit processũ in quo ipsa diuisio & eius vis operat̃. His prælibatis dicitur ꝙ ratio adducta supponit vnũ falsum, s. ex eo quod diuisio fit per opposita. patet numerus partiũ, & causa rationis est vnũ aliud falsum assumptũ, s. ꝙ partes cuiusq; totius vniuersalis sint tãtum duæ. causæ autẽ huius est, vnũ aliud assumptũ. verũ quidẽ sed male intellectũ, s. omnis diuisio est bimembris vel reducibilis ad bimembrẽ, & ideo ratio nihil concludit. vnde ab hoc vltimo inchoãdo, sciendũ est ꝙ aliquod genus potest dupliciter diuidi. Vno modo per veras differentias. Alio modo per non veras. & si quidẽ diuisio fiat per veras differentias, oportet quod diuisio fiat per differentias non oppositas cõtradictorie aut priuatiue, sed per oppositas cõtrariè, vt patet 10. metaphysicæ. hæc enim sola inter dictas est oppositio realis quæ exigitur in vera generis diuisione. Diuisio autẽ facta per tales differentias bimembris simpliciter non est, sed quodãmodo, sunt siquidẽ ibi duæ differentiæ extremæ & multæ mediæ. vt patet in 10. metaphysicę: & inquãtum media ad extrema reducuntur, bimembris est diuisio. inquantum verò ab eis specifice secundum veritatẽ distinguũtur multimembris est. & quoniam via diuisionis supradicta venando aliquã partem generis, non suffic

Cap. 28

sufficit excludere alterum extremū. sed oportet excludere oīa intermedia, si ad alterū extremū necessitas consequentiæ pertingere debet. ideo quātumcūq; fiat vera diuisio, & per opposita nō est clarus numerus partiū, & cōsequenter oportet suppo nere acceptas esse oēs, si cōclusio sequi debet. Nec obstat ꝙ non in omnibus similitudo sit inter diuisionē & inductionē, quia, s. inductio, supponit hoc propter infinitatē particulariū. diuisio autē non propter hoc. Non enim oportet ꝙ similitudo teneat in omnibus, sed sufficit ꝙ teneat in eo quo fit assimilatio quod hic saluatur. & vlterius saluat hic similitudo, quo ad causam proximā vtriusq;, s. ignorantiā partium vndecūq; veniat. Si autē diuisio fiat per differētias non veras, tūc fiet per opposita cōtradictorie vel priuatiue, & tūc verificatur ꝙ membra diuisionis sunt tantū duo, vt patet cum diuiditur substātia per corporeū & incorporeū, & animal per rationale & irrationale. sed talis diuisio qm̄ res logicæ potius diuidit quā secūdum naturas rerū nō est inserēdo huic negotio quod de arte demōstratiua est cuius vsus ex propriis rerū necessario fit. Peccatū ergo tam in inductione quā in diuisione accidit, quia vtrobiq; numerū partiū ignoramus, ita ꝙ dato ꝙ omnes partes assumeremus, si ex diuisionis vi nō cōstaret eas esse omnes, peccatum etiam idem accideret sicut & in inductione, & nihilominus petitio omnibus assumptis ineuitabilis est in vtraq;, &c.

Disputat, quòd quod quid est neq; est demonstrabile per diffinitionem: neq; per contrarium: neq; alio quouis modo. CAP. V.

Sed an'ne est demonstrare ipsum quid est secundum substantiam? ex suppositione autem accipientem ipsum quidem quod quid erat esse, hoc, quod est ex proprijs in eo quod quid est, hec autem in eo quod quid est sola, & proprium omne: hoc enim est esse illi. An rursus accepit quod quid erat esse, & in hoc? necesse enim est per medium monstrare. Amplius quemadmodum neq; in syllogismo accipitur quid est ipsum syllogizare, semper enim tota aut pars est propositio, ex quibus syllogismus, ita neque ipsum quod quid erat esse oportet inesse in syllogismo, sed seorsum hoc à positis esse, & ad dubitantē, si syllogizatum est, aut non hoc, occurrendum est quod hoc enim erat syllogismus, & ad illum, quod, non ipsum quid erat esse syllogizatum est, quod certè: hoc enim positum fuit nobis ipsum quod quid erat esse: quare necesse est & sine quid est syllogismus, aut ipsius quod quid erat esse syllogizatum fuisse aliquid. Et si ex suppositione mōstret, veluti si malo inest diuisibile esse, contrario autem hoc, quod est contrarium inesse quibuscunq

buſcunq; eſt aliquid contrarium: bonum autem malo eſt contrarium, & indiuiſibile diuiſibili: eſt igitur bono ineſſe indiuiſibile eſſe. Hinc etenim accipiens ipſum quid erat eſſe monſtrat, accipit autem ad monſtrandum ipſum quod quid erat eſſe, alterũ tamen ſit: in demonſtrationibus namq; quod eſt hoc de hoc, ſed non ipſum, neq; cuius eadem eſt ratio, & conuertitur. Ad vtroſq; verò, & ad monſtrantẽ ſecundum diuiſionem, & ad ſic ſyllogizantem, eadem eſt dubitatio, propter quid homo eſt animal, bipes, pedeſtre, ſed nõ animal & pedeſtre: ex ijs enim, quæ accipiuntur, nulla neceſſitas eſt vnum fieri quod prædicatur, ſed quemadmodum homo idem eſſet & muſicus & grãmaticus. Quomodo igitur definiens monſtrabit ſubſtantiam, aut ipſum quid eſt? neq; enim ſicut demonſtrans ex confeſſis eſſe manifeſtum faciet, quòd neceſſe eſt illis exiſtentibus alterum quid eſſe, demonſtratio enim hoc eſt, neq; ſicut inducẽs per ſingularia cũ manifeſta ſint, quòd omne ſic eſt, eo quòd nihil aliter eſt: nõ enim q̃d eſt mõſtrat, ſed q̃d aut eſt, aut nõ eſt. quis igitur alius modus reliquus? nõ enim mõſtrabit vtiq; ſenſu aut digito.

Summa huius capituli hæc eſt.

Prima cõcluſio. QVod quid eſt non eſt demõſtrabile per diffinitionẽ ipſius quod quid eſt ſeu diffinitionis. probatur dupliciter. primo à priori, q̃m & hic contingit acceptio principij in medio per quod oportet mõſtrare. ſecũdo à ſimili, quoniã ſicut ſyllogizãdo non accipit quid eſt ſyllogizare, quia ſemper tota, aut pars eſt præmiſſa. ita in ſyllogizãdo quod quid eſt non oportet eſſe quid ſit quod quid erat eſſe. & ſicut ſeorſum poſito quid eſt ſyllogiſmus ad hominẽ dubitantem vtrũ ſit ſyllogizatum an non, ex ipſa ſyllogiſmi ratione fit oſtẽſio, quoniã hic erat ſyllogiſmus, ita ſeorſum habitis, q̃d quid eſt cõditionibus, & ad hũc dubitantem an quod quid eſt ſit ſyllogizatum, ex ipſius quod quid eſt diffinitione, oſtẽſio fit, q; illud eſt quod quid erat eſſe.

Secunda concluſio. Quod quid eſt non eſt demonſtrabile, per contrarij quod quid eſt ſuppoſitionem, verbi gratia contrariorum contraria ſunt quod quid erat eſſe, bonum & malum ſunt contraria, & ſimiliter diuiſibile & indiuiſibile & mali, quod quid eſt. eſt diuiſibile eſſe. ergo boni quod quid eſt, eſt indiuiſibile eſſe, probatur tripliciter à priori. primo quoniam & hic contingit accipere demonſtrandum. ſecundo quoniam in demonſtrationibus licet ſit hic de hoc, non tamen ipſum. neque cuius eſt ipſa ratio, & conuertitur, mediũ eſt, ſed alterũ oportet eſſe. tertio tam contra hunc proceſſum quàm cõtra illum, qui ſecũdum diuiſionẽ demõſtrat quod q̃d eſt: q̃m ſecũdũ prędictos

dictos modos inquirẽdum restat: propter quid est homo animal gressibile bipes, sed non animal & bipes: probatur, quoniam ex acceptis non est necesse vnum fieri quod prædicatur.

Quod quid est ergo nullo modo à diffiniente mõstrabitur: probatur inductiuè, quoniã neq; sicut ex certis & per se notis, quoniã talis processus est vera demõstratio: & cũ præmissę sint, necessariũ est conclusionẽ esse: neq; sicut ex singularibus manifestis, ꝙ omnia similiter se habeãt, quoniã sic nõ demõstratur q.d est, sed ꝙ omne est, aut nõ est, neq; sensu aut digito, &c.

Conclusio corporalis.

Series autem hæc est.

PROSEQVENS disputatiuã inquisitionẽ, an quod quid est demonstrabile sit tria in hoc cap. facit. Primò vnica declarat conclusione ipsum non esse demõstrabile per diffinitionẽ diffinitionis. Secundò secunda cõclusione declarat ipsum non esse demõstrabile p cõtrarij diffinitionẽ. Tertiò vltima cõclusione ratione generali declarat, ꝙ nullo modo est demõstrabile, &c. Circa secundã rationẽ pro secunda conclusione, dubitatiuncula quædã est, quoniã ibi Arist. dicit, ꝙ mediũ in demonstrationibus non debet esse id quod conuertitur cũ passione seu conclusione, cùm tamen constet, ꝙ in primo primæ, vbi fiunt demonstrationes potissimæ, si passio concluditur de proprio subiecto, quòd oportet medium & extrema conuertibiliter se consequi. Ad hoc breuiter dicitur, quòd argumentum laborat in æquiuoco, quoniam aliqua conuerti contingit dupliciter. Vno modo per adæquationem prædicationis, quia, scilicet de quibuscunque prædicatur vnum & reliquum: & est de hac conuertibilitate superius habitus sermo. Alio modo per adæquationem probationis, ita quòd nõ magis vnum est efficax ad alterum probandũ, quàm e conuerso, quia neutrum est causa alterius: & hoc modo loquimur hic de conuertibilitate. Tali enim modo se habẽt opposita qd quid est, quòd non magis vnius quod quid est demonstrat alterius quod quid est, quàm è conuerso: & tale genus mediorum demonstrantibus, processus abiicit, quoniam procedit ex causis.

Medium quomodo nõ cõuertibile sit cum sua passione.

Quod quid est neque est demonstrabile primò, neque cum ipso an est, neque cum quid nominis. CAP. VI.

AMplius quomodo mõstrabit quod quid est homo? necesse est enim scientem quod quid est homo, aut aliud quodcũq; scire, & quod est: non ens enim nullus nouit quod est, sed quid quidem significat, oratio, aut nomen, cùm dixero hircoceruus, quid autẽ est hircoceruus

impossibile est scire. Verumenimuerò, si monstrabit quid est, & quòd est, & quomodo, eadem ratione monstrabit: definitio enim vnum quid significat, & demonstratio, quid autem est homo, & esse hominē aliud est. Postea & per demonstrationem dicimus necessariū esse monstrari omne, quòd est, nisi substantia sit, ipsum verò esse nulli est substantia, non enim genus est ipsum ens, demonstratio igitur erit quòd est, quod & nunc faciunt scientiæ. Quid enim significat triangulum, accepit Geometra, quod autem est monstrat: quid igitur mōstrabit definiens quid est, aut triangulum? sciens igitur aliquis definitione quid est, si est non sciet, sed impossibile est. Manifestum autem & secundū modos definitionum, qui nunc sunt, quòd non mōstrant definientes, quod est: nam etsi est ex medio æquale, sed propter quid est ipsum definitum, & propter quid hoc est circulus quæritur: esset enim & definitionem orichalci dicere esse ipsum: neque enim quòd possibile esse quod dicitur, assignant definitiones, neq; quòd illud est, cuius dicunt esse definitionem, sed semper licet dicere propter quid. Si igitur definiens monstrat aut quid est, aut quid significat nomen (si non est vllo modo ipsius quid est) esset vtiq; definitio oratio, idem quod nomen significans: sed absurdum. Primum quidem enim & non substantiarū esset vtiq; & non entium: significare enim licet & non entia. Amplius omnes orationes definitiones vtiq; essent: esset enim nomē ponere cuicūq; orationi: quare definitiones vtiq; disputaremus omnes, & Ilias definitio vtique esset. Amplius nulla sciētia demōstraret vtiq;, quòd hoc nomē quid significat, neq; definitiones igitur hoc assignant. Ex his igitur neq; diffinitio & syllogismus videtur idem ens, neq; eiusdē syllogismus & definitio. Ad hæc autem, quòd definitio nihil demonstrat, neq; monstrat, neque ipsum quid est, neque definitione, neque demonstratione est cognoscere.

Summa huius capituli hæc est.

Prima cōclusio. Quod quid est non est demonstrabile: primò probatur à priori: quoniam non est primum scibile: quoniā impossibile est scire quid est homo, aut quodcunq; aliud, nisi sciatur quia est, licet possit sciri quid significat nomen antequā sciatur an sit. *Secunda conclusio.* Quod quid est non est demonstrabile, eadem demonstratione cum ipso an est, seu quia est; probatur tripliciter: primò à priori: quoniā tam diffinibile quàm demonstrabile vnū aliquid est: quod quid est autē hominis, & hominem esse, altera sunt: secundò etiā à priori: quoniā cū necessariū sit totum quod demōstratur esse ly quia est: probatur hoc dupliciter: primò, quoniam aliter oportet dicere, quòd esse sit substantia rei, quod est falsum, quoniam quod est, seu ens non est genus:

genus: secundò quoniam scientiæ hoc obseruant: quid enim significat triangulus accipit geometra, quod autem triangulus sit demõstrat. Tum sic, aut diffiniens monstrabit, quia est aut quid, non quia, vt patet, quoniam hoc est totum quod cõcludit demõstratio: neq; quid, quoniam sic sciret aliquis qui d est, & nesciet si est, quod est impossibile: tertiò exemplariter, quoniã secundũ nunc modos terminorũ non sit manifestum, quia est diffinitum: quoniã adhuc restat inquirẽdum propter quid est id quod diffinitur, vt patet ex assignata ratione circuli, quæritur propter quid circulus est: & probatur hoc dupliciter: primò, quoniã conuenit etiã montis æneI talem rationem habere: secundò, quoniã cũ diffinitio assignatur, neq; dicitur illud esse, neq; ꝙ possibile sit illud esse. Quod quid est non demõstrabile aut scibile demõstrando quid est, aut quid significat nomẽ: probatur, quoniã sequeretur ex opposito cõclusionis ꝙ diffinitio nihil aliud esset, q̃ ratio interpretatiua nominis, quod est inconueniens, cõsequentia patet, quoniã si illius significatũ nõ est vllo modo quod quid est nõ differt diffinitio à ratione nominis: falsitas autẽ cõsequẽtis probatᷓ tripliciter: primò, quoniã & nõ substãtiarũ & nõ entiũ esset diffinitio, quoniã ista significabilia sunt: secundò, quoniã omnes orationes diffinitiones essent, quoniã potest cuilibet vnũ nomen imponi, & sic Ilias diffinitio esset: tertiò qm̃ nulla scientia demonstrat, quòd hoc nomẽ, tale quod quid ẽst significat.

Tertia cõclusio.

Series autem hæc est.

INTENDENS disputatiuæ inquisitioni iam terminum imponere tria in hoc cap. facit, secundum tres conclusiones, quas probat: quarum distinctio adeò clarè patet in summa, vt addere non sit opus: primam tamen conclusionẽ non aliter, quàm velut quoddã clarius suppositum secũdæ separauimus.

Esse, quomodo distinguatur ab essentia, & quomodo ex eo quod ens non est genus, ens distinguatur ab essentia.

CIrca secundã rationem pro secunda conclusione notanda occurrunt duo: primum est, ꝙ hoc in loco expressè Arist. dicit, quòd esse non est ipsa essentia rei, quod est maximũ fundamentũ doctrinæ S. Tho. Secundũ est, quòd Arist. facit hanc consequentiam, ens non est genus, ergo esse non est substãtia rei: illud enim assumit pro medio ad hoc concludendũ. Hæc autẽ consequentia non aliter tenet, nisi esse distinctum à substantia significetur per ly ens, & valeat ista alia consequentia:

ens est prædicatum quidditatiuum: ergo est genus: quodcunq; enim istorum negetur, consequentia non tenet, & ratio Arist. non est sufficiens. Ad euidentiam primi sciendũ est, quòd radix istarũ cõsequentiarũ, quę ex hoc loco ab Arist. habetur, scilicet esse est substãtia rei, ergo ens est genus, & ens non est genus, ergo esse non est substantia rei, est locus à significato formali ad nomen cuius est significatum: & simile est, ac si diceretur, sensibilitas est de substantia hominis, ergo animal est hominis genus: & negatiuè, animal non est genus hominis, ergo sensibilitas non est de essentia hominis. Si quis ergo negat, ens importat ipsum esse, non habet vnde deducat consequentiam Arist. hoc siquidem negato tantùm valet illa consequentia, quantitas non est genus hominis: ergo esse non est substãtia hominis: sicut ista: ens non est genus hominis, ergo esse non est substantia hominis: parem enim esse de vtraq; ratione ex eo conuincitur, quia nec quãtitas, nec ens ipsum esse significat secundũ istã opinionẽ. Constat autẽ ꝙ prima nihil valet: ergo nec sufficit ad hoc euadendũ dicere, & ideò non est par ratio, quia entis nomen sumitur ab ipso esse, non autem quantitatis nomẽ: nihil enim refert à quo nomen sumptũ sit, aut impositionis initium sumpsit, ad hoc ꝙ sit vel non sit genus alicuius, si illud, à quo sumptum est non importetur: non enim lapis extra species corporis annumeratur: propterea ꝙ ab accidente (læsione pedis) nominis impositionẽ habet, &c. significatum ergo intueri oportet, & sufficit in huiusmodi.

Vide com. autoris super de ente & essentia, cap. 4. circa medium.

Ad euidentiã autẽ secundi aduertendũ est, ꝙ si quis diceret ens esse prædicatũ quidditatiuũ cõmunius omnibus generibus, sicut Scotus tenet: ista cõsequẽtia nihil valeret: esse est de substantia rei, ergo ens est genus: & similiter ista, ens non est genus, ergo esse nõ est de substãtia rei. Dicetur enim ad vtrãque, ꝙ stat ens esse prædicatũ quidditatiuũ & non esse genus: & propterea non esse opus, ꝙ significatũ eius quodcunq; sit illud, est de substantia rei, ꝙ ipsum ens sit genus, vt inferebat prima consequẽtia vtens esse pro eius significato: & similiter si ipsum non est genus, non est opus, significatũ eius non esse de substantia rei, vt inferebat secunda cõsequentia. Quia igitur secundũ hanc opinionẽ nulla remanet via probandi consequentias istas, quæ Arist. sunt, licet non probatæ ab eo hîc, oportet alterũ duorũ eligere, aut ꝙ consequẽtiæ istæ nõ tenẽt secundũ veritatẽ, aut ꝙ opinio illa est chimerica primũ dicere est

In d. q. 1. & 3. dist. 8. q. 2.

est contradicere principi philosophorum, quia licet hic disputatiuè loquatur, tamē cū inferius examinare se fateatur quid bene & quid malè dictū sit, & nusquā inueniatur inferius hoc reprobasse, imò hoc fauet dicēdis, & cōsonū est aliis locis doctrinæ suæ, authoritatis suæ robur retinet. Est præterea hoc asserere, contradicere antiquis expositoribus, quoniā nullus eas inficiatus est. fatendū ergo potius imaginationē illā Scoti causa otiosam fuisse, & contrariā viæ peripateticæ, siue accepetur ens significare esse, siue non, vt ex dictis patet, quoniam esse prædicatū quidditatiuū, & ens esse genus conuertibiliter se sequi, oportet Aristot. attribuere, si ratio sua concludit, &c. Nec turberis si cū his omnibus, adhuc cōsequentia nō sit formalis: quoniā nō valet, A est de substantia B, ergo nomen formaliter significās A est genus B: stat enim quòd illud sit differentia essentialis ipsius B: propter hoc inquā nō turberis, neq; declines à supradictis, quoniā gratia materiæ optima fuit cōsequentia Arist. ens nanq; esse differentiā rerū ad mentes hominū nō ascendit propter eius maximā cōmunitatē: esse verò genus dubitabile est: & ideò non fuit opus vt sollicitaretur circa vim suæ rationis: fatuū nanq; est solicitum esse de obiectionibus inopinabilibus. Sed de his alibi longior habendus est sermo, nūc autē hæc ad declarationē textus, ne ieiuni omnino trāsiremus dicta sint. Est igitur secundū veritatem ratio Arist. qua ꝓbat esse nō esse de substātia rei, quia ens significat ipsum esse, & non est genus, & consequēter nō est prædicatum quidditatiuum. Ex his enim immediatè sequitur quòd esse est extra essentiā rei per locum à nomine ad eius significatū, &c.

Num diffinitio distinguatur à medio, & num dicat diffinitum esse, vel possibile esse.

Circa tertiā rationē pro eadē cōclusione occurrūt duo dubia: primū est, quoniā Arist. dicit quòd habita diffinitione circuli, adhuc restat inquirendū ꝓpter quid circulus est, & tamen superius dictū est, quòd mediū ad cōcludendū si est, diffinitio est. Secundū est, quoniā dicit ꝙ diffinitio neq; dicit diffinitū esse, neq; possibile esse: & tamē cōstat quòd diffinitio cū dicat essentiā rei nō chimericā nō dicit īpossibile esse, sed possibile esse, licet nō dicat illud esse, &c. Ad hæc breuiter dicit. Et ad primū qdē tripliciter. Primò, ꝙ illud nūc dictū verificat de diffinitione dicēte qd tantū, id verò qd. superius diximus, verificatur de diffinitione dicēte quid, & propter quid: & hoc

Suprà t. c. 1.
Infrà t. c. 8.

denotauit per ly secundũ nunc modos terminorũ. Secundo dicitur, quòd hoc verificatur de diffinitione dicẽte quid per modum quid nominis, illud vero de diffinitione dicẽte quid, sub ratione quid rei: & hoc insinuauit per ly esset vtiq; & montis æneĭ dicere ipsam, &c. Tertio potest hoc verificari, vt supra diximus de diffinitione dicente quod quid est absolute sumpta, illud vero de eadẽ accepta cum suppositione ordinis vniuersi. Ad secundum vero dubium dicitur primo, quòd nulla diffinitio dicit esse, aut posse esse formaliter, & hoc intẽdebat Aristoteles, licet aliqua dicat posse esse fundamentaliter, vt obiectio probat. Dicitur secundo conformiter ad expositiones inductas, quòd sermo modo est de diffinitionibus dicẽtibus quod quid valde remote, & ideo nõ est mirũ si nec formaliter, nec fundamẽtaliter dicunt esse, vel posse esse sufficiẽter.

Diffinitio quid nominis & quid rei quid significet, & quomodo distinguatur.

Cap. p. in de ente & essentia in proœ. circa finem.

Circa tertiam conclusionem aduerte primo, quòd diffinitio quid nominis ita differt à diffinitione quid rei sicut ipsum quid nominis differt à quid rei: hæc autẽ duo quid, vt in primo & alibi declarauimus, ex hoc differunt, quòd alterũ est rei significatæ quidditas, alterum est quidditas ipsius nominis: cuius ratio in significatione consistit. Et propterea diffinitio quid nominis nihil aliud est quàm nominis interpretatio: diffinitio autẽ quid rei est essentialiũ ipsius rei explicatiua oratio: vnde & si vtraq; diffinitio explicet quid per nomẽ importatur, illa tamẽ nominis significationẽ declarando, ista autem rem significatã distinctè dilucidando à prima potẽtia vsque ad vltimum actum: & ideo inquit Arist. quòd si nomine nõ significetur essentia aliqua, vel declaratio nominis nõ explicet essentiã aliquam, diffinitio, id est diffinitio quid rei, quę simpliciter vocatur diffinitio, non differt à ratione nominis. Aduertendũ secundo, quòd ex hoc loco habetur q́ quid nominis non debetur cõplexis (vt sic) sed vt cõplexa ad incõplexionis formã ducuntur, dum aliquod nomen toti complexo imponitur, vt historiæ Troianæ Ilias, inquit enim Arist. hic volens probare omnes orationes esse diffinitiones quòd eis nomen aliquod imponi posset, vt Ilias, & sic oratio interpretãs illud nomen esset diffinitio, sicut & esset ratione nominis. Et ex hoc cõfirmantur ea quæ in primo capitulo primi diximus.

Annot. Circa totam habitam disputationem à secundo capitulo

hucus-

hucusq;. Notandum est, quòd Arist. proposita quatuor, fideliter executus est: licet primum, & secundum simul disputauerit, & subtili discursu cunctos pertransiit modos, quibus quod quid est demonstrari, aut introduci possit. Septem nanque modos adduxit, quibus quod quid est imaginatur induci, scilicet per veram demonstrationem, per diuisionem, per artem diffinitiuam, per oppositum, per inductionem, per admistionem cum si est, seu quia est, & per quid nominis, vt patet ex dictis, præter hos enim modos non facile est octauum inuenire: ad veritatis ergo decisionem properandum est, &c.

Quomodo tam quod quid est, quàm diffinitio se habeat ad demonstrationem. CAP. VII.

Iterum autem cõsiderandum quid horum dicitur bene, & quid non bene, & quid est definitio, & ipsius quid est, nunquid quodammodo est demonstratio & definitio, aut nullo modo. Quoniam autem est (vt diximus) idem scire quid est, & scire causam ipsius si est. Ratio autem huius, quòd est aliqua causa, & hæc aut eadem, aut alia, & si sit alia, aut demonstrabilis, aut indemonstrabilis: si igitur est alia, & contingit demonstrare, necesse est mediũ esse causam, & in prima figura monstrari: vniuersale nanque est & prædicatiuum quod mõstratur. Vnus igitur modus esset vtique, qui nũc exquisitus est, per aliud ipsum quid est monstrari, ipsorum nanque quid est necesse est medium esse quid est, & propriorum proprium: quare hoc quidem monstrabit, illud verò non monstrabit ipsorum quid erat esse eiusdem rei. Hic igitur modus, quòd non sit vtique demõstratio, dictum est prius, sed est logicus syllogismus ipsius quid est. Quo autẽ modo cõtingit, dicamus aggredientes rursus à principio. Quemadmodum enim propter quid quærimus habẽtes, quòd nonnunquã verò & simul manifesta fiunt, sed non prius vtique propter quid possibile est cognoscere, quàm quòd, manifestũ est, quòd consimiliter & ipsum quid erat esse nõ sine ipso quòd est: impossibile est enim scire quid est ignorãtes si est: ipsum verò si est, aliquãdo quidem secundum accidens habemus, aliquãdo autẽ habentes aliquid ipsius rei, vt tonitrũ, quòd sonus est quidã nubium, et defectũ, quòd est priuatio quædam luminis, & hominũ, quòd animal quoddam est, & animã, quòd est ipsum seipsum mouens: quæcunque igitur secundum accidens nouimus quòd sunt, necessarium est, nullo modo se habere ad ipsum quid est, neque enim quòd est scimus: quærere autem quid est, non habẽtes quod est, nihil quærere est. De quibuscunque autẽ habemus aliquid facilius: quare vt habemus, quod est, ita nos habemus, & ad ipsum quid est: Quorũ habemus aliquid ipsius quid est, sit primũ quidem sic: defectus

in quo A, Luna in quo C, obstructio terræ in quo B: vtrum igitur deficit, aut non? quærere est, an B sit, aut non? hoc autē nihil differt quærere, quā si est ratio ipsius, & si sit hoc, & illud dicimus esse. Aut vtrius contradictionis est ratio, vtrum habendi duos rectos, aut non habendi? quando autem inuenerimus simul ipsum quod, & ipsum propter quid nouimus, si per media sit: si autē non, ipsum quod nouimus, propter quid verò non: sit igitur Luna C, defectus A in plenilunio vmbram nō posse facere, nullo inter nos existente manifesto, in quo B: si igitur ipsi C inest B: quod est, non posse vmbram facere cum nullus nostrum in medio sit, huic autem ipsum A quod est deficere, quòd quidem deficit, planum, propter quid autem, nondum, & quòd quidem defectus est, nouimus, quid vero est, non nouimus: cùm autem planum fuerit, quòd A ipsi C inest, sed propter quid inest, quærere ipsum B quidē est, vtrum obstructio, aut conuersio Lunæ, aut extinctio luminis: hoc autem est ratio alterius extremi, vt in his ipsius A: est enim defectus obiectio terræ, quid est tonitrus? ignis extinctio in nube, propter quid tonat? eò quòd extinguitur ignis in nube: sit nubes C, tonitrus A, extinctio ignis B: ipsi vtique C nubi inest B, extinguitur enim in ipsa ignis, huic autem A sonus, & est B vtique ratio ipsius A primi extremi, si vero rursus huius aliud mediū sit, ex reliquis erit rationibus. Qualiter igitur accipitur ipsum quid est, & fit notū, dictum est. Quare syllogismus quidem ipsius quid est non fit, neque demonstratio, planum est tamen per syllogismum & per demonstrationem: quare neque sine demonstratione est cognoscere ipsum quid est, cuius est causa alia, neque est demonstratio ipsius, quemadmodū & in dubitationibus diximus. Est autem horum quidem altera quædam causa, illorū vero non est: quare planum, quòd & ipsorum quid est alia quidem immediata & principia sunt, quæ & esse & quid est supponi oportet, aut alio modo manifesta facere, quod Arithmeticus facit, etenim quid est vnitatem supponit, et quod est. Habentium autem medium, & quorū est aliqua altera causa substantiæ, est per demonstrationem, quemadmodum diximus, ostendere non ipsum quid est demonstrantes. Definitio autem, quoniam est oratio ipsius quid est, manifestum est, quòd aliqua quidē erit oratio quid significat nomen, aut oratio altera nominalis: vt quid significat quid est secundū quòd triangulus, cuius habentes quòd est, quærimus propter quid est, difficile est autem ita accipere, quæ non nouimus quòd sunt, causa vero dicta est prius difficultatis, quoniam neque si sunt: aut non nouimus, nisi secundum accidens. Oratio autem vna dupliciter est hæc quidem coniunctione, vt Ilias, illa vero vnum de vno significans non secundum accidens. Vna quidem definitio est definitionis,

nis, quæ dicta fuit. Alia autem est definitio oratio significans propter quid est: quare prior quidem significat quidem, monstrat autem non posterior vero, manifestum est, quòd erit tanquam demõstratio ipsius quid est positione differens à demonstratione: differt enim dicere, propter quid tonat? & quid est tonitrus? dicet enim hic quidẽ, quoniã extinguitur ignis in nubibus, quid autẽ est tonitru? sonus ignis, qui extinguitur in nubibus: quare eadẽ oratio alio modo dicitur, & sic quidẽ demonstratio continua, sic autem definitio. Amplius definitio tonitrus est sonus in nubibus, hoc autem est ipsius quid est demonstrationis conclusio, immediatorum autem defintio positio est ipsius quid est indemonstrabilis. Est igitur definitio, vna quidem oratio ipsius quid est indemonstrabilis, vna vero syllogismus ipsius quid est casu differens à demonstratione, tertia autem demonstrationis ipsius quid est conclusio. Manifestum igitur ex dictis, & quomodo est ipsius quid est demonstratio, & quomodo non est, & quorum est, & quorum non est. Amplius autẽ diffinitio quot modis dicitur, & quomodo ipsum quid est monstratur, & quomodo non, & quorum est, & quorum non. Amplius autem ad demonstrationem quomodo se habet, & quomodo contingit eiusdem esse, & quomodo non contingit.

Summa huius capituli hæc est.

Iterum speculandum est quid supradictorum bene, & quid non bene, & quid diffinitio, & nunquid ipsius quod quid est sit demonstratio, aut diffinitio, aut nullo modo, &c. *Propositio.*

Quod quid est ostendi potest per aliud quod quid est eiusdem rei, syllogismo tamen logico, non demonstratiuo: Probatur primo sic sentẽtialiter: causa essendi potest sciri per aliã eiusdẽ rei causam: ergo quod quid est, potest ostẽdi per aliud: probatio consequentiæ, scire causam quæstionis si est, ẽst scire quid est: probatur, quoniã causa essendi, aut est eadẽ ipsi quod quid est, & habetur intentum: aut alia, & tunc, aut per eam res est monstrabilis, aut non: si non, abiicitur: si autem est alia & potens demonstrare, tunc oportet, quòd ipsa fiat medium in primo primæ, quoniam vniuersale & prædicatiuum est, quod demonstratur: hoc autem facto, constat ex causa illa extrinseca confectum esse vnum quid medium ad aliud quid, &c. & sic patet vtrunque, scilicet assumptum, quòd idem est scire quid, & causam essendi, & consequentia, scilicet, quòd ex hoc vnum quid demonstratur per aliud quid: secũdo, quoniam medium ipsius quod quid est, necessarium est esse quod quid est, sicut & proprij proprium. *Prima conclusio.*

Eiusdem rei plurium quod quid est, hoc demonstrabit, illud autem non.

Corr. Quod quid est non est demonstrabile, sicut & opponendo diximus. Quod quid est tamen cuius est causa alia, manifestũ est per demonstrationem: declaratur & probatur hæc conclusio quo ad secundam partem quinque propositionibus.

Secunda conclusio. Sicut qñq; quia ante propter quid habetur, & qñq; vtrunq; simul & nunquã ꝓpter quid ante q̃ą, sic similiter qd nunq̃ ante quia habetur: qm̃ impossibile est scire quid est, ignorãdo ã est.

propositio prima. Quemadmodũ habemus ad quia, sic habemus & ad quod quid est. Declaratur, quoniam si est dupliciter scitur, vno modo secundum accidens, alio modo per quid ipsius rei, vt tonitrui, quoniã sonus quidã nebularum est, &c. Quorum primo modo scitur, quia sunt nullo modo habemus quid, quoniam nec quia sunt scitur, & quærere quid, non habendo quia est quærere nihil, quorum autem habetur, quia facile est quid.

2 Cùm quia per proprium medium quæritur, seu demõstratur, nihil differt quærere. Vtrũ passio insit, & nunquid mediũ sit: & si ratio ipsius passionis quoniã si est tale mediũ passionẽ esse dicimus, & inueniẽdo simul simus, quia & propter quid. Declaratur in terminis generalibus, A primo, C tertio, & B medio, applicatis ad eclipsim, lunã, & oppositionẽ terræ, &c.

3 Cùm quia non per propriũ medium scitur, quia est cognoscimus, sed nescimus propter quid & nescimus quid. Declaratur in terminis A primo, C tertio, B medio, applicatis ad eclipsim, lunã, & lunã plenam non posse vmbram facere, &c.

4 Cùm solum quia manifestum est, quærere propter quid, est quęrere quid primi termini: declaratur primo in lunę eclipsi, an propter obiectionem, aut cõuersionem, aut extinctionem: & in nubis tonitruo, an propter extinctionem ignis: & ordinatur in terminis A primo, C tertio, & B medio applicatis ad tonitruum, seu sonum, nubem, & extinctionem ignis.

5 Si quod quid est primi termini aliud medium est, ex reliquis erit rationibus.

Responsio tacitę quæstioni. Responsio principalis. Ex his deducitur facile conclusio principalis, s. quod quid est passionis, est per demonstrationem manifestum: quoniam tale quid est propter quid, vt patet ex quinta propositione: & in tali processu simul scimus quia & propter quid, vt patet ex tertia propositione cum quarta & antecedentibus.

Ipsorum quod quid est, alia sine medio & principia sunt, vt quod

quod quid est subiectorum. Alia habent mediũ, illa autẽ supponuntur, aut alio modo, quàm per demõstrationẽ manifestatur, vt patet in Arithmetica: ista per demõstrationẽ vt dictum est ostenduntur, probatio diuisionis & omnium: quoniã quorundam est altera causa, quorundam autem non, &c.

Diffinitionum vna est ratio ipsius quod quid est inde monstrabilis: vt dicens quid subiecti alia nõ est syllogismus ipsius quid, casu differẽs à demõstratione, vt passionis dicens quid & propter quid. Tertia autẽ est ipsius quid est cõclusio, vt dicens quid passionis. Declaratur processu diuisiuo & probatiuo sic.

Tertia cõclusio responsiua.

Diffinitio est ratio ipsius quod quid est.

Alia ergo ratio est, tam ratio eius quod significat nomen, quàm ratio nomina altera ponẽs: probatur cõsequẽtia, quoniã has habemus qua est inquirẽtes quid & ꝓpter quid, cũ difficultate, quoniã neq; si est, neq; si nõ est scimus p eas nisi secũdũ accidẽs. Ratio est vna dupliciter: vno modo cõiũctione, vt Ilias, alio modo vt vnũ de vno ostendens non secundum accidens.

Corr.

Diuisio differẽtia inter diffinitionẽ, & alias rationes.

Diffinitio est ratio demonstrans propter quid est.

Prima diffinitio, quod quid est significat, sed non demonstrat: secunda verò est demonstratio quod quid est, positione differens à demõstratione. Declaratur vtraque pars huius vltimi: quoniam sic differt quærere propter quid tonat, & quid est tonitruum: probatur, quoniã illi respondetur propter extinctionem ignis in nubibus, isti autem sonus extincti ignis in nubibus: vbi manifestè eadem ratio alio modo dicitur, illi quidem vt continua demonstratio, hic verò vt diffinitio.

Differentia inter mẽbra diuisionis.

Diffinitio quædam est significans quid est passionis, vt sonus tonitrui: & hæc est demonstrationis conclusio.

Diffinitio quædam est immediatorum significans quid, vt diffinitio subiecti: & hæc est indemonstrabilis, &c.

Subdiuisio primi membri.

Ex his clarè patet conclusio responsiua trimembris, &c.

Series autem hæc est.

DISPVTATIONE completa veritatẽ determinaturus tria facit in hoc capitulo postquam dicenda proposuit: primo determinat quomodo quod quid est possit cõcludi syllogisticè, vnica cõclusione cum correlario: secundo determinat quomodo quod quid est possit haberi per demõstrationẽ, licet nõ possit demonstrari: & hoc in secunda cõclusione declarata ex quinque propositionibus adiunctis. Quadã respõsione ad tacitã dubitationẽ subiũcta, & apposita post diuisionẽ determi-

natiu

natiua principalis responsionis;&c. tertio determinat quomodo diffinitio ad demõstrationẽ se habeat,& hoc in tertia conclusione declarata per subditas diuisiones, vt patet in summa.

Quidam facilis modus concludendi quod quid est.

T.c.5. CIrca primam conclusionem aduertendũ est, quòd modus hic traditus ab Arist. concludendi quod quid est, ille est, quẽ exercuit in principio primi, quãdo quod quid est demonstrationis inuestigauit: ibi siquidẽ accepit primo causam extrinsecam essendi ipsius demõstrationis: accepit enim causam eius finalem, scilicet scire propter quod necesse est demõstrationem esse,& illã causam mediũ fecit, cõficiẽdo penes ipsam quandã diffinitionẽ demõstrationis: assumpsit enim quòd demonstratio est syllogismus faciens scire,& ex tali medio quid sit demõstratio cõcluśit: vnde dixit. Si scire est vt posuimus, necesse est demõstrationẽ esse ex primis veris,&c. nõ enim faciet scientiã,&c. simili modo proceditur in exẽplo assignato à S. Tho. in litera: ad cõcludendũ quod quid est virtutis,& est satis facilis inuestigationis modus, quoniã si finis assumatur in mediũ nihil aliud est cõcludere, quod quid est, quàm ex ipso fine deducere conditiones necessarias eius quod est propter illũ finem,&c. Si autẽ efficiens assumatur in mediũ cõcludere quod quid est, nihil aliud erit quàm deducere ex agente cõditiones effectus: vtrunq; autẽ horũ nõ multo labore eget: quia ex ipsa finis ratione, quale sit mediũ necessariũ ad illum assequendum habetur,& ex ipsa forma agẽtis similis illi effectus cognoscitur, quòd si causa formalis pro medio assumeretur, facillimũ esset quod quid est materiale concludere: quoniam forma materiæ ratio est,&c. Hic est ergo vnus facilis modus concludendi quod quid est de eo cuius est.

Quomodo & qua de causa syllogismo non demonstratiuo, sed logico vnum quod quid est demonstretur per aliud.

CIrca eiusdẽ cõclusionis secundã partẽ, qua dicitur syllogismo tamen logico, non demõstratiuo. Dubitatur tum de veritate eius, tum de causa eiusdẽ. De veritate quidẽ illius dubitatur, quoniã supradictus processus demõstratiuus videtur & nõ logicus, quoniã procedit ex necessariis & per se & secundũ quod ipsum,&c. in minori enim prædicatur diffinitio de diffinito,& in maiori proprius effectus de propria causa conuertibili,&c. De causa autẽ maior insurgit dubitatio quoniã in textu dicitur, quod talẽ processum demõstratiuũ nõ esse, dictũ est

est prius,nusquã autẽ inuenitur in omnibus precedẽtibus hoc dictũ esse,nisi in 3.cap.huius secũdi:vbi dictũ est, quòd discursus cõcludẽs quod quid est,per quod quid est,nõ est demõstratiuus,quia petit probãdũ. Causa ergo secũdũ Arist.quare iste processus de quo nũc agitur nõ est demõstratiuus,est quia petit:hoc autẽ est falsum,quoniã in isto processu nõ est idẽ quod quid est cõclusum & assumptũ: sed sunt duo quod quid est distincta secũdũ diuersa genera causarũ:& vnũ accipitur & alterũ cõcluditur,nõ ergo interuenit petitio. Amplius si propter vitiũ petitionis talis syllogismus demõstratio nõ est,cùm tale vitiũ etiã syllogismo topico opponatur, vt patet in 8.Topi.sequetur quòd nec erit logicus,nec demõstratiuus talis syllogismus,&c. Causa quoq;,quã assignat S.Th.nõ minus habet dubitationis:ait enim, ꝙ ideo tali discursu logicè & nõ demonstratiuè ipsum quod quid est cõcluditur,quoniã nõ sufficiẽter per hoc probatur, quòd id, quod cõcluditur, sit quod quid est illius rei,de qua cõcluditur,sed solũ quòd insit ei,&c.Dubium enim remanet iuxta hoc:quare tali ꝓcessu nõ sufficiẽter concluditur quod quid est:probatũ est siquidẽ in cap.3.quòd si primũ sit quod quid est medij, & mediũ tertij necessario sequitur primũ esse quod quid est tertij,&c. Ad hoc dubiũ quo ad primã partẽ facile dicitur,quòd Arist.nõ negat hũc ꝓcessum esse demõstratiuũ,sed esse demonstratiuũ quod quid est. Vnde idẽ processus erit demonstratiuus,& logicus,diuersis rationibus. Topicus quidẽ quãtũ ad vim probãdi ipsum quod quid est (vt sic) seu formaliter,vt superius declaratũ fuit. Demõstratiuus autẽ quãtũ ad vim probandi quòd primũ insit tertio: habetur enim ex tali discursus vi,quòd maior extremitas inest necessario minori,sed quòd sit eius quod quid est. Ad ea verò, quæ obiiciũtur in secũda parte dubij,difficile est sufficiẽter dicere: dicitur enim primo quòd illa verba Arist.hic quidẽ igitur modus quòd nõ sit demõstratio,dictũ est prius possunt dupliciter intelligi. Vno modo vt (ly hic) demõstret,nũc dictũ processum in specie. Alio modo vt demõstret,dictũ processum quo ad genus seu in genere. Primo modo sensus est iste, discursus probãs quod quid est sumptũ ab vno genere causæ,per aliud quod quid est sumptũ ab alio genere causæ dictũ est,ꝙ nõ est demõstratio. Secundo modo sensus est discursus probans,quod quid est,per quod quid est,dictũ est,quòd nõ est demõstratio. Si primo modo intelligatur, sic potest textus dupliciter exponi: primo

T.c.3.

Cap.11.

Cap.3.

primo ſic, hic diſcurſus probans quid ſecundum vnum genus cauſæ, per quid ſecūdū alterā cauſam. Dictum eſt, quòd nō eſt demonſtratio, quoniā dictū eſt in cap. 3. quòd quærens quid: ſi aſſumat quid, petit: licet enim alterū quid aſſumat & alterum concludat, quia tamen non quæritur hoc vel illud quid huius, ſed quæritur ſimpliciter quod quid eſt huius, ideo petitur, vt ibidem in ſecunda reſponſione declaratum eſt. Et in hoc loco, Boëtiū cōfirmantē inueniri. Erit ergo ſecūdū illā expoſitionē ſyllogiſmus nō demōſtratiuus quod quid eſt ſimpliciter, quia aſſumit quod quid eſt, erit autem logicus, quia aliquod aliquo modo quod quid eſt habetur ex hoc, &c. Secūdo poteſt exponi ſic, hic diſcurſus, &c. dictū eſt, quòd nō eſt demonſtratio ipſius quod quid eſt: quoniā dictū eſt id cap. 3. quòd diſcurſus demonſtratiuus quod quid eſt oportet, ꝙ ſit ex terminis talibus quòd primum ſit quod quid eſt medij, & mediū vltimi: & quòd altero prædictorū deficiente nō concluditur quod quid eſt. In hoc autem nunc dicto diſcurſu, primū non eſt quod quid eſt medij, licet ſit quod quid eſt vltimi: & ideo proceſſus ille non demonſtratiuus quod quid eſt, ſecūdū illam expoſitionem, ideo diſcurſus iſte non demōſtratiuus dicitur, quia conditio ſupradicta neceſſaria ad demōſtrationē quod quid eſt, deficit: & nō ideo, quia petat: logicus autē dicitur, quia ex hoc probabiliter quod quid eſt cōiectamus. & eſt hæc expoſitio nō ſolū S. Tho. valde conformis, ſed Ariſtotelis menti multum conſentanea.

Si autem ſecundo modo intelligatur, vt ſcilicet, ly hic, demonſtret hunc modum in genere. Tunc textus ſic exponitur, diſcurſus iſte, ſcilicet quod quid eſt, per quod quid eſt probās, dictum eſt, quòd non eſt demonſtratio, quoniā in cap. 3. oſtenſum eſt, quòd proceſſus à quod quid eſt in quod quid eſt ſimpliciter loquendo, & non de tali quod quid eſt ad tale, proceſſus demonſtratiuus non eſt, quia petit, propter ea, quia quod quid eſt non eſt quod quid eſt, niſi ſecundum nominum interpretationem (vt ibi declarauimus in tertia expoſitione) & conſequenter diſcurſus iſte, de quo nunc agitur: quoniam ex tali quod quid eſt, tale quod quid eſt concludit, demonſtratiuus non eſt ipſius quod quid eſt: & ſic ſecundum hanc expoſitionem ideo diſcurſus iſte non eſt demonſtratiuus, quia non eſt ille, qui in tertio cap. compoſitus fuit, quem etiam demōſtratiuum non eſſe, dictum eſt, quia petit quoniam ab eodem ad idē procedit. Et ex hoc ſequitur principale intentum, ſcilicet, quòd

In dubio vltimo.

quòd hic modus, scilicet syllogizandi quod quid est, per quod quid est, nũquã est demõstratiuus ipsius quod quid est: quoniã hoc nõ fit si distinguãtur quod quid est secũdũ vocẽ: nec si distinguantur secũdũ diuersa genera causarũ, &c. seu modorum diffiniendi quod in idẽ redit: puta ꝙ vna diffinitio dicat quid, & alia propter quid. Talis enim diuersitas ad diuersitatẽ causarũ reducitur: quoniã vna, scilicet dicens quid sumitur secundũ causam formalẽ, & altera secũdũ effectiuã, vel, &c. Logicus autẽ dicitur vt suprà: & hæc expositio nõ multum differt à secunda vt patet, sed perficit eam. Ad illud autem quod postmodum obiicitur, quòd, scilicet vitiũ petitionis opponitur & demõstratiuo & topico, &c. dicitur, quòd licet petitio sit vitium oppositũ vtrique syllogismo, & topico, scilicet & demõstratiuo: nõ tamen omnis petitio in demõstratiuis est petitio in topicis: quoniã vnus inter locos topicos est, à nominis interpretatione procedere, quod si demõstrans faceret peteret: & similiter si demõstrans quærat quod quid est, & assumat quod quid est petit, Dialecticus autẽ nõ, quia tot subtilitatibus nõ vacat secũdũ primã expositionẽ modo adductã, &c. Ad id verò quod obiicitur cõtra S. Tho. expositionẽ dicitur, ꝙ causa illa optima est: vt ex secũda expositione & tertia patet: ideo enim discursus iste nõ demõstratiuus quod quid est, quia nõ sufficiẽter probat id quod cõcluditur esse quod quid est, eius de quo concluditur, id est quia nõ sufficienter probat primum esse quod quid est vltimi. Hoc autẽ prouenit ex eo, quod in isto processu primũ non est quod quid est medij. Si enim esset quod quid est medij: cæteris remanentibus vt stant necessario demõstretur primum esse quod quid est tertij, vt ex cap. tertio apparet. *Cap. 3. vbi supra.* Sed quoniam impossibile est hæc duo simul saluare, scilicet talem connexionem terminorum, id est, quòd primũ sit vere quod quid est medij, & mediũ vltimi, & sufficientẽ distinctionem eorũdem, quoniã si hoc saluatur illud interimitur (vt in hoc processu de quo nunc agitur liquet) & si illud saluatur, hoc interimitur, vt in processu declarato in cap. 3. Alberti autoritate confirmato manifeste videtur, &c. ideo est impossibile processum demonstratiuũ inuenire, quo quod quid est probetur sufficienter: oportet enim (vt in textu dicit) ꝙ quod quid est per quod quid est cõcludatur, &c. Quòd autẽ in isto de quo nunc est sermo discursu, primum non sit quod quid est medij. ex eo declaratur, quòd maior propositio non est in primo

modo

modo discendi per se, sed in quarto, prædicatur enim ibi effectus cõuertibilis de sua propria causa, oportet nãq; mediũ esse causam primi, aliter nõ esset processus à priori, & cõuertibilẽ: aliter non essent mediũ & primũ diffinitiones vltimi. Habẽt ergo se prædictæ diffiniriones, secundũ quòd distinguũtur, vt causa & effect⁹ cõuertibilis, & quodãmodo vt subiectũ & passio, qm̃ ex anteriori emanat naturaliter posterior, & p illã fit necessitatis & cognoscit. Logic⁹ autẽ iste discursus, ideò dicit secũdũ S.Th. ex eo q ex tali processu: licet necessariò sciat primũ inesse vltimo, tñ nõ nisi probabiliter cognoscit primũ inesse qđ qđ est tertij, licet enim ex fine cõditiones eius qđ est ad finẽ cõcludi possint, non tñ ex hoc scit, quòd ille intelligãt qđ qđ est illius, vt patet in processu facto in principio primi: ex ratione enim ipsius scire deductũ est quas cõditiones habere debet demõstratio, s. q cõstat ex primis veris, & c. ex hoc tñ non sufficiẽter cognouimus, an illæ conditiones integrẽt qđ quid est demõstrationis, an aliquid aliud requirat, an sint eius proprietates illę conditiones, & c. Et sic cũ Dei gratia, soluta iam sunt q̃ dubiæ in c.3. relicta sunt, hoc enim est firmiter tenẽdũ qđ mõ secũdũ S.Tho. determinatũ est, & causa ab eo assignata suscipiẽda est, vt à nobis est exposita, & sic oĩa cõsona remanẽt, & c. Cõsulto autẽ nolo veritate inuẽta supradicta mutare, aut aliter texere, sed sic determinata sit disputatio ĩ c.3. habita.

T.c.5.

Num processus: quo quod quid est per aliud ostenditur, sit processus demonstratiuus.

circa medium.

CIrca eandem conclusionem, dubium in primo libro, c.2. tactũ sed indiscussum occurrit, an, scilicet, demonstratio consueta cõcludens vnũ quod quid est per aliud, sumptũ penes aliud genus causæ ratione eorũ à qbus sumũtur diffinitiones, sit vere & secũdũ se demõstratio, an tãtũ quo ad nos, & c. hinc enim videtur, quòd eius cõclusio sit secũdũ se demõstrabilis, eo q habet me[...]m, qđ est vere causa quare subiecto insit: forma enim est v[...]a quare huiusmodi sit materia, & efficiens quare for[...]is quare efficiẽs, & c. Inde autẽ apparet oppositũ, quoniã [...]emõstrationis cõclusio est secũdũ se p se nota, & cõsequ[...]r secũdũ se indemõstrabilis, esse aũt eã p se notã ex eo patet, q prædicatũ est de ratione subiecti, & c. Ad hoc dubiũ breuiter dicitur, quòd huiusmodi demõstrationes si veras diffinitiones quidditatiuas cõcludãt (licet potius mereãtur dici demõstrationes quo ad nos) propter rationẽ secũdo loco

addu

adductã, possunt tamē mediç poni illæ, quæ ex causa extranea procedũt: sapiũt enim naturã demõstrationis secundũ se, pro quãto causa aliqua est, quare altera causa quæ primũ sit, insit vltimo: & illa causa nõ est de quidditate subiecti propriè, eò quòd extranea est: sapiũt autē naturã demonstrationis quo ad nos, pro quãto cõclusio est ꝓpositio p se nota secundũ se, causa enim intrinseca, à qua sumitur q̃d quid est, quod sit prędicatũ cõclusionis etiã in obliquo est de ratione subiecti: nõ solùm enim p se nota est ista ꝓpositio: homo est substãtia corporea aĩata, &c. sed etiam illa, homo est ex corpore & aĩa, &c. Nihil enim refert quo ad per se notitiã an in recto an ĩ obliquo causæ sumãtur, licet referat multũ quo ad causalitatē, qm̃ si causa materialis vel formalis ĩ obliquo fiat prędicatũ, cõceditur ꝓpositionē illã habere causam secũdũ rē: si autē ĩ recto nõ ita cõcedetur. Mediç ergo sint hæ demõstrationes, & quodãmodo per se notæ, & quodãmodo nõ, dicantur earum conclusiones, &c.

Num possibile sit scire de aliquo quid est, ignorando an sit.

Circa primã propositionē pro prima cõclusione dubitatur, an possibile sit scire de aliquo quid est, ignorãdo an sit: videtur enim quòd sic, quia sicut res se habet ad veritatē, ita se habet ad cognoscibilitatē. Sed quod quid est verificatur de re cuius est absq; eo quòd res sit, quoniã necessariò ei inest, vt ex dictis in 1. cap. 7. patet: ergo possibile est cognoscere q̃d quid est, & an non est. Præterea acquisita iam scientia naturali, & corruptis rebus naturalibus, putà rosis, scimus quod quid est rosæ, & nescimus rosam esse: ergo cõtingit scire quod quid est & nõ rei esse. Ad hoc dicitur cũ Arist. pluries in hoc libro repetente, quòd impossibile est scire quod quid est alicuius, & nescire illud esse. Ad cuius euidentiã sciendũ est, quòd sicut res se habet ad esse ita se habet ad cognosci, vt habetur in 2. metaph. nulla autē natura entis rationē habet nisi sit vel semper, vel frequenter, vel rarò, perfectè vel imperfectè, & breuiter tempore suo modo suo, ens enim (vt iã dictũ est) esse significat, & per hoc nullius rei quod quid est, quid rei rationē habet, nisi sit ens. In hoc enim differt quid rei à quid nominis, quia illud est tantùm entiũ, hoc etiã est non entiũ. Vnde rosæ quod quid est, quid rei non esset, nisi rosa temporibus suis esset, &c. Si ergo ista est secundũ essendi ordinē, oportet sic quoque esse secundũ cognoscēdi rationē, vt. s. quod quid est quod propriè quid rei sonat, in cognitione nõ sit, nisi entis rationē

Circa h. c. 1.
c. 9. t. c. 22
T. c. 4.
Cap. 6.

habeat: entis auté rationem non cognoscitur habere, nisi accipiatur esse id cuius est: & ideò oportet, quòd cognitio qđ qd est nõ sit sine cognitione an est: & hæc est ratio S. Thõ. dicẽtis quòd hoc ideò est, quia nõ entiũ nõ quod quid est. Et Arist. dicentis quòd quærere qd est nõ est habẽdo quia est, est quærere nihil. i. nõ ens. i. nõ entis quidditatẽ. Ad vtranq; ergo rationẽ in oppositũ simul dicitur quòd de facto falsum est tã verificari q̃ cognosci: qđ qd est propriè loquendo. i. quid rei: de aliquo illo non existente tempore suo: non enim volumus quandocunq; cognoscimus qd est rosa, sciamus rosam actualiter esse tunc, sed dicimus quòd oportet scire eã esse actu temporibus suis, quod nunquã deficit secundũ mundi cursum. Sed quoniã multiplicãt casus à dicẽtibus: faciat Deus, destruat Deus, &c. ideò etiã sigillatim aliter respõdetur, & ad primę minorẽ dicitur, quòd quocunq; casu posito tota rei diffinitio: licet verificetur de re nullũ esse habente, nõ tamen verificatur de ea vt quid rei: quòd ꝓpterea qa sicut res se habet ad veritatẽ, ita ad cognoscibilitatẽ cõsequens est, quòd posit fortè cognosci id, quod est quid rei, absq; hoc quod est cognoscãt rẽ esse, & quòd nõ cognoscatur formaliter ipsum quid rei, seu qđ qd est, absq; cognitione quia est, &c. Ad secundam dicitur, quòd in vsu scientiæ acquisitæ nõ est ita necessariũ cognoscere an est, sicut in acquisitione, in acquisitione enim necessariũ est, tũ ꝓpter generationẽ scientiæ, quia scientia nostra generatur à rebus quæ sunt, & nõ ab his quæ nõ sunt. Tũ ꝓpter ipsius quod quid est rationẽ, quia. s. non est nisi entiũ, vt diximus. In vsu autem necessariũ est propter ipsius quod quid est rationẽ tantũ, &c. & ideò post acquisitam scientiam nil officit si corrumpantur & annihilentur, & nunquã rediture ponantur res: quoniam & si in tali casu non posit accipi res illas esse tẽporibus suis, accipietur tamen quòd res illæ essent temporibus suis: si talis casu non poneretur, & hoc sufficit. Si minaris quare non dicam quòd sufficit, & oportet cognoscere an est, id est, an sit ens cui non repugnat existere: Memor esto eorum quæ in principio primi, & principio secundi dicta sunt: & cùm contemplatus ea fueris, desinet admiratio: oportet enim formaliter loqui, & æquiuocationem vitare, quantum possibile est, &c.

1. cap. 1. in solutione secũdi dubij. 2. c. 1. in solutione tertij dubij.

Num posibile sit sciri, propter quid est ignorato quia est.

Circa eandem propositionem dubitatiuncula quędam est, an. s. posit sciri ꝓpter qd alicuius & nesciri, quia est: videtur

detur enim quòd sic, quoniam contingit cognoscere causam & nō cognoscere effectū, vt apparet in geometria, vbi cognoscitur causa quare vulnus circulare tardius sanatur, & tamen purus geometra nesciet an ita sit ꝙ vulnus circulare tardius sanatur, quoniam scire hoc est medici. Ad hoc breuiter dicitur ex dictis in 1.cap.13. ꝙ cognoscere propter quid, contingit dupliciter: vno modo formaliter, id est causam cū applicatione ad effectū: hoc enim sonat, ly propter quid, & sic impossibile est cognoscere propter quid, absq; cognitione quia, quoniam hoc est cognoscere causam, & quoniam illius est causa. Alio modo materialiter, id est rem, quę est causa absq; applicatione ad effectum, & sic non inconuenit cognoscere propter quid, & nescire quia, vt in exemplo adducto patet. Quia ergo nunc loquimur de propter quid formaliter & non materialiter, ideò optimè dicitur, quòd non potest cognosci propter quid absque quia, &c.

Circa t. c.30.

Num illius quod quid est haberi posit, cuius quia per accidens scitur: & num sic scire, sit scire rem esse secundum accidens, & num facile cognoscatur quid est, cùm quia est cognoscimus verè.

CIrca secundā propositionē multipliciter dubitatur: primò an sit verū quòd quorū habetur quia secundū accidēs nullo modo habeatur quod quid est: videtur enim quòd nō, quoniā si sciatur rē esse secundū accidēs propriū & adæquatū, iam ex hoc facilè sciri poterit quod quid est illius rei, quoniā adæquatus effectus totā causæ virtutē ostendit (vt in 1.de anima dicitur) accidētia propria magnā partē cōferūt ad cognoscendum quod quid est. Secūdò dubitatur an verū sit quòd cognoscere rem esse secundū accidēs non est cognoscere rem ipsam esse, &c. Videtur enim quòd hoc quoq; sit falsum, quoniā siue cognoscatur rē esse secundū accidēs separabile, siue inseparabile & propriū, semper optimè sequitur obiectū esse, & consequenter cognoscendo accidēs esse, cognoscitur subiectū esse, impossibile est enim accidēs quodcūq; sine subiecto esse, &c. Terciò dubitatur an verū sit, ꝙ quorū habemus quia est, facilè habemus quid, &c. Videtur enim & hoc à veritate alienū, quoniā euidēter scimus substātias immateriales esse, & tamē vel difficillimū vel impossibile est nos scire quid sunt, & similiter argui potest de corporibus cælestibus, &c. Ad euidētiā horū primò declarādi sunt termini, deinde satisfaciendū ob-

T.c.11.

iectis. Secundum accidens nihil aliud sonat, in proposito, q̃ secundũ aliud: aliud autẽ hic dicitur, non solũ extraneũ accidẽs, sed passio propria: & nõ solũ vtrunq; horũ, sed etiã prædicatũ substãtiale cõmune, &c. vnde ita sumitur accidens, sicut & sumitur in elẽchis accidens, à quo dicitur fallacia accidẽtis, &c. Scire ergo quia est secundũ accidens, & scire rẽ esse, nõ nisi qa induit aliquod aliud à se modo exposito: verbi gratia: scire intelligentias esse, quia motores orbiũ sunt, est scire, quia secundum accidens, quoniã ex hoc nõ aliter sciuntur, q̃ vt habẽt rationẽ mouẽdi: & similiter scire eas esse, quia substãtiæ immateriales sunt, est scire eas esse secundum accidens, quoniã ex hoc nescimus tales res in specie esse, sed in communi, in eo ꝙ immateriales sunt, &c. Scire autẽ verè, quia est, est cognoscere ꝙ ipsũm secundũ propriũ & essentialẽ cõceptũ sit, &c. nõ suffodiendo & argutiuè cognoscendo, vt dicitur, sed ita ꝙ acies intellectus ferat suprà ipsum esse vt ipsum est, vt distinguitur ab extraneis & cõmunibꝰ modo dicto, &c. & hoc est scire, qa est p mediũ ꝓpriũ vt in exemplis textus patet. His prælibatis, ad primũ dubiũ dicitur quòd qa impossibile est rectè incedere ad quærendũ quod quid est alicuius nisi verè sciatur illud esse, quoniã (vt in textu dicit) quærere qd est nõ habito qa est, quærere nihil, quia non entis quod quid est quæreretur, & ex hoc quòd rem esse scitur secundũ accidẽs propriũ, nõ verè scitur rẽ esse: non enim verè sciret hominẽ esse, qui tantũmodo sciret risibile esse, cõsequẽs est (ꝙ quãdiu) purè (scit rẽ esse) secũdũ accidẽs quodcunq;: nunquã habeatur via ad qđ quid est. Dico autẽ quãdiu purè scitur, quoniã si ex tali notitia proprij effectus deueniretur in cognitionẽ ipsius quia est, iã posset facilè haberi quod quid est: vnde Arist. in litera reddit rationem quare sciendo rem esse secundũ accidens: non habetur via ad quod quid est, quoniã tunc nec habetur ipsum quia est. Vnde quãtumcunq; effectus totã causæ virtutẽ adæquet, nisi ex hoc cognoscatur verè illã esse, nunquã via ad quod quid est habere, & hoc hic intẽdit Arist. qđ ex responsione ad sequens dubiũ erit magis clarũ. Ad secundũ ergo dicitur, ꝙ cognoscẽdo aliquid est secundũ accidens, dupliciter possumus ex hac notitia habere notitiã quòd illa res sit. Vno modo discurrendo ab illo accidẽte ad id cuius est, ita quòd ex hoc elucescat esse propria essentialia illius, seu rẽ illã secundũ se esse, sicut ex cognitione quòd in nobis intellectus sit deuenimus in cognitionẽ quòd

c. 3. & 4.

T. c. 8.

quòd intellectualis substátia in nobis est,& ex hoc quod quid est inuestigatur. Et hoc modo licet à principio nõ cognoscat quia est,sed solũ secundũ accidens, postmodũ tamẽ cognoscitur quia est ex effectu, nec hoc intendit negare Arist. vnde in quarta propositione pro hac secunda cõclusione expresse dicit ꝙ per discursum ab effectu scitur quia est rei, quæ est causa:& dat exemplum de eclipsi & non posse vmbrã facere,quoniã ex hoc non solũ innotescit esse aliquid nõ potẽs vmbram facere,quod esset scire defectũ luminis secundũ accidens, sed etiam esse defectũ luminis. Alio modo discurrẽdo ab illo accidẽte,ita ꝙ per modum suffusionis cognoscatur aliquid subesse,sed quid vel quale sit illud ignotũ relinquatur,sicut ex cognitione primi motoris cognoscimus aliquã substantiã immaterialẽ & intellectualẽ,&c.esse, sed quod quid est illius cognoscere nõ valemus, qm̃ ꝓpria essentialia remanẽt ignota; & sic cognoscere q̃a est,nõ est cognoscere q̃a est, nisi secũdum accidẽs & argutiuẽ,arguimus siquidẽ ex hoc illud esse, sed q̃d demõstret(ly illud)nescimus,& consequẽter nescimus ipsum (secũdũ q̃d ipsum) esse,sed scimus ipsum secundũ ꝙ induit illud accidẽs esse,&c.& ꝓpterea tũc nõ habetur via ad quærendũ quod quid est. Ad tertiũ dubiũ dicitur,ꝙ q̃a verè nõ scitur q̃a est nisi secundũ essentialia ꝓpria sciatur rẽ esse, ꝓpter q̃d Arist. exẽpla multiplicauit ad ostẽdendũ quãdo vere habetur quia est, & dixit hoc esse quãdo q̃d q̃d est, illius aliquo modo esse scimus, vtputà,si scimus tonitruũ esse sciendo esse sonum in nebulis quendã,&c.ideò simpliciter determinauit, ꝙ quorũ habemus verè,quia est facile est quærere ꝓpter q̃d,quoniã iam ꝓpriorũ essentialiũ cõiecturã habemus. Id verò q̃d obiicitur de intelligentiis & corporibus cælestibus,& his similibus nihil obstat,qm̃ nõ verè cognoscũtur, q̃a sunt secundũ se & absolutè,& quoniã secũdũ illa prædicata siue extranea,siue intrinseca,secundũ quæ res vere cognoscitur esse,secundũ illa facile est cognosci q̃d est, vt facilè esset exẽplis ostẽdere metaphysicalib⁹:& hęc est absq; dubio mẽs Arist. vnde & cõcludit sicut nos habemus ad quia est,sic & ad q̃d quid est, &c. secundum enim eos conceptus quibus induta res scitur esse secundum eos facilè scitur q̃d est, & secundũ eos cõceptus secundũ quos latet,latet etiã quid sit,&c. Circa hãc secundã cõclusionẽ & residuũ cap. aduertendũ est q; Arist. in hac secunda conclusione determinationem tractat quæstionis motæ in cap. 6. *Annot.*

Vtrũ, ſ. eadẽ demõſtratione cõtingat ſcire qd eſt & quia eſt, & determinat, ꝙ ſic diſtinguẽdo ſciri p demõſtrationẽ vt cõcluſionẽ, & vt mediũ propriũ, & diſtinguẽdo demõſtrationes interminãtes propter quid tantũ, & quia tãtũ & vtrũq;, & diſtinguẽdo qd quid eſt, & diffinitionẽ, vt patet in textu, &c. Habetur liquidẽ ex his, ꝙ licet qd quid eſt, & nõ ſit id quod per demonſtrationẽ cõcluditur, tamẽ eſt id, quod per demõſtrationem habetur propter quid, quod eſt ipſum quod quid eſt, & huic ſeruit prima diſtinctio. Quia verò nõ quęlibet demõſtratio dicit vere ꝓpter quid, & cõtingit qñq; ſimul quia, & ꝓpter quid, qñq; quia ante ipſum propter qd: ideo oportuit addere ſecundã diſtinctionẽ, ex qua ſcimus, quòd quãdo eſt demõſtratio per ꝓpriũ propter quid, ſiue ſimul etiã ſciamus, quia ſiue ante, tũc per demonſtrationẽ habemus qd quid eſt, aliter autẽ non. Quoniã autẽ nõ omne quid alicuius eſt verũ propter qd: ideo tertia diſtinctio addita eſt, ex qua ſcimus, quale quid innoteſcit per demõſtrationẽ vt propter quid, & quale non, &c. & quoniã talis determinatio non obſtat rationibus in illo capitulo adductis, ideo non oportuit illas ſoluere. Concludebãt ſiquidẽ illa, quòd per demonſtrationem non ſcitur quod quid eſt, vt cõcluſio, quoniam ſic ſcitur, quia eſt, quod nunc cõceditur: non autem erant ſufficientes ad concludendum quin per demonſtrationem ipſum quod quid eſt, aliter haberetur, &c.

Num & quare per demonſtrationem ſcitur quod quid eſt paſſionis, non autem quod quid eſt ſubiecti.

Circa reſpõſionẽ principalẽ huius capituli, dubitatio non diſsimulanda occurrit. Quare per demõſtrationẽ ſcitur, quod quid eſt paſſionis, & ſciri nõ poteſt qd quid eſt ſubiecti, & mouetur hæc dubitatio ſupponẽdo, ꝙ etiam quod quid eſt ſubiecti poſsit eſſe mediũ in demõſtratione, quod poſtmodũ ꝓbabiliter à S. Tho. expreſſe habetur pluries, &c. Eſt autẽ ratio dubitãdi, quoniã par ratio parẽ debet habere effectũ: ideo autẽ qd quid eſt paſsionis, per demõſtrationẽ haberi dicitur, qm ipſum eſt propriũ mediũ, & propriũ propter quid: hoc autem cõuenit etiã quod quid eſt ſubiecti, alicuius enim demonſtrationis, quæcunq; ſit illa, propriũ mediũ & propter quid eſt quod quid eſt ſubiecti: ergo illud per demonſtrationẽ ſcitur, & hoc ſcitur, & ſi hoc nõ ſcitur per demõſtrationem, ſed ſupponitur, & aliter ſcitur, & illud eiuſmodi cenſendũ eſt, &c. Mouendi autẽ hãc quæſtionẽ occaſionẽ præbet Ariſt. doctrina in

textu

textu, ait enim in respõsione principali distinguẽdo qđ qd est, ꝙ quædã qđ quid est sunt sine medio, & quædã cum medio, & ꝙ illa supponũtur, & aliter quàm demõstrationẽ habẽtis, ista autẽ habentis demõstrationem (vt dictũ est:) non dixit autem aliter haberi quod quid est per demõstrationem quàm modo declarato, scilicet vt propter quid: secundum intentionẽ ergo suã, talis est differẽtia inter qđ quid est passionis, & subiecti.

Ad huius dubitationis euidentiã oportet diligẽter considerare in textu rationẽ talis differẽtiæ, & ex illa causa deducere quare magis qđ quid est passionis, quàm subiecti per demonstrationẽ habeatur: in textu autẽ non assignatur ad propositũ alia differẽtia inter subiecti & passionis quod quid est, nisi ꝙ quorundã est altera causa, quorundã autẽ non, & quòd quædã quod quid est sunt sine medio, & quædã habent mediũ, &c. Et hęc quidẽ applicata ad subiectũ & passionem & eorum quod quid est, veritatem absq; dubio inueniũtur habere, quoniam subiecti vt sic nõ est altera causa, passionis autẽ sic, & similiter suorũ qđ quid est. Sed quomodo ex his sequatur, ꝙ passionis quod quid est, ex demonstratione noscatur, subiecti autẽ non, difficile est accipere, qm̃ quod quid est passionis non elucescit per demõstrationẽ vt cõclusum per illã, sed potius vt propter quid, quod vt dictũ est: cõuenit etiã ipsi quod quid est subiecti. Esset siquidem facile ex supradicta differẽtia, deducere, quòd ipsum quod quid est passionis potest concludi per demõstrationem, quod quid est vero subiecti non, quoniã oportet conclusum per demonstrationẽ habere causam, & hoc directe ex ratione assignata sequitur. Sed qm̃ hoc non intendit Arist. dicens expresse, quòd ipsum quod quid est, habens mediũ, habetur quidẽ per demonstrationẽ, non tamẽ demonstratur: illud verò quod caret medio supponitur, & aliter quã per demonstrationem habetur, ideo non sic deducere oportet, sed vacandum est vt intentũ ex hoc elucescat. Notanda sunt igitur verba textus, & sciendũ est, quod prima distinctio, s. quorundam est altera causa: quorundam autẽ non, non est distinctio ipsorum quod quid est, sed ipsarum rerum quarũ sunt quod quid est, ita quòd exponendũ est quarũdam rerum est altera causa: quarũdam autẽ non. Nec otiose apposuit (ly altera) quoniã ex illa particula vt apparebit solutio quæstionis habetur, refert enim (ly altera) vt Boëtius hic dicit diuersitatẽ ab ipsa substantia rei, ita quòd sensus distinctionis est, quarũdã rerũ est alte-

ra causa ab essentia cuiusq;,quarundã autẽ nõ,id est rerũ quędam sunt quarũ esse causatur à causa extra essentiãs earũ;quędam autẽ non habẽt causam nisi proprias essentias,&c. Secũda autẽ distinctio,s. eorũ quæ sunt quod quid est,alia sine medio,alia habẽt mediũ,est distinctio ipsorũ quod quid est: & sequitur ex prima,quoniã si res habet esse causarum à causa extra essentiã suã oportet ꝙ essentia sua sit causata: idẽ enim est causa essentiæ & esse rei,& cõsequenter oportet, ꝙ eius quod quid est habeat mediũ, & per oppositũ si caret causa altera ab essentia eius quod quid est carebit medio. Considerandum est vlteri⁹,ꝙ ipsum subiectũ causa extranea caret,vel simpliciter, vel in tali sciẽtia, causa, inquã extranea per quam demõstrari possit ipsum esse,qm̃ (vt supra dictum est) quælibet scientia à priori supponit quod quid est,& esse subiecti, &c. Et per hoc tam quod quid est subiecti,quàm eius esse caret dicitur altera causa,& medio,& principiũ esse & supponi vel poni,vt in primo dictũ fuit,&c. ipsa vero passio necessario habet causam alterã ab essentia sua,& taliter alterã & extraneã,ꝙ tamẽ cadit in eius cõpleta diffinitione quæ per additamẽtum fit necessario,vt dicitur in 7. metaphysicæ. Et per hoc tam essentia passionis quã quod quid est eius habet alterã causam ab essentia & medium: patet autem hoc manifeste in exẽplo eclipsis: ipsa enim essentia eclipsis causatur ex oppositione terræ, quæ extra essentiam eius est,& in diffinitione eius cadit, &c.

Secundo huius c.j. *primo huius capitulo primo i solutione dubij primi c. 11.t. c. 24.* *T.c.13.*

Considerandũ est vlterius,ꝙ aliter se habet ad demonstrationẽ subiectũ, & aliter passio,subiectũ enim non est id quod demonstratur,sed de quo demõstratur,passio vero est id quod demõstratur,& consequenter cũ causa passionis, & eius quidditatis sit eadem, si vere debeat demonstrari passio, oportet ipsius passionis essentiæ seu quidditatis propriam causam pro medio assumere,& sic cum per propriam causam rei cognitio sufficienter habeatur ipsa quidditas passionis ex tali processu elucescit,& non solũ ipsa quidditas,sed & tota diffinitio eiusdem ex tali demõstratione innotescit, quoniã causa illa cùm sit propria, est illud additum quod diffinitionem passionis complet. Ex vi ergo demonstrationis propter quid habetur quod quid est passionis,quoniam passio, est id quod demonstratur,& eius essentia causatur à medio, quod diffinitionem eius complet,&c. horum autem nihil subiecto conuenit.

Supra primo huius. t.c.20.

Et ideo ad dubiũ dicitur, ꝙ nõ est æqualis ratio de q̃d quid est

est subiecti & passionis. Tum quoniã quod quid est passionis non innotescit præcise ex hoc ꝙ fit mediũ seu ꝑpter quid, vt ex dictis patet:tũ qm̃ licet vtrũq; possit assumi in ꝑpter quid diuersis demõstrationibus tñ,nũquã tamẽ quod quid est subiecti assumet,vt ꝑpter quid subiecti,sed vt ꝑpter quid alterius, puta passionis, vel cuiuscunq; alterius se habẽtis per modum passionis,quod quid est autem passionis assumitur vt propter quid eiusdẽ, qm̃ includit alterã causam, vt patet ex dictis.Et cõsequẽter ex vi ipsius demõstrationis nũquã habet ꝙ mediũ sit quod quid est subiecti,sed supponit potius, sufficiẽter autẽ habet ex vi demõstrationis quod quid est passionis, qm̃ mediũ causa essentialis passionis est,& applicat in ipsa demõstratione ad ipsam passionẽ dum assumit vt eius ꝑpter qd,& eius qd quid est cõplete cognoscitur:dũ vt eius ꝓpria cã assumitur. Et ideo dixit Arist. ꝙ per demonstrationem habetur qd quid est rei habẽtis alterã causam,nõ autẽ rei carẽtis illa. Et sic patet,quale quod quid est demõstrationis ritu elicitur,& quo,& quomodo non potest per demonstrationem monstrari, licet syllogismo topico aliquod concludi possit quod quid est, &c.

Quod nã sit mediũ demõstrationis, an diffinitionẽ subiecti, an passionis.

HOc in loco occurrit tractanda quæstio de medio demonstrationis,quæ,quoniã agitata est, diligẽter cõsideranda est, fideliter recitatis opinionibus, quatuor ergo faciemus. Primo declarabitur titulus dubitationis: secundo recitabitur opinio Aegidij cũ fundamẽtis: tertio examinabitur dicta opinio:quarto ponetur opinio S.Thom.Sciendum est ergo quod non dubitatur de medio cuiusque demõstrationis. sed potissime quid, scilicet sit in illa mediũ proprium, diffinitio subiecti an passionis,an vtriusque, an neutrius, sed alterũ quid. Demonstrationis autem potissime nomine (vt æquiuocatio tollatur)intelligo demonstrationem primam ordine naturæ, in scientia simpliciter: primam autem dico siue respectu omnium demonstrationum illius sciẽtiæ, siue respectu omnium demonstrationum de aliquo certo subiecto: puta triangulo, vel homine,nihil enim refert vtromodo accipitur prima demonstratio in proposito: vtraque enim merito potissima vocatur,quoniam cęteris paribus est prima ordine compositionis:& elementum & fundamentum & causa cæterarum,& est vltima ordine resolutionis:& ad eam resoluuntur reliquę demonstrationes.Verùm quoniam ex dictis in capitulis, secun-

Prima huius c. 2. & 3.

do & tertio primi libri demõstratio simpliciter est duplex,s. ratione ipsius cõclusionis scibilis in se, & ratione nostri: vt omnis ambiguitas tollat: sermo noster quęrit de medio demõstrationis potißime absolute. & nõ de medio demõstrationis primæ ex meritis cõclusionis scibilis: facile enim ex dictis haberi potest, ꝙ mediũ propriũ in demõstratione tali, est prima paßio: qm̃ talis demõstratio non cõcludit primã paßionẽ de subiecto; qm̃ illa taliter demonstrari non potest, eo ꝙ inest secundũ se immediate, sed cõcludit secundã paßionẽ de subiecto, ꝓpria enim causa secũdæ paßionis est prima: qm̃ omnes paßiones ordine quodã ab eodẽ fluũt subiecto, vt alibi declarandũ est, &c. Vertitur ergo in dubiũ hic quid sit mediũ in prima simpliciter demonstratione cuiuslibet scientiæ simpliciter, &c. Aegidij opinio in tribus consistit cõclusionibus: prima est. Subiecti diffinitio nõ est mediũ in demõstratione potißima. Secũda est: paßio seu paßionis diffinitio est medium in demõstratione potißima. Tertia est diffinitio subiecti ingreditur potißimã demõstrationẽ vt annexũ medio, &c. Primã conclusionẽ ꝓbat tripliciter: primo sic. Sic diffinitio subiecti esset mediũ in potißima demõstratione, sciẽtia nõ resolueret suas cõclusiones in principia ꝓpria per se nota & certa, hoc est inconueniens: ergo. Declarat cõsequẽtia sic, inter paßiones alicuius particularis subiecti in aliqua sciẽtia, puta triãguli est ordo talis, quòd vltima demonstratur per penultimã, & illa per anteriorem: & sic ascẽdẽdo vsq; ad primã. Si prima paßio, siue eius diffinitio, demõstrabitur de triãgulo per diffinitionem triãguli, fiat vltima resolutio omniũ dictarũ demonstrationũ quando peruenietur ad quod quid est subiecti, quod non amplius demõstratur: facta autẽ vltima resolutione, statim, ergo tunc stabitur: cõstat autẽ quòd nondũ peruentũ est resoluẽdo vsq; ad prima principia propria in illa sciẽtia, qm̃ illa vniuersaliora sunt quã hui⁹ specialis subiecti, ergo si diffinitio subiecti ponitur mediũ, sequiturꝗ sciẽtia demõstrationis resoluendo non perducat ad per se notas propositiones. Secundo sic. Si medium in potißima demonstratione est diffinitio subiecti, sequeretur quòd sciẽtia vnius generis subiecti, puta geometria, non esset vna. Sed hoc est inconueniens: ergo. Declaratur cõsequẽtia addẽdo supradictis, ꝗ cũ par sit ratio de triãgulo, & quadrangulo, seu homine & leone. Sicut facta resolutione paßionũ trianguli ad quod quid est triãguli stabitur demonstran

Aegidi⁹ in hoc loco.

ftrando, ita facta resolutione passionum quadranguli ad eius quod quid est stabitur, &c. & similiter de aliis, & sic tot erunt Geometriæ quot species figurarũ. Tertio sic. Si diffinitio subiecti esset mediũ, sequeretur quòd multarũ conclusionũ esset vnũ medium: hoc autem est inconueniens in proposito, quoniã loquimur de potissima demonstratione, in qua vnius vnicum est mediũ propriũ: consequentia patet, quia eadẽ diffinitio subiecti esset mediũ ad probandũ omnes passiones eiusdẽ subiecti, &c. Secundã autem conclusionem primo probat autoritate Arist. dicentis, quòd ratio primi termini, id est passionis est mediũ, &c. Secundo fabricat eam sibi sic, passionũ tres sunt ordines. In primo sunt passiones transcendentes genera. propria scientiarũ, & hæc cum subiectis suis cõstituunt dignitates, vt omne totũ est maius sua parte, &c. In secũdo sunt passiones primæ in aliquo genere subiecto, & cõstituunt cũ suis subiectis positiones vel suppositiones indemonstrabiles, vt lineæ parallellæ nõ cõcurrunt in Geometria, &c. In tertiõ sunt passiones demõstrabiles de suis subiectis. Rursus passionum demõstrabiliũ, quædã sunt priores, quædam posteriores, quædam sunt abstractiores, seu vniuersaliores, quædã minus vniuersales, passiones ergo posteriores alicuius subiecti puta triãguli, demõstrantur p priores passiones eiusdẽ subiecti, vsquequo peruẽtũ fuerit ad primã: prima autẽ si nõ cõstituit cũ suo subiecto propositionẽ per se notã, demõstrabitur per passionẽ abstractiorẽ seu superiorem, quę est propria passio superioris subiecti: & cùm hoc est etiã propria causa passionis propriè & primæ inferioris subiecti, & sic ascẽdẽdo. Tandẽ deuenietur demõstrando per passiones ad passiones vniuersalissimas in illo genere, quæ sunt de subiectis suis per se notæ, & principia scientiæ cõstituunt, nec vltra ascẽdetur demõstrãdo, robur tamen & firmitatẽ habẽt hæ propositiones per se notæ ex dignitatibus primis, quę ex primis passionibus fiũt, hæc est scala Aegidij, quã ascẽdẽdo cõnectitur, & resoluit vsq; ad per se nota semper passiones media ponendo. Tertiam verò conclusionem probat sic, quia si mediũ est passio superior seu abstractior, oportet quòd coassumatur sibi diffinitio subiecti tanquam determinatiuum illius passionis vniuersaliores ad hoc quòd causet propriã passionẽ in inferiori subiecto, de quo demonstratur: si autẽ mediũ est propria passio eiusdem subiecti, connectetur etiam tunc diffinitio subiecti, eo quòd passio non

potest

potest plenè intelligi sine subiecto, & sic diffinitio subiecti se habēs ad passiones suas, sicut causa generalis adiūcta vni passioni demōstrabit aliā,&c. hæc est positio Aegidij, cum fundamentis, &c. Vt autē veritas elucescat sigillatim omnia discutienda sunt,&c. Prima cōclusio dicens, diffinitionē subiecti nō posse esse mediū in potissima demōstratione, falsa absq; dubio est, vt patebit probādo suā oppositā, cùm adducetur opinio S.Tho. Rationes autē quibus probat Aegidius illā cōcludere, ex dicendis nūc manifestū est, &c. Prima ergo & secunda ratio ex eodē procedentes fundamento, eodē peccato deficiunt. Cùm enim ordo resolutiuus, contrario modó se habeat ad ordinem cōpositiuū,& eandē viā,& eadem media, & eandem connexionē oporteat saluari in vtroq; ordine: sicut componendo descenditur in scientia absq; tali passionū descensu, ita ascendendo regredietur absque taliū passionū connexione,&c. Manifestè autē patet in scientiis talē esse cōpositiuum ordinē, quòd ab vniuersalioribus inchoatur, & demonstrātur passiones primi subiecti ordinatè, deinde ad partes subiectiuas subiecti venitur, nō per demonstrationē mediā, sed per inchoationē noui tractatus vel capituli, & ab earū quod quid est exordiū sumitur & passiones demonstrantur,&c.& sic proceditur vsq; ad finē scientiæ,&c. Resoluēdo ergo cùm resolutio facta fuerit, vsque ad quod quid est alicuius partis subiectiuè, nō stabitur in illa scientia, sed resoluentur principia propria illius subiecti partialis in principia superioris subiecti, & sic resoluēdo ingredietur in superiorē ordinē, & fiet resolutio ad illam et principia omniū passionū illius superioris ordinis, & sic deinceps ascēsus fit vsq; ad quod quid est primi subiecti, in quo erit finis totius resolutionis, & tūc erit facta resolutio vsq; ad per se nota secūdū se & per se nota nobis in sciētia,&c. & ideo nō erūt tot sciētię quot subiecta partialia, qa omnia talia resoluūtur ad vnā rationē formalē quæ est indiuisibilis formaliter in genere scibili, vt ex dictis in 1. lib. c. 22. patet, neque certitudo: ergo neq; vnitas sciētiæ tollitur ponēdo diffinitionē subiecti esse mediū in potissima demōstratione. Ad quod magistri sciētiarū (Arist. scilicet) libros testes adduco: perpēdimus enim in eis tractatus distinctos incohoātes etiā à quæstione an est, de illis partialibus rebus de qbus tractat: vt patet in Philosophia naturali, & in Logica, & in moralibus, &c. Quòd si credimus cōnexionē istā demonstratione oportere fieri dici potest,

Cap. 22. circa t. c. 43.

potest, quòd quia proportio differentiarũ diuidentiũ aliquod superius (si sub disiũctione sumãtur) est proportio passionis ad subiectũ, vt Auerrois in 1. dixit: ideo & à superiori descendere demõstrando possumus cõcludendo sub disiunctione suas per se partes subiectiuas, & deinde de qualibet sigillatim proprietates ostendendo: & ascẽdere ecõuerso possumus, determinatas singulas partes sub disiũctione in superius resoluẽdo. Nec obstat scientiæ nõ inueniuntur vti explicitè tali connectente demonstratione, quoniã manifestè patentibus alicuius partibus subiectiuis sufficit implicitè connexionẽ hanc inspicere, sicut & supponere principia sua explicitè à quibusdã despici dixit in 1. lib. Arist. propter eorũ claritatẽ. Tertia autem ratio facilè soluitur dicendo, q̃ diffinitio subiecti nõ est proprium mediũ nisi respectu primæ passionis seu eius diffinitionis: sequẽtiũ enim passionũ, semper præcedẽs passio, sicut causa proxima est ita mediũ erit, &c. Fabrica verò propter secũdã cõclusionẽ facta solidũ non videtur fundamẽtũ habere, quoniã impossibile est passionẽ superiorẽ esse propriã causam passionis inferioris dato quòd possit demõstrare aliquo modo illã. Et hoc pro nunc probatur dupliciter. Primo sic, omnis proprius effectus alicuius propriæ passionis est etiam effectus proprij subiecti illius passionis, ita quòd mediatè fluit ex principiis illius subiecti, &c. nulla propria passio inferioris subiecti vt distincti à superiori est proprius effectus superioris subiecti: ergo nulla ꝑpria passio inferioris subiecti est proprius effectus passionis superioris subiecti, & consequẽter passio superioris nõ est ꝑpria causa passionis inferioris: discursus est in secundo secũdæ. Maior autẽ probatur ex eo: quicquid est causa causæ est causa causati: & ex doctrina Arist. in 8. Phys. & 2. Metap. vbi positis tribus vel pluribꝰ causis ordinatis eiusdẽ effectus, dicit effectũ ita dependere à prima, quòd si illa non causet, nec cæteræ causabũt. Cõstat autẽ quòd subiectũ est propria causa passionis suæ & in genere causæ materialis & efficientis & finalis (secũdũ cõmunẽ viã & veritatem) & ideo si alicuius propria causa est ipsa passio, eiusdẽ propria etiã (prior tamẽ) causa erit propriũ subiectũ illius. Maior verò ex terminis est nota. Dico enim ibi notanter inferioris vt distincti à superiori, quoniã passiones alicuius, puta hominis sunt duplices: quædã fluentes à principiis hominis in eo quòd animal: & hæc sunt communes omnibus animalibus, vt habere tactũ, &c. & de his

Cap. 10.

T. c. 25.

T. c. 23.
T. cõ. 6.

non

non est sermo: quoniã hæc nõ sunt inferioris vt distincti à superiori, sed cõueniũt inferiori ratione superioris. Quædã vero fluunt à principiis hominis in eo ꝙ homo, puta ab anima intellectiua vt sic, & materia humana vt sic, &c. & tales sunt passiones hominis cõuenientes sibi vt distinctus formaliter est ab animali, vt de se patet, quoniã fluũt ab humanitatis gradu, & nõ à gradu animalitatis: passiones ergo taliter proprias inferiori, impossibile est esse ꝓprios effectus superioris subiecti, nisi quis vsqueadeò delirare vt diceret quòd superius & inferius essent idẽ formaliter, & hæc ratio cõuincit intellectũ meũ, &c. Secũdo ꝓbatur idẽ sic, tu dicis duo, s. quòd passio superioris est ꝓpria causa passionis inferioris, & ꝙ nõ causat illã nisi determinetur per quod quid est subiecti inferioris. Quæro ista passionis superioris determinatio ꝑ quod quid est subiecti: aut diuersificat ipsam passionẽ superiorẽ formaliter aut nõ. Si sic: ergo mediũ demõstrationis distinguitur formaliter ab illa passione superiori, & cõsequẽter nõ est illa passio, nisi sicut inferius est suũ superius idẽticè vel participatiuè: si non, quæritur quomodo passio determinatur per tale quod qd est subiecti ad causandã eius passionẽ, aut determinatur sicut forma, per applicationẽ ad talẽ materiã, aut sicut agẽs determinatur per approximationẽ ad passum, aut sicut virtus causę superioris determinatur ꝑ virtutẽ & operationẽ causæ inferioris. Aliũ modũ determinationis ad propositũ nõ reducibilẽ ad hos quatuor nõ video, &c. Si determinatur sicut forma per materiã, sicut circularitas in vulnere posita, determinatur ad causandũ tardiorẽ sanitatẽ, & similiter si determinatur, sicut causa superior, sicut sol determinatur per semen ad productionẽ oliuæ, & ars per instrumẽta propria ad artificiũ, & similiter si determinatur sicut agẽs, sicut sol determinatur ad generationẽ causandã per motũ, quia fit propinquus, & breuiter quouis alio modo determinetur passio superioris per subiectũ inferius, si remanet eadẽ formaliter, oportet horũ alterum dicere, aut quòd passio inferioris nõ est ꝓpria passio inferioris, vt sic, aut ꝙ passio superior nõ est ꝓpria causa illius, quorũ vtrunq; est cõtra positionẽ istã. Declaratur sequela, quoniã si passio superior remanet eadem formaliter & ex se habet quòd sit propria causa illius inferioris, & nõ ex determinatione, quoniam determinatio illa cõcurret vt cõditio sine qua nõ, vel per quã, vel in qua. Tũc passio causata nõ est propria inferioris, vt disting

stinguitur à superiori, sed potius includit in se superius, sicut quia tardius sanari fluit ex natura circuli applicati ad vulnus, nō est ꝓpria passio vulneris absolutè, sed vulneris circularis. Si vero superior remanēs eadē formaliter nō ex se habet quòd sit propria causa illius, sed ex determinatione, iam nō ipsa est propria inferioris causa, sed potius illud determinans: semper enim propter quod vnūquodq; illud magis est, sed talis passio superior esset propria causa propter subiectū determinās: ergo subiectū determinās esset magis propria causa, & hæc sufficiāt etiā cōtra tertiā cōclusionē. Minus enim libenter impugnationibus insisto. Sententia autē S. Tho. ab ipso duabus est propositionibus probata. Prima posita in hoc secūdo est quòd passio demōstratur per propriā diffinitionē: diffinitio autem passionis per diffinitionē subiecti: secūda habita in principio primi est, quòd mediū in demōstratione cōstat ex diffinitione subiecti & passionis. Sed ex his verbis potest duplex sensus accipi, secūdū quòd duplex est diffinitio passionis, scilicet dicēs quid tātū, & dicens quid & propter quid. Primus sensus est, ꝙ passio prima demōstretur de subiecto, per diffinitionē passionis dicentē quid: illa autē diffinitio demōstretur tandē per diffinitionē subiecti, & sic mediū respectu eiusdē passionis multiplicatū cōstat ex rationibus vtriusq;, &c. Alius sensus est quòd passio posterior demōstretur per suā diffinitionē dicētē quid & propter quid: ac per hoc demōstretur per priorē passionem quæ in eius diffinitione cadit vt causa, sicut eclipsis demōstratur per interpositionē terræ: cùm autē deuentū fuerit ad primam passionem, illa demōstretur per diffinitionem subiecti & passionis simul: ex eis enim integratur diffinitio dicens qd & propter quid primæ passionis, quoniā vt infrà probabitur quod quid est subiecti est propriū ꝓpter quid respectu primæ passionis, sic autē demonstrando primā passionem principalē locū tenet quod quid est subiecti, quoniā ipsius ratione medium illud cōtinet propter quid, quod est altera causa passionis, &c. Et hic sensus mihi magis placet, & cōformior est Aristoteli & S. Tho. & dignior vt tāto ingenio attribuatur. Conformior quidem Arist. quoniā expressè mediū ponit diffinitionem dicentem propter quid. S. Tho. verò tum quia ipse idē asserit quod Arist. & in eodē loco. Tum quia expressè in principio primi libri vt adductū est, hoc dixit. Tū quia ex hoc nullum sequitur in doctrina sua incōueniens, quoniā quod quid est

Opinio, S. T. Lec. 7. circa t. c. 8

circa t. c. 2

T. c. 23. e. 12. post medium.

Supra t. c. 2.

est subiecti primum medium ponitur hoc modo. Iuxta primum autẽ sensum vniformitas expositionis saluari non videtur, dum prima passio non demõstrati dicitur sicut posteriores, sed imperfectiori modo quod nõ bene sonat, &c. Dignior autẽ est tãto viro. Tũ quoniã mediũ potissimæ demõstrationis ꝓprias causas passionis in se sic cõtinet, & formalẽ quidẽ ratione diffinitionis dicentis quid, materialẽ autẽ & efficientẽ rationẽ qđ qd est subiecti, à quo in seipso emanat passio, & c. Tũ quoniã hęc sentẽtia illustrib' dicitur viris cõformis, Themistio. S. Ioan. Grãmatico, Auer. & Alber. magno, quorũ sententiã nunquã in hac materia S. Tho. impugnauit. Nec dico propterea quòd secũdũ S. Tho. diffinitio subiecti sola nõ possit esse mediũ: huius enim oppositũ fatemur absolutè, quoniã hoc posse fieri probabitur, & cõsequenter primus sensus verborum S. Tho. etiã acceptabitur. Quòd enim diffinitio subiecti sola sit mediũ ad primã passionẽ probãdam deducitur sic: omnis causa propria & necessaria, propter quã sufficienter & immediate res est, potest esse verũ & propriũ medium ad demonstratiue sciendũ rem illã: patet illa ex diffinitione ipsius scire, quod quid est subiecti, est talis causa primæ passionis suę, ergo minor licet non nisi ab inepto ad philosophiã negari possit, probatur tamẽ sic, id cui cõuenit aliqua passio secũdum ꝙ ipsum seu primo est ꝓpria sufficiẽs, & immediata causa illius, ꝓbatur, qm̃ (vt in 5. c. primi dicitur) est id cui illa passio inest, & per illud inest cæteris quibusq;, subiectũ autẽ propriũ, est id cui prima passio cõuenit secũdum quod ipsum seu primo: ergo subiectũ est propria causa & medium sufficiẽs ad demonstrandã propriã passionem, & hoc est indubiè sentiendum proter istam rationem. Quòd si aliquis contenderit talem demonstrationem non esse potissimam, memor sit quid sonet demonstratio potissima & cessabit cõtentio. Si dicatur ergo eadem passio poterit demonstrari duabus demõstrationibus potissimis, scilicet per quod quid est subiecti solũ, & per quod quid est subiecti & passionis, seu diffinitionẽ formalẽ & causalẽ passionis. Dicitur hoc non esse inconueniens diuersis respectibus seruata idẽtitate proprij medij, &c. diuersis quidem respectibus, quoniã illa in qua solum quod quid est subiecti assumitur, dicitur potissima, quia est prima simpliciter ordine compositionis, & vltima ordine resolutionis, & habet propositiones simplicissimas. Ista autẽ potissima dicitur, quia aggre

T. c. 24.

aggregat in se genera causarum, ex quibus esse passionis dependet, vt Albertus in hoc secūdo tractatu cap. docet diffusé. Seruari autem identitatem medij oportet, quoniam demonstrationes non augentur per media, & medium in vtraque est ipsum quod quid est subiecti est, quo obtinent reliqua, quòd medij vim habeant, vt Alber. dicit in 7. metaphy. tract. 1. cap. 12. quoniam primum in vnoquoq; genere est causa omniū eorum quæ sunt póst. Possunt autem hæc quæ diximus Arist. autoritatibus muniri, sed quoniā vnusquisq; glossat eas vt vult, ideò sat sit hæc dixisse, quibus & rationē primi termini, & rationem vltimi in mediorum numero collocari defendimus. Sicq; nihil nobis aduersari in Arist. libris inuenimus, &c.

Quomodo causæ omnes habeantur per demonstrationem. CAP. VIII.

Quoniam autem scire putamus, quando sciamus causam, causæ verò quatuor sunt, vna quidē, quòd quid erat esse, vnu autem quibus existētibus necesse est hoc esse, altera verò quæ aliquid primùm mouit, quarta autē, cuius causa omnes istæ per mediū monstrātur, & hoc enim quòd cū sit hoc, necesse est esse, vna quidē accepta propositione, nō est, duabus autē ad minimū, hoc verò est, quando vnū mediū habeant: hoc igitur vno accepto, conclusionē necesse est esse. Manifestum autē & sic, propter quid est rectus in semicirculo? aut quo existēte, rectus est? sit vtiq; rectus, in quo A, *dimidiū duorū rectorū, in quo* B, *quī est in semicirculo, in quo* C: *quòd igitur* A *rectus insit ipsi* C *ei, qui est in semicirculo, causa est ipsum* B, *hoc enim ipsi* A *æquale est, hoc autem* C *ipsi* B, *duorū nanq; rectorū dimidiū est: cū igitur* B *sit dimidiū duorum rectorū,* A *ipsi* C *inest, hoc autē erat, in semicirculo rectū esse, hoc verò idē est ipsi quid erat esse, eo quòd hoc significat oratio, verūenimuero & ipsius quid erat esse, causa monstrata est media. Propter quid autē Medorū bellū factū est Atheniensibus? quæ causa bellū inferēdi Atheniensibus, quoniā in Sardes cum Eretriensibus irruerunt: hoc enim primò mouit: sit bellū, in quo* A *priores irruisse* B, *Athenienses* C: *inest itaq;* B *ipsi* C, *quod est prius irruisse Atheniensibus:* A *verò ipsi* B: *bellum inferunt enim ijs, qui prius iniuria affecēre: inest igitur ipsi quidem* B A, *quod est bellum inferre ijs, qui prius incœpēre, hoc autem ipsi* C *Atheniensibus, prius enim cœpēre, medium igitur & hic causa est, quæ primò mouit. Quorūcunq; autē causa ipsum gratia cuius, vt propter quid ambulat? vt sanus fiat: propter quid domus est? vt conseruetur supellex, illud quidem gratia conualescendi, hoc autem gratia conseruādi, propter quid à prādio oportet deambulare, & gra-*

Q

tia enim nihil differt: deambulatio à prandio C, non supernatare cibaria, in quo B, sanari in quo A: insit igitur à prandio deambulare ei, quod est facere non supernatare cibaria ad os ventris, & hoc salubre: videtur enim inesse ipsi deambulare, quod est C, ipsum B, quod est non supernatare cibaria; huic autem inest ipsum A salubre, quae igitur est causa ipsi C, quòd ipsum A insit quod est gratia cuius? B quod est non supernatare, hoc autem est veluti illius ratio: A enim ita assignabitur: propter quid autem B ipsi C inest, quoniam hoc est sanari ita se habere. Oportet autē transsumere orationes, & ita magis singula apparebunt. Generationes verò è conuersò hîc, & in causis secundum motum: ibi enim medium oportet fieri primum, hîc autem ipsum C extremum, vltimum verò ipsum cuius gratia. Cōtingit autē idem & cuius gratia esse & ex necessitate, vt per lucernā egredi lumē, ex necessitate etenim progreditur, quod minores habet partes, per maiores poros, siquidem lumē fit eo, quòd pertrāsit, & gratia cuius, vt non offendamus. An ne ergo si esse cōtingit, & fieri cōtingit? quēadmodū si tonat, cum extinguitur ignis, necesse est stridere & strepere, vt Pythagorei dicunt: minarū gratia iis, qui sunt in tartaro, vt timeant: plurima verò talia sunt, & maximè in iis, quae secundū naturā cōstituuntur & cōsistūt: haec enim alicuius gratia facit ipsa natura, illa verò ex necessitate, necessitas autem duplex: haec quidem enim secūdum naturam & appetitū, illa autē vi, quae praeter appetitū est, quemadmodū lapis ex necessitate, & sursum & deorsum fertur, sed nō propter eandē necessitatem. In iis verò, quae à discursu, nonnulla quidē nunquā à casu sunt, vt domus, aut statua, neq; ex necessitate, sed alicui' gratia, quaedā verò & à fortuna, vt sanitas & salus: maximè autē in quibuscūq; cōtingit & sic, & aliter, quādo nō à fortuna generatio fit: quare finis qd est bonū gratia alicuius fit, aut natura, aut arte: à fortuna verò nihil gratia alicuius fit.

Summa huius capituli haec est.

Conclusio principalis Omnes quatuor causae per medium monstrantur: probatur à priori, quoniam scire, est causam scire. &c.

Causa materialis, id est, quae cùm sit necesse est hoc esse, vt medium monstratur cum duabus ad minus propositionibus vnum habētibus mediū: declaratur in terminis generalibus A primo, C tertio, & B medio, applicatis ad rectum angulum, angulum in semicirculo, & medietatem duorum rectorū, &c.

Causa formalis quomodo habeatur vt medium dictū est.

Causa efficiens, mōstratur media, assumpta causa prius mouente pro medio: declaratur in terminis A primo, C tertio, & B medio, applicatis ad bellari Athenienses, & priorē offensam.

Causa

Cauſa finalis monſtratur media, aſſumpto ipſo fine vltimo pro primo, & fine medio pro medio, & effectu pro tertio, &c. declaratur in terminis A primo, B medio. & C tertio applicatis ad ſanari, non eminere cibos in ore ſtomachi, & ambulationem, &c. Et oportet commutare rationes, & ſic magis vnaquæque apparebit, &c.

Generationes effectiui & finalis proceſſus è contrario fiunt declaratur, quoniam mediũ illius eſt primum quod fit, iſtius autem vltimum ſeu tertium eſt primum quod fit, & ipſum propter quid eſt vltimum quod fit. *Differẽtia*

Contingit vnum & idem, & propter quid & ex neceſsitate eſſe: declaratur exemplariter in diffuſione luminis per pellem, & in tonitruo, &c. *Secunda concluſio.*

Plurima ſunt huiuſmodi, & maximè in naturalibus: declaratur duplici diſtinctione. Prima eſt eorũ, quæ ſunt à natura, alia ſunt propter hoc, alia ex neceſsitate: & horum alia ex neceſsitate materiæ, vt lapis deſcenſus: alia ex neceſsitate agentis, vt lapis aſcẽſus. Secunda eſt, eorũ quæ fiunt ab intelligentia, alia ſunt propter finẽ & nõ à fortuna, nec ex neceſsitate, vt domus & effigies, alia ſunt à fortuna, vt ſanitas & ſalus, &c. *Tertia cõcluſio,*

Finis bonus eſt propter quem aliquid fit à natura, aut ab arte, & non à fortuna: declaratur quoniam maximè apparet finis in quibuſcunque, & ſic aliter contingit fieri, & non à fortuna fiunt, &c. *Correlariũ*

Series autem hæc eſt.

CVM declarauerit quomodo quod quid eſt ad demonſtrationem ſe habeat, & per illã noſcatur, intendit declarare quomodo propter quid, per illã habeatur, & quoniã propter quid ſecundũ cauſarũ genera diſtribuitur, docere vult quomodo quodlibet genus cauſæ per demonſtrationẽ habeatur, & duo facit, Primo intentũ vniuerſaliter proponit & probat in principali concluſione & ſubiungit declarationẽ ſecundũ quamlibet cauſam, addens differentiã inter effectiuũ proceſſum & finalẽ. Secundo docet, ꝙ etiã reſpectu vnius poſſunt haberi per demonſtrationẽ diuerſæ cauſæ: in ſecunda concluſione & declarat qualiter hoc inueniatur in naturalibus & intellectualibus, in tertia concluſione, ſubiuncto correlario excludente fortuita ab habẽtibus cauſam finalẽ. Circa principalẽ cõcluſionẽ, aduerte, ꝙ ex illa habetur intentio Ariſt. in hoc cap. quã non aduertere occaſio videtur fuiſſe tãti laboris aſſumpti ab *Annot.*

aliis circa processum causæ finalis, vt ibi dicetur. Habetur siquidem ex hoc ipso exordio cap. ꝙ intentio sua est declarare qualiter quodlibet genus causæ per demonstrationē innotescat, & non qualiter demonstratio fiat per quodlibet genus causæ, licet hoc secundū ex his quæ dicuntur facillimè sumatur: non enim proposuit Arist. ꝙ omnes hæ quatuor causæ demonstrant, sed ꝙ per mediū mōstrantur, id est per demonstrationē vt media cognoscuntur, vnde & volēs hoc declarare in causa formali dicit. At verò ipsius quod quid erat esse causa monstrata est media: cōstat autē ex præcedenti cap. ꝙ de causa formali seu quod quid est, ostēsum est, non quomodo demonstret, sed quomodo per demonstrationē habeatur: hęc est ergo intentio textus non posterganda. Circa ostensionē causę materialis, molestia Aegidij mihi occurrit, cuius impatiēs propterea sum, quia præceptorē suū absq; causa mordet, propter quod vellem ipsum ordinatè vidisset, quod hucusq; non feci, nec dispositus sum ad faciendum vt nihil quod contra S. Tho. dixerit absq; respōsione trāsiret. Duo ergo S. Tho. dicta in hac re impugnat, primū est ipsa deductio exēpli Arist. Ait enim ꝙ deductio illa deficit dupliciter. Primò, quia ex ea nō habetur quòd angulus semicirculi sit rectus, nisi fiat rectè in medio semicirculi, & consequēter secundū hāc deductionē non quilibet angulus in semicirculo est rectus, quod innuit philosophus, & est verū. Secundò, quia nō arguit angulū semicirculi esse rectū, quia est medietas duorū rectorū, sed quia sunt duæ medietates vnius recti, &c. Secundū dictū est expositio illorū verborū Arist. (huic autē idē est quod quicquid erat esse cū hoc significat ratione, &c. Exponit enim S. Tho. quòd modus demonstrādi per causam materialem, potest causam formalē reduci, quoniā esse mediū duorū rectorū potest accipi, vt ratio significans quod quid est recti anguli. Obstat contra hoc, quia pars quātitatiua, qualis est medietas, nō ingreditur diffinitionē, vt patet in 7. metaph. non enim debet diffiniri angulus rectus, quia est medietas duorū rectorū, sed quoniā est constitutus ex linea recta, &c. Ad primū eorū quæ obiiciuntur contra primū dicitur: ꝙ S. Tho. non intēdebat hic docere geometriā, quoniā pręsentis nō est negotij, & ideò nō assumpsit prouinciā probandi ꝙ quilibet angulus in semicirculo sit rectus: sat enim fuit ꝙ ostēderet ꝙ angulus in semicirculo sit rectus. Arist. enim quē exponebat nō adducit in exēplum nisi

Cap. 7.

Annot.

Aegid. in hoc loco.

Tc. 34.

nisi quòd angulus in semicirculo est rectus, &c. Ad aliud dicitur, quòd probatio illa procedit ex hoc ꝙ angulus semicirculi est medietas duorũ rectorũ, non secundũ sensum arguentis, quia scilicet totus ille angulus exceditur in duplo à duobus rectis, sed secundũ subtiliorẽ sensum, quia scilicet, angulus ille constat ex medietatibus duorũ rectorũ, quoniã cõstat ex angulis acutis duorũ triangulorum: angulus enim acutus vnius trianguli est medietas vnius recti, cui æquiualet, cũ reliquo angulo acuto eiusdẽ trianguli, & similiter angulus acutus alterius triãguli est medietas alterius recti, cui æquiualet cũ reliquo acuto eiusdẽ trianguli. Et hęc est vera demõstratio ex causa materiali, quoniã demonstratur angulus semicirculi rectus ex hoc, ꝙ constat ex medietatibus duorũ rectorũ tanquam ex partibus, & hoc fit manifestum, protracta linea perpendiculari in medio angulo ipsius semicirculi, vt patet in figura formata à S. Tho. Vnde arguẽs nõ rectè deducit rationẽ S. Tho. & ideò nõ est mirũ si errauit. Ad id verò quod obiicitur cõtra secundũ dictũ, dicitur primò, ꝙ exẽpla ponimus nõ ꝙ ita sit, sed vt addiscentes intelligant: docere volebat Arist. quòd causa materialis potest reduci ad quod quid est, eo quòd potest dari de re diffinitio sumpta ex causa materiali. Talis enim diffinitio ad quod quid est pertinet, & ex causa materiali vim habet. Et ideò S. Tho. exẽplariter locutus sic exposuit. Dicitur secũdò, ꝙ licet huiusmodi materialia nõ admittãtur ad quod quid est simpliciter, admittũtur tamen ad quod quid est sic, id est secundũ materiã, seu materialiter consideratum; saltẽ reductiuè, & hoc sufficit intẽtioni S. Tho. qui dixit, quòd esse mediũ duorũ rectorũ potest accipi vt ratio recti anguli, & non dixit, ꝙ hoc sit ratio recti anguli. Circa ostensionẽ causę finalis, notandũ est, ꝙ à docẽtibus Arist. ostẽdere quomodo fit demonstratio secundũ causam finalẽ, extorqueri quodãmodo textũ oportet, & superfluitatẽ in eo cõtueri, qm̃ demõstratio ordinata ab Arist. non assumit medium quod sit causa finalis, quare prędicatũ cõclusionis insit subiecto, sed causam efficientẽ, & qm̃ ab illo verbo (quę igitur causa, &c. vsq; ad ly generationes, &c.) nõ facilè exponi potest series textus, iuxta illum sensum nisi inculcãdo, vel, &c. Amplius quis nõ arguet Arist. insufficientiæ, si intẽdit tradere quomodo fiat demonstratio per causam finalẽ: ab ipso nanq; in secundo physicorum traditur modus demõstrandi per illã, qui hoc in loco reticetur,

Annot.

& tamē secundum illam viā, hic est proprius locus, vbi determinari debebat modus demōstrādi per causam finalē. Dicendum ergo est iuxta superius dicta, ꝙ intētio Arist. est declarare quomodo per demonstrationem innotescit causa finalis, & ꝙ docet eam haberi, qñ termini sic ordinātur, ꝙ id quod habetur pro fine, sit primū, & effectus cuius quęrimus causam finalem, sit vltimū, & assumitur pro medio quod est vere mediū, causa, f. & ratio, ꝙ primū insit vltimo: apparet enim tunc, ꝙ illud mediū est causa finalis, nō quòd primum insit vltimo, sed ipsius vltimi & quòd primū sit causa finalis medij, &c. Et hoc manifeste patet in exēplo & verbis textus, qm̄ in textu proponitur, quòd quęratur propter quid ambulationis post cœnam, & finis reputatur sanitas, & mediū assumit̄ nō eminere cibos in ore stomachi: hoc enim est vere mediū inter ambulationē & sanitatem, & est causa & ratio, ꝙ ambulatio sit sana. Ex tali autē demonstratione habet̄, quòd non eminentia cibi, ex hoc, quod est causa: ꝙ sanitas insit ambulationi est finis proximus ambulationis, & quòd sanitas est finis non eminentiæ cibi, & cōsequenter ambulationis, & huic intento deseruiūt illa verba Arist. supradicta, qñ ait. (Quæ igitur causa est in c quòd A sit, ꝓpter quid est:) id est causa finalis est ipsius ambulationis, & hæc sit B quod est non supereminere cibos, hoc autē est, sicut illius, f. ambulationis ratio, sicut finis est ratio eius quod est ad finē, vel illius, f. sanitatis, ratio, sicut efficiēs, &c. A enim, id est sanitas de ambulatione sic mōstrabit̄, qm̄ tam medi⁹ finis, q̄ efficiēs monstrat vltimū finē, &c. propter quid autē B est in c id est causa finalis ꝓpter quā nō supereminere inest ambulationi, est, qm̄ hoc est sanari sic se habere, id est qm̄ nō supereminere ad sanitatē ducit, &c. & subdit: oportet autē cōmutare rōnes, &c. quasi dicat, nō mireris si sic ostendit̄ causa finalis, f. faciēdo ipsam primū terminū & finē intermediū, mediū, & effectū vltimū. quoniā facta cōmutatione rationū modo dicto, f. vt mediū aspiciatur vt propter quid vltimi, & primum, vt propter quid medij, magis vnaquæque causa distincte apparebit, &c. Et nota, quòd textus communiter videntur incorrecti in illis vltimis elementis propter quid autem B est in c, &c. habent enim propter quid autē A est in c quod ex eo vitiosum deprehēditur, quia iam in superiori linea dixerat causam quare A in c est: legēdum est ergo, propter quid autem B est in c: & sic habet alia trāslatio, & sic exponit Boëtius, &c.

T.c.74.

Circa

Circa tertiam conclusionẽ, & contenta in ea, aduertẽdum est, q si fateri volumus, vt & textus series insinuare videt, q.s. illæ distinctiones, quæ in litera fiũt seruiãt tertiæ cõclusioni, oportet intelligere, quòd prima distinctio ex extremis det intelligere mediũ: ex quo enim natura alia facit propter finem, & alia ex necessitate. Multa intermedia faciet, propter vtrunque, &c. secũda autẽ distinctio posita sit magis ad separandum ea quæ non habẽt vtrãq; necessitatẽ magis quàm ad ostendendum. Si quis autẽ vellet separare hæc, forte non male faceret, dicendo, quòd ly: plurima autẽ, &c. coniungitur cum cõclusione præcedẽte, & distinctiones seorsum sequuntur vt pateat ex eis in quib' habeat locũ ostẽsio causæ finalis solius, & in qbus materialis solius, & in quibus vtriusq;, & in qbus nullius. Et huic proposito omnes distinctiones cõstructiue deseruiũt, & c. *Annot*

De differentia ipsius propter quid, in his, quæ fiunt simul vel non simul, circulariter vel non circulariter semper vel frequenter. CAP. 11.

Eadem autem causa est ijs, quæ fiunt, & factis, & futuris, quæ sunt & ijs quæ sunt: mediũ enim est causa: præterquam quòd ijs quidẽ quæ sunt, quæ est, ijs verò, quæ fiunt, quæ fit, factis autẽ facta, & futuris futura, vt propter quid factus fuit defectus, quoniam facta fuit terra in medio: fit autem, quoniã fit, erit vero, quoniã erit in medio, est autem, quoniam est. Quid est crystallus? accipiatur vtique, quòd est aqua congelata, aqua in quo C, congelatum in quo A, causa media in quo B, defectus calidi omnino: inest itaq; B ipsi C, huic autẽ cõgelatũ esse, quod est in quo A, fit autẽ crystallus ũ fit B, factũ est aũt, facto erit autẽ futuro. sic igitur est causa, & cuius causa simul fiunt, quãdo fiunt, & sunt, quãdo sunt, et in eo quod factu fuit, et in futuro cõsimiliter. In ijs verò, quæ nõ simul sunt, an ne sunt in cõtinuo tẽpore? quẽadmodum videtur nobis alias aliorũ causas esse, ipsius quidẽ facti factã alterã, & futuri alterã futurã, & ipsius fieri, si quid prius factũ fuit. Est vtiq; à posterius facto syllogismus, principiũ autẽ et horũ ipsa facta, quare & in ijs, quæ fiũt cõsimiliter: à priori verò nõ est, vt quoniã hoc factũ fuit, q. hoc posteri' factũ fuit, & in futurũ cõsimiliter: neq; enim indefiniti, neque definiti erit tẽporis: quare quoniam hoc verũ est dicere factũ fuisse, hoc aũt est verũ dicere factũ fuisse posteri', in intermedio nanq; falsum erit dicere hoc iã altero facto. Eadẽ autẽ ratio & in futuro: neq; quoniã hoc factũ fuit hoc erit: mediũ enim cõgenitũ oportet esse factorum factum, & futurorum futurum, eorum quæ fiũt quod fit, entiũ ens: id vero, quod fuit, & id quod erit nõ cõtin-

git esse congenitum. Amplius neque indefinitum contingit esse tẽpus intermediũ, neque definitum: falsum enim erit dicere intermedio. Cõsideradũ autem quid est ipsum continuũ, vt post ipsum factũ esse, ipsum fieri sit in rebus, an manifestum est, quòd non est contiguũ facto quod fit, neq; enim factũ facto: termini nãque sunt et indiuidui: quẽadmodũ igitur neque puncta sunt sibiinuicẽ contigua, neque facta, ambo enim indiuidua sunt, neque vtique quod fit facto propter idẽ, nam quod fit, diuisibile est. factũ autem indiuisibile: quemadmodum igitur linea ad punctũ se habet, ita quod fit ad factum: insunt enim infinita facta in eo quod fit: magis autẽ manifeste in vniuersalibus de Motu oportet dici de his. De eo igitur quod est, quomodo, cũ generatio cõsequẽter fit, se habeat mediũ, quod est causa, in tantũ acceptũ sit: necesse est enim & in his mediũ & primũ immediata esse, vt A factũ fuit, quoniã C factum fuit. posterius autẽ B factũ fuit: prius autẽ A, principiũ autẽ C, eo quòd proximius ipsius nũc est, quod est principiũ temporis, C vero factũ est, si D factũ est: cùm igitur D fit, necesse est A factũ esse: causa autem est C, cùm enim D factũ est, necesse est C factum esse: C autem facto necesse est prius A factũ fuisse. Ita verò accipienti medium, stabitur alicubi in immediatũ, an semper extra cadet propter infinitũ? nõ enim est cõtiguũ factũ facto, quemadmodũ dictum fuit, sed incipere tamẽ necesse est à medio & ab ipso nunc primo. Similiter autem & in ipso erit: si enim verum est dicere, quòd erit D, necesse prius verum dicere, quòd A erit: huius autẽ causa ipsum C: si enim D erit, prius ipsum C erit, si vero C erit, pri⁹ ipsum A erit: similiter autẽ infinita est sectio & in his: nõ enim sunt futura contigua inter se. principium verò & in his immediatum accipiendum est. Se habet autem sic in operibus, si facta est domus, necesse est incisos fuisse lapides, & factum fuisse hoc propter quid? quoniam necesse est fundamentum factum fuisse. si quidem & domus facta fuit: si verò fundamẽtum est, prius lapides factos fuisse necesse est. Rursus, si erit domus, cõsimiliter prius erũt lapides (monstratur autem per medium similiter) erit enim fundamentum prius. Quoniam autem videmus in ijs, quæ fiunt, circulo generationẽ quandã esse, cõtingit hoc esse, si quidẽ sequãtur se inuicẽ medium & extrema: in his enim ipsum conuertere est: monstratũ vero est hoc in primis, quòd cõuertuntur conclusiones; quod autẽ circulo hoc est, in operibus autẽ apparet sic, madefacta terra, necesse est vaporem fieri, hoc autem facto nubẽ, hoc autem facto aquã, hoc autẽ facto necesse est madefactã esse terrã: hoc autem erat, quod à principio, quare circulo circuiuit, vno enim ipsorum quocunque existente, alterum est, & illo aliud, & hoc primum. Sunt autem nonnulla quidem, quæ fiunt vniuersaliter, namque & semper & in om

in omni, aut sic habent, aut fiunt, alia verò semper quidem, non vt plurimum autem, vt nō omnis homo masculus barbam emittit, sed vt plurimum. Talium itaque necesse est & medium vt plurimū esse, si enim A *de* B *vniuersaliter prædicatur, & hoc de* C *vniuersaliter, necesse est* A *de* C *semper, & in omni prædicari, hoc enim est vniuersale, & in omni & semper. sed supponebatur vt plurimum: necesse est igitur, & medium vt plurimum esse quod est, in quo* B *: erunt igitur & eorum, quæ vt plurimum, principia immediata, quæcunque vt plurimum ita sunt, aut fiūt. Quomodo igitur ipsum quid est in definitiones assignatur, & quo modo demonstratio, aut definitiō est ipsius, aut non est, dictum est prius.*

Summa capituli hæc est.

CAusa in his, quæ fiunt, & factis, & futuris, est eadē secundum substantiam, quę vere est in his quæ sunt: probatur, quoniā causa assumpta in mediū in his, quæ sunt est, & in his quæ fiūt fit, & in factis facta, & futuris futura est: declarat̄ primo in eclipsi, & interpositione terræ: secundo in crystallo, id est aqua dēsata ex defectu caloris, & ordinatur in terminis A primo, C tertio, & B medio, ad densatū, aquā, & defectum caloris applicatis, probatur deinde, quoniam causam, & cuius est causa, simul fiūt cum fiant, sunt cum sint, &c. Vtrum cum causa & effectus non simul sunt, sint in continuo tempore. *Prima conclusio.* *quæstio principalis.*

Syllogismus in huiusmodi quæ non sunt simul, est à posterius facto vel fieri, ad prius, & nō à priori ad posterius, tam in præterito, quàm in futuro: probatur primo secunda pars, s. quòd non à priori, qm̄ siue ponantur comitari se extrema per determinatū tēpus, siue per indeterminatū, nec ex factum esse priori potest inferri, factum esse posterius, quoniā in medio tempore inter duo facta esse, falsum erit, posterius factum esse asserere, nec ex factū esse potest inferri fore: probatur dupliciter. Primo quoniā mediū simul genitū oportet esse cum eo, cuius est mediū: esse autē & futurum esse non sunt simul genita. Secundo quoniam nec finitum nec infinitum contingit esse tempus medium inter factum, & id quód futurum infertur, mensurans ly erit, quoniam in medio falsum erit asserere. *secunda conclusio.*

Speculandum est igitur quid est contingens, vt post id quod factum est sit fieri in rebus. *propositio vel quæstio.*

Factum esse non est continuū cum fieri, nec alio facto esse probat̄ primo secūda pars, qm̄ sunt termini, & atomi, declaratur, quoniā sunt indiuidualia sicut pūcta, q̄ cōtinua nō sunt: se- *tertia conclusio.*

cũdo probatur prima pars propter idẽ, quoniam ipsum fieri de diuisibi le, & nõ põt cõtinuũ esse cũ indiuisibili, sed infinita taliũ indiuisibiliũ in eo sunt, declaratur ex similitudine lineæ ad pũctũ.

Quarta conclusio responsiue Causa media se habet cum eo quod cõsequenter fit vt de facto um esse dictũ est. Declaratur, quoniã necesse est in his, quæ consequẽter fiunt, medium & primũ sine medio esse, quod saluatur à posteriori arguẽdo sic, in terminis præteritis à priori facto c medio & d postremo in essendo, primo autẽ in syllogizando. Tũc enim principiũ & causa media per quã ex d infertur a est c: quoniã proximũ est ipsi nũc quod est principiũ tẽporis: sine medio, autẽ seu immediatione, licet obstet quod factum facto continuum non est, quia infinitãtur, & propter hoc videatur accipiẽdo facta pro mediis nunquam peruenire ad immediatum, quod tamẽ non obstat, sed necesse est incipere à medio & nũc primo, & similiter per omnia habet in terminis eisdẽ futuris, & declaratur exemplo in artificio domus.

Quinta conclusio. In his, quæ fiũt secundũ circularẽ generationẽ, cõtingit hoc esse, vt, s. circulariter in eis sumat mediũ, si vere mediũ & termini adinuicẽ cõsequantur: probatur, quoniã circulo demonstrare est conuersim demõstrare, in huiusmodi autẽ & terminos necesse est conuerti, & cõclusiones ex talibus terminis in prioribus ostẽsum est cõuerti: declarat deinde in operibus naturæ, terra, s. depluta, vapore nube, & iterũ terra depluta, declaratur demũ incipiẽdo à quouis eorũ, quoniã vndecunq; incipias ad illud necessitas generationis & illationis redit, &c.

Diuisio. Quædam sunt quæ fiunt vniuersaliter, vt ea quæ semper & in omni: aut sic se habent aut fiunt.

Quædam verò fiunt sicut frequẽter: vt quòd homo masculus habeat barbam.

Sexta conclusio. In his, quæ vt frequenter fiunt, necesse est medium & immediatum principium vt frequenter, non vt vniuersaliter esse probatur, quoniã si medium vniuersaliter esset, conclusio vniuersaliter, & non vt frequenter esset, quod est contra hypothesim, declaratur in terminis a primo c tertio & b medio.

Series autem hæc est.

Ostensa diuersitate causæ, seu propter quid, attẽta penes diuersum genus causalitatis, intẽdit in hoc capitulo diuersitatẽ ipsius propter quid declarare, secũdũ reliquas distinctiones faciẽtes differentiam quo ad assumenda media in demonstrationibus, s. simul & non simul, circulariter & non circulariter,

riter, semper & frequēter, & quatuor facit. Primo vnica cōclusione declarat quomodo assumēdū sit ꝑpter quid : quādo causa & effectus simul sunt: secundo determinat quomodo assumendū sit, quādo nō sunt simul, mouēdo vnā quęstionē & eam soluendo tribus conclusionibus, quarū prima modū arguendi tāgit: secūda cōtinuitatē: tertia respōsiua est principali intēto per quæstionē: tertio quomodo in his quæ circulariter generantur propter quid sumēdum sit insinuat cōclusione quinta: quarto in his quæ fiūt frequēter quomodo ꝑpter qd sumatur ostēdit cōclusione sexta præmittens eorū quę fiūt diuisionem.

Circa primā conclusionem & totum cap. primo declarandū occurrit quid causæ nomine intelligatur. Causa siquidem tria importat, rem illā quæ est causa, & causalitatem, qua res illa causat, & relationem ad causatum. Nec parui refert quid horū accipiatur in proposito. Si quis autem diligēter intueatur processum textus, videbit, quòd causæ nomine: hic nō intelligitur res illa, quæ est causa, quoniā vniuersaliter verū nō est, vere causam hoc modo, id est rem, quæ vere est res causans, esse simul cum eo cuius est causa, & fieri cùm fit, &c. vt patet de arte & artificiato, & vniuersaliter in agētibus Physicis, nec diuisiones causæ hic factæ locum haberent, vt in progressu apparebit. Nec minus perspicuè videbit, quòd causæ nomine relatio hic nō intelligatur, quoniam de causa loquimur, vt causat effectum: relatio autē causæ nec effectum, nec effectus relationem causat, vt in postprædicamentis dicitur: vnde reliquum est, quòd causæ nomine causalitas seu operatio ipsius intelligatur, seu res sub causalitate, & merito, quia nomina formaliter sumēda sunt, ꝑlata præsertim à tāto Philosopho: causæ autem nomen nec rem nec relationē formaliter importat, sed causalitatē, quod ex duobus liquet. Primo ex hoc quòd eius abstractum causalitas est, & consequenter sicut albū puram albedinem, ita causa puram causalitatem significat. Secundo ex hoc quòd ea, quæ causis sermone formali attribuuntur à Philosophis, de causalitatibus oportet & sufficit verificari: vtpotè quòd causa distinguitur in causam in actu, & causam in potētia, & quòd finis est causa causarum, &c. Cùm igitur causam audiens nominari formaliter nomen contēplare, & causalitatem ipsam considerans clariorē habebis aditū ad dicta penetranda, & quod dictum est de causa, intelligendum est proportionaliter de effectus, seu causati nomine.

Quid causæ nomine.

In

In his, quæ fiunt, & factis, & futuris, quomodo eadem sit causa secundum substantiam.

CIrca eandem primā conclusionem in particulari aduertenda sunt duo. Primum est (ly eadē secundū substantiā) potest enim dupliciter accipi causam esse eandē secundū substantiā. Vno modo accipiendo substantiā, vt distinguitur contra accidēs, & hoc modo causa dicitur eadē secūdū substantiā, quæ est eadē quo ad rem quæ causat, licet nō sit eadem quo ad accidentia, id est operationem: sicut dicimus quòd multorū filiorū ex eodē patre est eadē causa secūdū substātiā, licet nō eadē generatio, & hic sensus iā exclusus est, quoniā de causa formaliter & non materialiter sermo est: & vltra hoc oporteret chimerizare ad saluādā hāc cōclusionē, eclipsis nāq; futuræ & præteritæ, quomodo eadē causa erit hoc modo. Secundo ergo modo potest intelligi accipiēdo substātiā, vt distinguitur contra accidētale, vt sic illorū causa dicatur eadē, quæ est eadē quo ad substātialia seu formalia, licet nō sit eadē quod ad accidentalia, & hic sensus est intētus ab Arist. oportet enim eorūdem effectuū secūdū speciē, differentiū tātū penes esse fieri fuisse & fore, esse causas easdē secūdū speciē, differētes ꝓportionaliter penes esse & fieri, &c. (vt patet in exēplis in litera positis) eclipsis enim præteritæ causa est interpositio terræ præterita, & futuræ futura: cōstat autē ꝙ omnes interpositiones eædē sunt quo ad substantialia, quoniā omniū eadē est diffinitio, licet nō sint eædē secūdū numerū, & accidentia tēporalia, scilicet præterisse & fore. Secūdū est (ly quæ vere est in his quæ sunt.) Notanter enim Arist. addidit ly vere: nō enim vult quòd quæcūq; causa est causa esse rei, quòd illa eadē secūdū substantiā sit causa fieri eiusdē, &c. quoniā hoc aperte falsum est, vt patet in causis remotis & partialibus, sed vult ꝙ illa, quæ vere est causa esse rei, sit illa quæ eadem secūdū substantiā est causa fieri, & fore, &c. quæ autem sit vere causa esse rei, Metaphysici negotij est discutere, pro nūc sufficiat, ꝙ est sufficiēs & propria causa.

Annot. Circa primam quæstionem notanda sunt quatuor, scilicet diuisio, qualitas diuisionis, titulus, & causa. Insinuat in primis Arist. mouēdo hanc quæstionē diuisionē talem, causarū quædam sunt simul cum suis effectibus: quædā nō sunt simul, primæ sunt, quas in præcedenti conclusione tractauimus, secūdæ sunt, de quibus modo tractare intendimus: huius autem diuisionis sensus ex dictis facilè percipi potest, quoniam ex parte

ly

ly simul, nulla obscuritas inuenitur, constat nanq; quòd de simultate tēporis sermo est, & quòd simul tempore dicūtur illa quæ sunt coæqueua. Talia enim sunt quæ eodē tempore mensurātur. Ex parte autem (ly causarū) ambiguitas, quæ oriri poterat iam locū nō habet: poterat enim dubitari an per istā diuisionem intendatur, quòd res causans quādoq; est simul cum effectu, & quādoq; nō, nūc autē ex dictis liquet, ꝙ nō de re causante, sed de causa formaliter loquimur, & similiter de effectu, & propterea sensus diuisionis vndiq; clarus est. Qualitas verò huius diuisionis, quo ad hoc tātū nūc inspicienda est, quòd, scilicet membra diuisionis diuisi rationem nō æqualiter sapiunt. Causa nāq; quæ simul est cū effectu, vere causa est, vt suprà dixit Arist. & necessario infert effectū vt dicet hic, causa autem, quę nō simul est cū effectu, nec vere causa est, nec necessario infert effectū, sed occasionis vel medij vel partialis vel causæ remotæ, seu alicuius huiusmodi rationem habet, & ideo nō est mirū si nō est simul cū eo cuius est causa, & sic patent duo prima. Ad tituli autē euidentiā scire oportet, quòd aliqua esse in cōtinuo tempore nihil aliud est, quàm durationes eorū cōmunicare in termino cōmuni, siue extrinseco, siue intrinseco eis, ita quòd vnūmet instās sit finis durationis vnius, & principiū durationis alterius. Dixi siue extrinseco siue intrinseco, quoniam duobus modis cōtingit aliqua esse in tempore cōtinuo: quædā enim successiuā cōtinuationem habēt in seipsis, id est quia aliquid sui cōtinuat ea vt pars prior & posterior eiusdem motus cōtinuantur, & similiter partes temporis, & ista habēt terminū cōmunem intrinsecū, scilicet mutatū esse vel instās. Quædā verò in seipsis quidē discōtinua sunt, & nō copulātur ad aliquod sui, cōmune vtriq; habēt tamen se, sic cōsequenter quòd idem instans est finis durationis prioris, & principium durationis posterioris vt motus localis, & febris quandoq; vel quicūq; alij duo motus vt dicitur 8. Physic. & ista habent vnū terminū communem extrinsecū: quoniā vtuntur extrinseco instanti, vt vno termino continuante vtrunq;. Quia ergo ea, quæ non simul seu eodem tempore sunt, contingit continuari secundū tempus, & contingit non sibi succedere in tempore continuo, sed mora interiecta, & cōtinuari secundū tēpus pluribus modis contingit, ideo Arist. vocabulo cōmuni ad vtrūq; modū vsus, quæsiuit an causa & effectus, quæ non simul sunt, sint in cōtinuo tēpore, & nō simpliciter, an habeāt cōtinuitatē.

Causa

Causa autem quæstionis motæ non est vt ipsa discutiatur absolutè, quoniã Logicæ facultatis hoc nõ est, sed vt eousq; ventiletur, quo innotescat, quomodo ꝓpter qd demõstrator accipere possit in huiusmodi (quoniã in his specialis difficultas est in accipiẽdo ꝓpter qd, vt ex ratione S. Th. declarabit) propter qd Arist. in textu nũquã formaliter rñdet huic quæstioni, sed statim ad modũ syllogizãdi in huiusmodi se trãsfert, & ea de hac q. dicit, quæ supradictæ intentioni necessaria credidit.

Annot. Circa secundã cõclusionem aduertenda sunt duo. Primum est quòd Arist. volens determinare quæstionem motã in ordine ad demõstrationem, quoniã huiusmodi causa & effectus nõ simul existentes, vt inferius patebit, se habent sicut duo facta esse, vel sicut factũ esse, & fieri, &c. ideo inchoauit à modo demonstrandi, qui inuenitur inter fieri & facta esse, &c. Ex his enim descendendo seu applicãdo dicta ad propositũ, facile patebit quomodo propter quid sumendũ sit in huiusmodi causis. Secundum est, quòd in conclusione ista, loquamur de fieri & factum esse formaliter & non materialiter, id est de fieri, vt fieri est in communi, non vt tale fieri, & similiter de factũ esse, vt sic in communi, & non de tali factũ esse, sicut & in Physicis sermo est de motu formaliter, vt motus est, & non vt in tali vel in tali subiecto, vel à tali causa, &c. Notandum autem est hoc diligẽter & semper hic præ oculis habendũ, quoniã apparebit quãdoq; falsa esse, quæ dicentur recurrentibus ad exẽpla particularia propter hoc, quia accipiuntur fieri, & factũ esse vt sunt ab agente infallibiliter & regulariter vel necessario, &c. vtputa si sol ortus est hora 12. occidet 24. & huiusmodi: hæc enim omnia sermo formalis de fieri & factum esse dissoluit, & ostendit non esse contra conclusionem positam.

Annot. Circa rationes adductas ad probandam secundam conclusionẽ aduertendũ est primo, quòd Arist. reducit tacitè omnes modos arguendi à priori, in huiusmodi fieri & factum esse ad duos, dum illos tantum excludit. Cùm enim multis modis arguere contingat, siue bene, siue male, in huiusmodi à priori ad posterius, scilicet à priori fieri ad posterius fieri, & à priori fieri ad posterius factum esse, & à priori factũ esse ad posterius factum esse, & à priori factum esse ad posterius fieri, & à nunc factum esse ad fore, &c. duos tangens Aristot. omnes exclusit. Tetigit autem argumentum à priori factum esse ad posterius factum esse, & à nunc factum esse ad fore & merito, quoniam

si sic

si licet arguere in huiusmodi à priori, aut concludetur suum simile posterius, aut dissimile, similia sunt duo facta esse, dissimilia sunt factu esse & fore. Si neutro istorũ modorũ argumentum tenet palàm est, quòd nõ oportet amplius solicitari, & sic patet processus. Vis autẽ rationis probãtis primũ membrũ, scilicet, ꝙ non potest ex priori factũ esse cõcludi posterius factum esse cõsistit in hoc, quòd prius inferens necessario suũ posterius, infert illud simpliciter, & propterea si prius factum esse cõcludet posterius, oportet quòd semper ad prius factum esse sequatur posterius factũ esse, ita quod affirmatio prioris, nullo tempore stet cũ negatione posterioris. Aliter illatio nõ esset necessaria: hoc autẽ saluari nõ potest, inferendo posterius factũ esse ex priori factũ esse, quoniã inter quælibet duo facta esse est tempus medium, in quo vera est affirmatio prioris, & falsa affirmatio posterioris, nec refert si inter ista duo facta esse, ponatur tẽpus determinatũ, siue indeterminatũ esse, qualitercunq; enim ponatur semper oportet esse aliquod tempus mediũ inter duo facta esse. Vis autẽ rationis primæ ad probãdũ secũdũ mẽbrũ, scilicet, quòd argumẽtum à facto esse priori ad fore nõ tenet, cõsistit in eo qđ dictũ est in prima cõclusione huius cap. scilicet, quòd causa inferẽs necessario suũ effectũ cũ sit vere causa, oportet quòd simul sit genita cũ effectu, vel & in idẽ redit, quòd sit cõgenita effectui, ꝓportionaliter assimiletur effectui, vt esse effectus esse causę, & fieri, effectus, fieri causę respõdeat: cõstat autẽ, quòd factũ esse, & fore nõ sunt simul genita nec cõgenita. Vis autẽ secũdæ rationis occultior est, ꝓpter ambiguitatẽ terminorũ: cùm enim ibi dicit quòd nõ cõtingit tẽpus mediũ esse finitũ nec infinitũ. Tempus mediũ nõ potest intelligi inter factũ esse, & erit, quoniã nec inter præteritũ & futurũ, nec inter præsens nũc & futurũ est tempus mediũ, sed oportet quòd intelligatur tẽpus mediũ inter factũ esse, & terminũ ipsius fore, qđ tempus mensurat ly erit, vt in summa ad facilitatẽ doctrinę insertũ est, sic autẽ intellecto tẽpore medio, quomodo nec finitũ, nec infinitũ cõtingit esse, nõ palã est, nisi sic intelligatur. Si tale argumẽtũ à priori, s. A factũ est, ergo B erit tenet, aut hoc tenet, secũdũ aliquod determinatũ tempus mediũ inter A & B, puta A factũ est nũc: ergo B erit cras, aut secũdũ tẽpus indeterminatũ, puta A factũ est: ergo B erit, sed nec finitũ, nec infinitũ contingit esse tempus mediũ. id est sed nec secũdũ tẽpus mediũ determinatũ, nec secũdũ tẽpus mediũ indeter

determinatũ contingit inferre ex priori facto posterius fore, ergo,&c. Et tunc non parua dubitatio cõsurgit circa probationem minoris, scilicet: falsum enim erit dicere in medio: potest siquidem hoc intelligi dupliciter. Vno modo vt dicatur in illo tempore medio, vt exposuimus, falsum esse dicere, id est, falsa est affirmatio, dicens illud posterius esse, vel factũ est. Alio modo, vt dicat̃ in illomet tẽpore medio falsum esse dicere, id est, affirmare, ly erit, id est, illud posterius fore, & si primo modo intelligat̃, vis probationis stat in hoc, ꝙ de quo magis videtur inesse & non inest, ergo nec de quo minus, sed magis videtur, ꝙ ad prius necessario inferẽs posterius, ipsum posterius statim sequatur, q̃ tẽpore interposito, quoniã hæc est natura talis prioris, vt dictũ est, qm̃ sequela necessaria effectus est, ex natura causæ, & nõ ex tẽpore, & ideo si tali causæ ex se inest quòd necessario sequat̃ effect⁹ simpliciter sequit̃ effect⁹, in ꝓposito autẽ videmus, ꝙ statim nõ sequit̃ posteri⁹ esse, qm̃ falsum est dicere, in tẽpore medio illud esse: ergo nõ est necessariũ ex priori ipsum fore, & sic nec determinatũ, nec indeterminatũ cõtingit ponere tẽpus mediũ, in cuius termino necessario illud posterius sit ex priori. Si autẽ secundo modo intelligatur, id est qa falsum est in tẽpore medio dicere illud erit, vis probationis stat in hoc, ꝙ ex priori necessario inferẽte posterius, sequitur cõclusio nõ qualitercunq; vera, sed necessario vera, stãte antecedẽtis veritate: in ꝓposito autẽ, licet cõtingat ipsum cõsequẽs esse verũ, nõ tñ necessario infert̃ verũ, qm̃ contingit ipsum esse falsum, stante enim quòd A factũ sit, euenire potest, quòd B post tempus sit, & euenire potest quòd nõ sit, & propterea nõ est necessaria illatio A factũ est, ergo B erit secũdũ quodcũq; tẽpus, siue certũ, siue incertũ: cõtingit enim falsum esse dicere ꝙ erit, & cõsequenter falsum est simpliciter, in medio tẽpore dicere, erit sub ratione cõsequẽtis: quoniã dicere ipsum, sic est dicere erit necessario, & hæc videtur mens Arist.

Annot. Circa verba illa, speculãdũ igitur. Aduertẽdũ est propter obscuritatẽ magnã huius cap. quod diuersimodè ab illustrib⁹ expositorib⁹ exponũtur. Auer. nãq; & Boët. tãquã quæstionẽ circa dicta exortã inducũt: quia enim dictũ est, quòd ex priori in his, quæ nõ simul sunt, posterius necessario nõ sequitur, inquirẽdũ est, quare in rebus cernitur, quòd sine intermissione post factũ vnius sequitur fieri alterius, & Boëtius qdẽ vult hãc inquisitionem tactã esse ab Arist. Sed statim derelictã tanquam

Cõ.13. & 14.

imper

impertinentẽ.Auerrois autẽ aliqualiter respõsum esse sustinere videtur.S.Tho.autẽ & Alber.magnus, & ipsemet Boëtius, iuxta primã expositionem volunt Arist.ita texisse, vt post declaratum modum arguendi in huiusmodi quæ nõ simul sunt, quòd.s.nõ licet à priori arguere,tanquã ad id quod reliquum erat,trãstulerit se ad cõtemplãdum.s.continuitatem istorum; quoniã quæstio de cõtinuitate eorum erat mota.vnde & cum nota illationis subdidit,speculandum igitur, & sic proponit speculãdum quid sit continuans ista,aut non esse,aliquod continuans.& hoc determinat vel primã partẽ tantum proponit & determinat destructiue,quoniam ly(aut)apud græcos affirmantis est(vt ex problematibus Arist.patet.)Qualitercunque autẽ introducãtur prędicta verba,manifestũ est tertiã conclusionem oppositã esse & probatã propter quęstionẽ motã,quoniam vt dicetur causa quæ non simul est cum effectu & effectus se habent,sicut factum esse,& factum esse vel fieri.

Circa quartã cõclusionem, quoniã multa videnda sunt, omissis pluribus modis quibus exponi possunt termini eiusdem,quoniã in sentẽtia non discrepamus, breuiter sciendum est,ꝙ ly(causa media)stat pro medio termino,qui merito vocatur causa media,nõ solùm quòd causa sit in syllogismo, sed quoniã vere media causa est inter vltimũ effectum & primam causam,vt in litera patet,ly autẽ cõsequenter fit,stat pro genere eorũ,quæ cõsequenter & nõ simul fiunt,ita quòd sensus est, causa media se habet cum eo quod consequenter fit.i.medius terminus se habet in his quę cõsequenter fiũt vt &c.Nec miretur aliquis me sic glosare,quoniã minus scrupulosa & magis manifestãs intẽtum Arist.omnibus forte aliis expositionibus est,& in eandẽ incidit sententiam. Mihi enim non est curæ,in huiusmodi tam verborũ series q̃ rerum claritas. Consequenter autẽ se habere,vt in 5.physi.dicitur est vnũ esse post aliud absq; medio,eiusdem generis,vt domus post domum absque media domo,licet mediaret bos vel aliquod aliud. *Annot.* *T.c.25.*

Circa eandẽ conclusionẽ pensanda similitudo,inter causam & effectũ consequenter se habẽtes & facta esse,vel factum esse & fieri,ab Ari.assignata occurrit,diligenter siquidẽ textũ intuẽtib⁹ apparet,ꝙ duo principaliter,circa facta esse docuit, s.modũ arguẽdi,& continuitatẽ:& iuxta primum dixit duo.s. quòd à priori non infertur posteris,& ꝙ ex posteriori necessario inferẽ prius,iuxta secũdũ quoq; dixit duo.s.ꝙ facta esse & *Annot.*

similiter fieri,& factū esse non sunt continua, & ꝙ in vno fieri sunt infinita facta esse. Quia ergo intulit,ꝙ intantū est de istis. dictum inquātum sic se habet media causa in eo quod consequenter fit. An similitudo in omnibus teneat supradictis seruandū nō immerito duximus. Quo ad modū arguēdi,expresse in textu dicit,quòd assimilātur, quoniā vtrobiq; à posteriori & nō à priori arguendū est. Assumendo pro medio causæ vere mediæ in essendo factum esse,& concludendo, ex vltimi effectus factum esse anterioris causæ factū esse. Quo ad continuitatē autē secundū aliquid facile, & secūdū aliquid difficile est similitudinē saluare,aut manifestare. Cōtinuitatē dico secundum tēpus nō in se. Clarū quidē est, quòd sicut duo facta esse, nec secundū se,nec secundum tēpus continua sunt,ita nec continua sunt factum esse causæ, & factum esse effectus posterioris. Si enim continua essent secundū se,fieri (ex factis esse) componerētur,quod est impossibile,vt demōstrat.6.physicorum. Si autē essent cōtinua secundū tēpus tātum,hoc nō aliter imaginatur,nisi quia idē instās est cōmune vtriq;,& sic cum facta esse sint instātanea, essent simul:eodem enim instāti adæquatę mensurarētur,&.sic non consequenter se haberēt,vt supponimus. Clarum quoq; est,ꝙ sicut factum esse & fieri nō sunt continua,ita etiā factum esse causæ,& fieri effectus cōsequētis nō sunt continua in se,quoniā illud est indiuisibile,& hoc diuisibile,quę cōtinua dici nō possunt,eo ꝙ cōtinua oportet habere vltima quę sint vnū,& indiuisibile caret vltimo. Non tamē liquet,an sicut ad factum esse absq; tēpore medio sequit fieri,sicut ad punctum linea,& ab instans tēpus,ita ad factū esse causæ sequatur fieri effectus posterioris, seu causæ mediæ, verbi gratia,an sumptā medicinā,immediate sequatur fieri alterationem humoris contrarij,& alteratum humorem expelli, & expulsum confortari,& confortatum sanari &c. In hoc autem pendet quæstio mota à principio, an.s.ea,quæ non simul sunt, sint in continuo tēpore,puto autē hoc nō esse ab Aristotele expressum,quoniā quo ad vim demonstrādi nihil refert, an mediet tēpus,an nō,vt patet in artificialibus,quorū causę nō continuātur:& tamen eadē vis est argumenti in eis,& in his, quæ continuo tēpore sibi succedunt,vt exēpla literæ ostendunt, & ex dicendis patet. Quid autē sit de hac difficultate tenendum, cōpertum mihi nō est ratione conuincēte:quoniā nec motum augmētationis nec alterationis simpliciter concauitatem habere

bere didici,& interposita quiete crescunt animata, nec dispositiones medias,seu motus dispositiuos, ita sese consequi video,vt quies aliqua dari nō possit. Opinor tamē pro nunc nō esse mediū tēpus inter prioris causæ factū esse, & posterioris fieri in naturalibus, quoniam nulla necessitas, quietem mediam ponendi inter alterationes dispositiuas video,& causam talis quietis nescio considerare,& agens naturale cum ex necessitate & non libere agat,indesinenter agat si potest, & non potius tunc quàm nunc,licet non semper idem faciat, sed potius disponat &c. Accedit ad hæc ratio S. Tho. quam pro causa mouendæ quæstionis dixit, scilicet quòd nisi continuatio secundum tēpus inter huiusmodi causas concedatur,erit aliquod inter eas tēpus medium,& sic erit aliqua causa media: & iterum cum illa propter eandem rationem non succedat continuo tempore erit media alia causa, & sic in infinitū procedetur,& nunquā ad immediatum venietur, sic nec demonstratio erit. Quòd si aliquis dixerit hanc rationem non esse adductam à S. Tho. ad concludendum, sed dubitandum, & respōderit,quòd dabitur tempus medium inter duas causas, sed nō causa media,sicut inter decisos lapides, & postmodum ad parietis constructionem procedere, inquiratur à sic dicente in naturalibus (de quibus loquimur) vbi actiones non sunt liberæ,quare interponitur quies: & si quies interponitur quomodo fit connexio effectus cum sua anteriori causa, teneat ergo similitudo quo ad omnia supradicta,quoniā & sic Aristotelem quæstioni motę respondisse fatebitur affirmatiue,quòd scilicet fieri causæ continuum est in tēpore cum fieri effectus suæ causæ posterioris,& non necessario continuum est secundum se: & quòd factum esse causæ & fieri effectus seu causæ posterioris, modo dicto cōtinuantur. Quo ad vltimum vero, scilicet ꝙ in fieri sunt infinita facta esse in potentia, similitudo non tenet, loquendo de factum esse causæ, & factum esse effectus, hæc enim finita sunt vt dicetur, & ideo potest in eis formari propositio immediata, vnde nec Aristoteles dixit illud tanquam principaliter intentum,sed inseruit inter dicendum, forte vt pararet locum obiectioni, quam postmodum exclusit,vbi hæc clarius patebunt.

CIRCA eiusdem conclusionis declarationem dubitatur, quoniā non videtur solui sufficienter obiectio facta in litera. Cum enim intendat saluare propositum.s. quòd in huiusmodi

Quomodo accipiantur, imme-diata vel nõ imme-diata duo facta esse.

primum & medium sint immediata.& obiectio fit, quòd impossibile est duo facta esse, quorum alterum dicitur esse primum & alterum medium esse immediata, quoniã inter quælibet duo facta esse, quę non sunt simul, cadit fieri medium, & in quolibet fieri sunt infinita facta esse. Responsio Aristotelis est, ꝙ oportet à medio incipere, & nunc primo: constat autem, quòd nisi ęquiuocemus per mediũ intellexit causam mediam, seu ꝙ idem est effectum medium & proximum vltimo, & per nunc primum intellexit effectum vltimum, ab his enim inchoandum est tanquam à medio & primo &c. Vel vt exponit S. Tho. intellexit effectum vltimum per vtrunq;, quia oportet initium arguendi sumere ab vltimo effectu, qui est medium inferens omnes causas anteriores, & primum ita quòd à nulla earum infertur, eo ꝙ est in vltimo nunc, quod primum dicitur, vel in ordine syllogistico, vel respectu tẽporis futuri, vel respectu mensurationis seu notificationis pręteriti, quod per approximationẽ ad ipsum certificatur, qualitercunq; autẽ intelligat licet sufficienter dixerit quòd est dare primum, à quo syllogismus exordium sumat, non ex hoc liquet quòd sit dare immediationẽ inter primũ & mediũ & alterum extremum. Dicã enim ꝙ licet sit dare senatum esse tanquã vltimũ & principium arguendi, non tamen potest sumi vnum aliud factum esse pro immediato medio, quo sanatũ esse infert medicinam sumptã esse, quoniã inter sanatum esse & medicinã sumptam esse, sunt infinita facta esse &c. Ad hoc dicitur, quòd responsio Aritotelis intellecta, vt dicetur sufficienter, difficultatem soluit. Ad cuius euidentiam sciendum est, ꝙ vt tangit Boëtius (cuius quę vidi fragmẽta) hoc in loco desinunt: in generationibus horum quę consequenter fiunt duo considerãda sunt, id. s. quod se tenet ex parte tẽporis mensurantis, & id quod se tenet ex parte ipsarum causarum & effectuum cõsequẽter se habentium: si enim cõsideretur in eis tẽpus, cum illud sit cõtinuum, vt dictum est, nõ inuenitur aliquod factum esse cõsequẽter se habens, quoniã omnia, quę sunt ibi facta esse, seu instãtia sunt in potentia & sunt infinita, & inter quęlibet duo sunt infinita in medio, & cõsequenter stando infra tẽporis limites, impossibile est accipere primum & medium immediata &c. Et ex hoc & secundũ hoc (vt Boëtio placet) procedit obiectio in litera facta. Si verò cõsideretur in eis quæ consequenter fiunt id quod causæ & effectus connexio habet, sic duo inueniuntur. s. fieri

ipsarum

ipsarum causarum vel effectuum,& facta esse eorundē quæ in actu sunt,quoniā termini actualiter sunt factionum, & sic inueniuntur in huiusmodi duo genera ipsius factum esse,vnum eorum,quę actualiter terminăt generationes,aliū consequenter se habentium,& ista sunt in actu,alterum eorū, quę in potentia sunt in ipsis fieri & negari earundem causarum &c. Si considerentur ista facta esse.quę sunt in potentia,syllogismus nō habet terminos immediatos in huiusmodi:quoniā huiusmodi infinita sunt &c. Vnde ex hoc quoq; & secundū hoc procedit obiectio literæ, vt ex S.Tho.colligitur. Si verò considerentur illa facta esse quæ sunt in actu, talia immediata sunt, quoniā ita cōsequenter se habēt ꝙ nihil est medium eiusdem generis,licet enim inter expulsam esse cholerā & senatū esse mediēt multa facta esse in potentia,quę cōtinuant ipsum fieri sanum, nullum tamen mediat factum esse in actu supposito, quòd nulla alia causa sit media inter illa duo &c. Et ideo consequenter se habent & immediata sunt. Nec turberis audiens me dicere, quòd facta esse in actu & in potentia sint alterius generis, & quòd propterea dentur facta esse immediata perinde ad sextum physicorū destruere velim: oportet siquidem scire quòd non loquimur modo vt superius,scilicet de factum esse & fieri formaliter,sed loquimur contracte de factum esse & fieri causæ, & effectus posterioris, vt sic &c. Et ideo sicut formaliter & in cōmuni loquendo ad hoc quòd duo facta esse sint immediata exigitur,quòd nullo omnino factum esse mediet,ita ad hoc ꝙ causa facta & effectus factus,seu ꝙ duę factę causę sint immediatæ exigitur ꝙ aliqua causa facta mediet,& non sufficit ꝙ aliquod factum esse mediet &c. Quoniam inter causam & causam oportet alteram causam mediare,si immediatæ non sunt.Iam enim dictum est,quòd cōsequenter se habere est vnum sequi aliud absq; medio sui generis &c. Quòd si dixeris, quòd etiam causam aliquam semper oportet mediare inter huiusmodi duas factas causas, quoniam semper mediat fieri,quod est media causa, & per hoc mediant ipsius fieri facta esse, vt causæ mediæ. Respondetur,quòd causam factam non accipimus hoc in loco,nisi actu factam & terminatam,quoniā ordinem & immediationem in syllogismo inuenire volumus,& sufficiēter sciētia illationis istorum habetur, vtendo tantū causis in actu,& eas immediatas assumēdo:vnde quo ad vim arguendi non refert quot sint media facta esse in

potentia, quoniã non numerãtur media syllogista, secundum eorum numerum, sed secundum numerum factũ esse in actu: vnius enim medij & causæ vim habet sanarum esse cum ipso sanari ad concludendum expulsam esse choleram vel saltem sanatum esse est vnum medium, & sanari seu fieri sanum alterum, quoniam ipsum fieri magis actu esse non potest quàm in fieri. eius enim esse in actu sic est, sed plura media his multiplicari nec oportet, nec potest, quoniam infinitas statim sequetur. Est igitur & in huiusmodi causis & affectibus inuenire terminos immediatos contemplando causas in actu, siue fieri & factum terminans vnam causam in actu, siue duas dicamus & secundum positionem syllogismi, qui certam scientiam facit à posteriori arguendo, tali immediatione vtens, & à deceptione immunis remanet &c. Et quoniam hoc ex responsione Aristotelis sumitur supradicta, quoniam intelligenda est secundum ea, quæ ante dixerat, scilicet quòd pro medio sumendum est id quod est proximum nũc primo, id est, effectui vltimo vel à medio, & nũc primo, id est, à factum esse medio inter primam causam & vltimum effectum, vel medio principali in inferendo non qualicũq;, sed quod est ipsum nunc primum, id est, quod est correspondens nunc primo terminanti factionem illam, id est, sed à factum esse in actu, quod nunc primo, id est, vltimo quo ad nos actualiter terminat ipsum fieri. & dederat exemplum de duobus factis, scilicet c & d insinuans hæc facta, quoniam actu inueniuntur in tali connexione causarum se accipere vt immediata &c. incipiendo à postremo effectu, tanquam à primo & indemonstrabili principio: ideo sufficienter responsio eius difficultatem euacuauit, & primum & immediatos terminos manifestauit &c.

• Quomodo in causis, & in demonstrationibus per causas circulus contingat, & cur in his, quæ consequenter fiunt circulariter tantum, tenet argumentum à priori & à posteriori, in his vero, quæ consequenter fiunt non circulariter, tenet tantum argumentum à posteriori.

Circa quintam conclusionem aduertendum est, quòd salua quacunq; alia expositione, sensus literalis & intentus ab Aristotele in illis verbis, ille mihi videtur, quem in summa posuimus, nec discordat à S. Tho. si diligenter videatur, licet non omnino secundum verba conformis sit &c. S. Tho. nanque modum demonstrandi simpliciter in istis docere volens, à posteriori dixit tantum processum fieri, & hoc circulariter,

riter, vndecúq; incipias, quoniā quodlibet quolibet est prius & posterius, non tamē negauit quin à priori procedi in his posit syllogismo physico, id est, vt frequēter. Habet autē multa annexa dubia. Primum est, quia circulū ponit causarum. Sed hoc solutum est à S.Tho. dicente, ꝙ hoc non incōuenit in causis per accidens. Secundū est, quia circulū in demōstrationibus ponit in primo libro reprobatū, & hoc etiam soluit S.Tho. dicens, ꝙ non reditur ad idem numero, & ideo non est vere circulus demonstratiuus. Et licet vere sint solutiones istæ, circa tamē primum horum aliquid addendū est. Ad primum siquidē responsio nouam dubitationē generauit, quoniā si huiusmodi causæ in quibus fit circularis demonstratio, sunt causæ per accidens, demonstratio procedet ex his, quæ sunt per accidēs, cuius oppositum determinatum est &c. Ad hoc breuiter dicitur suppositis physicis principiis, quoniā non est præsentis negotij tractare de perseitate causarū, sed metaphysici potius &c. quòd stat aliquid esse causam per accidens alterius, & tamē illa duo habere ordinē per se, sicut patet de vino & aceto: vinum enim est per accidens materialis causa, ex qua fit acetum, fit tamen acetum ex vino per se, si ly (ex) dicit ordinem formarū. & similiter de forma cadaueris & animalis &c. Et ideo cū huiusmodi demōstrationes, de quibus est sermo, non sint potissimæ, sed ex imperfectis causis, quæ præcedunt suos effectus non inconuenit, quòd procedant ex causis per accidēns, habentibus tamen aliquid perseitatis quo ad ordinem ad successionē, qualis manifeste apparet, ex motu cœli in exēplo Aristotelis &c. Tertium dubium est propter quid, in his, quæ consequenter fiunt circulariter, tenet argumentum à priori & à posteriori, & in his, quæ consequenter fiunt non circulariter, non tenet argumentum à priori, sed à posteriori tantum: vnde hæc oritur differentia. Ad hoc dicitur, quòd diuersitas ista oritur ex differenti necessitate inuenta in circulari & recta generatione. In circulari siquidem necessaria vndiq; connexio est, quoniam de primo ad vltimum & vltimo ad primum fit reditus, in recta autem posteriora quidem necessario priora inferunt, sed priora, vnde posteriora necessitent non habent: quoniam nec ex natura causalitatis hoc habent, quia veræ causæ non sunt, vt dictum est, sed principia potius appellanda essent: nec ex connexione necessaria: quoniam vniuersaliter hoc falsum est, licet in quibus gratia materiæ hoc cōtingat, vt patet in si-

Tx. 6.

derum aspectibus & in compositione ex materia inferiori & corruptione, & in conceptione fœtus & productione lactis & huiusmodi &c.

Quomodo diuidātur ea quæ vniuersaliter fiunt.

CIRCA diuisionem præpositā sextæ cōclusioni dubitatur, quoniam primi membri subdiuisio cōtradicere sibi ipsi videtur. primum siquidē membrum diuisionis est, quædā fiunt vniuersaliter, & subdiuiditur sic, hæc aut sunt semper, aut fiunt semper: si enim mēbra istius subdiuisionis sunt opposita, alia sunt, quæ sunt semper, & alia, quæ fiunt semper: & si ita est, impossibile est sub fieri semper contineri esse semper, sed vnū excludit reliquum, & consequenter, cum diuisum in subdiuisione sit fieri vniuersaliter, id est, semper & in omni, subdiuisum, & alterū subdiuisionis membrū opposita erunt quod est maximū vitium. Ad hoc facile dicitur ꝙ (fieri) diuersimode sumitur in subdiuiso, & eius mēbro, & propter hoc deceptio accidit. fieri enim in subdiuiso sumitur, vt idē est quod causari, & distinguitur cōtra independens esse. in eius autē diuisionis membro sumitur fieri vt distinguitur cōtra esse, ita ꝙ sensus totius diuisionis est eorū quæ causantur, quædam semper & in omni causantur, quędā frequenter tam secundū tempus quàm secundum supposita. Eorum autē quæ semper & in omni causantur, quædā ita causantur, ꝙ semper sunt, vt triangulū habere tres, & huiusmodi. Quædā autē ita semper causantur ꝙ non semper sunt, sed habent hoc solū, ꝙ semper fiunt, quando nata sunt fieri, & nunquā fallit &c. vt eclipsis lunæ & aspectus siderum qui non semper sunt &c. vnde nullum est commissum vitium in hac diuisione, sed subtiliter conclusionis scibilis quas necesse est habere causas diuisæ sunt, vt qualiter propter quid in huiusmodi sumendum sit insinuaretur. Nec prætereundum est ꝙ ex hoc loco expresse habetur ab Aristotele confirmatio eorum, quæ in primo libro diximus de vniuersalitate, necessitate, ac sempiternitate enunciationum, quæ demonstrationem conficiunt, quæ vtilia admodum sunt claro intellectu eorum, quæ hic traduntur, de his quæ fiunt vt frequenter.

De venatione, quod quid est. CAP. X.

QVomodo autem oportet venari, quæ in eo quod quid est prædicantur, nunc dicamus. Eorum igitur, quæ insunt semper vnicuiq; nonnulla extenduntur in plus, non tamen extra genus. dico autem in plus inesse, quæcunq; insunt quidem vnicuiq; vniuersaliter, at vero & alij. veluti est quiddam, quod omni inest trinitati, sed & non trinita

trinitati, quemadmodum ens inest trinitati. sed & non numero: sed & impar inest omni trinitati, & in plus inest: nam & quinario inest, sed non extra genus: quinarius enim est numerus, nihil autem extra numerum, & impar. Talia itaq; accipienda sunt vsque ad hoc, quousq; tot accepta fuerint primum, quorum vnumquodq; quidem in plus inerit, omnia vero non in plus sunt: hanc enim necesse est esse substantiam rei, vt trinitati inest omnis numerus impar, primus vtroque modo, & vt non mensuretur numero, & vt non componatur ex numeris: hoc igitur iam est trinitas, numerus impar, primus, & ita primus: horum enim vnumquodq;, alia quidem imparibus omnibus insunt, vltimum vero & dualitati, omnia autem nulli. Quoniam vero declaratum est nobis in superioribus, quòd necessaria quidem sunt, quæ in eo quod quid est prædicantur, vniuersalia vero necessaria sunt: trinitati autem, & cuilibet alij sic accipiuntur in eo quod quid est, quæ accipiuntur sic, ex necessitate quidem essent vtique trinitas hæc, quòd autem substantia sit, ex his planum est: necesse enim est, si non hoc esset trinitatis esse, vt genus aliquid esse hoc aut nominatum, aut innominatum: erit igitur in plus quàm trinitati inexistēs. supponatur enim tale esse genus, vt insit secundum potentiam in plus. si igitur nulli inest alij quàm indiuiduis trinitatibus, hoc vtiq; esset trinitati esse, supponatur enim & hoc substantia vniuscuiusq; esse, quæ est in indiuiduu vltima talis prædicatio: quare consimiliter & alij cuicunq; ita monstratorum eidem esse erit. Oportet autem, quando totum aliquid negotietur quispiam, diuidere genus in indiuidua specie prima, vt numerum in trinitatem & dualitatem: postea sic illorum definitiones tentare accipere, vt rectæ lineæ & circuli, & recti anguli. post hæc autem accipientem quid est genus, veluti vtrum quātorum, aut qualium proprias passiones speculari per communia prima: accidentia nanq; ijs, quæ componūtur ex indiuiduis ex definitionibus erunt plana, eo quòd principium est omnium definitionum ipsum simplex, & simplicibus solis per se insunt accidentia, alijs vero secundū illa. Diuisiones autem, quæ sunt secundū differentias, vtiles sunt ad ita pertranseundū, vt tamen mōstrant, dictum est in præcedentibus: vtiles vero essent ita solū ad syllogizandū ipsum quid est. Atqui videretur vtiq; nihil, sed statim accipere omnia, ac si quispiam à principio acciperet absq; diuisione. Differt autem aliquid primū & posterius eorum quæ prædicātur prædicari, vt dicere, animal mansuetum bipes, aut bipes animal mansuetū: si enim omne ex duobus est, & vnum quiddā est animal mansuetū, & rursus ex hoc & differentia, homo, aut quodcūq; est, quod vnum sit, necessariū est diuidētem petere. Amplius vt nihil derelinquatur in eo quod quid est, ita solum

contingit, quãdo enim primũ acceptũ sit genus, si inferiorũ quidem aliquam diuisionũ accipiat, non incidet omne in hoc: vt non omne animal aut integris aut scissis pẽnis est, sed pennatũ animal omne: huius enim differẽtia hæc, prima vero differẽtia est animalis, in quã omne animal incidit: similiter autẽ & aliorũ vniuscuiusq; & extrinsecorũ generũ, & eorũ, quæ sub ipso, vt auis, in quã omnis auis, & piscis, in quã omnis piscis: ita igitur ꝓcedẽti est scire, quoniã nihil derelictũ fuit, aliter autẽ & derelinquere necessariũ est, & nõ scire. Nihil autẽ oportet definiẽtẽ & diuidentẽ omnia scire entia, quãuis impossibile dicunt esse aliquid, differẽtias scire, quæ sunt ad vnũquodq; non scientẽ vnũquodq;, sine autẽ differentijs non esse vnũquodq; scire: à quo enim non differt, idem esse huic, à quo autẽ differt, alterũ ab hoc. Primũ quidẽ igitur hoc falsum est: non enim secundũ omnem differentiã alterum est: multæ enim differentiæ insunt eisdem specie, sed non secundũ substãtiã, neq; per se. Postea, quãdo acceperit opposita & differentiã, & quòd omne incidit hinc aut inde, & acceperit in altero quod quærit esse, & hoc cognoscat, nihil differt scire, aut nõ scire, in quibuscũq; prædicãtur alijs differentiæ: manifestũ enim est, quoniã si ita ꝓcedens venerit in hæc, quorũ non amplius est differẽtia, habebit rationẽ substantiæ, omne autẽ incidere in diuisionẽ, si sint opposita, quorũ non est mediũ, non est petitio: necesse est enim omne in alterò ipsorũ esse, siquidẽ illius differẽtia erit. Ad construendã vero definitionẽ per diuisiones, tria oportet cõiectare, vt accipiantur, quæ prædicãtur in eo quod quid est, & hæc ordinare quid primum, aut quid secundũ est, & quòd hæc omnia sint. Est autẽ horũ vnũ primũ per id, quod possumus, quẽadmodũ ad accidẽs, syllogizare, quod inest, & per genus cõstruere: ordinare autẽ, vt oportet, erit, si primum acceperit, hoc autẽ erit, cum acceptũ fuerit, quod omnibus sequit̃, illi autẽ non omnia, necesse est enim esse aliquid tale: hoc autẽ accepto, iam in inferioribus idẽ modus est, secũdũ nanq; aliorũ primũ erit, & tertiũ cõsequentiũ, ablato enim superiori, quod consequit̃ aliorũ primũ erit, consimiliter vero & in alijs. Quòd autẽ omnia hæc sint, manifestũ est ex eo quòd accepit, & primũ secũdũ diuisionẽ, quoniã omne aut hoc, aut hoc animal est: inest autẽ hoc, & rursus huius totius differẽtiã, vltimi verò non amplius esse differẽtiã, aut & statim cũ vltima differẽtia à toto non differre specie hoc: manifestũ enim quòd neq; plus adiacet: omnia enim in eo quod qd est accepta sunt horũ, neq; deficit vllũ: aut enim genus, aut differẽtia vtiq; esset, genus quidẽ igit̃ & primũ, & hoc qđ cũ differẽtijs assumitur. differẽtiæ vero omnes habent, nõ enim amplius sunt posteriora specie: nãq; differret vtiq; ipsum vltimũ, hoc autẽ dictũ est nõ differre. Quærere vero oportet inspiciẽtẽ ad similia et indifferẽtia,

primum

primum quid omne idem habet, postea rursus in alteris, quæ in eodem quidem genere sunt cum illis: sunt autem ipsis quidem eadem specie, ab illis autem altera: quando autem in his acceptis fuerit aliquid omnino idem, & in alijs consimiliter in acceptis omnino considerare, si idem quousq; ad vnam deuenerit rationē, hæc enim erit rei definitio: si verò non processerit in vnam, sed in duas, aut plures, planum quod non esset vtiq; vnam aliquid quod quæritur, sed plura. Vt dico, si quid est magnanimitas quæreremus, considerādum in quibusdam magnanimis, quos scimus, quid habent vnū omnes inquantū tales, vt si Alcibiades magnanimus, aut Achilles, & Aiax, quid vnū omnes habent: nempe tolerare iniuria affecti, ille enim bellauit: iste autē iratus est, hic vero interemit seipsum. Rursus in alteris, vt Lysandro, aut Socrate, si vtiq; indifferentes sunt & bona & mala fortuna affecti: hæc duo capiens considero, quid idem habent, & non impassibilitas circa fortunas, & non tolerantia cū iniuriātur, si verò nihil, duæ vtiq; species essent magnanimitatis. Semper autem est omnis definitio vniuersalis: non enim alicui oculo dicit salubre Medicus, sed aut omni, aut specie determinans: facilius autem est singulare definire, quàm vniuersale. quapropter oportet à singularibus ad vniuersalia transire: æquiuocationes etenim latent magis in vniuersalibus, quàm in indifferentibus. Quemadmodum autem in demonstrationibus oportet esse ipsum syllogizatum fuisse, ità & in definitionibus manifestū est: hoc autem erit, si per ea, quæ singulariter dicuntur, sit in vnoquoque genere definire seorsum, vt simile non omne, sed quod in coloribus & figuris, & acutum, quod in voce, & ita in cōmune progredi obseruantem, ne æquiuocatio incidat. Si verò neque disputare oportet translationibus, planum quod neq; definire, neque translationibus, neq; quæcunq; dicuntur translationibus: disputare enim necesse erit in translationibus.

Summa huius capituli hæc est.

Diffinitio substantialis rei cōstat ex his, quæ insunt semper quorū quodlibet est in plus, non tamē extra genus & tot quousq; omnia nō sint in plus. Declaratꝰ primo tam secunda quā tertia particula tali diuisione, eorū, quę insunt semper, quædā extenduntur in plus, & quædam non: eorū autem, quæ extenduntur in plus, quædā extra genus, vt ens, quædā infra, vt impar respectu trinitatis, &c. declaratur deinde exēplariter ipsa conclusio. In numero trinitatis numero impare vtrobiq; primo, &c. probatur tertio prima particula, quoniā prędicata in eo quod quid sunt necessaria, & hæc sunt vniuersalia, seu de omni, &c. probatur demū ipsa conclusio. Quoniā si talis collectio

Prima cōclusio.

ctio vel oratio nõ est diffinitio trinitatis, & similiter in aliis, sequeretur ꝙ esset genus eius nominatũ, aut innominatũ, qm̃ prædicatur in quid: & si sic, ergo erit in plus, qm̃ genus secundum potentiã in plus est: sed nõ est in plus, ergo est diffinitio.

Secunda conclusio. Cum aliquod totũ diffiniendum est, congruũ est hęc obseruare, s. departiri genus in atoma specie prima, vt numerũ in trinitatẽ & dualitatẽ: postea sic illorũ diffinitiones tentare accipere, vt rectæ lineæ & circuli, & recti anguli: post hæc autẽ accipientẽ quod genus sit, vtrum quantitatũ, aut qualitatum: proprias passiones speculari per communia prima, &c. probatur, quoniam compositis ex atomis cõuenientia ex diffinitionibus erunt manifesta. probatur, quoniã principium omnium diffinitionũ est quod simplex est, & simplicibus insunt conuenientia per se solum, aliis autem secundum illa, &c.

Responsio tacitæ q̃stioni. Diuisiones secundum differentias vtiles sunt ad colligendum quod quid est, non ad demonstrandum ipsum, &c. quoniam omnia accipiuntur ac si sine diuisione fieret, &c.

Tertia cõclusio. Differt quid prius & quid posterius in diffinitione prædicetur. probatur, quoniam si omne ex duobus est, & vnum aliquid animal mansuetũ, & iterum ex hoc & differentia est homo, necesse est diuidentem ordinate petendo incedere.

Quarta conclusio. Vt nihil relinquatur necessariorũ ad quod quid est necesse est primum acceptũ genus diuidere per primas differentias, & sic deinceps & non per differentias alicuius inferiorũ. Declaratur, quoniam in primã diuisionẽ totum diuisum incidit, & in alias non, & consequenter semper incedendo per primas diuisiones, nihil esse derelictũ scietur, aliter autem non. declaratur in exemplo animalis, &c.

Quinta conclusio Non oportet diffinientem & diuidentem omnia scire quæ sunt.

Error. Quidam tamẽ dicunt oppositum huius: & probatur sic, impossibile est aliquid scire sine differentiis illius à cæteris omnibus: quoniam à quo aliquid non differt, est idem, à quo autem differt est alterum. cognoscere autẽ differentias, quæ sunt ad vnumquodq;, impossibile est non cognoscentẽ vnumquodq;.

Reprehẽsio. Dupliciter errant isti. Primo quoniã falsum est, quod omne à quo aliquid differt est alterũ, quoniam multæ sunt differentiæ non secũdum substantiam neq; per se, quę inueniuntur in eisdem speciẽ. Secundo quoniam nihil differt scire aut nõ scire illa, de quibus differentiæ prædicantur obseruatis istis, scilicet quod diuisio fiat per opposita, & taliter ꝙ omne diuisum incidat hinc aut inde,

inde, & accipiatur in altero membro esse quod quæritur, & hoc cognoscatur. probatur, quoniã si sic vadens veniat in atoma, habebit rationẽ substantiæ, &c. Totum diuisum incidere in diuisionẽ in opposita immediata non oportet petere. probatur à priori, quoniã necesse est omne in altero ipsorum esse. probatur, quoniã per proprias illius differentias diuisio facta est, &c. Ad construendam diffinitionẽ per diuisionem tria sunt obseruãda. primo vt sumantur prædicata in eo quod quid est. secũdo vt ordinetur quid eorũ primũ, aut secundum. tertio vt sumãtur omnia. Declaratur primo modus obseruãdi hæc. primũ horum per methodũ accidentis, & methodum generis fieri potest, per illam ꝙ insit, per hãc quod in eo quod quid. secũdum autẽ obseruatur præponendo semper id, à quo non conuertitur in existendo consequentia: hoc enim semper prius est, &c. tertiũ verò manifestũ fit ex eo, quod proceditur diuidendo primũ genus per primas differentias euacuantes totũ, & accipitur id, quod quæritur esse sub altero membro, & iterum illud membrũ eodem modo diuiditur, & eius alterum sumitur, & sic procedendo donec veniatur ad differentiã vltimã, quæ tunc habetur, cum diffinitũ nulla specifica differentia differt à tota collectione. Declaratur deinde, quod hæc tria obseruata sufficiant ad construẽdam diffinitionem, quoniam sic nihil superflui admittitur, vt patet ex primo. omnia enim accepta in eo quod quid est sunt, & nihil necessarij deficit, quoniam neq; genus deficit, vt patet ex secundo. quoniam genus primũ cum propriis differentiis acceptum est, neq; differentia aliqua deficit, vt patet ex tertio. quoniã post vltimam nulla restat: probatur, quoniam sequeretur quod vltimũ specie differret, cuius oppositũ dictum est, &c. Quæritur quod quid est intuẽdo similia, & differentia hoc modo, scilicet quod primo aspiciatur id in quo cõmunicant habentia illud inquãtum huiusmodi: postea similiter aspiciatur in quo cõmunicãt cætera eiusdem generis cum prioribus, & species inter se non cum prioribus: postea similiter intuendũ est in quo cõmunicant vtraq; hinc inde accepta, inquantũ huiusmodi, si idem sit vtrisq; quousq; veniatur in vnam rationẽ, & illa erit diffinitio, & si non in vnam, sed duas aut plures rationes peruenitur, non est vnũ quod quæritur, sed plura, &c. Declaratur primo exemplariter inquirẽdo quid sit magnanimitas: primo respiciendo quosdã eadem ratione dictos magnanimos, quid com-

Responsio taci.

Sexto conclusio.

mune habeant: deinde alios alia ratione magnanimos, quid cõmune habeat:& deinde quid cõmune habeant vtriq;, & sic si illud est vnũ, magnanimitas est vnum, & illud est eius diffinitio. Sin autẽ magnanimitas vna natura non est, &c. probatur secundo quod talis inuestigatio sit bona. & primo quo ad terminum, quia omnis diffinitio est vniuersalis. declaratur, quoniam medicus non diffinit sanabile particulariter in quodam oculo, sed aut in omni, aut in specie denominãs. secundo quo ad processũ ipsum, scilicet à singularibus ad vniuersaliã dupliciter. Tum quia facilius est singulare diffinire quã vniuersale probatur, quoniã ęquiuocationes magis latent in vniuersalibus, quàm in carentibus differentiis, seu atomis. Tum quia diffinitio, sicut & demonstratio, procedit ex certiori: hoc autem fit in proposito separatim, prædiffiniendo singula, & sic in commune ascendendo, quoniam sic timor æquiuocationis aufertur. declaratur in similis & acuti venatione.

Octaua conclusio. Diffinitio neq; metaphoras, neq; quæcunq; dicũtur in metaphoris assumere, aut inspicere debet. probatur, quoniã non est disputãdum metaphoris. & si diffinitio illis vteretur, oporteret de eis, & ex eis disputare, &c.

Series autem hæc est.

INTENDENS ostẽdere quomodo oporteat venari ipsum quod quid est, tria facit. Primò qualia debent esse ea, quæ diffinitionẽ integrant, insinuat vnica conclusione. Secundò ponit modum vnum venandi, quod quid est, scilicet per diuisionem sex sequentibus conclusionibus tali ordine procedens. primo secunda conclusione, ipsum modum venandi ponit, & statim respõdet tacitæ cuidam quæstioni, quare, scilicet vtatur diuisiuo processu, cum supra improbatus fuerit. secundo in tertia conclusione ordinẽ particularis diffinitionis tradit. tertio in quarta conclusione complementũ earundem docet. quarto in quinta conclusione, errorem sequentẽ excludit, & eo excluso statim respondet quæstioni tacitæ, quæ ex quarta cõclusione oriri potest. an, scilicet oporteat petere omne contentũ sub diuiso, includi in membris primæ diuisionis, &c. quinto & vltimo adunat totam traditam regulam, ordinans, declarans, ac probans eam. tertio principaliter ponit alium modum inuestigandi quod quid est, duabus conclusionibus, septima, scilicet & octaua, in quarum prima ipsa via venandi ponitur, in secunda autem quid cauendum sit in illa declaratur, &c.

Quis

Quis modus venandi definitiones à variis expositoribus ex Aristotele accipiatur.

Circa secundam cõclusionem aduertendum est, ꝙ methodus ibi tradita ad inueniendũ quod quid est, non vniformiter ab illustribus expositoribus intelligitur: propter quod decreui singulorũ intellectus ponere, vt via ad inuestigãdum quod quid est facilius ex diuersis adiunctis viis habeat. Auerrois ergo & Albert. moti ex illo verbo, totum, & diuisione statim facienda in atoma, vnanimiter sentiunt quod Arist. intendit hic tradere viam venandi quod quid est specie subalterne: Diuersimode tamen illam interpretantur. Auerrois siquidem quatuor obseruanda accipit. Diuidendum primo dicit ipsum subalternũ in species diffiniendas, deinde singulas species accipiendum, deinde id, quod cõmune est in omnibus diffinitionibus, & anteponendum demũ genus illius subalterni, & sic habebitur diffinitio subalterni. Vt si verbi gratia lineæ quod quid est queritur, diuidatur linea in suas species, puta rectam & circularẽ: & deinde diffiniantur illæ species, dicendo linea recta est longitudo sine latitudine, cuius mediũ non discrepat ab extremis: linea circularis est lõgitudo sine latitudine, à cuius centro ad circumferentiã omnes lineæ ductæ sunt æquales: accipiatur deinde totũ id; in quo cõmunicant hæ diffinitiones, puta longitudo sine latitudine, & præponatur huic eius genus, puta quantitas, hoc erit diffinitio lineæ, s. quãtitas longa sine latitudine. Et addit Auer. ꝙ hæc via & si facilior sit quã via diuisionis, & sit iter secũdum ordinẽ naturæ, quoniam genera sunt cõposita & species simplices, Arist. tamen eam sufficientẽ non reputauit, sed dialecticos locos ad demonstratiuã artẽ trahere oportet. Albertus autẽ magnus aliqualiter dissentit, quoniã sex facienda cẽset. primo diuidi vult ipsum subalternũ diffinibile. secũdo diffiniri species singulas secundum artem datã in præcedenti conclusione. tertio sumi genus primum. quarto passiones, id est differẽtias proprias. quinto ꝙ in acceptione talium differentiarũ à cõmunioribus procedatur componendo vsq; ad atomas sub illo subalterno. sexto ꝙ assumatur totũ id, in quo conueniunt omnes illarũ specierum diffinitiones, & sic ex illis diffinitionibus erit manifesta diffinitio subalterni. Exemplum aliud adducere non oportet, sed vtere supradicto. Sanctus Tho. autẽ non motus ex illo verbo, cum totum aliquod, &c. quoniam non est opus intelligere, per ly: totum

Auer. c. 18

Albertus

totum vniuersale tale, quod habeat differentias formales, sed sufficit intelligere totũ vniuersale & totũ diffinibile, vt sic & infima & suprema excludant, & similiter non mutatus: ex diuisione statim in atoma facienda, quoniã hoc, vt patebit, alienum ab intento non est. Opinatus est ꝙ Arist. absolute loquatur & non magis de subalterni quod quid est, quã specialissimi. Et sex secundum ipsum obseruanda accipi possunt. primo quòd fiat diuisio subalterni generis. secundo ꝙ tententur diffinitiones specierũ, in quas facta est diuisio. tertio quod accipiatur genus primum. quarto ꝙ propriæ passiones illius quod diffiniendum est aspiciantur secũdum se & earũ causas. quinto quod aspiciendo tales passiones debemus ad primum genus primo recurrere & in eo inuenire causam passionis, & sic sexto descendere obseruatis conditionibus inferius declarandis. Est autem singulorum seruitium id quod nũc dicetur. Diuisio subalterni in atoma extremorũ ex inferiori parte cognitionem parit. tentatio autem ad diffinienda ipsa extrema accepta acceptionis generis primi, quæ tertio loco facienda est, deseruit. Tentare enim diffinire non est diffinire, sed conditiones potius descriptiuas considerare, ex quibus primum genus elicitur: & sic ex vtraq; parte terminis stabilitis, facilior fit venatio mediorum. Intuitus autem passionum differentiarum notitiam facit, quoniam causæ passionum sunt ipsæ formæ, à quibus differentiæ sumuntur. Recurrere vero in consideratione passionum ad commune genus oportet, quoniam vt in quinto capitulo primi libri dictum fuit, sic oportet inuenire subiectum proprium ipsius vniuersalis. Descendere autem postmodum oportet, quoniam vt infra dicetur, nisi sic fieret, saltus in diffinitione accideret, qui vitandus est. Quòd confor mis quoq; sit expositio illa textui, ex ipso textu liquet, & præsertim ex quarto & quinto obseruandis. Expresse siquidem in litera dicitur, quòd oportet passiones considerare per communia prima: & assignatur huius causa, quoniam ea, quæ conueniunt compositis propter simplicia seu atoma ex diffinitionibus compositorum fiunt manifesta, quoniam simplicia illa, quibus per se insunt passiones, principia sunt diffinitionum compositorum. Ex hoc enim clare habetur, quòd quia ipsæ passiones ex diffinitionibus manifestantur à priori, ab eis à posteriori venãdæ sunt diffinitiones, & quòd primo ab atomis inchoandum est, quia principia aliorum sunt &c.

T.c.14. *In eo.cap. Argyropilum vide t.c.19.*

CIRCA tertiam conclusionem aduerte ꝙ(vt ex alia translatione habetur) litera nostra defectiua videt̃, nõ tamẽ variatur sententia, propter quod posuimus probationẽ cõclusionis, vt ex alia trãslatione habetur. Et cõsistit in hoc ꝙ quia diffinitio ex duobus constat, genere. s. proximo, & vltima differentia: & ipsum genus proximũ vnum per se est, ex superiori genere & eius differẽtia constitutum, & iterũ ex illo genere proximo & differẽtia vltima vnum per se fit, species. s. oportet colligentem diffinitionẽ per diuisiones, ordinate incedere à cõmunioribus ad minus cõmunia. Si enim præpostero ordine incedatur, non fiet vnũ per se ex priori & posteriori, sicut ex propria potentia & proprio actu, vt magis ex dicendis apparet &c.

Num transponere nomina in diffinitionibus liceat.

CIrca eandẽ conclusionẽ occurrit dubiũ, quoniã (in secũdo perihermenias) dicitur, ꝙ transposita nomina idẽ significant. Si autẽ idem significatur cũ dicitur, animal mansuetũ, & cũ dicitur mansuetũ animal: quomodo verũ est, ꝙ differt dicere animal mãsuetũ & mãsuetũ animal, opposita ergo videtur docuisse hic & ibi &c. Ad hoc dicit̃, ꝙ q̃a sermones accipiẽdi sunt sc̃dm subiectã materiã, & ibi de enũtiationis vnitate, hic vero de diffinitione sermo est, oportet diuersimode intelligere ea, quæ in his locis dicuntur, Enuntiationem nõ variari ex transpositione nominum ibi docuit, eo quòd aliter sequeretur quòd vnius affirmationis essent duę negationes, & econuerso, vt clare deductũ est illic, diffinitiones vero & viam & vnitatem impediri ex transpositione nominum docet modo, Et in via diuisiua quidẽ quantam differẽtiam faciat trãspositio, manifestum est. Multum enim refert, si animal præpono, & diuido ipsum per domesticum & syluestre, & si ecõuerso, domesticum prępono, & diuido ipsum per animatũ & inanimatũ &c. Transmutatur siquidẽ ex tali transpositione genus in differentiam & econuerso &c. Vnitas autẽ diffinitionis, quòd impediatur ex tali trãspositione, liquet ex eo ꝙ diffinitio debet explanare rem ordine naturæ à prima potentia vsq; ad vltimum actum, ita quòd semper ex priori & posteriori fiat vnum, sicut ex potentia propria & actu proprio: hoc autem si postponenda præponuntur, fieri non potest, quoniam tali transpositione facta, posterius non erit actus & perfectio prioris, sed econuerso. Quia igitur enuntiatio non tot exigit quot diffinitio, ideo transpositio enuntiationi non nocet, sed diffinitioni &c.

Cap. 1. circa finẽ.

S

Ad rationem in oppositum dicitur, quòd licet idem significent est animal mãsuetum, & est mansuetum animal, sicut est homo albus & est albus homo, vt ibi dicitur, & per hoc nõ varicertur enuntiatio transposito nomine, ex hoc tamẽ non sequitur, ergo non differt in diffinitione, quid prius & quid post ponatur, quoniã diffinitio nõ solùm exigit significata nominum & eorum vnitatem: sed modum vnitatis. f. quòd ex eis secundum naturæ ordinem fiat vnum per se, quod transpositio nominum violat, & similiter ex identitate significati non sequitur, quòd via diuisiua indifferenter posſit transponere: quoniam oportet diuisum præponere & diuidentia sequi, & non indifferenter, hoc aut illud diuisiuum, & econuerso &c.

Opposita oportet immediata esse. CIRCA responsionem datã in textu cuidam tacitæ quæstioni ante sextam cõclusionem immediatæ aduertẽdum est, quòd opposita esse immediata, seu qbus nihil interest, est intelligendũ non solùm de immediatione inter se, sed etiam de immediatione inter ipsa & diuisum: oportet siquidẽ opposita, in quæ fit diuisio, & esse immediata inter se, ita ꝙ nihil inter ea cadat mediũ: aliter diuisum nõ necessario euacuaretur per talia opposita, vt patet in diuisione coloris per album & nigrum: in tali nanq; diuisione non est necesse totum diuisum euacuari &c. Oportet quoq; talia opposita immediate contineri sub diuiso, aliter idẽ accideret inconueniens, vt patet si diuideretur quantitas in parẽ & imparem, est ergo sensus, quòd quando fit diuisio alicuius in opposita, quibus nihil interest, tam inter se, q̃ inter se & diuisum non est opus petere quòd totum diuisum euacuetur, quoniam hoc est necessarium, & hoc ostendit probatio sequens, cum dicit, quoniam talis diuisio fit per illius diuisi differentias, & non per differentias alicuius inferioris &c. Nec obstat si ex hoc sequatur ꝙ nullius generis habentis species plures duabus diuisio per veras differentias & proprias est sufficiens si fiat bimembris. Fatẽdum est enim, quòd talis diuisio bimembris est insufficiẽs simpliciter & formaliter, potest tamẽ esse aliquando sufficiẽs si fiat diuisio per veras differẽtias extremas, quoniã habẽdo extremas quodammodo habentur mediæ: quoniã mediæ differẽtiæ ex extremis constant, vt dicitur in 10. metaphysicæ, & vniuersaliter principiis habitis principiata quodammodo habentur. *T.c.23.*

Annot. CIRCA sextam conclusionem nihil notandum occurrit, nisi ꝙ Arist. vocat genus & differentiam prędicata in eo quod quid

quid est, nõ ꝙ opinetur differentiã prędicari in quid, sed quoniam ingreditur, & est pars intrinseca ipsius quod quid est, & subdit ꝙ per problema de genere vtrunq; manifestũ fiet, quoniam problema de differentia non ponit in numerum cũ problemate de genere, vt in topicis manifestandum est &c.

Num facilius sit definire singulare quàm vniuersale.

Circa septimam conclusionem occurrit vnum dubiũ, quoniam ibi dicitur ꝙ facilius est singulare diffinire q̃ vniuersale, & ideo oportet ex singularibus in vniuersalia ascẽdere, videt enim hoc esse cõtrarium & veritati, & ipsi Arist. & S. Tho. Veritati quidẽ, qm̃ impossibile est diffinire singulare. i. minus vniuersale, nõ prędiffinito magis vniuersali, qm̃ minus vniuersale actu & intellectu includit vniuersalius: si autẽ hoc est impossibile, quomodo potest verificari ꝙ sit facilius? Ipsi Arist. verò. qm̃ in procemio physicorũ expresse dicit, ꝙ ex vniuersalioribus tãquã ex notiorib⁹ nobis, in minus vniuersalia procedẽdum est. S. Tho. autem qm̃ in procemio metaphysicæ dicit, ꝙ magis vniuersalis sunt magis nota & faciliora secundum simplicem apprehensionem: constat enim quòd simplex apprehensio diffinitiuã cognitionẽ importat &c. Ad hoc dicitur ꝙ secundũ duplicẽ ordinẽ intellectualis cognitionis. s. secundũ se, & quo ad nos, dupliciter loqui possumus de ordine procedẽdi. si loquamur secundũ ordinẽ naturę & doctrinæ secundũ se, sic oportet ab vniuersalioribus inchoare, vt prima obiectio cõcludit, & Arist. in autoritate adducta dicit: si autem sermo sit secundũ ordinẽ nostræ inuestigationis, sic oportet à minus vniuersalibus ascẽdere ad magis vniuersalia, qm̃ vnitas minus vniuersaliũ (vt in litera dicitur) facilius inuenitur, dum nõ oportet per tot vagari, & vnius ęquiuocationis interueuit &c. Vnde primus ordo ex difficilioribus procedit, propter quod liber physicorũ, qui primus est in philosophia naturali, valde difficile intelligitur, & longe difficilius inuentus fuit &c. Ordo autem secũdus ex facilioribus procedit, & eum hic tradit Arist. primi tamẽ nõ oblitus. Duos enim modos venandi quod quid est docuit: primus quorũ secundũ ordinẽ naturæ procedit à superioribus diuidens, & nihil vsq; ad atoma prętermittẽs: secundus autẽ à nobis incipit, & à posterioribus in priora procedit ex minus cõmunibus magis cõmunia quęrens. vnde fit vt ille doctrinali processui magis seruiat, hic inuestigatiuo. Ad id ergo, quod obiicitur de impossibilitate di-

primo topicorum. *Cap. 3.* *T. c. 4.* *Lec. 2. in medio.* *Cap. 21. circa me.*

citur, q (ſicut in primo dictũm fuit) cõparatio inter vniuerſale & minus vniuerſale nõ eſt accipienda inter ea, vt vnũ clauditur in reliquo, quoniã eſſet fatua talis cõparatio, ſed diſtincta ſunt formaliter inter ſe. Vnde cum hic fiat cõparatio inter ea ſecundũ fa[illegible]itatem diffiniẽdi, non dicitur facilius eſt diffinire minus cõmune, q̃ magis cõmune, accipiendo minus commune vt includit in ſe cõmuni⁹ & aliquid plus; ſed dicit quòd facilius eſt diffinire minus cõmune formaliter ſumptum &c. Et hoc eſt verum, vt probatum fuit. Et ſi inſtetur contra hoc, quia in minus cõmuni etiam formaliter ſumpto includitur communius, quoniã inferius nõ abſtrahit à ſuperiori: homo enim non poteſt intelligi ſine animali. Reſpondetur q quia minus cõmune formaliter ſumptum hoc in loco nihil aliud vocatur niſi ipſum inferius ſecundũ ſuum differentialẽ conceptum, ſecundũ quem conſtat quòd non includit formaliter ſuperius: ideo falſum eſt in propoſito quod aſſumitur in ſtando. Poteſt quoq; diſtinguẽdo dici, q inferius poteſt dupliciter ſumi formaliter: vno modo ſecũdum totũ id, quod formaliter eſt, & ſic includit ſuperius formaliter, qm̃ quod qd eſt ſuperioris eſt quod quid eſt inferioris, licet non conuertibiliter, vt in cap. 3. huius ſecũdi dictum eſt, & ſic modo non accipitur inferius formaliter. Alio modo ſecũdũ id quo formaliter cõſtituitur, & diſtinguit etiã à ſuperiori, & ſic nõ includit ſuperi⁹, qm̃ ſic accipit ſecundũ differẽtialẽ conceptũ, q expers eſt generis formaliter, vt in quarto topicorũ dicit, & hoc modo loquimur hic de minus cõmuni, vt ex textu conuincit. Tum qm̃ cõparationẽ Ariſt. facit inter vniuerſale, & minus vniuerſale: cõparatio aũt ſecũdũ ea in qbus diſtinguunt intelligẽda eſt. Tũ quoniam id vnũ, in quo cõmunicant ſingularia, diffinitionẽ dicit eſſe, cõſtat autẽ q ex ꝓceſſu ex ſingularibus, ſeu minus cõmunibus, puta huiuſmodi & illiuſmodi magnanimis, ſi veniat in vnũ in omnibus magnanimis, illud vnũ nihil aliud eſt q̃ propria differẽtia magnanimitatis, ſiue aliqd circunloquẽs illam differentiã, & tunc ſiſtit proceſſus, quoniã tunc dicit Ariſt. haberi rationẽ. Clarum eſt autẽ q genera magnanimitatis adhuc inueſtiganda remanent, & magna eſt difficultas ad venãda illa, quoniã vniuerſaliora ſunt, vt in textu dicitur &c. Ad id quod inducitur ex primo phyſi. dicitur quòd Ariſt. loquitur ibi de proceſſu doctrinali ſecũdum ſe, hic autem quo ad nos. Ad vltimum quod ex S. Tho. adducitur dicitur, q per ſimplicem

Cap. 3. *Cap. 3.* *T.c. 4.*

tem apprehensionem intelligitur apprehensio terminorum, & non apprehensio quidditatiua perfecte, vt ibidem declarabitur. Quoniam verba illa non facile omnibus patent &c.

CIRCA determinationẽ factam in hoc capitulo occurrit dubium, quoniam in procemio de anima ab Auerroi Alberto & S. Tho. attribuitur Arist. quòd via venandi quod quid est, sit via compositiua. Platoni autẽ via diuisiua, Hippocrati vero via demonstratiua. In hoc autem capitulo vbi determinatur difficultas hæc, non apparet Aristotelem ponere viã compositiuam venantem quod quid est, nec apparet quòd reprehendat viam diuisiuam, sed potius quòd ipsam magnificet & amplectetur. Quomodo ergo hæc simul stant &c.

auer. c. 5. S. Tho. Lec. 1.

Ad hoc dicitur secundum Auerroim ꝙ via posita in secunda conclusione & ab ipso exposita est via compositiua. Accipiuntur siquidem quatuor viæ ex hoc capitulo ducentes ad quod quid est. prima ponitur in prima conclusione. secunda in secunda. tertia à tertia vsq; ad sextam inclusiue. quarta in septima. & prima quidem subiecti quod quid est venatur. secunda autem speciei subalternę. tertia simpliciter ipsum quod quid est, quarta passionis. Sed si hæc vera sunt, quomodo secunda via est via compositiua per quam Arist. differt à cæteris? illa namq; methodus non ducit secundũ eos nisi ad speciem subalternam, & sufficiens est secundũ Auerroim &c. Aliter ergo dicitur ꝙ vltima via est, quam Arist. docuit, ꝙ hæc compositiua & adunatiua est, quoniã à multitudine inchoat & adunando ascendit. Sed contra hoc est quoniã vltima methodus non est methodus simpliciter, sed quo ad nos. Quæstio autem de modo venandi quod quid est quæstio est de processu simpliciter. Ideo dicendum mihi videtur quòd via posita in secunda conclusione cum conditionibus suis vsq; ad sextam inclusiue, est via compositiua, quam ponit Aristoteles. Ad cuius euidẽtiam reducenda sunt ad memoriam superius dicta, examinauit superius Aristoteles quãta sit vis demonstratiui processus ad habendum quod quid est, & vt patuit nec totaliter reprobauit, nec totaliter approbauit, & sic opinionem Hippocratis pertransiuimus. Examinauit quoq; quantæ efficaciæ sit processus diuisiuus, & determinauit ꝙ ad syllogizandum inutilis est, & per hoc arbitror eum discussisse Platonis opinionem, saltem secundum sonũ verborum, vt alibi consueuit. Concludit tandem in hoc capitulo quòd congrua via ad venandum quod

Cõ. 18.

T. c. 3.

T. c. 4.

Secũdum. S. Th.

3. Metaphysicæ. Tx. 15.

quid est, processus est diuisiuus, non syllogizando, quia hoc reprehendimus, sed colligendo incipiendo à supremo genere cum cæteris cõditionibus dictis, additis regulis ex problematibus topicis. & hæc est via compositiua. Licet enim diuisiua dicatur, quoniam à diuisione incipit & diuidendo incedat, efficaciam tamen ex compositione sortitur, & non ex vi diuisionis &c. Vnde notanter Arist. statim post secundam conclusionem subiunxit, quod diuisiones vtiles sunt ad colligendum quod quid est, non ad demõstrandum. Et sic posuit opinionem suam non extraneam omnino ab aliis, sed vtentem aliquo modo vtraq; illarum, dum huic viæ, & diuisiones & syllogismi secundum problemata diuersimode seruiunt &c.

De venatione propter quid &c. CAP. II.

AD hoc autem quod habeamus problemata, eligere oportet & decisiones & diuisiones; ita vero eligere supponentem genus commune omniũ, vt si animalia essent, quæ speculata sunt, qualia omni animali insunt: his autem acceptis rursus reliquorum primo, qualia omne sequantur: vt si hoc est auis, qualia omnẽ sequantur auem; & ita semper proxima: planum enim, quod habebimus iam dicere, propter quid insunt consequentia ijs, quæ sunt sub communi, vt propter quid homini aut equo insunt. sit autem animal, in quo A: B *vero consequentia omne animal: in quibus autem* C D E *aliqua animalia: planum igitur propter quid* B *inest ipsi* D. *nanq; per* A: *consimiliter autem & alijs. Et semper in alijs eadem est ratio, nunc quidem igitur secundum tradita communia nomina dicimus. Oportet autem non solùm in his considerare, sed & si aliud quid visum fuerit inexistens commune, excipiẽtem, postea quæ hoc sequitur, & qualia hoc sequuntur, vt cornua habentia habere erinaceum, & non vtrinq; dentata esse: rursus cornua habere, quæ sequitur, planum enim propter quid illis inerit, quod dictum est, propter enim cornua habere inerit. Amplius autem alius modus est secundum proportionale eligere: vnum enim accipere non est idem, quod oportet vocare sepiam, & spinam, & os: erunt autem consequentia & his, tanquam vna quadam natura tali existente. Eadem vero problemata sunt, hæc quidem eo, quòd idem medium habent, vt quoniam omnia contra resistentia. horum autem quædam genere eadem sunt, quæcunq; habent differentias eo quòd aliorum, aut aliter sunt, vt propter quid resonat? aut propter quid apparet? & propter quid iris? omnia enim hæc idem problemata sunt genere, omnia enim sunt refractio, sed specie altera. Aliqua vero eo, quòd mediũ sub altero medio est. differunt problemata, vt propter quid Nilus decrescente mense magis fluit? quoniam*

niam hibernior decrescens est? & propter quid hibernior decrescens est? quoniam Luna deficit, hæc enim ita se habent inter se.

Summa huius capituli hæc est.

AD habendum propter quid, oportet decisiones, diuisionesque eligere, & genus subiectũ cõmune omnium, & qualia insunt omni generi &c. deinde reliquorum primo qualia inhæreant, & sic semper proximo &c. declaratur, quoniam sic manifestum fit propter quid talia inhæreant his, quæ sunt sub illo communi, vt patet in terminis B primo, C D E vltimis, & A medio applicatis ad propria animalis, quædam animalia & animal &c.

Oportet non solùm in his considerare propter quid, sed & si aliud aliquod accipiatur esse commune, & accipere quibus illud inhæreat, & qualia hæc sequantur, declaratur exemplariter ad cornutum esse, sequitur habere duos ventres & carere dentibus superioribus. inuenitur autem in boue, & hirco, declaratur, quoniam sic manifestum fit propter quid illis hæc insunt, puta propter cornua &c. *Regula.*

Oportet aliquando analogum propter quid eligere. probatur à priori, quoniam quædam sunt quæ sequuntur analoga, tanquam si eorum natura vna, vt sepiam, spinam & os, vnum non sunt, & ea quædam sequuntur. *Regula.*

Eadem problemata sunt, quæ idem habent medium, vt puta antiparistasim. *Propositio.*

Horum quædam habent idem medium genere, & differunt specie, vt propter quid echõ, idolum in speculo, & iris &c. propter repercussionem diuersarum specierum. Quædam habẽt medium subalternum, vt propter quid, Nilus magis fluit in fine lunæ, quia vernior est finis. propter quid autem vernior, quia luna deficit &c. *Diuisio.*

Series autem hæc est.

INTENDENS tradere modum inuestigãdi propter quid, duo facit. primo tres regulas dat, quarum prima propter quid vniuocum genus nominatum inuestigatur. secunda vero vniuocum non tamẽ essentiale genus, aut nominatum in propter quid inuenitur. tertia autẽ non semper ad vniuocum propter quid recurrẽdũ fore dicetur. secũdo non esse semper in diuersis diuersum propter quid inquirendũ, sed quãdoq; idẽ, diuersi mode tñ in diuersis docet vnica propositione & diuersione &c.

Ex tertia regula habes scotista, vnde errorem tuum depre-

hendas, dum putas ideo oportere ens & alios terminos metaphisicales esse vniuocos, vt possint de eis & ex eis demonstrationes fieri, aliter anima in æquiuoco constitui. Ecce textus Arist. expresse dicens, quòd analoga media sumenda quandoque sunt, quæ licet vniuoca non sint, sequuntur tamen ea, quędam ac si essent vniuoca, vt patet in spina &c.

De tribus quæstionibus circa propter quid. C A P. X I I.

DE causa vero & cuius causa dubitaret vtiq; aliquis, an quando est causatum & causa est quemadmodum si fluūt folia, aut deficit, & causa fluendi folia, aut deficiendi erit, veluti, si huius est lata folia habere, ipsius vero deficere, est terram in medio esse, si enim non est, alia quędam erit causa ipsorum, siue causa est simul & causatum, vt si in medio terra est, deficit, aut si latifolium est, fluunt folia. Si vero sic simul vtiq; essent, & monstrarentur per se inuicem. sit enim folio fluere, in quo A: latifolium vero in quo B: vitis autem in quo C. si itaq; ipsi B inest A, omne enim latifoliū fluit folio, ipsi vero C inest B: omnis enim vitis est latifolia, ipsi C inest A, & omnis vitis fluit folio, causa vero B medium. sed & quoniam latifolia est vitis, est per folio fluere demonstrare. sit enim D quidem latifolium, E vero folio fluere, vitis autem in quo F: ipsi itaq; F inest E, folio fluit enim omnis vitis, ipsi autem E D, omne enim folio fluens est latifolium, omnis igitur vitis est latifolium: causa autem est folio fluere. Si vero non contingit causas esse sibiinuicem, causa enim prior est eo, cuius est causa, & deficiendi quidem causa est in medio terram esse: quòd autem in medio terra sit, non est causa ipsum deficere: si igitur per causam quidem demonstratio est propter quid, quæ vero non per causam ipsius quod, quòd quidē terra quidem in medio est, nouit, propter quid autem non: quoniā ipsum deficere non est causa, quòd sit in medio, sed hoc ipsius deficere, manifestum est: in ratione nanq; ipsius deficere inest esse in medio: quare planum quòd per hoc, illud cognoscitur, sed nō hoc per illud. An cōtingit vnius plures esse causas: si enim est idē de pluribus primū prædicari: sit A ipsi B primo inexistēs, & ipsi C alij primo, & hæc ipsis D E inerit: igitur A ipsis D E, causa vero est ipsi quidē D B, ipsi vero E C: quare causa quidē existente, necesse est rem esse, re autē existēte, non necesse est omne esse, quodcunq; sit causa, sed causa quidē, non tamen omnis. Aut si semper vniuersale problema est, & causa totum quiddā, & cuius causa vniuersale, vt folio fluere toto aliquo determinato, licet species ipsius sint, & his vniuersaliter, aut plantis, aut his plantis: quare & medium æquale oportet esse in his, & cuius causa, & conuerti: vt propter quid arbores folio fluunt, si itaq; propter congelationem humidi, & si folio fluit arbor,

oportet

oportet esse congelationem, & si congelatio inest non cuicunq;, sed arbori, est folio fluere. Vtrum autem contingit non eãdem causam esse eiusdem omnibus, sed alteram, aut non? an si quidem per se demonstretur, & non per signum, aut accidens? non potest fieri: nanq; ratio extremi medium est, si vero non ita, contingit. Est autem & cuius causa, & cui considerare, secundum accidens, non tamen videntur problemata esse. si vero non similiter habebunt medium, siquidem sunt æquiuoca, æquiuocum medium est: si vero vt in genere, similiter habebũt, vt propter quid & permutatim proportionales? alia enim causa est in lineis, & numeris, & eadem vtiq;, inquantum quidem lineæ, alia, inquantum vero habens augmentum tale, eadem, ita & in omnibus: huius autem similiter esse colorem colori, & figuram figuræ, aliam alij; æquiuocum enim est simile in his: hic quidem fortasse proportionabiliter habere latera, & æquales angulos, in coloribus vero sensum vnum esse, aut aliud aliquid tale: quæ vero secundum analogiam, eadem & medium habebunt, secundum analogiam. Se habet autem sic, consequi, causa sibiinuicem, & cuius causa, & cui causa: singulum quidem accipienti, cuius causa in plus est, vt extrinsecos æquales esse quatuor in plus est, quàm triangulum, aut quadrangulum, omnibus vero æqualiter: quæcunq; enim quatuor rectis æquales esse extrinsecos, & medium similiter: est autem medium ratio primi extremi: quocirca omnes scientiæ per definitionem fiunt, vt folio fluere simul sequitur vitem & excedit, & ficum & excedit, sed non omnes, sed æquale est: si igitur acceperis primum medium, ratio folio fluẽdi est: erit enim primum quidem in altera medium, quoniam talia omnia sunt postea huius medium; quoniam succus congelatur, aut aliud aliquid tale. quid autem est folio fluere, cõgelari succum in contractu seminis? In figuris vero ita aßignabit, quærentibus affectionem causæ & cuius causa. sit A inexistens B omni: B vero vnicuiq; eorum, quæ D, in plus autem: B vtiq; vniuersale esset ijs, quæ sunt D, hoc enim dico vniuersale, quod non conuertitur: primum vero vniuersale, cum quo vnum quodq; quidem non conuertitur, omnia autem conuertuntur & non excedunt: ipsis itaq; D causa est ipsius A ipsum B. oportet igitur A in plus quàm B extendi: si vero non, quid magis causa erit hoc illius? si itaq; omnibus E inest ipsum A, erũt aliquid illa vnum omnia aliud à B: si enim non, quomodo erit dicere, quòd cui inest E, ipsum A omni inest: cui vero A, non omni ipsum E? propter quid enim non erit aliqua causa, vt insit omnibus D? sed nunquid & quæ sunt E, erunt aliquid vnum? Considerare oportet hoc, & sit C: cõtingit itaq; eiusdem plures causas esse, sed non ijsdem specie. vt quòd longæua sint, quadrupeda quidẽ, eo quia non habent bilem, volatilia vero eo quòd sicca sunt,

aut alterum quid. Si vero ad indiuiduum non ſtatim veniunt, non ſolum vnum eſt medium, ſed & plura, & cauſæ plures: vtrum vero cauſa mediorum, quod ad vniuerſale primum, aut quod ad ſingulare, ſingularibus planum itaq; ea eſſe quæ proxima ſunt vnicuiq;, cui ſunt cauſa: primum enim ſub vniuerſali eſſe; hæc eſt cauſa, vt ipſi D ineſſe ipſum C: ipſum A ineſſe, eſt cauſa: ipſi igitur D ipſum C, cauſa ipſius eſt A, ipſi vero C ipſum B, huic autē idem. De ſyllogiſmo igitur ac demonſtratione, & quid vtrunque eſt, & quomodo fit, manifeſtum eſt: ſimul vero & de ſcientia demonſtratiua, idem enim eſt.

Summa huius capituli hæc eſt.

Prima quæstio. NVnquid cum eſt cauſatum, & cauſa eſt, vt ſi folia fluāt ſit habere lata folia. & ſi luna deficit, ſit interpoſitio terræ.

Concluſio pro parte. Cauſa & cauſatū ſimul ſunt. probatur dupliciter. Primo qā ſi cauſa aſſumpta non ſequit̄ ad effectū, oportet illius cauſati eſſe aliquā aliā cauſam, ſiue cauſa & cauſatū ſint ſimul, vt eclipſis, & interpoſitio, ſiue nō, vt lata folia & fluere. Si autē ſic eſt, ſimul vtiq; erunt. Secūdo, quia demōſtrāt ſe inuicē, vt patet in terminis A primo, C tertio, & B medio applicatis ad fluxū foliorum, vitē, & latum foliū, ꝙ cauſa demōſtrat effectum. & in terminis D primo, Z tertio: & E medio applicatis, ad latum folium, vitem, & fluxum folij, quòd effectus demōſtret cauſam.

Differentia. Demonſtrationum dictarū altera eſt per cauſam & propter quid, altera autē per non cauſam, & quia ꝓbatur à priori, qm̄ non cōtingit illa duo media eſſe ad inuicē cauſas, quoniā cauſa prior eſt eo cuius eſt cauſa, & alterū eorū eſt alterius cauſa, quoniā in diffinitione illius cadit. Declarat exēplariter in eclipſi lunæ & interpoſitione terræ.

Concluſiones reſponſiuæ conditionaliter quæſtioni. Si cōtingit vnius plures cauſas eſſe, ad cauſam neceſſario ſequit̄ effectus, ex effectu autem non cōcluditur cauſa certa, ſed cauſa hæc, vel illa &c. Declaratur antecedens. Si contingat idem de pluribus primus prædicari, vt A de B & C primis ſubiectis: & D ſub B, & E ſub C liquet ſiquidem tunc, quòd B & C ſunt duæ cauſæ: quare A inſit vltimis, ſcilicet D & E. Si autem ſemper vniuerſale propoſitū eſt, & cauſa totum quoddam eſt, & effectus vniuerſaliter ſumitur, neceſſe eſt medium effectum æqualia eſſe & conuerti. declaratur exemplariter in fluxu folij vt effectu, & denſitate in arbore. vt cauſa vniuerſali, & tali planta, vt ſubiecto &c.

Prima quæſtio. Vtrum autem contingat eiuſdem effectus non eandē cauſam in omnibus, ſed diuerſis eſſe, aut non.

Cōcluſiōes Quando demonſtratur per ſe, non contingit eiuſdem eſſe

diuerſas

diuersas causas in omnibus. probatur à priori, quoniam ratio vltimi est medium.

responsiua secūda quæstioni.

Quando demonstratur secundum signū, aut accidens, contingit eiusdem esse diuersas causas, &c.

Declaratio secundæ conclusionis.

Contingit causam & effectum, in quo secundum accidens considerare, non tamē videntur proposita esse, vel imo videntur problemata esse, &c.

Si nihil interuenit per accidens, similiter se habebit mediū cum eo cuius est medium, ita q; æquiuoci æquiuocum, & generici genericū, & analogi analogum medium erit. Declaratur exemplariter, & primo quo ad generica, in cōmutata proportione & lineis & numeris, &c. secundo quo ad æquiuoca in similitudine inter figuras inter se, & colores inter se.

Declaratio prima.

Causa, & effectus, & subiectum ita se habent secūdum consequentiam, quod particulariter acceptis subiecto & causa in plus est effectus quàm subiectū & causa, &c. vniuersaliter autem sumptis, omnia æqualia sunt. Declaratur primo in habere angulos extrinsecos æquales quatuor rectis, vt effectu: & triangulo & quadrangulo, vt particularibus subiectis & omnibus talibus vniuersali subiecto & medio seu causa vniuersali: & quo ad causam probatur, quoniam medium est ratio primi termini, ex quo omnes scientiæ sūnt per diffinitiones, &c. declaratur iterum in naturalibus in fluxu folij, vt effectu ficus & vitis. vt particularibus subiectis omnibus talibus, vt vniuersali subiecto & ratione primi termini, vt vniuersali medio, per quod inest omnibus, puta seminis succi densatione in contactu, &c. tertio declaratur primum ordinando formam syllogisticam assumpto effectu communi, & causis, specialibus, & subiectis particularibus illum effectum particularibus diuersis inter se propter illas speciales causas, in terminis generalibus A effectu: B causa speciali, & D subiecto particulari, & ex alia parte C altera causa speciali. & E subiecto altero particulari applicatis ad naturalia, scilicet longam vitam respectu modicæ choleræ & quadrupedum, ex alia parte respectu siccitatis, & volatilium.

Conclusio responsiua primæ quæstioni.

Contingit igitur plures causas esse eiusdem, sed non eiusdem speciei.

Tertia conclusio pro secūda quæstione.

Si non statim in atomum venitur, sed plura media & causæ occurrunt eiusdem, qualis est causa mediorū proxima vniuersali, aut proxima singulari.

Tertia quæstio conclusionis responsiua.

Magis proxima vnicuique causa sumenda est. probatur à priori, quoniam hæc est primo causa, quod illud sit sub vniuersali, &c. declaratur in terminis A primo, B secūdo, C tertio, D quarto. inchoando enim ab vltimo, &c. & gradatim ascendendo, semper causa proxima prænuenitur vsq; ad atomum, seu immediatum, &c.

Series autem hæc est.

INTENDENS terminare tractatū de ipso propter quid, Tria facit secundum tres quæstiones, quas mouet & determinat. sed quoniam prima & secunda se intrinsecant, attendendum est, ꝙ sic procedit, mota prima quæstione. duas rationes adducit ad partem affirmatiuam, & differentiam subdit inter assumptos processus in secunda ratione, vel in ident redit, inter consequentias determinatas. Deinde sub disiunctione duabus cōclusionibus respondendo quæstioni motæ eius categoricam solutionē ex alia quæstione dependere ex ipsis conclusionibus ostendit. Sicq; ad secundam quæstionem properat, & motæ statim duabus cōclusionibus respondet, subdens declarationes earū præpostero ordine. & sic reuertitur ad primam quæstionē. & vnica illi conclusione, plures partes habente satisfacit, multipliciter declarādo eam, &c. Et tandem tertiam conclusionem correlarie deductam responsioni ad secundam quæstionem addit, &c. postremo tertiam mouet quæstionem, & illi statim satisfacit vnica conclusione, &cq& epilogat, &c.

Ad effectum causa quomodo semper sequitur. CIRCA primam rationem aduerte, quod textus sententiam, quam in summa posuimus, expresse habet & valde conformis est titulo quæstionis: propter quod alietas forte translationis causa fuit ꝙ expositoribus conformis non sit. Differt siquidem ratio posita ab interpretatione aliorū in hoc, ꝙ nos assumpsimus cōsequentiam primā absq; probatione, eo quod verba illa, scilicet causa & causatū sint simul vt ad explanandum consequentiam ꝙ vniuersaliter sermo sit inducuntur, ab aliis autē ad probandum consequentiam inducūtur. Consentaneum autē nostrā interpretationē quæstioni esse duximus. Tum quia textus noster & Boëtij expresse ita habet, siue causa sit simul & causatū, vt si in medio est terra, deficit, aut si latum folium est, folia fluūt. ex quibus verbis patet, ꝙ dicit, siue causa & causatū simul sint, vt interpositio & defectus, siue non, vt latum folium, & fluxus. Tum quoniā sic intellecta vt exposuimus nos, titu. quæstionis ab ipsomet Arist. explanatus inuenitur.

tur, & dubium quod posteriores inuasit: an, s.cum hic quæritur, si est causatũ, sit causa, intelligatur de simultate temporis, an de simultate cõsecutionis ab ipso Arist. solutum accipitur in illis verbis. Perspicuũ siquidem fit, ꝙ de simultate consecutionis quæstio est ex eo quod dicitur, ꝙ siue causa & causatum simul sint vt interpositio, &c. siue non, vt latũ folium, &c. consistit igitur vis primæ rationis in hoc quod si ad B effectũ non sequitur A causa, siue simul tẽpore siue prius, oportet ipsius B alterã esse causam quàm A. & hæc consequentia est manifesta ex eo ꝙ nullus effectus est, ad quẽ non sequatur causa aliqua, &c. & si sic est, s. ꝙ sit altera causa, erunt vtiq; simul effectus & causa, licet non recte sequatur, erũt vtiq; simul effectus & causa hæc. nec inconuenit nihil plus cõcludi per hanc rationem, quoniã inuestigando proceditur paulatim ad veritatẽ à communioribus, & c. ad specialia. quo sequens ratio ducit &c. vel. Si autem sic est, s. ꝙ illa assumpta est vera, seu sola causa simul vtiq; erunt effectus, & causa hæc. Nec putet aliquis hæc dicta esse vt non imitetur S.Tho. expositionẽ. sed quoniam textum eius non habeo, & nostrũ in hac parte forte meliorem saluare volumus, ab ipsius sententia non discrepantes, quoniã talem esse quæstionis titulum, ipse expresse dicit, explicãs quod Aristoteles tacuit, scilicet quod de mutua consecutione quæstio agitur: an, scilicet ad effectũ causa, & econuerso sequatur, &c.

Circa responsiuas conclusiones aduertenda sunt tria. Primum est quod Arist. secũdum veritatẽ disiunctiue eas format vt patet per præpositã cuilibet earum notam disiunctionis aut; sed quoniã veritas illius disiunctiuæ vsq; ad sequentẽ quæstionẽ pendet, & ab Arist. prima pars ex quadam conditionali declaratur, & secũdum veritatẽ conditionalibus quas nos formauimus æquiualet; ideo ad faciliorẽ perceptionẽ conditionales fecimus. nec propter hoc S.Tho. aduersamur dicenti Arist. determinare quæstionem his conclusionibus. Ipse enim ideo hoc dixit, quoniã vt ex dicendis patebit, vtraq; disiunctiuæ pars vera est, & ipsa decisio est quæstionis. nos autem decisam quæstionẽ non esse dicimus, quoniã veritas disiunctiuę ex sequenti depẽdet quæstione, &c. Secũdum est, ꝙ conditionalis illa, s. si contingit idem de pluribus primis prædicari, assũpta ad declarationem primæ cõclusionis potest dupliciter intelligi. Vno modo de prædicatione per se in secũdo modo perseitatis, & sic illius categorica est impossibilis, quoniã quælibet

bet passio habet vnum tantum primo subiectū quod ponitur in eius diffinitione, cōditionalis tamen ipsa est vera, vt patet. Alio modo intelligi potest de prædicatione essētiali in primo modo, & sic non solum conditionalis, sed categorica illa vera est animal enim & similiter omne genus, de pluribus prædicatur immediate, &c. Multū autem interest quo istorū modorum accipiant verba Arist. quoniā, vt ex sequentibus apparet, ipse intendit per primā cōclusionem peruenire ad hanc decisionem, ꝙ quia contingit vnius effectus esse plures causas partiales, seu speciales, ideo cum de illis sermo est, dicitur ꝙ ad causam sequitur effectus, & ad effectū non sequitur causa determinata, &c. huic autē intentioni prima expositio exēplariter deseruit, & non assertiue, quoniam falsum assumit, &c. secunda verò expositio assertiue opitulatur, quoniam inter media genera seu differentiæ sunt causæ seu rationes, quod superius inferioribus insit, & quodlibet eorū infert ipsum genus, ad ipsum autem nullum eorum determinate sequitur, sed interminate hoc vel illud, &c. Tertium aduertendū est, quod vt membra istius disiunctiuæ seu conditionalis responsionis, ex opposito distincta, & euacuantia quæsitum accipiamus ly vniuersale propositū, in secunda conclusione positum pro conclusione seu problemate quæsito exponi potest, & non de quacunq; vniuersalitate, sed ea, secūdum quam demonstratio vniuersalis differt à particulari (vt in primo lib. dictum est) ita ꝙ mēbra diuisionis sunt, quod quæsita aut sunt particularia, aut vniuersalia, & sub aliis verbis, aut habent plures causas, aut vnam, & sic exponendo totum residuum cōclusionis declaratio & dearticulatio est antedicti. Potest quoq; exponi pro subiecto ipsius quæsiti & vniuersalitate eadem, & sic non expositiue reliqua addita sunt, sed vt omnia enumerarentur, subiectum, scilicet causa, & effectus, quæ ad demonstrationem concurrunt, & vniuersalia proponerentur, habenturq́; nihilominus membra diffinitionis opposita, vt prius &c.

c.31. circa t.c.29

Quandò demonstratur accidens, eiusdē plures esse causas contingit.

Circa secundæ quæstionis titulum dubitatur, quid intelligat Arist. nomine causæ: an, scilicet causam in essendo, an cōmuniter causam siue in essendo, siue in inferēdo. Est autem ratio dubitandi hincinde ex multis. Considerantibus enim diuisionem factā in textu respondendo huic quæstioni, apparet causam cōmuniter sumi, quia distinguitur in causa in per se,

& sec

& secundum signũ seu accidens.constat autẽ quod signũ causa non est nisi illatiua. Amplius dum in textu ordinaт in figuris consecutio causæ & effectus expresse dicitur, ꝙ si medium & primũ essent cõuertibilia,non esset maior ratio,quare mediũ esset causa primi magis quã econuerso: ex quo euidenter apparet, ꝙ de causa illatiua sermo est: de tali nanq; verificatur, ꝙ duorum conuertibiliũ, neutrũ magis altero causa est,& de causa in essendo falsum est,quoniã subiectũ est causa suæ passionis,& non econuerso &c. Amplius de causa in essendo (in primo lib.) dictum est, ꝙ augentur demonstrationes non per media:vt quid ergo iterum de hoc dubitãdum est? Intuentibus autem tractatus rationẽ, quod de causa in essendo sermo tantum sit videtur: tum quoniã intentio præsentis negotij est de ipso propter quid, & in litera expresse excluditur ab ordine demonstrationũ propter quid demonstratio ab effectu etiã conuertibili,vt patet. Tum quoniã hæc quæstio ad perfectionem primæ quæstionis introducta est,vt expresse ex textus serie liquet,adeo vt negare hoc sit proteruire.constat autẽ quod prima quæstio de causa in essendo loquebatur, & non cõmuniter. Tum quoniam in toto processu huius capituli & dubitando,& respondendo,& exempla ponẽdo,de causa in essendo sermo est,Tum quoniam quæstio de causa illatiua non est posterioristica,sed prioristica vbi & determinata est quæstio illa determinando conuersionẽ conclusionis ad præmissas.& Aristoteles expresse superius confessus est se circularem syllogismum determinasse in anterioribus, primo lib. priorũ, vt dicit idem Albert. &c. Ad hoc dubium dicitur quod quæstio est de causa in essendo, nec oportet aliter probare, quàm per rationes vltimo adductas. sunt enim efficaces, & rationibus alterius partis facile est respondere. Ad primã nanq; dicitur quod per ly signũ aut accidens, non intellexit effectũ, sed causam specialem,vt nunc dicetur. Ad secundam dicitur,ꝙ verum est illa verba oportere intelligi de causa in inferẽdo, sed non tantum.arguit enim ibi à posteriori, vt ibi declarabitur.

T.c.29

Ad tertiam dicitur quod in primo libro determinatum est, quod vnius vna est causa potissima,& nõ simpliciter ꝙ vnius vna sit causa in essendo.agebaт enim tunc de demonstratione secundum eius summũ &c.Nunc propter quid declaratur cõmuniter & in demonstratione vniuersali, & particulari,&c.

CIRCA eiusdem quæstionis titulum, aduertendum est, quod

quod adhuc potest accipi secūdum duos sensus. Primus sensus est, vt inquiratur hoc in loco, de causæ vnitate & pluralitate simpliciter respectu eiusdem effectus, propter demonstrationem tamē,&c. ita quod quæstio sit an contingat eiusdem effectus esse causas plures, an vnam tantū.& hic sensus est alienus à præsenti intentione, licet à cursim studentibus approbetur, propter abbreuiata verba Arist. in respōsione,& expositorum vnitatem & pluralitatē causarum hic sonantia. Alius sensus est, vt inquiratur de vnius & eiusdem effectus causæ vnitate & pluralitate non simpliciter, sed in omnibus, in quibus inuenitur ille effectus, ita quod non est quæstio, an vnius effectus sint plures causæ, vel vna tantum, sed an vnus & idem effectus in omnibus, in quibus inuenitur causetur ab eadem causa, siue vna, siue plures causæ ad eundem effectum concurrant, an non ab eadem, sed diuersis. & est sermo non de identitate & diuersitate numerali, sed formali &c. Quanta vero sit inter hos sensus differentia, exemplariter manifestatur. Iuxta primum esset quæstio, an vnius effectus, puta domus, sint causæ plures, an vna tantum &c.& tali quæstioni diceretur quod eiusdem effectus sunt plures causæ per se in naturalibus, quia materialis & finalis & formalis &c. Iuxta secundum vero sensum est quæstio, an talis effectus vnus, puta domus; vbicunque inuenitur, proueniat ab eisdem causis, an à diuersis. puta an domus vbique habeat pro causa materiali lapides, cęmentum &c. pro formali quadraturam, pro efficiente artem, pro finali habitationem, an non, sed alicubi domus habeat aliud efficiens, puta naturam, vel aliam materiam, puta ferrum &c. Et similiter in simplicibus, an habere tres angulos æquales &c. Conueniat omnibus per vnammet causam, an diuersis per diuersas &c. Et hic sensus est intentus ab Aristotele, qui breuiter ex multis declaratur, ne alicui videatur nouus, & insipienter veritatem refutet. primo hoc patet ex verbis Aristotelis in titulo quæstionis, ait enim vtrum autem contingat non eandem causam eiusdem in omnibus, sed alteram, aut non: vbi ex ly in omnibus,& ly eandem,& ly alteram, liquet quod dicimus, vt cuilibet exercitato facile est deducere.

Secundo ex eo quòd secundum hunc sensum intenta veritas de consecutione causæ & effectus inter se habetur,& totus processus Aristotelis clarus valde est. Iuxta primum autem, processus insufficiēs & scrupulosus inuenitur,& extorquenda veritas

veritas magis quàm elicienda ex eo esset. Tertio quoniã expresse Aristoteles in tertia cõclusione determinat concludẽdo ex antedictis ad hanc quæstionẽ, ꝙ licet vnius effectus contingat esse plures causas, non tamen hoc contingit si effectus ille est vnus secundũ speciem, quę cõclusio esset manifeste falsa, si de vnitate & pluralitate causarum absolute loqueretur, quoniam specierum naturaliũ sunt multæ causæ per se, & est manifeste vera loquendo de vnitate & pluralitate in omnibus: quoniam sicut effectus est indiuisibilis secundũ speciem, ita & causæ atomæ sunt, & consequenter in omnibus eędem &c. Est autẽ valde notandus sensus iste, & præ oculis semper habẽdus in hoc capitulo, quoniã oportet omnia intelligere conformiter ad quæsitum. Et apparebunt impertinentes quæstiones de vnitate & pluralitate causæ hic agitatæ &c.

De variis demonstrationum generibus per causas procedentibus.

Circa cõclusiones responsiuas huic quæstioni, notãda sunt quatuor. Primum est quòd Arist. non distinxit causam in per se, & per accidẽs &c. Sed diuisit demonstrationẽ, in demonstrationem per se, & demonstrationem secundum signum, aut accidens, vt patet in litera, quid autẽ intelligat per talis diuisionis membra ipsemet declarat in sequentibus duabus propositionibus. Demõstrationem per se vocat, quãdo proprium de suo adæquato subiecto, per propriam causam demonstratur & merito, quoniam tunc saluantur in demonstratione omnes modi prædicationis per se perfectæ. Demõstrationem verò secundũ accidens vocat, quãdo aliquid prędictorũ trium deficit, vt si causa inadæquata, vel subiectum inadæquatum, vel passio inadæquata sumatur, hoc enim intẽdit in illis verbis, contingit causam, & cuius est causa, & in quo secundum accidẽs considerare. Vocatur autẽ merito demonstratio secundum accidens talis demonstratio, eo ꝙ est secundum aliud & non per se in primo gradu perseitatũ, quotiescunq; enim subiectum inadæquatum sumitur perseitas secundi modi nõ nisi per aliud saluatur, & similiter de passione & causa inadæquatis dicendũ est, vt ex dictis in primo libro & exemplis hic positis ab Aristotele & S. Tho. patet, vocatur quoq; prædicta demonstratio secundum signum, non propterea quòd per effectum demonstret causam, quoniam vt dictum est, pręsens sermo est de causa in essendo, sed quia inadæquatione supradicta interueniente, non complete cognoscitur passio in proprio

Tx.14.

ſubiecto, quod demonſtratio quęrit, ſed ſignum eius habetur: ſciendo enim volatilia longę vitæ eſſe ſignum ducens ad notitiam ampliorē diuturnę vitæ accipimus: ſiue propria cauſa aſſumatur pro medio, quoniā propriū ſubiectū ex tali proceſſu non ſcitur, ſed ſignū eius, inferius. ſ. &c. Siue per ſpecialem cauſam ſciatur, quoniā tūc non per cauſam propriam, ſed per ſignū cauſæ propriæ ſcitur paſsio &c. Eadem ergo demonſtratio vocatur ſecundū ſignum, aut accidens diuerſis rationibus, & ſic diuiſio Ariſt. bimembris ſecundū rē eſt, trimēbris autem attentis diuerſis rationibus vnius mēbri &c. Nec demonſtrationem ex his quæ ſunt per accidens poſuit, nec nouam diuiſionem demonſtrationis induxit, ac ſi inſufficienter in primo libro demonſtratio diuiſa fuiſſet: patet enim ex dictis ꝙ diuiſio iſta reducitur ad illā qua diſtincta eſt demōſtratio in vniuerſalē & particularē. Secundū notandū eſt, ꝙ licet quęſtio ſit de cauſa & cauſato, demonſtrationē tamē diſtinguere placuit Ariſtoteli, eo quia nō agitur de cauſa niſi in ordine ad demonſtrationē, ita nihilominus demonſtrationē diuiſit, vt cauſæ diuiſionem immiſceret. Accipitur ſiquidē hinc, quòd cauſa in eſſendo eſt duplex, quædam adæquata effectui, & quædam exceſſa ab effectu, quæ vocatur cauſa ſpecialis, & partialis, non eo modo quo quilibet trahentium nauem eſt cauſa partialis, per modum partis integralis, quoniam talis cauſa partialis non infert effectum, quia non eſt cauſa ſufficiens: ſed potius per modum partis ſubiectiuæ, quæ ſufficiēs eſt ad illationem ſui totius &c. Tales enim de quibus loquimur, cauſæ ſpeciales ſufficienter ſingulæ cauſant & inferunt effectum, ſed nulla earum eſt vniuerſalis ſeu adæquata cauſa illius, vt in exemplis textus, in mathematicis & naturalibus patet. Sunt autem hæ cauſæ ſigna non effectuum, ſed propriarum cauſarum, & cauſæ ſecundum accidens, quia cauſæ ſunt ſecūdum aliud, ſecundū propriam, ſcilicet & adæquatam cauſam, ad quam reducuntur. Tertium notandū ad claritatem doctrinæ, eſt ſenſus ipſarū concluſionum: poteſt enim ſenſus earum diſtingui ſicut & quæſtionis ſenſus diſtinctus eſt, vt iuxta primū ſit ſenſus, ꝙ quando aliquid demonſtratur per ſe. i. per adæquatam cauſam &c. Vnicum eſt medium, & ꝙ vnius effectus vnica eſt cauſa per ſe. i. adæquata &c. Inadæquatæ verò plures, & hic ſenſus licet in ſe aliquo modo verificari poſsit, vel potius aliqualiter tolerari, recurrēdo ad immediationem & perfectionem

primo huius T. c. 39.

nem

nem seu cōplementū causarū, alienus tamē est ab Arist. intentione, vt ex titulo patet, quoniā nihil refert in hac quæstione, an vnius effectus sint plures causę vel vna tātum. Iuxta secundum autē sit sensus ꝙ quādo aliquid demōstratur per se, modo exposito eiusdem effectus in omnibus eadē est causa, & nō est in istis causa illius effectus, altera à causa illius effectus in aliis. Quādo verò demonstrat secūdū accidēs modo exposito eiusdē effectus in oībus plures sunt causę & non vna & eadem, & hic sensus directe quęstioni & eius fini satisfacit, quoniā ex hoc habemus ꝙ duplex est causa (vt diximus) .s. per se .i. adæquata, & secūdum accidēs .i. specialis. & si de illa loquamur, vnius effectus in oībus eadē est causa, siue vna, siue plures sint illę causę. si aūt de causa speciali sermo sit, nō est eadē in omnibus, sed plures in diuersis vt exempla dicta manifestant &c. Quartum aūt notandū est probatio primę cōclusionis .s. ratio enim vltimi est mediū. nomine siquidem vltimi accipi potest ipsa passio, quæ superius & inferius vocat primū diuersis rationibus. vltimū quidē dici potest, quia in essendo vltimū est, quoniā effectus est subiecti & medij. Primū autē dicit, quoniā primū locum tenet in demōstratione, quoniā maior extremitas est, & secundū hoc, quoniā ratio vltimi .i. passionis dicens ipsius ꝑpter qd est, mediū propriū includitur ꝙ eiusdē eadem est in oībus causa, quoniā talis passionis ratio vnica est .i. non diuersificat in diuersis, quoniā diffinitio cuiusq; vnius rei, siuę genericam, siue specificam, siue analogā habeat vnitatē, illam retinet in quibuscūq; inueniatur. Potest quoq; vltimi nomine subiectū ipsum accipi, quod qa minor extremitas est vltimū vocatur in demōstrationis ordine, respectu primi & medij, & secundū hoc qa ratio vltimi .i. subiecti est proprium medium ad quod oportet tandē resoluendo venire, & à quo oportet cōponendo inchoare, ideo vnius effectus in oībus vna causa concludit, quoniā rationem eiusdem subiecti primi & proprij, in omnibus eius passio inuenit. Vtrūq; autē horū intelligi absq; dissonātia potest, quoniā propositio declaratiua huius primæ conclusionis, vtrūq; comprehendit, dicens identitatē effectus & causæ per se semper proportionaliter se comitari &c. Ita ꝙ si effectus in omnibus est vnus specie, causa per se non quæratur eadem genere, sed specie: si effectus est vnus genere, causa per se erit vna in omnibus genericè: & si effectus est vnus analogia, causa inquiratur vna in omnibus analogicè &c. Hæc

ſiquidem,& de diffinitione propter quid paſsionis,& de diffinitione ſubiecti veritatem habent &c.

Vera ſubiecti & cauſæ formalis conſecutio.

CIRCA concluſionem reſponſiuam primæ quæſtioni,aduertenda ſunt duo.Primũ eſt,ꝙ cõcluſio illa tam ex verbis textus quàm ex ſenſu habet,oportet ſiquidẽ vt verbaliter ex textu habeatur ſic gloſare(accipienti vnũquodq;).i.ſubiectũ particulariter (& cauſa) ſupple propria particulari ſubiecto accepta cuius eſt cauſa.i.effect' in plus eſt.ſ.illis;vel ſic,cauſa & cuius eſt cauſa.i.ſubiecto ſecundũ vnũquodq;.i.particulariter acceptis in plus eſt ſupple effectus &c. Poteſt autẽ dici ſubiectum cuius eſt cauſa,eo ꝙ eius etiam eſt cauſa vt in quo ſuſtẽtatur, vel ſaltem vt in quo cauſat ſuũ effectum,& forte vitio ſcriptorum,aut tranſlationis hoc accidit &c.Senſum enim concluſionis exempla ſubdita clare oſtendunt,& S.Tho.accepit.Poſſet aliter formari concluſio,vt Albertus dicit,& nihilominus eadem ſententia rediret,& textus integer ſaluaretur. Ad cuius euidentiã ſciendũ eſt,ꝙ quãdo aliquis effectus,puta diuturna vita,habet vnã cauſam adæquatã,puta tardã paſsibilitatem, & diuerſas in diuerſis inadæquatas, puta in quadrupedibus cholẽram, & volatilibus ſiccitatem,dupliciter poteſt fieri demonſtratio talis effectus de ſubiecto particulari. Vno modo per cauſam adæquatam.Alio modo per cauſam ſpecialem tenentem ex ſe partem illius particularis ſubiecti. Et ſecũdum hunc duplicem modum demonſtrandi dupliciter formari poteſt præſens concluſio.Vno quidem modo,ſicut formata eſt,& tunc accipitur tam ſubiectũ, quàm cauſa particulariter, & vt dictum eſt verba textus noſtri aliqualiter diſſona ſunt.Alio modo formatur ſic.Cauſa effectus & ſubiectũ ita ſe habẽt ſecundũ cõſequentiã,ꝙ vnumquodq; accipienti,i.ſubiecto particulariter accepto,tam effectus quàm cauſa in plus eſt &c. Et tunc accipitur cauſa adæquata,& hoc magis conſonat verbis textus,nec exempla ab hoc aliena ſunt ſenſu, ſed vt clare liquet primũ exemplum fauet huic.Secundum verò cũ ordinatione in figuris fauet primo ſenſui.Amplectere igitur vtrũq;, & faciliorem habebis ad alia progreſſum,& ſiue iſte,ſiue ille, ſiue vterq; accipiatur ſenſus,conſecutionem inuentam, inter cauſam effectum & ſubiectũ habemus,quòd quia ex eo quod eſt in plus non ſequitur quod eſt in minus,ſed econuerſo conſecutio conuertibilis erit,ſi tria illa vniuerſaliter ſumantur, & ex

& ex illa parte deficiet, ex qua aliquid vniuersalius sumetur, siue illud sit causa cũ passione siue passio sola, quoniam tunc particulare sequetur vniuersalius & non econuerso. Et sic patet quid dictũ sit ad primam quęstionem. s. quòd cũ causatum est, causa est, & ecõuerso, si sermo sit de causa per se (modò exposito) quoniá hanc in oĩbus in quibus inuenitur effectus ille esse oportet, quoniá eadem est in omnibus, & hoc est sumere causam & effectũ vniuersaliter &c. Si autem sit sermo de causa secundũ accidens, cum causa est, causatũ est, sed non econuerso. cũ causatum est, talis causa est, sed hęc vel illa, quoniam causa secũdum accidens non eadẽ sed altera in diuersis est, & hoc est sumere effectũ vniuersalem, & causam particularẽ &c. Secundum notandũ est, quòd quia Arist. probans A, id est effectum in plus extẽdi quàm B causam specialẽ illius ex eo probat, quia si nõ est in plus nõ magis B erit causa ipsius A quàm ecõuerso, & exponitur de causa in inferendo, quoniá si conuertibilia essent, neutrum alterum magis infert, ex hoc superius arguebatur, & de causa in inferendo sermo esset. Sed hoc non moueat, quoniam tripliciter responderi potest. Primo ꝙ subtiliter Arist. à posteriori declarauit causam specialẽ in essendo in minus extendi quàm suus effectus extendatur, ita quòd sermo est semper de causa in essendo &c. Processit enim sic, B est causa propria quòd A effectus cõmunis, sit in D particulari subiecto, ergo A est in plus quàm B. probatur à destructione consequẽtis, quoniá si A non esset in plus quàm B sed cõuerteretur, non magis B esset causa propria ꝙ A sit in D particulari subiecto quàm econuerso A esset causa ꝙ B sit in D particulari subiecto, quod est cõtra hypothesim, tenet consequẽtia ista vltima, quoniá duorũ conuertibiliũ neutrum est magis propinquum particulari subiecto &c. Et consequenter neutrum est magis altero causa propria, ꝙ alterũ particulari subiecto insit, & sic ex hoc concluditur causam propriam subiecto particulari ꝙ insit sibi effectus vniuersalis, esse in minus in ipso effectu, & cõsequenter ex hoc non habetur, ꝙ sermo sit de causa in inferendo. Secundo dici potest, ꝙ non inconuenit, ꝙ sermo vltimus sit de causa in inferendo, quoniá causis specialibus de quibus est sermo ista duo conuertibiliter insunt, scilicet quòd sint causæ incõuertibiles in essendo, & similiter ꝙ sint inconuertibiles in inferendo, & propterea à posteriori declaratum est prius tali sensu, B est causa propria in essendo quòd A sit in

in hoc capitulo.

de particulari subiecto. ergo A est in plus quàm B. tenet consequentia, quia nisi esset in plus, non magis B esset causa inferẽs A quàm econuerso. ex hoc autem interius speculando causæ propriȩ illius effectus in particulari subiecto proprietates cognoscuntur, & non excluduntur. Tertio potest dici, quòd non inconuenit quòd tota ista ratio loquatur de causa in inferendo, & sit à posteriori, quoniã de ordine syllogistico causarum specialium & effectus communis agitur hic. Et propterea alienum non est si ex proprietatibus logicis eorum hic arguatur, physicas proprietates præ se ferẽtibus. Ex hoc autem non habetur quòd de causa in inferendo quæstio sit, sed quòd ex natura illationis causas in essendo declarauerit speciales &c. Vltimæ responsiones antiquis expositoribus conformiores sunt. prima autem Aristotelis profunditati attestatur.

Annot. CIRCA vltimam quæstionem breuiter notandũ est, quòd vt dictum nunc fuit, quãdo communis passionis propter quid quæritur & illud non habetur adhuc, quod in omnibus causa illius est, quod atomum dicitur, Tum quia vnum & idem est in omnibus vt dictum est. Tum quia irresolubile est in superius propter quid. Sed habẽtur plura & particularia subiecta, & sunt plures partiales causæ illius, tunc dubitatio est, qualis est causa mediorum. Quod potest dupliciter intelligi. Vno modo secundum ordinem inuestigandi, vt sit sensus qualis causa de numero mediorum (quælibet enim huiusmodi est medium sufficiens) præinquirenda est, proxima vniuersali, aut proxima singulari. Alio modo secundum ordinem causalitatis ipsarum (vt sit sensus) qualis causa est vere causa, quòd illa passio sit in intermediis, id est, subiectis particularibus quæ media sunt inter singularia infima & vniuersale summũ. Et responsio est vtriq; sensui deseruiens, quòd causa proxima vnicuiq;, id est, particulari, & præaccipienda est & magis propria causa est, quòd illa passio sit in particulari subiecto licet non absolute. Causa siquidem magis remota à particularibus quȩ proxima est vniuersali effectui, vere propria & prima causa est absolute illius passionis &c. huius autem responsionis iuxta primum sensum ratio superius habita est: quoniã scilicet ex particularibus facilior est via &c. & in textu datur alia quæ etiã deseruit huic responsioni iuxta sensum secundũ: quoniã scilicet proximũ particulari est ꝓpria causa pariculari, ꝙ participet vniuersalẽ effectũ &c. vt satis patet in terminis &c.

De cogn

De cognitione principiorum demonstrabilium. CAP. XIII.

De principijs vero & quomodo fiunt nota, & quis cognoscens habitus, hinc est planum addubitantibus primum: quòd quidem igitur non contingit scire per demonstrationem non cognoscenti prima principia immediata, dictum est prius. Immediatorum vero cognitio vtrum eadem sit, aut non eadē, dubitare posset aliquis: & vtrum scientia vtrinsque, aut non, aut huius quidem scientia, illius vero alterū quid genus, & vtrum non inexistentes habitus innascantur, aut inexistentes latuere. Si itaque habemus ipsos, absurdum est: contingit enim certiores habentes cognitiones demonstratione latere: si vero accipimus, non habentes prius, quomodo vtique cognosceremus, & disceremus ex non praeexistente cognitione? impossibile nanque, quemadmodū & in demonstratione dicebamus. Manifestum igitur, quoniam neque habere possibile est, neque ignorantibus, & nullum habentibus habitum innasci. Necesse igitur habere quidem aliquam potentiam, non talem autem habere, quae est his honorabilior secundum certitudinem. Apparet autem hoc vtique omnibus inexistens animalibus: habent enim congenitam potentiam iudicatiuam, quam vocant sensum: inexistente autem sensu, in alijs quidem animalium fit permāsio sensati, in alijs vero non fit, in quotcunque igitur non fit, aut omnino, aut circa quae non fit, non est his cognitio extra ipsum sentire, in quibus vero inest sentientibus, habere vnum quiddam in anima, cum multa talia fiant, iam differētia quaedam fit, vt his quidem fiat ratio ex talium permansione, his vero non. Ex sensu quidem igitur fit memoria, quemadmodum dicimus, ex memoria vero, quae plerunque eiusdem fit, experientia. multae nanque memoriae numero experientia vna est, experientia autem aut ex omni quiescente vniuersali in anima, aut vno praeter multa, quod vtique in omnibus vnum sit illis idem, est artis principium & scientiae: si circa generationem quidem, artis, si vero circa ens, scientiae. Neque itaque insunt determinati habitus, neque ab alijs habitibus fiunt notioribus, sed à sensu, vt in pugna versione facta vno stante, alter stetit, postea alter, quousque ad principium venit, anima vero est talis, vt possit pati hoc. Quod autem dictum quidem fuit pridē, non manifeste vero dictū fuit, rursus dicamus. Cum enim steterit indifferētium vnum, primū quidem in anima vniuersale est: sentitur etenim singulare, sensus vero ipsius vniuersalis est, vt hominis, sed non Calliae hominis. Rursus in his statur, quousque ad impartibilia steterint & vniuersalia, vt tale hoc animal, quousque animal, & in hoc cōsimiliter: planum itaque, quod nobis prima inductione cognoscere necessariū est, sensus etenim sic vniuersale facit. Quoniam vero habituū, qui circa discursum sunt, quibus verificamus,

aliqui semper veri sunt, alij vero suscipiunt falsum, vt opinio & ratiocinatio, vera autem semper sunt, sciētia & intellectus, & nullū scientiæ genus aliud certius est, quā intellectus, principia vero demonstrationū notiora sunt, scientia autem omnis cum ratione est, principiorum quidem scientia vtiq; non erit: quoniā vero nihil cōtingit esse verius scientia, quàm intellectū, intellectus vtiq; erit principiorū, et ex his cōsiderantibus, & quoniam demonstrationis principium non est demonstratio: quare neq; scientiæ est scientia: si igitur nullum aliud præter scientiam genus habemus verum, intellectus vtique erit scientiæ principium, & principium quidem principij vtique erit: si autem omnis, consimiliter se habet ad omnem rem,

Summa huius capituli hæc est.

Prima cō clusio. Principia quomodo cognoscātur, & quo habitu dicendum est, probatur à priori: quoniam non contingit scire per demonstrationem non cognoscentem immediata principia &c.

Quæstio prima. Vtrū imediatorū principiorū eadē sit cognitio, aut nō eadē.

Quæstio secunda. Vtrum vtriusq; sciētia sit, aut non, aut huius quidem scientia, illius autem alterum cognitionis genus.

Quæstio tertia. Vtrum habitus principiorum fiat in nobis de nouo, aut inditi sint & lateant &c.

Contra secundā partem tertiæ conclusionis. Habitus principiorum non est inditus. probatur, quoniā inconueniens est certissimas cognitiones latere demōstrantem.

Habitus principiorū non est de nouo acquisitus. probatur, quia impossibile est discere nisi ex præexistēti cognitione &c.

Cōtra primam partem.

Conclusio responsiua tertiæ quæstioni. Habitus principiorum neq; determinati, neq; ab aliis habitibus fiunt notioribus, sed quadam potentia ignobiliore, secundum certitudinem, id est à sensu &c. Declaratur, quoniam principium artis & scientiæ, fit ex omni vniuersali quiescente in anima vno præter multa, & vno in omnibus, & experimento, experimentū autem fit ex multis memoriis, quoniam multæ memoriæ experimētum est vnum numero. Memoriæ autem ex sensu. Declaratur processus iste quadrupliciter præmissis duabus diuisionibus. Prima diuisio est, animalium quędam habent memoriam, seu retinent speciem sensibilem, quędam non. Secunda est, animalium habētium memoriam quædam habent rationem, quædam non. Secundo subiuncto exemplo reparationis pugnæ. Tertio, quoniam stante vno indifferenti vniuersale primum est in anima, sensus autem vniuersalis est, licet sentire particularis sit. Quarto, quoniā prima necesse est cognoscere inductiōe, sensus autē sic facit vniuersale.

Habitus

Habitus principiorum non est scientia, sed intellectus. probatur tripliciter præmissa diuisione habituũ intellectualium, quòd scilicet alij sunt quibus verum & falsum dicimus, vt opinio &c. Alij semper veri, vt scientia & intellectus. Primo quo ad partem negatiuam, quia scientia omnis cum ratione est, principia autem sunt notiora, seu certiora ratione. Secunda quo ad secundam partem, quia principia sunt veriora conclusionibus, nihil autem est verius sciẽtia, quàm intellectus. Tertio quo ad vtranq; simul, quoniam habitus principiorum causat scientiam, scientia autem non est principium scientię, sicut nec demonstratio demonstrationis. Et quia nullus verus habitus restat nisi intellectus, intellectus ergo erit habitus principiorum & principium scientiæ & principium principij &c.

Conclusio responsiua primis quæstionibus.

Series autem hæc est.

TERMINATVRVS doctrinam de demonstratiuo syllogismo, declaratis demonstrationis natura, cõditionibus, membris, & medio, principiorum eiusdem notitiam, vt res exigit, tradere intendit, vt sic complete docuerit proposita in principio primi. Facit autem quatuor in capitulo hoc. primo ostendit necessitatem tractatus huius. secundo quæstiones tractandas proponit. tertio vltimam quęstionem disputat & determinat, tali ordine, quoniam primo determinat præexistentem potentiam & cognitionem, ex qua fit habitus principiorum, pertinere ad sensum. & hoc ex duabus diuisionibus, cum membrorum differentiis deducit. Deinde conclusionem inductam exemplo declarat, ex quo vis multorum singularium, vt ex eis fiat principium scientiæ in proportionato passibili aperitur. vnde habeat sensus tantam efficaciam, deinde subdit. & vltimo modum quo generatio ista perficitur ponit &c. Quarto principaliter satisfacit simul primis quæstionibus &c.

Num ad notitiam primorum principiorum exigatur experimentum, vel sola sufficiat sensitiua interior cognitio, & qua ratione.

CIrca conclusionem responsiuam primæ quæstioni occurrunt duo dubia simul pertractanda propter eorum connexionem. Primum est, an ad generationem habitus principiorum præexigatur necessario experimentum, vel non, sed sufficiat cognitio sensitiua interior. Secundum est, an habitus principiorum præexigat experimentum ratione cognitionis terminorum, an ratione complexionis eorundem. Ad hanc

vltimam dubitationem, à qua ordiendum arbitror, quoniam ex fine sumitur ratio eorum quæ sunt ad finem, Antonius andreas in quæstione quinta primi metaphysicæ dicit, quòd experimentum non requiritur necessario ad hoc vt fiat in nobis cognitio complexa principiorum sed solum ad hoc quòd fiat in nobis cognitio in complexa terminorum. Secundum horum non aliter probat quàm ex eo quòd cognitio intellectus dependet ex sensu, ita quòd phātasma factum intelligibile in actu est, id quod mouet intellectum ad cognitionem incomplexam &c. Primum autem probat, quia intellectus ex se ipso potest conceptos terminos componere & diuidere, & consequenter cognoscere principia, quoniam cognitio complexa principiorum ex solis terminis cum lumine intellectus agentis resultat. Vnde (& in primo huius) dicitur, quòd principia cognoscimus inquantum terminos cognoscimus. Sed (vt mihi videtur) opinans prædictus à veritate declinauit, dum dixit, quòd ad complexam cognitionem principiorum non est necessaria experimentalis cognitio. Hoc enim contra Aristotelem & rationem videtur. Contra Aristotelē quidem, quoniam experimentum est cognitio complexa, cum sit collatio multorum particularium (vt dicitur in primo metaphysicæ.) Habetur enim ibi explicite, quòd experimentalis cognitio est cognoscere, quòd hæc herba contulit huic morbo, & similis illis &c. ergo experimentalis cognitio complexa est, & complexæ consequenter deseruit cognitioni intellectus. Vnde & ibi subditur, quòd experimentali cognitione huius & illius herbæ fit vniuersale complexum, omnis talis herba est curatiua talis morbi. Secundo, quoniam Aristoteles hic dicit cognitionem principiorū fieri ex sensu via inductionis, inductio autem (clarum est) quòd ex particularibus complexis ad complexū tendit. Cōtra rationem autem, quoniam oportet ponere aliquod motiuum & terminatiuum intellectus ad talem complexionem faciendam. Termini autem accepti, licet si componerentur haberent ex se euidentiā, non sufficiunt tamen ad mouendum & determinandum intellectum ad hanc compositionem potius quàm illam. Experimur nanq; continue in nobis ipsis, quòd habemus diu multorum terminorum conceptus absq; notitia principiorum cōplexorum, quæ ex illorum terminorum coniunctione constat. Fateor enim me cognouisse, quid æquale, quid demere, & quid remanet, nesciuisse tamen hoc princip

An. an. prio metaphysicæ q. 5.

T. c. 6.

In proœmio.

principiũ. Si ab æqualibus æqualia demas, quę remanent sunt æqualia, & similis ratio est in aliis. oportet ergo vltra conceptus terminorum incomplexorũ ponere aliquod determinatiuum seu motiuũ intellectus ad talem compositionẽ faciendam. tale autem motiuũ oportet esse sensum, quoniã ante cognitionem principiorũ Arist. nullum motiuũ intellectus nouit nisi sensum. ergo necessario cognitio cõplexa principiorũ præexigit sensitiuã experimentalem. Et confirmatur, quoniam cum ex eisdem terminis varie possint fieri cõpositiones vt manifestũ est, nisi cognitio experimentalis determinet intellectum ad hanc compositionẽ, non erit maior ratio, quare intellectus acquirat hanc cognitionẽ complexam (quam vocamus principium) ex illis terminis magis, quàm aliam &c.

Præterea cum particularia extra animam sint in vno extremo & vniuersalis cõplexio intellectus sit in altero extremo, & in huiusmodi secũdum Auer. in lib. de sensu & sensato, & non fiat transitus de extremo ad extremum nisi per media, oportet pertransiri media antequã ad cognitionẽ vniuersalem perueniatur. Constat autem ꝙ vnum imo vltimum & supremũ mediorum ad cognitionẽ complexam principiorũ est cognitio experimentalis eorũdem: ergo experimentũ præcedere oportet. Fatendum est igitur ꝙ ad generationẽ habitus principiorum præexigitur experimentũ (ratione complexæ cognitionis) quoniam est proprium motiuũ seu determinatiuũ intellectus ad hoc, & quoniã est medium essentialiter ordinatũ ad hoc. Sed vt clarior pateat supradictorũ, & materiæ huius intellectus, notandus est modus, quo Arist. hoc in loco putat ex sensus cognitione generari cognitionẽ principiorũ. hoc enim plurimum proderit. Cum vidisset Arist. quod intellectus non mouetur nisi ab intelligibili in actu, & res intelligibiles (prout sunt in particularibus sensibilibus) esse intelligibiles (in potentia valde remota) eo quod plurimũ materialitatis habeãt, posuit ipsas res intelligibiles deferri primo ad sensus, vt in eis positę sine materia magis appropinquẽt ad hoc quod fiant intelligibiles actu. deinde quoniã in sensibus exterioribus & cõmuni positæ multas habent conditiones materiales posuit eas poni in cogitatiua, vt spiritualiores sint & magis proximę intelligibilitati, & quoniã simplex cogitatiuæ operatio non sufficit vniuersaliter ad hoc vt res per eam cognita sit tantæ spiritualitatis, vt possit actione intellectus agentis fieri actu intellig

In de sensu sensato

Nota modum hũc singularẽ quo in nobis principiorũ notitia gignitur.

intelligibilis, posuit frequentem conuersionẽ & operationem cogitatiuæ circa eandem rem, disponere rem illam vt cogitatam, ad hoc vt proxima sit intelligibilitati in actu, & habilis sit vt eam transferat intellectus agens in ordinẽ intelligibilium in actu. Habent autẽ vim taliter disponendi huiusmodi actus frequentati pro quanto habent vim collectiuã, & adunatiuam particularium in vnum quasi vniuersale, quod est obiectum experimentalis habitus, qui ex frequentia talium actuũ generatur. cum enim terminus vltimus istius processus sit cognitio vere vniuersalis, consentaneum est, vt id, quod vltimum medium & simillimũ termino est sit quasi vniuersale (quod vniuersale coufusum possumus appellare.) Sic autẽ re disposita & reducta ad tantam spiritualitatem, operatione intellectus agẽtis fit vere vniuersalis & intelligibilis in actu, & mouet consequenter intellectũ possibilem ad sui cognitionem, &c. hic est modus ab Arist. hic positus, &c. vt patet. Tum ex eo quod dicit quod ex experimentali cognitione fit cognitio vniuersalis. coustat enim experimentum ex frequentibus memoriis fieri, vt in textu dicitur. Tum ex eo ꝙ vniuersalem cognitionem quiescentem in anima fieri addit. non enim est dubium, ꝙ de quiete à varietate inuenta in particularibus loquatur, ad quam omnimodam quietẽ rei cognitæ, non potest ex particularibus tumultibus veniri immediate, sed mediante experimentali cognitione in qua res à varietate plurimum recedit, & iam quasi quieta est per priuationẽ exteriorũ mutationũ. Tum ex eo quod comparat rem semel phantasiatam vni pugili, qui principium pugnæ esse non potest, rem autem frequenter cogitatã in diuersis, &c. multitudini, quæ principium pugnæ est. Tum ex eo, ꝙ ad declarandum quomodo ex sensitiua cognitione fit cognitio vniuersalis principiorũ explicite assumit quod sensus cognoscit quodammodo vniuersale, &c. Tum quoniã per modum inductionis cognitionem vniuersalem ex sensu fieri asserit. Dicendum est ergo ad primum dubium, quod ad generationẽ habitus principiorũ non sufficit quæcũq; cognitio sensitiua interior etiam cogitatiuæ, sed requiritur frequens actus cogitatiuæ circa idem formaliter, &c. vt probatum fuit, & signis pluribus apparet. Primo in pueris, in quibus (non quia careant actu cogitatiuæ, sed quia propter multitudinẽ humidi fluentis, non figitur cogitatio) impeditur vsus intellectus. Secundo in nobis experimur & multa

multa cogitantes aciem intellectus figere non possumus, vt vniuersale limpidum habeamus. Tertio quia ab omnibus philosophis vnanimiter cõceditur quod ob meliorem vel peiorem dispositionem phantasmatũ, in hoc & in illo, & in eodem(diuersis tẽporibus) melius vel peius intelligere fit, sunt enim hæc omnia signa quod oportet phantasmata disponi, & spiritualiora reddere, vt possint intellectui offerri, & actu intelligibilia fieri, quod frequentia actuum facit adunando, vt dictum est, &c. Ad secundum verò dubium dicitur quod ad cognitionem incomplexã terminorum primorum principiorum, experimentum non proprie dictum exigitur, sed multiplicata apprehensio illius termini in parte sensitiua sufficere videtur, quoniam cognitio incomplexa terminorũ, requisita ad cognitionẽ primorum principiorum non est notitia completa quid rei terminorum. Sed est notitia confusa & parum vel nihil excedens cognitionẽ quid nominis. Ad talem autem cognitionẽ habendam, quia vniuersalis est & quiescens, oportet frequentem cognitionem sensitiuam adunãtem præcedere: quia verò confusa cognitio, est experimentum proprie dictum quod collationem & complexionem sonat exigi non video, &c. Ad cognitionem verò complexã principiorum, quæ proprie cognitio principiorũ actualis vel habitualis dicitur, præexigitur, vt dictũ est, experimentalis cognitio illius complexionis. oportet enim non solum conceptus terminorũ vniuersales generari, sed etiam compositionẽ eorum, quæ ita se habet ad complexionẽ experimentalem, sicut cognitio terminorum ad frequentem apprehensionem sensitiuam illorum.

Ad rationem autem Antonij Andreæ in oppositum dicitur, quod principia sunt euidentia ex propriis terminis, sic iam compositis, vel(& idem est) si taliter componãtur eorum termini ab intellectu, sed taliter componi nequeunt, absq; experimento determinatiuo intellectus ad hoc, &c. Vnde quando dicitur quod principia ex solis terminis lumine intellectus cognoscuntur, non excluditur adminiculum sensus, sed tantummodo termini medij, sic enim principia cognoscimus inquantũ terminos cognoscimus, quia absq; alio medio termino complexũ illud quod principiũ est, euidens est, & non quia absq; experimentali cõplexione cõpositio intellectus fiat, &c. Ex his autem quæ diximus, nullus arbitretur, meæ opinionis esse, quod omnẽ compositionẽ intellectus oporteat præcedere

comp

compositionem experimentalem similem illi, &c. hoc enim non teneo, neq; sequitur ex dictis: sermo enim noster versatus est circa generationem illius compositionis intellectus, quæ non fit ex præexistenti habitu, & non circa omnem, quare.

Quomodo habit⁹ primorũ principiorum sint à natura. CIRCA eandem conclusionem notãdum est, quod habitus primorum principiorũ, neq; est pure naturalis, neq; pure acquisitus, sed partim ab intra & partim ab extra, vt enim dicitur in secundo ethicorũ. Virtutum semina à natura sunt in anima nostra: ipsæ autem virtutes in actu ex actibus nostris sunt, sed inter virtutem qua bene intellectus noster se habet *Cap.1* circa principia, & alias tantum interest. quod cum omnes virtutum habitus ideo aliqualiter à natura sint, quia in nobis à natura congenitum est tam principium passiuum quàm actiuum earũ, cæteræ virtutes à principiis naturalibus non oriuntur immediate & proximè, sed mediis virtutibus superioribus, principiorũ autem habitus, ipsa naturalia principia tanquam proximas causas sibi vendicat. Quia igitur cognitio principiorum à lumine intellectus agentis proximè emanat, & sensuum cognitio non nisi vt determinatiua passiui principij, id est intellectus ad talem cognitionem concurrit. ideo Arist. dixit, quod habitus principiorum neque ab aliis habitibus fiunt sicut cæteræ virtutes, neq; ita à natura ꝙ determinati omnino sint, sed in potentia proxima tam passiuæ quã actiua sunt inditi ad perfectionis terminũ reducendi seruitio sensuum experientiam determinatiuã ministrantium. vt sic non solum inchoatiue, sed radicaliter sint à natura; cõpletiue autem ab extra, &c. Nec mireris si pluraliter Aristoteles habitus principiorum nominat, quoniam speculabilium & agibilium non sunt eadem prima principia, &c.

Nota. CIRCA eandem conclusionẽ notãdum est quomodo sensus sit vniuersalis, sentire verò particularis, vt perfectè intelligas propositiones has, diligenter inspicias glosam S. Tho. in *Primo huius ca. 23* hoc loco, & addito ea quæ in 23. capit. primi libri diximus de hac re. Ex his enim illucescit quomodo operatio partis sensitiuæ attingere potest vniuersale, &c. & quomodo non, &c.

Num sensus sit minoris certitudinis, quàm intellectus.

CIrca eandem conclusionẽ dubitatur, quoniam ibi dicitur ꝙ sensus est incertior intellectu, hoc enim nõ videtur verum, quoniam cognitio illa, quę est principium omnis nostræ cognitionis, & in quã resoluitur est certior cæteris. Cognitio

autem

tē sensitiua est, & à qua omnis nostra intellectualis notitia
cum habet(vt in textu dicitur)& ad quam omnis nostra co-
itio resoluitur. Tum quoniam primū in compositione est
imū in resolutione. Tum quia(vt in tertio cœli dicitur)no-
ia tam practica quàm speculatiua, cuius iudicium non per-
nit vsque ad singularia, vnde incœpit, perfecta non est, &c.
Ad hoc breuiter dicitur ꝙ absque dubio intellectualis eui-
ntia est certior sensitiua. Tum quia intellectus operationes
nt immateriales,& per hoc à varietate, quæ causa est incer-
udinis, remotæ sunt. Tum quia lumen intellectus agentis
icacius & in se est, & operatur in intellectu principiorum
iàm quodcunq; medium in sensu. Nec est verū quod cogni-
o sensitiua sit prima in componendo notitiam intellectiuā,
cet sit prima ordine originis. Ad hoc enim ꝙ aliquid sit pri-
um in cōponendo (nisi æquiuoce loquamur) exigitur quod
iud ingrediatur compositū. constat autem quod cognitio in-
llectiua non integratur ex sensitiua, sed fit ex illa in genere
usæ efficientis ministratiue, &c. Similiter autoritas Arist.
hil obstat, quoniam aliud est notitiam sensitiuam esse prin-
pium in quod resoluitur intellectiua, & aliud est eam esse
rincipium, ad quod oportet terminari cognitionem intelle-
tiuam. Primum enim negamus, quoniam nimis vilificat in-
llectum,& magnificat sensum. Sequeretur enim sensum esse
ausam principalem intellectiuæ certitudinis & euidentiæ,
uod intellectus agentis opus est. Secundum autem(secūdum
ententiam peripateticā quam sequimur) verum esse oportet,
uoniam sine phantasmate, nec accipere, nec exercere intelle-
tiuam cognitionem potest anima. Et vt in loco allegato di-
itur, sicut iudicium artis, quod non extendit se vsq; ad singu-
aria, imperfectum est(eo ꝙ finis practici intellectus opus est)
ta iudicium speculatiuū nisi vsq; ad naturas rerum in singu-
aribus existentes, per sensus repræsentatas pertingat perfe-
tum non est, eo ꝙ philosophia non quæritur vt loquamur in
ære, sed vt de rebus realibus quas vniuersum integrare cer-
nimus cognitionem habeamus, propter quod ligatis sensibus
somno vel infirmitate, aut posiione iudicium intellectus im-
peditur,&c. Quare autem ab hoc anima humana liberari in
hac vita non potest alterius negotij est. Et sic sit præsentis
operis finis, in quo si qua falsa sint omnes cuiusque ordinis vi-
ros rogo(vt passionibus reiectis) dum superstes sum, aut ver-
bis,

bis, aut scriptis arguant, gratissimum enim mihi erit ab errore reuocatum esse, & opiniones meliores amplecti. Si autem veritati consona deprehendent, ob diui Thomæ gloriam pro qua hoc onus suscepimus dilatent. Gratiásque mecum agant Saluatori nostro Iesu Christo, Qui opus hoc in cõuentu Brixiensi, Anno christianæ salutis Millesimo quadringentesimo nonagesimo sexto, In die sacratissimæ natiuitatis suæ consummari concessit, &c.

Commentariorum Thomæ de Vio Caietani super Prædicabilia Porphyrij, Aristotelis Prædicamenta, & libros Posteriorum Analyticorum, Finis.

LECTORI.

Quæ hactenus opuscula eiusdem Thomæ de Vio Caietani super libellum de ente & essentia S. Thomæ, & de Analogia nominum, & de Cambijs, cum acutissima de Naturalis Philosophiæ subiecto Quæstione cum his ædita legebantur, iure omisimus, propriis locis inserenda, naturalis scilicet Philosophiæ, & Metaphysicis libris quinti sancti Thomæ.